CHOLNOKY LÁSZLÓ

PIROSKA

TARTALOM

PIROSKA

1. Nedves, hűvös éjszakán
2. A keresztelő
3. Csillagok
4. A vernisszázs után
5. A fogatlan Kopeczky
6. Felhívás keringőre
7. A mennyegző

RÉGI ISMERŐS

ELSŐ KÖNYV

1. Nyári verőfény
2. Amíg a vacsora tart
3. Melchthal Arnold
4. Hétköznapok
5. Mérleg

MÁSODIK KÖNYV

1. Filodémosz inkognitóban
2. A nagyhét
3. A sátán csápjai
4. Búcsúzóra
5. Régi ismerős

KÍSÉRTETEK

ELSŐ KÖNYV
MÁSODIK KÖNYV

TAMÁS

A hársvölgyi Marionettek
A lakodalom
A láthatatlan seb
Tamás apostol halála

PIROSKA

1. Nedves, hűvös éjszakán

Úriember áll meg a kirakat vagy más néznivaló előtt, és már a következő percben fél tucat mosdatlan utcagyerek fúródik melléje, tolong mögötte, és fütyül a fülébe. Mindjárt azután megjelenik három-négy ruhaszagú öregasszony, és ők is beerőlködnek a kirakatüveg meg az úr közé.

A mi úriemberünk, amint tudomást vett kellemetlen alkalmi kollégáiról, halkan sokkal súlyosabb szókat suttogott haragjában, mint azt, elegáns külseje után ítélve, bárki is gondolhatta volna. Születésétől fogva ideges, ingerlékeny ember volt, és különösen bosszantotta az, hogy az ember legapróbb örömét is feltétlenül tönkreteszi valami egészen váratlan és indokolatlan, rosszakaratú kis apróság. Odább lépett, megállt, és ernyedten nézegette a fényes kis pocsolyákat, amik az esővízből verődtek össze az aszfalt mélyedéseiben. Az ő ernyőjéről is hulltak alá cseppek, és amíg a vidáman szertefutó, gyűrűs kis hullámokat vizsgálgatta, váratlanul ez a gondolat rakódott össze a tudatában:

- Ha még tíz percig nem jön, elmegyek!... Valószínűleg kár a tíz percért is, de ha ez alatt az idő alatt teljesen tisztába jövök vele, hogy jobb-e, ha eljön, vagy ha elmarad, akkor megérte!... Ha pedig tényleg eljön... akkor... akkor... hát akkor itt lesz!

De ebben a mondatban, úgy, ahogy a fiatalember lelkében megszületett, nyoma sem volt sem az unott közönynek, sem a mindegyből fakadó kesernyés egykedvűségnek, de viszont az önámításnak, a vigasztalgatásnak sem. A helyzetnek e nyugtalan, habozó lélekből fakadó latolgatása volt csupán az egész, még el nem torzulva a különös procedúrától, amelyen a gondolat átmegy, ha kimondatik vagy leíratik. A mondatnak az ő akaratától szinte független ily precíz és határozott összeilleszkedése magát a fiatalembert is meglepte kissé, mert meg volt szokva, hogy válságosabb helyzetekben a gondolatai szétszaladjanak, gondtalanul ugrándozzanak, mintha fogságukból kiszabadulva virágos mezőre találtak volna. Az is úgy szokott lenni nála, hogy két komolyabb, fontosabb gondolat között szinte akaratlanul is kedves, régi áriákat fütyürészett, amik észrevétlenül betöltötték az elröppent gondolat helyén a lelkében maradt ürességet. A mi emberünk kényelmes és érzékeny volt, tehát hasonló oly sok nobilis lelkű embertársához, akiket azonban az élettől való félelem visszatart attól, hogy teljesen átadják magukat önmaguknak. De ő nem félt az élettől, mint egyébtől sem, mert nemigen szerette azt vizsgálgatni, és így nem ismerte a szögleteit, az éleit.

Néhány tétova, unott lépést tett, és megint egy kirakat, egy kisebb úridivat-áruház kirakata elé került. Most hirtelen súlyát veszítette az előbbi elhatározás, mert a fiatalember olyan helyre jutott, ahol a sötét hátterű kirakatüveg egészen tisztán, tükörszerűen verte vissza az alakját. Kedvtelten nézegette önmagát, és akkor már vágyódott az asszony után, hogy legyen, aki e kellemes látnivalót megossza vele. Szép, karcsú, vállas legény volt, de azért nem túl a szalonatléták kontúrjain, akiknek, ha valami nippet véletlenül eltörnek, a háziasszony azt szokta mondani hízelgő patvarkodással: a maguk keze olyan, mint a vas! - de akiknél az iparoslegény tízszerte többet elbír. Pompásan szabott télikabátja is jelentékenyet lendített az ügyön, és a sok feketeségből kedvesen nézett elő halvány arca és sötétkék szeme. - Az úrfit még otthon, a kisvárosban Flórusznak nevezte el valamelyik szerelmes varrólányka, aki ezt a nevet valami regényben olvasta, és persze csak a sejtésével közelítette meg a valóságot, hogy az ő szerelmese különös sorsra született ember, akire illeni fog a csodálatos név.

A poros gallérok és színehagyott, még talán a nyárról ottmaradt divatcikkek csendes világában, az egyik sarokban fakópiros nyakkendőt pillantott meg, aminőt az iparosok viselnek vasárnap. Tűnődve húzta fel a szemöldökét, de akkor valaki gyengéden megfogta a karját, és a fülébe súgta:

- Szegény kis Flórusz elázik!... Elkéstem, tudom, de lássa...

Ez Malvin volt, a fess fiatalasszony, akinek ma randevúja volt Flórusszal. Ma talán még csak harmadszor, de már annyira összeszoktak, mintha több éve ismerték volna egymást. Az asszony szép kis szájából, piros ajkai, hófehér fogsorai közül az az üde, kedves csillag áradt, amelyik oly észrevétlenül lopózik bele a férfiemberek szívébe. - Az asszony beszélt volna még sokkal többet is, ez természetes, de Flórusznak állandóan könnyen öltözött lelke fázott az előre tudott mondandók hallásától. Kár, hogy nem maradt ránk az első randevú története, abból talán kiderülne az is, hogy az első asszony leírta és lekottázta azt, amit az első találkán mondott énekes rebegéssel, és aztán a librettót is meg a partitúrát is áthagyományozta minden utódjára. Így kell lenni, mert minden asszony szóról szóra ugyanazokat mondja találkáján az elkésés rendkívüli okáról, a félelemről és főként az áldozat nagyságáról, amit lovagja érdekében hozott. És a hanghordozás édeskés muzsikája is ugyanaz, és bizony unalmas dolga lehet annak a sátánnak, amelyik a taktust veri hozzá.

Ettől félt Flórusz éppen, mint minden olyan beszédtől, amely udvarias ellenmotyogást arrogál a maga számára, mert anélkül ízetlen lenne. Ettől félt, meg általában mindentől, aminek nincsenek határozott körvonalai, nincs megmondott célja és így tovább. Malvin tehát beszélt volna tovább is, de Flórusz kínos zavarában közbevágott:

- Igen... igen!... Tudom én az nagyon jól, maga kedves!... De nézze csak ezt a lehetetlenül piros nyakkendőt!... Milyen világ lehet annak az emberek lelkében, aki ilyesmit felköt, és azután gyönyörködik benne!?

Kérdezte, de a pillanat egy ezredrészéig sem foglalkozott komolyan annak a másik, piros nyakkendős embernek a lelkivilágával. Soha a gondolatainak egyetlen foszlánya sem szállt túl a maga belső világának kerítésén, hogy belehelyezkedhessen, belenézhessen másokéba. Nemcsak most, amikor kényszerűségből kimondta, amit mondott, de máskor sem. Ez már gyermekkorában is többször baj okozott neki, de éppen ezért megszokta és nem kereste a bajok forrását, sőt legtöbbször magukat a bajokat sem ismerte fel, vagy ha mégis felismerte őket, azokat habozás nélkül olyan okokra vezette vissza, amelyek neki kellemesek voltak: irigységnek, később féltékenységnek tartotta az egészet. Vagyonos szülei elkényeztették; az ilyen: *hogy lehet!?... nem értem!?... az isten tudja!...* kezdetű fitymáló mondatok már a vérében voltak, mondogatta őket fölényesen, felelősségmentesen, és anélkül hogy egy pillanatra is feltűnt volna neki, hogy az a *hogy lehet!?* valahogyan mégiscsak kell, hogy lehessen, mert azok a *hogy lehet*-e emberek mégiscsak élnek, olykor vidámak is, és az életüknek van tartalma. És hogy az ilyen fölényeskedése mögött semmi gondolatérték sem húzódott meg, annak már valahogy a hanghordozásából is ki kellett érződnie, mert még soha senki sem vette őket komolyan, soha senki sem reflektált reájuk. A legtöbb, amit elért velük, bizonyos savanykás íz volt, ami a hallgatója szájában visszamaradt.

Malvint bántotta, hogy Flórusz nem hallgatta végig nagy gonddal készült mondókáját, egy pillanatra be is állt közöttük a kínos csend, amibe a szerelem oly igen könnyen belefullad, de akkor a fiatalember mosolyogva nézett rá - úgy nagyon kedves és csinos volt -, megfogta, és a saját karja alá vonta a karját, végül megcsókolta kesztyűs kezét, és tréfásan azt mondta:

- Me...hett!

Azzal gyengéden vezetni kezdte az asszonyt a lakása felé. Malvin a forma kedvéért húzódott kissé, fontos dolgokat suttogott, végül azt mondta:

- Azt hiszem, Flórusz, maga megbolondult!

- Magam is azt hiszem! - mondta a fiatalember fölényesen, és mondása nyomán az a kellemes meggyőződése támadt, hogy ezzel nagy szerelmi gyakorlatról és az azzal együtt járó érdekes cinizmusról tett tanúságot; hogy érdekesen, vonzóan gonosz volt. De őnála az ilyesmi nem valami előre kidolgozott életprogram apróbb megnyilatkozása, valami előrekészült rosszhiszeműség kis töredéke vagy általában valami szerves egésznek részleges megmutatkozása volt. Érkezése egészen pillanatszerű, teljesen ötleties volt, és a rendeltetése sem volt más, mint kedves, régebben olvasott regényekre emlékeztető hangulatok teremtése és az, hogy anyagot szolgáltasson kellemes gondolatokhoz, ábrándozáshoz arra az időre, amikor majd egyedül marad, főként elalvás előtt, mert szerette álomlátásait előre kidolgozni, előkészíteni. Fantáziája remekbe készült gépecske volt, amelyet tetszése szerint igazgathatott, de a munkáját eddig csak ilyen apró haszontalanságok feldolgozására fecsérelte. Lelkében nagy szenzibilitás, értékes sejtelmek szunnyadoztak, de ő mindig igen csendesen viselte magát, nehogy azok felébredjenek, mert valahogy mégiscsak le kellett volna velük számolnia, ami pedig munkával járt volta, ami hideg valóságot, álomölő napfényt bocsátott volna be álmodékony lelkének homályos csarnokaiba. Konok halogató volt, de a halogatásra alapított élet csődbe jut, aminthogy őreá nézve is végzetes lett, amikor lelkének elhanyagolt, szunnyadó lakói felébredtek, enni kértek, és mivel nem kaptak, felfalták a tulajdon gazdájukat. Pedig az akár már nem is az volt, aki most itt él előttünk, sem nem az, akinek ő akkoriban önmagát gondolta, tudta. De nem ő változott meg a világ számára, ő a szemlélők előtt mindvégig megmaradt az oktalan, csapongó jókedv és a rákövetkező csüggedt bú szolgai hordozójának - a világ változott meg az ő számára. Az ilyen ember megy az utcán, lát, hall valamit, és az a valami esetleg nyomban kizökkenti minden régi meggyőződéséből, feldönti oly nehezen felépített nyugalmát, új, bizarr célok felé hajszolja - új lelket varázsol a régiből. Ezek a változások minden emberrel közösek, hiszen ezeknek összessége maga az élet, de ezeknél a Flóruszoknál a változások oly bizarrak, mint a kaleidoszkóp színes üvegcserepeinek játéka, és nyugalommá csak akkor tömörülnek, amikor a színes üvegdarabok sírkereszt alakjára formálódnak.

Malvin, az asszony, csak harmadszor volt nála ezúttal, mégis a találkozás pillanatától fogva egészen addig, amíg az ajtó be nem záródott mögöttük, egyetlen szót sem kellett már váltaniok. Flórusz a sógoránál, Marinczer osztálytanácsosnál lakott ugyan, de a szobája teljesen külön állt a folyosó másik végén. Amikor tehát a ház közelébe értek, elváltak, Flórusz előresietett, kinyitotta az előszoba ajtaját, azután az ablakhoz állt, és onnét intett az utána jövő asszonynak, hogy minden rendben van. Az akkor szégyenlős-negédesen végigtipegett a folyosón, és belépett.

Flórusz felcsavarta a villamoslámpát, az asszony odaállt a tükör elé, a kalapját igazgatta, várva, amíg a másik a háta mögé sompolyog, titokban kihúzza a kalaptűjét, megcsókolja illatos, szőke haját, amiközben a tükörben összevillan a szemük, amint ez a foncsor feltalálása óta obligát mozzanata minden randevúnak. Az asszony szeme szépen, tisztán, okosan ragyogott, de Flórusz nemigen figyelt rá, átölelte Malvint, aki azonban kibontakozott a karjai közül, de a szerelmesek gyengéd mozdulatainál egy árnyalattal erőszakosabb kézmozdulattal. Flórusz azonnal visszalépett, de az asszony akkor már magától is észrevette a dolgot, erőltetetten, zavartan mosolygott, de mit tehetett volna akkor már egyebet?... A találkára járó asszonyok okosan tennék, ha a randevú programjából kihagynák ezt a figurát, amelyre a velük született ravaszkodás és az ősmakacsság ösztökéli őket. Az ilyesmi az úriembert elked-

vetleníti. És azután látniok kell, hogy a férfi már csak a lelkében lobogó lovagias tűz lángjánál hevíti fel erőszakkal a maga vérét, vagy éppen fel sem hevíti.

Malvin mozdulata nyomán kínos helyzet állt elő, amelyet mindketten egyformán éreztek; az asszony megbánta már, amit tett, a fiatalembernek pedig az egyetlen mozdulata nyomán látnia kellett, hogy a lelkével egyetlen pillanatig sem szerette az asszonyt, hogy ahhoz csak a fiatalos fellángolása meg a kaland érdekessége fűzte. Hogy könnyítsenek a dolgon, beszélni kezdtek tréfásan, utóbb szerelmesen, de a dolog nem javult, és ugyanegy pillanat alatt mindketten megérezték, hogy a kis tündérvilág összeomlott. És akkor már mindketten óhajtották, hogy bárcsak közbejönne valami.

Az engedelmes valami közbejött.

Csengettek.

Az asszony összerezzent, elhalványult, de Flórusz boldog biztonsággal intett a kezével, hogy nincs mitől félnie. Kiment, valakivel beszélt odakint, és amikor visszajött, azt mondta:

- A cselédlány volt, a sógorom kérte, hogy menjek át!

- Megyek! - rebegte az asszony ijedten. Összekapkodta a holmiját, és a függöny résén kilesve, nem jön-e megint valaki, kisurrant.

- Írjon azonnal, hogy mikor láthatom újra! - suttogta utána a fiatalember. Az asszony igent intett, azzal eltűnt a lépcső fordulójánál. Flórusz utánanézett, amíg láthatta, akkor visszafordult, elégedetten mosolygott, megdörzsölte kezét, mindezt örömében, hogy a dolog ily simán, minden zökkenő nélkül sikerült. A kényelmes, érzékeny fiatalember sokkal jobban fél a köznap minden zökkenőjétől, mint amennyire azok valóban félelmesek, félt az izgalmaktól, gyötrelmes hazudozásoktól, kínosan összetákolt levelektől, amelyek egy-egy baklövés nyomában járnak.

Most mindez elmarad, a dolog ügyesen volt keresztülvive, és simán folyt le.

Legalább ő így tudta. Pedig a dolog lényegesen másként történt.

Malvin, amint lefelé sietett, az első emeleti lépcsőn sötét alakot pillantott meg, amint szemközt jött vele. A fordulónál aztán megismerte. Marinczer volt, a Flórusz sógora. A dolog iránt semmi kétség sem lehetett: a jövevény cifra, csodálatos füttyfutamokat lövellt ki a szájából, oly agyafúrtan intézve a dolgot, hogy a tekervényes fúgákból mindig és következetesen a Márta című opera *utolsó rózsa-áriája* jött ki. Flórusz már többször tett tréfásan említést sógorának erről a szenvedélyéről, de egyébként sem lehetett tévedés, mert Malvin látásból nagyon jól ismerte az osztálytanácsost, jóllehet az nem ismerte őt.

Amikor Marinczer hatalmas alakja eltűnt, Malvin egy pillanatra nekitámaszkodott a lépcső karfájának, mert annyira dobogott a szíve, hogy egyetlen lépést sem bírt volna tenni. Szörnyű pillanat volt ez a számára: a szerelmes, megtévedt asszonynak a pokolból fellopózott pillanata, amelyben látnia kell, hogy túladtak rajta, hogy a szerelmese lerázta magáról, mint a bogáncsot, éspedig minden előző belső vihar, minden lelki gyötrelem nélkül és anélkül hogy bár valami remekbe készült, finom cselt eszelt volna ki. Megtette úgy, hogy a legelső buta kis mesét, ami a keze ügyébe került, fülön fogta, és odaállította eléje, ő pedig, kegyetlenül keserű dolog ez is, ő pedig, az önmagát szellemesnek tudó asszony, akit a hódolói Madame Staëlnak nevezgettek, ő úgy elhitte a primitív kis regét, ahogy a parasztmenyecske elhiszi a cigányszibillának, hogy a lidérc majd pénteken éjjel szerelemre lobbantja iránta az urasági kocsis szívét. Flórusz azt hazudta, hogy a sógora hívatta, és az osztálytanácsos csak most megy haza. Nehéz pillanat volt ez; Malvin tűzvörös, pompás kis szájában keserű nyál gyűlt egybe, a

megcsalt csaló most mélységesen utálta a férfit, valamennyit, csak egyet szeretett most, azt sem szerelemmel, hanem aggódó, remegő, megbánó szeretettel, a nyomorúságos, tökéletlen, megcsalt férjet, akihez most visszavágyódott, mint a gyermek az édesapjához, akit éretlen hősködésben megbántott.

Amíg a lépcsőn lejutott, nehéz, sötét, átoktól terhes szókat suttogott a láthatatlan Flórusznak, de már azután odalent az utcán egészen tisztán érezte, hogy minden hiábavaló, mert mégis-csak vissza kell majd térnie hozzá, nem a szerelemért többé, hanem pusztán azért, hogy közelről, hogy szemtől szembe gyűlölhesse, és hogy érezhesse fájó szívének sajgását, amikor majd hallgatnia kell, amikor majd a régi, nyájas arcot kell mutatnia, mert szörnyű vereségét bevallania, az maga volna a halál.

Amikor a bűnök kedves, régi utcájából kifordult a legközelebbi keresztutcába, a szíve hevesen hánykolódni kezdett, mert a túlsó gyalogjárón megpillantotta férjét, amint szokott pipogya lépéseivel, vékony kis lábait úgy húzva, mintha zsineggel volnának hozzákötve a testéhez, hazafelé tartott, be a Körút felé.

Malvin tudta jól, hogy a férjének ebben az időben, a városnak e részében semmi keresnivalója nincsen. Érezte, hogy a mai napon fekete árnyék borul föléje, ami többé soha el nem mozdul pompás, szőke, bűnös feje fölül. Szíve megtelt félénkséggel, könnyes, megbánó szeretettel, ijedező menekülési vággyal. Egyetlen pillanatig sem habozott tovább, elhatározta, hogy utánasiet a férjének, belékarol, és azután legyen minden úgy, ahogy lenni akar.

Malvin férje, Koltay Sándor, államvasúti főellenőr, törekvő, a feljebbvalóit szinte könnyes szemmel tisztelő, saját érintetlen, mert érinthetetlen becsületességét gyakran és hősiesen hangoztató, fontos és aggályos emberke volt; belvilágának minden zugát, minden rejtett sikátorát, amit az önzés tévedésből üresen hagyott, az önmagát fontossá tevésnek vágya, a mások gyors előhaladása felett érzett aggodalom, az ötödéves korpótléknak időmúlás, de viszont pénzgyarapodás dilemmája és a felesége iránt érzett korlátlan, ijedező szerelme töltötte be. A főellenőr azok közül a lélektelen keresőgépecskék közül való volt, akikhez a lányok nem hozzámennek, hanem akire hideg okossággal rácsüggeszkednek mint feleség, és azután megcsalják őket.

A főellenőr ezen a napon délután is ott bent maradt a hivatalában.

Bizonyos grafikonokat kellett készítenie a forgalomról, amelyekre nézve a főnöke már eleve kijelentette, hogy azokat kizárólag csak ő tudja elkészíteni. Ez a kijelentés, amikor a fülébe jutott, néhány pillanatig teljes hatalommal uralkodott a lelkén, de azután utánasietett a konkurense, és szíven döfte. A konkurens az az értesülés volt, hogy ezekért a grafikonokért külön díjazás jár, amiből még a mai napon kiutaltatik bizonyos előleg. Mindezek nyomán Koltay tudatában sok édes gondolkodási anyag raktározódott össze, amit ő a következő három pontban foglalt össze, hogy már készen legyen a programja otthonra, amikor a feleségének beszámol az eseményekről:

1. Szervusz, asszonyka!... Brrr! De haragos az arcod!... Ugye, azt hiszed, hogy lumpoltam, azért nem jöttem haza ebédre!? Nohát, igenis! Lumpoltam!... Punktum!... No jó, jó, jó, csak ne pityeregj, kis gerlicém, majd elmondom sorra a dolgokat!... Képzeld, ma délelőtt a méltóságos úr direkte - no, te persze nem érted a hivatalos nyelvet, nem is értheted, de ne aggódj, nem veszem rossz néven tőled, én sem tudok fánkot sütni, elvégre kinek-kinek a maga dolga -, tehát közvetlenül, vagyis az ügyosztály- és a szakosztályfőnök mellőzésével magához... izé... kéret, és azt mondja: főellenőr úr, ezeket és ezeket a grafikonokat kizárólag csak ön tudja elkészíteni! Elvárom őket holnapután délre! Tudom, hogy két délelőttön nem lehet az ilyesmit felfújni, azért azt tanácsolom, hogy maradjon itt bent délután is! A dolog végtelenül

fontos, a miniszter úr őnagyméltósága okvetlenül elvárja, én pedig már exponáltam magamat ebben az ügyben. Ne vesztegesse hát az időt azzal se, hogy hazamegy ebédelni; tudom, hogy messze lakik. Menjen el a legközelebbi vendéglőbe. Nehogy pedig bárminő fennakadása legyen, már ki is utaltam önnek száz korona előleget. Itt a kész utalvány!... A többi miatt se aggódjék!... No, most már nem haragszol a te rossz Sándorodra, cicus?...

2. Kérlek, kedves Malvin, tudom, hogy ma, mint csütörtökön rendesen, az én kedvenc ételemet főzted, borsót! Képzelem, mennyire fájt a szívecskéd, hogy nem jöttem haza!... Ha-nem hát ne mondd, hogy rossz ember vagyok!... Elfogadod tőlem ezt a csekélységet cserébe a borsóért?... (Itt átnyújtja azt a doboz paradicsomos pisztrángot, amit majd hazamenet vásárol a feleségének, és amit az nagyon szeret... Dicső pillanat lesz az!...) No, most már nem haragszol a te rossz Sándorodra, cicus?

3. (Ekkor már eszik is majd a vacsorát.) Hát ízlik a pisztráng, tubi, tubi?!... Egyél ám csak bátran, ne félj te semmitől, amíg engem látsz!... Hm!... Nevetnem kell, igazán haragudni sem tudok érte, mondom: nevetnem kell, ha visszagondolok rá, hogy az eljegyzésünk előtt miket suttogtak a kedves rokonaid - nono, ne szepegj, nem bántom őket! -, hogy én pipogya emberke vagyok!... Igazán mulatságos!... Ők a kicsiny emberkék, de hiszen elvégre a szúnyog is kicsiny, mégis meg tudja csípni akár magát a császárt is!... Nem igaz?... Hanem, mucuskám, holnap sem jöhetek haza ebédre!... Első a munka!... De azért nem haragszol a te rossz Sándorodra, ugye, cicus?

Amikor a három pont már meg volt fogalmazva, a főellenőr nekifeküdt a grafikonoknak. Délután hat óráig dolgozott, tovább már nem bírta a szeme. Akkor boldogan összecsomagolt, megindult hazafelé, de előbb a legközelebbi csemegeüzletben megvásárolta a pisztrángot, és a csomaggal a hóna alatt sietett tovább.

Az eső ugyan már akkor is hulldogált, de azért meleg tavaszi alkonyat volt, és ő nem tudta, kigombolja-e a kabátját, mert kívülről is langymeleg övezte körül fázékony testét, de belülről még erősebben hevítette a szíve, és ilyen körülmények között óvatosnak kell lennie.

Végül mégis úgy határozott, hogy a pisztrángosdobozt beteszi a belső zsebébe, a kabátját pedig begombolja. Felnyitotta az ernyőjét, és megnyugodva folytatta az útját.

Amikor a Veress-féle vendéglő elé ért, dévaj gondolat tette rabjává. Az ajtók már tárva-nyitva álltak, belülről hívogatóan mosolyogtak elő a hófehér abroszok és igazán kellemes volt látni az ott bent ülő urakat és hölgyeket.

- Legénykoromban magam is sokszor gonoszkodtam így sörszó mellett!... Ugyan, hogy ízlenék most egy korsóval?

Belépett. Kissé formátlanul mozgott, de az egyik pincér hamar leszerelte, és elébe állította a sört.

Ezt is bevallom majd a Mucusnak! - gondolta, kezeit boldogan dörzsölgetve. - Milyen édes lesz, ha majd jól összeszid érte!

Melegen tekingetett ide-oda, majd hirtelen felkapta a korsót és félig kiitta. Néhány perc múlva a sör második fele is eltűnt, és a főellenőr a sikerült csínytevés bizsergető örömével látta, hogy már a második korsó is ott áll előtte. Akkor rágyújtott egy szivarra, és hátradűlve székén, merengeni kezdett.

A múltja kísértette leginkább; a párás, langyos alkonyaton keresztül a fiatalsága közeledett feléje, és betoppanva a nyitott ajtón, odasietett hozzá, és megsimogatta bozontos, őszülő szakállal borított arcát. Egyszerű, szánalmasan egyszerű kis emlékek jártak fel-alá a szeme

előtt; valami illatosabb tavaszi este, egy kínos elszánás után adott kézcsók, gyerekes becsípés... ilyesmi, de mindez most, hogy visszatért, naggyá és fontossá lett, és melegséggel töltötte el a félénk emberke lelkét.

A főellenőr néhány pillanatig nagyon boldog volt. De a lelke hamar elernyedt az új világban; a visszatért emlékeket szomorúan elküldözgette, mert a felesége arcát nem tudta közéjük illeszteni, pedig Malvin nélkül vége volt mindennek.

Ekkor történt, hogy a terembe egy fiatal, nyalka, túl elegáns ifjú lépett be, könnyed nonchalance-szal körülnézett, és mintha véletlenül pillantotta volna meg a főellenőrt, hirtelen felderülő arccal, pompás léptekkel odament hozzá, utolérhetetlen ívben leemelte a cilinderét, engedelmet kért a leülhetésre, és be sem várva a választ, lebocsátotta keskeny válláról a raglánt, és leült.

Ez az ifjú Szirtes Elemér volt, díjnok az igazgatóságnak ugyanabban az ügyosztályában, amelyikben Koltay mint főellenőr működött. Egyébként pedig egy a jenidge-rágó ifjak ama fajtájából, amelyik a pályatársai körében nagyszerű történeteket mesél el egyik-másik főnökének legyőzéséről, fontos kijelentéseket tesz, a mondanivalóit így kezdi: uraim!... a valóságban azonban minden felfelé szóló mondatában olvadékony és kellemes, kivéve a közismerten befolyástalan feljebbvalókat, akikkel szemben szemtelen és impertinens.

Az elegáns Szirtes Elemér, mint majdnem minden pályatársa, őszinte ellenszenvet érzett a főellenőr iránt, és mint egyike azoknak a kellemes emberkéknek, akik szeretnek belefúródni másoknak a dolgaiba, tudomással bírt a főellenőr feleségének a Golyó utcában tett látogatásairól. Most, ahogy az utcán lebegett, a nyitott ablakon keresztül véletlenül megpillantotta Koltayt, és pár pillanatnyi habozás után, amely alatt néhány szakavatott tapintással átvizsgálta pénzügyeinek állapotát, elhatározta, hogy odamegy hozzá, és mivel a hivatalban nincsen meg rá a kedvező alkalom, ott döfi szívébe a kést.

Koltay az ifjú megjelenésének pillanatában csüggedt szomorúságot, keserű unalmat érzett, de már későn volt bármit is kieszelnie. A díjnok beszélni kezdett, eleinte rendkívül mulatságos hivatali történetkékkel bosszantva a főellenőrt, azután bizalmas közléseket tett egy-egy magas rangú tisztviselő magánéletét illetőleg, ezúttal csak egyszerűen a vezetéknevükön nevezve őket. Később rátért a grafikonügyre, hódolatát fejezve ki a főellenőr előtt, és diszkréten megemlítve, hogy minő irigységet keltett a hír a kollégák körében, bár ezt a kijelentését utóbb nyíltan sajnálgatni kezdte, mert az ilyesminek, amint mondta, csak abban az esetben volna értelme, ha ő szóról szóra reprodukálhatna bizonyos nyilatkozatokat, amitől azonban az ő úri lelke, szintén amint mondta, mindenkor visszadöbbenik.

Amikor idáig jutott, elérkezettnek látta az időt, hogy szorítson egyet a hurkon, amit a boldog emberke vézna teste köré font, és lassan-lassan rátért annak családi ügyeire, kedves mosollyal említvén meg, hogy már két ízben volt szerencséje a nagyságos asszonyt látni, amint alkonyattájban befordult a Golyó utca hatodik számának kapuján, bizonyára valamelyik kedves barátnőjét felkeresendő.

Itt nem lehet határozottan tudni, hogy mik történtek tovább. A főellenőrt szürke gomolyag vette körül, amitől lehetetlenség őt tisztán látni. A díjnok nemsokára eltávozott, Koltay azonban még maradt néhány percig, akkor megitta a második korsóval is, azután kilépett az emberforgatagba.

- Most elmegyek a Golyó utcába!...

Nem tudta, miért megy, mit keres ott, hiszen érezte, hogy nem volna ereje a dolgot vizsgálgatni, de azért csak megindult, a kabátját szorosabbra vonva a mellén, mert lázas hidegséget érzett.

Végül odaért, és anélkül hogy feltekintene, céltalanul fel-alá bolyongott. Egyszer azután akaratlanul is meg kellett látnia, amint a felesége a hatos számú házból kilépett. Fájdalmasan nagyot dobbant a szíve a tehetetlen dühtől, ami az árulkodó fickó iránt eltöltötte, akinek az ócska véletlen így a kezére játszott, és könnyes vágyódással gondolt vissza azokra a pillanatokra, amelyekben még nem tudott semmit. Hirtelen lekapta a szemét az asszonyról, mintha nem látta volna, és sürgős léptekkel megindult a Körút felé.

Hogy az igazság sértetlen maradjon: Koltay lelkében e nehéz pillanatban nyoma sem volt semmi olyan érzésnek, amely, ha megnyilatkozik, ellenszenves lehetett volna bárki előtt is. Még csak gyáva sem volt, jóllehet a szörnyű bajnak ez ártatlanná tétele, ez a megvert elosonás bizony annak látszik. De az ilyen mérges seb a hangos szótól, a kérkedő mutogatástól csak megijed, és még beljebb húzódik a lélek redői közé. Azután pedig akire az összeomló paradicsom reá zuhan rettentő terhével, az meghal, annak a lelke elröppen, az olyan ember helyett azután már csak valami hasonló idegen jár az utcán, aki már nem úgy érez többé, mint az elődje.

Ekkor történt, hogy Malvin hátulról belékarolt a férjébe. De mivel az nem szólt semmit, és fel sem tekintett, a bűnös asszony már tudta, hogy el van árulva. Beszélni kezdett halkan, szaporán, kétségbeesett elszántságában nem is tudva, hogy a hangja minden pillanatban elakadhat, és mit sem gondolva azzal, hogy semminő palástoló mesét sem gondolt ki, ha a férje mégis kérdéseket intézne hozzá.

- Ó, be pompás idő van most, hogy az eső elállt, Sándor!... Ugye, te is sétáltál?... Jól tetted!... Mennyire aggódtam miattad az ebédnél!... De rossz is az, úgy nálad nélkül enni!...

A főellenőr mindezt csak álmában hallotta. De ment. Mert hallotta ismét a bűvös hangot, és hallotta e bűvös hangon: te!...

Hazaértek.

Az asszony egyre-másra ki-kiment a konyhába, és erős, kemény hangon beszélt a cseléddel, nehogy a szívéből feltörekvő könnyek elszoríthassák a torkát.

Végre azonban be kellett mennie.

Amikor belépett, férje az asztal körül sétált, és gyámoltalanul, ugyanazon célból, amiért a felesége, az előbb hangosan beszélt, valami ősrégi nótazagyvalékot dudorászott.

Nem néztek egymásra, lehajtott fővel ettek, és zavartan kevergették az ételt. Az asszony végül felállt, majd a pamlaghoz ment, és belétemetkezett az újságba. Sok, nagyon sok idő telt el így, majdnem két perc, amikor végül azt vette észre, hogy a férje ott térdel előtte, és csókolgatja a kezét, amire reá hullanak a könnyei.

Malvin hajnalban felébredt.

Az utcán vad szél nyargalt fel-alá, az ablak üvegét apró, sűrű eső kopogtatta.

Odament az ablakhoz, és kitekintett.

Majd a tükör elé állt, és minden megdöbbenés nélkül, mosolyogva látta, hogy az arca fakó, gyűrött, öreg lett.

A férje még aludt. Nehezen, hörögve lélegzett, és időnkint kínosan nyöszörgött, mint a beteg gyermek.

Halkan odament hozzá, gyengéden megsimogatta az alvó csapzott, verejtékes, kusza, ősz haját. Szeme a távolba révedt, ahol a fiatalember most nyugodtan aludt és boldogan álmodott a tavaszról.

- Átkozott legyen minden lépésed!... Még találkozunk!

Flórusz akkor, amikor az ajtó bezáródott Malvin mögött, pár percig fütyörészve járt fel-alá, élvezve fondorlatának sikerét, azután átment a sógora lakásába.

Éppen csak a kalapját akaszthatta fel, és az előszoba tükrében cserélhetett önmagával egy megelégedett pillantást, amikor a csengő már újra megszólalt, és belépett Marinczer.

A fiatalembernek kisség megrebbent a szíve, érezte, hogy egy pillanatra átizzik az arca, mert akkor már tudta, hogy találkozniok kellett. De nyomban azután kivetette tudatából az eset szégyenletes részét, és csak arra gondolt, hogy mindez mily érdekes és fontos, mert a gonoszságnak a szerelembe való belevegyülése - hízelgett magának ilyen szerelmi bölcsességek kifundálásával - azt vagy a poklok tornácáig mélyíti, vagy - megöli. És elvégre - gondolta - így is jó, amúgy is. Hanem ezt a gondolatát nyomban meg is tagadta, érezve, hogy az valahonnét kívülről lopózott a lelkébe, ami eddig csak pompás, illatos virágot termelt ki magából, ilyen mérges gyomot még soha. Teljesen tisztában volt azzal, hogy ízetlen és formátlan, amit művelt, és mint már annyiszor, ezúttal is megfogadta, hogy így, puszta pajzánságból sem hazudik többé - hanem aztán mindjárt egyébre szökkent át a figyelme, mert tudta jól, hogy fogadalmak, ígéretek vagy axiómák, közmondások, életigazságok szem előtt való tartásával csak igen erős lelkületű emberek mennek valamire, az olyanra nézve azonban, mint ő - mert nagyjából ismerte önmagát -, az ilyesmi csak a folytonos megbánások kútfeje.

- Még ma éjjel megírom a bocsánatkérő levelet!

Ez volt az egész, akkor azután bement a nővére szobájába.

Marinczerék pedáns emberek voltak, napjaik meglehetősen egyformán folytak le, könnyű volt tudni, hogy a napnak ebben vagy amabban az órájában ki mit csinál. Flórusz tudta, hogy a nővére szobájában most egyedül fogja találni a sógora húgát, a tizenhét éves Irént, akit rendkívül szeretett. Voltak, főként még tavaly, pillanatok, amelyekben azt hitte, hogy valami rejtett szerelem lappang közöttük, és egyszer, amikor erőszakosan megcsókolta a lányka ajkát, nagyon hevesen vert mindkettőjük szíve, de később mindez oly bizarrnak és nyeglének tűnt fel mindkettőjük előtt, hogy vége szakadt a gyermekes játéknak, és attól fogva beérték a meghitt barátság kedves melegével.

De Flórusz itt sem tudott egészen becsületes lenni. Ne felejtsük azonban, hogy ez a fogalom övele kapcsolatban egészen mást jelentett, mint általában. Mindannak, amit a polgári becsület fogalma fed, valósággal rajongója volt, mégpedig nem a gyűlöletes catói értelemben, ami a kedves megértések és nyájas méltánylások félrelökdösésével szinte a fanatikus őrjöngők táncát járja a merev szabályok körül. Ellenkezőleg: ő a becsületet szép, szabályos formákban kristályosodott szeretetnek képzelte, és ha önmagát ezekből a formákból kis is vette szuverén önkénnyel, ez is a tulajdon rovására ment, mert ebből következtek olyasmik, hogy semmi megbánást sem érzett, ha önmagát oktalanul megkárosította, vagy ami a leggyakoribb volt, ha önmagát megcsalta, jóllehet teljes tudatában volt a csalásnak. *Ebben* az értelemben nem tudott becsületes lenni a leánnyal szemben való magaviseletében sem. Amit pedig tényleg vétett a köznapi becsület fogalma ellen - vagy lehet másként felfogni azt a hazugságot, amivel annyi gyötrelmet szerzett szerelmes asszonyának? -, arról legfeljebb a pillanat egy ezredrészére volt tudomása, és ez is nyomban felolvadt, semmivé lett a legtökéletesebb megbánásban.

Ha a fiatal leánnyal beszélt, az ahhoz intézett kérdésekkel csalta önmagát.

Már a dolog külsőségei is magukon viselték az alakoskodást; ilyenkor Flórusz egyre közelebb húzta székét a leányéhoz, halk, fontos hangon beszélt, szemmel láthatólag kutatva oly szók után, amelyek minél kevesebbet áruljanak el valami mérhetetlenül fontos titkot illetőleg, ami természetesen ismét és ismét valami szerelmi viszonyra vonatkozott. Kérdéseket intézett Irénhez aziránt, hogy mivel lehet egy szerelmes nőnek igazán nagy örömet okozni - ez a kérdés azt engedte sejtetni, hogy a fiatalember a kedvesét valami értékes ajándékkal akarja meglepni; megkérdezte tőle, hogy mit szólna hozzá, ha az udvarlója ezt vagy amazt a túl bizalmas kérdést intézte volna hozzá? - ebből az lett nyilvánvalóvá, hogy ő tegnap ugyanezt a kérdést intézte a kedveséhez, és most kíváncsi az abból eredt hangulatra és így tovább. Jöttek aztán súlyosabb kérdések is, amelyeknél egészen közel hajolt a leányka füléhez, úgyhogy annak aranyszőke haja megcsiklandozta az ajkát, és amelyeknek hallatán a leány arca rózsapirosra vált, de ezek is mind csak édes titkok megsejtetői voltak. Úgy látszik, ugye, mintha mindez a leányka megtévesztésére irányult volna? A leány, okos, sokat tudó, élénk eszű leány, oly tisztán átlátott a kis játékon, mint a kristályüvegen, hanem szerette, ha a szíve kidobbant a rendes taktusából. Mindez még nem változtatna a dolgon, az csak ott fordul meg, hogy Flórusz az ilyen játékok alatt egyetlen pillanatig sem törődött azzal, hogy a leány mit hisz vagy mit nem. Ő csak érdekes akart lenni önmaga előtt. Ha ez sikerült volna neki, az ő szempontjából valahogy rendben lenne a dolog. De megcsalta önmagát, mert ahogy a szép, fiatal leánnyal való bizalmaskodás kis mámora elszállt fölüle, azonnal eszébe jutott:

- Mily nyegle és gyerekes mindez!

A beszélgetésnek rendszerint az vetett véget, ha Marinczer belépett a szobába. Attól fogva az a nehezen zökkenő trialógus kezdődött meg, amelyet két, egymásnak terhére levő, de ezt egymást előtt rejtegető, meg egy indifferens harmadik ember szokott folytatni egymással ócska haszontalanságokról, be nem fejezett mondatszilánkokban.

- Ahogy így kezd kinyílni a tavasz, az utcákat úgy ellepik az emberek, hogy...

- Igen!... És ez oly kellemetlen!... Az ember szinte...

Marinczer kissé *nehéz* ember volt, ahogy ezt a budapesti nyelvjárás szókönyvében találnád. Jókora adag önzését semmiképpen sem sikerült ellepleznie ezerszer elismételt kedélyeskedéseivel, amit valószínűleg ő maga is tudott, de azt a hibáját felfelé mérhetetlen előzékenységével leplezte, a lefelé valóknak véleményét pedig lerázta magáról. Szerény származásának tradíciói - egy falusi kántortanítónak volt a fia - egész miniszteriális pályafutása alatt sem homályosodtak el; még mint osztálytanácsos sem igen ment el a feleségével meg a húgával a rangjabeliek társaságába, amit a két nő nem is bánt, mert szögletes, kínos modorú ember volt, ehelyett tavasszal és nyáron valami budai asztaltársaságba járt tarokkozni, amelynek ő volt az elnöke; télen pedig jobb fajta ferencvárosi vendéglőkben találkozott ismerőseivel, amely helyeken a hivatali rangkülönbségtől férfias nyíltsággal eltekintett, ha kínálásokról volt szó. Otthon csak olyankor számított teljes súlyával, ha a máshol óvatosságból le nem csapolhatott ingerültségnek szabad utat engedett. Ilyenkor valóban faragatlan volt, és főként, ha látnia kellett, hogy semmiképpen sincsen igaza, nyomban hatalmi kérdést csinált a dologból. - Az én pénzemért... itt, az én lakásomban... aki az én kenyeremet eszi... és így tovább, ebben az értelemben. - A feleségére nézve, aki egy vidéki földbirtokos leánya volt, és mint asszony sem volt hajlandó családjának nobilis, igazán úri gondolkodásmódjával szakítani - az ilyesmi eleinte szinte elviselhetetlen volt. Hanem éppen mivel lelkiviláguk mérhetetlen távolsága miatt kísérletet sem tett, hogy a férje álláspontjait megértse, utóbb csak hideg, kissé gúnyos mosolygással hallgatta az ilyen durvaságokat. Ez a mosolygás pedig még inkább felingerelte

az osztálytanácsost, mert abból meg kellett értenie felesége gondolatait. - De talán az ilyen jeleneteknél is formátlanabbak, kínosabbak voltak a tanácsos úr kedélyes estéi. Ha jó estéje volt, vagy ha pár pohárka kilendítette rendes tekintélyt óvó hangulatából, már hazafelé menet kigondolta, hogy mely régi kalandjainak elmesélésével vagy az ismerőseitől hallott mely anekdotákkal fogja az otthoniakat felderíteni. Ilyenkor a háziak már a vacsora alatt tudták, hogy kedélyes este készül, mert az osztálytanácsos már a felszolgáló leánynak is mondott néhány leereszkedően tréfás szót, és az ételt nem taszigálta ide-oda azokkal a mozdulatokkal, amelyek úgy fel tudják forralni az asszonyi vért. Amikor végül hátradőlt karosszékében, és ujjaival tréfásan dobolgatni kezdett kis pocakján, annak jeléül, hogy jóllakott, iparkodott a társalgást olyan irányba terelni, hogy az összegyűjtött humor egyes elemei a kellő helyen és pillanatban legyenek elhelyezhetők. Amikor egy-egy ifjúkori csintalanságát, egyszerű, köznapi, gyatra kis csintalanságait tálalta fel, a beszéd lódulatában még formátlan kis toldásokat is illesztett hozzájuk, amikor észrevette, hogy mily szánalmasan kevesek azok, ha kilépve az ő izzó emlékei közül, magányosan dideregnek a hűvös csendben, amely fogadta őket. De az ilyen toldásokat oly ügyetlenül csinálta, hogy belepirult, és aztán zavartan, erőltetetten nevetgélt. Ilyenkor Bertának, a tanácsosnénak emlékezetében felbukkantak az otthoni nyári esték elegáns vendégei vagy itteni társaságának ötletes kozőrjei, és nem állhatta meg, hogy összeössze ne pillantson az öccsével. Amikor Irén odakerült hozzájuk, eleinte a legnagyobb óvatossággal kellett titkolniok az ilyesmit, de csakhamar kiderült, hogy a fess, életvidám és a magasabb társaság után teljes lélekkel vágyódó leány teljesen, minden feltétel nélkül hozzájuk csatlakozott.

Irén már kislány korában elkerült ugyan hazulról, de legelső benyomásai sohasem mosódtak el emlékezetében. Álmában gyakran látta önmagát mint mezítlábas apróságot a porban játszadozva, látta a kimosott tarka ágyneműt a szélben kalimpálva, és hallotta a szomszéd öregasszonyok rekedt suttogását, amint a mészáros csalásait hánytorgatták. Amikor a bátyja, aki majdnem húsz évvel volt idősebb nála, segédtitkár lett, felhozatta a kis húgát Pestre, és itt intézetbe adta. Ott azután új világ tárult fel a leány előtt. Eleinte nehezen tudta magát mihez tartani a kényes, rátartós úrilánykák között, de később? - miért lett volna leány, ha nem találta volna bele magát játszi könnyedséggel mindabba, ami szebb, több, fényesebb a réginél? Az úri allűröket szenvedélyesen szívta magába, és éppen oly mohón tette magáévá azokat a fülledt, bágyatag titkokat is, amelyek az intézeti lányok sivár álmaiból születve, egyiktől a másokhoz röppennek vágypiros szárnyacskáikon. Amire az intézetből kijött, tudott mindent, és ahogy szabadságában a regényolvasásra vetette magát, már csak arról lehetett szó, hogy teoretikus tanulmányait teljesekké tegye. - Bertát, a sógornőjét nagyon szerette, mert az vezette be őt az elegáns társaságba, az végezte modorán az utolsó simításokat. Alkonyatonkint, amikor egyedül maradtak otthon, összebújtak a szalonban, és meghányták-vetették előző napi benyomásaikat, a toalett kérdéseit és mindazt, ami közelebbről érdekelte őket. Irén eleinte a kis engedelmest, a kis tanítványt affektálta, sógornőjét mamának nevezgette, de később persze egyre közelebb jutottak egymáshoz, főként azoknak az apró, meglehetősen ártatlan közös titkoknak a révén, amelyek azonban, szerencsétlen időben kipattanva, mindkettőjükre nézve vég nélkül kellemetlenek lettek volna.

Flórusz a sógora kedélyes estéin talán még inkább szenvedett, valósággal fizikailag szenvedett, mint olyankor, ha szó nélkül kellett hallgatnia a nővérének mondott kellemetlenségeket. Az utóbbi esetben is fojtogatta a tehetetlen düh, bár azt is le tudta rázni magáról annak a tudatnak a segítségével, hogy a nővére utóbb már csak annyiba veszi az egészet, mintha kénytelen lett volna belelépni a sárba, azután meg ilyenkor csak a kényszerű hallgatás gyötörte. De amikor a sógora kedveskedett, és egy-egy kis humorlövelléssel után szinte provokálón nézett rá, mosolyognia kellett, holott nyugtalan, ideges mivolta szinte reszketett a szabadulás után

való vágytól. Utóbb úgy segített a dolgon, hogy amikor a sógori kedély közeledtét megsejtette, jó eleve bejelentette fanyar arccal, hogy már megint el kell mennie a kávéházba valami fontos megbeszélnivalóra, holott nem volna forróbb vágya, mint otthon maradhatni. - A maga szempontjából tökéletesen igaza volt. Nehéz az embereket nélkülözni, de talán még nehezebb mindenkit elviselni. Különösen azokat az örök idegeneket, akik közül legalább egyet mindenki számára kijelölt a végzete.

És mindezek ellenére is tévedés volna az osztálytanácsost különösen kellemetlen vagy éppen gyűlöletes embernek képzelni. Lelkiismeretes, pontos, a családjáért sokat megtevő ember volt, és ezekből az erényeiből az sem von le sokat, hogy alkalomadtán szívesen fontoskodott és nagyképűsködött velük. Az emberek azonban hajlamosak a karakternek ezeket a nem érdekes, mert nem rendkívüli erényeit észre nem venni mindaddig, amíg a helyzet rosszabbra nem változik. Azután meg a Flórusznak a judíciuma, a benyomásai egyelőre nem irányadók az élet igazán fontos kérdéseit illetőleg. Végül ha az osztálytanácsos ugyanoly ellenszenvvel viseltetett a fiatalember iránt, mint az őiránta, ebben viszont őneki volt tökéletesen igaza. Lehetetlen, hogy észre ne vette légyen a néma, megbeszéletlen szövetkezést, amely a családban ellene alakult, és annak vezérét a fiatalemberben sejtette - de ettől eltekintve sem tudott volna soha belenyugodni a magánál sokkal fiatalabb embernek az ő társadalmi állását és kiváló érdemeit - ezt a kérdést sohasem tisztázta ugyan önmagával szemben, de valahogy úgy volt, hogy tényleg vannak kiváló érdemei - semmibe vevő, kissé hányaveti modorába. Kezdetben élénk szemrehányásokat tett neki éjszakázásai és délben való felkelései miatt, de olyankor is mindig csak fel kellett ingerlődnie sógorának léha válaszain, hát inkább abbahagyta az egészet. - A legutóbbi időben meg még egyéb is járult ahhoz, hogy az osztálytanácsos elidegenedjen feleségének családjától.

Az apósa anyagi helyzetéről egyre riasztóbb híreket kellett hallania.

Az öregúr már régebben is csak az úgynevezett betömési rendszerrel tudta vagyoni egyensúlyát valahogy fenntartani, de már három évvel ezelőtt rákerült a sor a reszneki birtok eladására. Ez ideig-óráig segített a dolgon, most azonban, úgy látszik, az utolsó felvonásra került a sor, és Marinczer, akinek volt némi magánvagyona is, félt, hogy az ő segítsége is szóba jön majd. Felesége örökségének elvesztésébe már belenyugodott valahogy, de további áldozatokra nem volt hajlandó.

Flórusz maga is tisztában volt azzal, hogy bármely pillanatban lecsaphat rá a végzetes hír, de az ilyen gondolatokat ideges félelemmel elhessegette magától, nehogy rommá dönthessék a valóságtól ábrándokkal gondosan elsáncolt kis csodavilágot, amit a maga számára felépített. Szíve meg-megrebbent néha a jövő sivár képétől, amikor a tavaszi reggelek illatába belevegyül majd a kenyér szaga is, azé a kenyéré, amelyet előbb meg kell majd szereznie - de mélyebben sohasem merült a kérdésbe. Bízott az abszurdum tündéri erejében, ami már eleve kizárja, hogy az ő életének zökkenői lehessenek... Valami díszes hivatalra való meghívás... az ellenállhatatlan fellépés... már magában véve a név... Csak olyan megoldásra nem gondolt soha, amelyik őbelőle magából indulna ki.

Amire esténkint álomra hunyta a szemét, már híre sem volt a hióbhírek kísértettáborának; az álomképek zavartalanul lebbenhettek egyre közelebb a megszokott úton.

Flórusz ezen az estén korán visszatért a szobájába.

A lámpa felvillanó fényében a jól ismert bútorok oly kedvesek, nyájasak voltak, hogy szinte várni látszottak őt. Barátságosan nézegette őket, majd az ablakhoz lépett, hogy betegye, mert az éjszaka még hideg és nedves volt. Felhőrongyok csúszkáltak a hold előtt; a város ezüstfényben úszott, majd újra fekete éjszakába merült. Amikor a függöny alászállt, a külső

világból nem maradt meg más, mint az éjszakai szél távoli suhogása és a kályha csövén át besurranó panaszos, halk siralom: mit tettél?!... mit tettem!?... mit tettem!?...

Flórusz a konzoltükör elé állt, hogy szokása szerint megbeszéljen önmagával valamely új arckifejezést, amikor váratlanul éles fájdalommal sajdult át a lelkén, hogy a kedves, csintalan asszonyi arcocska nem nyugszik többé a vállán, mint pár órával azelőtt. Hirtelen visszaemlékezett arra, hogy egy alkalommal már megpróbálta kielemezni a maga számára a *nincs* félelmes fogalmát, de akkor nem ment vele semmire, mert nyomban lecsapott rá az ábrándozók gyors fáradtsága. Most azonban hirtelen átnyilallt tudatán a feneketlen ürességnek ez a félelmes, gonosz kis allegóriája, maga után lebbentve éjfekete uszályát is, mindazt a sötét gondolatot, ami a nyomában szokott tolongani.

Mindez egy pillanatig tartott csak.

A fiatalember elővette parfümös levélpapírjait, és írt.

„Kedves, édes Malvin!

Oly végtelenül egyedül vagyok maga nélkül!... Tegnap valami gonosz szellem szállt meg engem, de a szerelmem azóta már megölte őt!... Írjon azonnal, hogy mikor láthatom, mert mindazt, amit most érzek és gondolok, lehetetlen leírni, azt csak úgy suttoghatom majd bele a fülecskéibe!... Ezer csók!”

A levelet borítékba tette, de nem ragasztotta le, hogy reggel majd újra elolvashassa. Hanem aztán arra gondolt, hogy a reggel nedves hűvösében didergő hangulata különösnek találna majd egyet-mást, pedig kár volna minden szóért. Főként a gonosz szellem bűnhődéseiről szóló mondattól várt sokat.

Lepecsételte a borítékot, aztán lefeküdt.

Amire a lámpát eloltotta, már bizonyosan tudta, hogy rendben lesz minden. Annyi izzó gondolattal, annyi könnyes bocsánatkéréssel környezte akkor már az asszonyt, amennyi bizonnyal áttöri majd a házak nyirkos falait, és hírt visz a szendergő, szomorú szerelmesnek.

Odakint egyre erősebb lett a szél, és a kályha fekete szája most már sikongva, nyögve kérdezgette:

- Mit tettél!?... Mit tettem!?...

2. A keresztelő

A második emeletről két hivatalszolga jött le a sötét csigalépcsőn, hónuk alatt hosszúkás, kék aktakönyvvel.

Flórusz a folyosó egyik ablakmélyedésében állt a poros deszkára könyökölve, és várt.

Már vagy órája állt ott, mert amikor benyitott a terembe, ahol sógora kérésére valami hivatalos dolgot akart elintézni, ott bent ember ember hátán tolongott, és a levegő fülledt, romlott volt. Úgy gondolta, hogy inkább odakint vár, és meglesi az alkalmas pillanatot.

A bírói letéthivatal ódon épületének folyosóiban még meg sem mozdult költözőre a tél, a jéghideg légvonat ide-oda lebbent, mint január közepén; a hatalmas üvegtáblákon behulló gyatra napfényben porszemek táncoltak, és boldog sietséggel ültek meg a fiatalember téli-kabátjának finom szövetén.

Flórusz mozdulatlanul nézte a piszok lassú, biztos munkáját, lába fázott a hideg kövön, szájában keserű nyál gyűlt össze az éhségtől - máskor ilyen tájban szokott reggelizni - meg az unalomból elszívott cigaretták füstjéből. Türelmetlen és ideges volt; a vadidegen arcok között mindenkor is érzett valami ideges nyugtalanságot, ilyen hivatali ácsorgások alatt azonban szinte teljesen elveszítette önmagát. Felbőszítette a semmibevevés, megbántást látott mindenben, és erős gyűlöletet érzett a hajlott hátú vagy túl elegáns emberek iránt, akik az ő meggyőződése szerint oktalan fecsegésekkel töltik az időt, és alkalomadtán elvből nem intézik el a dolgaikat, hogy azok a várakoztatással arányban nyerjenek fontosságukban.

A hivatalszolgák egyike, egy nagy bajuszú, beretválatlan, dörmögő hangú, idősebb ember alig néhány lépésnyire a fiatalember előtt állt meg, megnyálazta az ujját, feltette orrára a csíptetőt, és keresgélni kezdett a könyvecskében. A jóval fiatalabb, rövid vörös bajuszú, orgyilkos képű másik már továbbment pár lépéssel, várt néhány pillanatig, majd visszament hozzá.

- Ugyan hagyja már, Bajusz bácsi - mondta a kezével legyintve -, éppen jókor lesz az holnap is!

Az öreg ránézett az üvegen keresztül, elmosolyodott, csíptetőjét furcsa grimasszal leugratta az orráról, a könyvecskét összecsapta, ráütött, és azt mondta:

- Lelked rajta, öcsém!... Hanem aztán tartsd a hátadat az Enyetér úrnak helyettem!

Az orgyilkos megvetően legyintett, ilyképpen intézvén el Enyetér urat, és aztán nyilván az előbbi beszélgetést folytatva, azt mondta:

- Rágondoltam, lássa, amit az előbb mondott!... Nem úgy van az!... Születni kell mindenre!... Maga, aszongya, csak int az ujjával, hogy három, és az asszonynak már jó!... A Hunka meg, lássa, néha nem is szól semmit, csak kimegy, mintha már fizetett volna, és az is jó!... Nekem meg, ahogy odatesz egy új pohárral, már mindjárt mondja is, ez a negyedik, Török úr!... No lássa!

A fiatalember nem nézett rájuk, de érdekkel hallgatta a beszélgetésüket. Végül volt valami mulatsága. Hirtelen aztán elhatározta, hogy mielőtt elmennének, odasiet hozzájuk, lepénzeli valamelyiküket, és elintézteti vele a dolgát.

Hanem ugyanebben a pillanatban felnyílt az egyik hivatali szoba ajtaja, és egy apró, kerek fejű emberke lépett ki rajta. Fütyörészett, a kezét vidáman lóbálta, és megindult sietve, amiközben bokáig érő, kályhakürtőhöz hasonlóvá gyűrődött pantallója fürgén harangozott vézna lábszárain.

Flórusz már az első pillanatban tudta, hogy ismeri a kerekfejűt, de mégsem tudta volna megmondani, hogy ki az. Hanem az emberke éppen feléje tartott, és amikor odaért, felkapta a fejét, ránézett, arcát mosolyra illesztette, azután a megszólítás módjával küzdve, nyájasan hebegni kezdett.

- Áh!... áh!...

- Szervusz, Szopornyák! - mondta Flórusz, vidáman nyújtva kezét a jövevénynek, akiben egyik régi iskolatársát ismerte fel. Szegény fiú volt a Szopornyák, aki otthon a kisvárosban az ő levetett cipőit szokta viselni, és az ő pénzén szokott itt-ott részt venni az úri fiúk mulatságain. Alázatosan hajlongott régi patrónusa előtt, gondosan ügyelve, hogy minél kevesebbszer használja a *te* megszólítást, és közben irigykedve nézte Flórusz pompás lakkcipőjét, élesre vasalt nadrágját.

Az efféle találkozásoknál sztereotip kérdések után, amelyekből kiderült, hogy Szopornyák díjnok ott, a letétben, azt mondta Flórusz:

- Azt hiszem, a sors akarta úgy, hogy most teveled találkozzam, Szopikám!... Nézd csak...

Elmondta neki a dolgát.

A harangnadrágú végighallgatta, aztán biztos kézmozdulattal elvette tőle az okmányát.

- Ah, az semmi!... Jöjj csak utánam! - mondta pártfogóilag, kezével kicsinylően legyintve. Azzal előresietett, intve Flórusznak, hogy kövesse.

Ahogy aztán a kis harangozó egyre biztosabb léptekkel nyargalászott a folyosókon, ahogy egyre konfidensebben nyitogatta és csapkodta a hatalmas szárnyajtókat, ahogy egyre bizalmasabb hangon beszélgetett a Szerbák, a Búza, a Deckner és a Kósa urakkal, a fiatalember bámulata nőttön-nőtt. Amikor végül odakint voltak ismét a folyosón, Szopornyák így szólt pártfogói hangon, átadva az aláírt ívet:

- Nos, látod, ennyi az egész... nekem! Ha bármi dolgod lesz itt, csak keress fel engem bizalommal!... Sőt ha esetleg ide gravitálsz ebbe a hivatalba, amit azonban nem ajánlok, mert nagyon kihasználják az embert, csak szólj nekem, egyet-mást talán tehetek az érdekedben!... Most isten veled, még ezer a teendőm!

A kerek fejű kis tútor gyors léptekkel távozott.

Flórusz hosszan nézett utána, és a nyál még keserűbb lett a szájában. Egy pillanatig úgy képzelte, hogy a gyűrött, kopott nadrágszárak az ő gyönyörű önbizalmának a temetésére harangoznak.

- Ha ide gravitálsz, ebbe a hivatalba...

Lehajtotta a fejét, és azon töprengett, hogy voltaképpen csalás lenne a részéről a jövőben, ha azokon a helyeken, ahol hízelegnek neki, ahol a modora, a származása, az elegancia miatt nagyra tartják és bámulják, ki nem jelentené, hogy tévednek, mert ő csak olyan kicsiny, aminőnek ebben a pillanatban érzi önmagát. - De mi lenne akkor - tűnődött tovább -, ha mindenki ahhoz a mivoltához szabná a további önmagát, amelyikben a legkisebbnek érezte magát?... Hiszen akkor megszűnne minden akarat, minden törekvés, mert elvégre mindenkit érnek ilyen váratlan, gonosz, romboló pillanatok!... - Áh, már vigasztalom magamat! - tette hozzá fanyar mosollyal. - Pedig úgy látszik, hogy igazam van, mert hiszen ilyenformán csak valami olyan tökéletes lényről lehetne szó az alkotás terén, akit nem érhetne ilyen baleset, vagy aki oly távol tartaná magát mindenkitől, hogy... - Ejh - mondta hangosan, az ujjával pattintva -, utóbb még valami teológiai vitába bonyolódom önmagammal!

Lesietett az utcára, illatos zsebkendőjével leverte kabátjáról a port, a cilinderét is végigsimította, és boldogan, a megszabadulás érzésével nyelte a pompás tavaszi levegőt. A kapott kis seb olyan mélyen beleette akkor már magát a lelkébe, hogy nem is tudott róla, ahogy a tuberkulotikus nem tud hívatlan albérlőiről. Sőt örömteljes megnyugvással vette tudomásul, hogy szürke, hétköznapi munkát végzett, ami oly jótékonyan ellensúlyozza az álmodozásokból született önvádakat, nyugtalanságokat.

Akkor már erősen délre járt; Flórusz kisietett a Körútra, villamosra szállt, és visszament a Ferencvárosba, hogy napok óta gondosan felnevelt tervét véghezvigye.

Hat nap tel el már azóta, hogy a levelét feladta, de még mindig nem jött rá semmi válasz. Akkor már teljesen tisztában volt a történtekkel, és nem volt nyugta többé. Erős vágy szállta meg újra az asszony után, de nem tehetett semmit. Malvinéknál nem volt még soha, fel tehát nem mehetett hozzájuk, sőt üzenetekkel sem merte zaklatni, nehogy bajba sodorja. Pedig most már egyre határozottabban érezte, hogy attól az éjszakától fogva, amelyen a megbánás úgy szorongatta a szívét, már szerelmes is az asszonyba. Azt határozta hát, hogy elmegy a kedves házba, és kérdezősködik a család után. Tisztában volt vele, hogy mindez haszontalanság, mert úgysem tudhat meg semmit, de hátha megláthatja őt, vagy ha még azt sem, úgy legalább őróla beszélhet majd.

Szívdobogva lépett házba, és amíg a kapu aljában a lakók névsorát olvasta, óvatos oldalpillantásokkal vizsgálgatta a ki-be járókat, nem láthatja-e meg az asszonyt. Kedvtelve nézegette a belső csapóajtó színes üvegmintáit, a lépcsőház gázcsillárját tartó ércfaunt, és ezekben a pillanatokban igazán különös volt előtte, hogy a múltban talán éppen olyan közönyösen ment el a ház előtt, mintha az is csak egyike lett volna az unalmas téglabörtönöknek. A lépcsőn idősebb úrhölgy jött lefelé egy tizenhárom éves forma leánykával, aki csintalanul mosolyogva mérte végig a fiatalembert.

Ez a fruska talán tudna valamit?

Flórusz szíve boldogan vert az érdekes gondolattól, hogy szerelmének híre talán titkon szájról szájra röppenik már.

Belépett az udvarra, és körültekintett.

Hogy a házmester lakásához jusson, végig kellett mennie az egész udvaron.

Könnyed léptekkel indult meg, titokban fel-felpillantva a lakásra, amelyet az övékének tartott, és halkan dudorászva valami operettáriát, amihez a taktust a kesztyűivel verte, ide-oda csapkodva őket a kezében.

Amikor odaért, egy pillanatig küzdött az érthető undorral, ami a házmester fogalommal kapcsolatosan reá nehezedett, de aztán a kilincsre tette a kezét.

Hanem az ajtó zárva volt.

Ilyenkor nincsen itthon senki!... A házmester hivatalszolga a városnál, a felesége meg a leánya pedig bizonyosan a csarnokba mentek!

A szomszédos kis udvari lakás ajtajában fiatal leányka állt, kezében tarka tollseprővel. Feje körül volt kötve virágos kendővel, de gesztenyebarna fürtjei kiszökdöstek alóla, és az egyik szinte elfedte csillogó, kerek, kék szemét. Amikor Flórusz ránézett, elmosolyodott, fehér arca kissé kipirult, és mintegy zavarában hozzátette:

- Tessék talán egy óra múlva jönni!

- Megvallom, már némi kellemetlen dolgokat kívántam magamban Budapest minden házmesterének, de ha ilyen szép kis... Magácska hozzájuk tartozik, ugyebár?

- Áh... nem! - mondta a leány, bebugyolált fejecskéjét hevesen rázogatva, és a hangjából némi önérzet csendült ki. - Csak ismerem a szokásaikat, mivel már itt lakunk hat éve!

- Ezer bocsánat!... No, hiszen mindössze az egyik lakó felől akartam tudakozódni, hogy... hogy mikor vannak itthon leginkább, mikor beszélhetnék velük... és ilyesmit!... Hanem nagyon kérem, ne rázogassa olyan fenyegetően azt a tollseprőt, már úgyis meg vagyok ijedve a szigorú pillantásától!

A lányka elpirult, és nedves, vérvörös ajkai megint mosolygásra húzódtak.

- Nem is tudtam, hogy szigorúan nézek! - és zavartan riszálgatta a torkát.

Ekkor onnét belülről, a lakásból, sajátságos mekegő férfihang hallatszott:

- Kivel beszélsz, Piróka?!...

- A házmesteréket kereste egy úr, de nincsenek itthon!... Megyek már, bácsika!

Fejével búcsút intett Flórusz felé, aki egészen tisztán kiolvashatta a leányka szeméből, hogy szívesen maradt volna még.

- Csak még egy pillanatra, kérem! - mondta a fiatalember gyorsan, mielőtt a lányka elmehetett volna. De hirtelenében nem tudta, mit mondjon, és a leány észrevette a kis csalást, kipirult, mint a rózsa, szemrehányón nézett új ismerősére, majd hirtelen megfordult, hogy besiessen.

De ekkor megjelent mögötte a bátyja.

Apró, sovány, de zordon arcú emberke volt, hosszú, gyér hajszálai keresztül voltak fésülve a fején, őszülő bajusza szabályos kis karikába volt kunkorítva. A csíptető oly kajlán fityegett az orra végén, mintha véletlenül esett volna rá az emeletről.

Pár pillanatig némán nézte a fess fiatalembert, aki már attól tartott, hogy valami kellemetlensége lesz a kis szigorúval.

De nem úgy történt.

A bácsi rámutatott sovány, ráncos ujjával, ránézett a leányra, és azt mondta:

- Ezt az urat én látásból ismerem!... A Golyó utcában tetszik lakni, ugyebár? - folytatta Flóruszhoz fordulva. - Én Nordheimer szabómester vagyok és a Golyó utcába szoktam járni bevásárolni!

- Nagyon örülök, kedves Nordheimer úr! - mondta Flórusz kezet nyújtva, és ő is bemutatkozott. - Joghallgató vagyok! - tette hozzá kissé gyerekes önérzettel.

- Joghallgató... igenis! - mondta Nordheimer. - Hallod, Piróka, az úr joghallgató!... Tessék csak besétálni szerény hajlékunkba, joghallgató úr!... Én egy kérdést lennék bátor... azaz...

- A legnagyobb örömmel! - mondta Flórusz tréfásan, diadalmas pillantást vetve a leánykára, aki alig észrevehetően megcsóválta a fejét.

- Ez az én kis unokahúgom, a Piroska, én csak úgy mondom, Piróka, árvácska szegényke, hát idevettük magunkhoz a feleségemmel - mondta Nordheimer. - Úgy, igen, a feleségem most nincsen itthon, de nem is baj, annyit beszél a jó lélek, mint a vízimalom kereke!... Hát tetszik tudni...

- Jaj, a bácsi már megint kezdi az örökség dolgát - súgta oda Piroska Flórusznak -, ennek sohasem lesz vége!

- Bár ne lenne! - súgta vissza a fiatalember. - Csak maga is maradjon itt!

Piroska arca ismét lángba borult.

- Nem, nem kimegyek a konyhába! - mondta halkan.

Kisietett.

Nordheimer leültette vendégét egy ódon ripszkarosszékbe, megkínálta rövidszivarral, hozzátéve, hogy az igazi szomolnoki, aztán elkezdte magyarázni, hogy az ő családjuk tulajdonképpen orosz és német keverék, hogy ő vándorlegény korában Kurlandból vetődött Magyarországra, hogy otthon a fiatal Ezésez meg tizenöt évvel ezelőtt nőül vette a bájos Aztésazt, közben azonban meghalt a gazdag Akárky, aki neki mostohabátyja volt, azonban a kapzsi és fukar Nemtomky pörrel támadta meg a végrendeletet, sőt a kincstár is...

Ismeritek a szegény ember ilyen reménytelen örökségi történeteit!

Flórusz csak fél füllel hallgatta az egészet, titokban egyre keresve tekintetével a Piroskáét. De a leány egyszer sem nézett vissza rá. Amikor Nordheimer már annyira belebonyolódott a dologba, hogy láthatólag már önmaga sem értette többé, amit mond, Flórusz szelíden közbevágott. Magyarázgatni kezdte neki a dolgot, gondosan ügyelve, hogy semmi aprodiktikus kijelentést ne tegyen. Magyarázatába bőven vegyítette a latin terminusokat, hogy minél kevesebb értelme legyen neki. Nordheimer egyetlen szót sem értett belőle, de azért gyönyörködve nézte a fiatalembert, szívéből örülve, hogy végül talált egy hozzáértőt, aki komolyan foglalkozik a dologgal, amint ő hitte, mert eddig még mindenki szépszerivel lerázta a nyakáról.

Közben a lányka is bejött, és friss pogácsát tett az asztalra.

Flórusz felhasználta az alkalmat, és felállt.

- Hát igen, kedves Nordovics úr - mondta -, a legjobb...

- Nordovics!?... - csattant fel a lányka szívből kacagva, mialatt elővillantak hófehér fogai. - Hallja, bácsi? Nordovics!

Flórusz zavartan gyötörgette kis bajuszát, majd elmosolyodott.

- Bocsánatot kérek! - mondta, könnyedén meghajolva a szabómester előtt.

- Ez a kis bolond minden csekélységen akkorát tud nevetni, mintha a *Peleskei nótárius*-t látná! - mondta Nordheimer. - Az volt ám a nagyszerű darab, ha ugyan tetszett látni!

Pár pillanatig elmerengett emlékein, majd lemondóan legyintett.

- A jogász úr nem emlékezhetik rá!... Sokkal fiatalabb!

- Mindenesetre ismerem a darabot! - mondta Flórusz. - Tehát, kedves Nordheimer úr, van a dolognak egy pontja, amellyel, őszintén megvallom, nem vagyok teljesen tisztában. Hanem majd utánanézek, és megírom önnek!

- Minek az a sok irkafirka!? - mondta a szabómester, Flórusz kezét rázogatva. - Én is jobban megértem, ha úgy tetszik elmondani szóval!... Tessék eljönni hozzánk!... Nagyon fogunk örvendeni mindannyian!... A feleségem is!... Mennyit beszélhetett volna már azóta!

Flórusz a forma kedvéért szabadkozott kissé, de amikor a tekintete a leánykáéval találkozott, ráállt, hogy holnapután estefelé eljön ismét.

Amikor Piroskától búcsúzott, az nem nézett rá. Hanem azt nem bánta meg, hogy a fiatalember kissé hosszabban tartotta a kezét a magáéban.

Flórusz már közel járt házához, amikor ráeszmélt, hogy az eredeti céljáról egészen megfeledkezett. Egyre csak a menyecskésen bekötött, barna fürtű fejecskét látta, amint tréfás-rosszallóan bólogat. De most a bólogató fejecske mellett felbukkant egy halavány, szomorú, asszonyi arc is, és olyan volt, mint a liliom a mező virágai mellett. A fiatalember ijedten hunyta be a szemét a látvány előtt, de az átcsillant lehunyt szempilláin keresztül is. A két arc némán, szomorúan nézte egymást, és amikor hirtelen eltűntek, a szomorúság belefészkelődött a fiatalember szívébe.

Flórusz sietni kezdett, hogy minél előbb belemerülhessen kedves könyvébe, amelyet most már harmadszor kezdett újból. Turgenyevtől olvasta az *Egy vadász emlékiratai*-t, és főként ha a scsigri kerület Hamletjének töprengéseibe merült, érzékeny lelkéről lassan lehullt, lemállott minden, ami bántotta. Odaképzelte magát az elhagyatott öreg helyébe, aki egészen külön kis világot hordoz a lelkében, és úgy hányódik, bolyong nagy magányával az örökre idegenek között, mint a millió darabra pattant meteor egy szilánkja az űrben. Gyakran volt az az érzése, hogy a maga vidám nevetése, az asszonyi szóra felvillanó tekintete, a baráti körben felcsendülő játékos éneke mindmegannyi hazugság, mert ő is a szomorúságra, a magányra született. Megfigyelte már önmagán, hogy amikor szomorúság csap le rá, nem menekülni igyekszik az elől, mint a köznap emberei, hanem beleássa magát, és ha nem elég mély az, hogy szívéig érjen, addig ássa-vájja titkon könnyeivel, amíg az egészen elborítja.

Sietett, mert abban reménykedett, hogy a kedves könyv lapjai között nem fogja látni többé a két női arcot.

Ahogy a szögleten befordult, eszébe jutott, hogy ezen a helyen találkozott utoljára az asszonnyal.

Egy pillanatra megállt, mint akkor, és hirtelen eszébe jutott a kirakat, amelynek üvegében megnézte magát. Odaállt eléje, és nagyon-nagyon boldog lett volna, ha a kedves hang újra megszólalt volna mellette. De csend volt mindenütt; így ebédidőben alig volt ember az utcán.

A kirakat ugyanolyan volt, mint akkor, és a piros-poros, munkásnyakkendő is ott hevert régi helyén.

Egykedvűen nézegette, de hirtelen valami ötlött az eszébe.

- Piros... piros... Piroska!... Édes kis Piroska!

Boldogan mosolygott.

- Legyen ez is Piroska, hogy amikor látom, eszembe jusson mindig a kis borzas fejcsóválgató!

Fütyörészve sietett haza. Ahogy az előszobába belépett, a fogason függő kabátról azonnal tudta, hogy a sógora már otthon van. Csodálkozva nézett az órájára; fél három volt.

Besietett az ebédlőbe; a család már ott ült az asztalnál.

- Hol jártál ily sokáig, és micsoda ünnepélyesség sugárzik az arcodról? - kérdezte a nővére.

- Hja, keresztelőn voltam! - mondta Flórusz rejtélyesen mosolyogva, és kezét dörzsölgetve leült.

- Végeztél a bírói letétnél? - kérdezte a sógora.

- Áh, igaz!... Igen!... Természetesen!

Átadta az okmányt.

- Végül valami okosat is műveltél! - mondta Marinczer tréfásan mosolyogva, de tisztán ki lehetett érezni a hangjából, hogy komolyan beszél. Flóruszt az új hang - ilyesmiről szó sem volt azelőtt - annyira meglepte, hogy hirtelenében nem tudott rá felelni. Közben az osztálytanácsos is észrevette, hogy a dolog kissé formátlanul esett, és hogy megelőzze az esetleg csípős választ, ami a fiatalembernél elég könnyen állt, barátságosabb hangon hozzátette:

- Lásd, rendszeresítenünk kellene, hogy az ilyen dolgokat, amelyeknek az elintézésére nekem a hivatalom miatt nem jut időm, a jövőben te intéznéd el... természetesen... nem kérném ingyen... Legalább valami kis jövedelem... és megismernéd a pénzkeresés nemesen felemelő érzését!

Flórusz arca lángba borult; kissé remegő hangon mondta:

- Kérlek szépen, mindig örömmel állok rendelkezésedre... de... nem... pénzért!... Én... elvégre...

- Csak ne tüzelj!... Ezzel a hanggal nem megyünk egymással semmire!... Én a te korodban, mint jogász, már magam tartottam fenn magamat azzal, hogy leckéket adtam a kollégáimnak!

Flórusz kezében megremegett az evőeszköz.

Azt akarta mondani:

- Te megtehetted azt!...

De csak az ajka rándult meg, az utolsó pillanatban visszakapta a szót.

Hanem az osztálytanácsos leolvasta ajkáról a néma választ.

Nem felelt, és attól fogva az egész ebéd alatt nem szóltak egymáshoz egyetlen szót sem.

Odaát a szobájában Flórusz ezerszer is elismételte magában a párbeszédet, és gyötrődött a maga tehetetlensége felett, amiért nyomban nem tisztázta a dolgot egészen. Mert érezte, hogy már késő, mert a kérdést felújítani teljes lehetetlenség.

- Ma ez már a második ilyen koppanás a fejemen! - tűnődött. - Ugyan mi történhetett velem?... Vagy csak tévedek, és jóakaratú véletlenről lehet csak szó?... Lássuk csak nyugodtan!... Az a kis Szopornyák kétségtelenül nem *akart* semmit sem mondani, nem célzott semmire, ez majdnem kétségtelen. Csak nagy boldogságában fecsegett, hogy sikerült neki előttem nagyszerűen fontosnak lennie, hogy sikerült a régi szívességeket valahogy viszonoznia!... Hogy ügyetlenül csinálta a dolgot? Bah! Hiszen már az iskolában is úgy hívtuk, te buta tót! A sógoromnak pedig, úgy látszik, igaza van!... Csakhogy mindent tönkretesz az a tudat, hogy azelőtt szó sem volt köztünk az ilyesmiről!

Odaállta a tükör elé, és vizsgálgatta magát: nem néz-e ki gyengének, nyomorultnak, szánalmasnak, akinek láttán a felebarátja azon töpreng: hogyan segíthetne rajta?

Az arca halvány, csüggedt volt ugyan, de tudta, hogy azt éppen csak e kínos percek okozták. Hanem ahogy figyelmesebben szemügyre vette önmagát, az elfojtott szenvedélyektől hirtelen elöregítve, valami rejtelmes emlék suhant át a tudatán.

- Mennyire hasonlítok az édesapámhoz!

És ahogy az apa szót kimondta magában, hirtelen nagyot dobbant a szíve. Akkor már tudni vélt mindent.

Visszasietett a lakásba, hogy a nővérével beszéljen.

Berta talán tudta már, hogy jönni fog, mert ahogy belépett, mélyen a kézimunkája fölé hajolt, és magához hívta Irént, hogy vele valami arra vonatkozó dolgot megbeszéljen.

Ki akart térni a fájdalmas párbeszéd elől.

Pedig akkor még csak egy levélről volt szó, az édesanyjuk leveléről, amelyben az arra kéri őket, hogy mivel néhány hónapig, amíg a dolgok jobbra nem fordulnak, nem küldhetik Flóruszért az ellátás díját, lássák őt szívesen mint vendéget, és ne éreztessék vele félszeg helyzetét.

Flórusz betegesen érzékeny lelkén átsajdult a gyanú, hogy fölösleges már minden további kérdezősködés.

Félt a kegyetlen bizonyosságoktól, azok elől mindig a barátságos bizonytalanságokhoz menekült, amiknek homályos gomolyából olykor előcsillant a tulipiros szócska: hátha!?...

Visszasietett a szobájába, és hanyatt feküdt a kereveten.

- Ha mindennek vége, fejbe lövöm magamat!... Nincs kedvem ezzel a piszok élettel marakodni!

Bármely bonyodalom előtt állt, amely durván befurakodni készült kis tündérkertjébe, hogy ott legázolja a virágokat, és széttépje a nyugalmat, csak percekig érzett félelmet vagy szomorúságot, mert azután felbukkant előtte az abszolút biztos megoldás, az öngyilkosság. Úgy játszott ezzel a gondolattal, mint pompás, csillogó játékszerrel, vigyázva, hogy meg ne tépje drága selymét, nehogy alóla ócska, szomorú csepű vigyorogjon elő.

- Ha majd rákerül a sor, azt írom Malvinnak, hogy őmiatta történt!... Mily pompás elégtétel lesz ez a számára!... Énnekem pedig oly mindegy, oly tökéletesen mindegy lesz!

Idegesen pattant fel fektéből.

- Mily hitvány és léha vagyok!... Még most is hazugságokon töröm a fejemet, ahelyett hogy szemközt mennék a bajokkal!

A következő második napon gyönyörű reggel ömlött el a város felett.

A fiatalember kilenc óra tájban ébredt, akkor kinyitotta az ablakot, de a függönyt nem húzta fel. Azután visszabújt az ágyába.

Vidám verébcsipogás csattogott be a szobába, és a messzeségéből a tavasz öreg hírnökének, valami rozzant zongoraverklinek merev, szaggatott muzsikája vonaglott erre-arra.

Sokáig heverészett még, de aludni többé nem tudott, csak zagyva, mámoros képeket látott. Amikor végül felkelt, tisztán érezte, hogy szilárdan meg fog bírni állani a forgatagban, amelyet maga felé közeledni sejtett. Vidáman dalolgatott, és aztán összeállította magában az esti toalettet. Elhatározta, hogy ma már felöltőt vesz, és cilinderét is átadja nyári álmának, helyette előveszi azt a finom, könnyű, kávébarna puhakalapot, amelyik oly ízléses, kedves kis gőgöt árnyal az arcára.

Alighogy megreggelizett, az egyik kollégája jött fel hozzá, és azután együtt mentek le borotválkozni, onnét pedig a forma kedvéért benéztek az egyetemre, mert úgy hírlett, hogy Földes ma kivételképpen katalógust fog olvasni. De nem lett a dologból semmi.

Ebédnél kimért, hideg, de azért simulékony volt.

Már hazamenet elhatározta, hogy formásan, végtelenül formásan ugyan, de hozzáférhetetlen lesz. Nem tudta, hogy miért, de érezte, hogy ez az elhatározása rendkívül kellemes megnyugvással tölti el.

Délutánját a pénzügytan társaságában akarta eltölteni, de abból az lett, hogy a devalvációt tárgyaló oldal margójára lerajzolta a bekötött fejecskét.

Nordheimer mester még azon az estén tudtára adta a feleségének, nagy bőbeszédűséggel, de azért férfiúi tekintélyének megóvása, sőt öregbítése céljából megfontoltan tagolgatva mondanivalóját - hogy végül előkerült az a hozzáértő úriember, aki komolyan foglalkozik a dologgal. Amikor cikornyás előadását befejezte, sóhajtva legyintett, és a megilletődöttségtől remegő hangon mondta:

- Megmondtam én ezt előre százszor... ezerszer!... Hanem hiszen csak asszonynépnek beszéljen az ember!...

Az emberi szem voltaképpen megfordítva veszi fel a külvilág tárgyainak képét: a házakat tetejükkel lefelé, az embereket lábukkal felfelé mutatja, és csak a megszokás láttatja velünk a dolgokat később helyesen. A csecsemő még a gyertyatartóhoz kapkod, amikor a lángot szeretné megfogni. - Ez a Nordheimer olyan különösen járt, hogy minden egyébbel tisztába jött ugyan, hanem az igazságot még vénkorában is makacsul megfordítva látta. Ha csikorgó januárban azt mondták neki, hogy a Duna vize beállott, nyomban kijelentette, hogy az nem lehet, mert ő már tavaly olvasta, hogy az idén enyhe tél lesz, és nyomban el is ment utánanézni a dolognak. Hanem az örökség meséjét oly rendíthetetlenül hitte, mint a szentháromság misztériumát. Már politikai és szociológiai nézeteit is úgy formálta meg vasárnaponkint a körben, hogy azokból a plutokrácia feltétlen kárhoztatása kiérezhető ne legyen; gondolt a jövőre, amikor maga is plutokratikus ember lesz, amint otthon titokzatosan mondogatta. Ez a különös vakság férfiaknál ma már ritkább, hanem nőknél, válogatás nélkül, elég gyakori. A miniszteri tanácsos felesége éppen úgy nem hiszi, mint a mosónője, hogy van valami különös abban, ha a férjét megcsalja, ezzel szemben meg van győződve arról, hogy még ez a csekélység is nyomban rendbe jön, ha Szent Antal oltárán elhelyez harminchat krajcárt vagy egy kiselejtezett tésztarádlit. - Nordheimer arról is meg volt győződve, hogy a fiatalember már két napja csakis annak a bizonyos *perdöntő pontnak* a megoldásán töri a fejét. Flórusz csak annyit mondott, hogy van valami a dologban, amit nem ért, hanem a szabómester azt egészen ösztönösen a *döntő pont kérdésévé* rafinálta magában, hogy az ezerfelé szertefolyó kételyeket megrendszabályozza, és hogy legyen egy szilárd cölöp, amelyhez a reményeit hozzákötözheti.

Felesége az intelligenciát illetőleg általában a szomszédasszonyi nyilatkozatoknak érzelmi alapon való mérlegelésénél tartott, az örökségügyet illetőleg azonban úgy volt, hogy bár ezernyi magyarázat után sem volt képes magának az ügyek állását illetőleg akár csak homályos, de valamennyire egységes képet is alkotni, nyugodt perceiben egészen tisztán érezte asszonyi ösztönével, hogy mindez semmit sem ér. Hanem ha a férje pár deci bor után lelkesedve kezdte előtte a jövőt festegetni, vagy főként ha kedvező álmot látott, hajlandó volt a *hátha mégis* verőfényes álláspontjára húzódni.

A család igazi feje kétségtelenül ő volt, és azokat az apró ügyeket, amelyek az ő miniatűr körükben felvetődhettek, tetemes butasága mellett is eligazította mindig. Most, hogy az új jogügyi szaktanácsos felbukkanásáról értesült, ugyancsak ösztönösen úgy érezte, hogy ez az ügy nincsen egészen rendben, sőt amikor a beismerkedés módozatait is végighallgatta, már bizonyosan vélte tudni, hogy a *döntő pont kérdését* jogi szaknyelven Piroskának hívják. Leghelyesebbnek tartotta azonban várakozó álláspontra helyezkedni.

Mindez két nappal ezelőtt történt; a mai nap délutánján a várás izgalmaiból előállott feszültség a kis családnál hirtelen, minden átmenet nélkül megernyedt, és helyét az a meggyőződés foglalta el, hogy a fiatalember úgysem fog eljönni.

Csak egyikük tudta bizonyosan, hogy eljön.

Piroska.

Nevelőszüleinek lemondása csak elkedvetlenítette, de a meggyőződését egyetlen hajszálnyira sem ingatta meg.

Sötétkék ruháját, amelyben legszebbnek vélte magát, már kora délután felvette valami ürügy alatt, és most, hogy a perc közeledett, boldog izgalma nőttön-nőtt, mert már egész izzó kis szívével szerette véletlen lovagját. Még a tegnapra virradó éjjelen álmot látott, amelyben a fiatalember megcsókolta az ajkát, és azóta nem volt nyugta többé. Most édes, remegő habozással válogatott a helyzetek között, amelyekben hogy majd a belépő találja; igen vonzónak találta ugyan a régi rendszert, a házimunkába való temetkezést is, de utóbb mégis az olvasás mellett döntött.

Mindezekből azonban az lett, hogy amikor a fiatalember végül megkopogtatta az ajtót, és belépett, a leányka ott állt a szoba közepén, és a szívével birkózott, hogy szét ne feszítse domború, hófehér mellét.

Flórusz vett néhány szál virágot a legelegánsabb belvárosi üzletek egyikében, és volt gondja rá, hogy a csokorkát a cég papírjába burkolva adja át a leánynak, azzal, hogy az egész csak némi viszonzás akart lenni a múltkori szíves útbaigazításért, és amikor meghajtotta magát, gyönyörűséggel látta, hogy a leányka keze úgy reszket a pár szál virág súlyától, mintha ólomtuskóval kínálták volna meg. Azután az asszony előtt intézte el kis komplimentjét annyi természetes úriassággal és könnyed nonchalanceszal, amennyi nyomban részére hangolta a döntő családi véleményt.

Nordheimer régi ismerősként fogadta az ifjú jogtanácsost, és karját a karja alá öltve, bizalmaskodva mondta neki:

- Nos hát, doktor úr...

Flórusz nem tiltakozott új címe ellen, csak annyit mondott:

- Rendelkezésére állok, uram!

És ebből a néhány szóból annyi pártfogói jóakarat, annyi megértő, megbocsátó, szeretetre méltó leereszkedés csendült elő, hogy bármely ohnet-i őrgróf készségesen a magáé gyanánt ismerte volna el őket. Gyönyör percei voltak ezek a fiatalembernek: nagy, dicső és lovagi lehetett, amiről már annyit álmodott. E percben a szívét szerette volna átadni hódolóinak, akiknek odaadó, meleg pillantását ott érezte égni az arcán, e percben ezrekkel szeretett volna bírni, hogy amíg átnyújtja azokat, szinte bocsánatkérő rebegéssel mondhassa:

- ...és addig is, kedves új ismerőseim, amíg a fényes álom valóra válik...

És e pillanatban sejtelme sem volt arról, hogy gaz kis játéknak nyitotta meg kezdetét... Csodás jogászi mondatokba kezdett ismét, amelyekből a háziak semmit, ő maga pedig csak annyit értett meg, hogy valami rejtelmes idegen beszél helyette, mert hiszen az ő lelkében nem él semmi más, mint az izzó vágy, hogy a pompás tavaszi estén ott térdelhessen a leányka előtt, akinek nedveskék szeme szerelmesen lobogott feléje.

Azt hiszitek tehát, hogy Flórusz csalt?

Flórusz álmodott.

Nordheimer boldogan bólogatva hallgatta a fiatalembert, mosolyogva intett olykor igent, mintha minden szót értene... Hátha az ő lelkében is felbukkant néha, hogy mindez csak rózsapiros álom, amely nem tökéletesedik valósággá soha, hanem az mit sem tesz, mert elég, ha testet öltve láthatja, ha édesen zengő szavakba foglalva hallhatja!?

Flórusz leült, és hanyagul egymásra dobta pompás lakkcipőbe és mintázott fekete selyemharisnyába bújtatott lábait.

Akkor már az asszony vette át a szót, talán akaratlanul is úgy szőve a beszéd fonalát, hogy voltaképpen egyre csak kérdezett. És amikor egyszer Flórusz az osztálytanácsos nevét említette, boldog sietséggel mondta:

- Ó, ismerem a nagyságos urat!... Még titkár korában jártam nála valami hivatalos ügyben, és ő csak a névjegyét adta át, és mindjárt el lett intézve a dolog!... Hát a nagyságos úr sógora a doktor úrnak!?...

Ez a pillanat döntötte el két lélek sorsát.

Mit szólt volna a puritán osztálytanácsos, ha hallotta volna, hogy a nevét milyen hitvány kis aprópénzre váltják fel!?...

Sötét volt már; Piroska behozta az állólámpást, és odatette az asztal közepére. És ahogy a kedves fény végigömlött a kis szobán, az ódon bútorokon, a fiatalember úgy érezte, mintha már évek óta ismerné a szekrény tetején hallgató porcelán figurákat és az aradi vértanúknak a falon függő, néma gipszarcát. Arra fordult a gondolata, hogy mennyivel szebb lehet a zimankós téli este, mint a parkettos, szőnyeges szobában, hogy mennyivel nyugodalmasabban lehet álmodozni a magasra vetett, levendulaszagú nyoszolyákban, mint a széles, hideg rézágyban. Ennél a gondolatnál egy pillanatra lehunyódott a szeme, a szíve pedig elszorult, mert most hallotta először a szegénység hívó szavát, az most nyújtotta feléje először barátságos, de sovány, sárga kezét.

Akkor már mindenki tudott mindent, Flórusz bátran és zavartalanul beszélhetett a leánnyal. Értelmetlen semmiségekről beszéltek, és a leány egyszer véletlenül megemlítette, hogy esténkint ő szokott elmenni bevásárolni. A fiatalember ránézett vágyó pillantásával, és halkan azt kérdezte:

- És ma?...

Piroska lángvörös lett, és halkan így felelt:

- Már tegnap beszereztem mindent!

- És mikor szokott elmenni rendesen?

- Amikor ez az óra elüti a hatot!

Az öregek odakint bajlódtak a konyhában; a fiatalember ajkához húzta a leányka kezét, és megcsókolta. Azután elővette pompás arany zsebóráját, és mosolyogva hozzáigazította a falon függő ingaórához, amelynek porcelán oromzata középkori lovagvár bejáratát mutatta.

Az udvarra nyíló ajtón ismét kopogtak, és nemsokára férfihang hallatszott a szobába.

- Ki ez? - kérdezte Flórusz.

A leányka vállat vont.

- A Ramazetter úr! - mondta közönyösen. - Így, esténkint gyakran el szokott jönni.

Flórusz vizsgálódva nézett a leányra, és halkan azt mondta:

- Ne féljen, kedves, nem leszek útban, de az viszont nagyon formátlan lenne, ha most mindjárt megszökném!

Piroska nem felelt, csak szomorú szemrehányással nézett a fiú szemébe.

- Jó estét kívánok! - mondta eközben az érkezett, és Flórusz a félig nyitott ajtón keresztül láthatta, amint esetlenül rázogatta széles peremű, fekete iparoskalapját. - Nordheimer néni még csak most készül a vacsorához?... Ó, én már vacsoráztam!... De hát ahány ház, annyi szokás!... A Piroska kisasszony itthon van?

- Tessék beljebb fáradni, Ramazetter úr - mondta Nordheimer, kezével a szoba felé intve.

Ramazetter megkopogtatta az ajtófélfát, esetlenül meghajolt, majd belépett.

De ahogy a szoba homályos szögletében megpillantotta az elegáns fiatalembert, udvarias mosolyra húzódott arca hirtelen fájdalmas-szigorúra rándult, mint a csicsóné-cukorból készült kis lárvák, ha az ember kiengedi őket az ujjai közül, amikkel eddig nyájassá kényszerítette őket. Zavartan hebegett, de Piroska nyugodtan odalépett hozzá, kezet nyújtott neki, nyájasan szólt hozzá, és valahogy rendbe hozta a helyzetet. Flóruszt kedvesen lepte meg az a könnyedség, amellyel a leányka mindezt elintézte.

- Ramazetter úr! - mondta Piroska, a jövevényt Flórusz elé állítva, aki kezet nyújtott neki.

- Igenis, az vagyok, mint közönségesen! - mondta Ramazetter kínos mosollyal, ami jelezni látszott, hogy ez elmésség volt. Hanem dióbarna szeméből gyűlölet és megvetés villant a fiatalember felé. Ő az elegáns úrifiúkat tömör egyöntetűséggel azzal intézte el magában, hogy azoknak széles e világon semmi egyéb gondjuk vagy teendőjük nincsen, mit az, hogy leányokat csábítgassanak.

Ramazetter asztaloslegény volt egy nagy bútorgyárban.

Égő, vágyó szerelemmel szerette Piroskát, magában izzó vallomásokkal környezte őt, de ha ott volt náluk, a szerelme buta kis tréfák, az okosságok, műveltséget és finomságot jelképező, ezerszer elmondott közmondások álarcába öltözötten mert csak piros ajkú, csengő kacagású kis istensége körül kóválygogni. A leányért az életét is odaadta volna, a maga köreiben is jó fiúnak tudták, de az úri fajtát, akár volt rá oka, akár nem, konok, gyerekes gyűlölettel gyűlölte. Majdnem minden este benézett Nordheimerékhez, mindenki tisztában is volt a szándékaival, hanem a leány semmibe sem vette, és halálosan unta ostoba kis tréfáit. A szülei meg úgy voltak vele, hogy - talán minden öntudatos számítás nélkül - evidenciában tartották a faute de mieux esetére.

Flórusz nyájasan, könnyedén szólt hozzá, hogy élét vegye a dolognak, pedig szeretett volna messzire röppenni onnét. Fájó, különös érzés vett erőt rajta, akkor nagyon érezte, hogy nem odavaló. És ahogy az asztaloslegény, hogy zavarát leplezze, szakadatlanul beszélt, és talán nem is véletlenül egyre kedves, régi, ostobán egyszerű kis emlékeket elevenítve fel a lánykával, idegenszerű érzése nőttön-nőtt. Egy pillanatra lehunyta a szemét, és látni vélte a lánykát, mint nyári estéken a vasalólábú legénykékkel sétál - ezt a fogalmat ő maga teremtette a maga számára, értve alatta az egy darab bőrből szabott, formátlan, bütykös cipőket -, hallgatja az esetlen tréfákat, elígérkezik a rézöntők szakegyesületének estélyére és így tovább.

Ej, hiszen ha az ember előtt elvonulva a kedves nő egész élete, minden legkisebb mozzanatával együtt, talán nem is volna szerelem! - próbálta vigasztalni önmagát, de nem ment vele semmire.

Végighallgatta még Ramazetter néhány közmondását és alkalmi tréfáját, azután ajánlani kezdte magát. De amikor a legénynek nyújtotta a kezét, nem állhatta meg, hogy némi malíciával meg ne kérdezze tőle:

- Mondja, Ramazetter úr, kegyed mindig közmondásokban beszél?

A legény ellenségesen nézett rá, és azt felelte:

- Igen, mert így rövidebb! És sok beszédnek sok az alja!

- Bravó! - mondta Flórusz szándékosan bántó elismeréssel, de bosszúság öntötte el, mert nem tudta bizonyosan: nem akart-e Ramzetter célzást tenni a mondásával. Elpalástolta az érzését, és amikor a mesterlegénynek hátat fordítva, harmadszor is kezet nyújtott a leánykának, zsebéből félig kihúzta az óráját. Piroska elértette a célzást, és rózsapiros lett.

Nordheirmerné, aki egész az udvarig kísérte a fiatalembert, bizonyára észrevette annak arcán a kellemetlen érzést, mert halkan odasúgta neki:

- Jó ember ez, csak olyan együgyű!... Ne tessék törődni vele!... Majd szép lassan kiadjuk az útját!

- Ó, kérem, semmi, semmi! - motyogta Flórusz, megijedve a dolgok gyors iramától, és elsietett.

Milyen gyorsan süllyed az ember, ha egyszer belelépett az ingoványba! - gondolta, és szinte undorodott önmagától.

Ahogy a kapun sietve kilépett, szinte összecsapódott egy férfival és egy nővel, akik karon-fogva jöttek vele szembe.

Malvin volt a férjével.

Ahogy a pillantásuk egymásba fúródott, a fiatalembernek egy pillanatra elállt a szívverése. Az asszony holthalvány lett, és a teste úgy megremegett, hogy a férje kérdőleg nézett rá, de nem vett észre semmit.

Az asszony megérezte, hogy a fiatalember már odakint az utcán megáll, és utánanéz.

- Eljött utánam, de hiába minden! - rebegte otthon, mikor egyedül maradt.

És másnap, hajnali félálmában rózsakertben járt, amelynek tekervényes, illatos útján Flórusz jött felé. Arra ébredt, hogy szakad a könnye, és hogy azt mondja a homályos semminek:

- Édes mindenségem!

Három nap múlva Flórusz apró kis csomagot kapott.

Amikor felbontotta, a piros nyakkendő került elő belőle meg egy levél.

„Maga szörnyű ember! Megőrült, hogy eljön utánam? Nem gondolja meg, minő bajokba dönthetne!?... Eszébe ne jusson még egyszer ilyesmi!... Mit akar!?... Ha valami különös mondanivalója van, pénteken este hét órakor beszélhet velem még egyszer... utoljára!... A régi szép napok emlékéül elküldöm magának ezt a nyakkendőt, amely után úgy vágyódott!... Viselje egészséggel!... Üdvözli M.”

Flórusz tűnődve nézte a furcsa kis ajándékot.

Ez a nyakkendő üldöz engem! - gondolta. - Vagy megszököm előle, vagy szembeszállok vele!

Lehunyta a szemét, és megcsókolta a titokzatos prezentet.

- Most nem tudom, Malvint csókoltam-e meg vagy Piroskát... Pfuj!... Úgy látszik, az én becsületem kezd három krajcárt sem érni!... És mit tegyek, ha ez tovább is így tart, és én hiába küzdök ellene?... Rezignáljak?... Hogy is van a német bölcsesség!... Az értékes lélek, ha rezignál, filozofálni kezd, a hitványabb - iszik!... Hát én ebben is az eklektikus rendszer híve leszek: filozofálok is, meg - iszom is, mint eddig, vagy még jobban!

3. Csillagok

Nagy öröm volt akkoriban a Józsefváros ez irányban érdekelt körei számára, hogy Lakatos visszavásárolta vendéglőjét a Tingltől, akinek egy évvel azelőtt eladta.

Tavaly a Tingl felbukkanása egy sajátságos, névtelen kis köztársaságot robbantott szét, amelynek székhelye ott volt a vendéglőben.

Az új tulajdonos fontoskodó, tüchtig emberke volt, amint a felesége büszkén suttogta róla - egyik pillanatban a konyhában szaglászott, a másikban már kiugrott a söntésbe, hogy a vízvezetékkel babráljon, pedig valójában a csaposlegény torkát vegyelemezte. Amikor végül megteltek az asztalok, már odakint a vörös teremben elkezdte dörzsölgetni a két kezét, hogy azok kellő lendületbe jöjjenek, és belépve a nagyterembe, kecsesen hajlongani kezdett a vendégek előtt, ősi vendéglősi tanok értelmében illemes kérdésekkel bosszantva őket. Azután ide-oda szaladgált, intézkedett, és végül a fizetésnél szép, aranyszegélyű cédulácskákat vont elő a zsebéből.

A régi emberek megdöbbenve nézték a kietlen reformokat, aztán összesúgtak, és pár nap alatt eltűntek.

Lakatosnál mindez egészen másként volt.

Az ő vendégei is társadalmi állásuknak nagyjában megfelelően, bizonyos körökre oszlottak ugyan, de ezek a körök szerves kontaktust tartottak fenn egymás között. Ott minden ember ismerte egymást nemcsak név szerint, de ismerte mindenki a másiknak életét, tudta a kis titkát, és együtt sóvárgott vele reményeinek teljesüléséért. Megfordult ott is naponta vagy nyolc-tíz idegen, de azok hamar végeztek, és aztán eltűntek ismét. De aki a bennszülöttek közül oda belépett, az nem vendéglőbe ment, hanem hazatért. Ha a tér felőli üvegajtó megnyikkant, a szakácsnő kitekintett hivatalos kis ablakán, és parancsnoki hangon hátraszólt a konyhalánynak:

- Mari! A Bitskei úr jön!... Hol a velős csont!?

- Mari! A Fedor úr jön!...Üssön a levesbe két tojást.

Az érkezettek odabent a nagyteremben leszereltek, aztán kimentek a vendéglősi szobába. Kezet csókoltak Lakatosnénak, és amíg az ebéd elkészült, leültek a feljáró lépcsőjére vagy máshová, megbeszélték a tegnap esti eseményeket, és megittak néhány csövecske törkölyt. Ebéd után senki sem zörgött, kellemetlenkedett, hogy fizetni akar, hanem az egyik szó nélkül letette a pénzt a pohárszékre - egy krajcárig annyi volt az -, a másik csak felpattant és elsietett - ez majd estére fizet -, a harmadik pedig, aki tegnap este összeveszett a vendéglőssel, cédulát küldött neki.

- Kedves Péter, ha be nem ismered, hogy igazam volt, amikor azt mondtam, hogy a kontra volát negyven krajcár, nem fizetek! Viszontlátásra estére!

Alkonyatkor az őslakók újra feltünedeztek, összeverődtek köreikben, melegen egymáshoz húzódtak, és attól fogva szőni kezdték ábrándjaikat, álmaikat, megbeszélték fájó szerelmüket, és szeretettel gyönyörködtek egymás mámorában. Néha egyikük kisurrant a másik terembe, titkon megpiszkálta a villamos zongora hátsó, láthatatlan kis vaskampóját, mire egy szilaj, görcsös fúga után felcsattant az offenbachi regedallam:

Voltam király Beóciában,
Voltam hatalmas és vidám!

Olyankor csend lett, olyankor az őslakók szíve elszorult, és a terem gázlámpák fényében tündöklő csodaszigetté vált, amelyet hiába csapkodnak a külső ember-óceán szennyes hullámai.

Mert e különös köztársaság tagjai, főként a belső kerek asztal vendégei, a szomorú, halk úriemberkék, mindnyájan voltak királyok már, mindnyájan voltak már hatalmasak és vidámak. De amikor a trónjuk összeomlott, a hatalmuk elmállott, mint a folyó kavicsa, és a vidámságuk fakó emlékcsokorrá fonnyadt, bolyongásaik közben valamely csodánál fogva rátaláltak a tört remények szigetére. A félbemaradt medikusból lett házitanító, a kényszernyugdíjba küldött törvényszéki aljegyző, az utolsó szigorlatán kétszer megbukott kvesztori díjnok, a milliomos bácskai földesúr kitagadott fia, az iszákos, kedves, furcsa kis zeneszerző, aki sem zenét, sem pénzt nem szerzett, hanem a gazdag nagybátyja véredényeiben gyülekező mészre csinálta várakozástól keserű tréfákat - mind egyazon ösztönből talált rá a helyre. Kifelé szépek és vidámak maradtak azután is, amennyire csak lehetett, csak egymás előtt nyitották fel lelkük sötét mélységeit, amikbe a világossághoz szokott szemek bele nem láthattak volna.

Amikor a visszavásárlás híre szétfutott a kerületben, sok hónapos szoba tikkasztó nyári délutánjának csendjében serkentett boldog, vidám megbeszéléseket.

Flórusz e napok egyikének estéjén találkozott régi ismerősével, Szirmay Gyurival, aki azt mondta neki:

- Holnap este lesz a mi régi, kedves vendéglőnknek, amit a volt tulajdonosa visszaszerzett, az új felavatása! Jöjjön el velem, biztosíthatom, hogy jól fog mulatni!

- Sajátságos - mondta Flórusz mosolyogva -, ma már harmadszor említik nekem azt a vendéglőt!... Jöjjön fel értem, kérem, holnap estére, azután majd együtt elmegyünk! Sajátságos emberek járhatnak oda, és én szívből utálom a hétköznapi embereket!

A fiatalember már két hónapja eljött a sógorától, és most a Salétrom utcában lakott albérletben egy számtiszt özvegyénél. A régi lakástól vagy ötpercnyire vetődött el, ezért már az első napokban kidolgozott magában egy különös, csavaros útvonalat, amelyen indulva bárhova lejuthatott ugyan, de amelyik ellenkező irányban haladt a régi ház fekvésével. Ábrándosabb, színesebb perceiben elhitte magának, hogy úri önérzete kerülteti el vele a régi tájat és vele együtt a véletlen találkozás lehetőségét is, hanem egyébként nagyon jól tudta, hogy a fájdalmas, kínos emlékek elől szökik. Makacs, életerős, regényeskedő hajlamával azonban sikerült a kettőt olyan hangulatban összebékíteni, amelynek túlnyomó részét az érdekesség és az önkényes száműzetés fájó gyönyöre alkotta. De mindezek ellenére is, amint már említettem, időnkint megjöttek a tisztánlátás kínos percei, amelyekben szinte menekülni szeretett volna önmaga elől.

Mert a sógorával való szakítása éppen annyira íztelen és gyerekes volt, amily fenségesnek és férfiasnak gondolta azt az első pillanatban.

Irén, a sógornője kottyantotta ki egyszer előtte - nem bírt a titkával -, hogy a szülei már két hónapja nem fizetnek érte.

- Ah, hiszen ez rettenetes! - mondta akkor Flórusz olyan hangon, mint a drámai hősök beszélnek. - Mién nem mondottad ezt meg előbb?

Akkor tökéletesen elfelejtette, hogy már ugyanannyi idő óta gyáván bujkált a valóság elől. A leányka akkor nagyon megszeppent, és rimánkodott a fiúnak, hogy tegyen úgy, mintha nem tudna semmit, de a drámai hős már nem állhatott meg többé. Bezárkózott a szobájába, és hosszas tükörbe nézés és töprengés után végül sikerült összehoznia egy ostoba levélkét,

amelyben gúnyosan ömlengő hálával köszönte meg sógorának eddigi szívességét és jótanácsait, amelyeket - írta - soha életében sem fog elfelejteni. Ígérte, hogy az ő egyetlen célja is az lesz ezután, hogy ő is osztálytanácsos lehessen, mert az ha az élet teteje, és végül negédes finomkodással bejelentette, hogy elköltözik, miután belátta, hogy nincs joga sógora jóságával visszaélnie.

A levelet egy alkalmas pillanatban elhelyezte sógora íróasztalán, aztán elszökött hazulról. Pár napig egyik barátjánál lakott, azután szobát bérelt, és a holmijáért hordárt küldött. A hordár vissza is jött, de nem a holmival, hanem egy levéllel, amelyet a sógora írt.

„Kedves Flórusz! Megbolondultál!? Jöjj vissza azonnal!"

A fiatalembert a tacitusian rövid stílus erősen lesújtotta, és újabb levelet írt, amelyet ezzel a gyönyörű mondattal végzett: „Látni fogod, hogy elhatározásaim acélból vannak!"

A válasz ismét rövid volt:

„Tökfilkókkal nem tárgyalok! Tégy, amit akarsz!"

Az ügy ezzel lezárult.

A fiatalember akkor elment egyik barátjához, egy dúsgazdag fiúhoz, és nagyobb mennyiségű pénzt kért kölcsön tőle. A jövővel szemben való nemtörődöm bizakodás azonban egyetlen pillanatra sem rendült meg. Tudta, hogy még sok hasonló forrás áll rendelkezésére, és úgy képzelte, hogy amint a diplomája a kezében lesz, mindent a legnagyobb könnyűséggel fog visszafizethetni. Haza is írt egy magasztos levelet többször hangoztatva benne, hogy amíg őt az élet le nem tiporja, addig ne féljenek semmitől, nem gondolva meg, hogy ezzel a levelével mennyi bánatot okozott a két szomorú, szegény kis öregnek. Azok azután kérték, rimánkodtak neki, hogy térjen eszére, és menjen vissza a sógorához, de hiábavaló volt minden.

Flórusznak mindjárt a szecesszió legelső napján csalódásokon kellett átesnie.

Az özvegyasszony, akihez költözött, a legkisebb jelét sem adta hálatelt örömének, amiért a sors ily csodálatos, tökéletes urat vetett hozzá, sőt később is, amikor hanyag, játszi célzásokat tett a családját meg az összeköttetéseit illetőleg, és mellesleg megemlítette a maga bizarr életfelfogását, a fanyar kis vénasszony csak bólogatott, csak nézett rá acélkék szemével, mintha azt mondta volna, hogy neki ugyan beszélhet, neki már sok szobaúrral volt dolga, és ő jól tudja, hogy a milliomosok fiai nem ilyen piszok kis szobában szoktak lakni.

- Ám legyen! - mondta Flórusz, önmagával is ilyen érdekes mondatokban beszélve, amikor észre kellett vennie fellépésének hatástalan voltát. - Tehát minden vonalon keresztül kell vinnem az úri, hideg elzárkózást! Az ember egyre csak tanul!... Hiba is lett volna részemről, ha túl közel eresztek magamhoz bárkit is, aki lelkem nívója alatt áll!

Akkoriban ezeknek az eseményeknek a hatása alatt érdekes és fontos elméletet állított fel a maga számára önmagát illetőleg, amelyről, azt hitte, hogy új és szűz eredeti. Feltételezte, hogy életének bizarr folyását - mert az eddigi eseményeket már bizarraknak és rendkívülieknek ítélte, sőt garanciát látott bennük a továbbiakra nézve is - az a körülmény okozza, hogy őbenne voltaképpen két emberi lélek lakik és harcol szakadatlanul. Az egyik, a nagyobb, a főbb, az igazi, a köznap kereteiből való kilendülést kétszerkettőien természetesnek találja, a kisded polgári megdöbbenéseket nevetve felrúgja, tehát szuverén úr, aki önmagáért minden körülmények között megfelel. A másik, az alárendelt, az unalmas, tűrt cseléd, az talán csak úgy lopózott belé a szürke emberek között, és beéri azzal, ha urának olykor fanyar tanácsokat suttoghat, és a kedvét megmérgezheti. A kérdés tehát nyíltan állt előtte: az ő élete voltaképpen

akkor kezdődik majd, amikor a szuverén úr elunja a nyafogást, és végleg kitaszítja az unalmas, ízetlen lakótársat.

Flórusz ezzel az elmélettel aztán csodákat művelt, ennek az elméletnek a segítségével utóbb mindent elintézett.

Azon a pénteken - talán emlékeztek arra a pénteki napra? - a szokott időben elment a megszokott helyre, és ugyancsak a szokott módon találkozott is az asszonnyal. Malvin remegő szívvel tette kezét a fiatalemberébe, mert éreznie kellett, hogy annak a szörnyű estének, a nehéz fogadalmaknak, az új, keserű elhatározásoknak nyoma sincsen többé a lelkében, hogy tehetetlen gyengeségében nem kíván mást, mint a régi tündérálom visszatérését. Akaratlanságának tudata marcangolta a szívét, lángba borította az arcát, de csak ment engedelmesen, vakon, úgy, mint régen.

Hanem amikor odaértek a kedves ház elé, nem volt ereje többé, hogy önmagát, az örök asszonyt megtagadja, és tovább is rejtegesse azt, amit megtudott. Fátyolos szemét a szuverén úrra, a derék kis jogügyi tanácsosra emelte, és mialatt mosolyra kényszerített ajkai az elnyomott sírástól rángatóztak, azt kérdezte tőle halkan, remegve:

- Ma is fogja kéretni a sógora?

Akkor elég lett volna, ha a szuverén úr erőt vesz önmagán, ha valahogyan elrejti kipirult arcát - az sem lett volna baj, ha nem sikerül, elég lett volna a puszta jó szándék is -, ha mit sem sejtő arcot mutat, ha kijelenti, hogy nem érti a kérdést, és nyomban áttér valami másra, vagy akármi - hanem a nyegleség ördöge abban a pillanatban elfeledtette vele az első kis gazságot, el a megbánások éjszakájának fogadalmait, el az ébredező szerelmet, mindezekért az érdekességnek egyetlen pillanatnyi gyerekes örömét kínálva cserébe, és ő ezt az utóbbit választotta. Nem leplezte kis zavarát, sőt bosszantó fölényeskedéssel mosolygott, mintha azt mondta volna: már én ilyen kis ördög vagyok édesem!

Az asszony észrevette a mosolygást, és a lelkét újra elöntötte a megaláztatás keserű mérge.

Még megindultak a lépcsőn felfelé, ott azonban Malvin előtt feltűnt a férje múltkori, elgyötört, szomorú, könnyes arca, és visszacsendült fülébe a gyenge, tehetetlen ember csukló sírása. Dermedten meredt a szörnyű látomásra, majd kirántotta kezét a fiatalemberéből, megvetően végignézett rajta, azzal megfordult és elsietett.

Flórusz akkor sokáig állt még ott mozdulatlanul. Úgy volt, hogy utánasiet az asszonynak, izzó szavakkal bocsánatot kér tőle, de a lába nem mozdult. Gyávának és hitványnak érezte magát, és otthon hiába próbált vidám és gondtalan lenni, hiába tréfált a sógornőjével, a szíve megrebbent, és a kezét el kellett rejteni, mert érezte, hogy fázósan remeg.

Két hónap múlt el azóta, hogy az asszonyt nem is látta, hírt sem hallott felőle, de a gyötrelmes kép sokszor kiújult álmaiban. A piros nyakkendőt elásta valami lommal telt láda fenekére, nehogy az emlékeit visszaidézze, de azok hívatlanul is visszajártak, és amikor halkan megérintették a vállát, hogy: itt vagyunk!, és suttogni kezdtek a fülébe, ijedten menekült előlük vidám barátai közé vagy egyebüvé.

Amióta azonban az elméletét felállította, a nagyszerű, a főlélek ilyen kísértetjárások alkalmával azt mondta a vergődő, sóhajtozó másiknak: te azt nem érted! Aki valamire el van hivatva, aki számára különös életút van kijelölve, annak össze is kell tudnia tiporni azt ami gátolja abban, hogy úgy cselekedjen, amint különös lelke kívánja! Nem tudom, hogy miért, de érzem, hogy ennek így kellett történnie, kellett, hogy rommá döntsem azt a szép, de céltalan kis világot! Maga a nagy természet is csak rombolás helyére tud újat építeni!... Az aggódó, szürke pótlélek ugyan azt szerette volna válaszolni, hogy: barátom, te oly arcátlanul és

ostobán hazudsz, mint a kis kölyök, ha bajban van! - de nem felelt semmit, és így a dolog valahogy rendbe jött.

De minden, minden belehullt, és élét, súlyát veszítette abban a tündéri forgatagban, amelyben új szerelmének izzó élményei keringtek körülötte, elfedve a szemét, a fülét, hogy ne láthasson mást, mint az ibolyakék szemek ragyogását, hogy ne hallhasson mást, mint újra meg újra csak azt, amit a leányka legutolsó találkozásuk alkalmával mondott neki: amióta az ajkamat megcsókolta, olyan szomorú vagyok, hogy legjobban szeretnék meghalni!... Miért is tette!?...

Egy hónapja volt már ennek, azóta nem látta a leányt.

A sógorával való szakításról annak idején nem szólt a kis családnak, csak később említette, nehogy valami ellentmondásba keveredjék, hogy kibérelt egy kis hónapos szobát *is*, mert otthon a folytonos vendégeskedés miatt nem tud tanulni.

Nordheimerékhez hetenkint csak egyszer ment el már akkor is.

Az örökségügy valahogy elkopott, lehetetlenné vált, de hiszen akkor már nem is volt szükség semmiféle ürügyre. Nordheimer is, a felesége is tudta már, hogy mennyiben áll a dolog, ezt is tudták, hogy a fiatalember esténkint megvárja a leányt. Tudtak mindent, de egyelőre nem bolygatták a dolgot. Rendületlenül bíztak a leánykában, az elegáns fiatalember társasága pedig módfelett hízelgett nekik. Járni nemigen jártak sehova, és így nem is igen volt, aki beleszólt volna a dologba. Később Ramazetter is észrevette, hogy fölöslegessé vált, és lassankint elmaradt.

Az volt a legszebb tavasz; a bágyadtan lobogó nap arca napról napra diadalmasabb pompában égett, a budai hegyek kis nyaralói, amik azelőtt oly árván fehérlettek a messzeségben, lassan-lassan zöld lombok közé rejtőztek, a gyepszőnyeg nyers, nevetően vidám zöldjébe naponta új és új árnyalat vegyült, és hajnalonta a nyitott ablakon keresztül vidám madárfecsegés törte szét a csendet.

Piroska a Duna-parton szeretett járni, vagy a kis propellerek reszkető fedélzetéről nézni a haldokló napnak a vízen szétömlő, ragyogó vérét. Mindketten szerették a víztükör ezer rejtelmét, mindketten sokáig elnézték a vízbe hullott lombot vagy a hontalan, árva kis fatönköt, amire ki tudja, mi sors vár. Bármely érzést vagy gondolatot könnyűszerrel tudtak átültetni egymás lelkébe, szilárdabb ütközőpontnak nyoma sem volt sehol, és ez azzal a meggyőződéssel gyönyörködtette őket, hogy egymásra *kellett* találniok, holott a valóság az volt, hogy különben is egyénietlen, csak szeretettel és a minden felett való csodálkozás készségével telt lelkű, most meg éppen szerelmétől tehetetlenné zsarnokolt leányka egyetlen pillanat alatt magáévá tett mindent, öntudatán kívül is, ami a fiatalember izzó gondolatvilágából kipattanva feléje közeledett. És ha megfordítva történt, már csak ezeknek az érzéseknek és gondolatoknak a visszfényéről lehetett szó, de ők ezt nem tudták, és töprengéstelen boldogsággal örültek egymásnak. Mindaz a kissé színpadias kiválóság, amelynek a fiatalember birtokában volt, teljes fényében csillogott e séták alatt - kár lenne a színpadiasságot félreérteni a szerelmes fiatalember terhére; egyetlen lángoló szerelemből sem hiányozhatik az - ha az ifjú szépen kidolgozott termetére fordult a szó, a fizikai, a testi erő gyönyörűségeibe merültek, elfeledve, hogy a legelső nagy kezű munkásember legázolhatná őket; ha a fiatalember francia vagy angol idézeteket szőtt a beszédjébe, a szerelmes leány szemében a tudás glóriája övezte őt, és gondtalan, öntudatlan titok maradt mindkettőjük előtt, hogy a tudásnak itt körülbelül vége is van: és végül, ha Flórusz a sárgán ringó, végtelen rozstáblákról és a vidéki kastély hűvös termeiről álmodott, ismét nem akart megcsalni senkit e mérhetetlen nagy világon, csak önmagát. A fiatalembert akkor már gyötörni kezdte az élet; amely napon újabb szomorúság ült a lelkére,

amelyiken újabb csalódás vigyorgott a szemébe, újabb megbántás tört rá orvul, annak az estéjén ezerszer több gyengédséggel övezte e leánykát, ezerszerte engedelmesebb volt annak minden kis szeszélyével szemben; csak a faragatlan, gyáva fickó torolja meg az őt ért csapásokat, megaláztatásokat azokon, akiket a sors az ő akarata alá rendelt. Legfőként pedig akkor érezte, hogy Piroska az egyedüli, akihez sebzett szívével menekülhet, amikor önmagában kellett csalódnia, ami pedig akkor már nemegyszer elérte szintén.

Azok a bizonyos bevásárlások, amelyeknek ürügye alatt a leányka eleinte kiszökdösött a találkozóra, régóta lelepleződtek már, már az asszony járt a dolgok után, a fiatalok mehettek a maguk útjára, és azért sem szólt senki, ha Piroska csak későn este ment haza. Ilyenkor Flórusz csak a kapuig kísérte, hogy a háziak mendemondáit elkerüljék. Amikor elváltak, a fiatalember kezet csókolt a leánynak, és aztán mindegyikük egyedül maradt aznapi emlékeivel, újra meg újra átgondolnivalójával. Flórusznak nem volt a lelkéhez oly közel álló bizalmasa, akinek beszámolhatott volna a tündéri percekről, a leánykát meg nem zaklatták azokkal a fondor, cselszövő kérdésekkel, amelyek oly igen otthon vannak a lányos házaknál. A két öreg talán visszaálmodta a régi időket, és akkor már mindegyikük tudta is, miről beszéltek a fiatalok. Nevelőanyja néha megsimogatta a leányka haját, s gyengéden kérte, hogy legyen úr maga felett, de csak annyi volt az egész. Piroska ilyenkor megcsókolta az anyja kezét, de magában már nagyon jól tudta, hogy az fog történni, amit Flórusz akar.

Május huszonhatodikán volt Flórusz első ünnepélyes találkozása önmagával. Akkor tudta meg először, hogy eddig csak egy felületesen ismert ismerőst látott maga előtt, valahányszor kedvtelve nézegette magát a tükörben.

Ezen a napon Budán jártak.

Előző éjszakán Flórusz a leányról álmodott, de reggelre csak édes derengés, szomorú gyönyörűség maradt belőle, maga az álomkép elröppent. A nap jól telt; a délutánt új világának már megszeretett néhány emberével töltötte egy kis Duna-parti vendéglőben, és a sok új benyomás, a sok szokatlanság, amit ott hallott, azzal a meggyőződéssel töltötte el, hogy most kezdi az életet a maga valójában megismerni. A kisvendéglői élet akkor még elég új volt számára ahhoz, hogy elhiggye, hogy az ottani spriccer-liberálisok, az élet e fölényes felülről nézői odakint a nagy forgatagban is úgy cselekszenek, amint ott beszélik, nem pedig pusztán csak álmodoznak arról, ahogyan szeretnének vagy szerettek volna. Mindegy: a fiatalember végső benyomása az maradt, hogy ma részesült az első komoly életstúdiumban, amióta magára maradt, és ez örömmel töltötte el.

Este hat órakor találkoztak, akkor áthajókáztak a Lánchíd budai fejéhez, és onnét karöltve sétáltak fel a Halászbástyára.

A keskeny Jezsuita lépcsőn kisebb, iparosnak látszó társaság jött szemközt velük, és az egyik leány meglepetve nézett Piroskára és az elegáns fiatalemberre, és arcára kiült az irigység. És ahogy elhagyták őket, anélkül hogy hátranéztek volna, megérezték, hogy a társaság utánuk leselkedik, és róluk suttog.

- Ki volt ez a leány? - kérdezte Flórusz.

Piroska közönyösen legyintett, pedig a szívét szinte szétfeszítette a boldogság.

- Valamikor jó barátnők voltunk, együtt jártunk iskolába, de már régebben elszoktunk egymástól! Lehetetlen kitartani vele! Annyira irigy, hogy lassankint minden barátnője meggyűlölte!... Látta az arcán most is azt a kaján irigységet?

- Ó, igen, láttam - mondta Flórusz könnyedén -, pedig igazán nincsen rá semmi különösebb oka!

A lány pár pillanatig hallgatott, majd pirulva, halkan azt mondta:

- Azt én tudom jobban!

Felemelte a szerelemtől izzó és a szeméremtől nedves szemét, és Flórusznak akkor hirtelen, boldog váratlanságban eszébe jutott az álma.

Azt álmodta az éjjel, hogy megcsókolta a leány rózsaszínű vállát. A csók nyomán akkor is ily nedvesen égett az ibolyaszempár, az hozta vissza az álomképet.

Akkor már fent voltak a bástya emeletén, és lenéztek a millió fényben úszó városra.

- Mintha valami mérhetetlenül nagy tündérkertet látnék! - mondta a leány, szinte könnyezve a boldogságtól. Nem járt még soha ezen a vidéken.

Egyedül voltak ott fenn, csak az alsó folyosóról hangzott fel itt-ott egy-egy lépés egykedvű koppanása.

Flórusz előtt hirtelen újra feltűnt az álomkép. A torka elszorult, füle zúgni kezdett a felcsapódó vértől, átölelte a leányt, és megcsókolta az ajkát. A leány nem mozdult, nem szólt, sokáig hallgattak még azután, és nem néztek egymás szemébe. A szívük remegéséről megtudták, hogy lelkük fehérségén már ott a fekete pecsét.

Másnap csalták önmagukat is, egymást is: közönyös dolgokról beszéltek, hanem harmadnap a leány hirtelen sírni kezdett, és akkor mondta, hogy a csók íze után a halálra vágyódik.

Azóta nem látták egymást.

Ezen az éjszakán Flórusz, amikor hazament, megint belenézett a tükörbe, nem a pompás, csiszolt konzoltükörbe, mert annak híre sem volt már a szegényes kis szobában, hanem a falon fityegő ócska, szivárványos jószágba, amit talán a sok albérlő nézett ilyen homályossá, és azt mondta a visszanézőnek:

- Kedves barátom, maga bolonddá tartott engemet! Elhitette velem, hogy okom van félni a magam gyengeségétől, és ezért mindenféle buta kis mesét komponáltatott velem a magam megnyugtatására! Menjen, ahová akar, elég vagyok én magam is ahhoz, hogy úr maradjak. Lássa, ma este még úgy éreztem, hogy menthetetlenül beleszédülök az örvénybe, és most már bizonyosan tudom, hogy ha a szívem szétszakad is, nem fogom addig látni a bólogató fejecskét, amíg ezek a pokolbeli lánggal égő gondolataim el nem hagynak!... Én úr vagyok, és az úr csak úri dolgot művel!

Másnap valami ócska, naiv mesét írt a leánynak - gyalázatnak tartotta volna valami komplikált, körmönfont hazugsággal előállani -, amiért most bizonyos ideig nem mehet.

Hanem a leányka tudta jól, hogy mi történt szerelmesének lelkében.

Elment a templomba, keservesen sírt, hanem a fiatalembert csak ezerszerte jobban szerette, mint azelőtt.

Két hónapig nem látták egymást, addig csak vágyódó gyönyörűséggel sejtették, hogy a közvetlen közelségben leskelődik már a pillanat, amelyik újra összehozza őket.

Kedden, azon a napon, amelyen az ismerőse meginvitálta a Lakatos-féle másodfelszentelésre, Flórusz levelet kapott édesanyjától. Már a borítékon megismerte az írást, és ösztönösen félt a reá váró szomorúságoktól.

A levél, még ha a címzése ismeretlen is, az ezeregyéj bűvös palackjára emlékezteti új gazdáját, amiből ki tudja, minő szellemek, jók vagy gonoszak rebbennek-e elő, ha az útjuk szabad

lesz? Az apró, fekete betűk életre kelnek, előrajzanak börtönükből, és ha szemed előtt eljárták csodálatos táncukat, befúródnak a lelkedbe, és örömre gerjesztik vagy megmérgezik azt. Bármint van, az a pillanat, amelyben a levelet felbontod, nem barátod, mert megbolygatja legjobbadat, a nyugalmat.

Legfélelmesebb az elszegényedett anya levele.

Jobb volna talán, ha feltárná a bajokat a maguk vadvörös nyerseségében, ehelyett azonban a reszketeg sorok között a véget nem érő sejtelmek undok embriói nyüzsögnek, elfedezve az Isten segedelmére való értékes és becses utalásokkal és szívet facsarón együgyű jó tanácsokkal.

„...és menj el Facsinay úrhoz - írta az édesanya -, ő nagyon szeretett téged, sokszor lovagoltatott a térdén, és így hívott: szőke kis aprólékom! Ő bent van a minisztériumban, ő majd hamarosan szerez neked valami jó állást, és azután vége lesz minden gondodnak!”

Ez a Facsinay mint csesztregi földesúr valamikor szomszédjuk volt odalent, de amikor a jó öreg rebesszerek, mauzik és cupásszok egy feneketlen neszmélyis üvegen keresztül felszippantották egész Csesztreget, feljött Pestre, és díjnok lett a belügyminisztériumban, de onnét nemsokára kitolták. Már két évvel ezelőtt meghalt paralízisben.

„...menj el mindennap a templomba, kérd buzgón az egek urát, hogy segítsen rajtad, és majd meglátod, minő megnyugvást szerez ez lelkednek.”

Úgy lesz, anyám! - gondolta Flórusz mosolyogva. - Ezt a megnyugvást aztán majd papírba csomagolom, és hazahozom a háziasszonyomnak, hogy süsse meg ebédre!

Hanem a legnehezebb még hátravolt.

„...Itt is, ott is maradt még valamicske, amire már nem is számítottunk, a Dugonyi szomszéd is - emlékszel még rá? - meghozta a régi adósságát, hát ami fölösleges kis pénz így összejött, azt a mai postával elküldöttük a címedre.”

Flórusz elhalványodott.

Ez kemény csapás volt.

A legelső pillanatban arra gondolt, hogy a pénzt nyomban visszaküldi egy levél kíséretében, amelyben nem mond ugyan semmi konkrétumot - mi valóságot mondhatott volna, ami kellemes lett volna? -, hanem amelynek mesterségesen laza, szétfolyó mondatai közül mégis olyasmi fog előcsillanni, hogy a pénzküldés bohóság volt, hogy ők, az öregek odalent túlontúl meg vannak döbbenve az élettel szemben, ami pedig ezer alkalmat ad a megújhodásra és így tovább.

Flórusz már megint és már megint, maga tudtán kívül, csaláson törte a fejét.

Hanem amikor megszokott délutáni álmára hajtotta a fejét a kopott, rugója züllött ripszkanapéra, amikor megkerülték a félálmok, amik oly játszian összekuszálják a való élet valóságos és morál pingálta körvonalait - amikor testét megszállta a gyönyörteljes zsibbadás, a tülekedésből való kikapcsolódás érzése és vele együtt a semmi konvenciós aggálytól tönkre nem fanyarított tudat, hogy én vagyok a végtelen, a nagyszerű forgás tengelye, a legelső, és hogy az altruizmus, a morál, a becsület csak a szükséges ungventum, a mely e forgásból kisimítja a zökkenőket -, akkor már nem volt szüksége hazugságra. És végül, amikor ráeszmélt - csak most, hogy már itt volt a segély, addig nem -, hogy a korábbi pénze, kedves, pajzán szokásához híven sokkal előbb elfogyott, mint ahogy ő számította - akkor meg már bizonyosan tudta, hogy a pénzt el kell fogadnia. A kellő indokolás nyomban készen is volt: ő

most van az élettudományok nagyszerű lendületében, és ennek a tandíjnak a segítségével ő majd ezerszeresen többet tud tenni úgy önmagáért, mint a szüleiért, éspedig ezúttal nem oly csodálatos, lehetetlen, ábrándos utakon, amint ezt édesanyja írta - nini! ezt egy alkalommal, majd akkor, amikor a nagyszerű tervek már beteltek, kedves, megbocsátó humorral meg is fogja említeni az édesanyjának -, hanem komolyan, az élet letiprása árán. - Legnagyobb súllyal azonban az esik a latba, amit már többször hallott, és amit igazán nem is nagy mesterség kitalálni, hogy a karrierje kezdetén levő úri fiatalembernek jól kell eleresztve lennie hazulról, a benyomásoknak, amelyeket kezdő útján tesz, kellemeseknek kell lenniök. - Szegény, buta kis Flórusz akkor még azt hitte, amit mindnyájan hittünk az ő korában, hogy a maga diadalmas, önmegelégedett hangulatait mások is annyira becsülik, mint ő maga nagy, fontos önpillanataiban.

Amikor felébredt, a délutáni alvást követő gyűlölködő hangulat tisztult világánál kissé tépettnek látta délutáni okoskodását, hát kénytelenségből kompromisszumra lépett önmagával, és elhatározta, hogy a pénzt Piroska örömére, boldogságára fordítja. Ő már a családi szeretetegyüttesbe tartozik, a leány öröme vissza fog sugározni őrá is, és a munkakedvét emeli, így hát a pénz mindnyájuk javára fog kamatozni.

És a hangulatbeli helyzet egyre javult; amikor az ismerőse feljött érte, már nyugodtnak, vidámnak és az őt megillető formás fölényeskedésre késznek érezte magát.

Ezek az érzései azután teljes virulenciájukban ki is ültek a külsejére; ő maga is érezte a lépésein, minden mozdulatán, hogy teljes birtokában van minden tőle telőnek.

Ha lettek volna is ez irányú kétségei, azok nyomban elenyésztek volna az őslakók magatartásának láttán. Azok nyugtalanok, feszélyezettek voltak, és idegenkedő merevségükből nem volt nehéz kiolvasni, hogy önmagukat álmodták vissza olyannak, mint az új jövevény, minélfogva abban álmaik megcsúfolóját látták. De mindez rövidesen másként lett, mert a könnyelműségre, a bolondos különösségekre hajlamos Flórusz nagy könnyedséggel találta bele magát e száműzöttek külön kis világába; elmés volt ő is, mint azok, tudott gyönyörködni a szegények, a reményüket vesztettek ötletes cinizmusában, amit eleinte csak mint annak felette álló, attól nyugodt biztosságba visszavonult hallgató vett tudomásul, bár a félő sejtelemtől néha megrebbent a szíve, amikor látnia kellett, hogy különös, hajótörött úgy ismerőseit annyi szeretettel és oly könnyen érti meg - hanem ahogy a bor fogyott, és a fáradt szemek kigyúltak, ő maga is belesodródott a keserű elmésségekbe, és már azzal sem törődött, hogy mérges iróniája önmagának is gyönyörűséget szerzett.

Hanem amikor a kocsmát bezárták, és a társaság kávéházba vonult, ő megszökött tőlük, és egyedül sétált be a Centrálba egy feketére.

Fél három lehetett, amikor megindult hazafelé.

Az éjszaka hűvös volt; felhajtotta kabátja gallérját, és elfogta az apró fázások kellemes érzése. Mosolyogva gondolt vissza a különös estére, és egyre azt a furcsa, zárkózott emberkét látta maga előtt, aki két társával együtt ott ült a mellettük levő asztalnál, egész éjjel alig szólt kettőt, hanem időnkint rámutatott az asztalon álló móri borospalackra, és azt mondta: Memento mori! Azzal töltött és ivott.

- Milyen kár, hogy ezt a zárkózott kis bortömlőt nem hívták Mórnak!... Passzió lett volna, amikor a fizetésre került a sor, azt mondani neki: és most te memento, Móric!... Micsoda ostobaságokon töröm én a fejemet!... Szép kis indulás az új élet felé!... No, mindegy!... Egyszer volt, vége van!... Gyerünk haza!

Otthon két levelet talált az asztalán.

Úgy látszik, ma a levelek napja van! - gondolta vidáman. - Lássuk csak őket!

Az elsőnek címzéséről finom női írás mosolygott feléje. Ismerte a betűket, de most képtelen lett volna megmondani, ki írta a levelet.

- Ki lehet ő, és honnét tudja a lakásom címét?

Irén írt, a sógornője.

Hívta, hogy látogassa meg őket, mert ő is meg a nővére, Berta is, nagyon szeretnének beszélni vele. - „Ha a sógoroddal nem akarsz találkozni - írta a leány -, jöjj esti öt és hét között, olyankor bizonyosan nincsen itthon!”

Flórusznak jólesett a tudat, hogy érdeklődnek iránta. Főként Irén részéről volt ránézve a dolog kellemes. De mindent tönkretett a sógorát illető gyengéd célzás.

- Ha nem akarok vele találkozni!?... Hm! Tehát kímélnek, mert sejtik, hogy azok után... Brrr!... Ezzel ugyan kár volt a hangulatomat megmérgezni!... Majd holnap felelek rá!

A másik levél idétlen, girbegörbe írással volt megcímezve és a régi lakásra dirigálva. Arra is Irén írta rá a helyes címet.

Flórusznak nagyot dobbant a szíve. Az írást nem látta még soha, de már egészen bizonyosan tudta, hogy a várva várt perc elérkezett.

Nordheimer írt, és meghívta a fiatalembert szombat estére vacsorára. A házasságuk huszonöt éves fordulóját ünneplik, és a joghallgató urat *mindenki* - ez a szó alá volt húzva - okvetlenül elvárja, hogy jelenlétével az ünnepély fényét emelje. Nota bene gyanánt azt írta Nordheimer, hogy rajta, Flóruszon kívül mindössze az ő két öreg *colekája* lesz ott, senki más.

Ah, ez Piroska műve! - gondolta Flórusz boldogan, szívéhez szorítva a levelet. - Ott leszek!

Ezen a hajnalon oly pompás azúrkék virágok nőttek elő a ripszkanapé alól, hogy özvegy Jannischné, a háziasszony is bizonyára megbocsátott volna nekik, amiért az ő engedelme nélkül vettek ott lakást.

Az úgynevezett cédularendszer előnyös vagy hiábavaló voltáról természetesen lehetne vitatkozni, de az kétségtelen, hogy minden fogyatékossága mellett is örömre vagy bosszúságra hangolja, vagy leggyakrabban csüggedésbe hajszolja az embert, amiből egyébként igen szép önvigasztaló, ága-bogas bölcselmi mondatok szoktak születni - denique mindenképpen kiragadja a hamuszürke tespedésből, amibe pedig az ingerlékeny, de könnyen szomorú, önmagát siratgató ember úgy szereti magát nyakig beásni. - Maga a cédularendszer csak annyi, hogy az ember a teendőit - a régen halogatottakat összevegyítve a szinte még nyers újakkal - felírja egy kis cédulára abban az időbeli sorrendben, amelyben azokat el akarja végezni. Amelyiken aztán túlesett, azt színes ceruzával - legjobb a piros, az a vidámság színe - kihúzza. A cédulát legcélszerűbb állandóan a mellényzsebben hordani. - Idáig egészen rendben is van a dolog, és a cédularendszer ellenzőinek csak ezután kezd igazuk lenni. Mert tegyük fel, hogy az egyik tennivalóról makacsul megfeledkezem. Ennek az emlékeztető felírását, ahogy egyazon változatlan merevséggel vigyorog rám a papírról, utóbb annyira meggyűlölöm, hogy azután már csak azért sem végzem el a dolgot. Baj van akkor is, ha az ideges, nyugtalan ember az egyik dolgot végre elintézte, de az emlékeztető felírást elfelejtette kihúzni, pedig már oly régen várt erre a gyönyörre, és ez csak akkor jut az eszébe, amikor már lefeküdt, és elfújta a lámpát. - Kihúztam én ezt az undok három szót, ami már két hete gyötör, hogy: *levél Nyefeghy mérnöknek?* - kezd töprengeni párnái között. - Nos, és ha nem húztam ki, hát majd kihúzom holnap!... Egyébként is majdnem bizonyos, hogy kihúztam!... Persze!... hiszen még mondtam

is: ne neked, Nyefeghy... Vagy ezt akkor mondtam, amikor a levelet bedobtam?... Érdekes!...Utóbb még igaza lesz annak a buta Tököndeynek, hogy a szememből némi paralitikus nyájasság és szelídség mosolyog elő!... Ejh, neuraszténia az egész!... Más, egészséges idegzetű ember az én helyemben azt mondaná, hogy egye meg a fene Nyefeghyt, és befordulna a fal felé!... Ezután én is úgy fogok tenni!... Ezt az egyet még megnézem, de aztán vége az ilyen ostobaságoknak! - Azzal felkel, és amikor látja, hogy a Nyefeghy-ügy jó vastagon ki van húzva, dühében széttépi a cédulát, és az álom akkor már ki is ment a szeméből.

Flórusz még a felszentelést követő nap reggelén, déli tizenkét órakor, felírta a teendőit. A pénz még reggel megérkezett, azt meg kell köszönnie; írnia kell Irénnek, és értesítenie kell Nordheimeréket, hogy okvetlenül elmegy, mert erre külön felkérték a levélben. A szürke nadrágját el kell küldenie vasaltatni, és ami a legfőbb, a lakkcipőivel okvetlenül kell tennie valamit, mert az egyik, bár még nem repedt ki, a kisujjánál oly éles ráncba hajlik, hogy katasztrófa bármely pillanatban beállhat. Ő pedig kizárólag csak lakkcipőben akar megjelenni, mert eddig még mindig abban látták. Különben is a sárgát már megvizsgálta, de az nagyon viseltes, mivel az egész tavaszon azt nyaggatta, a fekete bőrcipőben pedig a fűző össze van csomózódva, és ő az ilyesmivel nem bajlódik, mert idegessé teszi. Az utóbbi időben úgyis nemegyszer kellett észrevennie önmagán, hogy minden csekélység felingerli, és olyankor a legkomolyabb dolgairól is megfeledkezik gyűlölködő töprengései közben.

Délután a kávéházban fel is merült előtte a terv, hogy a szüleitől kapott pénzt a gardróbja kiegészítésére és restaurálására fogja fordítani, mert ha pontosabban utánagondolt, itt is, ott is volt némi baj. De a tervet gyorsan leintette, mert úgy érezte, hogy megcsalná Piroskát, akinek a pénzt magában már elígérte. Nehogy ilyesmi a jövőben még csak szóba is jöhessen, a bankókat gondosan eltette tárcájának egy külön rekeszébe.

Hazafelé menet a véletlen újra összehozta azzal az ismerősével, aki tegnap elcsalta a Lakatoshoz. Beszélni, nevetgélni kezdtek a különös dolgok és még különösebb emberek felett, akikről az ismerős egyre bizalmasabb dolgokat kezdett mesélni. Flóruszt, akinek sejtelme sem volt egyről-másról, egyre kellemetlenebbül érintették az új ismerőseiről szóló tudósítások, végül kissé ingerülten azt mondta:

- Lássa, mindezt már tegnap is megmondhatta volna! Bizonyára ezerszer is meggondoltam volna, hogy...

- Miért!? - pattant fel az ismerős, gyűlölködvén nézve a fiatalemberre. - Azért, hogy szegények!?... Becsületes ember az mind egy szálig!... Lenézi őket, mivel szegények?... Hát maga talán milliomos!?... Hiszen...

Az ismerős legyintett, mintha azt mondta volna: no, hagyjuk ezt a dolgot, aztán elhallgatott.

Flórusznak az arcába szökkent a vér, és indulatosan kérdezte:

- Nos, mi az a *hiszen*?!

- Hagyja, hagyja, semmi! - mondta az ismerős szaporán legyintgetve. - Csak valami jutott az eszembe!... No, isten vele!... Látom én magát még a Lakatosnál! - kiáltotta vissza elmenőben.

Flórusz szíve lázasan vergődött tehetetlen dühében, és amint ő érezte, megaláztatásában. Szinte szó sem férhetett hozzá: ez a különben is kellemetlen ember az ő szegénységére tette meg otromba célzását. De mit tud, és amit tud, honnét tudja? Vagy talán mégsem!?... Otthon, Golyó utcai régi, kényelmes szobájában ilyenkor édes, délutáni álmát szokta aludni, és sejtelme sem volt arról, hogy ily gyűlöletes, gonosz emberek futkosnak odakint az utcán! Akkor még arról sem volt sejtelme, hogy valamikor olyan emberekkel iszik te-poharat, mint tegnap este!... Látom én még magát a Lakatosnál!?... Szörnyűség!

A fiatalember szeme könnybe lábadt; hirtelen az jutott az eszébe, hogy milyen jó lenne, ha most este lenne, ő ott ülne a régi, szokott helyen, és hallgatná a sógora humorlövellkéit. Ma nem szökne el sehová.

Amikor ezen a gondolaton rajtakapta magát, elpirult.

Ez ugyanaz a Flórusz - kérdezte önmagától gúnyosan -, akinek volt ereje Piroskától elszakadni?... Nem is hittem volna!... És ez az a Flórusz, aki a homlokával akar nekimenni az életnek!?... Egyszer léptem csak ki oly erősen elhatározott elzárkózásomból, és már rám tör ez a piszok élet!... Brrr!... Holnap újra belépek az én külön kis világomba, nem is hagyom el azt többé, minden más irányban pedig lezárom a hozzám vezető utakat.

Másnap, szombaton délelőtt, amikor a kávéházban reggelizett, véletlenül kezébe került a cédula, amelyre a teendőit felírta.

Nem végzett el semmit.

Akkor izgalmas hajsza keletkezett, amelynek eredményeként ugyan minden rendbe jött úgyahogy, de ő este nyolc órakor az önvádtól és a romlásérzéstől felzaklatott lélekkel kopogtatott be Nordheimerékhez.

Ahogy a kedves kis szoba fényköre feltárult előtte, az asztalon megpillantotta a két cserép rododendront, amit még a délután folyamán küldött a lánynak: ez a látvány egy pillanat alatt elsimította hajlékony, lágy lelkét, eltörülve azon mindent, ami korábban belevéződött.

Piroska fehér blúzban volt, ami födetlenül hagyta hófehér gömbölyű nyakát és karjait. A lányka elfogulatlannak akart látszani, de csak zagyva szókat suttogott, és a keze erősen remegett, amikor a fiatalemberéhez ért. Csak egy pillanatig néztek egymás szemébe, akkor lány kisietett a konyhába. Hanem ez az idő is elég volt ahhoz, hogy Flórusz észrevegye a több, finom biztosságot, úri arányosságot és nyugalmat, ami a leányka minden mozdulatában, szavában megnyilatkozott. Ez akkor remegő féltéssel töltötte el a lelkét, és csak később, sokkal később jutott eszébe, hogy hiszen mindezt éppen az ő úri mivolta sugározta át a fogékony leánykára.

Flórusz kedvtelve nézegette a szobában összeverődött barátságos kis csoportot. Nordheimer hozzásietett, meghatottan köszöngette a nagy megtiszteltetést - ő a komákkal már lebocsátott néhány csövecske étvágyserkentőt, amire a meghatott, sürgősen ide-oda tipegő háziasszony éppen most kezdte felhívni Flórusz figyelmét is -, a két öreg vendég pedig, a két coleka, amint Nordheimer írta, egyazon nyugalmas, de tiszteletteljes mozdulattal emelkedett fel karosszékéből, hogy az új vendéget üdvözölje, mialatt egyiknek álomra hívó Andersen-mesei arcán ugyanaz a nyájas, tiszteletadó mosolygás játszadozott, mint a másikén. A fiatalember soha még két ennyire hasonló embert nem látott, mint ez a két öreg testvér - az egyik férfi-, a másik női szabó -, és úgy érezte, hogy tízévi ismeretség után sem tudná szétkülönböztetni őket. Kopasz fejük az alkalom ünnepélyességétől és a valódi szerémi cseppektől ma szinte glóriás fényben tündökölt, kissé fényes, de szigorúan vasalt ferencjózsef-kabátjuk szertartásosan simult hátuk öreges domborulatához, rokkant ólábukon harmonikaszerűvé csusszant össze a túl hosszú fekete nadrág. Egyiknek óriási, lapos lába fején a bütyök ugyanott nyomakodott elő, mint a másikén. - A két nyájas öregen meglátszott, hogy szintén tudnak már mindent; egyikük sem mutatott meglepetést, egyikük sem tett tréfás célzást sem a csokorra, sem egyébre. Flórusznak végtelenül jólesett ez; erősen terhére lett volna minden ízetlen szószátyárkodás.

Piroska időnkint bejött, meg újra kisietett, és ahogy jobb-balra perdült, a petróleumlámpa fénye meg-megcsillant fényes, fekete fürtjein, amiket ma ezer csigába göndörítve hordott

porcelán babáéhoz hasonló fejecskéjén. Tekintete néha összevillant Flóruszéval, de mindez csak egy pillanatig tartott, mert azután a göndör fejecske eltűnt ismét, és a szerelmes fiatalember a különös környezetben, a regebeli jó emberkék közepette úgy képzelte, hogy Hoffmann valamely csodás szerelmét éli át. Akkor már tudta, hogy annak a kis szobának az emléke nem engedi el többé. Akkor már tudta, hogy a régi, tündöklő bálok fényes lovagja, a selymes asszonyok győzelmes trubadúrja nem fog, nem is akar elmúlt, pompázó világába visszatérni soha többé. Ma az ünnepély kedvéért a mennyezetről aláfüggő ódon rézcsillárban gyújtottak világot; az aláhulló fény bűvös kis köre magában foglalta a szerelmes ábrándozó egész új világát minden boldogságával együtt, amit - akkor úgy érezte - az élettől még várhat.

Vacsora alatt Flórusz az elmésségben felülmúlta önmagát. Boldogsága megteljesedett, szerelmének és a nehéz boroknak könnyű mámora messze föléje röpítették őt hétköznapi, szomorgó, kissé már fanyar önmagának, de minél finomabb, csiszoltabb ötlet pattant ki lelkének nemes derűjéből, az öregek annál szertartásosabban, a meg nem értés annál több kínosságával mosolyogtak és bólogattak nagy, fáradt fejükkel. Csak Piroskának a szerelemtől kifinomult lelke érezte meg egyik-másik ötlet melegét, és olyankor hódoló rajongással nézett szerelmesére.

A fiatalember eleinte, úgy, amint szokta, bal kézzel evett, de amikor észrevette a kínos utánzási kísérleteket, ügyes fortéllyal abbahagyta a dolgot. Hanem azt már nem állhatta meg, hogy amikor a különféle fogások megbeszélésére került a sor, a megfelelő francia műkifejezésekkel fel ne említse a konyhaművészet néhány rafinált csodáját, megtűzdelve Brillat-Savarin gasztronómia elmésségeivel. Mindez csak afféle ártatlan, rajongó játék volt ismét, legfeljebb sejtelemszerű célzattal az est romantikájának emelésére, az odatévedt lovag és együgyű pártfogoltjai között tátongó űrnek, amit azonban a lovag majd kegyesen át fog hidalni, a kiszélesítése révén - de egy váratlan, szerencsés fordulattal még többhöz is hozzásegítette a szerelmes álmodozót.

Az egyik öreg testvér ugyanis - de annyira hasonlítottak egymáshoz, hogy most már magam sem tudom: a férfiszabó beszélt-e vagy a női? - a sok francia műszó hallatán azt mondta tiszteletteljes megadással:

- Ismeretlen világ ez nékünk, tisztelt joghallgató úr!... De persze az igazi úr csak mindenben megmutatkozik!

Ah, ez volt az a tér, amelyen Flórusz regényeskedő lelke oly gyakran és szívesen elbolyongott holdvilágos, álomtalan éjszakákon.

- Igen, tisztelt bátyámuram - mondta Flórusz boldogkegyesen -, az igazi úrnak, *úgy képzelem* - ezt a két szót kissé émelygős, affektált szeméremmel hangsúlyozta -, nincsen szüksége arra, hogy ebbeli minőségében megnyilatkozzék!

- Úgy *képzeli*!? - kérdezte Piroska lángvörös arccal, rajongó imádattal nézve szerelmesére. - Hát akkor ki nem *képzeli*?

Ezt, igen, ezt várta az álmodozó.

Ezt várta, de hófehér, bűntelen lélekkel várta.

Azután boldog összevisszaság következett, és attól fogva az merült el legmélyebben a maga külön világába, aki legjobban látszott figyelni a másikra.

Éjfél már régen elmúlt, amikor Flórusz valahogy egyedül találta magát a leánnyal odakint, a homályos kis konyhában. Akkor már nem törődött senkivel, mert érezte, hogy ővele sem törődik senki: letérdelt a lány előtt, megcsókolta a kezét, a ruhája szélét, azután megint fel-

egyenesedett, ziláltra csókolta a hullámos, fekete hajat, és a fehér kis kezet odaszorította a szívéhez.

- Eljössz velem az új életbe, és azt teszed, amit én akarok!

- Azt teszem, amit... te akarsz!

A három öreg ember odabent már csak suttogó hangon hívogatta vissza az elmúltakat; a furcsa kis világra lassankint csend borult.

Flórusz odakint állt a hűvös hajnalban, levette a kalapját, és feltekintett az égre. A csillagvilág miriádjai teljes pompájukban tündököltek odafenn, és közöttük némán siklott tova a nyájas holdvilág.

- Mennyivel szebb az éjszaka, mint a nappal, amikor gyűlöletes emberek szaladoznak az utcán!... Az éjszakát választom ezentúl jó barátomnak!... És a lelkemet nem nyitom fel többé, csak az imádott lányka előtt és előttetek, kedves csillagok! Ti itt ragyogtatok akkor is, amikor a lelkét nekem adta!... A Cassiopeia rejtelmes betűje lesz a talizmánom, amely megőrzi számomra az ő szerelmét.

Elmosolyodott, mert hirtelen eszébe jutott diákkorának emléke, a kedves horatiusi dal:

Nox erat et coelo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Cum tu, magnorum numen laesura deorum
In verba iurabas mea...

Lassan, tűnődve, majd meg halkan fütyörészve lesétált a Dunapartra, és ismét hosszan elgyönyörködött új barátaiban, amint álmodozva ringatták fényes arcukat a víz nyugtalan tükrén.

A mámora már oszladozóban volt, nem akarta elengedni azt, mielőtt álomba szédül. Hirtelen elhatározással befordult abba a kis hajnali vendéglőbe, amelyik az Erzsébet híd boltozatai alól pislog elő homályos, bágyadt szemével.

Bevette magát a belső szoba legbelső sarkába, és leült egy magányos asztal mellé. De alig töltött ott néhány percet, valaki a nevén szólította. - Két jogászkollégája volt, pesti fiúk, akik a nagy vakációt hasonló módon használták fel üdülésre.

Odaköltöztek Flórusz asztalához, akit pedig végtelenül bántott, hogy megzavarták kedves lelki munkájában, amellyel újra meg újra visszahívta emlékezetébe az elmúlt este minden színét, hangját. Kezdetben valósággal gyűlölet fogta el társai iránt a csömörig elismételt, ezerszer hallott otromba kocsmai tréfák hallatára, hanem az egyre növekvő mámor később összehangolta őket.

Mire kiléptek a szabadba, már fényes, ezüstfehér reggel borult a város fölé. Flórusz akkor elvált tőlük, és sietve indult hazafelé.

A jezsuiták temploma előtt ment el éppen, amikor odafenn a toronyban megkondult az ötórai harangszó.

A templom már nyitva állt; hirtelen elhatározással belépett.

A templom még üres volt, csak itt-ott gunnyasztott a padok sarkában egy-egy istenkoptató vénasszony. A színes ablakokon át behulló napfényben porszemek táncoltak, az oltár előtt a sekrestyés tökéletlenkedett, és mindenféle olyan dolgot művelt, aminek abszolúte semmi értelme sem volt. Már a sekrestyések csak szeretnek ilyen dolgokat művelni, és közben a torkukat köszörülik, harákolnak a visszhangos templomban, mert ez súlyt és fontosságot kölcsönöz hivataluknak.

Flórusz eleinte egykedvűen nézte a még sötét oltárt, hallgatta a halk lépések álomidéző csoszogását, de a szíve lassankint átmelegedett. Arra gondolt, hogy az imádott leányka most alszik, és talán a meghalt édesapjáról álmodik, a csillagok, új barátai, félve lehunyták izzó szemecskéiket a bántó napfény elől, és ő most nagy zárkózottságában oly árva itt, ez ünnepi csendben, mint a nyár utolsó virága.

Ahogy fáradt szemét körülhordta, észrevette, hogy minden ablak színes üvegén egy-egy apostol áll és néz le egykedvűen a templom szürke csendjére; a lehulló fény átderengte az üvegszentek színes testét, halavány arcát. Ahogy jobban szemügyre vette őket, az apostolok egyre nyájasabbak lettek, mert árva embert álltak körül, de a fanyar vigasztalás helyett csak hallgattak, és csak egymáshoz küldöttek át gondolataikat, amiket a bolyongó lélek látása zavart fel üvegszívükben. A szentek a szívükkel gondolkoznak. - Pál apostol sajnálta, hogy üvegkezét nem mozdíthatja, mert örömmel írt volna levelet a korinthusbeliekhez a boldog magányosakról, akiket a saját szívük kerget. Az ifjú Bertalan útvesztőre gondolt, amibe a bolyongó lélek tévedt, és üvegszívében boldoggá avatta azt, mert már volt mit keresnie, de még nem tudott semmi sivár bizonyosságot. Simon apostol gondolta: félek, baj éri! Keres, de nem talál semmit! - de János, az evangélista összegyűjtötte szívében a lehulló sugarakat, a ragyogó fénykévét átküldte Simonhoz, és az akkor már tudta, hogy nincs oka félnie, és bezárta újra üvegszívét. Máté boldogan nézett a magasba, szent dalokat pengetve a mennyországot a földdel összekötő álmainak színes húrjain. Végül Tamás apostolra, az örök kételkedés szentjére került a sor, de ő csak egykedvűen nézte az ábrándozót.

A fiatalembert felingerelte a hűvös, kétkedő tekintet; bosszúsan sietett ki a templomból.

Otthon gondosan bezárta és lefüggönyözte az ablakát, hogy az ébredő világ köznapi zaja fel ne dúlhassa álmait.

- Isten veletek, kedves, új barátaim, szép csillagok!... Szeretlek benneteket végtelenül, és bocsássatok meg leánykámnak, amiért a legszebb csillag mégiscsak az ő szemében ragyog!

4. A vernisszázs után

Elmúlt a nyár; a Belváros utcáin már kezdtek feltünedezni a hazatérő úri világ első hírnökei. A Koronaherceg utcában, a Szerviták terén, a Váci utca függőlámpái alatt esténkint már kialakult a korzó. Von Fladnitzburg báróné, a dupla szakállú öreg altábornagy felesége már megjelent ragyogó tiszti suite-jével, hanem a toalettkirálynő ezen az őszön nem ő volt többé; Boronkay Lilinek, a Vígszínház új csillagának sötétkék kosztümjei és fekete selyembársony, dúsan hímzett ruhacsodái játszi könnyedséggel vertek le minden fel-felbukkanó, kalandos vetélytársat, paradicsommadárral díszített széles, pompás kalapja tündökölve úszott a selyemóceán felett, ha koromfekete orosz trapperjeivel végighajtatott a nyüzsgő, zsibongó tömeg között. A felső háromezernek felfogásában - nálunk elég lesz ennyi is - ez őszön több irányban is valami egyöntetű konzervativizmus mutatkozott meg: a Dunaparti korzó, ami az előző években szinte teljesen átvette a régi Belváros vezető szerepét, ezúttal a másodrendűek találkozóhelyévé esett vissza ismét, a Váci utca és környéke visszakapta évtizedek óta viselt első rangját. A női divat világában is fel-felütötte fejét ez a korábbiakhoz való visszavágyódás: a szoknyák már ismét szemmel láthatólag többet mutattak meg a termet körvonalaiból, mint tavalyi bő testvéreik, itt-ott feltűnt egy-egy sima angol ruha is, sőt hellyel-közzel a száműzött apró fodrocskák is felbukkantak még komolyan mértékadó nevek égisze alatt is.

A színházak már mind túl voltak a kapunyitáson, hanem valami különösebb delikateszre egyik sem tudott szert tenni a nyáron. Itt egy felmelegített Bernstein-darab, amott a Flers és Caillavet cég valami régi portékája, a szubvenciós színházak meg kissé nyúlós sovinizmussal nyaggatták a legszegényebb hazai termést.

Hanem elsőrangú művészi szenzáció volt az újonnan feltűnt két orosz festő-fenoménnek, a Breughel, de túlnyomóan inkább a Hogart témáiban dolgozó Koznisevnek budapesti bemutatkozása. A sajtó már tegnap kivette részét a csemegéből, és kissé talán hálátlanul fizetett érte Koznisevnek, olyasmit emlegetve, hogy szinte a túlzásig hű az ideáljaihoz, hanem Veretinszkij frappáns ecsetmunkáját egyhangúlag elismerte.

Az ünnepélyes vernisszázs ma délután volt.

A kultuszminiszter ez idő tájt egész a Lavallière-nyakkendővel ékesített nyakáig el volt merülve a tantervrevízióba, aminek részletei felett - ő tudta, miért - az aranyfogú, kedvesen selypítő Balmazyné Naphegy utcai villájában tudott legbehatóbban eltöprengeni, helyette hát a fiatal államtitkár nyitotta meg a kiállítást, kedves és érdekes megfontoltsággal szűrve át minden szót hófehérre csiszolt műfogai között.

Malvinék egyik távoli rokonuktól, egy ezeréves csillagkeresztes hölgytől kapták a jegyüket, de az asszony ilyen alkalmakra nem szerette magával vinni formátlan kis férjét, aki ott úgyis csak gyámoltalan makogásával kompromittálta volna őt; barátnőjével, Trautschein Ofélia baronesse-szel, a reménytelen aggszűzzel jött el, aki az elröppent szerelmei helyén támadt sebeket maga is terrasziénával és sok szikkatívval gyógyítgatta.

Amikor az államtitkár bevégezte oly egyéni sziszegését, a public invité halk zsongással összeolvadt meg kivált önmagából, mint a horoszkóp bűvös cseppje, miközben a lornyonok mintegy varázsütésre pattantak fel.

A szűzi Ofélia vezette barátnőjét, és nyomban kezdte magyarázatait. Koznisevnek *Nász a temetőben* című festménye előtt hosszasabban időztek, mert a művésznő kimerítően elmagyarázta Malvinnak mindazokat a szempontokat, amelyek kell, hogy a szemlélőt a műremek elbírálásában, vagy helyesebben: élvezésében vezessék, maga is beismervén, hogy e magya-

rázat nélkül az avatatlanok előtt méltán teljesen indokolatlannak látszhatnék az, hogy egy csontváz, ahelyett hogy örülne arrivée voltának, újra kezdi földi meggondolatlanságait, és nőül vesz egy másik csontvázat, még csak azzal sem menthetvén magát, hogy a rózsaszínű hús mámorában botlott meg.

Malvin, miután egyelőre teljesen képtelen volt belehelyezkedni a csontvázak gondolatvilágába, nem sokat törődött az egésszel. Időnkint, figyelmének mímelése gyanánt, odavetett néhány unott szót, valójában azonban a publikumot vizsgálgatta. Hanem abba is belefáradt, és hirtelen az a vágy szállta meg, hogy mily jó lenne a fülledt, parfümös atmoszférából, az álmosító, halk zsivajból ott kinn teremni újra, a pompás őszi délután illatos csendjében.

Malvin az utóbbi időben régi életvidámságával és leányos mindenre készségével szemben szeszélyes, ingerlékeny és önmagát illetőleg akarattalan lett. Kedélye megváltozásának maga sem tudta volna semmi konkrét okát adni, mert nem volt semmi, ami bánthatta volna. Férje már a nyár óta tanfelügyelő volt, és azóta a gyűlöletes este óta, anélkül hogy arra a legcsekélyebb szócska is fordult volna közöttük, még vergődőbb alázattal szerette az asszonyát, betöltve annak minden kívánságát. Gondja nem volt, a kényelme, amire gyermekkora óta hajlott, nőttön-nőtt. Néha felbukkant lelkében a gyanú, hogy talán most, amikor a fiatalsága csendes, álomtalan, szomorú éjszakákon már a búcsúzót dudorászta a fülébe - harminchat éves elmúlt már -, jó volna néha, ha puha gyermekkarok fonódnának a nyakára, ha volna, akiben a maga életét tovább álmodhatná. De ha hosszabban időzött ennél a gondolatnál, meg kellett győződnie arról, hogy múló szeszély az egész, mert minden bántotta volna már, ami kimozdította volna apró szórakozásaiból, bár az utóbbi időkben azoknak is inkább csak megszokásból élt már, bármennyire örült is nekik azelőtt. És bár szívesen bujkált volna előlük, néha mégis rátaláltak azok a gondolatok is, amelyek szerelmének szégyenletes, gyászos összeomlásával akarták érthetővé tenni előtte kedélyének ernyedt voltát, de végül leszámolt ezekkel is. Teljes szívéből szerette a fiatalembert, és ő volt az egyetlen, akiért önmagáról megfeledkezett - mindkettő oly valószínűvé tenné a visszahatás keserű, nehéz voltát -, az összeomlás után mégsem az elhagyott szerelmes keserűen édes fájdalmát érezte, hanem a kozmás önmegvetést, amiért ekkorát tévedhetett. A fiatalember nem valami nagy, fontos gonosztevővé érdekesedett, hanem ellenkezően: hitvány, éretlen tacskóvá törpült előtte, akire kár volt életének egyetlen, gyönyörű álmát fecsérelnie. Ez az érzés és ez a tudat is összeroppanthatta volna a lelkét, eleinte reszketett is tőlük, ha felkeresték, de aztán minél gyakrabban jöttek, a félelmes ellenségből annál gyorsabban savanyodtak a megunt vendég unalmas figuráivá. Az asszony eleinte a szégyen lázával vette tudomásul, hogy bukásának története egyre kevésbé tépdesi a lelkét, de nem tehetett róla: az lassan valami bosszantó, ostoba baleset emlékévé zsugorodott a lelkében. Akkor, amikor legutolsó találkozásuk alkalmával oly szégyenteljesen váltak el, még sírt a lelke, álmában még azután is gyakran hallotta a régi szerelmes suttogásokat, hanem aztán az utolsó csapás romba döntött mindent. Egy nyár eleji estén megpillantotta a fiatalembert, amint a séta után a leánnyal a kapuban beszélgetett, de az nem láthatta őt. Akkor nemcsak annak a félreértésnek a szégyenletes emléke könyökölt rá durván a lelkére, hogy a fiatalember annak idején őutána járt ott a házban, hanem azt is kellett gondolnia, hogy ez utóbbi is csak hitványul, gyerekesen megrendezett kis tabló. Ez a pillanat döntötte el emlékeinek sorsát, ettől a pillanattól kezdve többé nem vágyó haragot, hanem csak megvetést érzett régi szerelmesével szemben. Nem kívánt a sorstól semmi nagyszerű megtorlást vele szemben, de azt esetleg szívesen hallotta volna, hogy valaki felfricskázta a kis szeladont.

A férjét, akit különben sem szeretett soha, már korábban is unta, és kicsinynek érezte maga mellett, annak alázatos szerelme meg éppen csak a legelső időkben hízelgett neki, később azonban már csak terhére volt. Régebben ezt meg is mondta a kis gyámoltalannak, sőt ha éppen ideges volt, kíméletlenül a szemébe is dobta, hogy ő férfit akar szeretni, nem pedig

nyafogó kis fickót, de mindez nem változtatott a dolgon. Hanem a szomorúságok estéje óta a bűntudat is meg a szánalom is útját állta annak, hogy akár egyetlen szóval is megbántsa a szomorú, öreg szerelmest; szerető, hálás arcot kellett mutatnia annak alázatos rajongásával szemben. Ez azután utóbb valami örökös ijedezéssel, fásult közönnyé zsugorodott tehetetlen indulattal töltötte el, mint amikor valami kellemetlen ismerős szakadatlan nyomában van az embernek. Ha a színházban volt, az az érzése támadt, hogy otthon mindenki továbbéli valahogy a tündéri, pazar életet, amit a színpad szuggesztiója lop bele a lélekbe, mindenki vidám és szép lesz tovább is, az izzó szerelmek folytatódnak, a vidám dalok tovább csengenek mindenki számára, egyedül csak őrá vár a csendes, unalmas szoba, egyedül csak őneki magának kell majd hallgatnia a sajnálatos kis öreg ezerszer hallott, becézgető nyafogását. Ha nyár esti sétájából hazatért, úgy képzelte, hogy a vidám, kedves emberek tovább csevegnek, bohóskodnak a pompás éjszakában, az ezer égő szemű hajók tovább ringatják őket a muzsikásan feccsenő vízen, csak ő... egyedül csak ő...

Így hát, ha csak közvetve is, mégis a kis szerelmi hajótörés okozta volna, hogy a teljes virágzásában pompázó asszony lelkének szárnya lecsappant?

Még ezek után is valószínűbb, hogy nem.

Leghelyesebb az a feltevés, hogy minden lelki zökkenő nélkül is lecsapott volna rá az a fáradt közöny, az életből való fanyar kiábrándulás, ami minden intelligens embert, férfit és nőt meg szokott lepni a negyvenes évek körül. Annak a tudatnak a közönye, hogy ezerszámra perdültek el fejünk felett a napok, és egyik sem volt sokkal másabb, mint az előbbi, hogy egyik sem ragadott ki bennünket abból a nevetségesen kis körből, amelyikbe a buta sors belebilincselt bennünket e mérhetetlen dús változatú élet kellős közepén.

A baronesse már régebben elintézte Koznisevet, már Veretinszkijre került volna a sor, de akkor észrevette Malvinnak az impresszionizmust illető fagyos nyugalmát, és elhallgatott. Szegény, szűzi kis művésznő kénytelen volt magát jobb módú barátnőinek hangulatához szabni, nehogy heti ebéd- és uzsonnakörútja zökkenőt szenvedjen. Szótlanul bolyongtak fel-alá, amikor egyszer Ofélia egy előtte álló fiatalember vállára tette lornyonjának teknősbékából faragott nyelét, és tréfás dorgálással így szólt:

- Forduljon csak meg!... Tudja, hogy előlem nem lehet megszökni!... Mit keres maga itt?... Maga, aki nyíltan hirdette, hogy a festészet és szobrászat azért nem érdekli, mert ami szépséget nyújthatnának, azt maga inkább természetben kívánja élvezni!... Mit keres maga itt?

Flórusz a gyors ütemű kelepelésre ijedten fordult meg.

A rajtaütés annyira meglepte, hogy Malvint az első pillanatban meg sem ismerte.

- Csókolom kezét, baronesse - hebegte -, ily váratlan, kedves találkozás alkalmával miért kezdi az én régi gyerekes szamárságaimmal?... Mondja inkább...

Pillantása összetalálkozott Malvinéval, aki hófehér arccal, tehetetlen mozdulatlanságában állt ott.

A fiatalember remegő ajakkal hebegett néhány összefüggéstelen szót, meghajtotta magát, és kezet nyújtott.

- Ó, ismerik egymást!? - mondta Ofélia. - Hiszen annál jobb!... Nos, Flórusz barátom, hát mesélje el megtérésének történetét!

Gyötrelmes pillanat volt ez; a fiatalember szeme előtt violaszínű karikák táncoltak, és ha Ofélia baronesse éteri lénye e percben váratlanul felszívódik az őszi délután plain airjébe, két

dermedt szívű, jéghideggé döbbent lelkű álmodó nézte volna egymás fátyolos, holtmerev szemét. De a művésznő nem vett észre semmit, csak fecsegett. A kínos pillanat elmúlt; Malvin kezet nyújtott a fiatalembernek, és ajkán valami rosszakaratú mosoly árnyékával azt mondta halkan:

- Jó napot!

Semmi különös sem történt, sőt a legősibb szabályok szerint folyt le minden. Az asszony előbb beletalálta magát a helyzetébe, mint a férfi, és aszerint cselekedett.

Malvin tudatán egyetlen pillanat alatt átvillant, hogy a társnője előtt semmit sem szabad elárulnia az érzéseiből, nehogy kérdezősködéseknek és gyanakvásoknak tegye ki magát. Ez a tudat volt a legelső, amely magaviseletét irányította, de ezt nyomban követte a másik: az asszony világosan látta, hogy az ellenfele le van törve, valósággal semmivé van téve kínos zavarában, a helyzetet tehát ki kell aknázni, és a kellő pillanatban felül kell kerekedni.

- Hanem ha csak itt állunk - mondta nemsokára Oféliához fordulva, most már nyugalmának teljes birtokában -, nem látunk semmit Vere... mindig elfelejtem a nevét... úr művészetéből!

Kipattantotta apró, kesztyűs kezével az optikai remekművet, amely többszörösen átcsavart aranyláncon függött a derekán, és céltalanul megindult. Akkor már Flórusz ura volt önmagának; úgy tervezte, hogy a forma kedvéért még cserél néhány szót a szakadatlanul csicsergő Oféliával, búcsúzóul esetleg a shakespearei-i recept szerint zárdába küldi őt, azután megválik a hölgyektől. Ebben a pillanatban még bármi ürügy alatt is lehetetlen lett volna elköszönnie.

De másként történt.

Ahogy egyszer beérték Malvint, és megint együvé kerültek, a nyugtalan kis művésznő valahogy elsodródott tőlük. Maguk is csak későn vették észre, hogy egyedül maradtak, de már nem lehetett segíteni a dolgon. Flórusz ingerülten az ajkába harapott, de a született úr, az ízléstelenségtől rettegő lélekember nyomban felülkerekedett benne.

- Őszintén szólva - monda könnyedséget erőltetve mozdulataiba és hangjába -, nemigen értek a képzőművészetekhez, de azt hiszem, jobban mondva, talán csak a benyomásom, hogy ez a Veretinszkij valóban fenomenális dolgokat produkál!... Koznisevhez nem merek hozzászólni, azt mondják, hogy Breughel- meg Hogart-utánzat az egész, de akármint van is, rendkívüli erővel fogja meg az ember lelkét!

Véletlenül szembekerültek egymással, és Malvin, aki akkor már régen megnyerte a játszmát, az asszonyok epeforraló nyugalmával mérte végig a fiatalembert tetőtől talpig, anélkül hogy annak szavaira akár ügyet is vetett volna. Flórusz még mondott néhány összefüggéstelen szót, de aztán hirtelen agyába tódult a vér az indulattól, mert észrevette, hogy az asszony pompás, rózsapiros ajkán, ami valamikor az övé volt, szomorú, de kissé lenéző mosoly suhan keresztül.

E pillanatban tért vissza az elveszett baronesse.

Malvin finom asszonyi ösztönével megérezte, hogy elég volt.

- Megyünk! - monda Oféliának valamivel parancsnokibb hangon, mint szokta. Azután Flóruszhoz fordult, és megszorította kezét.

- Nos, isten vele! - mondta látszólag közönyösen, de a hangjából némi barátság csendült elő. Ofélia akkor nem figyelt oda; amikor a fiatalember búcsúzóra megemberelte a kalapját, az asszony még halkan hozzátette:

- Legyen férfi... ne hagyja el magát!

Megfordult, és barátnőjével a nyomában elhagyta a termet.

Flórusz utánanézett, és még sokáig állt ott szorongó szívvel, mozdulatlanul. Az elmúlt idők ködös hajnali álom gyanánt szálltak el előtte; oly hihetetlenül különösnek látszott, hogy ez a pompás, diadalmas asszony, aki most úgy bánt vele, mint az apró gyermek a bábujával, amit a földre dob, meg szeretettel megsimogat újra - ugyanaz, aki valaha tehetetlenül vergődött az ő karjai között. Keserű vágy fogta el a régi esték után, és szinte tépte, marcangolta a szívét a tudat, hogy nincs tovább, hogy vége. És ebben a fájdalmas percében jó volt nem tudnia, hogy a számára örökre elveszett asszony odakint, a ragyogóan szép őszi estében boldogan érzi, hogy lelkéről lepattanik a megalázás fájó szorítása, mert megtalálta a maga elégtételét; jó volt nem tudnia - akkor még nem tudta -, hogy a boldog idők utolsó emlékét - ami bármily szomorú volt, mégiscsak visszavezette szerelmes asszonyát a tündéri percekhez -, a nő megvetését is elvesztette, mert annak helyére a sápadt arcú, tétova tekintetű szánalom tolakodott.

A fontosabbat, a szögletes valóságot, amit nem lehetett simulékony szomorúságokkal körülfonni, aminek éles körvonalait nem tudta álomszürke elbágyadásokkal leplezgetni, azt elhessegette magától, az elől bujkált, hogy minél később kelljen magát szemben találnia vele.

Már régen ott kint sétált a liget sárguló, lágy virágpárnái között, de még egyre talált új és újabb néznivalót, amihez a figyelmét hozzáfüggeszthette, nehogy az visszaszökhessen az asszonyhoz, mert akkor nincs menekvés többé a valóság elől.

Hanem amikor bevette magát egy kis kávéházba, hogy meguzsonnázzon, makacssága megtorpant, és hirtelen elfogta a menekülők, a bujkálók rémült vágya, hogy bár ott lenne már az üldöző karjai között.

Tenyerébe hajtotta az arcát, és szinte hangosan mondta:

- Malvin mindent tud!... Tudja, hogy szegény lettem, mert nem gyűlöl már, csak lenézően sajnál, és tudnia kell, hogy az energiám már kihagy néha, mint a haldokló szívverése, mert akkor arra kért, hogy legyek férfi, szinte megfogta a ruhám szegélyét, mintha vissza akart volna rántani a meredek széléről!... Honnét tudja azt, amit tud?

Akkor már sötét volt; az Andrássy út ragyogó fényességbe borult. Flórusz letörölte az üveg verejtékét, és nézte az alaktalan, sötét árnyakat, amint sietve húzódtak előtte. De az unalmas egyformaság kifárasztotta, behunyta a szemét, és emlékezetében azt a valakit kereste, akitől az asszony megtudhatta mindazt, amit tudott. De nem talált senkit. Ők csak ketten ismerték egymást, de a köreik oly távol estek egymástól, hogy a mindenütt jelenlévő Ofélián kívül, akit ő is csak valami premierről ismert, de akivel már vagy két éve nem találkozott, talán egyetlen közös ismerősük sem volt.

Pedig az asszony nemcsak sejt, hanem tud. Ez kétségtelen.

Szorongó szívvel idézte vissza emlékezetében a rejtegetett, gonosztévő kis mosolygást, ami Malvin bujavörös szép, telt ajkán játszott, amikor kutatón belenézett az ő szemébe.

Hirtelen a homlokához kapott, és gyűlölködő, ijedt rosszallással bólintott.

Valami kora öregkori hülyeség ólálkodik körülöttem! - gondolta, idegesen pattantva az ujjával. - Ezen ugyan kár volt annyit törni a fejemet!... Én magam mondtam el neki mindent a - szememmel! A szegény, a szomorú, a lefelé hanyatló ember minden ócska, szemérmes kis titka ott sír, jajgat, ott kapkod és integet a szemében, hogy még a vak és süket is megtudhassa őket!

Egykedvűen legyintett.

- Ej, ez keserű, nagyon keserű falat volt, de már túl vagyunk rajta!

Pedig várt reá még keserűbb is.

Ahogy felállt, hogy a kalapját feltegye, szembe került a fal tükrözetével.

És abban a pillanatban leesett szeméről a fátyol, amit a megszokás, a kényelmes rá nem gondolás és a számtalan, egymásra következő nap között szétosztódó látszólagos egyformaság szőtt oda.

Legelőször azt vette észre hogy a redingotjának az ujja - ezt úgy kérte kölcsön attól az újságíró barátjától, akitől a jegyet kérte, mert a magáért már két hónappal ezelőtt eladta azzal a kényelmes indoklással, hogy új életében, amit kizárólag a munkára és az elzárkózó kontemplálgatásra szánt, úgyis végleg szakít régi úri köreivel, és így semmi szüksége sem lesz rá - tehát hogy a ruhadarab ujja egy gondolattal rövidebb, mint lennie kellene. Ez már otthon is a szemébe ötlött, de akkor beljebb taszigálta a mandzsettáit, egyet-kettőt fordított a kezén, azt mondta: így ni! - és ezzel az ügy rendbe jött. - Most már szorosabb vizsgálat alá vette önmagát, és meg kellett győződnie róla, hogy a díszdarab nyaka, akármily öntudatosan tartja is a fejét, eláll a nyakától. Ezt otthon a szivárványos kis falitükörben nem vette észre. A lelke akkor már meg volt riadva, és ahogy hátrább lépett, hogy egészében szemügyre vehesse önmagát, az ezerszer vasalt nadrág csökönyös, apró kis ráncait feneketlen szakadékoknak látta, amelyek mindegyike az ő gyönyörű, régi boldogságát várja, hogy az fejjel zuhanjon bele. Végül az ócska, fekete csokornyakkendő egy kirojtolódott, hegyes kis selyemszála úgy szíven döfte, hogy fájdalmában kicsordult a könnye, és az apró kis prizmán keresztül egy pillanatra úgy látta önmagát, amint régi pompájában néz szembe önmagával a csiszolt, hatalmas tükörben.

- Mivé lettem!?...

Ha sorsod rosszra fordul - avertat deus, de mindazonáltal legyen meg az ő szent akarata -, egy éjszakán, amelyen a gondjaid, unalmukban és bosszúságukban, hogy nem tudsz rajtuk segíteni, a lelkedet kezdik csiklandozni, és az álmaidat elhessegetik, tégy úgy, mintha mélyen aludnál. Akkor a ruhadarabjaid titkon odalebegnek hozzád, föléd hajolnak, és amikor azt hiszik, hogy már alszol, összesúgnak, és komiszul vigyorogva kiosztják egymást közt a szerepeket. A kabátod azt vállalja magára: majd szól az ujjainak, hogy lassan, titokban - ne egyszerre és nyíltan, mert az fair play lenne, márpedig a letaposott úriember ne tartson számot az ilyesmire - rojtosodjanak ki, a hajtókáját meg majd felbújtja, hogy amikor valami zsírosat eszel, furakodjon közel a szádhoz, és makacs kitartással maradjon ott addig, amíg egy zsírcsepp ráesik. A mellényed bejelenti, hogy még a holnapi nap folyamán szabadságolja legalább két gombját, majd megmondja nekik, hogy bátran elmehetnek, a helyüket nem lehet betölteni mással, mert olyan különös alakú gyöngyház gombokat, mint ők, úgysem lehet kapni az egész városban sem. Csak az aznap vasalt nadrág begyeskedik, csak az hárít el magától minden teendőt, mert az ő dolgát majd elintézi az eső, ami holnaptól fogva három hétig fog szakadni.

Reggel, amikor felébredsz, szomorúan, de mosolyogsz, mert azt hiszed, hogy álmot láttál.

Hanem idővel a lelked maga is kopott, ócska, nyűtt lesz.

Akkor aztán valahogy eszedbe jut, hogy mégis ébren voltál azon az éjszakán.

Flórusz már régebb idő óta állandóan a Lakatos-féle vendéglőbe járt étkezni.

Az ismerőssel való recontre már elintéződött.

A kedves ismerős egy este felkereste Flóruszt szokott kis vendéglőjében, odaült az asztalához, bort hozatott, és poharazás közben nevetve kijelentette, hogy igaz ugyan, hogy akkor a szegénységre célzott, de ő ezt megtehette, mert maga is rokona az öreg templomi egérnek, és különben is a fene egyen meg minden gazdag embert. Tisztességes gazdag ember nincs - azt mondta -, mert tisztességes úton nem lehet meggazdagodni.

Nevettek, és Flórusz azt mondta: igaz! Az összeszólalkozás jelentőségtelen voltát pedig egy hanyag legyintéssel demonstrálta.

Szegényebb temetési menetek láttán gyakran gondolt arra, hogy mily felesleges a kereszt, a koszorú, a gyászfátyol és a szomorúság egyéb hasonló szimbóluma. Ezerszerte több gyász volna abban, ha a pap is, a rokonok is csak legyintenének egyet a kezükkel, aztán útjára bocsátanak a koporsót.

A vernisszázs estéjén Flórusz gyalog sétált be az Andrássy útról a Sándor térre, mert már megfigyelte önmagán, hogy a mindennap apró, olcsó kis gyűlöletességei: a járókelők tolakodó lökdösődései, hangos visongásai, a neveletlen suhancok hangos fütyülése, a pimasz és érdekeskedő megjegyzései, a masamód és egyéb kisasszonyok vérpezsdítésre készült, nyerítő vihogása - kiszemtelenkedik, kibosszantják helyükből az ő nagy és komoly szomorúságait, pedig erre most szüksége volt. Gyötrelmes kúra volt ez számára, mert ezek a kis budapesti delikateszek a vére minden cseppjét leforralták, és néha - főként amikor arra gondolt, hogy mindezt észre sem venné, vagy legfeljebb fölényesen lenevetné, ha volnának komoly életcéljai, és ha naponkint legalább egy szál virágot szakíthatna magának az azok felé vezető út mentén, és gyönyörködhetnék azok illatában - szinte gyilkos életundorral tömték tele a lelkét, de átesett rajta.

Sokat javított a helyzeten az a láthatatlan küszöb is, amelyik az Erzsébetvárost és vele együtt Budapest nagyobb felét a József- és Ferencvárostól elválasztja. Ennek a határvonalnak a térképen nyoma sincsen, ott csak az vezet rá, hogy a két határos városrész másféle színnel - az Erzsébetváros szokás szerint pirossal, a Józsefváros meg halványsárgával van kifestve. A túloldaliak ezt talán úgy magyaráznák, hogy az ő színük az élet, az elevenen száguldó vér pirosa, emez meg az unalom sárgája, de mi, innensők, amott a festett arcok ócska karminjára gondolunk, itt nálunk meg valami halványságra, lágy selyemfüggönyre, ami krizantém-sárga nyári délutánokon feltartja ablakunknál a tülekedés amonnét jövő zsivaját. - Akármint van: ha a Népszínháznál átléped a Kerepesi utat - képtelen vagyok rászokni a Rákóczi útra, valami kínos allúzió révén mindig azt kell gondolnom, hogy a nagy fejedelem valamelyik elszegényedett ükunokája a nálunk megszokott módhoz folyamodva beválasztatta magát Pest vármegyéhez útmesternek -, egészen más világban leled magadat. A Körút maga is más lesz, de a változást még inkább észreveszed, ha betérsz az első mellékfolyosóba, a Rökk Szilárd utcába. Az elején még felbosszant a merész ívben kanyarodó villamos kerekének sikoltozása, a szemközt fekvő szerkesztőségek előtt fel-alá bicikliző boyok altábornagyi egyenruhába öltözött pocsék hada, a kiadókból előözönlő rikkancsok kannibáli kottára üvöltöző tömege, valamivel odébb meg a nyájas, mézes ajkú postakocsisok óriási, lomha, zöld bogárhoz hasonló kocsijaiból összetorlódott barikád, de amire beérsz a Sándor térre, a csend, a nyugalom már átveszi a birodalmát. Ott már mindenki ismeri egymást; az ajtóban támaszkodó, magasra tornyozott frizurájával és orvosprofesszori fehér köpenyében oly igen érdekes borbélylegény sorra köszönti a hazatérőket, a köréhez tartozó hölgyeket kellemetes zamatú humorokkal környezi; a szelíd arcú Blum Arnold, a jólelkű pálinkás, kitekintvén boltjából, mosolyogva szól oda a feleségének: „Amott megy haza rövid lábain Faggyas koma, már megint nem aludt az éjjel, óriási üres tökfeje úgy lóbálódik ide-oda a szélben, mint a harangvirág kelyhe!”

A sokágú kis tér, közepén Fodor József méla kőarcával, látszólag visszahozta Flórusz köznapi, kedvetlen nyugalmát. A találkozás méregcseppjei már felszívódtak a szívében, de a nem reá szabott ruha még égette a testét. Hanem sokat remélt a hajótöröttek szigetének csodálatos atmoszférájától, a kongeniális őslakók bitóhumorától és a világossárga sashegyi bortól.

Ez a nap azonban a másként történések napja volt.

A vernisszázsra azért ment ki Flórusz, hogy a közdolgok, főként a művészetek iránt való törhetetlen érdeklődését önmaga előtt demonstrálja, mégpedig oly módon, hogy az a fontos, állandó érdeklődés közepén álló remete - önmagát ilyennek képzelte - sporadikus megjelenésének és aztán ismét hosszabb időre való eltűnésének érdekességét is magában foglalja. És a nagy bujdosónak összetörve, legázolva kellett visszavonulnia.

Még tegnap úgy tervezte, hogy a tárlat után elmegy Piroskáékhoz, bemutatja új toalettjét, azután érdekes műkifejezésekkel beszámol a tárlatról. A tükörben látottak után azonban semmi sem lett az egészből.

Utolsó legbiztosabb reménye a hajótöröttek szigete volt, de ebben is csalódnia kellett.

Attól remélte kedélyének teljes restitúcióját, de másként lett.

Rossz csillagzata, mert ezen a napon még nyájas mennyei barátjai is cserbenhagyták, úgy hozta magával, hogy azokra, amiktől megújhodását várta: a baráti szóra, a megszokott, szinte egyforma sürgés-forgásra, a villamos zongora szabályszerű futamaira akár csak ügyet vetni is képtelen legyen, hogy egész figyelmét éppen azok a dolgok foglalják le, amelyek bosszantók és buták.

A szomszédos asztalnál két úr ült, egyik az ötven és a hatvan között, a másik talán negyvenes. A pincérleánnyal beszélgettek, és ostoba meg aljas tréfákat mondtak neki, amiket az fagyos, kötelességszerű kis nevetésekkel honorált.

Flórusz akarva, nem akarva fültanúja kellett, hogy legyen a nyegle fecsegésnek, és amúgy is túlzóan lovagiaskodó érzését szerfelett bántotta a dolog.

Zordonabb perceiben már gyakrabban gondolt gyűlölködve arra a hitvány szokásra, ami a kocsmajáró úriemberekre is rá szokott akaszkodni, mint a kullancs, hogy olyan leánynak, aki mellett nincsen férfi, aki a viccelődőt pofon verje, okvetlenül komiszságot, trágárságot kell mondani. Ezek a komiszságok valamelyik diluvium korabeli kocsmában születhettek, és azóta hányódnak ide-oda bizonyos sablonok alakjában. Leányka bort még nem tettek vendéglői asztalra anélkül, hogy nyomában ostoba ingerviccek ne tolongtak volna, aminthogy kártyázás közben a négy szín közül az egyikre minden bennfentes kocsma-habitüé, szódáskocsis és úrféle egyaránt tesz egy-egy kis megjegyzést, szoros kapcsolatban a szexuális élettel. Ebből a szokásból a vendéglői ember néha a haláláig sem nől ki: emlékezzél az ezer más formában élő nyugalmazott irodatisztre, pénzügyőri főbiztosra és másra, aki fogatlan szájával ma is ugyanazokat a gyerekségeket huhogja el vágyó pillantás kíséretében a csinos pincérleánynak, mint harminc évvel azelőtt, a fiatal kezdő pedig tiszteletteljes bámulattal figyel öreg mesterére, és emlékezetében felhalmozza a humor e gyöngyeit, hogy adandó alkalommal, még fiatalabb kezdők előtt, bőkezűen szétszórhassa őket a bortól mocskos abroszon.

A két kellemetlen nemsokára elment, de a fiatalember érezte, hogy akkor már késő, mert ezután bármi történnék is, csak bosszantaná.

Fizetett és ment.

Lesétált a Kálvin térre, és betért a kedvenc kávéházába.

Pár percig habozott a tennivalója felett, de aztán hirtelen elhatározta magát.

Levélpapírt kért, és írt a nővérének:

„Kedves Berta, szerdán délben, amikor szokott délelőtti sétádból hazatérsz, légy szíves engem a ** utca sarkán megvárni. Pontban tizenkét órakor ott leszek. Rendkívül fontos dologban szeretném a tanácsodat kikérni."

A levelet még hazamenet bedobta, és kevéssel éjfél után már otthon is volt.

Ahogy a szobájában világot gyújtott, meglepetve pillantott meg az asztalkán egy flaska bort és pár sor írást, amin azonnal megismerte a háziasszonya keze vonását:

„A sógorom külte, tesék megkostolni tesék mindet meginni."

Különös nap van ma! - gondolta a fiatalember mosolyogva. - Előbb elhittem volna, hogy Lót elszerencsétlenült feleségét berendelték szolgálattételre a sóhivatalba, mint azt, hogy ez a vén hárpia megkínáljon valamivel!

Akkor azonban eszébe jutott, hogy a háziasszony maga semmiféle szeszes italt nem iszik, talán azért, nehogy minduntalan az elhunyt férjére kelljen emlékeznie, ezzel szemben azonban van egy jóravaló unokaöccse, aki minden látogatása alkalmával felkutatja a lakást bármily elfogyasztható dolgok irányában.

Így már sokkal érthetőbb a dolog - gondolta -, de hiszen elvégre teljesen mindegy. A bor itt van, és én szigorúan tartani fogom magamat a kapott utasításhoz!

Leült az öreg karosszékbe, és kedvtelve nézegette ócska kis otthonát, mert odakint felébredt a hideg őszi szél, és ilyenkor úgy hozzánő a lélekhez minden, ami az embert védelmezi, ami óvólag körülveszi, ha ócska és kopott is.

Egyébként is úgy volt, hogy nem sokáig látják már egymást.

Még a nyár folyamán többször váltott levelet a szüleivel, akik minden alkalmat felhasználtak, hogy fiukat a sógorához való visszatérésre rábírják. Ők már - írták - levél útján megbeszélték ezt a dolgot Marinczerrel, aki a legnagyobb mértékben hajlandó a békülésre, hiszen tudja, hogy a fiatalember csak önérzetből cselekedett, amit ő mindig nagyra becsül és a többi - itt a jó öregek még hozzá is férceltek a dologhoz, olyan kedves gyengédségeket adva Marinczer szájába, amilyenek csak az ő szivárványos, szerelmes lelkükből születhettek, de amelyek a szögletes Marinczernek soha eszébe nem jutottak volna - de persze - írták tovább - a sógora annyit mindenesetre elvár, hogy a békülés felé az első lépést ő tegye meg.

Flóruszt ezek a levelek akkor a „csak azért sem!" álláspontjára hajszolták, nemcsak azért, mert a hangjukból gyermeket megillető tanácsteljes becézgetés sírt elő, hanem főként mert alkalmat adtak neki arra, hogy azokkal dacolhasson, azokkal vitatkozhasson lovagi nagyszerűségektől fennkölt levelekben, azoknak szegülhessen ellen, akiket a legjobban szeretett. Szeme nem egy ilyen válasz megírásakor borult könnybe, és mégis megírta a levelet, mert gyenge karjával nem bírta letépni lelkéről az átkot, amit a végzete ráakasztott, hogy mivel az igazi akarata csak rejtegetni való kis nyomorék volt, úgy álmodjon helyette mást magának, és ezt a fantomot ott mutogassa, ahol nem nevetnek érte a szemébe, ahol szent, komoly valóság gyanánt fogadják.

A nyár nagyobbik fele ezekben a hánykódásokban telt el, anélkül hogy a fiatalember jövendő sorsára akár itt, akár amott döntést hozott volna magával. Szerelmi életében is a vergődés korát élte; ha ma este azzal a meggyőződéssel vált el Piroskától, hogy csak gyönyörű ábránd volt az egész, másnap már könnyes szemmel esküdözött, hogy megöli mindkettőjüket, ha a

leány csak rá is villantja másra búzavirágkék szemeit. Az ilyen féltékenységi jelenetek fájó gyönyörét ugyan legtöbbször tudva és akarva szívta magába, de volt, hogy valóban is szenvedett.

Egy nyirkos, hűvös estén megint Budán jártak, és ahogy visszatérőben a propeller födélzetén ácsorogtak, Flórusz egy rendkívül fess, vagy tizenöt éves úrilánykával került szembe, akinek pompás termetét könnyű selyemkabát födte, odasimulva karcsú derekához. Széles, virágos szalmakalapja alól lágy hullámokban folyt alá gesztenyebarna haj, keskeny, lakkcipőbe bujtatott lábacskái idegesen topogtak a födélzet deszkáján. A mögötte álló idősebb, sovány, az adriai csikócához rendkívül hasonló nő szemmel láthatólag a guvernántja volt, oly fásultan és annyi szinte taplószerű közönnyel darálta el szabályos időközökben felhangzó intő és tanácsadó mondatait, vegyesen hol franciául, hol németül.

Flórusz figyelmesen, egyre jobban átmelegedő szívvel nézte a leányt, akinek minden vonása, minden mozdulata úriasságot lehelt, és bár eleinte lehessegette magától efféle gondolatait, később kénytelen volt összehasonlításokat tenni a két leányka között. A selyemkabátos bakfis nyomban észrevette a fiatalember hódoló pillantásait, és a csikóca minden suttogása ellenére készségesen viszonozta is azokat, talán már csak azért is, mert könnyűszerrel felismerte új szerepét, amelyet minden nő oly szívesen vállal a másikkal szemben.

Piroska kínos helyzetbe került, amit aztán ügyetlen vergődésével egyre csak fonákabbá tett.

Asszonyi ösztönével a legelső pillanatban felismerte, bár önmaga előtt nyomban valami egészen érthető formát adott a dolognak, hogy kettőjük között komoly versenyről szó sem lehet, hát mindenekelőtt a szerzett jogait akarta demonstrálni. Hangosan beszélt, a fiatalembert minden második szavában édesemnek, kedvesemnek nevezve, hányavetien és úriasnak vélt nyegleséggel kápriszírozott mindenféle csacsiságot, végül pedig azt kívánta, hogy a hajó korlátjára támaszkodva nézzék a pompás budai tájképet. A helyzet kínossága most a fiatalemberre nehezedett át; érezte, hogy az arca kipirul, idegesen és bosszúsan suttogott a leánynak, hogy maradjon nyugton, és ne tegye önmagát is, őt is nevetségessé, és amikor látta, hogy semmire sem megy makacs függelékével - abban a pillanatban így nevezte magában Piroskát -, zavarában némi kis árulásra vetemedett. A selyemkabátos lányka finom ajkán már régebben megjelent a gonosz kis mosoly, most ő is visszanézett rá, bizalmaskodva mosolygott, a szemöldökeit felhúzta, mintha azt mondta volna: hiszen látom, hogy értjük egymást, de mit tegyek!? - azzal aztán odahajolt a korlátra Piroska mellé, akit pedig ebben a pillanatban szinte gyűlölni is képes lett volna.

Hanem amikor már ott kint álltak a parton, a helyzet gyökeresen megváltozott.

Piroska belékarolt, és suttogva kérte, hogy ne menjenek fel, hanem ott lent forduljanak egyet az alsó rakparton.

Flórusz sejtette, hogy miről van szó, a mutatóujjával tréfásan feltámasztotta a leány állát, és belenézett az arcába. Látta, hogy Piroska búzavirágkék szeme könnyben úszik.

Unta kissé a dolgot, de azért mosolygott, és megsimogatta a lány arcát. Azután szótlanul megindultak.

Szinte az Erzsébet hídnál jártak már, amikor a leány hirtelen megállt, kezébe temette az arcát, és sírva, őszintén sírva, mert a szíve akkor színültig volt fájdalommal, azt mondta:

- A tied vagyok egészen, testestül-lelkestül, csak el ne hagyj!

Flórusz érezte, hogy vére az agyára tódul.

Körültekintett; a rakpart üres volt.

Magához szorította a lányt, emésztő vággyal csókolta az ajkát, majd erőt véve sóvárgó reszketésén, mosolygást erőltetve az ajkára, halkan azt mondta:

- Őrültségeket beszélsz!... Hagytalak beszélni, mert tudom, hogy az ellenkezés csak jobban feltüzelt volna, de most már legyen elég!... Nekem az a leány senki, semmi... Ki volna, aki hozzád képest...

Elhallgatott, mert vágytól izzó lelkéből különös, színes ötlet pattant ki. Csak egy pillanatig vizsgálgatta, azután már ment is utána. Szorosabban magához ölelte a leányt, újra megcsókolta az ajkát, és azt mondta:

- Nekem az a leány senki, semmi... nem őt néztem, hanem azt a finom, pompás selyemkabátkát, ami rajta volt! Eszembe véstem minden kis ráncát, minden kis pitykéjét, mert nekem olyan selyemkabát kell! Nekem okvetlenül kell egy teljesen, szakasztott ugyanolyan selyemkabátka!

Piroska letörülte a könnyeit, és csodálkozva nézett a fiatalemberre.

- Selyemkabát!?... Minek!?

- Csacsi!... Ne azt kérdezd, hogy minek, hanem hogy kinek?!... Neked!

- De hiszen az rendkívül drága dolog! - mondta a leány, most már egész figyelmével a kérdéshez tapadva.

- Ne törődj vele!

Flórusz megállt, belső zsebéből előhúzta a tárcáját, kissé erőltetett nyugalommal kivette belőle a külön kis bankjegycsomót, és átadta a lánynak.

- Fogd, és siessünk! Az üzletek még nyitva vannak!... ami pedig megmarad belőle, azt fogadd szívesen tőlem! Ezt a pénzt a te számodra tettem félre!

Piroska pár pillanatig habozott, majd rámosolygott Flóruszra, átvette a pénzt, és nyugodtan azt mondta:

- Az én Flóruszom a legjobb ember a világon, de igen nagy csacsi!... Az ilyesmit napvilágnál kell megvásárolni!... Holnap egy órával korábban légy a szokott helyen, majd elmegyünk együtt!

Flórusznak összerándultak a szemöldökei; nem így képzelte a dolgot.

Pedig még újabb csapás is várt ábrándos lelkére.

Másnap délelőtt éppen a toalettjével bíbelődött, amikor egy szutykos kis kölyök állított be hozzá, és levelet adott át neki.

Piroska írt, hogy meggondolta a dolgot, nem kell neki a kabát, a pénz jó lesz Flórusz számára vizsgadíjnak, őnála mindig megtalálja. Egyebekben kéri, hogy este a szokott időben legyen a szokott helyen.

Flórusz kedvetlenül dobta le a levelet, és szinte ráförmedt a pocsék kis postillonra:

- Mondd meg a kisasszonynak, hogy ott leszek!

Ahogy egyedül maradt, idegesen kezdett fel-alá járni a szobájában.

Ez ostoba kis tragédia volt.

Eltekintve attól, hogy ilyen bolondul hoppon maradt - neki magának is csak pár napra való pénze volt már -, ő meg volt győződve arról, hogy Nordheimerék, akik pedig valami véletlen folytán akkor már mindent tudtak, nála ekkora pénzeket egészen természetesnek találnak.

Most ennek is vége van, a gyűlöletes hióbhír már a boldogság kis szobájába is beöltötte mérges nyelvét.

És a lavina, ami a fiatalember ábrándvilágát összemorzsolta, feltarthatatlanul gördült tovább.

Egyik napon a leány, mintha véletlenül történt volna, elejtette első, nagyon halvány célzását jövendő közös életükre. Azután megjelentek a kocsmai élet káros voltát hirdető tanköltemények, végül pedig megkezdődött azoknak a helyeknek szisztematikus felsorolása, ahol mindent lényegesen olcsóbban lehet beszerezni, mint egyebütt.

Flórusz az alkonyati órákat nem várta már dobogó szívvel, mint azelőtt.

Egy este végül, amikor szokott heti látogatását tette Nordheimeréknél, a leány szülei szeme láttára átölelte a nyakát, és diadalmasan, elragadtatott hálát váróan azt mondta, mélyen belenézve a szemébe:

- Képzelje, az az ostoba Ramazetter délelőtt, amikor a piacra mentem, megvárt, és prédikálni kezdett, hogy óvakodjam magától, mert maga állandóan kocsmázik, és udvarol a vendéglősnőnek. Azután azt mondta, hogy ő viszont a tenyerén hordana, hogy asszongya, neki van tisztességes jövedelme, nem úgy, mint magának, aki ahelyett, hogy keresne, még a másokét is elprédálja, hallja!?... Ilyen buta hazugságokat is csak ő tud kitalálni! Hát szóval forma szerint megkért!... No - mondom neki -, kedves Ramazetter úr, nekem hiába beszél itt összevissza, én már nem vagyok szabad, én bizony sohasem leszek a maga felesége!... Hát így megmondtam neki!... Nos, mit szól hozzá!?

Flórusz halálsápadt arccal hebegett valamit, hogy majd leszámol a Ramazetterrel, hogy nagyon köszöni a leánynak, amiért megmondta neki, most legalább tudja magát mihez tartani, és végül, hogy boldog, hogy a leány... bár még kissé korán volt... jobb az ilyesmit titokban tartani...

Ezen az éjszakán nagy cécó volt Lakatosnál; Flórusz is felnyitotta gondosan elzárt lelkét, és a nyájas őslakók közt szétszórta a drágagyöngyöket, amiket az fájdalmában kitermelt magából. Hajnalban ment haza, és útközben boldogan, hangosan nevetgélt azon, hogy sohasem oda lép, ahová szeretne.

Odahaza feltárta az ablakát, és visszanézett a mennybolt millió csillagszemébe.

- Ragyogjatok rám, kedves barátaim, nézzetek le rám, és világítsatok be a ravatalterembe, az én lelkembe! Éjféli sötétségben kiterítve ott fekszik az én akaratom, legyetek ti a halotti gyertyácskák, hogy még egyszer megláthassam a drága halott viaszfehér arcát!... Nincsen többé akaratom, nem akarok többé semmit! Nem akarom már a halált sem, amit úgy óhajtottam, amiben úgy bíztam, csak álmaimban jön már el néha hozzám, átölel merev karjával, pompás reményeket suttog a fülembe, de reggelre elhagy ő is, mert nincsen akaratom, hogy átöleljem rideg derekát, és ott tartsam magamnál... Az élet bebújt az ördög maskarájába, s a hátam mögé lopózott, és most mindennap új, gaz tréfákkal rémítget, és nekem nincsen már akaratom, hogy lépésről lépésre, a szú makacsságával küzdjek ellene, hogy visszajussak legalább oda, ahol még nem mert a szemem közé vigyorogni!... Valami díszes, valami ragyogó küldöttséget várok én, hogy az emberek eljöjjenek hozzám, hogy aztán karjukra vegyenek, és bevigyenek az élet templomába, aminek szent hűvösében szabadjára engedhetem az álmaimat, mert ott nem tiporhatnak rájuk sáros csizmáikkal a komisz utcai emberek!... Várom a szerelmesemet

is, hogy letérdeljen előttem hogy rátehessem kezemet a fejére, amíg arra túlvilági fény derül, hogy megismerhessen engemet, várom a rokonaimat is, hogy a keblükre öleljenek, várok mindenkit, de tudom hogy hiába várok bárkit is, mert akarat nélkül a várás is csak puszta ábránd, aminek hangtalan hívását nem hallja meg senki sem!... Meghalt az akaratom, már fájó gyönyörrel tölt el, ha az emberek bántanak, mert a lélek azt, ami ellen védekezni erőtlen, vergődő gyengeségében gyönyörré csiszolja, ahogy a szomorú anya a köznapot legázoló nagyszerűségeket lát a fia gazságaiban, hogy a szíve meg ne szakadjon!... Nézzetek le rám, barátaim, és világítsátok át a ködöt, ami körülvesz, mert érzem, hogy nem találok ki belőle!... Nézzetek le rám, és maradjatok velem, mert nem tudom: lesz-e még holnap erőm, hogy hívjalak benneteket?!... Mert az én akaratom meghalt, és odabent fekszik kiterítve a lelkemben!... Még őrzöm, még nem engedem, hogy elvigyék, a fényeteknél még látom sápadt arcát, de már halott... erőtlen, néma halott már!... És mindezt csak most, csak most tudom meg igazán, amikor részeg vagyok!

Másnap fekete közöny ült a fiatalember lelkén; nem is igen figyelt a leányka boldog fecsegésére.

Ezekben a napokban történt, hogy Flórusz egy este a körúton összetalálkozott a nővérével meg Irénnel. A két asszony örömködve hívta, el sem akarták engedni többé, de a fiatalember észrevette szemükben a riadt nyugtalanságot, amivel az arcát vizsgálták. A megízlelt szabadság vágya felébredt a lelkében, visszavágyódott azok közé, akik még a pillantásukkal sem kérik számon egymás dolgát, és kéretlen, fanyar jóakaratukat nem cseppentik bele a végtelen szabadság édes borába. Valamit hebegett, hogy: igen, igen, majd elhatározza magát, és aztán értesíti őket.

Azzal elsietett.

A nővére utána kiáltott, hogy bármikor szívesen látják, azzal elvesztették egymást a szemük elől, és azóta nem is találkoztak.

De az a szabadság, aminek viszontlátására úgy örült, bár csak néhány percre szakították is el tőle, amiben úgy bízott, attól fogva elvesztette azt az izgatóan csípős, pikáns kezét, ami azelőtt oly kívánatossá tette. A fiatalember hiába próbálgatta ezt az ízt a dac kesernyés zamatjával pótolni, nemigen ment vele valamire, mert a dac mögül lépten-nyomon előkandikált a régi, kedves, úri élet, nyájasan hívogatva őt. Az pedig, aki fehér kis kezével azelőtt úgy be tudta fogni a fiatalember szemét, hogy ez a hívogatást észre ne vegye, egyre távolabbra jutott tőle.

Piroskával azután is találkoztak minden este, de már egyre kínosabban kellett keresgélniök a megbeszélnivalókat, mert Flórusz a jövőt illető tervezgetéseknek már eleve útját állta azzal, hogy majd ő mondja meg, mikor jött el azoknak az ideje. Azok a jelentéktelen kis apróságok pedig, amikről a szerelmesek oly sok fontos mondanivalót tudnak kovácsolni, ízetlen ostobaságokká lettek közöttük, azokkal nem is próbálkoztak többé. A leány azonban, talán valóban, de inkább hihető, hogy színleg, nem vett észre semmit, és ez a makacs kitartás csak még jobban bosszantotta Flóruszt, aki utóbb már naponta azzal az elhatározással ment el hazulról, hogy szakít a leánnyal, miután az ilyesminek semmi értelme sincs. De aztán a leánynak egy-egy különös, sajnálatos arckifejezése, valami bolondos, emlékezetes szó a tündéri időkből mindig elnémította az utolsó pillanatban. Ő legalább úgy hitte, hogy ezek a szívdobogtató kis emlékek térítik el a szándékától, pedig úgy volt valóban, ahogy azon a mámoros hajnalon megsejtette: az energiája, az akarata pusztult, fogyott egyre.

Hanem az utóbbi időkben, amint már szó volt róla, megjött a visszahatás, éppen ezeknek az eseményeknek a nyomán.

A második alapvizsgát sikerrel letette még a tavaszon, most hosszabb nyugalom előtt állt, de a tanulmányi dolgok egyébként sem aggasztották soha, rendületlenül bízott a maga gyors és élénk felfogásában és főként a meleg érdeklődésben, amely őt a jogi stúdiumokhoz fűzte. Mindez valami rejtett erőforrássá csoportosodott a tudatában, ami felé a nagy lelki legyengülések idején mindég bizalommal tekinthetett, ami mindig megadta számára a megnyugvást, hogy a fundamentum ép és sértetlen. Amíg ezt a hatalmas erőforrást tudomásul nem vette, amíg semmire sem becsülte, addig úgy tudta, hogy sohasem fog visszatérni többé örökre elhagyott régi világába, de amióta foglalkozott vele, amióta kicsiszolta, kifinomította és üzembe helyezte, azóta már tudta, hogy a visszatérést csak halogatja, mert édes dolog az élettel kacérkodni, ha van hová meghúzódni előle, ha komolyan találná venni a dolgot.

Hanem, ahogy legtöbb kacérkodásnak valami ízléstelenség szokta a nyakát szegni, ugyanaz történt ezzel is.

Flórusz egy napon, amikor a pénze már erősen fogytán volt, levelet küldött egyik jómódú barátjának, kérve őt, hogy estére jöjjön el a Centrálba, valami fontos megbeszélnivaló lenne vele, amit sokkal kényelmesebb négyszem-között elintézni, mint otthon, ahol bármikor megzavarhatják őket. Az volt a terve, hogy Burkovicstól - ez volt a barátja - még felveszi ezt a kölcsönt, ő lesz a harmadik és utolsó, akihez ilyen kéréssel fordul, azután egyetlen krajcárt sem kér többé senkitől, hanem...

Ezt a *hanem* szót rendkívül gyűlölte Flórusz.

Ez volt az az utálatos, kétszínű kis intrikus, aki az ő elhatározás jellegű gondolatait odacsalogatta a maga közvetlen közelébe, és amikor már ott voltak körülötte, akkor a szemük közé vigyorgott. Ez volt az a gonosz kis manó, amelyik a felejtés kellemes perceiben odasompolygott az ajkára, és amikor onnét testet öltve lepattant, ahogy hang alakjában ide-oda rebbent, fülsértő mellékzöngéivel néha a legközömbösebb mondat közepén is megállította. A magad embereit is megismerheted arról, ahogyan a rossz hírt tudtodra adják: ezt a gyűlöletes kis szót még álmában is többször látta a fiatalember, mint valami gaz kis kobold alakjában odasompolygott hozzá, fölé hajolt, és boldog fontoskodással a fülébe súgta: az akaratod már a végét járja! Nincs már hozzá semmi remény!

Hanem...

Ejh! Hanem valahogy másként lesz majd, de akárhogyan is lesz, ő az elhatározásán nem változtat többé, ez kétségtelen!

Ahogy vacsora után belépett a kávéházba, Burkovicsot nagyobb társaság közepette találta. Bántotta kissé a dolog, de a kollégája, amikor megpillantotta őt, felkelt, eléje sietett, leültette egy üres kis mellékasztalhoz, és mielőtt Flórusz akár a felöltőjét is letehette volna, elővett a zsebéből egy borítékot, és átnyújtotta neki.

- Már elkészítettem! - mondta barátságosan mosolyogva. - Parancsolj!... Bocsáss meg, kérlek, hogy most nem állhatok többé a rendelkezésedre, de tudod...

Flórusz szinte gépileg vette át a borítékot, csodálkozva nézett a barátjára, és kissé halavány arccal kérdezte:

- Honnét tudtad, hogy pénzt akarok kölcsönkérni tőled?

Burkovics egy pillanatig mereven, zavartan nézett vissza rá. Csak akkor jött rá, hogy kissé formátlanul csinálta a dolgát. De már a következő pillanatban kitűnő excuse jutott az eszébe.

- Ugyan kérlek - mondta kitűnően utánzott cinkosi mosollyal és az ügy köznapi voltát egy hanyag kézlegyintéssel jelezve -, az ilyesmit egyáltalán nem kell túlságosan tragikus módon felfogni!... Magam is voltam már így nemegyszer, hát csak tudhatom: hogyan megy az ilyesmi!?

Flórusz azt akarta mondani: füllentesz, pajtás, te sohasem voltál így! - de az utolsó pillanatban visszakapta a szót... Ha erőltetik a dolgot, le kellett volna vonnia a konzekvenciákat... De mit csinál akkor?... Három nap múlva egyetlen krajcár nélkül állt volna.

Zsebre tette a borítékot, valamit hebegett, hogy: néhány nap múlva!... azzal elsietett.

Ezen a hajnalon, amint álmatlanul hánykolódott a párnáin, már bizonyosan tudta, hogy visszatér. Csak még a levél megírására nem tudta elszánni magát.

Ez szerdán volt; pénteken bekövetkezett a műcsarnokjelenet.

Akkor azután már a levelet is megírta a nővérének.

Még éjfél sem volt: a hajnalokhoz szokott fiatalember elhagyottan, idegenül érezte magát otthon, a halotti csendességben. Az ő új világában a zaj, az élet ebben az órájában szokta elérni a tetőpontját, itt pedig a lámpás apró kis zsörtölődésein, a háziasszony távoli köhécselésén kívül egyetlen hang sem kelt sehol, és a falon ide-oda sikló néma árnyakon kívül nem mozdult semmi.

Flórusz összegyűrte a háziasszonya levelét, unottan a földre dobta, azután sokáig nézte mozdulatlanul a lámpás meg-megrezzenő lángját.

Egyébkor talán lefeküdt volna időnek előtte is, de ma úgy érezte, hogy a Malvinnal való találkozás izgalmai úgysem hagynák pihenni.

Azt határozta, hogy vadász emlékiratait fogja olvasni, de belátta, hogy ahhoz sem lenne türelme. Azt a könyvet vette le a szekrény tetejéről, amelyet az elődje felejtett ott. Eddig csak az előkandikáló piros csücskéről ismerte a könyvet, arra még sohasem tudta elhatározni magát, hogy kimentse a portengerből.

Most odalépett, és egy elhatározott mozdulattal leemelte.

Rendkívül érdekes mű volt: néhány egybekötött szakvizsgai dolgozat, aminőt a bölcsészettanhallgatók készítenek. Az előző lakónak nagyon megtetszhetett a diluvilis rétegek hátráló eróziójáról írt tanulmány, vagy még inkább az Ostrea-félék kagylóinak ambulakrál-mezőit *tárgyazó* remekmű, hogy oly gondosan összegyűjtötte, beköttette és szakszerű margójegyzetekkel kísérte őket.

A fiatalember csalódottan vissza akarta dobni a könyvet, de hirtelen mást gondolt. Gondosan letörülgette róla a diluviális port, azután odahúzta az asztal mellé az ódon karosszéket, megivott egy pohár háziasszonyi bort, rágyújtott egy cigarettára, jó mélyen befészkelődött a szék párnái közé, és felnyitotta a különös könyvet.

- Ettől legalább elálmosodom, amire most éppen nagy szükségem volna!... De mi a csodálatos fityfene lehet az az ambulakrál-mező?

Ide-oda lapozgatott a furcsa kis műben, de valami elfogadható magyarázatnak még csak a nyomát sem lelte sehol. Egyre élénkebb gyűlölet fogta el a névtelen szerző iránt: micsoda arcátlan prepotencia azt kívánni, hogy akinek ez a buta kis kötet a kezébe kerül, az már akárhonnét is, de tudja, hogy mi az a ...izé... az a mező? Sőt néhány lappal odébb, anélkül persze, hogy a mező ügyet elintézte volna, a szerző vérforraló nyugalommal összehasonlítja az

ostreák mezejét a meleagrinákével. Kik azok a meleagrinák és hol vették a mezeiket?... Vagy a szerző csak bolondot akar csinálni az olvasóból?... Persze, persze!... Erre ugyan hamarabb rájöhetett volna akárki is!... De ha ez a tökfilkó mindenáron a zoológiát az agrikultúrával kombinálva akart humorizálni, miért nem talált ki ötletesebb címeket?... A koleopterák szájüregében tespedő ugar intenzív felhasználásról... Arankairtás a szentjánosbogár fényénél... Ebből esetleg állattani regényt is lehetett volna írni ezen a címen: János, a lámpagyújtogató, vagyis: Aranka halála... Vagy röviden: Muki szerelme... vagy akármi, csak a mezőt hagyta volna békességben!... Mit ért ahhoz egy szafaládérágó filozopter, hogy mi az a mező? Az illető bizonyosan itt született valahol a Kékbugyogó utcában, soha életében ki sem mozdult Budapestről, és itt olyan embernek akar előadást tartani a mezőről, aki csecsemőkora óta minden évben végignézte az isteni színjátékot, amint a havas, lucskos barna föld vidáman felkacag, és magára ölti ragyogózöld palástját, amint annak pompás, végtelen selymén világoskék meg égőpiros pontocskák jelennek meg, amint egy hajnalon elborítja a pimpimpare esernyője. Aki annyiszor látta a nyári nap lángoló hevében fehérlő tehéncsordát, annyiszor hallgatta annak szomorú kolompját, aki a patakparti szomorúfűz alatt heverve oly sokszor nézte a szöcskék táncigalmát, hallgatta a darazsak álomra hívó döngését és a tücsök hegedűjét; akinek annyiszor elszorult a szíve, amikor a kihalt mezőséget megint elfoglalta sötét árnyhadával a félelmes Ködkirály... Mit tudhat a mezők csodálatos világáról az, aki sohasem hallotta a virágok illatának hangtalan himnuszát, a holdfényben úszó álomóceán sóhajtó csendjét, és aki sohasem látta a fehér arcú asszonyt, amint az alkonyat bíborözönében felbukkanik a látóhatáron, azután jön, jön sietve, hogy apró kis lábai nem is érintik talán a fűszálak enyhe dárdácskáit, csak úgy lebbenik át az illatos lapályon, ahogy Krisztus sietett övéihez a tenger habjai felett!?... Tudod-e, te ostoba kis bölcsész, ki jön ott hófehér kalapban, rózsaszínű ruhájában, ajkán a titokzatos mosollyal?!... Malvin jön ott sietve, hogy megmentse szerelmét, aki eltévedt a láp virágai között, akit már derékig benyelt az ingovány mélysége, és aki kitárja feléje a karjait, hogy átölelhesse megmentőjének karcsú derekát, hófehér vállát, azután letérdelhessen előtte, csókolhassa a kezét, és megmondhassa neki, hogy a nappal és az éjszaka minden percében csak őt szerette, őt imádta, és hogy még ezerszerte forróbban szereti, amióta rosszul bánt vele, amióta megmosolyogta a szegénységét, és szemének egyetlen rebbenésével sem árulta el, hogy valaha ő is viszonozta ezt a lángoló szerelmet.

A lámpa utolsókat lobbant, a fojtó, kormos füst ráfeküdt az alvó mellére.

Amikor a fiatalember fölébredt, a függöny hasadékain már benézett a hajnal nedvesszürke szemével.

Elkényeztetett testét összetörte a szokatlan helyzet; fázott.

Mosolyogva nézte az ócska piros könyvet, azután visszadobta a szekrény tetejére, és bebújt az ágyba.

Ahogy megint elszenderedett, az álomképek tarka csoportja körülvette ismét, befészkelődött a lelkébe, és csak a fényes reggelen rebbent vissza újra az ismeretlen tartományban, ahonnét elindult.

Flórusz, amire felébredt, teljesen rabja volt már ismét az asszonynak, és tudta, hogy bármi történjék is, annak ismét az övének kell lennie.

Amikor a toalettjét befejezte, előkereste az ócska piros nyakkendőt, a régi kedves ajándékát, és megcsókolta. De akkor hirtelen eszébe jutott, hogy azt is Piroskának nevezte el, és akkor hirtelen el akarta rejteni újra, mert érezte, hogy valami nemtelen árulás csábítja, hívogatja.

De az utolsó pillanatban mást gondolt.

Tudta, hogy amit tenni szándékozik, nem egészen tiszta dolog, de nem bírt ellenállani neki.

A nyakkendőt becsomagolta, beletette a zsebébe, és az esti séta után, amikor már elválóban voltak, odaadta Piroskának.

- Hoztam neked valamit. Csekély kis ostobaság az egész, de ne nevess ki érte! Holnap, ha elmegyek hozzátok, majd elmondom a történetét.

5. A fogatlan Kopeczky

Tavaly hallottam, hogy a Balaton-parti kis Arács faluban meghalt az öreg Réz zsidó.

Ha utánaszámítok, lehetett legalább kétszáz esztendős, amikor megtért őseihez, mert már az édesapám is olyan vén salabakternak ismerte, mint mi, gyerekek, amikor a nyarakat odakint töltöttük az arácsi szőlőben. Még a taplósipkája is ugyanaz volt; milyen szomorúan lóghat az most a fogason, hacsak bánatában utána nem pusztult a gazdájának.

Riesz Salamonnak hívták, de az arácsi parasztoknak könnyebb volt a Réz, az ő pátriárkái flegmájának meg teljesen mindegy volt, miatta akár pakfon-zsidónak is hívhatták volna, csak nála vegyék az ostornyelet meg a pálinkát. Pedig ha a parasztok már mindenáron valami metallumról akarták nevezni, inkább hívhatták volna aranyzsidónak, mert aranyból volt annak mindene. Arannyal volt befoltozva a feje ott, ahol a púpos Pálfi beverte, amikor az egyik jókedvű gazda elhitette vele, hogy a Réz olyasmit suttog felőle, hogy vasárnaponkint új, díszesebb púpot vesz magára, ahogy más az ünneplőjével teszi. Aranyból volt vagy a fél fogsora, a pápaszeme foglalatja, az órája, a lánca, az óriási pecsétgyűrűje, azután meg aranyból volt a szíve, legfőként pedig az esze.

Különös ember volt; mintha valamelyik középkori rabbi lelke lakott volna benne. Mindenkiről tudott mindent, mindenkinek még a legbensőbb családi ügyeiben is ő ítélkezett, bármi történt légyen is, a különféle véleményekre ő tette fel a koronát. Hanem sohasem mondott valami pozitívumot, sohasem mondta, hogy ez fekete, ez jól van, vagy ilyesmi, ő mindig tekervényes példabeszédekben, parabolákban szólt, vagy mielőtt nyilatkozott volna, elmondott valami bonyolult történetet, mint Seifensteiner Salamon, és csak azután alkotta meg a párhuzamot a történet és a szóban forgó esemény között. Semmi a türelméből ki nem hozta, és bármi történt is, ő előbb mindenből leszűrte a tanulságot, és csak azután tett-vett, intézkedett. A parasztok gyakran megpróbálták őt nyájas szavakkal félbeszakítani: hogy a karádi nyavalya essen abba a bóhérba, ne arról beszéljen, hanem adja már azt a kocsikenőt! - nem ért semmit.

Az érettségit követő nyáron egyszer onnét a szőlőből bementem, nem tudom már, miért, Veszprémbe, és csak estefelé sétáltam ki megint gyalog. De kissé elszámítottam magamat, és már csillagos éj volt, amire kiértem. A nyaraló zárva volt, sehol senki. Nyomban tudtam, hogy bementek Balatonfüredre cigányt hallgatni, és hogy egy óra előtt bizonyosan nem jönnek haza. Nem tudtam mit csinálni: besétáltam Arácsra, mert jövet láttam, hogy a kocsma még nyitva van.

Rettentő füst volt odabent, pedig csak ketten voltak: a Réz zsidó meg a Danka Imre, a valaha vagyonos felvégi gazda, aki azonban akkor már erősen csúszott lefelé. Kártyáztak, ahogy később láttam: huszonegyeztek. Az öreg zsidó nagyon csodálkozott, hogy engem meglátott, de aztán elmagyaráztam neki a dolgot, kértem egy félmessző bort, és amikor elhozta a moslékszínű zagyvalékot, leültem egy távoli asztalhoz, és a kezemre támasztottam az államat, mintha nem látnék semmit.

Danka előtt már csinos halomban állt a pénz, de egyébként is tudhattam, hogy nyert, mert nagy hangon beszélt, szakadatlanul ivott, és bosszantotta a partnerét, aki azonban csak egykedvűen mosolygott.

Réz adta a bankot, és ilyenforma párbeszéd folyt közöttük:

- Tízes... fizess! - mondta diadalmasan Danka, ahogy a tízesre rákapta az ászt.

- Lássa, öreg, nálam ez már csak így megy! És tudja miért?... Mert merek játszani! Nem úgy, mint maga, hogy két vas, négy vas... Adja csak ide azt a koronát!

- Tessék - mondta nyugodtan az öreg zsidó. - Már most mit tesz a szomszéd úr?

- Most?... Hát mennyi a bank?... Húsz krajcár? Én ilyen vacakra nem játszom!... Hanem tudja, mit?... Mennyivel is tartozom én magának még a régi borért?... Ugye, három forint hetvennel?... Nohát, csináljunk dupla-semmit!... Ha maga veszít, nem tartozom semmivel, ha én veszítek, azon módon kifizetem a dupláját!... Ehun a pénz!... Jó?

- Legyen úgy, ahogy maga akarja, szomszéd úr - mondta Réz.

Pár pillanatnyi csend állt be, azután Danka felugrott, döngetni kezdte az asztalt, és az örömtől szinte magánkívül kiabált:

- Hát nem tartozom!... Nem tartozom semmivel!... El ne feledje Réz úr... Há így van az, akinek van szíve!... Nem is úgy kell ám, hogy két vas meg négy vas!... Tanuljon tőlem!

- Hja bizony, úgy van ez, kedves szomszéd úr! - monda Réz bölcselkedő hangon. - Aki játszik, az fizessen is!

- Jajajaj! Csak ne nyavalyogjon! Csak azt ne! Nem vénasszony maga, Réz úr! Lássa, énvelem már sok minden megesett, de én még sohasem nyavalyogtam!... Hát most majd én leszek a bankos!... Efforint a bank!... Mi a tét?

Ilyesmit sem lát mindenki! - gondoltam. - Egy falusi zsidó kereskedő, aki a vendégével huszonegyezik!... Hát most már ezt is láttam, és elég is volt belőle!

Leakasztottam a fogason függő megbarnult, összekunkorodott újságot.

A *Veszprém vármegye* valamelyik múlt évi száma volt, azt kezdtem olvasni. Rendkívül érdekeltek az izgatóbbnál izgatóbb hírek, hogy az enyingi járás főszolgabírája a járás egész területére elrendelte az ebzárlatot, a devecseri főállatorvos az immár fenyegetővé váló marhavész meggátlására megtette a szükséges lépéseket - szinte magam előtt láttam a kis Becsákot, a lódoktort, amint apró, csámpás lábacskáival éppen a szükséges lépéseket teszi - végül hogy Tarhonya Pilátus tótvázsonyi születésű harminchat éves róm. kath. csavargó ittasságában belézuhant a cseszneki emésztőgödörbe, de úgy kell neki, majd máskor nem issza le magát. (A szerk.) Szemem előtt már kezdtek megjelenni azok a kis violaszínű gyűrűcskék, amelyekkel az álom szokta eljegyezni magának a kiszemelteket, amikor hirtelen vad csörömpölés zavarta meg remetei csendemet.

Felkaptam a fejemet, és a kártyázókra néztem.

Danka Imre csapott öklével az asztalra, hogy az üres poharak mazurkára lendültek.

A pénzhalmocska már eltűnt előle, és az arca szinte sárga volt a méregtől.

- Átkozott fánija - kiáltotta dühösen -, ez a piszok töknyócas már negyedszer gyün közibe a disznónak meg a tízesnek!... Hát fuccs és megint fuccs!... Most már nincs többem, mint hat krajcárom!... De az adósság levan!... Mi!?

- Levan, persze, hogy levan! - mondta mosolyogva a zsidó. - Hanem most menjünk aludni, Danka szomszéd, majd legközelebb folytathatjuk!

- Ahá!... Most már menjek haza, ugye!?... Hat vassal a zsebemben!

- Hja - mondta Réz, bibliai mozdulattal emelve fel barnává aszalódott mutatóujját -, mondtam az elébb, hogy aki játszik, az fizessen is!... Különben is azt mondta, Danka szomszéd, hogy maga nem szokott nyavalyogni, panaszkodni!

- Éj - legyintett a paraszt mérgesen -, maga mindétig csak tudományoskodik, mindétig csak illen bölcsességeket mond!... Könnyű magának, maga csak szipákol, csak igazgatja az ókuláját, csak adogatja el a subikszot, aztán egyre csak gyarapodik!... Éntülem meg, akármit csinálok, csak elmegy, elmászik a pénz!... Hej, Réz bácsi, amikor az én édesapám, a jóisten nyugosztajja meg szegényt, hazajött a vásárról, nekünk, gyerekeknek, pedig hatan voltunk, mindegyőnknek egy-egy ezüstforintost adott, csak úgy jádzani! Millen világ volt az akkor! Ha a forént elveszelődött, hát az sem volt baj! Azt szokta mondani, hogy terem ott még több is, ahol ez termett!... Hát így tett, aztán azért mindétig csak többje lett nékije! Én meg, ha az ujjamat lerágom is, egyre csak szegényebb leszek!... A lovasi dűlőt már elette a fene, nemsokára a kövesire is rákerül a sor! Erőszakkal nem rángathatom elő a földből a búzát meg a rozsot, az úristennel sem neszezhetek, hogy miért nem bánik velem is úgy, mint mással! Ha valamihez kezdek, abba belekőtözik a ménkű, ha jádzom, csak veszítek, lassankint nem marad semmim, és amúgy is érzem itt bejüről, hogy utóvégre is egészen komisz, alja ember leszek!... Maga okos ember, Réz szomszéd, maga mindenre tud bölcsességeket mondani, hát mondja meg nekem, miért van ez így énvelem?

Az öreg Réz feltolta pápaszemét a homlokára, kissé gonoszkásan mosolygott, majd fehér szakállát vakargatva, azt felelte halkan:

- Hát tudja, Danka szomszéd, az attól van, hogy maga ezt *most*, éjfél után, *itt*, a kocsmában, *így*, pityókosan kérdezi!... Megértett engemet?

Danka Imre bambán bámult az öreg zsidóra, hemmegett valamit, azután elkotródott.

Csak Marinczerre gyanakodhatom, csak az ő révén jöhetett vissza hozzám, valami tekervényes gondolatasszociáció segítségével ez a régi kis jelenet, aminek ittlétét egyébként semmi sem magyarázná meg.

Most, hogy miniszteri tanácsossá történt kinevezéséről kell beszámolnom, hosszasabban gondoltam ugyanis rá, és hirtelen eszembe jutott, hogy rendkívül sokban hasonlít Kemény kapitányhoz, aki nyugalomba vonulása óta ott élt Arácson a mi gyermekkorunkban. Amikor azután már ott voltam a gondolataimmal a Balaton mellett, a többi már magától jött. Csak így lehetett a dolog, másként nem, mert Kemény kapitánynak is éppoly kevés köze van ehhez a történethez, mint a fentebbi visszaemlékezésnek, ha ugyan ez utóbbit illetőleg valami kapcsolódás, valami összefüggés utólag önként nem kínálkozik.

De a hasonlóság kettőjük között valóban meglepő, a külsőben is, de még inkább abban a módban, ahogy mindketten és kívülük még ezer más középember, önmagukat a nagy összességben elhelyezve képzelték és azzal szemben miként viselkedni a leghelyesebbnek ítélték.

Ezt a fajta embert születésétől haláláig valami sűrű, nyúlós homályosság veszi körül, ami megakadályozza őt abban, hogy túllásson annak a körnek a vonalán, amelyet mint rádiusszal, azzal a vonallal lehetne köréje rajzolni, amelyik a közötte és az azok között levő távolságot mutatja, akik vezető nélkül is rátalálnak önmagukra. Mert ezek az emberek mind a halálukig sem találkoznak önmagukkal, ők sohasem ők maguk, hanem mindig valakik mások, azok, akiktől az életen való átfurakodásnak ezt vagy amazt a módját, ilyen vagy olyan szabályát ellesték, és akiken kívül nemcsak nem akarnak, de nem is tudnak meglátni mást, mert derengő sejtelmük sincsen róla, hogy nézni és látni nem egy, hanem kettő. Ők azok, akik az életre való szakadatlan várás közben elmulasztják az életet, ők azok, akik anélkül békülnek ki valakivel, hogy megbocsátanának neki, mert önmagukon kívül semmi sem oly súlyos a számukra, hogy a lelkükön esett karcolást simára hengerelhetné. Ők azok, akik még az elöljáróik vesszö-

paripáján is helyet furakodnak ki a maguk számára, akik büszkén verik a mellüket, és a köznap unalmas zsongása miatt nem hallják meg az üres kongást; ők azok, akik elv gyanánt vallják, hogy minden dolgot illetőleg csak két vélemény van a világon: az övék meg a másik, a téves; ők azok, akik némelyekkel szemben csak azért maradnak igaztalanok, mert egyszer már azok voltak, és azok is ők, akik parancsolás nélkül nem tudnak uralkodni. Aki a lelkét kezdi nyitogatni előttük, azt leintik azzal, hogy az ilyesmi nem érdekli őket, de nyomban aztán rákönyökölnek azzal a kezdetleges kis történettel, ami tegnap a hivatalban esett meg velük. Végül ők azok, akik az élet híg lötty levének már csak azért sem képesek néhány csepp ízléssel zamatot adni, mert állandóan, minden vonatkozásban, talán óvatosságból, talán elvből, de kitartó konoksággal a nagy többséghez tartoznak, márpedig az ízlés kisebbség privilégiuma.

Hanem mivel a minisztériumok szolgálati szabályzatának egyetlen paragrafusa sem áll szorosabb vonatkozásban az öntudatosan kezelt és ápolt egyéni ízléssel, Marinczer a maga idejében, sem soron kívül, sem egy vagy két preteríció után, minden akadály nélkül megkaphatta a miniszteri tanácsosi címet és jelleget.

Azon a napon, amelyen a kinevezési okmányt a kezéhez kapta - nem korábban, pedig a dolog már jóval előbb is fait accompli volt -, megkezdte annak a viszonylatnak az új alapokra való fektetését, vagy hivatalos nyelven, ha nem éppen kvadrál is: átszervezését, amely őt a környezetéhez fűzte. Nem kell itt semmi fonák, gyerekes fontoskodásra gondolni, nem formátlan tréfálkozásról van itt szó - Marinczer nem operettbeli epizódfigura -, hanem csak bizonyos öntudatlan, a legvégső hajszálgyökereit talán a jogos önérzetbe és örömbe bocsátó kis lelki transzformációról, bár az ilyesminek megvan az a kellemetlen szokása, hogy kifelé nemigen magyarázgatja önmagát, és azzal sem törődik, ha kissé megmosolyogják, vagy ha bosszankodnak felette, amikor megismerik.

Ez az átalakulás odahaza, a családja körében, egyéb apróbb formaiságokon kívül azokban a pártfogói jósággal vezetett megbeszélésekben nyilvánul meg, amelyek a családtagoknak jövendő sorsát, magatartását, elhelyezkedését illették, és amelyek minden komolyan gondokságuk és jóhiszeműségük mellett is ezt a mondatot látszanak rejtegetni: nos, én már készen vagyok, most lássuk: mi és hogyan lesz tiveletek!?

Ebéd után szokása szerint bement a szobájába, és szundikált kissé, de ébredése után nem volt már türelme az aktáival bíbelődni, hanem kijött az asszonyok közé, akik pedig éppen ezt az idejüket féltették mindenkitől. Már az ebéd alatti megbeszélések során elhatározta magában, hogy a Flórusszal való bonyodalmat is megoldja, talán igazi jóakaratból is, hiszen már kezdtek lekopni, élüket veszíteni a fiatalemberrel való apróbb torzsalkodások, bár ő egészen sohasem felejtette el az őt ért megbántásokat, még ha azokban, mint ebben az esetben is, nyoma sem is volt a megbántásoknak - elsősorban azonban mindenesetre azért, mert ha az ipának tönkremenetele és a vele járó befolyásvesztése óta eddig is, most meg éppen a család fejének érezte magát, és szívesen látta a diszpozíció jogát a család minden egyes tagját illetőleg a maga kezében összefutni.

Hosszas feddőbeszédet tartott sógorának léhaságai miatt, amikről itt-ott kerülő utakon értesült, nemegyszer nyílt őszinteséggel hivatkozva önmagára mint követendő példára, sőt időnkint enyhe célzást téve az ilyen javíthatatlan könnyelműség öröklékeny voltára, mint a fiatalember egyetlen mentségére, mit sem törődve azzal a kínos helyzettel, amibe a feleségét ezekkel a tankölteményekkel hozta.

- Másként kell elbánni ezzel az ostoba fickóval! - mondta befejezés gyanánt apodiktikusan. - Vissza fog jönni ide, és majd az én felügyeletem alatt áll ezután!... Holnap délelőtt én magam elmegyek a lakására, és majd az eszére térítem!

- Tégy, amit jónak látsz - mondta a felesége, egyelőre azt tartva legfontosabbnak, hogy Marinczer minél előbb hagyja őket ismét egyedül, bízva abban, hogy a kért találkozón, aminek a célját már úgyis sejtette, ő majd elintézi a dolgot az öccsével -, de én azt hiszem, hogy ezen a hangon nem sokra mégy vele!

- Azt csak bízd rám! - mondta Marinczer fölényesen legyintve.

Azzal elment, hogy a megszokott kisvendéglő publikumától is átvegye az üdvözleteket.

Talán ugyanabban a pillanatban, amelyben ő kilépett, hagyta el a lakását Flórusz is, hogy Nordheimeréknél megtegye a szokásos heti látogatást.

Hangulata a nap folyamán meglehetősen megváltozott, mégpedig a tegnap felébredt mámoros, régi szerelem rovására.

Ha újra meg újra átélte képzeletében a Malvinnal eltöltött sugaras-boldog napokat, a műcsarnokbeli jelenet mindannyiszor közéjük furakodott, mint a kellemetlen hitelező, aki impertinens mosolygással jelenti, hogy ő is ott van, és a fiatalembernek be kellett látnia, hogy ha valamely szerelem történetében pehely módjára el lehet hessegetni a legádázabb megbántásokat, talán a féltékenység gazságait is, a megsajnálást, a megmosolygást a legizzóbb szerelem sem bírja elviselni, azokba belepusztul, elhervad. A tiszta, józan napfényben be kellett ismernie önmaga előtt, hogy azt a tündéri boldogságot, amelyet álmában zárt a szívébe, a valóságban többé soha vissza nem hozhatja. Ha azt az álmot, ha annak minden mennyei ragyogását úgy mutathatta volna meg az asszonynak, amint ő látta, talán újra kigyúlt volna a régi tűzvész, de így bele kellett nyugodnia, hogy az álombeli napsugaras mezőség lebegő asszonyával együtt örökre eltűnt az ő életének egyik szakasza is.

A hangulatváltozásnak, mint rezultánsnak, ez volt az egyik komponense, a másik meg az a felett a kis gazsága felett érzett megbánása volt, amit a nyakkendővel művelt. Hiába iparkodott önmagát megnyugtatni azzal, hogy hiszen a leány nem tudja, nem ismeri a szándékot, következésképpen nem is érzi a megbántás keserűségét, hogy vele szemben bármikor pillanatnyi szeszéllyé gyengítheti, magyarázhatja a dolgot, nem ért semmit. Elég volt, hogy ő maga tudott a nemtelen bosszúról.

Amikor már ott kint volt a folyosón, a háziasszonya visszahívta azzal, hogy valamit elfelejtett neki megmondani. Magyarázgatni kezdte neki, hogy még tegnap kereste egy nyájas arcú, kopasz fejű öregúr - olyan jobb fajta iparos lehetett -, de ő már elfelejtette a nevét, hanem talán Flórusz majd kitalálja, hogy ki volt, mert azt az üzenetet hagyta hátra, hogy a fiatalember holnap, tehát ma este csak menjen el oda, ahová készült, de úgy intézze a dolgait, hogy vacsorára vendég lesz, a többit egyébként majd megtudja ott, ahová elmegy.

Flórusz az első pillanatban képtelen volt eligazodni a némettel elegyes zagyva fecsegésen, de útközben aztán rendezte és kiegészítette a hallottakat, és rájött, hogy a látogató nem lehetett más, mint az egyik Kopeczky, az egymáshoz összetévesztésig hasonlító két öreg testvér valamelyike. Egyébként is, gondolta, majd megtud mindent Nordheimeréknél.

Menet végigsétált a Ferenc körúton, hogy szemlét tarthasson kedvenc virágüzletének kirakata felett. A bűntudat vitte oda; eleinte a pompás azáleák valamelyikére gondolt, de aztán ízlésesebbnek tartotta, ha csak kisebb kézi csokorral állít be.

Pénzügyi kérdés egyáltalán nem befolyásolta ezt az elhatározását.

Pénze egyelőre volt bőven; Burkovics, minden mentegetőzése ellenére is, jóval a fiatalember reményén felül intézte el az ügyet.

Az a keserű érzés, amely a boríték átvételekor ránehezedett, megenyhült, szinte teljesen szétfoszlott már. Elsősorban az a meggyőződés űzte el, hogy ez volt az utolsó ilyen financiális művelet, aminek kínos voltával szemben mily pompás lesz majd a teljes, férfias rekonstruálódás, a pénzek visszaadása - hogy miből, hogyan? arról még egy szót sem beszélt önmagával, de meglesz bizonyosan, hiszen amit az ember rendületlenül akar, az félig már készen is van -, azután hozzájárult a kellemetlen pillanat emlékének enyhítéséhez az a tudat is, hogy ugyanaz a pénz, amely megérkezésekor oly fájdalmas sebet ütött a szívén, most, hogy elmegy, oly édes érzésekkel, oly színes elgondolnivalókkal gyógyítgatja azt, hogy annak nyomtalanul, észrevétlenül el kell tűnnie. A harmadikról, a legfontosabbról akkor még nem tudott Flórusz, azt akkor még talán csak gonosz, nehéz álmaiban sejtette. A harmadik, a legfontosabb az volt, hogy a fiatalember lelke akkor már kezdett bevonódni azzal a kemény, nehezen oldódó réteggel, amely a kiskocsmák filozófiájából és a tévedt, titkolt szerelmek lázas verejtékéből szokott kikristályosodni.

Ahogy benyitott Nordheimerékhez, a konyhát üresen találta.

A szoba ajtaja nyitva volt; belépett.

Piroska ott állt egyedül a szoba közepén, csipkés fehér blúzban, mellén a Flórusz piros nyakkendőjével. Amikor a belépőt megpillantotta, ijedt örömmel sietett eléje, a karjait kitárta, és abban a percben oly szép, oly kedves volt, hogy a fiatalember érezte, amint a gondolatai vérbe borulnak, és szíve a szerelmes vágytól remegve dobol a mellkasán.

A csokrot odadobta az asztalra, körültekintett, és amikor látta, hogy egyedül vannak, átölelte a leányt, és megcsókolta az ajkát.

- Édes kis bolondom, hiszen csak tréfából adtam neked ezt a piros rongyot, nem való az a te...

Nem merte folytatni. Félt, hogy a torka elszorul, és a testét remegés fogja el.

- Nos, nem szép az ott, ahol van? - kérdezte a lány tréfás kacérsággal. - Lépj csak hátrább, és nézd meg jobban, milyen csinos így együtt a hófehér meg a piros!

Flórusz gyönyörködve nézte a pompás látványt, és különös, édesen szomorú, gyászosan boldog sejtelmek, megértések vették körül. A piros nyakkendő a leány melléről oly kihívóan, követelően nézett vissza rá, mint akinek számonkérni valója van tőle, és ő megsejtette, hogy nem a leány, hanem az igénytelennek látszó semmiség az igazi Piroska, akivel azon a mámoros reggelen egy csókkal örökre eljegyezte magát, és aki a maga választotta homályos, szegényes, rejtőző, de annyi kedves furcsa titokkal teli új világ küldöttjeként tart számot szerelmére, akit bűvös köréből ki sem is enged többé. Megértette, hogy akkor, amikor a kirakatnak ezt a kis száműzöttjét Piroskának keresztelte, sejtelmektől népes lelkének parancsára cselekedett, végül megértette, hogy a két Piroska egy, és hogy ennek a kettős egységnek az öleléséből nem szabadulhat többé soha.

Csak azt az egyet, azt az egyetlenegyet nem értette meg, hogy a két Piroska abban a percben, amelyben meglátta egymást, asszonyi szövetségre is lépett egymással.

Ha megértette volna, nem kérte volna vissza az ajándékát.

A fiatalember újra a leány felé indult, de az akkor feltartotta a mutatóujját, és a színpadon látott hasonló jelenetek ártatlan utánzásával azt mondta:

- Vigyázzon, a papa jön!

A konyhában akkor már hallatszottak is Nordheimer fontoskodó lépései.

Flórusz nyugalmat erőltetett magára, átnyújtotta a leánynak a csokrot, és a belépőt még úgy felöltőben üdvözölte, jeléül annak, hogy ő is csak most érkezett meg.

- Hozta isten, tisztelt doktor úr! - mondta a szabómester, nyájasan kezet nyújtva a fiatalembernek. - Nos, megkapta doktor úr, az értesítésünket?

- Nem voltam otthon, a háziasszonyomtól hallottam, hogy valaki keresett, és...

- Kopeczky volt, a nőiszabó!... Arra akarta megkérni önt, hogy ma este, velünk együtt, legyen ön is az ő vendégük vacsorára!... Valami régen húzódó pörüket nyerték meg, hát annak az örömére... A feleségem már délután óta ott van náluk, ő süt-főz, mert ők csak úgy a kocsmából hozatnak maguknak. Nos, eljön a tisztelt úr, ugyebár?

A fiatalembernek végtelenül jólesett a megemlékezés; örömmel mondta:

- Igazán kedves a két öregúrtól, hogy rám is gondoltak! Természetesen a legnagyobb örömmel tartok önökkel.

- Úgy igen - mondta Nordheimer ártatlan csintalankodással -, azt elfelejtettem megmondani, hogy Piroska nem jöhet el velünk!... De azért a doktor úr természetesen...

Mosolygott.

A leány bíborpiros lett, kisietett a konyhába. Akkor talán egyetlen szócska hiányzott csak, hogy sírva fakadjon. A szakadatlan lelki feszültség, ami azóta tartott már, amióta az elhidegülés legelső jelét észrevette szerelmesén - mert látott és tudott mindent, csak remegve bujkált a kérdés tisztázása elől, jókedvet vagy tudatlanságot mímelve olyankor is, amikor térden állva szerette volna kérni a szerelmesét, hogy ne hagyja el, mert számára az a halált fogja jelenteni -, most megbosszulta magát. Tegnap este azután, amikor otthon kibontotta a csomagot, és megpillantotta a különös kis ajándékot, ezer kérdés rajzott a szíve körül, amelyeknek egyikére sem tudott választ adni, amire aztán ezek a kérdések, elunva a várakozást, erős, csalhatatlan megsejtéssé csoportosultak: itt változás készül, itt dűlőre jut a dolog! Hogy jó vagy rossz következik-e, azt a leányka nem tudta, csak annyi volt előtte bizonyos, hogy másként lesz, mint eddig volt. Lelke inkább a félelem felé hajlott; lehet, hogy női ösztönét megcsiklandozta annak a kis gazságnak a csípős illata, amelyen a fiatalember törte a fejét - hát asszonyos, ijedt következetlenséggel egyenesen szemközt ment a félelmes ismeretlenségnek, és felkötötte annak gonosz kis heroldját. Most aztán, amikor végül láthatta, hogy feltétlen győzelmet aratott, az idegei megernyedtek, összegyötört lelke a kínos feszültséggel együtt az energiáját is elvesztette. A leányka akkor nem akart semmi mást, mint nem akarni, csak sírni, csak belebágyadni, beleolvadni szerelmesének lelkébe.

A Kopeczkyek a Nap utcában laktak, ott, ahol az Óriás utca beletorkollik. Az a házcsoport ott külön kis sziget a végtelen házóceán kőhullámai között, az a környék ott olyan, mint gyermekálmaid kisvárosa. - Amikor a deszkakerítéssel szegett udvarra, az ősztől nyomorékká tépett fák alá léptek, és a fiatalember megpillantotta a boldogan eléjük siető két kedves öreget, valamelyik gyerekkori könyvének egyik képe bukkant fel előtte. Annak nyomában aztán felvonult az emlékek világának minden dísze, pompája: elröppent karácsonyok hozták vissza régi pompájukat, nyájas nagybácsik jártak fel-alá, majd hirtelen szerelemtől fülledt őszi esték rajzottak körül; rövid szoknyás kislányok néztek rá csodálkozva, madárfészekhez hasonló szőke kontyocskáik ide-oda billentek a fejükön, és amíg ő némán nézett vissza rájuk, az esti szél szárnyán odaszállt hozzá a réti virágok bágyadt illata. Később valami édes, álomszövő forgataggá verődött össze mindez; Flórusz lehunyta a szemét, hogy ne lásson mást, csak azt, de amikor átnyilallt szívén a tudat, hogy Piroska nincs ott a régi kedvesek között, ijedten,

szomorúan elűzte őket magától... Nem érezted még soha a fájdalmat, hogy feléledt álmaid birodalmában nem találsz helyet az új királynő számára?

Nordheimerné a konyhában sürgött-forgott, körülvéve a pecsenyék illatával. Amint az ő helyzetében minden asszony megtehette volna, boldog fontoskodással kijelentette, hogy még a hozott-istenre sem ér rá, és behessegette a jövevényeket a belső szobába, egyedül a lányát tartva maga mellett.

Különálló, egyemeletes házacska volt az, körülfutó folyosóval és kívülről a falhoz ragasztott, kávássá koptatott falépcsővel. Az emeleten a háziúr lakott volna, ha a gyomorbaja Marienbadhoz nem köti; az állandóan lefüggönyözött emeleti ablakok közönyösen nézdelték vak szemükkel a környékbeli kopár tűzfalakat. Így a házban voltaképpen nem lakott más, mint a Kopeczkyek, egy ősöreg nőrokonukkal, aki azonban már évek óta ki sem mozdult a konyhára nyíló szobájából, meg egy kis cselédlánnyal, aki viszont éjszakára hazajárt az édesanyjához. A két öreg a konyhától jobb kézre eső két nagy szobában lakott; az első volt a hálószoba és a műhely, a második az ebédlő, a szalon és minden egyéb együtt.

Az asztal már meg volt terítve, de a kis csoport nem foglalt mindjárt helyet körülötte; Flóruszt az öregek belekényszerítették a családi karosszékbe, ők maguk pedig fel-alá lépegettek a szobában, a kezüket dörzsölgették, és reszketeg, mély hangon megbeszélték a váratlan, fontos eseményt. Egyszer aztán összenéztek, mintha egyazon gondolat fogta volna meg őket, titokzatosan, csintalanul mosolyogtak - látszott rajtuk, mennyi boldogsággal tölti el szívüket a kis legénykedés -, majd Nordheimer azt mondta suttogva:

- Igen, igen, amíg az asszonyok be nem jönnek!

Azután a faliszekrényhez sietett, a bennfentesek fontosan hajladozó lépéseivel, üveget és pohárkákat vett elő, és az ajtó felé pislogva, a műveletet egy-egy pillanatra tréfás ijedezéssel félbeszakítva, törkölypálinkát méregetett ki maguknak.

Flórusz, ahogy ott ült a lábait keresztbe téve, mélyen belesüppedve karosszékébe, és nézte a három boldog, öreg fiút, ismeretlen kényszer arra serkentette, hogy nyomban, a leghatározottabb formában állapítsa meg önmagában, minden habozás mellőzésével beszélje meg önmagával, merev gondolatvonalakkal körülzárt formában vegye tudomásul, hogy ez a mai este az ő életének legpompásabb és egyben legfontosabb estéje. Ma este tudta meg rendíthetetlen bizonyossággal, hogy mi vár rá, és ugyancsak ma este kellett még végeznie az elhagyott régi világ visszasompolygó próbálkozóival. De ez a munka már nem sok gondot adott neki: a nővérét szerette ugyan, de azért minden nehézség nélkül belenyugodott az elválásba, hiszen végre is akkor látja őt, amikor akarja, szüleit és velük szemben önmagát a jövő nyári látogatással nyugtatta meg, a kis sógornőjével pedig nem sokat törődött: bolondos álom volt az egész - gondolta -, azóta már ő sem emészti magát miattam!

Csak a régi, a fénykorbeli barátai voltak hátra még, mert ővelük is szakítani akart mindenkorra.

A közelmúltban nemegyszer megesett, hogy találkozott egyik-másikkal az utcán, de az obligát, fölösleges kölcsönös kérdezősködéstől menekülni akarva, elkerülte őket. Ilyenkor azonban megesett néha, hogy a kifogástalan toalettek látása meg az a tudat, hogy ez vagy amaz most ehhez vagy amahhoz a kedves, elegáns, úri családhoz siet, akikhez ő is járt valaha, nyugtalan szomorúsággal töltötte el a szívét. Most már ezekkel a skrupulusokkal sincsen baj: amíg azelőtt csak elhitette magával, hogy nem kér többé a hasonló kis naplopásokból, ma már bizonyosan tudta azt, ma már szánakozó mosolygással gondolt az elegánskodó időfecsérlőkre, akik az utcán loholva azon törik a fejüket, hogy majd odafenn a zsúron minő csacsiságokat mondjanak az Arankának, a Pipikének, a Lulácskának meg a többinek; akik tudatlan, ernyedt

egyformaságban hányódnak a felszínen, közben sejtelemmel sem bírva az élet nagyszerű mélyeiről.

Egyszer azután feltárult az ajtó, a küszöbön megjelent Piroska, kezében a csokorral, amit elhozott magával hazulról. Piruldozó boldogsággal helyezte el az asztal közepén, és amire készen lett vele, Nordheimerné is bejött a pecsenyéstállal. A szobában felhangzott a megelégedettség moraja, a székeket ide-oda tolták, azután a hatalmas adagok láttára szerény rémüldözések, komolytalan tiltakozások hallatszottak, de hirtelen csend lett, csak egyik-másik öreg szisszent fel az elragadtatástól, amit Nordheimerné hálás pillantással viszonzott. - A háziak lassan, megfontoltan ettek, az ünnepélyes alkalom minden pillanatát ki akarva élvezni. A vacsorát kilenc órakor kezdték, de tíz is régen elmúlt már, amikor az egyik Kopeczky végül letette evőeszközét, és elégedett mosollyal így szólt:

- Hála istennek, a baleset azért nem gátol abban, hogy olyan jóízűen egyem, mint azelőtt!

- Miféle balesetről beszél, kedves Kopeczky bácsi? - kérdezte előzékenyen Flórusz, mert valami tréfát sejtett, és most hozzá akarta segíteni az öreg legényt.

- Ó, istenem, istenem - mondta Kopeczky komoly megdöbbenéssel -, hiszen még nem is mondtuk meg a doktor úrnak, hogy mi történt!... Tessék csak elképzelni: nem hasonlítunk ám már egymáshoz annyira, hogy össze lehetne bennünket téveszteni! Van már, amiről én megismerszem!... Nézze csak, doktor úr!

Megmutatta odvas, barna fogsorait; az egyik felső fog helyén sötét lyukacska tátongott.

- Kedves Kopeczky bácsi - mondta Flórusz nevetve -, én most már ismerem a fontos kis titkot, de azért szavamra merném mondani, hogy nem venném észre, ha amíg odakint vagyok, helyet cserélne a testvérével!

Kopeczky lemondóan legyintett.

- Azért mégsem a régi ez már!... Aztán az ilyen változásoknak, ha megkezdődtek, se vége, se hossza!... Azért mégiscsak én leszek ezután a *fogatlan Kopeczky*!

- Még a masina kerekeinek is kitörik a foga, ha nagyon sokat használják - mondta bölcsen Nordheimer -, te pedig, öreg cimbora, már hatvanhat esztendeje rágicsálod a jóisten ökröcskéit, disznócskáit, miegymást!... Nyugodj bele a sorsodba!... De hajh, mikor lészen nálunk hasonló ünnepi vacsora?

Kérdőleg nézett körül, az örökösödési perre gondolva.

Flórusz megdöbbent, hogy újra a nyúlós, megunt történetre kerül a sor, hanem szerencsére abban a pillanatban kopogtattak az ajtón.

- Jó estét kívánok mindközönségesen! Én is eljövék, hogy szerencsekívánataimat általaladjam! - mondta a belépő különös, magas, sovány, halvány arcú, iparos formájú ember, azzal a látható erőlködéssel, hogy a hangjába úri könnyedséget vegyítsen, de mesterkélt beköszöntője és főként a fonák mozdulatai nyomban elárulták a félműveltet. Tekintete az első pillanatban megtalálta az ismeretlen, úri fiatalembert, és ez még kínosabb zavarba hozta. A két házigazda segített rajta, odavezették Flórusz elé, bemutatták neki, és aztán belenyomták a karosszékbe.

A fiatalembert, amennyire megörült az első pillanatban a késői látogatásnak, most már ugyanannyira bántotta a kilátás, hogy a jövevény majd órák hosszáig fogja ontani tekervényes mondatait, és tönkreteszi a hangulatot. Egy darabig mímelte a figyelmet, de aztán Piroskához fordult, és suttogó hangon beszélgetni kezdett vele. Csak úgy fél füllel hallotta, hogy a háziak a fonák, kínos vendéget Hortoványi úrnak nevezgetik, és attól fogva Hortoványi úrral csak

annyi összeköttetést tartott fenn, hogy övele is koccintott, ha a Kopeczkyek valamelyike körülhordozta a flaskát. Ilyenkor aztán a poharat titokban mindig odaadta előbb Piroskának, és csak azután ivott ő. A leányka szívesen belement a játékba; kék szeme a szerelemtől meg a csepp kis mámortól úgy égett, mint napfényen a kristálytiszta zafír. Flórusz bolondos tréfákat mondott neki, de a leány hirtelen abbahagyta a nevetést, és fontoskodva azt mondta:

- És most halljuk a nyakkendő történetét!

- A nyakkendőnek nincs többé múltja - mondta Flórusz könnyedén elpirulva -, annak csak jövője van már!... Az a nyakkendő lesz ezután az én boldogságom szimbóluma!... Az a nyakkendő lesz a világ legboldogabb nyakkendője, mert mindig ott ékeskedhetik a legszebb, a legtökéletesebb...

Piroska lángvörös lett, és zavartan, gyorsan közbevágott:

- Maga úgy beszél, mint a költők, hanem arra, amit kérdeztem, nem felel!

- Ej, beszéljünk talán egyébről! - mondta Flórusz erőltetett nevetéssel. - Majd egyszer... majd amikor... majd amikor már semmi titkunk sem lesz egymás előtt...

Sóvárogva, ködös szemmel nézték egymást, majd az asztal apróságaival kezdtek játszadozni. Akkor megfeledkeztek mindenkiről, és csak az újabb mozgolódás ébresztette fel őket a merengésükből. Flórusz felkapta a fejét, és örömmel látta, hogy Hortoványi úr hosszú kezének-lábának minden mozdulatával a távozás előkészítő művét végzi. Még sokáig beszélt azután is, és amikor végül búcsúzóra kezet nyújtott a fiatalembernek, nyílt, világos, együgyű szemével oly különösen, oly kutatóan nézett arra, mintha azt kérdezte volna: mit keresel te itt?... Mi a szándékod?... Flórusz ingerülten nézett vissza rá, majd hirtelen elfordult tőle. Csak amikor a hosszúlábú utolsó lépése is elhangzott odakint az udvar kövén, kérdezte meg kissé idegesen Nordheimertől:

- Ki ez a furcsa bogár, Nordheimer bácsi?

- Ez - mondta a szabómester -, hát ez a Hortoványi!... Hogy mi?... Hm!... Azelőtt cipészmester volt, de most nincsen egyéb foglalkozása, mint hogy a felesége férje!

- Áh, az kellemes foglalkozás lehet - elmeskedett Flórusz -, mert nem jár sok munkával!

- Hát igen... valami meghibbant ízlésű, gazdag özvegy úriasszony beleszeretett, elvetette magát vele, de a kaptafát, azt el akarta felejteni, hát a Hortoványi most csak jár a kávéházba, politizál, és lesi az urakat, hogy mit hogyan csinálnak, hogy aztán utánuk csinálhasson mindent. Ki van adva neki parancsban, hogy művelje magát, és legyen úr!

- Áh, hát innét van az a különös modor! - mondta a fiatalember némi kis kárörömmel. - Ezért mond oly körmönfont mondatokat, és ezért dugdossa oly kínosan a hosszú kezeit!

- Nem ér az semmit! - szólt közbe a fogatlan Kopeczky. - Mondhat meg tehet ez akármit, a suszter az első szóra, az első mozdulatra kiütközik belőle!... Hja, így van ez, ha valaki a nem neki való körbe keveredik!...Az ilyen aztán úgy hányódik, lökdösődik a mások nyomában, mint a villamos pótkocsija az első mögött!

Amikor egyedül maradtak újra, a kis társaság boldogan húzódott össze ismét. Mindnyájan érezték, hogy csak így van jól, csak ők kellenek egymásnak, senki más. Sokat nevetgéltek még a szerencsétlen Hortoványi felett - oly jó a veszedelemről akkor beszélni, amikor már elmúlt -, és a három öreg hosszasan, boldogan, szívből nevetett most is az ezerszer hallott kis történet felett, amit ezúttal Nordheimerné melegített fel. Az úgy volt, hogy az úriaskodó Hortoványi egyszer együtt ment egy barátjával a Rákos utcában, és amikor meglátta a kiírást: *Bakterio-*

lógiai Intézet, olvasási tudományát fitogtatandó, kiböngészte a különös szókat, aztán úriasan, szenzitíve felsóhajtott:

- Istenem, már a bakteroknak is külön tanfolyamot kell végezniök!... Hová jutunk!?...

A kedv fokról fokra nőtt; Nordheimer már csak a legnagyobb erőfeszítéssel tarthatta vissza filkózó hajlamát. De egyszer aztán nem bírt vele többé, nagyot húzott a poharából, és csínytevő gonoszkodással kérdezte:

- És mi van négy barátunkkal: Gessler Hermann-nal, Stüssi vadásszal, Rudenz Ulrichhal és a vitéz Teli Vilmossal?

- Úgy van, mi van velük, lássuk őket - kiáltották az öregek, és a másik Kopeczky - ezután röviden csak így nevezem azt, amelyiknek megvolt a foga - ünnepélyes mozdulattal odatette az asztalra az agg kártyacsomót, aminek minden egyes lapján ezer Kopeczky-kéznyom barnult, összevegyülve idegen rétegekkel. A kétfelé nőtt színes emberkéket többnyire csak az egyik alakjukban lehetett felismerni, és a makk disznó képes oldalára a fogatlan Kopeczky, még fogtulajdonos korában minden félreértés elkerülése céljából ráírta piros ceruzával: Tél! Winter!, mert a guggoló emberkének már csak a két keze látszott, amint kísértetiesen csüngve a levegőben, a tűz felé kívánkozott. - A játékban Flóruszék is részt vettek, de úgy, hogy Piroska játszott, Flórusz pedig kibicelt neki. Eleinte ő is mímelte az érdeklődést, diadalmasan vagy borúsan fel-felkiáltott, ha egy-egy felsőt sikerült vagy nem sikerült másnak a nyakára sózniok, hanem később, amikor az öregek már szinte lázas figyelemmel csüngtek a játékon, semmi mással sem törődve, és főleg amikor a kártyagyűlölő Nordheimerné elhagyottságában kiment a konyhába szundikálni - észrevétlenül átölelte a leánykát, és el sem is vette többé a kezét onnét. Eleinte tréfás, utóbb egyre lázasabb szavakat suttogott a fülébe, és szinte érezni vélte, amint a lányka szíve félve, remegve táncol.

Egyszer azonban a vidámságot vészhír döfte szíven: a bor elfogyott.

A másik Kopeczky aggodalmasan rántotta elő az óráját, majd diadalmasan felkiáltott:

- Vivát!... A *Hatlábú tehén* még nyitva van!... Ki jön velem?

- Én, én! - mondta sürgősen, halkan Nordheimer, felhasználva feleségének némaságát.

- Ha megengedik az urak - mondta Flórusz, elegáns mozdulattal előhúzta a tárcáját -, az ügyhöz én is hozzájárulok!... Jócskán szerezzünk be a nemes cseppekből, hogy ez a baleset meg ne ismétlődhessen!

Hanem a két Kopeczky udvariasan visszautasította az ajánlatot, és nemsokára hallani lehetett, amint a két öreg végigtopog az udvaron, és a kaput becsukja maga után.

Az otthon maradt Kopeczky fel-alá járt, a kezeit dörzsölgetve motyogott valamit, majd hirtelen elhatározással kiment. Pár pillanatig csend volt, akkor a leány is felkelt, és kifelé indult, de Flórusz átölelte a derekát, és az ajkát beletemette a hajába. A leány suttogva kérlelte, úgy tett, mintha az elven bilincset le akarná tépni a derekáról, de amikor mindez hiábavaló volt, hátrahajtotta a fejét a férfi vállára, és úgy csókolták egymás ajkát!... Odakint csend volt mindenütt; az ősz-éjszakai szél sóhajtott fel csak néha, a konyhából belehallatszott az öregasszony halk, egyforma lélegzete. Odakint az udvar távolában meg-megcsikordult a porond: bizonyára az öreg Kopeczky várja vissza az éjszakai expedíciót... Odabent a lámpás nagyokat lobbant, és mérges, fekete kis füstcsóvákat lökött ki magából haláltusájában; a csillagok tisztán ragyogtak odafent a hideg égbolton, égő szemükkel lenézve a fekete éjszakába.

Azrael, az őrangyal ott járt egész éjszaka a ház körül, és mosolyogva hallgatta a mulatozók zaját. De most, a nagy csendességben egy pillanatra elszenderedett. És amire felébredt, már vissza is lebbenhetett fényes otthonába zokogva és a kezét tördelve.

A leányka belemerítette remegő kezecskéjét hajának barna, lágy hullámaiba, majd az ablakhoz sietett, és feltárta azt. És akkor a szoba valamely ismeretlen zugából pompás, hófehér galamb szállt elő, és a nyitott ablakon át kiröppent a nyugodalmas éjszakába, hogy vissza ne térjen soha többé. A leányka hosszan nézett utána, és a búzavirágkék szempárból kristálytiszta könnycseppek keltek útra. A fiatalember odasompolygott hozzá, suttogva kérlelte, és csókkal borította el a kezét.

Ekkor odakint az udvaron megszólalt a csengettyű.

A szomszédos szobában valaki köhécselni kezdett, aztán hallani lehetett, amint Kopeczky felkel a pamlagról, és öreges, sürgős lépésekkel kisiet.

Flórusz holthalványan nézett a leányra, és csak az ajka mozdulatai árulták el, amit mondani akart:

- Idebent volt a szobában!... Nem vettük észre, amikor bejött!

Piroska a szekrényhez sietett, meggyújtotta a gyertyákat, és odaállította őket az asztalra.

A kiküldöttek sikert hirdető zsibongással nyomultak be a szobába, megnyugtatva a várakozókat a bor minőségét illetőleg, amennyiben arról még ott lent meggyőződtek.

Aztán pedig?... Azután lassankint, önként rendbe jött minden. A jókedvű, boldog emberek nem gondoltak másra, csak ennek a drága éjszakának az örömeire, a lámpát meggyújtották újra, az ablakot gondosan becsukták, hogy az őszi éjszaka hidege el ne vigye magával a szívük melegségét, és aztán ment minden tovább úgy, mint előbb.

A két fiatal eleinte ijedten kapta el a tekintetét, ha szemük a két különös öreg valamelyikével találkozott, mert nem tudták, hogy a kettő közül melyik volt az, amelyik... amelyik otthon maradt, de amikor lassan észrevették, hogy minden pontosan úgy történik, mint előbb - talán elszundikált az öregúr, vagy nem volt lelke mérget vegyíteni négy ember boldogságába? -, akkor ők is újra belekapcsolódtak a nyájas körbe, és úgy gondolták, hogy valami döbbenetesen pompás álmot láttak.

Hajnali fél négy volt, amikor a fiatalember egy cseppet ittasan benyitott a szobájába.

Ahogy világot gyújtott, a piros nyakkendőt, amit még a búcsúzáskor visszakért a leánytól, gondosan szétsimította, és aztán gyengéden többször megcsókolta.

Sokáig nem tudott elaludni.

A függöny résén benéztek hozzá régi barátai, a csillagok, azokkal beszélgetett.

Végül azonban halkan felnyílt az ajtó, és belépett rajta a két Kopeczky, karjukon vezetve Nordheimernét, aki azonban akkor oly különös volt, mintha a szűzi Ofélia fejét srófolták volna a nyakára, de azért mégis egész bizonyosan ő volt az, a Nordheimerné. Ez abból is világos volt, mert az asszony, ahogy a fiatalembert meglátta, bebújt a Kopeczky foga helyén tátongó sötét kis üregbe, és akkor tisztán látható volt a piros papucsa, amit otthon viselni szokott.

Flórusz a különös látványra elmosolyodott, de aztán már nem törődött többé semmivel.

Délelőtt tíz óra volt, amikor az előszobából behangzó erős férfibeszédre felriadt.

Felült az ágyában, és figyelt.

Megismerte a sógora hangját, de egy pillanatra úgy gondolta, hogy még mindig álmodik.

A feje zúgott, a lelke zsongott az álmok tündéri gyülekezetétől; ekkor mindent odaadott volna azért, ha visszadőlhet a vánkosaira. Szinte gyűlölet fogta el a jövevény iránt, és valami kibúvón kezdte törni a fejét.

De akkor már későn volt.

Az ajtó egész a sarkáig feltárult, és belépett rajta kemény léptekkel Marinczer.

A tanácsos ma nagy és hatalmas volt, mert ahogy ő gondolta: bocsánatot hozott a zsebében.

Belökte maga mögött az ajtót, azután anélkül, hogy egyetlen szót is szólna, az ablakhoz sietett, és felhúzta a függönyt.

Flórusz gyűlölködve nézte a formátlan hatalmaskodást; tudta már bizonyosan, hogy nincs már erő, amely az új világból visszahozhatná, hogy tehát mindez csak üres és céltalan formaság, de azért minden körülmények között meg akarta őrizni úriasságát, és élét akarta venni a kölcsönös, hiábavaló kapacitálásnak, amitől félt kissé. Mosolyt erőltetett az arcára, és nyájasan megszólalt:

- Áh, hozta Isten, méltóságos uram!

Marinczer hidegen nézett rá, és érdes hangján így válaszolt:

- Ejh, lárifári!... Ki nem állhatom az oktalan viccelődést, amikor életbevágó dolgokról van szó!... Méltóságos úr ide, méltóságos úr oda, azért jöttem, hogy az eszedre térítselek, hogy ha kell, a fülednél fogva is visszarántsalak a züllésből, amibe már nyakig belemerültél!... A nővéred is azt üzeni, hogy térj a jobbik eszedre, övele együtt elhatároztuk, hogy visszaveszünk magunkhoz, de azzal a feltétellel, hogy ezután az én felügyeletem alatt fogsz állni és végezni a tanulmányaidat!... Azért, hogy a szüleid könnyel... ejh, hagyjuk ezt... magad is beláthatod, hogy azzal a fellépéssel, amelyet eddig velem és az egész világgal szemben tanúsítottál, nem mégy semmire!... Egészen fölösleges, hogy bennem valami kaján ellenséget láss, a családodban, azt hiszem, senkinek sem lehet panasza ellenem! Ha ezen a hangon beszélek veled, annak magad vagy az oka!... Hanem hiszen látom már, hogy beszélhetek, amennyit akarok, te legjobban azt szeretnéd, ha ezer mérföldnyire volnék innét, ugye?

Flórusz nem felelt, csak egykedvűen nézett a sógorára, ami azt még inkább indulatba hozta.

- Nem felel a nagyságos úr? - kiáltotta. - Úgy is jó!... És nem szégyenled magadat, hogy még most, fényes nappal is alszol?... Ilyenkor már minden tisztességes ember a munkája után jár, csak te tespedsz itt, és lopod az Isten drága napját?... Miért nem kelsz fel?

Flórusz a reggel kietlen józanságában hallotta, érezte, tudta, hogy a sógorának igaza van, és ez keserű gyötrelmet plántált a lelkébe. De hirtelen újra érezni vélte a lány csókjának melegét, és arra gondolt, hogy íme, ez az ember betör ide hozzá, és romba dönti az egész kis csodavilágot, amit annyi szenvedés után épített fel a maga számára. Vérhullám csapódott az agyára, és akkor már nem bírt ellenállni régi szenvedélyének, hogy egyetlen perc fölényeskedésének gyönyöréért cserébe odadobjon mindent.

Bosszantó nyugalommal, halkan beszélt.

- Kedves sógor - mondta -, közöttünk, úgy látszik, némi félreértés van!... Itt nincsen szó semmiféle *visszavevésről, visszafogadásról*, miután nem ti küldtetek el engemet, mint valami cselédet, hanem én a magam akaratából jöttem el tőletek. Eljöttem pedig tisztán csak azért, hogy a sok közül legalább az egyik terhet levegyem a válladról... Másodszor, kérlek alássan, ha már voltál oly szíves a nővérem üzenetét nekem átadni, úgy légy kegyes viszont megmondani Bertának, hogy az a találka, amit a minap kértem tőle, mától fogva tárgytalan... Harmadszor, kérnélek alázatosan, miután ebben a lakásban senki sem süket, egy csepp okod sincsen arra, hogy kiváló baritonodat a megerőltetés veszélyének kitedd!... Ami végül az alvás dolgát illeti, meg voltam győződve, hogy még egy miniszteri tanácsos is kitalálhatná, hogy az ember, ha nem beteg, azért alszik még délelőtt tízkor is, mert álmos!... Egyebekben természetesen nagyon szépen köszönöm a hozzám való szíves jóindulatodat, de azt különféle okoknál fogva el nem fogadhatom!

A kocka el volt vetve.

Marinczer sokáig nézett mozdulatlanul a fiatalember szemébe, anélkül, hogy szólt volna.

Végül felkelt, fogta a kalapját és a botját, és azt mondta halkan:

- Ez a szerencsétlen fiatalember valóban őrült!

Kisietett és elment anélkül, hogy a háziasszonynak köszönt volna.

Eljött Szent Gottfried napja, a novemberi szél vadul rázta az ablakokat, és pokolbeli áriákat fütyült az apró hópelyhek táncához.

Flórusz ezen a napon csak alkonyat után ment le az utcára, mert a télikabátja a zálogban volt, és a tegnapi pompás verőfényen még senki sem gondolhatott a kegyetlen változásra. Egyébként ha gondolt volna is, csak úgy szerezhette volna vissza, ha azután semmi pénze sem marad.

Most az volt a terve, hogy elmegy Piroskáékhoz, és a leánytól visszakér a pénzéből, természetesen azzal, hogy a napokban ismét visszaadja.

Már ott járt a kedves utca torkolatánál, amikor hirtelen csüggedés fogta el.

- Nem!... Soha!... Minden megtörténhetik, csak ez nem!

Megállt egy pillanatra, és elgondolkozott.

- Burkovics... Igen... Burkovics fog segíteni!... Ma őszintén feltárom előtte a helyzetemet, és megnyugtatom, hogy ez volt az utolsó!... De ez a kabát... ilyen időben... rettenetes!... És éppen ilyen kényes alkalommal... Hiszen amint belépek a kávéházba... Hopp!... Hisz ez oly egyszerű!... Bemegyek a Hunniába, a kabátot felakasztom valami távol eső sarokba, és aztán átlelefonálom a fiút!

Egészen felvidulva indult útnak, szinte örülve az ötletének, bement az egyik kis belvárosi vendéglőbe, amelybe azelőtt gyakrabban járt, megvacsorázott, és jóllehet néhány kedves emberét találta ott, elsietett megint, de azzal, hogy visszajön újra.

Átment a kávéházba, és úgy tett, amint kigondolta.

Burkovics csak egy jó óra múlva érkezett meg.

Közönyös arccal ült le a fiatalember asztalához, anélkül hogy a kabátját levetette volna. És mint a múltkor, most is kivette zsebéből a borítékot, és odatette eléje. De a boríték ezúttal le volt ragasztva.

- Tessék - mondta se így, se úgy -, majd csak akkor bontod fel, ha én már elmentem!

Flórusz arca lángba borult; zavartan beszélni kezdett.

- Kedves Kálmán - mondotta -, hallgass meg...

- No, semmi, semmi - vágott közbe Burkovics -, lesz ez még másként is!... Hanem bocsáss meg, nekem el kell mennem! Várnak odaát a cimborák!

Elsietett, de a jólelkű fiú nem állhatta meg, hogy az ajtóból vissza ne forduljon, és nyájas mosollyal ne intsen még egyszer az elhagyott felé.

Flórusz néhány pillanatig mozdulatlanul ült a helyén, majd felsóhajtott:

- Ejh... mindegy!... Lássuk... akármi!

Felhasította a levelet; a borítékból néhány komolyabb bankjegy került elő.

De volt mellettük egy levél is, hanyag ceruzavonásokkal odavetve:

„Kedves jó Flóruszom, ne vedd zokon tőlem, ha kijelentem, hogy ez volt az utolsó... Magam sem vagyok gazdag ember, de különben is, az ilyesmi nem vezet jóra!... Ezt még fogadd tőlem szívesen, visszaadni ráérsz bármikor, de többé nem állhatok a rendelkezésedre!... Nem akarok a magánügyeidbe beleavatkozni, bár itt is, ott is suttogják ezt meg amazt, csak őszinte baráti szeretettel kérlek, hogy fordulj vissza!”

Flórusz szemét hirtelen elöntötte a könny.

Mélyen lehajolt az újság fölé, remegő kezével titkon törölgetve a könnyeit, és a gondolataival lázasan kapkodott valami olyasmi után, ami feltörő zokogását visszafojtsa.

Amikor kissé megnyugodott, fizetett és elsietett.

Felgyűrte a gallérját, és a kegyetlen időben lement a Duna-partra, hogy lázban izzó agyát lehűtse.

Néhány felhőfoszlány vadul száguldozott ott fenn a csillagos égen, de a Göncöl-szekér tisztán ragyogott alá hideg magasságából.

- Milyen jó lenne most veled beülni ebbe a fényes, égi szekérbe, és itt hagyni ezt a piszkot, ezt a sarat!... Édes Piroskám!

Ahogy ez a név beköltözött a szívébe, nyomban kiűzött onnét minden csüggedést és szomorúságot.

Már boldogan járkált fel-alá a rakparton, építgetve a holnapi terveit. A kabátot még délelőtt folyamán visszaszerzi, kivasaltatja, és estére már ott lehet újból a kék szemű szívkirálynőnél. Boldog tervezgetései között észre sem vette, hogy már az Eskü téri hídnál jár, és hogy a teste szinte remeg a hidegtől. Hanem ahogy a közelben feltűntek előtte a híd sötét boltozatai, észbe kapott, felgyűrte a gallérját, és sietve megindult visszafelé... Mily jó lesz most majd ott a meleg sarokban, a nyájas öreg cimborák között!

Amikor belépett, az előbbieket már nem találta régi helyükön, hanem a csapos mosolyogva intett a legbelső szoba felé.

Flórusz tudta már, hogy ez mit jelent.

Bement, és a kártya mellett már együtt találta a kompániát.

Leült az asztal sarkához, bort hozatott, és csendesen nézegetni kezdte a játékot. A fiatalemberek huszonegyeztek, de a Zsoldos Jóska, aki mellé leült, oly vad hazardériával kezelte a dolgot, hogy az felizgatta. Féltette a hangulatát, azért észrevétlenül átköltözött a hosszú asztal másik végére, amelyik már üres volt, és leakasztva a falon függő újságot, olvasni kezdett.

De a gondolatait képtelen volt egy helyre koncentrálni, szeszélyesen ugráltak azok erre-arra, a legcsekélyebb rendszer nélkül.

A sógorával való jelenetben, még délután is, amikor otthon lapítva a jogbölcseletet gyötörgette, el tudott gyönyörködni, mert akkor még elhitte önmagának, hogy érdekes és férfias volt. Hanem amikor aztán este kilépett az utcára, és azon kapta magát, hogy aggódva leskelődik: nem találkozik-e a régi ismerősök valamelyikével, elkezdte magát egyre kisebbnek és kisebbnek érezni, és ezzel párhuzamosan a reggeli fenséges beszédet egyre kínosan furcsábbnak, gyerekesen vitézkedőbbnek találni. Ezt a lelki procedúrát még csak meg tudta volna állítani valahogy, hanem aztán a kávéházi jelenet tönkretett mindent... Ó, ha sógora látta volna őt, amint lángvörös arccal próbálja magát mentegetni!

Ezt a képet hát elűzte maga elől, és mint rendesen, ha az élet, most már egyre gyakrabban, elkezdte töviseivel a lelkét véresre kínozni, Piroskához menekült a gondolataival.

Annak a tündéri éjszakának minden legkisebb mozzanatát már ezerszer újra átélte magában, most már csínján bánt vele, nehogy az aranyhím lekopjon róla. Az esti séták már régebben megszűntek, azok helyett azonban a fiatalember hetenkint két estén látogatta meg őket, bár ez inkább csak afféle formaság volt, mert akkor ment, amikor akart, amikor már nem bírt tovább a vággyal, hogy a szerelmesét láthassa, és az ajkát megcsókolhassa. Azt az éjszakát egyetlen szemrebbenéssel sem említették egymás előtt, de mindketten tudták, hogy ha a legelső alkalom barátilag tárja feléjük a karjait, boldogan sietnek az ölelésébe ismét.

Hogy azután mi lesz? - ezt a kérdést Flórusz most már komplikáltabban intézte el, mint azelőtt. Amíg megvoltak a biztos pénzforrások, amelyeknek momentán segítségében bízva későbbi időre tolhatta ki a döntést, addig könnyebben elhitethette önmagával, hogy valami eddig ismeretlen, csodás, de elmaradhatatlan változás vár reá, de most, hogy azok lassankint elapadtak, fortélyosabb módhoz kellett fordulnia a maga megnyugtatására.

Még tavaly, amikor az operabálon halálosan szerelmes lett a középső Kisfaludy-lányba, majd később, tavasszal, már a Malvin-rezsim alatt megírt néhány formásabb szerelmes verset, és ezeket újonnan átcsiszolva még a múlt hónapban, amikor már letagadhatatlan volt előtte a közeli összeomlás, beküldte néhány szépirodalmi lapnak. Miután tökéletesen biztos volt a sikert illetőleg, arra az időre, amíg a válasz megérkezik, máris nem volt semmi baj, sőt egy-egy perc, amelyben valamelyik ismerősének halk, erőltetetten közönyös hangon olyasmiket mondott, hogy majd nemsokára látnak valamit, és majd akkor lesznek csak igazán tisztában övele - annyi kalóriát sugárzott át a lelkébe, amennyivel a leghidegebb, legzordabb horizontot is tavaszi verőfénybe tudta borítani. És amikor a vigasztalóan elutasító válaszok egymás után kezdtek megérkezni, amikor már harmadszor is olvashatta, hogy: a tehetség jele meglátszik a munkán, de még egyelőre... akkor sem helyezkedett az átlag versíró tökfilkók agyontaposott álláspontjára, hogy: igen, az irigység, tudom is, hogy kitől indul ki a dolog... hanem öntudatlan fortéllyal azt mondta magának, hogy a szerkesztőségeknek teljesen igaza van, a forma még bizonytalan, az egyéni stílus még fejletlen, de mivel az alap, a tehetség elismerten megvan, igazán csak őtőle magától függ, hogy mennyi gyakorlatot és tanulmányt fordít a dologra. Ezzel aztán máris megvolt az ultima ratio certa, aminek tudatában aztán már persze ezerszer könnyebb válogatni a közben esetleg adandó egyebek között. Azon a napon, amelyen ezt megállapította, mindjárt meg is vásárolta az Universal-Bibliothek Heine-köteteit. - Nemsokára

azután más is történt. Egy este a kávéházban odament az asztalukhoz az öreg Józsa ügyvéd, a kissé már divatját múlt, de még mindig keresett és kiválónak tartott kriminalista, és beszélgetés közben véletlenül szóba hozta, hogy az egyik gyakornokát kénytelen volt elbocsátani, mert délutánonként mindig csak négy óra felé járt be, és azóta nem tud helyette megfelelő újat kapni.

- Itt vagyok én, parancsoljon velem, kedves bátyám - mondta akkor Flórusz hirtelen, az elhatározás gyorsaságában maga sem ismerve rá önmagára.

De az öreg ügyvéd, aki a régebbi időkből jól ismerte a fiatalember szüleit, sőt Marinczert is, de az újabb fordulatokról nem tudott, az ügyet egy kézlegyintéssel intézte el:

- Tudom, hogy csak tréfálsz, fiú! Éppen neked van szükséged arra a kis pénzre, amit a mai viszonyok között adhatok a gyakornokomnak!

Flórusznak akkor csak egypár őszinte szót kellett volna szólnia, vagy legalább azt mondani, hogy főként a gyakorlatra volna szüksége, és talán minden rendbe jött volna. De nem mondta sem ezt, sem amazt, hanem csak boldogan hebegett, hogy hiszen csak úgy mondta, és diadalmas örömmel nézett szét a kollégái között. Gazdag, fontos úrnak tartották - ez volt az ő boldogsága. A következő percben pedig az asztalnál ülő egyik valóban jómódú harmadéves jogász, egy kereskedő fia leszerződött Józsához. Ezen magában sokat bosszankodott, mert ettől az esettől eltekintve már korábban is megesett vele, hogy a legéletbevágóbb dolgait nem vették komolyan. Úgy sejtette, hogy a hanghordozásában, az arcára rászokott fitymáló mosolyban már ott lappang az a fölényeskedés, a kis bajok játszi lenézése, amely eleve tönkretesz mindent. Mindezekből világos, hogy csak egy csekély önfegyelmezésre van szükség - ami pedig megint csak őtőle függ - és... ca ira!

A fiatalember apró kis koppanást érzett a homlokán.

Idegesen kapta fel a fejét, és látta, hogy a kártyások nevetve integetnek feléje. Bizonyára azok közül dobta meg valaki.

- Mi az, öregem, alszol!? A Spónicernek el kell menni, gyere, szállj be helyette!

- Nem bánom! - mondta Flórusz kissé zavartan, és odament. - Hanem engedjétek meg, hogy csak két bankban vegyek részt, mármint hogy megvárom, amíg az kétszer rám kerül, aztán pedig akár nyertem, akár vesztettem, elmehessek!... Legkésőbben fél tizenkettőkor okvetlenül el kell mennem!... Ha beleegyeztek, játszom, ha pedig nem, sajnálom, majd megint csak kibicelek addig is!

- Jó, jó, csak ülj le!

Még negyed tizenkettő sem volt, amikor a második bankkal hazament, és a pénz szinte garmadában állt előtte. Szinte reszketett az örömtől, mert csak akkor jutott eszébe, hogy mi lett volna, ha az utolsó pénzét is elveszíti, de azért a bankókat lehetőleg nyugodtan, tüntetés nélkül rakta be a tárcájába, úgyhogy a már benne levők előtűnjenek. Egyet azonban kint hagyott közülük, hozatott öt liter bort, és azt mindjárt ki is fizette.

- Nos, uraim - mondta könnyű grandezzával -, még van egy negyedórám, igyunk!

Hanem a bádog falióra már a háromnegyedet is elütötte, amikor a gyors ivástól kissé mámorosan felállt, és indulni készült. Amikor leült játszani, még nem volt semmi kedve, csak azért említette az időpontot, mert tudta, hogy jó az efféle rezervátum, amit az adott esetben esetleg könnyen meg is lehet változtatni, hanem most már, hogy a mámora nyugtalanná tette, vágyat érzett a Lakatos-vendéglő száműzöttjeinek társasága után.

Azon az utcán kanyarodott fel, amelyben Piroskáék laktak.

Az éjszaka nyirkos, ködös volt, a távoli utcalámpák a végtelen óceánon hányódó tűzgolyóknak látszottak, és a rendőr léptei a szomszéd utcából úgy hallatszottak oda, mint az alvó föld szívdobbanásai. A ház előtt megállt, és hosszan elnézte a kőkolosszus hideg, fekete körvonalait; oly mások voltak azok akkor, amennyire az álombeli arc különbözik a valóditól. A fiatalembert váratlanul keserű érzékenység fogta el, úgy érezte, hogy születésétől fogva nehéz átok kíséri, és bujtogatja, hogy ne nyugodjon bele abba a szürke, szolgai életbe, amelyet az emberek egymásra kényszerítenek, bujtogatja, hogy bármiként is, de szakadjon el a föld barna csatakjától, amiben az emberek tehetetlen férgek gyanánt csúsznak fel és alá, de ugyanakkor ólomsúllyal könyököl a lelkére, nehogy akár egyetlen vonallal is közelebb lebbenhessen a vágyaihoz! Pedig ő tudja, érzi, hogy ebben a durva, formátlan életegységben benne él, benne rejtőzik a szép, a tökéletes is, az, ami felé az embert a lelke hajszolja, de csak az életnek olyan művésze tudja az ideálról a nyűgös fölöslegeket letépni, leverni, amilyen ő. Lám, a durva márványtuskóban is benne van a legtökéletesebb szobor, ott áll a közepén a pheidiászi műremek, és mégiscsak a művész tudja azt kiszabadítani márványbörtönéből, mert csak ő tudja, meddig engedheti vésőjét, hogy az isteni test meg ne sajduljon!

- Édes, imádott Piroskám, ha tudnád, ki vergődik itt miattad a nyirkos éjszakában!... Aludj, drága mindenségem, és álmodd azt, hogy ez a buta kőtömeg leomlik fölüled, hogy én odasiethessek hozzád, letérdelhessek eléd, és csókolhassam a kezedet!...

Az összetört vágyak szilánkjaitól felsebzett lélekkel hagyta el a drága, kedves utcát, és sietve fordult a tér felé, hogy ha másként nem is, legalább halvány megsejtetésekben közölhesse a kedves megértőkkel mindazt, ami a lelkét tépdesi.

Amikor belépett a söntésbe, a pincér odasietett hozzá, és azt mondta, hogy két úr várja odabent.

- Engem?... Itt? - kérdezte Flórusz csodálkozva. - Ugyan kik lehetnek?

- Nem tudom - mondta a pincér -, még sohasem láttam őket! Egy barátságos öregúr meg egy fiatalabb!

- Nos, majd meglátjuk! - mondta Flórusz, és belépett.

Ahogy a nagyteremben körülnézett, az úgynevezett sánta lábú asztalnál az egyik Kopeczkyt pillantotta meg egy másik emberrel, akiről azonban csak annyit tudott, hogy látta már valahol. A száműzötteket csak kézlegyintéssel üdvözölte, azután örömmel sietett kedves, öreg barátjához, hiszen majd Piroskáról beszélhet vele!

- Hozta az Isten, kedves Kopeczky bátyám - mondta a mámortól kissé túláradó örömmel -, hallom a pincértől, hogy engem keres, kedves bátyám!... Miben lehetek a kedvére?

- Üdvözöljük, tisztelt doktor úr - mondta Kopeczky nyájasan szorongatva Flórusz kezét -, az úgy volt, hogy ma este visszaadtam a látogatást tisztelt Hortoványi urunknak - meg tetszik őt ismerni, ugye? -, hát azután elmentünk kissé a Hattyúba, de azután mondom én, hogy gyerünk inkább ide, itt megtaláljuk a kedves doktor urat, mert hiszen említette a múltkor, hogy ide szokott járni! Hát így volt ez, kérném, és nem másként, és most hipp-hopp, itt vagyunk!

- Már akármint volt, de jól volt! - mondta Flórusz, kezet nyújtva Hortoványinak. - Már úgy szerettem volna önnel beszélni, kedves Kopeczky bácsi!

Kopeczky belenézett a fiatalember szemébe, aztán némán bólintott, mintha ezt akarta volna mondani: tudom!

- De miért tetszik ezen zordon időben ily könnyű kabátkában járni?... Meg fog fázni a doktor úr! - mondta aztán óvólag, szeretetteljesen, ugyanakkor szolgálatba állítva az asztalon felfordítva várakozó poharak egyikét. - No, de majd egy kis belső meleg... tessék velünk tartani!

Töltött, és a telt poharat odanyújtotta az érkezettnek.

- Ki gondolta volna tegnap - mondta Flórusz -, hogy ma ilyen idő lesz?... a télikabátomat előbb még ki kell vasaltatnom!

- Ha csak ez a baj, ezen könnyen segíthetünk! - mondta az öreg szabómester. - Majd én ki fogom vasalni!... Mikor küldhetem el érte a kisleányt a kedves doktor úr lakására?

- Ó, kedves Kopeczky bácsi - mondta Flórusz áradozva, ahogy szokta, amikor valami kedves megbeszélnivaló várt rá, és már szeretett túllenni azon, amiről éppen szó volt -, nagyon, de nagyon kedves öntől!... Hát... hát bármikor!... Amikor önnek legkevésbé alkalmatlan!... De... izé... talán mégis jobb lenne... igen: jobb lesz délután!... Azaz... hopp! - mondta kezével a homlokára ütve -, hiszen most jut eszembe, hogy a háziasszonyom azóta már el is küldte!

- Már az más! - mondta Kopeczky öreges, bölcs belenyugvással. - Az más!... Azonban ha máskor ilyesmi előadódik, csak méltóztassék nekem szólni!... most pedig talán igyunk egyet!

Koccintottak és ittak, azután Flórusz valami ürügy alatt kisietett a söntésbe, és egy liter rizlinget küldetett be az asztalra.

- Talán ezt kóstoljuk meg, uraim! - mondta a kezét dörzsölgetve, amikor visszajött. - Az előbbi sem volt rossz, hanem ez... ez...

Töltött, megint koccintottak, azután ő mindjárt ki is itta a poharát.

- Nono - feddette Kopeczky, felemelve óriási, bütykös mutatóujját -, majd megárt!

- Én dunántúli ember vagyok! - mondta Flórusz hetykélve -, mi az ilyesmiben kemény legények vagyunk!

- Igen, igen - szólt Kopeczky mosolyogva, látva a fiatalember izzó szemét és kissé már csapzott haját -, hiszen én magam is egerszegi vagyok, de a kedves doktor úrnál ez talán... talántán... nem is az első pohár a mai estén!

- Ördöge van, kedves Kopeczky bácsi!... No, mindegy!

Az óvatos Hortoványi, aki eddig egyetlen szót sem szólt, látván, hogy a méretek kezdenek eltolódni, most megnézte az óráját, köhécselt, végül így szólt:

- Én bocsánatot kérvén az uraktól, hogy ezen új kínálatban már nem vehetvén részt, azonban kedves nőm őnagysága bizonnyal ébren vár otthon, mivel a migrén gyötri!... Ajánlom magamat, és jó mulatást kívánok az uraknak!

Még nyavalygott egy kissé, megkóstolta a rizlinget, azzal elment.

- Rettenetes ember ez, kedves Kopeczky bácsi, hogyan bírja ki vele!? - kérdezte Flórusz.

- Hja, ha egyedül vagyunk, egészen jól elbeszélget erről is, amarról is, csak akkor bolondul meg, ha urat lát!... No, mindegy, most már elment!... Hát hogy mint tetszik lenni, kedves doktor úr?

A fiatalember idegesen nézett jobbra-balra, hogy nem bukkanik-e fel valami ismerős, aki megzavarhatná őket, mert lázas gondolatait már felsorakoztatta, hogy elvonultassa őket öreg barátja előtt. Úgy gondolta, hogy amikor a nyájas öreg már kezdi megérteni azt a tündéri egységet, amely az ő látszólag szétágazó gondolatait összetartja, lassan-lassan majd megnyitja

előtte lelkivilágának azt az egész tartományát, amelyet a szerelme népesít be. Hanem mindez csak itt látszik valami tervszerű, jól átgondolt egésznek, a szerelmes fiatalember felzaklatott lelkében vad zűrzavar uralkodott, a tudomásulvételt sóvárgó gondolatai összetorlódtak, legázolták egymást.

- Hát... tulajdonképpen sehogy sem vagyok!... Azazhogy ez bolond beszéd, mert jól vagyok, elvégre miért is ne lennék jól, hiszen hála istennek, nincsen semmi bajom, de hát mégis, az ember érzései, különösen az olyan ábrándos rajongóéi, mint én vagyok, úgy változnak, drága jó Kopeczky bácsi, mint a kaleidoszkóp képei, hogy az ember már maga sem tudja, hogy boldog-e, vagy pedig csak az ördögök csiklandozására vigyorog úgy, mint a fakutya?... És ebben a kétséges ijedezésében aztán olyan szituációkat állít fel, helyesebben rendez a maga számára, amelyek éppen őt magát lepik meg legjobban!... De persze... Kedves jó Kopeczky bácsi... ha talán úgy fejezném ki magamat, hogy ön esetleg nem teljesen, illetőleg nem helyesen... no igen, hiszen elvégre én sem érteném meg, ha ön a saját műnyelvükön szólna hozzám... ha tehát nem teljesen értene meg engemet, drága öreg barátom uram, úgy szíveskedjék szólni, mert halálos vétek volna, ha félreértenénk egymást!

Az öreg szabómester nyájasan mosolyogva hallgatta a fiatalember áradozását. Látta, főként pedig tudta, hogy mennyiben áll a dolog; nem akarta félbeszakítani a hányódó, szerelmes lélek megnyilatkozásait. Hanem amikor észrevette, hogy a beszéd egyre kisebb körben kezdi kerülgetni a leányt, az arca kissé elborult. Halkan, komolyan mondta:

- A doktor úr nyugtalan életet él, ez az oka mindennek!... Amit az egyik helyen cselekszik, az nem áll arányban azzal, amit a másik helyen végez!

Flórusz kissé meghökkenve nézett az öregúrra, sejtette, hogy miről van szó, és el is határozta, hogy megfelel rá. Előbb azonban kiitta ismét a poharát, és azalatt rendezni próbálta gondolatait. De amikor látnia kellett, hogy nemigen megy a dolog, félredobta a közbeszólást, és engedte a szabaddá lett gondolattömeget tovább nyüzsögni. Elmondta áradozó, de azért félig burkolt szavakkal, hogy az isten őt kétségtelenül valami rendkívülire szemelte ki, mert azok az izzó gondolatok, amelyeket a lelkébe rejtett, nem lobbanhatnak ki anélkül, hogy lángra ne gyújtanák a közönyösek, a meg nem értők szívét: elmondta, hogy az ő szerelme rejtelmes, csodás máglya, amelynek lángja felcsap az égre, és hírt ad róla az ő kedves barátainak, a csillagoknak, akiknek ő örök hűséget fogadott. Azután elhallgatott egy pillanatig, arcát a tenyerére hajtotta, majd hirtelen megragadta Kopeczky karját, és szinte súgva mondta:

- Igen, igen, és még valamit!... Ön azon az estén, azon a magasztos éjszakán azt mondta, hogy az olyan ember, aki a neki nem való körbe kerül, úgy hányódik mások nyomán, mint a lógós kocsi - ó, nem vagyok én részeg, látja: mennyire emlékezem mindenre! -, azt én az emlékezetembe véstem, és most azt kell mondanom: igaz, igaz!... Édes jó bátyám uram, ne értsen félre engemet, hiszen én úgy szeretem önöket, mintha az atyafiaim volnának, de lássa, és is úgy hányódom, csetlek-botlok önök között, hogy néha véresre zúzom magamat!... De mindent, mindent jóvátesz, mindent elfeledtet az, ha láthatom az én tündéremet... őt...

Megint elhallgatott, könnyes szemével ijedten nézett a levegőbe, majd egészen odahajolt öreg barátjához, és suttogva mondta:

- Valami úgy marja, úgy üldözi a lelkemet!... Azon a nagy éjszakán az ön testvére... úgy hittem... odakint járt az udvaron... pedig ott bent volt a szomszéd szobában... és... én nem tudom... ébren volt-e?... vagy...

Az öreg szabómester hidegen nézett a fiatalemberre, és azt mondta:

- Az, aki akkor odabent volt a szobában, nem a testvérem volt, hanem én voltam!... Én, a fogatlan Kopeczky!... És... és... nem aludtam!

Flórusz lehajtotta a fejét, hogy a könnyeit elrejtse.

- Ébren volt... mondta suttogva - ébren volt... tehát tudja... Ó, drága öreg barátom, most már, hogy a boldogságom megteljesedett, úgy kellene lenni, hogy az akaratom óriássá nőjön, hogy az energiám keresztültörje a poklok falait is, a lelkemnek bőségesnek és gazdagnak kellene lennie, mint a perzsák királya, és ehelyett azóta oly kicsiny vagyok, mint a féreg, a lelkem kincsei egyenkint elhullanak, cserbenhagynak, oly szegény leszek, mint a koldus, akinek a condrája a mindene, és érzem, tudom, hogy az aljasság egyre közelebb tolakodik hozzám, lesve a pillanatot, amelyben egész a szívemig belenyomhat a fertőbe!... Édes jó barátom uram, ön bölcs öregember, mondja meg nekem, a jó istenre kérem, miért van ez?

Most Kopeczky fogta meg a fiatalember karját, és hidegen, de azért féltő gonddal azt mondta:

- Ez azért van, mert ön tőlem mindezt *most*, éjfél után, itt, a kocsmában, és *így*, félig ittasan kérdezi!... Az ilyesmiről csak a templomban szabad beszélni, és csak a jó istennel! Ő majd megsúgja önnek, hol van a gyógyulás!... Most pedig jöjjön, kérem, elkísérem haza!

6. Felhívás keringőre

A társaság oszlófélben volt; a távozókat a mesterségesen összeállított anszambl fonnyadt unalma kísérte végig a szőnyeges szobákon.

Akik még maradoztak, azok sem ismerték még egymást annyira, hogy tudnák egymásról, ki kihez tartozik, azért csínján kellett bánniok a véleményeikkel. Mindenki másról beszélt hát, mint amiről szeretett volna, és senki sem arra figyelt, amit neki mondtak.

Csak a második ilyen estély volt ez az új tanácsoséknál; ilyenkor még a forma a lényeg. A fölösleges emberek majd elpotyognak maguktól, a szükségesek megmaradnak, és majd az ötödiken már úgy megy minden, mint egyebütt, addigra már megfonódnak azok a láthatatlan szálak, amelyeknek csak meg kell fogni a végét, hogy elvezessék az embert a céljához. A tanácsos eddig legfeljebb a Skiz- és a Pagát-családokkal érintkezett a Práter utcai *Kék golyó*-ban, most hát elölről kell kezdenie a dolgot, mivel az ilyesminek csakúgy megvan a maga iskolája, mint minden egyébnek.

A tanácsos, bal kezét a gyöngyházzal kirakott dohányzóasztalkára támasztva és a lábát hanyagul keresztbe téve, Verpeléthyvel, *Az Önálló Magyarország* elegáns politikusával beszélt a törvénykezési szünnapoknak a gregoriánus naptártól való lehető függetlenítéséről, kifejtvén, hogy a legújabb idők letagadhatatlan liberális irányzata kívánatossá tenné, hogy a törvényszünet az egyházi ünnepeknek, ha kell: tendenciózus negligálásával is, a polgári veres betűkkel tartson fenn párhuzamot, természetesen csak a lehetőség határain belül és bizonyos kegyeletmotívumok megsértése nélkül. - Verpeléthy az óramű szabályosságával bólogatott, több ízben hangosan is mondta: igen, igen!... és közben megállapította magában, hogy a ma esti interjút a közigazgatási bíróság elnökével aligha meg nem ette az a nagyétkű ismeretlen, aki nyáron legyet, télen meg cselédet és politikust eszik, de azért sem ő nem lakik jól soha, sem pedig az említett tápanyagok nem fogyatkoznak. - Schober udvari tanácsos, az ismert műgyűjtő von Hautzhausen vezérőrnaggyal sétált fel-alá a sorjában egymásba nyíló termekben, majd egy becses Regnault-féle háromgrácia-utánzat előtt hosszabb, értékes párhuzamot vont a Lamothe-Cabanel és Bartolotti-Bianchi-Ferrari iskola nőalakjai között, amit a tábornok végighallgatván kijelentette, hogy még alezredes korában, amikor a stájerországi Cillyben állomásozott, ismert, nagyon, de nagyon jól ismert egy Mizzi Skrivanek nevű kisasszonyt, aki a három hölgy közül a bal oldalihoz a megtévesztésig, sőt annyira hasonlít, hogy nagy a gyanúja, miszerint ő volt annak idején a művész modellje, annál is inkább, mert tudja egészen bizonyosan, hogy Skrivanek kisasszony az ilyesmire készségesen vállalkozott, és némileg dezilluzionálva hallotta, hogy az ügy mindezek ellenére sem valószínű, miután Regnault mester már hetvenegyben meghalt.

A hölgyek, közöttük Ofélia baronesse is - a jó ég tudja, hogyan volt képes az életnek ez a furcsa, magányos kis vándorművésznője következetesen megtudni, hogy melyik úriháznál mélyült ki, vett nagyobb lendületet bármely oknál fogva a vendégkultusz, és hogyan tudott oda comme il faut bejutni?... annyi bizonyos, hogy ott volt mindenütt - a szalonban verődtek össze; a vezérőrnagy pompás, fiatal felesége - honnét van az, hogy a legtöbb tábornokné pompás és fiatal? - meg az unokahúga az empire garnitúra zsöllyéibe süppedve hallgatták az önmagát excentrikusnak tartó és világcsavargónak nevezgető, rókavörösre festett hajú Wipp-Kozemin bárót, aki már több ízben adta a becsületszavát, hogy az orosz kaviár az olasz chianti borral leöntve, amint ő azt korzikai tartózkodása alatt Pasquale Musso Danella gróf campolorói birtokán mint az olasz főúr vendége kóstolta, tökéletesen ugyanazt az ízt adja, mintha az ember a legfrissebb, legrózsaszínűbb márnát enné. - A központi csoportot a tanácsosné, Irén,

Ofélia baronesse, azután egy idősebb úrhölgy, Berta valami távolabbi rokona, aki ilyen alkalmakra mint háziasszony-helyettes egyszer és mindenkorra meg volt híva, végül Ribiczey főhadnagy alkották.

Ribiczeyt még tavaly, a jégen mutatták be a hölgyeknek, akik azóta is találkoztak már vele itt-ott, de ezeknek a találkozásoknak az utóbbi időkig semmi jelentősége sem volt. Pár hónapja csak, hogy a fiatalember, aki egyébként maga sem tagadta, hogy az uniformist csak özvegy édesanyjának egyenes kívánságára és csak annak haláláig hajlandó viselni, akkor azonban hazamegy parasztnak az ezerkétszáz holdas mikolási birtokra, aminek ő az egyedüli várományosa - szemmel láthatóan örömmel kereste fel a hölgyek társaságát. Jelentősebb fordulatot a dolog még akkor sem vett, mert a csinos, barna fiatalember hol a tanácsosnénak, hol meg a sógornőjének udvarolt - amely esetekben Berta, amint a sógornőjét több ízben megnyugtatta, csak az eleven stróman szerepét játszotta, aki majd a kellő pillanatban félre fog állni -, mindazonáltal már nem idegenkedett bizonyos elejtett nyilatkozatoktól, amelyek jövendőbeli terveire, ezek között elsősorban a nősülésre vonatkoztak. - A legutóbbi időben aztán valahogy úgy fordult a dolog, hogy a fiatalember részéről elejtett egy-két szó szinte bizonyosakká tette a tanácsosék kilátásait.

Aminthogy nagyon valószínű is, hogy ezek az estélyek éppen ezzel a dologgal állottak legszorosabb összefüggésben.

Általában nagyon változott az élet Marinczeréknél az ősz eleje óta.

Még novemberben költöztek át belvárosi új, ötszobás szép modern lakásukba, amikor nagyobb arányú kiegészítések, új beszerzések váltak szükségessé. Marinczer az ilyesmiben nem volt szűkmarkú, és régi elve szerint csak értékes tárgyat vásárolt; anyai örökségét, ami pedig tekintélyes összeget jelentett, és ami eddig érintetlenül hevert a takarékban, majdnem teljes egészében felemésztették a pompás bútorok, főként pedig a műtárgyak, amelyeknek beszerzésénél sohasem mulasztotta el valamelyik ahhoz értő ismerősét magával vinni. Őrá - amint maga egészen őszintén, sőt nevetve beismerte - éppen olyan könnyen rátolhatnának egy eredeti Mednyánszky helyett bármely olajnyomatot, mint a Zsolnay-féle eozinváza helyett valami ódon cserépedényt. A bútorok kiválasztását illetőleg a feleségének adott teljes szabadságot, ami azután - mivel minden nő született, sőt makacs impresszionista - az asszony minden fejlett műízlése mellett is károsan mutatkozott meg egy-egy idegen stílusú darabon, mint valamely itt-amott megirigyelt darabnak a reminiszcenciáján. Csak a műértői fokoknál kezdődő apróbb botlásokról lehet persze szó, de azok valóban megvoltak.

Mindezeknél a külsőbeli változásoknál sokkal fontosabbak voltak azonban a tanácsoséknak, elsősorban magának Marinczernek a belső, felfogásbeli változásai. Negyvennyolc éves komoly úriemberről lévén szó, bizarrnak látszik az olyasmi, hogy a tanácsos látóköre kitágult, ő maga pedig meghiggadt, mélyebb és megértőbb lelkű lett - de ez csak az első pillanat hamis benyomása. Számos, akármilyen korú embernél figyeltem meg már - a született strébereket és a még ötvenéves korukban is éretlen, pökhendi fickókat következetesen kihagyva közülük - a temperamentumnak és világnézetnek a hatásköri tágulásokkal szinte az óramű pontosságával együtt tartó lehiggadását, illetve elmélyülését. A temperamentumból többnyire a fölösleges és ellenszenves agresszivitás esik ki első gyanánt, ami a vágyaknak bizonyos irányú beteljesedésével könnyen megmagyarázható, a látókör tágulásával járó lelki változásokat illetőleg pedig talán arra a megfigyelésre lehetne hivatkozni, hogy az ember, amikor bármi okból a szobához van kötve, a legapróbb apróság iránt is érdeklődik, a legbutább kis nippet is el tudja nézegetni percekig, amikor azonban egyszer kijut a végtelen rónára, valahogyan szinte rá sem ismer a saját gondolataira. És mindez általánosságban még akkor is így van, ha az életben ilyen arányú látókör-változásokról szó sem lehet, főként az adott esetben, amikor tudva van, hogy a

miniszteri tanácsos körülbelül ugyanannyit és ugyanazt nem dolgozza, mint az osztálytanácsos. Körülbelül ugyanaz az egészen természetes változás ez, mint amikor a munkája révén a meggazdagodó ember fokról fokra jobban elzárkózik régebbi vegyes környezete elől, ezzel szemben azonban közelebb simul az összességhez, megértőbb lesz a közérdekekkel, főként pedig az altruizmussal szemben, bármilyen formában jelenítődik is az meg nála - a kettő még abban is hasonlítván egymáshoz, hogy egyik, mint a másik kiváltja az elhagyott, régi környezet sztereotip kis gyűlölködéseit: lám, hogy megváltozott, amióta... azelőtt bezzeg... Ezek a változások mindkét esetben bizonyos, utóbb már részeire nem bontható egésszé tömörülnek, amiben benne van a leglényegesebb, a legapróbbal együtt. - Ezek közül az apróbbak közül Marinczert illetőleg azt érdekes a többi között megemlíteni, hogy már kicsinyesnek, ízetlennek találta korábbi legényeskedő elvét: nekem mindegy, hogy ki az, akivel jól érzem magamat, csak becsületes ember legyen! És ehhez képest máris beszüntette a kiskocsmai tarokkot; a sógorával, Flórusszal való jelenlétére visszagondolva pedig minden kétséget kizáróan megállapította, hogy bár igaza volt, teljesen felesleges és formátlan volt a túlzott hatalmaskodás, aminthogy nem is ment vele semmire. Ilyen irányú latolgatásainak végeredményeként azután most úgy volt a fiatalemberrel, hogy ha az a kellő hangon csak pár sort ír neki, szent a békesség közöttük, mégpedig a régi alapokon. De azért valahogy mégis legjobbnak tartotta úgy, amint most van: már unta volna a huzavonát, meg aztán úgy gondolkozott, hogy tanuljon meg a fiatalember a saját lábán állani, jogász korában neki sem volt gazdag sógora, aki ingyen tartotta volna. A legnagyobb változást a tanácsos kedélyvilágában azonban azok az anyagi sikerek okozták, amelyekkel őt most már kétségbevonhatatlanul a család fejévé tették, és amelyekről később még bővebben is szólhatunk.

A vendégek közül Ribiczey meg Ofélia baronesse maradtak utolsónak. Ez utóbbi némi előzetes összesúgások után húzta-vonta oly sokáig, hogy aztán amikor a főhadnagy majd hazakíséri, Bertáék megbízásából tudomására adhasson neki egyet-mást, de úgy, mintha az beszélgetés közben csak véletlenül vetődött volna a felszínre. A baronesse-nek külön művészete volt, hogy amely családnál felbukkant, ott nyomban bizalmasává is tudott lenni a háziaknak.

A hölgyek ezzel váltak el a főhadnagytól:

- Tehát holnapután este öt órakor várjuk, akkor majd elkísér bennünket Battolinihoz!

Flórusz a Kopeczkyvel töltött éjszakára következő reggelen testben és lélekben egyaránt összetörve ébredt.

Ahogy fel akart emelkedni, feje visszahullt a párnára; félig nyitott szemmel, halálos unalommal nézegette a szoba ócska díszeit: Petőfi halálát, Rákóczi búcsúját, a papirosból készült virágokat, amelyek a háziasszony unokaöccsének lombfűrész munkáit díszítették, és közben unott közönnyel próbálgatta a tegnapi eseményeket visszaidézni emlékezetébe. Közben látta, hogy a háziasszonya besurranik ferde papucsában, és valami levélfélét tesz az asztalra, de úgy tett, mintha aludna, mert semmi kedve sem volt a szokásos bárgyú kérdésekre felelgetni és az illedelmes ellenkérdéseket pontosan eldarálni.

Az eseményeket időrendben próbálta követni, és így először a Burkovics-féle kávéházi jelenet elevenedett meg előtte, de ezen gyorsan átsiklott, mert érezte, hogy a szíve nyugtalanul hánykolódik. Azután kellemesebb intervallum következett: a vendéglői dolgok, a nyerés. Arra emlékezett, hogy jócskán nyert, de arról fogalma sem volt, hogy mennyit, azt tudta csak, hogy azok a fiúk ott nagyban szoktak játszani. Kinyújtotta a kezét a tárcája után, de aztán ernyedten visszahúzta újra, úgy határozott, hogy majd ott lent, a kávéházban, reggeli után, ahogy szokta, a többi között majd ennek is utánanéz. Végül aztán felbukkant előtte az öreg Kopeczky

csontos figyelmeztető mutatóujja, és szinte szóról szóra hallotta újra mindazt, amit az mondott neki. Az arca lángba borult, idegesen tördelte a kezét, és visszafúródott a párnái közé, hogy újra elfelejtsen mindent, de akkor a függöny résén keresztül véletlenül megpillantotta a hulldogáló hópelyheket, és erről eszébe jutott a télikabátja.

Ez határozott.

A tökéletlen alvástól meg a fűtetlen szobától dideregve, remegve kapkodta magára a ruháit, aztán belemerítette az arcát a jéghideg vízbe. Ez rendbe hozta kissé, a fázása kezdett alábbhagyni, a gondolatai egyes sorba állani. Csak amikor már a nyakkendőjére került sor, nézte meg, hogy mit hozott a háziasszonya. Nem levél volt, hanem egy piszkos kis cédula a háziasszony kusza ceruzasoraival, amelyekben elsejére felmondja a szobát.

Ma megint fekete napom lesz! - gondolta a fiatalember, a cédulát összegyűrve a sarokba hajítva. - Ennek már megint az én drága sógorom szép bariton hangja az oka, főként pedig az, hogy köszönés nélkül hagyta itt ezt a vén nőstény salabaktert!... De most már mindegy!

Amikor már készen volt, még egy pillantást vetett a tükörbe.

És akkor egy szemvillanásig az a víziója volt, mintha a fogatlan Kopeczky leselkedne a háta mögött, majd a füléhez hajolna, hogy újra belesuttogja megalázó tanítását.

Jéghideg kezével végigsimította a homlokát, és hangosan azt mondta magának:

- Még ma este megkérem Piroska kezét!

Kilépett, a háziasszonyának hanyagul odadobta, hogy a felmondást tudomásul veszi, azzal lesietett a Centrálba. Mielőtt belépett, már intett az Irányi utca sarkán álló öreg, égett arcú hordárnak, és aztán nyomban elküldte a télikabátért azzal az utasítással, hogy mindjárt adja be a szabónak azzal, hogy még ma este okvetlenül szüksége van rá.

Reggeli után átfutotta a lapokat, majd nekikezdett, hogy szokása szerint megállapítsa a napirendet.

Mindenekelőtt a pénzét olvasta meg, és szinte nem akart hinni a szemének.

Még háromszor annyit nyert, mint amennyit Burkovicstól kapott.

Ez változtat a helyzeten! - gondolta boldogan. - Milyen különös nap ez!... Ó, csak ma ne hagyna cserben az energiám!... Most nyomban megyek és keresek egy szobát, mégpedig olyat, ahol azt teszek, amit akarok, ahol... Drága, édes Piroskám!...

Fizetett, aztán elsétált a Józsefvárosnak a Rákóczi tér mögött elterülő részébe, a kiadó szobák negyedében fel-alá járt a keskeny kis utcákon, olvasva a kapuk feliratait, majd becsöngetett a megjelölt helyekre.

Már a harmadik kísérlete sikerült.

A szurtos háziasszony ugyan a női ruhába öltöztetett Rinaldo Rinaldinit juttatta a fiatalember eszébe, hanem a szoba ha kicsiny is, de lakályos és elég tiszta volt, és az előszobára nyílt, de a háziasszony megnyugtatta Flóruszt, hogy ők a konyha felől szoktak bejárni, nem fogja háborgatni senki.

Flórusz megkérdezte a szoba árát, aztán azt mondta:

- A szoba megfelelne, csak azt szeretném kikötni, hogy... hogy bárkit is... fogadhatok...

Rinaldo gonoszul vigyorgott.

- Hiszen azért mondtam az előbb az úrnak, hogy mi a konyha felől szoktunk bejárni!... Csak tessék egész bátran!... Itt még minden albérlő fogadta a nőismerőseit!

Flórusz arca lángba borult.

- Kérem, kérem - mondta lovagi hangon -, a menyasszonyom!

Az asszony még jobban vigyorgott, és elnézően legyintett.

- Sose ezsoférozza magát a fiatal úr - mondta -, annak is valamennyinek a menyasszonya volt itt!

- Az más... de én... elvégre úriember...

A fiatalember hangja zavart hebegésbe fúlt. Lefizette az előleget, felírta a lakás számát, a háziasszony nevét, azzal elsietett.

Odalent az utcán boldogan dörzsölgette a kezét, megtetszett saját magának az elhatározott, nem sokat tépelődő ember szerepében. Lám, egy órával ezelőtt még az ágyában feküdt, összetörve, elcsüggedve, most pedig a lelke már ismét üde és tiszta, mert tudja már, mit kell cselekednie! Azonkívül a télikabátügy félig, a szobakérdés pedig teljesen el van intézve!... Ó, bárcsak este lenne már!

A kis bankjegycsomó odabent a fiatalember zsebében mosolyogva hajladozott, gyűrődött jobbra-balra, mert tudta, hogy mindezt ő csinálta. De nem szólt róla. Mert nem igaz, hogy a pénz beszél. A pénz hallgat. Még akkor is, ha valaki felköti magát miatta.

Ezután a beretválkozás, majd az ebéd következett.

Első pillanatban a tegnap esti kis belvárosi vendéglőre gondolt, de aztán belátta, hogy az ilyesmi helytelen dolog lenne. Az olyan csillogó változásokat, aminő a tegnap esti nyerés volt, mint absztrakt, elvont, sőt mint ismeretlen okból beállott tüneményeket kell kezelni, nem szabad a vele szervesen összefüggő dolgokat nyitott, tiszta szemmel vizsgálgatni, mert elveszítik a színüket, az illatjukat. Mily sivár látvány lenne most, napfénynél a lakályos, mámor lakta belső szoba, ahol szíve királynőjéről álmodozott, mily kínos lenne a csendesség, amiből örökre elröppent a diadalmas zaj, ami a bank besöprésekor kitört!

Második gondolata az volt, hogy a mai ünnepnapon valamelyik elegáns, elsőrangú étterembe kellene mennie, de ezt a tervet nyomban elfedte a felöltőjére hulldogáló hó.

A kérdést úgy oldotta meg, hogy bement a legelső, útjába akadó, jobb képű vendéglőbe. Az önmagával kötött kompromisszum még azzal is teljesebbé lett, hogy a vendéglő ugyan szintén a Belvárosban volt, de már egészen a Ferencváros szomszédságában, a Duna-parti részen. Kitűnő ebédet kapott, és már kezdte a választását szerencsésnek tartani, amikor kellemetlenség érte.

A szomszéd asztal felől, ahol öt vagy hat mesteremberféle ült, egyre gyakrabban és egyre különösebb hangsúlyozással kezdte hallani, hogy: a doktor úr... a jogi tanácsadó úr... aki a tisztességes emberek orra elől elhorgássza a boldogságot... aki betolakodik a tiszta családokhoz...

Óvatosan odapillantott, és megismerte Ramazettert.

Utálattal vegyes gyűlölet fogta el, és akaratlanul is a korpáról meg a disznóról szóló ősi közmondásra kellett gondolnia.

A célzás félreérthetetlen, de mit tegyen?

Félni, amint egyébkor, úgy most sem jutott eszébe. Viszont a számítás egészen tiszta volt: ha bármire kerülne is a sor, vesztes csak ő lehetne, őrültségeket pedig nem volt kedve elkövetni.

Tudta, hogy ha elárulja, hogy fizetni akar, akkor addig, amíg a gazda nagy nehezen előmászik, a feldühödött mesterlegény egyetlen pillanatot sem hagy kiaknázatlanul, és önmagát is egyre beljebb hajszolva a dologba, egyre gyűlöletesebben fog kellemetlenkedni. Kiitta hát a borát, vizsgálgatni kezdte az üres poharat, és azzal zörgött, mintha még inni akarna. Hanem szerencséje volt: ezúttal maga a gazda jött. Flórusz tehát fizetett, és rá sem nézve a politúrszagú Otellóra, amint magában nevezte, elsietett. Visszament megint a kávéházba, megivott egy feketét, és öt óra tájban megint hazament, hogy otthon legyen, amikor a kabátját meghozzák.

Amint benyitotta ajtaját, már látta, hogy az asztalán megint fehérlik valami. Egy pillanatra azt hitte: a háziasszonya szívta vissza a felmondást, és már előre örült rá, hogy mily édes lesz az ajánlatot visszautasítani. De tévedett.

Az édesanyja írt.

Flórusz félve bontotta fel a levelet, tartott tőle, hogy a szokott panaszok és istenfélő mondatok belefúródnak a hangulatába, de ezúttal is tévedett, mégpedig kellemesen.

A zagyva, öregasszonyos levélből az bontakozott ki, hogy őket otthon és velük az egész családot rendkívüli szerencse érte, amiről ő, Flórusz is tudna már, ha Marinczerékkel érintkezne, de az édesanyja tudja Bertáról, hogy mik történtek, így hát ő ír, bár magát a dolgot még nem írja meg, mert hátha... hátha isten... Flórusz azonban mindenesetre készüljön úgy, hogy a nyárra hazajön, aztán akár otthon is maradhat. Azután intelmek következtek, hogy a tanulmányait azért csak folytassa szorgalmasan, az előadásokra járjon el pontosan, tartózkodjék a rossz társaságoktól, főként pedig tönkre ne tegye a fiatalságát valami meggondolatlan szerelemmel.

Ennél az utolsó mondatnál Flórusz összeharapta az ajkát.

Tudta, hogy ez a pillanat, amelyben a fáradt, reszketeg anyai kéz vissza akarja tartani a diadalmas, szép idegent, hogy el ne vehesse tőle a fiát. De már ugyanakkor azt is tudta, hogy az a kéz erőtlenül fog visszahullani. Vergődő lelke előtt feltűnt a régi vidék: ilyenkor köd ül a tájon, de odabent, a meleg szobában tisztán ragyog a két öreg nyugodalmas szeme párja; oly jó lenne most letérdelni az édesanya előtt és elmondani neki, hogy elfeledte már a gyilkosan gyönyörű álmot, és nincsen már erő, amely őt onnét elszakíthatná! De akkor hirtelen újra feltárult előtte a titokteljes éjszaka, látta a lámpás utolsó lobbanásait, a falon alásikló nagy árnyakat, látta a vétkes félhomályt, és végül azt is kellett látnia, amint a sötétség lassan elfedi az anya halvány arcát.

Az egész káprázatnak pillanat alatt vége lett, akkor már az ismeretlen, új öröm tolakodott a helyébe, amit a levél rejtegetett a sorai között. Hanem a fiatalember nem elemezte azt, nem töprengett felette, tudomásul vette a maga fantasztikus elburkoltságában, és odasorakoztatta a többi közé, ami a mai napon körülvette.

Reggel azt hittem, hogy ma fekete napom lesz - gondolta mosolyogva -, de úgy látszik, tévedtem! Ma táncos napom lesz, máris mintha illegne-billegne a lábam, azt hiszem, szeretnék keringőt táncolni!

Pontban fél hatkor egy trabukkó nagyságú és formájú, dundi kis fickó kíséretében megjelent az újonnan vasalt télikabát.

Ünnepi pillanat volt ez; Flórusz egy forintot adott a kis specialitásnak, aki azt merőn, mintegy megkövülten nézte néhány pillanatig, majd hirtelen megfordult, és köszönés nélkül elrohant.

Flórusz akkor felpróbálta a kabátot, általános toalettszemlét tartott, azután fel-alá járva elképzelte magának a mai estét, annak minden színét, hangját, bár jól tudta, hogy az ilyesmi csak arra jó, hogy minden egészen másként történjék. Hirtelen az a gondolata jött - mivel hiszen a hangulatot illetőleg nem lehettek kétségei -, hogy a mai gyönyörű estét felhasználja arra is, hogy a Nordheimerék meg a Kopeczkyek részéről élvezett vendégszeretet viszonozza. Úgy képzelte el, hogy majd Nordheimeréknél rendezi a vacsorát, amit vendéglőből fog odavitetni.

Elsietett hát a virágüzletbe, csokrot készíttetett, azzal egyenesen Piroskáékhoz sietett.

Az ajtó zárva volt, és csak a második kopogtatásra nyílt fel. Amikor végül feltárult, Piroska lángoló arccal, csodálkozva nézett a belépőre, és halkan azt mondta:

- Mit jelent, hogy az én Flóruszom ilyen korán jön?... Csak hét órára vártalak!... Egyedül vagyok... papáék elmentek egyik ismerősükhöz névnapot gratulálni!... És, és ez a csokor!?...

A fiatalember belépett, becsukta maga után az ajtót, a csokrot átadta a leánynak, azután átölelte őt, és a fülébe súgta:

- Édes, egyetlen kis Piroskám, azt jöttem megkérdezni tőled, hogy... hogy... akarsz-e a feleségem lenni?... Akarsz-e a jegyesem lenni addig, amíg diplomával a kezemben eljöhetek érted, hogy aztán hazavigyelek magammal a birtokunkra?

A leányka mozdulatlanul nézett rá pár pillanatig, majd hirtelen zokogni kezdett, befutott a szobába, és behúzódva a pamlag sarkába, kezeibe temette az arcát. Flórusz utánasietett, letérdelt előtte, csókokkal borította el a kezét, és szinte önkívületben suttogott neki. Elmondta, hogy most már nyíltan áll előtte az élete további útja, hogy teljesen szakított régi gyengeségeivel, hogy nincs már semmi, ami őt diadalmas útjában feltarthatná, és végül, hogy akkor tudja majd csak meg, hogy az, aki most a lábainál hever, és akiben ő bizonyára csak a szépségétől megszédült álmodozót látja, mit hagyott el érette, mit taszított el magától!... Azután felegyenesedett, átkarolta a lányt, csókdosta az ajkát, és szinte fuldokolva kérdezgette, hogy emlékszik-e még arra a mennyekből alászállott őszi éjszakára?

Odakint koromsötét volt már, amikor a leány észbe kapott, és meggyújtotta a lámpát.

Akkor a fiatalember nyugalmat erőltetett magára, elmondta ma esti tervét, és így fejezte be:

- Ha a szüleid nem jönnek, le fogok késni mindenünnét! És jobban szerettem volna, ha nem találtak volna itt, veled egyedül!

- Az én nevelőapámék mindent úgy akarnak, ahogy én szeretném! - mondta Piroska szemérmes büszkeséggel. - Menj csak a dolgodra, hívd meg a Kopeczky bácsiékat is, és kilenc órára legyetek itt valamennyien! Addig én is elmondok mindent a szüleimnek!

- Vacsora után majd részletesen beszámolok neked anyám leveléről, és ugyanakkor még majd egyebet is meg akarok beszélni veled!... Most pedig sietek!

Alighogy az utca túlsó során volt, már megpillantotta a hazatérő Nordheimeréket. Sietve befordult a mellékutcába, hogy észre ne vegyék, azután egy kis kanyarodóval átvágott a Körúton, és sietett Kopeczkyékhez.

A két öreg testvér közül csak az egyik volt otthon, aki kissé erőltetett mosolygással fogadta a fiatalembert. Hanem ez is elég volt ahhoz, hogy Flórusz minden kétséget kizáróan megállapítsa, hogy a fogatlan Kopeczkyvel beszél.

Megfogta a kezét, hálásan megrázta, és azt mondta:

- Kedves jó bátyám uram, azért jöttem, hogy megköszönjem a tegnap esti leckét, és megmondjam, hogy a lecke fogott!... Ma este megkérem Piroska kezét!

- Ó, kedves ifjú barátom uram, minő öröm, minő öröm! - mondta Kopeczky, szertartásosan átölelve az ifjút. - Megfigyeltem már, hogy ön szívesen hivatkozik úri mivoltára; erre eddig sem volt szükség, mától fogva meg éppen fölösleges!

Flórusz aztán elmondta részletesen a mai est tervét, és azzal váltak el, hogy kilenc órakor ismét találkoznak. Kopeczky kikísérte vendégét egész a kapuig, ott még egyszer nyájasan intettek egymásnak, azzal Flórusz elsietett.

Útközben figyelmesen, kedvtelve nézegette az elegáns csemegeüzletek kirakatait - a gourmanderie mindig gyengéje volt éppen úgy, mint a vásárlás -, hogy amire beér a kiszemelt belvárosi üzletbe, fejében már készen legyen a beszerzési program. Beérve az üzletbe azután, maga mellé vette az egyik segédet, és körútra kelt vele a pompás delikateszek kis birodalmában, műértő mozdulatokkal jelölve ki a paradicsomos pisztrángot, a kaviárt, a szendvicset, azután a különféle sajtokat - ebben szakértőnek tudta magát -, a trappistát, a hófehér óvárit és a gorgonzolát, végül pedig a hölgyek részére egy üveg vanílialikőrt, maguknak meg konyakot.

Amíg a segéd a csomagot összeállította, és a számlát elkészítette, még egyszer gyönyörködve körüljárt, nem felejtett-e ki valami fontosat a kollekcióból. Ahogy fel-alá bolyongott, véletlenül egy hatalmas tükör elé jutott, és nézetgetni kezdte magát benne. A toalettje most kifogástalan volt, mindössze a cipőjén volt egy apró kis hasadás az orra felé, annál a végzetes görbületnél, ahol a kisujj kiágazik, és amelyet a hasonló, gonosz indulatú kis repedések úgy szeretnek. De megnyugodott: ő maga is, aki tudott róla, csak hosszabb vizsgálat után találta meg a lámpafényen. Mindazáltal elhatározta, hogy még a holnapi nap folyamán vesz egy pár lakkcipőt. Végül az arcát kezdte vizsgálgatni, és amikor szembenézett önmagával, hirtelen valami keserű, kínos józanság csapott le rá.

- Ó, te címeres gazember, te máriás huncut, te! - mondta nagy meggyőződéssel önmagának -, mit műveltél ma ismét, te derék, kifogástalan úriember? Tudod mi az, hogy ezután nyitva áll előtted az életed útja? Az, hogy éjszaka a kocsmában összenyertél egy csomó pénzt, amiből, ahogy látom, egy hét múlva már egy krajcárod sem lesz! Tudod, mi az, hogy szakítottál minden régi dolgoddal? Az, hogy otthagytad az egyik piszok kis vackot, mert kitettek belőle, és kerestél egy másikat, olyant, amilyenre az alkoholtól hajszolt véred bujtogatott! És tudod, mi az, hogy te a leány miatt szakadtál el régi, tiszta környezetedtől!? A legaljasabb hazugság, amit valaha leányfülbe suttogtak a szerelem lovagjai!... Ó, édes istenem, ha tudnám, mi lesz a vége!... Talán fel sem keresném többé a drága leányt, hanem kimennék a ligetbe egy jó magas fát keresni, amelyiknek az ágán eltáncolhatnék az éjszakai szélben!... Ma úgyis táncos napom van, szeretnék keringőt táncolni.

A segéd mosolyogva állt mellette, már másodszor jelentette, hogy a csomag kész.

- Ó, oly szórakozott vagyok! - mentegetőzött a fiatalember. - Nos tehát kérem, szíveskedjék a csomagot a következő címre most mindjárt elküldetni!

A segéd ceruzát fogott, Flórusz pedig hangosan feldiktálta a címet.

És zavarában észre sem vette, hogy a mindenütt jelenlevő Ofélia, aki itt szokta beszerezni frugális kis vacsoráját, ott áll közvetlenül mellette, és feszülten figyel a címre. Becses adat volt ez a számára, mert a tanácsosnétól már tudta, milyen viszonyban van a család a fiatalemberrel. És nincs az a Sherlock Holmes-i zseni, aki holnap este pontosabb jelentést fog leadni Marinczeréknél a Nordheimer családról és Flórusznak velük való vonatkozásáról, mint Ofélia.

Flórusz fizetett, azután ment tovább.

A vacsorát illetőleg eleinte valamelyik elegáns étteremre gondolt, hogy Nordheimeréknél majd szerényen védekezhessen a pazar összeállítás miatt, de azután a hazaszállítás nehézségeire gondolva inkább a Lakatos-vendéglő mellett döntött, ahol bizonyos lehetett afelől, hogy kap edényt, üveget, csaposgyereket, mindent. Besietett tehát, és rendelt magának egy fél liter finom bort, majd magához kéretve a vendéglőst, együtt beszélték meg a menüt meg a bor mennyiségét és minőségét. A fiú nemsokára el is ment a megadott címre, ő azonban még szándékosan maradozott, valami ártatlan kommersz játékot játszva, pár ott levő ismerősével.

Pontosan egynegyed tíz volt, amikor Nordheimerékhez belépett.

Az első percek érzékenykedései rendkívül kínosak voltak ránézve, de aztán úgy segített magán, hogy felnyitotta a konyakos üveget - akkor már ott volt minden -, és sorra töltött az öregeknek, úgy téve, mintha nem hallaná az öregasszony zsörtölődését a sok drága holmi miatt.

A vacsora tíz órakor kezdődött, némi huzavona után, mert Nordheirmerné mindenáron a konyhában akart vacsorázni, Flórusz pedig ebbe semmiképpen sem akart beleegyezni. Tudta, hogy miről van szó, mégsem engedett. Amikor azután a szerencsétlen anyósjelölt kezdte a pisztrángot szétmarcangolni, a fiatalember fontos diskurzusba kezdett Piroskával, hogy ne kelljen észrevennie a massacre-ot. Mindig az volt az elve, hogy adott esetekben nagyobb tapintatlanság a jó ízlés ellen való hibát észrevenni, mint azt elkövetni.

Vacsora után az öregek kártyázni kezdtek, a két fiatal pedig a pamlagra ült, hogy tovább szövögethesse rózsapiros terveit.

- Most pedig mondd el nekem részletesen mindazt, amit az este említettél! - mondta a leány, megfogva és magához vonva a fiatalember kezét.

- Igen, most megtartom beszámolómat! - felelte Flórusz tréfásan, rágyújtva kialudt cigarettájára. Hosszan nézte a kanyargó, rőtbarna füstöt, és mialatt úgy látszott, mintha teljesen átadná magát a boldogságának, arra gondolt, hogy milyen édes lenne most ott, a leány közvetlen közelében meghalni és megszabadulni a rettentő kényszertől, hogy a boldog, tiszta kis hajlékot beszennyezze hazugságával.

Igen, itt most aljas hazugságoknak látszó dolgok következnek, de azért ne forduljatok el megvetéssel ronggyá tépett lelkű hősömtől, akiről minden gyengesége ellenére most is azt hiszem, hogy nem hazudott, csak továbbálmodta hazug álmait.

- Nos, igen - mondta végre -, tehát mindenekelőtt az édesanyám levele... De hiszen talán itt is van!... Nem, nem, bent felejtettem a másik ruhámban!... Tehát azt írja, bár ebben a levelében még nem részletezi, csak ígéri, hogy legközelebbi levelében bővebben is foglalkozik majd a dologgal, hogy bizonyos kitűnő gazdasági spekuláció olyan változásokat eredményezett a birtok kezelésében, hogy ahhoz már öregnek és fáradtnak érezvén magukat, azt kívánják, hogy a tavasszal vagy a nyáron, amint nekem éppen tetszik, menjek haza, maradjak otthon végleg, és vegyem át a vezetést... Nos, eljön velem az én kis őrangyalom parasztmenyecskének?... A jogot ott is folytathatom, sőt szándékom is folytatni... És nézd csak, most kigondoltam valamit!... Majd ha az öregek abbahagyták a játékot, írunk együtt egy levelet a mamának!... Te is aláírod!... Megteszed?... A második újdonság, hogy elsejére felmondtam a szobámat! Utálom azt az öreg német asszonyt! Egyre a legostobább kérdésekkel zaklat, és most már az unokaöccsét is rám szabadította, most már az is éntőlem akarja megtudni, hogy milyen fán terem a krumpli!... Már vettem is ki helyette egy másik, igen csinos, külön bejáratú szobát, és kikötöttem, hogy ott azt fogadok, akit akarok!

A leány arca lángba borult, hirtelen elengedte a fiatalember kezét.

- Nem... nem, édesem! - rebegte Flórusz. - Mást mondok neked, csak figyelj, csak nézz rám ibolyakék szemeddel!... Nézd csak, édes gyöngyvirágom, azt nem is mondtam neked, hogy az édesanyám a levéllel együtt nagyobb összeg pénzt is küldött, hogy fordítsam arra, amire akarom. És most, el ne feledd, hogy ha formailag nem is, de tényleg már a menyasszonyom vagy, tehát engedelmességgel tartozol nekem, és most nyomban megbeszéljük az időpontot is, amelyben eljössz velem valamelyik elegáns belvárosi üzletbe, és aztán együtt megvesszük a kelmét a te téli toalettedhez! Én már kigondoltam magamban, minőnek kell lenni a ruhának, szükséged lesz rá, mert még a tél folyamán meg akarok jelenni veletek pár nyilvános helyen!... Nem... nem... ne is tégy semmiféle ellenvetést, úgyis hasztalan minden!... A papát elvisszük magunkkal, ő ért a szövetekhez. Nagyon szeretném a dolgot minél előbb elintézni. Ráértek holnap délután?... Igen?... Nos, annál jobb! Te tehát még a délelőtt folyamán beszéld meg a dolgot az öreggel, én aztán este fél hatra eljövök értetek!... És most az én édes kis angyalom mesélje el, hogy mit csináltatok, mit beszéltetek addig, amíg én odavoltam?

Amikor végül az asztal szabad lett, megírta a levelet, pár semmitmondó sort, édesanyjához, aláíratta a leánnyal is, és aztán otthagyta nála, hogy majd ő adja fel. Azt mondta, hogy a levél akkor tündérszárnyakon fog odaröppenni, pedig az egész csak arra való volt, hogy a leány nyugodt lehessen a levél sorsa felől.

Azután pedig - ma ő volt a vicegazda - feloszlatta a társaságot azzal az indokolással, hogy reggel korán még sürgős elintéznivalói vannak. Hirtelenében nem tudta volna ugyan megmondani, hogy mik azok az elintéznivalók, de most már mint vőlegénynek, határozottan jól állt a dolog.

Éjfél után két órakor már otthon volt.

Nyomban lefeküdt, de sokáig nem volt képes elaludni, nyugtalanul forgolódott az ágyában. Amikor már ránehezedtek volna a különös, ezerfelé ágazó gondolatok, amikor már látta volna a csodálatos emberkéket, az álom szállásmestereit, mindig felbukkant előtte a kegyetlen kérdés, hogy mit művelt ismét és ismét csak azért, hogy pár óráig lovagi nagyszerűségben tündökölhessen. Maga előtt látta a lányka ártatlan, kék szemét, és az a víziója volt, mintha megfogná a remegő kezecskét, és levezetné a lányt a pokol tornácába. Felült az ágyában, és sóhajtozva simogatta verejtékes homlokát. Akkor azonban hirtelen valami csodálatos nyugalom szállt a szívére: arra gondolt, vajon mi is lenne, ha mindazt, amit eddig Nordheimerékkel tett, komolyan gondolná? Mert akkor, abban a gyötrelmes percében jött csak rá, hogy mindeddig egyetlen pillanatig sem gondolt rá, hogy a leányt valóban a feleségévé tegye, akkor jött csak rá, hogy mind a mai napig csak valami beretválatlan vidéki ripacsnál is komiszabbul színészkedett, és hogy az utolsó jelenetet is önmagáért rendezte, mert nem bírta elviselni a lelkén azt a tanítást, amit az öreg szabómestertől kapott... Mi lenne?... mi lenne?... - Nos, az lesz, mondta szinte hangosan, boldogan mosolyogva és nem is tudva róla, hogy már ismét újabb mesén töri a fejét - az lesz, hogy... - Az édesanyám leveléből nyilvánvaló, akármire gondolt is szegény öreg - hogy legalább addig, amíg a jogot elvégzem, odalent náluk mindig otthonra találok. Tehát elvégzem a jogot otthon, csak a szigorlatokra jövök fel, aminek meglesz az az előnye is, hogy addig nem hozom hírbe a leánykát, amit eddig már bizonyára úgyis megtettem, amikor aztán kezemben lesz a diploma, állást vállalok, ami a nővérem révén nem lesz nehéz, hiszen akkor már majd Marinczer is másként gondolkozik felőlem, és elveszem Piroskát. Akármint vannak is otthon a dolgok, valamicske csak jut mégis nekem is, a lánykának is van, tudom, némi megtakarított pénze, majd csak nekiindulunk valahogy az életnek! Úgy teszünk, mint más, aki szegénynek született!... Boldogan hajtotta vissza fejét a párnájára, és elaludt. Hanem hajnalban azt álmodta, hogy tikkasztó nyári napnak délutánján otthon aludt

a hűvös teraszon, de egyszer jött az édesanyja, hogy keljen fel nyomban, már elmúlt a hőség, ott vannak a vendégek, és várják őt. Ő aztán lement a kertbe, ahol régi kedves urak és pompás asszonyok-leányok sétáltak fel-alá, és amikor őt meglátták, zajongva köszöntötték, és köréje sereglettek. Az asszonyok között ott volt Malvin is meg a selyemkabátos lányka is, akit a propelleren látott, de hiába kérdezgette őket, nem mondták meg, hogyan kerültek oda, csak kedvesen, szerelmesen mosolyogtak rá. Később teniszezni kezdtek, és egyszer a labda oly magasra szökkent, hogy elérte az ősrégi diófa legmagasabb lombját, és azon valami csodálatos módon fennakadt. Ezen csodálkoztak valamennyien, amikor az udvar felől különös csoport közeledett. Elöl jött a két Kopeczky, és bár még messze voltak, tisztán lehetett látni, hogy fényesre kopott szalonkabátjuk gallérján kihullott, hófehér hajszálak kunkorodnak, és egy darab bőrből szabott cipőjük oly fényesre van mázolva, hogy szinte bántja az ember szemét. Utánuk Nordheimer jött, egyik kezében óriási szabóollóval, a másikkal pedig a feleségét vezetve, aki egy paradicsomos pisztrángot szopogatott, levét a ruhájára csöpögtetve. Leghátul jött Piroska, úriasan lépkedve, és hangosan azt mondta egyre, amint szokta: no, de ilyent, no, de ilyent! És az egész csoport, ahogy kibukkant az udvar pompás bokrai közül, oly szánalmas és sajnálatosan nevetséges volt, hogy ő mindenkinek, aki mosolyogva, kérdőn feléje fordult, azt mondta: nem engem keresnek, nem engem keresnek! De Piroska odalépett hozzá, és hangosan azt mondta: no, de ilyent, no, de ilyent, kedves Flóruszom! - és akkor meglátszott rajta, és kihangzott a hangjából, hogy a régi, kedves mondással vissza akarja hódítani a jegyesét a vidáman kacagó asszonyoktól, a pajkos leányoktól, de ott, a pompás csoport közepette oly keserűen, oly könnyfacsaróan együgyű volt mindez, hogy ő lehajtotta a fejét, és halkan azt mondta az édesanyjának: bizonyára valaki mást keres, nem engemet!

Verejtékezve ébredt; az álombeli árulás könnyeket csalt a szemébe. A függöny résén át most is beragyogtak a csillagok, és ő megszólította őket:

- Édes jó mennyei barátaim, ti legyetek a tanúim, hogy nem vagyok bűnös!... És tiközétek fogok menekülni innen a földről, ha meg kell tudnom, hogy már nem szeretem a leányt!

Újra elaludt, most már nyugalmasan, mélyen.

Másnap este pontban fél hatkor ott volt Piroskáéknál.

Nordheimer és lánya már készen várták; az öreg szabómester erre az alkalomra felvette az ünneplőjét, föléje a magyar zsinóros télikabátot, és fejére feltette a régi, szinte egyenes peremű cilindert. Flórusz aggódva nézegette leendő apósát, de sajnálta volna az örömét elrontani, hát nem szólt, csak sóvárogva gondolt arra a percre, amelyben otthon lesznek ismét. Piroska már az udvaron belekarolt a fiatalemberbe, és önhitt nyájassággal integetett vissza az ismerős udvari lakóknak, akik kíváncsian néztek az ünnepi kis csoport után.

- Papával úgy beszéltük meg - mondta Piroska már odakint az utcán -, hogy Battolinihoz megyünk!... Igaz, hogy a céget meg kell fizetni, de olyan árut, mint őnála, nem kapunk egész Budapesten!... Beleegyezel, kedves?

- Teljesen rátok bízom a dolgot! - monda a fiatalember, nevetést erőltetve az arcára. - Én az ilyesmihez annyit értek, mint... mint... nem is tudom, hogy mit mondjak! A harangöntő hajdú már kissé unalmas, egyéb meg most hirtelenében nem jut az eszembe!... Egyszóval egyáltalán nem értek a dologhoz!... Hol van az a Battolini... ugye, így mondtad?

- A Váci utcában!

- Gyerünk tehát a Váci utcába! - mondta Flórusz tréfásan, nagy elhatározással, közben idegesen kapkodva a szemeit jobbra-balra. Arra gondolt, hogy mily kínos lenne most Burkoviccsal

találkoznia, aki pedig ott lakik ezen a vidéken. Halkan, szórakozottan dudorászott, egy-egy mesterségesen érdeklődő szócskával kísérve Nordheimer becses információit, amelyeket az ismerős cégekről adott, pontosan tájékoztatva a fiatalembert, hogy melyik áruházban kapható a legjobb gyapjúkelme, viszont melyikben a legfinomabb batiszt, crèpe de Chine.

Végre megérkeztek.

Az elegáns áruházban vagy húsz vásárló álldogált, hölgyek és urak vegyesen; itt a fiatalember kissé elszakadt a kísérőitől, teljesen rájuk bízva az ügyet. Fel-alá sétálgatott, nézve a pompás kelméket, a vásárlókat, és az volt a terve, hogy majd csak a fizetésnél csatlakozik ismét Nordheimerékhez. Kínosan, restelkedve gondolt vissza hajnali álmára, de nem tehetett róla: az egyenes peremű cilindert nem bírta elviselni.

Egyszer azután az üzlet másik részében, a vásárlók között megpillantotta a nővérét és Irént. Vizsgálódva nézte, vajon Marinczer nincsen-e velük, és amikor meggyőződött róla, hogy egyedül vannak, odasietett Piroskához, és halkan azt mondta neki:

- Kedves Piroskám, a nővéremet látom itt az üzletben!... Odamegyek hozzá, és összeismertetlek benneteket!... Jó lesz, ugye?

A leányka lángvörös lett, halkan mondott néhány zavart szót, Nordheimer pedig ismét felerőszakolta kezére a már levetett fehér kesztyűt.

Flórusz elsietett.

Már útközben megbánta kissé a tervét, de már későn volt. Nem bírt ellenállni az ünnepélyes pillanat varázsának, annak a diadalmas hatásnak, amit a két par excellence elegáns hölgy fog tenni a kis szívkirálynőre és a különös kis öregre.

Akkor már odaért, gyengéden megérintette a nővére vállát, és halkan azt mondta:

- Kérlek, Berta!

Marinczerné idegesen fordult hátra, hanem amikor Flóruszt meglátta, az arcán öröm villant fel. Csodálkozva kérdezte:

- Hát te hogy kerülsz ide?... Csak nem vásárolsz női szöveteket?

- Pedig bizony körülbelül így van a dolog!... Hanem először beszéljünk rólatok!

- Irénnek vásárolunk kelméket, nézd csak, Irén, ki van itt!, és Ribiczey főhadnagy - itt a távolabb álló és egy ismerősével beszélgető katonatisztre mutatott -, csupa barátságból elkísért bennünket.

- Kedvesem - mondta Flórusz talleyrand-i mosollyal, meg nem állhatva, hogy felvillant ötletén túl ne adjon -, szép asszonynak semmi köze sincs ehhez a szóhoz, hogy barátság. Őneki a férfiak között csak hódolói, a nők között csak irigyei vannak!

- Bolond vagy, a régi bolond vagy most is! - mondta Marinczerné, lornyettjével ráütve Flórusz kezére. - Még a nővérednek is udvarolsz!... Hanem tudod, édes barátom, amiket te művelsz, az már mégis hallatlan!... A férjem elmesélte, hogyan fogadtad!

- De arról nem szólt, ugye, hogy ő hogyan jött be!?

- Nem, arról valóban nem szólt. Hanem amennyire őt ismerem, könnyen el tudom képzelni!... Egyébként hagyjuk az egészet!... Azt hiszem, mindenki maga tudja legjobban, hogy mit csinál!... Azt mondd meg inkább, mikor kaptál levelet a mamától? Megírta már, ami történt?

- Csak említést tett a dologról, de sejtelmem sincsen róla, mi lehet az!... Éppen tegnap kaptam meg a levelét!... Hanem nézd csak, kedves Berta, itt most rövid az idő, egyébről is szeretnék veled beszélni, légy szíves, mindjárt reggel írd meg nekem a dolgot kimerítően!... Megteszed?

- Természetesen!... Nos, és most mondd el...

- Kérlek szépen, hogy ne sokat csűrjem-csavarjam a dolgot, én a... én a menyasszonyommal vagyok itt!... Nagyon kedves lenne tőletek, ha megismerkednétek velük! Itt van az édesapja is!

- A menyasszonyoddal!? - kérdezte Marinczerné különös, nyugodt hanghordozással. - Igen, hallottam róla!... A baronesse... Nos, hol van?

- Ott állnak a túlsó soron! - mondta Flórusz, szemével Nordheimerék felé intve.

Marinczerné szemére illesztette a lornyettjét, és azzal a gyűlöletesen gonosz mosollyal mérte végig a leányt, amellyel csak egyik asszony tudja nézni a másikat. Flórusz is odanézett, és látta, hogy Piroska is éppen abban a pillanatban kapja le róluk a szemét.

- Kedves barátom - mondta Marinczerné végül, összecsukva újra az elefántcsontból készült optikai csodát -, ha te őrültséget csinálsz, ahhoz nekem semmi közöm sincsen, de ne kívánd, hogy az ilyesmibe én is belekeveredjem!... Ha komoly kéréssel fordulsz hozzám, mindig a helyemen találsz, de ilyesmiből nem kérek részt magamnak!... Aki *tehozzád* hajlandó feleségül menni...

A fiatalember halálsápadt lett, merőn, fátyolos szemmel nézett a nővérére.

- Ne folytasd! - mondta remegő ajakakkal. - Nem vagyok kíváncsi többé a véleményedre, sajnálom, hogy...

E pillanatban Ribiczey lépett hozzájuk. Látta az előtte ismeretlen fiatalember arcán a felindulást, és valami inzultustól félt.

- Itt vagyok, nagyságos asszonyom! - mondta sietve - parancsolja talán...

Flórusz ránézett, és ingerülten mondta:

- Nincsen szükségünk senkire!... Marinczerné és én testvérek vagyunk!

A katonatiszt hátralépett, és kérdőleg nézett a tanácsosnéra.

- Maradjon, Ribiczey! - mondta Berta remegő hangon. - Már végeztünk!

- Isten veled! - mondta Flórusz még mindig holthalványan. - Nem kívánlak ismerni többé sem téged, sem a kedves férjedet!

Visszasietett Nordheimerékhez.

- Végeztek? - kérdezte remegő hangon a kis szabómestertől, és amikor az átadta neki a számolócédulát, odasietett a kasszához, elintézte a dolgot, azután a két szomorú emberkét maga előtt terelgetve, kilépett az utcára.

Nordheimerék hallgatagon előrementek, ő néhány lépéssel utánuk. Gyűlölködve nézte az öreg, lapos peremű cilindert, és erős vágy szállta meg, hogy belevágja azt leendő apósának fejébe, egészen annak átlátszó, papírszerű füléig. Meg volt győződve róla, hogy az idétlen jószág hozta rá a sötét perceket.

Amikor végül érezte, hogy a lelkülete kezd megcsillapodni, utánuk sietett, és belekarolt a leányba.

- Nem... nem jöhettek... majd máskor... az a katonatiszt ismerősük... no, mindegy! - mondta halkan, izgatottan. - A sógorom, az én drága sógorom... no, mindegy, fel se vedd az egészet!... Egyébként majd otthon bővebben is elmondom a dolgot!... No, mindegy!... Hát tetszik a kelme?

Piroska nem felelt, csak a fejével bólintott, hogy: igen!

Flórusz érezte, hogy a szíve ismét hevesebben kezd dobogni. Felingerelte a leány hallgatása, holott ha az akkor barátságosan néz rá, és néhány nyájas szót mond neki, nyomban túltette volna magát a nővére illetlenségén, és annál erősebben ragaszkodott volna hozzájuk. A kívülről jövő megbántás csak közelebb hozza egymáshoz a szerető lelkeket. De megfeledkezett róla, hogy nővel beszél.

- Ó, csak ennyi!? - mondta epésen. - Ez is elég!... Úgy látszik, a mai napon...

Elhallgatott.

Érezte, hogy minden tulajdon szavával csak beljebb fúródik, a keserű méregbe, pedig féltette a hangulatát, és remélte, hogy talán rendbe jön minden. Sokáig mentek szótlanul, és amikor végre a Ferenciek terére értek, leküzdötte az indulatát, és rámutatva a templomra, azt mondta:

- Nem tudom, megfigyelted-e már ezt a különös valamit!?... Látod, egész Budapesten, sőt talán egész Magyarországon ez az egyetlen templom, amelyiknek hátul van tornya! Úgy mondják, hogy ez még a török hódoltság idejéből való épület, és úgy látszik, akkor a rendház még másként feküdt!...

Piroska nem felelt, fel sem nézett.

Flórusz megállt egy pillanatra, mert érezte, hogy a házak szürke gomolyaggá futnak össze a szeme előtt. Nordheimer is megállta mozdulatlanul, mint a cövek, de azért a fiatalember úgy látta, mintha a fején levő szerencsétlen kis építmény jobbra-balra ingadozna, azután kiválna önmagából, és hármas egységben meredne az ég felé. Odalépett a kis szabómesterhez, és lefojtott hangon azt mondta neki:

- Kedves Nordheimer bácsi, legyen szíves és vezesse haza Piroskát! Nekem semmi kedvem sincsen megőrülni! Egyébként is dolgom van!... Isten velük!...

Elsietett.

Piroska otthon levetette magát a pamlagra, és keservesen sírt.

Nevelőanyja hozzásietett, megsimogatta a haját, és kérlelte, hogy mondja el, mi történt. De a leány akkor sem felelt, Nordheimer mondott el helyette mindent, nyugodtan, tárgyilagosan. A bölcs öregember átértette az egész helyzetet, és ha tudta méltányolni a szerencsétlen leányka megaláztatását, annál inkább bele tudta magát képzelni az amúgy is ingerlékeny fiatalember rettentő lelkiállapotába.

De Flórusz mindezekről akkor már nem tudott semmit. Lesétált a Duna-partra - oda, a csendesen ringó, apró hullámok vidékére ment mindig, ha valami megtépte a lelkét -, és hosszan elnézte a sötét testű remorkőrt, amint a Boráros tér felől lihegve vonszolta maga után a hatalmas uszályokat. Amint a sötét tömegek elhúzódtak előtte a vízen, a folyam közepéről megindultak a hullámok, és feccsenve csapódtak a parthoz. A személyhajók már nem jártak, de pontonjaik még nem voltak leszerelve; a nehéz deszka-alkotmányok nyögve himbálóztak fel-alá, szomorú, sötét, elhagyott élők módjára, mintegy integetve: igen, igen, a víz nagy úr, legyen úgy, ahogy ő akarja!... Flórusz mozdulatlanul nézte a kísérteties játékot, azután a

víznek ezer darabra törött, villogó tükrére esett a tekintete, és minden kis tükörcserépből az ő régi barátai, a csillagok nevettek feléje.

- Jó itt, jöjj te is, ringatózzál velünk!

A fiatalember testén borzongás futott keresztül. Azt hitte, fázik, felgyűrte a kabátja gallérját, és sietve befordult azoknak a szűk, sötét kis belvárosi utcáknak egyikébe, amelyek a Dunába torkollanak. Hirtelen erős, szinte szilaj étvágy lepte meg.

- Emberek közé!... Vidám emberek közé akarok menni, ha ezerszer megaláz is a gyűlöletes ananké, amit a születésemkor ajándékba kaptam!... Fiatal vagyok, élni akarok!

Sietve ment, és gyönyörködött a szája előtt táncoló párafelhőcskékben, de aztán egészen behúzódott a gallérjába, mert apró, szúrós cseppekben esni kezdett a hideg, ősz végi eső. Besietett a kis belvárosi vendéglőbe, ahol a múltkor kártyázott, bevette magát a jobb oldali kis szobába, az öregurak szobájába, és ott megvacsorázott. Nem szerette, ha valaki kibicelt neki az evésnél, odakint a nagyteremben pedig bizonyára akadt volna ilyen bőven. Csak amikor már végzett, kérdezte meg a pincértől halkan, fejével a belső szoba felé bólintva:

- Történik ott bent valami?

A pincér mosolygott, és két tenyerének fürge kinyitásával és becsukásával, végül pedig bütykös hüvelykujjának felmeresztésével szimbolizálta a szende öreg huszonegyest.

A fiatalember kiitta a borát, és bement.

El volt készülve rá, hogy a reváns reményében diadalkiáltással fogadják, de úgy látszik, ma minden másként történt, mint ahogy ő elképzelte.

A játék álmosan, egykedvűen folyt, az asztalon kis pénzek forogtak.

- Áh, igaz, hiszen már harmincadika van!... Erre nem is gondoltam!... Nos, legalább nem mondhatják, hogy a nyereség óta nem mutatkozom!

Fizetett és elment.

Az eső már elállt, az égen tisztán ragyogott a hold.

Az volt a terve, hogy Lakatoshoz megy, kikerült tehát a Kálvin térre és onnan a Múzeum körútra.

A kert előtt megállt, és a vasrácson keresztül benézett.

Oly különös volt a pompás épület, ott, a puszta fák között! Ablakai ragyogtak a mennyei fényességben, mintha fenséges propyleonja és néma kapui mögött a száműzött görög istenek ülnének szünpóziont a nagy Ramszesz fáraó múmiája körül. Odakint a kertben csak az éjszakai szellő járt a tarlott bokrok között, az esőcseppek az Arany-szobor Piroskát ábrázoló érc nőalakjának arcán úgy csillogtak a holdfényben, mintha alágördülő könnycseppek lettek volna.

- Piroska sír! - mondta Flórusz, és megfogva a vasrácsot, fejét a kezére hajtotta.

De lelkében nem csendült visszhang a panaszos szókra.

Feltekintett, hogy újra lássa a könnyeket, de a hold elé felhőrongyok siklottak, és a látomásnak vége volt.

A Sándor utcán ment felfelé, és a régi házak láttára arra gondolt, hogy mi lenne, ha ennek a különös, regékkel telt utcának minden elhervadt szerelme feléledne az éjszakában, és luperkáliai menetté tömörülve jönne utána!?... Mily csodás felvonulás lenne az.

Még csak az *Adria-hajóhoz* címzett ódon kis vendéglő előtt tartott, amelynek címtábláján merev, apró kis matrózok hengergetik a chiantival telt hordókat a fedélzeten, amikor már fülébe csapódott a zongoraverkli kínosan szabályos muzsikája.

Ugyancsak vígan vannak! - gondolta. - De hiszen éppen ez kell nekem! Minél duhajabb a cécó, annál jobb!

Mielőtt bement volna, a függönyön keresztül bekandikált. Látta, hogy odabent a nagyteremben díszbe öltözött asszonyságok és pompás leánykák táncolnak ferencjózsef-kabátos, ünnepi mosolyú ifjakkal, és hogy a táncosok között ott vannak az őslakók is.

Rendben van! - gondolta. - Aki egy félóra múlva bekandikált, úgy, mint én most, az már engemet is ott fog látni közöttük.

Belépett.

A vendéglős, aki maga is akkor vezette vissza helyére a táncosnőjét, meglátta, és eléje sietett.

- A műesztergályosok és hangszerkészítők dalárdája tartja ünnepi estéjét! Jöjjön, kedves doktor úr, tartson velünk! Majd én bemutatom!

- A legnagyobb készséggel! - mondta Flórusz a kabátját levetve. - Hanem előbb talán néhány kedvderítő cseppecskét...

- Ó, van az ott bent annyi, mint a Duna vize!... Csak gyerünk, mert minden táncos aranyat ér!... Doktor úr pedig, amint hallom, elsőrangúan kezeli... hopp, mint mondok: kezeli!?... szóval elsőrangú táncos!

- Nono! - szerénykedett Flórusz, karját a vendéglősébe öltve. - Hát gyerünk, kedves Auerbach mester, de kérem, csak szép és fiatal legyen!...

A zongoraverkli csárdást játszott; Flórusz egy alacsony, molett, pompás, szőke hajú lánykával vonult fel a kolonba. Magához szorította, és a lassú csárdás kényelmes tempója mellett megkezdte azokat az ötletes csacsiságokat, amelyek annyira tetszenek a mulató lánykáknak. A kis blondin hangosan, szívből kacagott, és figyelmesen, kíváncsian nézett a fiatalember arcába. Flórusz ezt már kezdetben is észrevette, és most már nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze:

- Ugyan mondja, bájos, szőke kis driád, mit tud nézni ezen a csúf, fonnyadt arcon?... Lássa, ha én nézem a magácskáét, az egészen más...

A leányka elpirult, de nem felelt.

Akkor a muzsika egy merev futammal lezárult, és Flórusz helyére vezette a táncosnőjét.

A fiatalember, a vendéglős és néhány őslakó összebeszélt, felmentek a kis karzatra, amelyet az emeleti szobába vezető falépcső pihenője alkotott, felhozattak maguknak egy kis kerek asztalt, és onnan nézték a tarka, nyüzsgő sokaságot. A pincér nyomban három liter bort tett az asztalra; mindent a rendezőség látott el és fizetett ki előre a táncosok részére.

Flórusz lelkét kellemes bódulat töltötte el; a bizarr helyzet, az új, heterogén környezet mámoros izgalommal töltötte el.

A lelkek kinyíltak, a táncoló asszonyok ruhájából parfümillat szállt fel, elvegyülve a hőségben hervadozó virágok nehéz szagával és a csengő asszonyi nevetések hangjaival. Itt nem volt senkinek ellensége, itt senki sem kért számon a másiktól semmit.

Ez volt az az éjszaka, amely az őslakók között még sokáig azután is az új genezis éjszakájának neveztetett, mert ezen az éjszakán az őslakók, a száműzöttek újjászülettek, és ha ennek az emlékéhez menekültek, elfeledték, hogy voltak valaha királyok Beóciában.

Egyszer az, aki a mulatság főrendezőjének látszott, kiállt a terem közepére, és kiáltva mondta:

- Uraim és hölgyeim, háromnegyed egy! Következik az utolsó csárdás.

A zene felzendült, Flórusz és társai lesiettek a karzatról.

Flórusz a kis szőkéhez lépett, és felkérte.

A lelke akkor már telve volt mámorral; gyönyörködve nézte a leány aranyhaját és hófehér nyakát.

- Kérem, ígérje meg, hogy a búcsúzásnál nekem adja azt a piros rózsát, amelyik a keblére van tűzve! - mondta halkan.

A leányka megint fürkészve nézett rá, és mosolygott.

- Magának adnám - mondta -, de... de... nem adom!... Ugyan mit szólna...

Elhallgatott.

A fiatalember érezte a leányka hajából felszálló illatot, és ez elvette az eszét. Feltekintett, és amikor látta, hogy senki sem figyel rájuk, megcsókolta a lágy, selymes hullámokat.

- Az istenért, mit csinál!? - suttogta a leányka halkan, és gyengéden ki akarta fejteni magát a fiatalember karjai közül. De az még szorosabban magához ölelte, és ismét megcsókolta a szőke hajkoronát.

- Istenem, szegény Piroska, ha látná!... - suttogta a leány lángoló arccal.

Flórusz lángoló lelkén hirtelen jeges szél suhant keresztül.

- Piroska!?... - kérdezte zavartan. - Kire gondol?

A leány elmosolyodott.

- Ne ijedjen meg - mondta formátlan kis kacérsággal, belenézve táncosának szemébe -, most az egyszer nem árulom el!... Vagy mit is mondok: most az egyszer?! Hiszen talán soha az életben sem találkozunk többé!... Hanem kérem, a jövőben legyen hűségesebb a kis Piroskához, hiszen ő ezerszer szebb, mint én vagyok! És ne tettesse magát előttem, mintha nem is tudná, hogy kiről van szó, mert én vagyok a Nordheimer Piroska legjobb barátnője! Kérdezze csak meg tőle, hogy ismeri-e a Brammer Blankát?

- Ó, tehát Blanka! - monda Flórusz idegesen. - Tehát kedves Blanka, nagyon szépen kérem, hogy valóban ne szóljon Piroskának! Mire való lenne rossz érzést szerezni a számára, amikor csak ártatlan tréfa volt az egész!? Másodszor pedig nagyon szépen köszönöm a leckét, majd máskor ahhoz tartom magamat!... Végül pedig,... igen... ugyebár, ezért nem akarta nekem adni a rózsát?... Nos hát, kedves Blanka, nagyon kérem, igen nagyon kérem, adja nekem!... Az érzéseimmel majd számot vetek én magam!

A zene elhallgatott, a táncoscsoport kezdett feloszlani. Blanka levette kebléről a rózsát, és odanyújtotta Flórusznak. Hiszen ő maga mondta, hogy ő a legjobb barátnője Piroskának.

- Isten vele, és legyen jó! - mondta halkan, és egy affektált szökkenéssel eltűnt. Flórusz epésen nevetve nézett utána, aztán széttépte a rózsát, és ledobta a földre.

Rendkívül bántotta, hogy a hangulatát az utolsó pillanatban elrontották, és kissé bosszantóan nevetségesnek találta, hogy íme, már bárkinek is megvan a jogcíme, hogy útját állja az ő szabadságának. A vendégsereg már kifelé tódult, a nagy zűrzavarban idegesen keresgélte kabátját. De akkor a vendéglős odalépett hozzá, és halkan azt mondta neki:

- Kérem, doktor úr, surranjon be a konyhába!... Majd lehúzzuk a rolókat, és aztán mi öten még itt maradunk!... Itt van a Csömöllék a kontrásával. Ők majd elmuzsikálgatnak szép halkan!

- Ismét csak azt mondom önnek, kedves Auerbach, hogy kész örömmel! - mondta Flórusz, eltűnve a konyhaajtó mögött.

Hajnal volt, szürke, jeges téli hajnal, amikor Flórusz hazakerült.

A szoba jó melegre be volt fűtve - a háziasszony talán békejavaslaton dolgozott, nem tudva, hogy a fiatalembernek már van új szobája -, Flórusz leült az asztal mellé, kezére hajtotta az arcát, és ernyedt, vágyó akaratlansággal átadta magát a mámoros szomorúságnak, amely a szőlő gerezdjében raboskodik valamely fekete átok nyomán, várja megszabadítóját, hogy hálából prométheuszi tűztől izzó könnyeket csaljon a szemébe. Zaklatott lelkében újra felcsendült a hegedűk halk sírása, az elfátyolozott klarinét dacos zokogása. Fülében ott élt, jajgatott, vergődött még a rezgőnyárfa levelének szívet tépő híradása: isten hozzád, édes, isten hozzád, kedves!...

Bár jönne valami nyájas istenség - gondolta, amikor érezte, hogy a kezén könnycseppek futnak alá -, aki megmondaná nekem, hogy kit siratok?... Úgy rémlik: valami soha nem élt csodaasszonyt siratok én, akinek a szőke haja hullámai oly lágyan omlanak, mint a kis patakéi, amely ott folydogált a kertünk alatt; akinek az arca olyan, mint Malviné, de a szeme oly bágyadtan lobog, mint legelső karácsonyfám sudarán a gyertyácska; akinek a keble oly fehér, mint régi mezőink hóleple, de fehér keblében a szíve oly lázasan ver, mint az illatos, pompás szüzeké, akiket a ragyogó bálteremben magamhoz szorítottam; akinek léptei hangtalanok, mint gyermekkorom mesét hordó, néma, téli éjszakái, és aki hosszú selyemuszályán mint ragyogó kis tündéreket maga után vonja az én testet öltött régi, diadalmas álmaimat!... És ó, jaj, akinek a hangja olyan, mint a Piroskáé!... És ha lehunyom a szememet, hogy világtalan és nemtudó legyek, mint a vak, akkor nem kell más, csak a hangja, az édes hangja, és ha feltekintek ismét, elfelejtem a hangját, akkor csak őt vágyom vissza, csak ő kell bágyadt szemével, hófehér keblével!

Odakint a hideg égre felvonult a hajnal, és szürke kezével befogta a csillagok ragyogó szemecskéit.

A fiatalember egyedül volt, egyedül teljesen.

- Ó, tudom már, miért vagyok szomorú, miért könnyezem!? Mert hiszen nem történt velem semmi, hiszen nem bántott senki!... Hogy eljátszottam egy szép asszony szerelmét? Hiszen a szép asszony vadon terem, mint a mezők virága!... Hogy eltaszítottam magamtól a régi, ragyogóan tiszta világot?!... Magam akartam, és ha lehajtott fejjel keresem, megtalálom újra!... Hogy magam után csaltam a fertőbe egy tiszta leánykát?!... Nos, most kiemelem őt onnét újra, és a templom szenteltvizével lemosom róla a csatakot!... Hiszen ha el tudnám hinni a gyönyörű gyermekmesét, hogy odaát a túlsó világon az emberek megbékélnek egymással, mert belelátnak egymás lelkébe, és megtudnak mindent, vágyódva várnám a halált, hogy meglássa mindenki: a lelkem oly tiszta, oly fehér, mint a szűz lány menyasszonyi fátyola!... Nem bánatomban sírok én, hiszen ezek a könnyek nem égetnek, csak melengetnek, mint az anyám karjai, hiszen nem keserűek, hanem édesek, mint a cseppentett méz!... Repeső gyönyörűségemben sírok én, amiért az akaratom, ez az unalmas zsarnok elhagyott örökre, és

nincsen már, aki utamat állja, ha követni akarom a szeszélyes Ananké táncos lépéseit!... Ah, nem tegnap: ma volt a táncok napja! Úgy járom a keringőt a vezetőm nyomában, mint a vidatánc őrültjei, és érzem, hogy nincs megállás többé, hogy bele fogok táncolni a sírgödörbe!...

Hirtelen valami jutott az eszébe.

Felkelt, előkereste az ócska, piros nyakkendőt, azután eloltotta a lámpást, és a hajnal derengésénél hosszan, mozdulatlanul nézte. Homlokán mély barázdákat szántottak a gondolatai, de azután hirtelen elnevette magát.

- Nos, kedvesem, a kis névrokonod most alszik, és a szíve bizonyára tele van haraggal. Ővele nem táncolhatok, pedig én táncolni szeretnék, nekem táncolnom kell, mert tizenhárom pokolbeli ördög csiklandozza a szívemet!... Nem volna kedved velem táncolni a keringőt?...

Összegyűrte a nyakkendőt, és beletette a belső zsebébe.

Miért is tette?... Miért is tette!?

Ha tudta volna, hogy a két Piroska szövetségre lépett egymással!?...

Másnap délben Rechnitzer, az öreg hordár, a tavalyi körverseny győztese állított be hozzá, kezében vaskos levéllel.

Megnézte a címzést, és megismerte a nővére írását.

- Jól van, öreg matador, itt van egy korona, elmehet! - mondta, azzal a levelet az éjjeliszekrényre dobva befordult, és tovább aludt. Csak délután négy órakor kelt fel, akkor megberetválkozott, és elment a Centrálba uzsonnázni.

Kávé után rágyújtott egy szivarra, átfutotta a lapokat, aztán félredobva őket, felbontotta a levelet.

A borítékból lila szalaggal átkötött bankjegycsomó és egy finom női levélke bukkant elő.

- „Kedves öcsém - írta Marinczerné -, bár tegnapi magatartásod után nem szívesen keresem az alkalmat a veled való bárminő érintkezésre, mégis megtartom ígéretemet, és megírom neked a dolgok mibenlétét, elvárva tőled, hogy a dolgot mindnyájunk, tehát a magad érdekében is titokban tartsd.

Még tavaly, az év elején történt, hogy egy pénzcsoport felkereste a sógorodat, hogy pusztán csak *erkölcsi támogatásával* vegyen részt tervüknek, a Sió-völgyi vicinálisnak megalapításában. Amint bizonnyal tudod, ez az *erkölcsi támogatás* a koncesszió megszerzésére vonatkozik, amire a sógorod a kilátásba helyezett igazgatósági tagság ellenében vállalkozott is. Amikor aztán a dologgal behatóbban foglalkozott, rájött, hogy a vasútvonal éppen úgy átmehetne apa birtokán, ahogy az eredeti terv szerint, attól pár száz méternyire. Amikor ezt az igazgatótanácsnál sikerült keresztülvinnie, átadott apának annyi pénzt, amivel ő a kijelölt birtokrészt tehermentesíthette. Amikor aztán a kisajátítás ma egy hónapja megtörtént, úgy egyezett meg apával, hogy a kisajátítási összeg ugyan teljes egészében a szüleinké marad - pedig tudod, hogy az ilyesmi mindig kitűnő üzlet -, ezzel szemben azonban szüleink halála után a megmaradt birtoknak a mi köteles részünkön felül eső többlete, ami addig is sem el nem idegeníthető, sem meg nem terhelhető, csonkítatlanul az övé lesz. Ilyenformán szegény apa sorsán óriásit lendített, anélkül, hogy ő maga károsodnék, mert körülbelül bizonyosra veszi, hogy a birtokrész hozadéka az ő kezelése alatt - mert ha nyugdíjba megy, földbirtokos akar lenni -, a mai kezeléshez képest - hiszen tudod, hogy szegény apát ott lopják és csalják

meg, ahol akarják -, legalább is megháromszorozódik, eltekintve attól, hogy a pompás birtoktag nem darabolódik fel.

Mármost a dolog úgy áll, hogy te, ha összeszeded a jobbik eszedet, hazamehetnél a gazdagságot pénzügyileg kissé rendbe szedni - most már van mivel -, gazdasági kérdésekben az öreg Boros, a kasznár, mindig a legnagyobb jóakarattal és szakértelemmel a kezedre járna. Egyébként is, amint a férjemtől tudom, a birtokunk ügyei nem állanak olyan rosszul, mint képzeltük, és apát csupán a folytonos forgópénzhiány - ami most már megszűnt - kényszerítette a kapkodásra, a kényszereladásokra. Talán legokosabb lenne, ha már most karácsonykor hazamennél, hiszen a jogot otthon is folytathatod, és addig is, míg tájékozódást szereznél magadnak, otthon maradnál. Úgy tudom, mama ugyanebben az értelemben fog írni neked. - A mellékelt pénzt papáék küldték neked örömükben - nekem is ugyanennyit küldtek -, éspedig azért ide hozzánk, miután tudva, hogy a férjem meg fog téged látogatni, bíztak abban, hogy már újra itt lakol nálunk. Miután azonban tegnap kijelentetted, hogy nem kívánsz bennünket ismerni, a pénzt elküldöm. Üdvözöl stb."

Flórusz szinte szédülő fejjel olvasta a sorokat; úgy képzelte, hogy feltárulni látja újra a hatalmas érckapukat, amelyek lassan, zajtalanul bezárultak mögötte.

Levélpapírt kért, és nyomban válaszolt a nővérének.

- „Kedves Berta, fogadd legőszintébb köszönetemet úgy a szíves értesítésért, mint küldeményedért. Légy szíves és kedves férjednek is tolmácsold szívből jövő hálámat a mentőakcióért! Karácsonyra okvetlenül hazamegyek, és majd hazulról pontosan értesítlek benneteket a dolgok állásáról... Hogy tegnapelőtt melyikünk és mennyiben volt hibás?... Ezt most ne kutassuk. Én a magam részéről sajnálom a dolgot; nagyon kedves lenne, ha ugyanazt te is tudtomra adnád valahogyan. Felmennék hozzátok, de a sógorommal történtek után kissé furcsán venné ki magát a dolog, azért arra kérlek, adjál nekem a közeli napokra valahol találkát, és arra hozd el magaddal Irént is. Új címem stb."

Azután megolvasta a pénzt: olyan összeg volt, amely minden bajából egyszerre kiránthatta.

Felujjongott, mintha bilincset vett volna le a karjairól; legelső gondolata az volt, hogy adósságait kifizeti. Odaintette a pincért, és megkérdezte:

- Mondja csak, szokott még idejárni esténkint Burkovics úr?

- Nem - mondta a pincér -, már vagy két hét óta nem jár ide! Azt mondta, kénytelen lesz olyan kávéházat keresni, ahol nem találnak rá!... Bizonyára valaki mindig pumpolta!... A Burkovics doktor úr, bocsánat a kifejezésért, már csak afféle született balek!

Flórusz összeharapta az ajkát, mert érzete, hogy az arca lángvörös lesz.

- Az mindenesetre a Burkovics doktor úr dolga, és nem másé! - mondta a pincérnek.

Azután fizetett, és elsietett a legelegánsabb belvárosi ruhásboltba. Már régi, kedves álma volt, hogy a gardróbját gyökeresen restaurálja.

7. A mennyegző

- Itt vagyok, itt vagyok, hogy jó reggelt kívánjak a kedves doktor úrnak! - mondta Kopeczky nyájas mosollyal, rendkívül illedelmesen, halkan betéve maga mögött az ajtót. - Itt a posztijon damér!... Ugyebár, így mondják, kéremássan?

- Hozta isten, kedves Kopeczky bácsi!... Igen, valahogy így mondják, de hiszen az tökéletesen mindegy!... A fő az, hogy a posztijon, az én kedves, öreg barátom uram itt van!

Flórusz felült az ágyában, és kedvtelve nézegette öreg barátját. Pompás éjszakája volt, telve ragyogó álmokkal, boldog várásokkal; úgy ébredt, mint a kisdiák Ádám-Éva reggelén. Nyomban átértette a helyzetet és azt is, hogy mily kínos lehet a nyájas öregre nézve ez a küldetés.

- Tessék helyet foglalni! - mondta vendégszeretőn intve a pamlag felé -, és hogy semmi félreértés ne legyen közöttünk, engedje meg nekem a kérdést: fogas?... fogatlan?...

- Fogas kérdés, ugye, kedves doktor úr!? - mondta a szabómester, öregesen, döcögőn nevetve a maga kis ötletén. - Én a fogas, vagy mondjuk így: a tréfás Kopeczky vagyok!... Hajh! Legénykoromban sokat nevettek nekem a kollégáim meg a szép kisleánykák, akik azóta márráncos nagymamák, hehe!... De persze, a masina elkopik!... A fogatlan Kopeczky azóta még csonkább lett, mert most meg ott lábatlankodik a piacon, ő akar beszerezni mindent maga, azt mondja, hogy jobban ért hozzá, mint öt vénasszony!... Hehe!

- Valóban, nagyon tréfás ember a kedves Kopeczky bácsi!... Tehát minek köszönhetem a szerencsét?... Azaz, talán hagyjuk ezt, hiszen, gondolom, tisztában vagyunk a dolgokkal!... Tehát?...

- Igenis, igenis - felelte a küldött, boldogan dörzsölgetve a kezét, hogy a kemény dió ily könnyen feltörött, bár némileg sajnálta a szívhez szóló, humortól csillogó dikciót, amit útközben kieszelt. - Tehát az én kedves Nordheimer barátom és vele együtt a családja is kéretik a doktor urat, hogy holnap őket ebédre megtisztelni szíveskedjék!... Az ebéd pontban fél kettőkor leszen!

- Ott leszek!... Kérném Nordheimeréknek tiszteletemet átadni, Kopeczky bácsi pedig a híradásért fogadja őszinte köszönetemet.

- Fogadom! - mondta a szabómester ünnepélyesen, ezúttal nem tréfából. - És ezek után, nehogy a doktor urat öltözködése közben zavarjam, ajánlom magamat! Ajánlanék finomabb portékát is, de mit tegyek, ha nincs?!... Hehehe!

Meghajtotta magát, és bütyköslábával etikettszerűt csosszantva, kilebbent a szobából.

Ez a nap a boldog izgalmak napja volt; azok közül a napok közül való, amelyeken az ember önmagát is megcsalva sóhajtozik, hogy még ide és amoda is el kell mennie, még ezt és amazt is be kell szereznie, pedig minden darabot már régen maga előtt lát boldog tervezgetéseiben, örül a lelke, ha az egyiket vagy a másikat átveheti, és leolvashatja érte a pénzt, sőt maga a beszerzési program, talán még az útvonal is pontosabban ki van dolgozva már régen, mint valami mestersakkjátszma végjátéka.

Esti fél hét lehetett, amikor Flórusz csomagokkal megrakottan hazatért - a többit már tegnap hazaszállította -, akkor bezárkózott, és csak nyolc órakor nyitotta ki ismét az ajtót, amikor már ismét régi fényében pompázva nézegette magát a tükörben. Az utolsó, aprólékos simításokat

végezte a toalettjén, amikor a háziasszonya bejött, hogy utánanézzen a tűznek. Amikor végzett, megállt, vizsgálódva nézegette a fiatalembert, és nyájasan mosolyogva azt mondta:

- Milyen elegáns ember a doktor úr!... Mindig így kellene lenni!

- Nagyon köszönöm - mondta Flórusz fanyarul -, azt hittem, hogy eddig még mindig úri formám volt!... Kérem, háziasszony, éppen jó, hogy bejött... azt akarom mondani, hogy bár ma már elseje van, lehetetlen volt kihurcolkodnom, hiszen látta, hogy egész mostanáig futkostam!... Csak holnap délután költözöm, hanem mindenesetre tessék kiszámítani a két napra eső bért, és én természetesen...

- Ó, kérem - mondta a háziasszony a csodálkozást mímelve -, hiszen én csak tréfáltam!... Hiszen tetszett látni, hogy ki sem írtam a szobát!

- No, azt ugyan rosszul tette, szívem, mert nekem már van új szobám!... Ami pedig a kiírást illeti, nekem igazán van okosabb tennivalóm is, mint a kapukban szaglászni!

A háziasszony összecsapta a kezét.

- Te jó isten, most itt maradok lakó nélkül!

- Hja, lelkem, aki ilyen tréfákat enged meg magának, az lássa is, hogyan lesz tovább!... Egyébként tudja, mit!? - folytatta egy ötlettől megkapva -, hát nem bánom, itt maradok!... Azt a másik szobát majd átadom egy ismerősömnek!

Elfordult, mert érezte, hogy a vér az arcába szökik. A szekrényében kezdett babrálni, úgy folytatta.

- És ha már így vagyunk, meg fogom kérni valamire a háziasszonyt!

- Tessék csak parancsolni! - mondta az megszelídülve.

- Miután karácsonyra hazamegyek, szeretném két vagy három barátomat egy kis búcsúlakomára meghívni! Ez azonban csak úgy lehetséges, ha kegyed beleegyezik, mert bizony akkor hajnal előtt aligha lesz vége a dolognak, sőt, ha szíves lenne arra vállalkozni, hogy nekünk a vacsorát megfőzi! Mindent a tetszése szerint szerezne be, mindent úgy csinálna, amint akarja, ami megmarad, kivéve az italneműt, de hiszen az úgysem marad, a kegyedé lenne!... Beleegyezik?

- Ó, hogyne, készséggel!... Mikor tetszenék?...

- Azt most még nem tudom, de holnap már, azt hiszem, megmondhatom.

Ez a terv már felmerült a fiatalember lelkében, most úgy számított, hogy holnap okvetlenül felkeresi Burkovicsot, akinek szintén a meghívottak között kell lennie, és akkor már tudni fogja, mikor lesz a legalkalmasabb.

A háziasszony kiment, Flórusz pedig elsietett vacsorázni. Útközben azonban úgy gondolta, hogy végigsétál a Kossuth Lajos utcán. Ma nem bánta volna, ha régi ismerőseivel találkozik.

De már későn volt; a korzó ilyenkor már feloszlott.

Éppen be akart fordulni a ferenciek templománál, amikor valaki hátulról vidáman, tréfásan rákiáltott:

- Flórusz!... Hopp!... Flórikám!

Megfordult, és a vidám, kedves Merinszkyt látta maga előtt, azt a jómódú kollégáját, akitől első ízben kért kölcsön. Végtelen zavarba jött, mert bár szívből szerette ezt a könnyelmű, jószívű kis krakélert, teljesen és tökéletesen megfeledkezett róla.

- Merinszky... kedves Merinszky! - mondta most örvendezve, átölelve a barátját. - Minő szerencse, hogy veled találkozom!... Most feltétlenül velem kell jönnöd vacsorázni!

- Rendben van - mondta a jó barát, karonfogva Flóruszt -, hanem mindenekelőtt beszéljünk rólad! Amint hallom: szerelem... eljegyzés...

- Kitől tudod? - kérdezte Flórusz megdöbbenve.

- Kiktől, barátocskám, kiktől!... Többektől!... Vagy azt hiszed, hogy itt, ennek a világvárosnak nevezett falunak a közepén valaki csak úgy titokban építhet magának egy külön kis paradicsomkertet!?... A legutolsó értesülésem egyébként a suszterom leányától, bizonyos Brammer Blankától, egy igen helyes kis szőke fruskától való!... Megcsíptem az állát, és miután így összeismerkedtünk, elújságolta nekem a dolgot! Hogy azt, hogy mi kollégák vagyunk, honnét tudja, arról sejtelmem sincsen!... Ő pedig csak tudja a dolgot, mert amint mondta, ő a menyasszonyod legjobb barátnője! - tette hozzá nem minden malícia nélkül.

Flórusz észrevette a dolgot, és inkább szomorúan, mint sértődötten azt mondta:

- Ugyan, ne bánts engemet, hiszen hidd el, úgyis a végletekig fel van zaklatva a lelkem!... Különben is majd megbeszéljük a dolgot azután.

A Bristol étteremben vacsoráztak.

Amint a második termen végigmentek, az egyik asztalnál a milliomos Könczöl építész társaságát pillantották meg. Ott volt a vén sas két gyönyörű unokája, a két Samarjay leány is. Flórusz meghajtotta magát, amire a Mela, a fekete szemű kis boszorkány mosolyra villantotta hófehér fogát, és göndör fejével nyájasan bólintott.

- Ismered őket? - kérdezte Merinszky, amikor már leültek. - Én ebben a szezonban szeretnék bemutatkozni nekik! Az a kis fekete, aki neked bólintott, így ismeretlenül is elcsavarta már a fejemet!... Sokszor látom őket esténkint vagy itt, vagy a Gerbeaud-nál!

- Tavaly sokat táncoltattam őket! - mondta Flórusz elgondolkozva. - Legutóbb tavasszal, a Margitszigeten találkoztam velük!... Akarod talán, hogy átmenjünk hozzájuk, és bemutassalak?... Azt hiszem, a társaságból mindenkit ismerek!... Vagy... vagy talán mégse!... Szeretném, ha ezt az estét egészen nekem szentelnéd!...

Vacsora után lementek a kávéházba, és beülve az egyik sarokba, egy üveg magyarádit rendeltek.

- Kedves Merinszky - mondta akkor Flórusz - most, hogy egyedül vagyunk, mindenekelőtt a legnagyobb köszönettel visszaadom a pénzedet!

Elővette a tárcáját, és gyönyörködve turkált a bankók között.

- Megadtam volna már réges-régen - folytatta, amint ezt száz adós közül kilencvenkilenc megteszi, könnyű lélekkel vágva bele bármely kifogásba most már, hogy a pénzt visszaadta, ha még nem is tudja, mit fog mondani tovább -, de... de...

- De nem volt miből! - vágott közbe Merinszky jólelkű nevetéssel, a kezével könnyelműen legyintve. - Ugyan, hagyd el!... Tudom én, hogyan megy az, ha egy ilyen ábrándos, félbolond úrigyerek valami zagyva, kusza szerelmet szed a szívére, és aztán annak a súlya alatt elkezd szép lassan alácsúszni!... Sohase harapdáld az ajkadat, kedvesem, *én* vagyok a te igazi barátod, *én*, nem pedig a Szütymögi, meg a Prücsök, meg a... a Csiszlik nevű szabólegény, aki doktor úrnak szólít, és diszkréten félrefordul, ha a doktor úrnak eszébe jut a sáros cipőjét beletörülni másnak a tiszta ruhájába!

- Kedvesem - mondta Flórusz idegesen -, én rendkívül nagyra tartom a te barátságodat, de az efféle hangnem...

Merinszky legyintett.

- Nekem ugyan beszélhetsz!... Régen készülök én már erre a kis professzióra, és címeres gazembernek tartanám magamat, ha most, amikor itt van a reá való alkalom, elmulasztanám azt!... Tudom én nagyon jól, mondom, mert az én szegény testvérbátyám éppen így volt!... Még talán szerencséje, hogy a szkiffverseny alkalmával belefulladt a Dunába, különben bizonyára maga az élet fojtotta volna meg, amit a maga számára keresett!... Egyébként jó, nem bánom, hagyjuk ezt a hangot! Tudom, hogy ti, ábrándosak, egyszersmind túl érzékenyek is vagytok, hiszen ez a kettő együtt jár! Megbántani pedig nem akarlak!... Hanem megengeded, hogy néhány baráti kérdést intézzek hozzád?... Nos, mondd: szerelmes vagy a menyasszonyodba, ennek a szónak nemcsak férfias, hanem egyben etikai értelemben is?

- Igen!... Természetesen! - mondta Flórusz nyomban. Érezte, hogy a távol levő leánykát még az árnyék ellen is meg kell védenie.

Merinszky mosolygott.

- Dzsentlmen vagy, azt mindenki tudja, de lásd, én minden látszólagos hányavetiségem, léhaságom és nemtörődömségem mellett is éles megfigyelő vagyok: az ilyesmit nem ezzel a mohó sietséggel, és nem ezen a hivatalos hangon szokás mondani!... De mindegy!... És mondd csak, kérlek, van a szerelmetek történetében olyasvalami, amiről azt szokták mondani, hogy: ezek után egy dzsentlmen...

- Kérlek, Merinszky - mondta Flórusz kissé sápadtan -, én tudom, hogy te valóban a legjobb barátaim egyike vagy, és azt is érzem, hogy ezt a kérdést rendeznem kell, mert érzem, hogy az élet énfelém is, ahogy említetted, néha mintha kitárt marokkal közeledne, hogy a torkomat átszorítsa!... Nos, tehát... van!

- Ez más, ez egészen más! - mondta Merinszky a fejét lehajtva és szórakozottan babrálva a cigarettájával. - Vagy különben - mondta hirtelen élénken -, nem más! Sőt én ezt már előre a bűnödül tudtam be, te is őszinte voltál velem szemben, én is az leszek, és ezen az alapon állva töprengtem a dolgaid felett!... Mert én sokat gondolkodtam a te dolgaidon!... Lásd, én az ilyen eseteket illetőleg kétágú filozófiát állítottam fel, sőt azt is mondhatnám, hogy az én filozófiám egy kinyitott harapófogóhoz hasonlít!... Az egyik ág a felé a régi bölcsesség felé mutat, amelyet már említettem, hogy: ilyenkor a dzsentlmen... stb. Szóval, ennek a tanulsága az, hogy elveszed a leányt, és punktum. És a másik?... Nos, én... Vagy nehogy a legkisebb állásfoglalással is gyanúsíthass, teljesen kikapcsolom magamat, és így mondom: vannak, akik ma már nem hisznek a Csipkerózsika gyönyörű meséjének, akit a farkas becsalt a barlangjába, azt mondják, hogy a Rózsika alighanem önként ment be oda, és egyike ezeknek a szkeptikusoknak azzal támasztotta meg előttem a kételyeit, hogy a tapasztalás szerint sokkal több masamódériával foglalkozó Csipkerózsika megy be a jól szituált, jó nevű farkasok barlangjába, mint ahogy milliomos kisasszony például a díjnoksággal foglalkozó farkasokéba. Ő mondta, nem én, őreá haragudj, ha a parabolát kissé szögletesnek találod... A mai Rózsikák hangosan követelik a férfiakéhoz hasonló elhatározási szabadságot; nem volna helyénvaló, ha ennek a szabadságnak a konzekvenciáit is viselnék?... Hanem csodálatos körforgás ez! *B* észreveszi, hogy barátját, *A*-t, aki pompás fiú, a Rózsikák egyike a legnaivabb, a legegyszerűbb eljárással elkezdi gyúrni, formálni, amíg olyan kicsiny lesz, mint egy krajcáros bugyli, akkor aztán szépen összecsukja, és beleteszi a retiküljébe. *B* tépi a haját, tördeli a kezét, hogy ez érthetetlen őrület, de két hónap múlva ő maga is átalakul bugylivá, és amikor *C* számon kéri tőle a dolgot, diadalmas mosollyal azt mondja: hja, barátom, csakhogy az én esetem egészen más!...

Őutána *C* következik, és amikor az ábécé a végére ért, kezdődik megint elülről!... Nos, kedves Flóruszom, az én filozófiám másik ága ezeknek a bölcsességeknek a konzekvenciái felé mutat!... Mármost, kérlek, csak választani kell! De választani - *kell!* Okvetlenül kell!... És megalkuvás nincs!... Ha a fogó két ágát párhuzamba akarod hozni, a harapója összecsukódik, és elharapja a torkodat!

Elhallgatott, töprengve nézte a szivarja füstjét, és csak hosszú hallgatás után kérdezte ismét gonoszkodó mosolygással:

- Mondd csak, te Flórusz, nem vett erőt rajtad valami különös érzés, amikor ma este a kis Melanie rád mosolygott?

Flórusz hátradűlt a székében, és valami hideg, nyugodt elhatározással azt mondta:

- Sőt, azóta is egyre itt zsong a fülemben az a kedves kis ária a Gésákból, amelyiknek az ütemeire a fekete szemű kis boszorkával bosztonoztam!... És látod, ahogy ebben a kérdésben eléd jövök a fehér zászlóval, úgy a többire nézve is már eleve kijelentem, hogy igazad van, vagy hogy tovább menjek: mindazt, amit te tudsz, én is tudom. Sőt, én valamivel alighanem többet is tudok. Tudom, hogy az az *A* meg a *B* bugyliszerű metamorfózisa közben nem okvetlenül megy keresztül a szamári fázison is, nem oly bosszantóan, sőt gyűlöletesen buta, mint aminőnek látszik. A látszat - hogy egy meglepően új igazságot mondjak neked - igen gyakran csal. Elhiheted nekem, hogy a poéta, aki megénekli, egészen másként látja a virágot, mint a botanikus, aki nagyítóval vizsgálja, ez ismét másként, mint a kertész, aki felnevelte, végül a kertész megint egészen másként, mint az ökör, aki megeszi! És mivel ez nem parabola, hanem való igazság, semmi okod sincsen, hogy akár énrám, akár másra haragudjál, ha szögletesnek találtad!... Hátha az az *A* vagy a *B* olyan, mint az ópiumszívó, aki nagyon jól tudja, hogy mi felé közeledik, és azért mégis naponta kiszippantja apró kis pipáját!?... Ami pedig a filozófiád harapófogó alakú szimbólumát illeti, te csak három esetet említettél: elindulok az egyik szára irányában, elindulok a másik szára irányában, végül ravaszul párhuzamossá akarom alkudni magammal a kettőt, amikor is a fogó összecsapódik, és átszorítja a torkomat!... De hátha valaki gyűlöletesnek látszó tehetetlenséggel, vérforraló akarattalansággal odaáll pontosan a fogó két éle közé, és aztán ahelyett, hogy ezt vagy amazt tenné, lehunyja a szemét, és várja, hogy a fogó önmagától összecsapódjon?... Mert *én* mondom neked, hogy az a fogó összecsapódik önmagától is!... Ismered az akarattalanság gyönyörűségeit?!... Ismered azokat, akik félnek az éles, a hideg bizonyosságoktól, a szögletes határozottságoktól!?... Nézd csak, Merinszky, ha gyönyörű álmodból felriadsz, mire riadttál fel? A való élet valamely durva bizonyosságára: valaki kiáltott, valami lezuhant, éhes vagy, az ébresztőóra után furfangos kis masinálja belezörgött a füledbe, sőt elég, ha csak némán mutatta is a hét órát, már ez a némaság is durva bizonyosság, annyira az, hogy még hegye is van, amivel belefúródik az agyvelődbe, és tudtodra adja, hogy fel kell ébredned, mert itt vagy amott várnak rád!... Az álomban nincsen így; az álomban semmi sem bizonyos!... Ott, ha zenét hallasz, hallod is, meg nem is, ott, ha valakit megszólítasz, az nyomban átalakul valaki mássá, és végül ott, ha zuhanni kezdesz a szikla ormáról lefelé, sohasem érsz le a mélységbe, sohasem zúzod össze magadat!... Hátha valaki jobban szeret álmodni, mint ébren lenni?...

Merinszky tűnődve nézett a barátjára, és halkan azt mondta:

- Te többet tudsz, mint én, leköszönök preceptori méltóságomról!

- És most, kedves Merinszky - mondta Flórusz könnyedén, szinte vidáman, hogy így tisztába jött önmagával, mert hiszen amit mondott, azt nem Merinszkynek mondta, hanem önmagának -, és most még szeretnék tőled valamit kérdezni! - Nem tudod pontosan Burkovics lakásának a címét? Őneki is tartozom, és...

- Különös valami - nevetett Merinszky, akinek minden jómódja mellett is valóban voltak ilyen tapasztalatai -, ha az ember valakitől kölcsön akar kérni, tűvé kell érte tenni az egész várost, de ha az adósságát meg akarja adni, hipp-hopp, ott van az illető! Engem nem is kerestél, mégis rám találtál, Burkovicsot pedig holnap nálam fogod megtalálni! Holnap nagy uzsonna lesz nálunk, jöjj el te is! Okvetlenül várlak! Lesz ott néhány szép asszony is, köztük az unokanővérem, Koltayné is! Rendkívül csinos asszony, kár, hogy nemsokára özvegy lesz!

Flórusz érezte, hogy a szíve hevesebb dobogásba kezd.

- Az unokanővéred? - kérdezte elhalkuló hangon.

- Természetesen - nevetett Merinszky -, mi van ezen csodálkoznivaló!?... Bizonyosan szerelmes voltál bele, azért kérdezősködöl felőle olyan meghatottan! Nem is csodálom, nyugodt lehetsz, hogy nem voltál egyedül!... Honnét ismeritek egymást?

- Bizony, nem tudnám pontosan megmondani...

- No, mindegy!... Hát holnap majd találkozhatsz vele!

- És miért mondod, hogy özvegy lesz?... A férje nagybeteg?

- Tudja isten!... Valami különösebb baja nincs, fenn jár, de egyre gyengébb lesz! Már azelőtt is olyan húzódozó, rejtőző emberke volt, de most, a tavasz óta meg éppen egyre romlik, fogy! Olyan már szegényke, mint hat krajcár ára aszalt szilva!... Nos, eljössz?

- Feltétlenül!

- És most azt ajánlanám neked, hogy sétáljunk át az Aranykéz utcába! Ismerek ott egy mikroszkópi kicsinységű vendéglőt, mi egymás között röviden csak kis undoknak nevezzük, akkora az egész, mint egy női kalapskatulya, hanem olyan bort nem mérnek egész Budapesten!... Ez a lötty nem ér semmit!...

Pontban fél kettő volt, amikor Flórusz másnap benyitott Nordheimerékhez.

A kis szabómester eléje sietett, meghajtotta magát, és ünnepélyesen azt mondta:

- Hozta isten a doktor urat szerény hajlékunkban!

- Kedves Nordheimer bácsi - mondta Flórusz könnyedén, fölényesen nevetve és ügyelve rá, hogy Piroska is meghallgassa, amit mond -, legyünk csak úgy, mint azelőtt, hiszen nem történt semmi! Az, hogy a nővérem mit gondol, mit nem, igazán nem fontos, aminthogy nem fontos az sem, ha egy kis fruska feldugja az orrát, maga sem tudva, miért?... Majd rendbe jön minden magától!

- Bajosan! - súgta oda Nordheimer, tenyerét fontosan a szája elé tartva. - Újabb bonyodalmak is történtek!

- Állok elibük! - mondta Flórusz hetykén, hangosan, és bement a szobába.

Piroska az ablaknál ült, és varrt.

- Csókolom kezét, nos megbékült már a kis rebellis!?

Piroska hallgatott, csak a vállát vonogatta.

De ugyan miért is bosszantanálak fel téged is, magadat is azzal, ami ott bent, a kedves kis szobában lefolyt?

A fiatalember beszélt, eleinte fennen, fölényesen, utóbb kapacitálóan, majd kérőn, később rimánkodva, a leány meg hallgatott, és az ajkát biggyesztette. Minden jóravaló pszichiáter megesküdnék rá, hogy a leány akkor komplikált, bonyolult gondolatokat szövegelt magában, de én bizonyosan tudom, hogy nem gondolt abszolúte semmire, csak várt. Várta, amíg a fiatalember addig beszél, addig fűzi egyik gondolatát a másikhoz, amíg ez a lánc feltétlenül elvezet valami megoldáshoz. A kitűnő lélekbúvárok, főként a bourget-i magaslaton álló asszonyismerők ezt a rendkívül egyszerű eljárást nevezik női kiismerhetetlenségnek, asszonyi rejtelmességnek.

Az ebéd kínos csendben folyt le, mert a fiatalember hiába mondott bármi vidámat, az öregek nem mertek felderülni és ezzel az ügyet mintegy magukra nézve is jelentéktelennek bélyegezni. Nyomban az ebéd után ki is osontak a konyhába ismét.

A fiatalember leült a kerevetre, és az újságot kezdte olvasni. A kis szobában sokáig csend volt, végül a leány minden bevezetés nélkül azt kérdezte:

- A rózsát is elhozta magával, amit a mulatságon kapott?

Flórusz ledobta az újságot, odasietett a leány elé, és megállt előtte. Pár pillanatig hallgatott, majd hirtelen elnevette magát.

- Ó, hát árulkodott a kis vipera?!... Már másodszor hallok felőle!... No, semmi!... Hanem annyi bizonyos, hogy okos kis példabeszéd az a bizonyos korpatörténet!... Hanem kedves Piroska, ezt az alkalmat, hogy volt kegyes szóra érdemesíteni csekélységemet, sokkal okosabb dologra szeretném felhasználni!... Karácsonyra haza kell utaznom, ezt szeretném magával megbeszélni!

- Mi megbeszélnivaló van ezen? - kérdezte Piroska, most már szemmel láthatóan békülékeny kötekedéssel. - Ha akar, elmegy!... Én igazán nem fogom meg a kabátja szárnyát!

Flórusz egy pillanatig küzdött magával; kiérezte a lány hangjának minden rezdüléséből a változást, de aztán egyetlen pillanat alatt meggyőzte önmagát, hogy mindez csak azért van, mert a lány kénytelen volt belátni, hogy az előbbi hanggal nem megy semmire.

- Ejh - mondta, végleg elhatározva magát -, nem gondolja, kedves Piroska, hogy az ilyesmi nemcsak ízetlen, hanem egy kissé unalmas is!? Higgye el, hogy mindketten okosabb dologgal is el tudjuk tölteni az időt, mint az effélével?... Talán helyesebb lesz, ha a jövőben csak akkor izen el értem, ha, hogyan is mondjam csak...

A leánykát a visszautasított béke szíven döfte, de az asszonyi ösztön megmondta neki, hogy nem szabad elárulnia magát.

- A jövőben? - kérdezte hidegen mosolyogva. - Hiszen tegnap sem én izentem magáért, hanem a szüleim!

- Mily finom disztinkció! - mondta a fiatalember epésen, aztán valami egészen átlátszó ürügy alatt ajánlotta magát.

Átment az utcán, és a túlsó trottoáron megállva, pár percig mozdulatlanul nézte a kapu fekete torkát. Maga sem tudta, vár-e valakit vagy valamit. Azután vidáman elkezdte fütyörészni a Gésák keringőjét, és elment a kávéházba. Ott egy játszma à la guerre mellett akarta megvárni az uzsonnaidőt.

Az egyből három lett, de mind a hármat elvesztette.

Az átlagon jóval felül játszotta a biliárd minden változatát, de most egyik ütést a másik után hagyta ki idegesen remegő kezével.

Amikor az óra fél hatot mutatott, átsietett Budára, Merinszkyékhez.

És attól fogva, hogy belépett a ragyogó termekbe, hogy maga körül látta újra azokat, akik közé született, hogy a társai, a kedves úrifiúk többé nem lefojtott, kíméleteskedő, hanem régi csengő hangjukon szóltak hozzá, mint azelőtt, és hogy a selyembe burkolt virágcsokorhoz hasonló asszonyok fátyolos szemében megint olyannak látta önmagát, mint azelőtt - mindazt, ami körülvette, tündéri álomcsoportnak látta, az asszonyi nevetéseket hárfapengéssé összefolyva hallotta, mint a lázbeteg, a maga hangja is idegen volt előtte, és ha a földig érő velencei tükrökben megpillantotta önmagát a szikrázó villanyfényen, mintha sohasem élt testvérét látta volna maga felé közeledni. - A Malvinnal való találkozás pillanatára nem bírt visszaemlékezni többé soha; az első szavak a karácsonyi csengettyű aranyverőkéjével doboltak a fülében, de az, amikor már ott kint állt ismét az utca hideg ködében, akkor is ott élt előtte, hogy az asszony szomorúan néz a szemébe, hallotta, amint halk, bús kérdéseket intéznek egymáshoz, és a szívük minden gyilkos keserűségét kicsordítva felelnek meg rájuk, és hallotta újra, amint az asszony könnybe borult szemét elfordítva, azt mondta halkan:

- Nincs már számon kérni valónk egymástól, mindketten ráakadtunk arra, amit kerestünk!... Emlékszik a heinei dalra: Verfehltes Leben, verfehlte Liebe!?...

A hídon lassan, tűnődve jött át.

A pesti part ködbe merülve sötétlett előtte. Fekete, vak égbolt borult a város fölé, csak a Ferencváros zenitjén, a régi, kedves vidék felett lobogott, vergődött egyetlen csillagocska, azután kilobbant az is.

- Csillagok, kedves jó barátaim, miért nem láthattok engem most, amikor az én lelkem is olyan fényes, mint a ti arcotok?

Flórusz ezen az estén közvetlenül vacsora után hazament. Az éjszakai ismerősök közül senkit sem kívánt, egyedül akart maradni a gondolataival.

Amíg a lámpával bajlódott, valami különös gondolatkapcsolódás révén eszébe jutott a vörös fedelű könyvecske, amelyet egyszer bosszankodva dobott vissza a szekrény tetejére.

Most kihalászta újra a porból, gyengéden letörülgette, beült az öreg karosszékbe, és elhatározta, hogy addig le nem teszi, amíg a szövegből valahogy ki nem sütötte, hogy mi az az ambulakrál-mező?

Hanem a piros arcú kis bölcs megsejtette a profán szándékot, és ismét a múltkori cselhez folyamodott. Eleinte közönyösen, utóbb egyre melegebben addig beszélt a smaragdzöld honi mezőkről, a fehér ruhás vendég virágos szőnyegéről, amíg a fiatalember elfeledte, hogy odakint hideg, barna köd ül a házak felett, és boldogan keresgélt diákkori emlékei között, amíg eszébe jutottak a kedves sorok:

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae...

Hajnali álmában ott járt megint a végtelen, szabad térségeken, és hallgatta a madarak alkonyati kórusát, amibe azonban hirtelen elnyújtott jajveszékelésként csattan bele a sármány kiáltása, ami úgy hasonlít az árva leány zokogásához. Az álomlátó érezte, hogy a homlokát kiveri a verejték, de aztán vége lett mindennek, és reggel nevetve ébredt, mert eszébe jutott, hogy mégsem tudja, mi is az az ambulakrál-mező.

Amire a toalettjével készen lett, már ott volt a nővére levele, amelyben értesíti, hogy a jövő szombat előtt nem találkozhatnak, addig nincsen egy percnyi szabad ideje sem, mert szerdán este lesz Irén eljegyzése.

A december tizenharmadiki, ólomöntéssel egybekötött Luca-napi teaestélyen Flórusz Jannischnénak, a háziasszonyának volt vendége. Az estélyen hárman vettek részt: Jannischné, ő és a félszemű kandúr, a háziasszony bizalmasa. Délelőtt, amikor az asszony az ünnepély tervét megpendítette, Flórusz mereven vissza akarta azt utasítani, de aztán a holnapi vacsora sikerére gondolva nem akart visszavonást szítani barátságukban, azért elfogadta a meghívást az ünnepély tervezetével együtt. Az estély ugyanis piknikszerűleg volt megszervezve: Jannischné ígérte a helyet, az ólom megolvasztásához szükséges kalóriamennyiséget, az ólmot, a hideg vizet és a létrejövendő alakocskák jelentőségének megmagyarázását, Flórusz viszont a cukrot, a teát, a rumot, a süteményt, a bort és a dohányneműt, amiknek legelőnyösebb beszerzési helyét azonban ismét Jannischné nevezte meg.

Az estély programszerűleg hat órakor kezdődött, és Jannischnénak a konyhától virágos kartonfüggönnyel elválasztott magánlakosztályában folyt le. A fiatalember most volt először ebben a rejtett kis zugban, ami a falakra aggatott szentképekkel, cifra, haszontalan kis rongyokkal, a maga kínos, célszerűtlen, minél több sóhajtozó piszmogást kívánó rendjével, lombfűrésszel kivágott haszontalan kis skatulyáival, csinált vagy régen elhervadt igazi virágcsokraival és végül templomi meg temetői szagokból összeverődött levegőjével oly csodálatos hűséggel tükrözte vissza azt a logikátlan, sajnálatos-egyszerűen bizarr kis világot, amelyikbe minden öregasszony, főként az özvegy, belefúrja magát. Ennek a világnak alaki részét a már említetteken kívül legfeljebb néhány csodálatos alakzatú, többnyire ajándékba kapott, ezerszer és mindannyiszor új örömök között átalakított ruhadarab egészíti ki, eszmei részét pedig a világ fokozatos gonoszkodása felett való töprengés, az itt-ott hallott és rosszul megértett félelmes hírek felett való ijedezés és az ellenük megszervezendő védekezés kifundálása, az aznap látott temetés részleteinek újból való felidézése és a saját leendő temetésével való párhuzamba állítása, az ennek vagy amannak a fiatalabb asszonynak számára készülő *jól odamondtam*-ok megszövegezése, végül a megspórolt vagy letagadott krajcárok gyönyörteljes újra meg újra való megolvasása képezik, kiegészítve és befejezve mindez a különféle célú, irányú és hatású imák elmotyogásával.

Az első csésze tea után Jannischné elérkezettnek látta az időt, hogy a megolvasztásra szánt ólmot a tűzhelyre tegye. Megjegyezte, hogy az anyaszentegyház hozzájárulásával szabállyá erősödött szokás szerint az ilyesmit ugyan karácsony éjszakáján kellene végezni, de kifejezte abbeli reményét is, hogy a mennyeiek ez egy esetben valószínűleg nem fogják a dolgot perhorreszkálni, tekintve, hogy a fiatalembernek karácsonyra haza kell utaznia.

Flóruszt eleinte bosszantotta a nevetséges helyzet, amelybe került, minden függelékével együtt, de később valami különös melegség vette körül a szívét, és elmélyedő töprengésre hangolta, főként amikor látnia és hallania kellett azt a mélységes meggyőződést, amellyel az öregasszony a leglehetetlenebb alakú ólomtömegekről nyomban megállapította, hogy az egyik napraforgót, a másik aratógépet, ismét másik püspöksüveget mutat, és rögtön meg is adta valamennyinek a magyarázatát, szinte érthetetlen fantáziával vegyítve össze a vallási elemeket a leggroteszkebb köznapi vonatkozásokkal. Hanem amikor a dolog már a formátlan túlzásokba kezdett átcsapongni, a fiatalember elunta a dolgot, és azt mondta:

- Rendkívül érdekes mindez, kedves Jannisch néni, hanem most talán megpróbálom én is!... Ugyan mi fog kijönni!?

- Ha a végzet nem csal, pedig sohasem csal, akkor borosüvegnek kell kijönni! - mondta Jannischné mélységes meggyőződéssel, anélkül hogy gúnyolódni akart volna.

- Bravó! - mondta Flórusz nevetve. - Hiszen bár jönne ki egy kétliteres borosüveg, telve tokaji szamorodnival!

- Ehun e! - kiáltott fel Jannischné diadalmasan. - Ugye, hogy én jól ismerem az embereket!... Hanem azért most már azért sem borosüveg fog kijönni!

Jannischné jól ismerte a sors kezét, mert borosüveg helyett valami furcsa kis szörnyszülött lett a hirtelen megszilárdult masszából, olyanforma, mint valami kis összetöpörödött öregember, akit azonban Janischné ismerőse, a sors, igen nagy lábon való élésre kényszerített, amennyiben az ólomemberke lába feje majdnem oly hosszú volt, mint a törzse. Arról az állszerű kis csúcsról, amiben az arca végződött, rojtos kis ólomszakáll csüngött alá, míg ellenben a feje búbja oly puszta és sima volt, hogy vidáman tükrözte vissza a petróleumlámpa piros fényét.

Flórusz hosszan, tűnődve nézte a kis rémet, egyszer aztán elnevette magát.

- Hohó!... Nézze csak, Jannisch néni, van nekem egy ismerősöm, egy jóravaló, öreg, Kopeczky nevű szabómester... hát akármi legyek, ha ez a kis ólomember nem szakasztottan olyan, mint ő!... A napokban egészen bizonyosan eljön megint, majd figyelje meg, kérem!

Jannischné átvette a kis figurát, és nézegetni kezdte, amikor a konyhaajtó előtt sötét árny jelent meg, és valaki bekopogott.

Az asszony holthalványra vált arccal figyelt, és suttogva mondta:

- Már itt is van!

- Bizony, az meglehet! - mondta Flórusz nevetve -, hanem arra kérem, kedves háziasszony, hogy ha valóban ő az, ne említse neki a dolgot!... Ugyancsak furcsa lenne, ha ezt az undok kis figurát...

- Ó, dehogy, nem! - lelkendezett az asszony. - Hiszen ilyen csodát csak velem tesz a jó isten!

- Gratulálok! - mondta Flórusz ingerülten -, de azért...

Nem fejezhette be, mert az ajtó feltárult, és valóban az egyik Kopeczky lépett be rajta. Barátságosan körülnézett, meghajtotta magát az asszony előtt és ünnepélyesen bemutatkozott.

- Kopeczky Sámuel nőiszabó vagyok - mondta -, a doktor úr személyes jó barátságával megtisztelvén!

- Ó, Köpeczy úr! - kezdte az asszony kezét összetéve, de a szabómester kissé indignálódva kijavította:

- Illetőleg Kopeczky!...

- Hát legyen Kopeczky!... Ó, ha tudná, Kopeczky úr!...

- Mit, kérem szépen?

- Éppen most jött ki!

- Kicsoda?

- Kegyed!

- Illetőleg bejöttem! - javította ki megint Kopeczky, akinek sejtelme sem volt mágikus szerepéről.

- De itt... itt!

- Igenis!... Itt a konyhaajtón!

A fiatalembert bosszantotta a sok hiábavaló fecsegés, kezet fogott öreg vendégével, leültette, és kissé idegesen azt mondta neki, az ólomfigurát, amit Jannischné ijedtében eldobott magától, észrevétlenül a tűzbe hajítva:

- Nézze csak, kedves Kopeczky bácsi, mi itt a háziasszonnyal ólmot öntünk, és az előbb véletlenül olyan emberi alak jött ki, amelyik némileg hasonlított önhöz!... Most a háziasszony meg van ijedve, mert azt hiszi, hogy Kopeczky bácsit a sors küldte...

- Ó, nem! - mondta az megbocsátón nevetve -, én a doktor úrhoz jöttem, azzal a megbízással...

- Mint a múltkor! - vágott közbe Flórusz némi gonoszkodással, teát és szivart téve a békehírnök elé. - Tartson velünk, kedves Kopeczky bácsi, a többiről majd ráérünk azután is beszélni!

Kopeczky vizsgálódva nézett rá, és kissé illúziófosztottan, bár ezt a nyájas mosolyával ellensúlyozni iparkodott, azt mondta halkan:

- Szerencsés kedély... szerencsés!

Flórusz, akit a látogatás amúgy sem érintett kedvesen, mert érezte, hogy az diszharmóniát hoz a lelkébe, észrevette a célzást, és leplezett bosszankodással közbevágott:

- Táncolnom kellene, Kopeczky bácsi?... Egyébként tessék besétálni a szobámba, ott majd bővebben megbeszélhetjük a dolgot!

Bevezette az öreget, leültette, azután zsebre dugott kézzel fel-alá járva, kissé színpadiasan beszélni kezdett.

- Kopeczky bácsi szemrehányást tesz nekem, hogy a dolgot azzal a nyugodtsággal fogadom, amely megilleti!... Tud ön arról, hogyan viselte magát Piroska a múltkor, amikor az ebédre elmentem?

- Hallottam, hogy szemrehányást tett a doktor úrnak bizonyos rózsáért, és számon kérte...

A fiatalember, akit az eset felemlítése rendkívül kellemetlenül érintett, fokról fokra veszíteni kezdte az önmérsékletét.

- Ó, kérem! - mondta indulatosan -, tudtommal még nem ruháztam át Piroskára azt a jogot, hogy bármit is számon kérhessen tőlem!

- Talán hibáztam - mondta Kopeczky -, más szót kellett volna mondanom!... De kérem szépen, a leányka végre is...

- Számon kérni! - csattant fel újra a fiatalember, oda sem figyelve. - Kedves... úr... hogyan is mondjam?... Én elvégre másutt is... más életprogramom is... más körök...

Kopeczky egészen tisztán látta, mi megy végbe a fiatalember lelkében, és Piroskát végtelenül szerető meleg szíve nem engedte, hogy a kérdés ily egyszerűen kiessen a kezéből.

- A Brammer leány édesapja suszter! - mondta az egyszerűbb emberek csökönyös logikájával, anélkül azonban, hogy elmosolyodott volna. - Különben pedig ne tessék úgy ragaszkodni a számonkérés szóhoz, az felbosszantja önt!

Flórusz érezte, hogy a fejébe tódul a vér.

Megértette, hogy Kopeczky csak gonosz játéknak akarja tekinteni az ő fellépését, amiről pedig őneki magának is csak a lelke legbelső csarnokaiban lappangott valami keserű kis tudomása, és hogy ez alatt a pár perc alatt hideg nyugalommal kivetette maguk közül azt a távolságot, amelyet eddig, alázatos modorával, feltétlenül elismert, és most odalépett közvetlenül eléje,

mellet a mellnek feszítve. A bosszantóan egyszerű megjegyzés felforralta a vérét, annyival is inkább, mert az első pillanatban nem tudott rá mit válaszolni. Fel-alá járt a szobában, majd hirtelen megállt az öreg szabómester előtt, a lábát atlétásan szétvetette, és az arcára hideg mosolyt erőltetve azt mondta:

- Nem arról... a... ejh, nem akarok semmi bántót mondani, elvégre magam vagyok az oka, tehát nem arról a leányról volt szó!... Az ilyesmi nekünk csak szórakozás!... Egyébként is méltóztassanak megengedni, hogy magam válasszam ki a helyet és az embereket, ahol és akikkel jól akarom magamat érezni!... A számonkérés szóhoz pedig úgyannyira ragaszkodom, hogy már most, a jövőre nézve is tiltakozom minden ilyen kísérlet ellen!... Egyéb szabad kérdeznem: ki küldte önt? Nordheimer vagy Piroska? Mert a múltkor...

- Engem nem küldött senki - mondta Kopeczky, felállva ültéből -, engemet a múltkor is, ma is Nordheimer úr kért meg...

- Ó, tehát *ő* nem kapitulál?

- Úgy látszik, hogy nem!... És az lett volna a megbízatásom, hogy Nordheimerék nevében meghívjam Önt holnap estére vacsorára hozzájuk!

A fiatalember lelkére sárga szomorúság nehezedett, most már maga is tudta, hogy alakoskodik. De érezte, hogy képtelen másként cselekedni. Most az utolsó pillanat azonban a segítségére jött, örömmel ragadta meg azt. Megenyhült hangon mondta:

- Nézze, Kopeczky uram, így semmire sem megyünk!... Mind a ketten elhibáztuk a hangot!... Bármiként is van azonban, azt minden bizonnyal elvárhatnám Piroskától, hogy hagyja abba az önfejűsködést, és *ő* izenjen, ne pedig izentessen nekem! Mindazonáltal még így is elmennék holnap, ha nem éppen holnap estére hívtam volna meg a barátaimat búcsúvacsorára, mert hogy karácsonyra hazamegyek a szüleimhez!... Meg kell jegyeznem, hogy a múltkor ezt is meg akartam beszélni Piroskával, de rám sem hederített!... No, de hiszen, majd elintéződik ez a kérdés magától is valahogy!

- Valahogy!... mondta Kopeczky hidegen, minden hangsúly nélkül. Azzal belenyúlt a belső zsebébe, kivette onnét Piroska arcképét, átadta azt a fiatalembernek, és halkan azt mondta:

- Piroska talán sejtette, hogy így lesz, mert különben bizonyára személyesen adta volna át!... Így énvelem küldte el!

Meghajtotta magát, és anélkül hogy kezet adott volna, kiment.

Flórusz kikísérte; odakint a konyhában Jannischné állt eléjük, és síri hangon azt mondta:

- Amíg ott bent voltak, az ólomból olyan figura jött ki, mint a lélekharang!... Hármunk közül, akik itt vagyunk, valakit baj ér!

- Mára talán elég is volt a bölcsességből, Jannisch néni! - mondta a fiatalember bosszúsan, azzal nem állhatta meg, hogy a távozó Kopeczkynek oda ne súgja:

- Csókoltatom Piroskát!

Amikor a szabómester mögött becsukódott az ajtó, visszasietett a szobájába, és megnézte az arcképet, de a szívét oly sivár szomorúság fogta el, mint azét, aki bágyadt őszi verőfényben a költöző gólyák ívét nézi. A képet belerejtette a tárcájába, és öltözni kezdett. Amikor már útra készen állt, azon kapta magát, hogy a Gésák-keringőt fütyörészi. Hirtelen abbahagyta, lehajtotta a fejét, és búsan mondta:

- Finita la commedia!

Elsietett vacsorázni Lakatoshoz.

A legelső ember, akivel összecsapódott, a Simi volt, a legősibb, legegyénibb, legkeserűbb őslakó.

Valami ötlött az eszébe, vállára ütött Siminek, és azt mondta:

- Te, Simi! Holnap nálam búcsúestély lesz! Gyere el hozzám vacsorára.

- Egy kissé feljebb!... úgy, úgy!... No, még egy kissé, talán csak egy gondolatnyira jobbra!... Igen!... Helyes!... Az evőeszközökből pedig nem kell semmiféle figurákat formálni, az pincértempó!... Úgy, úgy!... Ide, nem egészen a középre, hanem inkább a preszidiumhoz közelebb - ja igen, hogy mi az? -, hát az asztal felső végéhez közelebb jön majd a csokor!... Az asztalon a tálaláskor csak két palack pecsenyebor fog állni: egy tramini és egy hárslevelű, a többit aztán Jannish néni majd abban a sorrendben lesz szíves felhordani, ahogy én glédába állítottam őket!... Igen, és mielőtt leülnénk a vacsorához, Jannisch néni ugyancsak lesz szíves az urakat egy csepp étvágycsináló keserűvel megkínálni!... Azt a csorba talpú kupicát talán nem kellene behozni... de persze, akkor meg nem teljes a szerviz!... Hopp! Van egy kitűnő ötletem!... Majd kegyed, kedves Jannischné, azt a rossz kupicát is behozza magával, de aztán mindjárt az ajtónál leejti a földre, mintha véletlenségből történt volna, és felsikolt: jesszusom!... Ez kitűnő lesz!... Az a csonka kis jószág úgysem ér már semmit, és majd én különben is megfizetem!

- Haszt net gszégn!... A doktor úr úgy csinál, mintha valami pompás étteremben volnánk, és mintha csupa hercegeket meg grófokat várna ide vacsorára! - mondta Jannischné mosolyogva, de azért kedvtelve tologatta ide-oda a virágokkal ékesített görbe cseréptányérokat, amint a fiatalember diktálta neki.

- Bah! - intette le Flórusz -, Jannisch néni kitűnően csinálja a filét, a bifszteket, sőt ha az előjelek nem csalnak, a krampampulit is, de az ilyesmihez nem ért!... Először is itt nem étteremről van szó, hanem úri ebédlőről, márpedig ha én a szép, színes gondolataimmal kifestem, feldíszítem, bearanyozom, valóban ez lesz a világ legelegánsabb ebédlője, másodszor pedig azok az urak, akik idejönnek, a lelkükben vannak olyan hercegek, mintha a bádeni nagy-, az abruzzói közép- és a nassaui egészen kicsiny herceget összekotyvasztanák egy retortában, és herceg-kvintesszenciát főznének belőlük!

- Na ja, a lelkükben... A lelkemben nekem is van egymillió forintom, csak nem tudom kivenni onnét!

- Jannisch néni, maga írhatna egy Fantázia mikrobiotika című művet!... De ne vitatkozzunk, hanem inkább hozzuk be a két dohányzóasztalkát!... De várjon csak, előbb...

Flórusz a szekrényhez ment, levetette a kabátját, és felvette a régebbit, amit mielőtt deficienciába küldené, házikabát gyanánt alkalmazott. Azután rendbe hozták végleg a szobát, és kimentek a konyhába, szemlét tartani a pecsenyék és tészták felett. Jannischné máskor a legridegebben visszautasított volna minden, a konyhai dolgokba való beleavatkozást, de ma kedvében volt, mert a húsból és egyéb anyagból az előrelátható felesleget már beszállította belső lakosztályának szentekkel legsűrűbben benépesített, rejtett sarkába.

A fiatalember, hogy a megnyugvása teljes legyen, még egyszer megkóstolta a konyakot, és az üveget éppen visszaállította a helyére, amikor csengettek.

Merinszky jött Burkoviccsal együtt.

Ezt a két, egymással merőben ellenkező felfogású és lelkületű fiatalembert valami rejtett lelki kapcsolat vagy talán csak a vitatkozási kényszer oly szorosan összetartotta, hogy szinte

állandóan együtt voltak. Burkovics csendes, szelíd, a körülményekhez képest igen nagy intelligenciájú és képzettségű, mindent megértő és ennélfogva az élettel szemben gyenge, minden formátlanságtól és zajtól rettegő és minden díszharmónia elől a maga kifinomult, csendes bölcseletéhez menekülő, semmi idegen befolyást be nem fogadó, minden ízében eredeti fiatalember volt, míg Merinszky mint merőben impresszionista, inkább negyvenesbe járó, gazdag és elegáns agglegény ismerőseit utánozta, akik tudvalevőleg szívesen játsszák az életből, főként pedig a szerelemből kiábrándultak, s a semmit érzékenyen nem vevők, az érdekes, hideg cinikusok szerepét - de ő ebbe az utánzásba, a maga tudtán kívül is, beleillesztette fiatalos támadékonyságát és vele született fölényvágyát is a már említett impresszionista voltával együtt, amik aztán így összesen valami ellenszenves karakterzagyvalékká verődtek össze, némileg ellenszenvessé téve őt magát is, főként szegény sorsú kollégái előtt, akik azokat a köröket, amelyekből az ideáljait elleste, nem ismervén, mindebben valami ugyan gyűlöletes, de mégis irigylésre méltó eredetiséget láttak. Valójában pedig az ingét is odaadta volna bárkinek, jóllehet az átadás pillanatában nem állhatta volna meg, hogy az illetőnek valami keserű elmésséget ne mondjon, legfeljebb azzal a fölényes zárszóval enyhítve a dolgot, hogy hiszen ez éppoly kevéssé fontos, mint általában az élet legtöbb kis zökkenője.

Most, pohárkáját a kezében tartva, éppen arról beszélt, hogy az oroszok bizonyos füvek hozzáfőzésével minő kellemes mellékaromát tudnak adni a keserűpálinkának - az édesapjával, aki gazdag kereskedő volt, három évvel ezelőtt beutazta Oroszország egy részét, és ezt az útját szívesen emlegette -, amikor újra csengettek.

Koronthay, a bölcsész jött, Merinszky távoli rokona, akivel Flórusz az uzsonna alkalmával ismerkedett meg.

- Nos, vársz még valakit? - kérdezte Merinszky Flórusztól -, mert én, hogy őszinte legyek, éhes vagyok!

- Várok - mondta a fiatalember vállat vonva -, de nem sokáig várom! Furcsa, elvonult emberke - tette hozzá nevetve -, inkább kuriózumként, vagy még helyesebb lesz, ha így mondom: mint mutatványszámot hívtam meg azok közül, akikben én önkényes száműzetésem ideje alatt a kedvemet leltem!... Simi koma félbemaradt jogász, a tételessel még ma is tartozik alma materünknek, jelenleg székesfővárosi díjnok, de befelé uralkodó herceg, elcsapott beóciai király és Theomnésziosz, a bölcselő egy személyben. Egyébként igazán eredeti, okos fiú, egészen különös világnézetekkel útnak bocsátva, csak kissé nehezen oldódik fel! Majd ne bántsátok, fiúk, hagyjátok őt csak énrám mindaddig, amíg a bor fel nem oldja a nyelvét!

- Ej! - monda Merinszky a kezével kicsinylően legyintve -, szóval egy, a kis eredetieskedők közül!... Ismerem ezt a fajtát, van itt Pesten elég!... A félbemaradt, úri egzisztenciák rendes refúgiuma ez a gorkijosdi játék!... Ki nem állhatom őket!

- Lehet, hogy igazad van - mondta Flórusz -, mert ott, ahol ezt fogtam, van még néhány, és valóban mind közös sors után jutott oda! De mindazonáltal ne piszkáld szegényt!

- Bajos lesz megállnom! - mondta Merinszky, tetszelegve magának a krakéler szerepében.

- Pedig az kár lenne - mondta Flórusz -, mert oly büszke, mint egy pakli spanyol grand, visszaadná a kölcsönt, és kész volna a veszekedés!... Hanem - folytatta az órájára pillantva -, most már nem várjuk Theomnészisz mestert, hiszen kilenc óra elmúlt!

A második fogásnál tartottak már, amikor Simi végül megjelent.

Beretválatlan volt, mint rendesen, ősi ferencjózsef-kabátja pajzánul csillogott a lámpa fényében.

Az asztalfőn ülő Merinszkynek mutatkozott be legelőször, és aztán ugyancsak őelőtte mentette ki magát.

- Bocsánatot kérek az uraktól, hogy elkéstem! - mondta nyugodtan -, de előbb be kellett szólnom...

- Mindegy, kedves mester, mindegy! - mondta fölényesen Merinszky. - Elvégre némi eredetiség csak kell az életbe, nem igaz?

Simi végignézte Merinszkyt, és nyugodtan mondta:

- Nem a! Miért? Miért volna szükséges? Lám, ön, hála isten, egészen jól érzi magát minden eredetiség nélkül is!... Hallomásból már régebben ismerem önt egy jogászkollegájától, és őtőle tudom, hogy önben egyetlen eredeti atom sincsen!... De erről persze ön egyáltalán nem tehet!

Nyugodtan a helyére ment, és leült.

Merinszky bíborvörös lett, és zavartan nézdelte a többieket, de az egész jelenet oly különös, oly groteszk volt, hogy minden komolykodás csak az ő rovására ment volna attól fogva. Legjobbnak találta tehát a dolgot tréfával elütni.

- Nos, ön a belőlem hiányzó eredetiséget is bőven pótolja a magáéval, akár igazi az, akár sem! - mondta erőltetett nevetéssel, mert a kis csatavesztés rendkívül bántotta. Ez a hiú fiatalember nem bírta elviselni, ha sebet ejtettek az elmésségén.

- Kár itt revansokkal vesződni, uram - mondta Simi -, hiszen itt szó sincsen semmiféle vetélkedésről!... Uraságod úgy fogja fel a dolgot, mintha az eredetiség valami különös érdem vagy ilyesmi volna, amivel joggal lehet büszkélkedni!... Dehogy!... Némely ember eredetinek születik, annak tehát eo ipso nem érdeme, aki pedig úgy *lett* eredetivé, az... mondhatom önnek... többnyire szomorú ember!... Én mondom önnek, hogy az többnyire szomorú... Természetesen ezek az utóbbiak is kell, hogy rászülessenek a dologra, egyébként hiába is erőlködnének! De aki rászületett, az, uram, előbb-utóbb elbúvik önök elől, a hétköznap emberei elől, és önök aztán elnevezik azt különcködőnek. De ne felejtse, uram, hogy a legtöbb ember nem kedvtelésből bujdosik, hanem valami kényszer hajszolja rá!... És ha már így erről beszélünk, engedj meg te is pár szót, Flórusz!... Bár nem mondtad, én tudom, megéreztem a szavaid rezgésén, megláttam a tekintetedben, hogy amikor meghívtál engemet, nem a hazameneteled búcsúestélyére hívtál meg engemet, hanem annak az ünnepélyére, hogy kiszállsz közülünk, és visszatérsz azok közé, akik közé születtél!... És íme, én megmondom neked, hogy te ott már idegennek fogod érezni magadat, te vissza fogsz térni abba a világba, amelyet megszerettél... te velünk fogsz élni, te a mi világunkban talált szerelmeddel fogsz meghalni!

Flórusz bámulva nézett a különös emberre, aki oly fájdalmasan, oly keserűen furcsa, oly szánalmasan idegenszerű volt ott, a vidám, kedves környezetben, és oly végtelenül más, mint a kiskocsma füstös levegőjében. Mindaz, amit a szokatlan jövevény mondott, jéghideg bilincs gyanánt övezte át a szívét; szerette volna, ha az ember akkor eltűnik valahová, hogy sohase láthassa többé, lenézett az abrosz arabeszkjeire, hogy amire újra felemeli a tekintetét, az átellenes szék már talán üres lesz.

Kedvetlenül, a tréfát csak üggyel-bajjal erőltetve mondta:

- Jól van, Simi, most hagyd abba jósi tevékenységedet, és egyél! Úgyis el vagy késve már!

De egy félóra múlva már nyoma sem volt mindannak, ami az első percekben felzavarta a kedélyeket. Ahol öt fiatalember ül együtt a borosüvegek árnyékában, ott nem sokáig szokott tartani a borulat. A fiatal lelkek kinyílnak, és öntik magukból a fényességet!

Vacsora után, amíg a háziasszony az asztalt a teához előkészítette, a társaság csoportokba verődött. Flórusz a hallgatag filozopternek a kezébe nyomta a piros fedelű könyvet, amivel az elvonult a karosszékbe, és belemerült annak a tanulmányozásába. Burkovics időközben annyira összemelegedett Simivel, akit a bor azóta már kedves, szomorú, de ötletes valóságában mutatott be, hogy most már együtt bölcselkedtek az asztal másik végén összebújva, Flórusz pedig Merinszkyvel a pamlagra húzódott.

- Mutatok neked valamit! - mondta a barátjának. - A múltkori beszélgetés folyományaként úgy érzem, meg kell neked mutatnom a menyasszonyom arcképét!... Azután ma este nem beszélünk többé erről a dologról!... Nem ide való az!

Benyúlt a belső zsebébe, és keresgélni kezdett.

- No persze hogy nincs itt, hiszen ez a házikabátom! De nini, mi ez?

Valamit talált a kabát zsebében; elővette és kíváncsian nézte.

A piros nyakkendő volt, amit a múltkor magához vett.

- Nini, Piroska! - mondta mosolyogva.

- Piroska? - kérdezte Merinszky csodálkozva.

- Igen... igen... - felelte zavartan Flórusz. - Ejh, nézd csak, a múltkor már oly bizalmasak voltunk egymáshoz... elmondom neked ennek a nyakkendőnek a történetét!... Én ezt egy szépasszonytól kaptam ajándékba, aki meg akart engem tréfálni vele!... Ó, akkor nagyon szerettem ezt a nyakkendőt, mert az asszonyt is nagyon szerettem!... Közben azonban elszakadtunk egymástól, és az én szívemet Piroska képe töltötte be. Hanem egyszer a véletlen megint összehozott az asszonnyal, régi szerelmem fellángolt, és akkor a mindnyájunk lelkében ott bujdosó ősgonoszság arra sarkallt, hogy ezt a rongyot adjam oda Piroskának, akit akkor meggyűlöltem... Ő azonban feltűzte a keblére, és oly szép volt úgy, hogy ismét visszaszédültem abba a csodálatos, új világba, amelyben őt megtaláltam, és azóta számomra ez a kis piros jószág azt a világot jelenti, Piroskával és mindazzal együtt, ami oly messzire sodort engem tőletek! Pedig... pedig... nézd, kedves Merinszky, kitárom előtted a lelkemet, hogy lássad: nincsen benne semmi gonoszság, de a vágyaimnak nem parancsolhatok! - pedig úgy szeretném elfeledni az egészet, mint ahogy elfelejti az ember a leggyönyörűbb álmot is, és szeretnék ismét egész lelkemmel visszaköltözni abba a világba, amelyet hűtlenül elhagytam!... És néha úgy félek ettől a titokzatos kis szimbólumtól, mert nem tudom, mi lesz?... mi lesz?...

- Ejh, kérlek! - mondta Merinszky, örömmel vállalva kedvenc szerepét, az elérzékenyedéstől ment, hideg, érett tanácsadóét. - Nem a nyakkendőtől félsz, hanem önmagadtól...! Ha egyébként ragaszkodsz a meggyőződésedhez, ajánlok neked egy próbát, amelyben a te drága kedvenced, a szimbolizmus is helyet kap!... Tudod, mit?... Kösd fel ezt a furcsa kis jószágot, és ha tetszel vele magadnak, hát... viseld tovább! De ha nevetségesnek találod az egészet, dobd el, és ne gondolj rá tovább!

- Legyen meg a te akaratod! - mondta Flórusz tréfásan, azzal leoldotta a nyakkendőjét, felkötötte helyette a pirosat, és odalépett a tükörhöz. Pár pillanatig mozdulatlanul nézett farkasszemet önmagával, aztán megfordult, és kissé halványan, de azért mosolyogva azt mondta Merinszkynek:

- Ej, nevetséges gyerekség az egész! Olyan vagyok benne, mint valami kőműveslegény!

Ekkor az ajtó kinyílt, és Jannischné behozta a második forrázást.

Csodálkozva nézett a fiatalemberre, és azt mondta:

- Nem a doktor úrnak való az ilyesmi!... Pedig ha az ember jobban megnézi, igazán nem áll rosszul!... Nem, nem, sőt határozottan csinos!

- No lám - mondta Merinszky nevetve - mi lesz?..., közös kis védencünk a szimbólum, egészen szépen kinövi magát!

Akkor Burkovics ajkán, akinek rendkívül kellemes bariton hangja volt, felhangzott az első dal, és a lágy hullámok, amint végigömlöttek a szobán, elfedtek, elborítottak minden egyebet. Flórusz kiitta a borát, azután hátradőlt a székén, és hallgatta az éneket. De akkor hirtelen eszébe ötlött, hogy amikor Malvint várva nézegette a nyakkendőt a kirakatban, arra kellett gondolnia, hogy ugyan mit érezhet az, aki ilyesmit fel tud kötni?

Azt, amit én érzek, semmi esetre sem! - gondolta szomorúan. - Mert amit én érzek, az kimondhatatlanul szomorú és félelmesen ismeretlen!... De most már azért sem teszem le! Felhívtam, hogy járja velem a keringőt, majd meglássuk, melyikünk bírja tovább!?

A poharak összecsendültek; akkor már mindannyian énekeltek, halkan, a lelkükből, a dal felszökkent a magasba, meg lágyan omlott össze ismét; az öt fiatalember azoknak az éjszakáknak egyikét élte át, amelyeket az ember nem felejt el soha többé.

Éjfél után két óra lehetett, amikor Simi felállt, és azt mondta:

- Urak, bocsássatok meg, eszembe sincs a társaságot megbolygatni, de lássátok, nekem reggel be kell mennem a hivatalba!... Ti alhattok, ameddig akartok, mulassatok tovább is és jól!... Különben is - tette hozzá mosolyogva mi lesz?..., különben is elmennék, mert Flórusz a többiekkel együtt engemet is el akar hagyni, és én sohasem szoktam megvárni, hogy engem hagyjanak el, én hagyom el az illetőt!

- *Szoktad!?* - kérdezte Merinszky mosolyogva, akinek lelkén még mindig ott rágódott az esti csatavesztés -, úgy látszik, kedvesem, hogy tégedet az emberek tömegesen hagytak el!

Simi megállott, és az italtól nedves szemével szomorúan nézett Merinszkyre.

- Bizony, pajtás, igazad van! Engem sokan elhagytak!... Mindazok, akiket én elhagytam!... Csak arra nem emlékszem már, hogy annak idején ki kezdte meg az elhagyást: ők-e vagy én?

Meghajtotta magát, és elment.

Lépései hosszan kopogtak a folyosón, és amikor újra csend lett, Burkovics újra énekelni kezdte halkan, lágyan:

Lehullott a rezgőnyárfa...

Hajnali négy óra volt, amikor Jannischné bekopogott az ajtón, hogy nem tud aludni. Akkor aztán feloszlott a társaság.

- Holnap este a Bristolban vacsorázom! - mondta Merinszky búcsúzóban -, ha kedved lesz, jöjj el! Én már kilenc órakor ott leszek!... Eljössz!?

- Nem tudom - felelte Flórusz -, nem jól érzem magamat! Úgy látszik, megártott a bor!

- Aludjál sokáig, majd nem lesz semmi bajod!

- Igazad van, az majd mindent rendbe hoz!

Amikor a fiatalember egyedül maradt, kinyitotta az ablakot, hogy a kövér, barna füst kiszálljon.

Az ablakon pompás, jéghideg levegő ömlött be, fenn az égen tisztán ragyogtak a csillagok.

- Kedves barátaim, fényes csillagocskák, ma tőletek is búcsúzom, amíg új, más barátságot kötünk!

Érezte, hogy a feje szédül, de azért még megivott egy pohár bort, és aztán hanyatt feküdt a pamlagon, hogy a hideg levegő elűzze a mámorát, mielőtt lefekszik.

Elnézte a szoba mennyezetét, a hideg légáramban reszkető kis pókhálófonalakat, a kopott, mályvaszínű girlandot, amelyen egy fiúcska üldözött egy fehér szemű, mérgesre borzolódott kandúrt, körül-körül a szobán, és sohasem érte el. Mosolygott a gondolatra, hogy nem is tudott a lakótársairól, hogy azokat csak most ismerhette meg, amikor már el is kell válnia tőlük. A kályha ajtaja félig nyitva volt, a csonkig leégett hasábok izzón parázslottak feléje, a kürtőben szilaj áriákat orgonált a szél, a koromsötét hajnalon olyan volt mindez, mintha a gyorsvonat mozdonya száguldott volna feléje. Hirtelen aztán ott látta önmagát a hóval borított, végtelen térségek közepette, a gyorsvonat fülkéjének meleg párnái között, amint az elröppenő havas házikókat, puszta fákat nézi, és elmerengve építgeti a tündérkastélyt, amelybe visszatér.

A szíve megtelt boldogsággal, hanem a szeme könnybe borult, és az izzó cseppeken keresztül nézve oly különös volt minden: a mozdony lámpájának fénye ezer ágra futott szét, mint valamely óriási, izzó tűzcsóva, a csillagok megmozdultak, összefolytak egymással, meg újra különváltak, és végre lassú, fénylő özönben elhagyták az égboltot, és kígyózva, sziporkázva megindultak lefelé, a nyitott ablaknak véve útjukat, hogy meglátogassák utoljára a hűtlen barátot. Flórusz mosolyogva bólintott feléjük, kitárta karjait a mennyei vendégek felé, de amikor a csillagözön első, ragyogó szemecskéi megjelentek az ablak fekete üregénél, észrevette, hogy mindaz, amit lát: a hajnali mennybolt fehére, a szikrázó csillagraj, mindez annak az álomasszonynak a menyasszonyi fátyola, akit a szomorúság hajnalán ismert meg, akinek keble olyan, mint a hazai mezők hava, aki az uszályán a régi álmokat hordja maga után. És nyomában mint ragyogó kísértetraj hullámzott be az ablakon a fényes násznép, selyemben suhogó pompás asszonyok, leányok, frakkos gavallérjaik karjára támaszkodva... Felemelkedett fektéből, hogy menyasszonya üdvözlésére siessen, de akkor valaki hátulról átölelte a nyakát, és a fülébe súgta:

- Ne hagyj el... itt vagyok!

Megismerte Piroska hangját, de nem tekintett hátra, hanem karjait a pompás ara felé tárva, hangosan rimánkodni kezdett:

- Jöjj, édes menyasszonyom, ments meg a halálos ölelésből!... Csak a tied vagyok, csak a tied kívánok lenni!

De a tündérasszony szomorúan nézett rá, ölelésre tárt karjai aláhanyatlottak. Búcsút intett, azután felemelkedett a levegőbe, és a ragyogó násznép élén kilebbent ismét az éjszakába. Az elhagyott vőlegény keblét a zokogás, az esdeklő könyörgés feszítette, de amikor fel akart kiáltani, a szoros öleléstől elhalt a szó a torkán.

- Ó, engedj el, engedj el, hiszen megfulladok! - suttogta, megfogva a leányka kezét. De az ölelés csak egyre szorosabb lett, és Piroska csendesen azt mondta, jéghideg arcát az övéhez szorítva:

- Az enyém voltál, az enyém maradsz mindörökre!

Akkor aztán a mennyei fényesség elkezdett ismét aláhullani, a millió darabra pattant csillagok izzó, tündöklő szilánkjai káprázatos táncot jártak a jegyespár körül. Aztán hirtelen fekete éjszakába merült újra minden.

Flórusz reszketve, fázva ült az ágya szélén, ahogy nehéz álmából felriadt.

Az ablak tárva-nyitva állt; a hajnal szürke fénye szomorúan csillant vissza az üres boros-üvegek sötétzöld, hideg termetéről. A nehéz füst még ott ült a sarkokban, az egész szoba nagy, hideg kripta volt, benépesítve az örökre elmúlt szépségek apró hulláival.

A fiatalember támolyogva a tükörhöz lépett, sokáig nézte ólomfehér, gyűrött arcát és a fakó-piros nyakkendőt.

Akkor már tudta, hogy nincs tovább, tudta, hogy már csak egy útja van hátra.

Odament a szekrényhez, és elővette a revolvert, amit még az édesapjától kapott.

Amikor Jannischné az éles csattanásra besietett, Flórusz még ott állt a falhoz támaszkodva, csak azután rogyott le, fejét belevágva a szekrény élébe.

- Szomszédok!... Szomszédok!...

RÉGI ISMERŐS

ELSŐ KÖNYV

1. Nyári verőfény

A nyárdélutáni verőfény lángolón ömlött alá, cserepessé aszalva az agyagos utacskákat, a helyek boltozatait remegve izzó glória koronázta, a darazsak sírva kóválygotak a kiégett pázsit felett, a hőség letargiája mozdulatlanul feküdt a Balaton tükrén; csend és álom lakott minden zugban, csak a két Tarányi gyerek visongott odakint a távoli szérűn, tépve egymás haját és üvöltözésükkel mérget hintve az alvók lelki békességébe. Téphették volna egymást valamely elhagyott csűrben, puszta csőszkunyhóban is, ahonnét a gyűlöletes, rekedt rikácsolásuk nem rebbenhetett volna szerte, hogy szíven döfje a drága csendet, tombolhattak volna valamely árnyas helyen, talán a folyócska füzei alatt is, ahol a dühödt erőlködéstől nem öntötte volna el homlokukat a verejték, de ezeket a veszett kis haramiákat arra rendelte a végzetök, hogy mindenkinek, önmaguknak is, terhére legyenek. A Tarányi-villa piros teteje égve csillant elő a messzeségből; ott aludt mindenki. A tanácsos - fiait messzire pofozva a honi tájaktól - a tegnapi rosztbifről álmodott, mitsem törődve azzal, hogy szülői remekművei ma a Szmolenszky-birtok lakóit, máskor egyéb környékbelieket bőszítenek az ordításukkal.

A kis Szmolenszky-kastély elsötétített verandáján ketten aludtak: a két fiatalabb Szmolenszky fiú, Ágoston és Miklós. Ágoston tavaly kapta meg az orvosi oklevelet. Miklós a jogszigorlói éveket élte, de akkor már nem csak más, ő maga is tudta, hogy a dolog ennyiben fog maradni, jóllehet ebbeli mivoltának némi formaságait még betartotta és időnkint szóba hozta a diplomáját is. - Ágoston a hátán feküdt, kezeit a dereka alá dugva, hogy hosszú, sovány termetét megszabályozza. Miklós már régebben fészkelődött, ideges vonaglással fúródva agyonizzadt párnái közé, végül felült az ágyban.

- Rettenetes! - mondta a dühtől elfojtott hangon, halkan, csak önmagának, hogy a másikat fel ne verje. - Miért nem üti meg a ménkű ezt a két átkozott gazembert!?

- Beszélj csak hangosan, én sem tudok aludni! - mondta az idősebb.

- És ezt csak így mondod, ilyen isteni, derűs nyugalommal: én sem tudok aludni!?

- Különös vagy!... Mit csináljak?... Ha lemegyek és összepofozom őket, csak feldühítem magamat és hasztalanul, mert csak annál jobban fognak ordítani!... Azután meg ne gondold, hogy ez a két kölyök talán összebeszélt, hogy majd szakadatlanul ordítanak és a környéken mindenkit felbosszantanak!... Dehogy!... Ordítanak és tépik egymást, mert örökölték az anyjuk hisztériáját meg az apjuk paraszti indolenciáját!

Miklós kiült az ágya szélére és homlokát törülgetve azt mondta, miközben az idegesek mérhetetlen dühének keserű csapadéka folyt alá a torkán:

- Ezek azok a percek, amelyekben meg tudnálak ölni benneteket, ti szelíd mindent-megértők!... Ne is beszéljünk erről: mérhetetlen távolság fekszik közöttünk minden olyan kérdésben, amely már kívül van a köznap drótkerítésén!... Ne folytassuk!

Tenyerére támasztotta az állát, nézte a padló cementjének arabeszkjeit, hogy a bizarr kacskaringók között észrevétlenül elhagyhassa a dühét, nehogy majd a pompás estén is a szívében kelljen azt hurcolnia, de az utolsó pillanatban elrontott mindent.

- A tegnap esti lakomáról álmodoztam - mondta halkan, gyűlölködve -, hallottam újra, amit a Blanka mondott, láttam újra a Klára égő pillantását, a cigánymuzsika itt szállongott a fülem körül... és most vége mindennek!... De mit is beszélek ilyesmit neked!? Derék, jó polgár te, te délután már a holnapra gondolsz, holnap a holnaputánra és az utolsó napodon arra, hogy hol olcsóbb és előnyösebb a sírhely.

Felkelt és azután úgy, ahogy volt, mezítláb végigsétált a terasz hűvös kövén, majd odaállt az üvegfal függönyei mögé és a réseken kikandikált a kertbe. A karóra tűzdelt színes üveggolyókban égő tűzfoltokat vizsgálgatta: mennyire siklottak azok már alá a gömböcskék színes potrohán?

- Csak egy félóra kellett volna még - mondta kedvetlenül -, a hőség most kezd alábbhagyni!

Szomorúan nézte az izzó végtelent; lelkére ráborult a meg nem értetteknek önmaguk által túl komolyan vett keserűsége, amibe fájdalmas zűrzavarral vegyült bele az elröppent álmok emléke. De azután hirtelen megvetően legyintett, tréfás lenézéssel mosolyogva Ágostonra. Lelkéből hirtelen kiröppent a mérges harag, most már csak bosszantani akarta a bátyját. Bosszantani átlátszóan, telve szeretettel, szinte gyermekien, de bosszantani feltétlenül, mert a fásult, gyászos közöny perceit kivéve, nem volt a lelkének nyugta egyetlen pillanatra sem.

Tűnődve járt fel-alá, majd hirtelen elfeledve minden előbbit, számolgatni kezdte az ujján:

- Most mindenekelőtt lemegyek és összepofozom a Tarányi fivéreket, azután hideg zuhanyt veszek, feljövök újra és felöltözöm... Ma a fehér vászonruhámat fogom felvenni... Kik is jönnek el hozzánk ma este?

Miklós szép ember volt; éles metszésű arcát fényes, koromfekete, dús haj övezte, a halántéka körül, huszonharmadik éve mellett is itt-ott már egy-egy csillogó szállal. Fekete, szúrós szeme akkor állt teljes harmóniában a halvány arccal, a büszke sasorral, ha nem hevítette át semmi indulat. Ezekben a ritka percekben a sötét szempár fénytelen volt, mint az agátkő. Arca tiszta római típus volt és Miklós szívesen szentelt koronkint pár percet ennek a nemes arcnak a tanulmányozására és készségesen eltűrte, ha fantáziája a vizsgálódás közben valamelyik római császár elképzelt arca felé csapongott. Nyugtalanította néha, ha önmagának is tudomásul kellett vennie, hogy bármely érzelem, még kisebbszerű fellobbanásában is, teljesen kiforgatja előbbi karakteréből a nemes arcot. Látnia kellett, hogy amikor lelkét az örökös lemondás szüntelenül visszatérő látogatásai zaklatják, a tükörben valamely síremlék homlokzatára faragott kőarc jelent meg előtte, ami azonban szinte kísérteties gyorsasággal változott át boldogan-diadalmas elevenné, ha valamely bizarr ötlet addig csiklandozta korallpiros ajkát, amíg az elvonult a hófehér fogsor fölül. Nemsokára azután megjelent a harmadik arc: valamely szerelemtől izzó pillanat visszaidézése a Bukolikák pásztorának klasszikusan szép, sóvárgó arcát idézte elő és Miklós ilyenkor szívesen hajlott a meggyőződés felé, hogy a három arc közül ez az igazi, mert érezte, hogy lelke csordulásig van a szerelem édes mérgével és a brahminok fanatizmusával tudta, hogy az fel sem is szikkad soha, ha az élet a legizzóbb pusztaságokon vezeti is keresztül. De amikor valamely új indulat szíven döfte Adoniszt, Miklós meggyőződése is megtántorodott. Hosszú, időnkint visszaeső fejlődés után végül abban vélte az igazságot megtalálhatni, hogy mégis a gőgös, a császári arc a valódi. És hogy akire ilyen imperátori arc néz vissza biztatón, annak kár sokat hánytorgatnia, csavargatnia azokat a sekélyes kérdéseket, amelyeket a köznap állít az útjába. És aztán már egészen bizonyosan tudta, hogy az ilyen szabású embert illetőleg, a jövőben sem fognak az egyéniség jellegéhez tartozni azok az apró, furcsa, a szürke emberkék óvatoskodó, tradíciós felfogása szerint nem egészen hótiszta ügyek, amelyeket a vágyai betöltését kereső ember el nem kerülhet. Tudhatta, mert tudta azt is, hogy a vágyait valóban be fogja tölteni, az élet izgalmait nem fogja kikerülni, ha azok szemközt jönnek majd vele, azt pedig inkább talán csak érezte, hogy ha azok a bizonyos nem egészen hótiszta ügyek majd ott lappanganak az izgalmak kíséretében, nem sokat fog velük törődni.

A hőség akkor már megenyhült, a nagy diófa árnyéka már ott reszketett a napóra kőlábán; a délutáni álom elröppent, az udvar és a ház megnépesült. A Balaton nyugalmas síksága, pár száz lépésnyire az úriház alatt, még lángban égett. De a hársfák koronája már megsuhant a Csákány-hegyről aláereszkedő naplementi szellőben.

Gazdasági ismereteim hézagosak. Nem tudom, mikor vetik a boronát, nem tudom, hogyan hívják a nőstény-gúnárt, nem ismerem az öregbéresi méltóság kötelező korhatárát és a zab használati utasítását is csak a megijedt ember esetében ismerem. Ezért húzódozom attól, hogy a Szmolenszky-birtokot és instrukcióját ismertessem. Úgy emlékszem: hatszázötven telekkönyvi hold volt együtt a szőlő, a gabona, a lucerna, az erdő és a konyhakert és tudom, hogy úri módon éltek belőle mindég. Akkor már úgy volt, hogy a birtok majd Miklósé lesz és ő aztán kártalanítja a testvéreit. Én csak a birtok nyugati szögletét ismertem, azt, amelyiken a kis kastély állt és amelyiket az otthoniak Glicínia-lugasnak neveztek arról a kedves virágról, amely lila fürtjeivel oly dúsan futotta be nyaranta a ház oldalát, a kert lugasait és a kis filagória bádogsapkáját. - Glicínia-lugas minden bokrában, zugában álmok, emlékek éltek, a Szmolenszky fiúk téli, városi éjszakáiból szökve oda és minden őszre meggazdagodva az elmúlt nyár új élményeivel. - Különös fiúk voltak a Szmolenszkyek, már gyermekkorukban is csak egymás között játszottak, az osztálytársak játékai durvák és ostobán-egyszerűek voltak a számukra; régebben úgy volt, hogy leheveredtek a szőnyegre, állukat a tenyerükre támasztották és hősien egymásra pillantva hallgatták Sámuel csodálatos meséit, amelyeknek ők voltak a hősei és ez volt a legpompásabb játék, mert átolvadt az éjszakába is és nyomában ismeretlen magánhősök ébredtek fel reggel a gyermekszobában.

Glicínia-lugas északi oldalán szelíd lapály indult a hegyek lábához, beültetve szőlővel, dél felé, le a Balatonig lucerna-táblák feküdtek; a birtok főrésze Paloznak felé húzódott. Kelet felé csak pár száz lépés volt még a Szmolenszkyeké, azután már a Tarányi-szőlő vágói következtek, jobbról és balról pedig a nyaralók színes tetői mosolyogtak elő a fák lombjai közül, de valamennyi felett kimagaslottak az elhagyott Szentirmay-kastély fehér ormai.

Ez a lakatlan, fehérre festett, stílusában itt-ott a középkori lovagvárakra emlékeztető hatalmas kastély már vagy tizenöt éve nem volt a Szentirmayaké, akiktől a nevét kapta. Megfordult azóta már öt kézen is, bár teljesen érthetetlen volt, hogy új tulajdonosa milyen célból vásárolhatta meg, mert lakni egyikük sem lakott benne soha, az a pár holdnyi föld meg, amely hozzá tartozott, ugaron hevert már évek óta. A környékbeli parasztok nem sokat haboztak a Szentirmay ősöket kísértetek gyanánt alkalmazni az elhagyott épületben, amivel szemben a hatvanon túl levő vénasszonyok ahhoz a felfogáshoz ragaszkodtak, hogy, aki a kastélyban tölti az éjszakát, az reggel halva ébred fel. Talán túlságosan nedves talajon épült fel a kastély, a kavicsos földet meg talán nem volt érdemes megmunkálni - mindegy. Annyi bizonyos, hogy a vidék regényes szépségének ez az elhagyott épület volt a koronája; a belőle szétsugárzó titokzatosság, álomszerűség, főként holdvilágos éjszakákon, szinte játszva bírta le a legjózanabb megfontolást is. A kastély főkapuja állandóan zárva volt; a főépületben nem lakott senki, csak a mögötte álló ócska, kettősfedelű házikónak volt három lakója: egy ezeréves szakácsnéféle, azután Krascsenics, a várnagy - ő legalább így hívatta magát - és ennek tizenhárom éves lánya, a Pipi.

A faluba a szakácsnő szokott bejárni bevásárolni, de nyomban megsüketült, ha a kastély dolgairól kérdezősködtek tőle; még a zsidó szatócs körmönfont kérdései is visszapattantak a dobhártyájáról. Krascsenicsot nem merte faggatni senki, Pipi pedig egyszerűen leköpte azt, aki kíváncsian közeledett feléje. Az öregasszonyt némelyek, minden alap nélkül, a várnagy

feleségének, mások az édesanyjának, mások megint a nővérének tartották, pedig valószínűleg semmiféle rokonság sem volt közöttük.

A várnagy télen-nyáron sarkantyús csizmában, barnabársony, pötyögős lovaglónadrágban járt, míg széles mellkasára valami vívóteremből kikerült, sárga rézpitykékkel kétsorosan kivarrott sötétkék zubbony feszült. Kopott és elhanyagolt volta mellett is szép ember volt; napégette, sovány arcához pompásan illett az éles sasorr, a tömött, itt-ott már csillogó szénfekete haj és az agyonrágott, félrövidre nyírt bajusz; az ezerfelé gyűrött könnyű, barna nemezkalapot és a kirojtolódott lovaglóostort pedig annyi eleganciával tudta hordani, hogy aki nem ismerte, valami különcködő földbirtokosnak tarthatta. Kellemetlen, erőszakos, féktelen ember volt, főként ha leitta magát, egy-két egészen közönséges komiszsága széltében ismeretes volt, de azért eszében sem volt senkinek, hogy ezeket a dolgokat szóbahozza előtte. Többnyire féltek tőle, de meg viszont ha valami sikerült pénzügyi művelet jó hangulatba hozta, oly ötletes és szeretetreméltó tudott lenni, hogy egyetlen fellépésével kiverte a parasztok fejéből a kellemetlen emlékeket. Egy vagy két évvel fölül volt már a negyvenen, de azért a falubeli menyecskék meg főként a nyaralók szobalányai előtt mindig többet számított, mint akármelyik mamlasz parasztlegény és ő ezt az értéket minden lehető alkalommal valóra is váltotta, nem sokat törődve a kalandok nyomán támadó botrányokkal, verekedésekkel és más ilyesmivel. Egyik márciusi hajnalon félholtra verve, félig megfagyva találták meg az út mellett, de erről a kis kellemetlenségről sem szívesen tett neki említést senki. A környékbeli birtokosok el szoktak nézni a feje felett, a helyzettel ismerős nyaralók is csak fejbiccentve fogadták a köszönését, hanem aztán voltak idők, amikor egyik-másik úrfi elvonult vele valamely zugba és ott igen meghitt tárgyalásokba bocsátkoztak valamelyik csinosabb parasztlány hajlandóságának megnyerése ügyében. Rendkívül nyomorúságos fizetése lehetett, mert pénzért megtett mindent. Pénzért kész volt mindenre, ami kalandos és becstelen volt, csak valami tisztességes munkát nem látott még tőle soha senki. Csodálatos életet élt: dolga nem volt semmi a kastély körül, sem egyebütt, de azért rendesen már hajnalban felkelt, bebarangolta a vidéket, nyárban gombák után szimatolt, vizsgálgatta a vetést, szóba állt a koránkelőkkel, közben be-benézve egy-egy pohárka törkölyre annak a falunak a zsidajához, amelyik mellett éppen elvitte az útja. Téli napokon állandóan magánál hordta kétcsövű, régimódi lankaszter-puskáját és nem sokat törődve vadászjeggyel, tilalmi idővel és egyéb ily aprósággal, összelövöldözött minden vadat, ami az útjába akadt és aztán kéz alatt eladogatta őket. Beszélték, hogy orvvadászatért ült is már néhányszor odabent V***-ben, de őt az ilyesmi nem hozta ki a sodrából. De télen, nyáron, tavasszal és ősszel - amire ebédidőre hazakerült, már bejárt vagy négy falut és többékevésbé ittas volt. Lehet, hogy délutánonkint kialudta a mámorát, mert alkonyattal ismét felbukkant sudár termete itt vagy amott, telve energiával és gazságra való készséggel. Különös és érdekes ember volt; egyszer úgy páholta a lányát, mint a kijáró kutyát, máskor tűvé tett érte mindent, hogy megsimogathassa borzas üstökét és sírt, ha nem találta. - Hanem kétségtelen, hogy a vad, bestiális mivolta volt az igazi, ezt a gyermek is kiolvashatta villogó, elszánt tekintetéből; pillanatnyi ellágyulásai a környékbeli kisüstök rövidéletű szülöttei lehettek. Akkoriban nyolcadik éve volt már, hogy várnagyi méltóságát viselte, de hogy honnét bukkant elő, mit művelt azelőtt, azt nem tudta senki. A falubeli vénasszonyok törhetetlen tudásvágya kiszemelgetett ugyan egyet-mást a múltjából, de az ilyesmi nem sokat ér. Szennyes volt az is, annyi bizonyos. Akkoriban sokat gondoltam rá: mily nehéz lehetett a várnagynak ennyi kölönccel kényelmes helyet könyökölnie magának a nagyképű kálvinista parasztok között, ő azonban oly tökéletesen oldotta meg a dolgot, hogy minden gazsága ellenére is bármelyiknél, bármikor otthon érezhette magát. Pedig szinte idegenszerű látvány volt ott közöttük: mintha valamely sírjából kikelt rablólovag kóválygott volna zsákmányra lesve a jobbágyai között.

Mindezekből önként következett, hogy Pipi nevelése is egészen különös, sőt rendkívüli volt. A kóborlás ösztöne ott bujkált az ő vérében is; a leány egyes-egyedül járta az erdőt, a mezőt, ha tomboló életvágya arra ösztökélte, meghemperedett a pitypangok között a haragoszöld fűben, cseppet sem törődve vele, ha szénfekete hajába bogáncs fonódott, vagy ha gőgösen villogó, félig lehunyt szemével észrevette, hogy a ványadt, vénülő parasztok mit nyeldesik sóvárogva a nyálukat félmeztelen testének láttára és hogy szerelmes izgalmukat egymás elől rejtegessék, mint fordítják el a fejüket rekedt nevetéssel. Mert kellett, hogy tudjon, lásson mindent: ahogy az éneke végigcsendült az illatos alkonyati lapályon, ahogy a szellő el-elkapta annak egy-egy foszlányát, abból az élet diadalmas tobzódása csattant elő, maszatos arcának hófehér bőre alatt szilajon pezsgett a bíborvörös vér. Néha napokig sem szólt senkihez, aki csúfondáros játékba akart kezdeni vele, azt meghajigálta kővel, a parasztokat leköpte, máskor meg besurrant az urasági konyhára, bekuporodott a tűzhely sarkába, órák hosszat elnézte a cselédek viháncolását, elhallgatta a szakácsnő csodálatos regéit, aminők csak odakint születnek a falun, az esős, havas éjszakákon.

Alantabb, annak a lankásnak a közepe táján, amely a Szentirmay-kastély és a szomszédos falu felül ereszkedett alá szelíden Gliczínia-lugas felé, közel a Tarányi-villához félig romba dűlt házikó álldogált. Homlokfalát már évekkel ezelőtt kettészakította a villámcsapás, szürkére fakult, lazán fityegő zsalui mögül az örökös sötétség bámult ki vak szemével. A házikó rongyos cseréptetejét dús moha lepte be, félig romba dőlt kéménye valamely óriási, csonka emberi ujj módjára mutatott fel az égre, ahonnét minden áldás jön, közöttük az a csintalan kis ménkű is, amelyikről éppen ez az ujj beszélt oly érthetően. A rettentő csapás annak idején kitépte a bejárat závárzatát is, az ajtószárnyat csak a leereszkedett szemöldökfa tartotta csukva, hanem Miklós egy este valahogy megtalálta azt a különös fogást, amelynek a beszorult ajtószárny könnyedén engedett és attól fogva, valahányszor lelkét megülte a sápadt reménytelenség, gyakran kisétált oda az alkonyati órákban és észrevétlenül belopózva a rongyos kis házikóba, hosszan, sokáig el tudta nézni tűnődve az elpusztult konyha füstös mennyezetét, vagy bevette magát a jobb oldali, félig-meddig épen maradt szobácskába, leült az ódon bőrdíványra és figyelte mozdulatlanul az ablak résein behulló utolsó napsugárban táncoló porszemeket, hallgatta, amint az ősi bútordarabok pattogva, ropogva beszéltek az elmúlt dolgokról és valami különös, félelmes érzést ébresztett lelkében a tudat, hogy a négy puszta fal egy egész, lángoló világtól szakítja el és hogy ha a halál most orozva torkon ragadná, senki sem tudná, hogy bár sóvárgó lelke a mennyekbe ragadtatott, a teste ott porlad, elrejtve a régi, kedves emberek elől. Egyszer az a gondolata jött, hogy abban a szobácskában voltaképpen az öreg Idő lakik és csak olyankor búvik el valahová, ha ő ott van, hanem amikor ő aztán ismét behúzza maga mögött az ajtót, az előjön pókhálós odvából, ki-kitekint a szivárványos ablaktáblákon és elégedetten dörzsöli ráncos kezét az őszi pusztulás, az eltűntek helyett érkezett új emberek, a hulldogáló falevelek láttára, megsimogatja zöld szakállát, azután befordul ismét és gonoszul nevetgélve behinti finom porral a bútorokat és felhasogatja éles körmével a párnákat, függönyöket. Utóbb egyre gyakrabban járt el a romba dőlt házikóba, el nem mulasztva a legaprólékosabb óvatosságot sem, hogy az útja céljait bárki is megsejthesse. És külön kis titkának becse nőttön-nőtt előtte. Tudta, mit veszítene különös rejtekhelyében, ahol nem bánthatja senki oktalan, jóakaratú kérdezősködésével ha a lelke ernyedten kapitulált a szögletes, durva kényszerűségek előtt, ha a mindennap az ő megfeszült idegszálain játszotta el megunt, együgyű kis nótáit - azt pedig tudta bizonyosan, hogy ha bárki is rájön a titkára, vége az egész kis csodavilágnak, mert az emberek nem képesek elviselni, hogy valaki másként viselkedjen mint ők, akár bántja vele őket, akár nem. A titok természetrajzához tartozik ez: az elveszte nyomán járó baj nagyságával nől az értéke, ami különben csak az ős-igazság kifordítottja, hogy legpompásabb eredményeidet is a kalapod mellé tűzheted, ha nincs, aki tudomást vegyen róluk. Lehet, hogy a vízözön szörnyűségei közepette Noét is bujtogatta az

ördög, hogy megfúrván a bárka fenekét, legyen nagyobbá, mint az Úr, megsemmisítve annak alkotásait, de az utolsó pillanatban bizonyára eszébe jutott, hogy ki lesz majd, aki az ő dicsőségét szétkiáltja és ki lesz majd, aki azt meghallja?

Pár lépésnyire a házikó alatt már megkezdődött az erdőcske, amely aztán egyre sűrűbbre válva lehúzódott szinte egészen a Balaton partjáig. Ennek az erdőnek a közepén is állt egy kis házikó, és erről is be kell számolnunk pár szóval, mert ebben lakott a vidék főcsodabogara: Duhoborczi bácsi.

Ez a ház, különböző időszakokban, különböző és teljesen heterogén részletekből rakódott össze.

Ősmagvát egy szénégető telep képezte még talán abból az időből, amikor az erdő, még a pandúrvilágban, a maga meg nem bolygatott kócosságában húzódott a tó partjától a hegyek lábáig. Az elhagyott telep helyén később pálinkafőző épült, aminek különös kis kéménye, beépítve a végleg kialakult Duhoborczi-kastélyba, még ma is ott merészkedett az ég felé, soha ki nem fogyó tápot adva a különös, gyüge ember humorának, aki sohasem felejtette el megjegyezni, hogy a kéménynek ugyan miniatűr, de szimbólumnak eléggé impozáns merevke az ő törhetetlen férfiasságát jelképezi. - Duhoborczi bácsi tréfás ember volt. Ez a tréfás mivolta építészeti modorában is megnyilatkozott: házát téglányalakúra építtette, belső udvarral, de az épület mind a négy szárnyának ablakai erre az udvarra néztek, kifelé csak a puszta falak meredtek a közeledőre. A főkapu - csak egy volt, de ő már csak így nevezte - boltozatosan törte át az egyik szárnyat és belső nyílását komoran őrizte az a két, többszáz esztendős mozsárágyú, amelyet Duhoborczi mester még veszprémi fiskális korában vásárolt a Buxbaum zsidótól kilenc forint hetvenöt krajcárért a hozzávaló vasgolyókkal együtt.

Hanem kár volna, ha ezek után bárki is azt hinné, hogy Duhoborczi bácsi joviális, szeretetreméltó különc volt. Nem. Duhoborczi bácsi köpnivaló, malíciás, buta öreg volt.

Ágoston már jó ideje járt fel-alá hosszú lábaival a szőlőtáblák között húzódó agyagos utacskán, kezében zsebórájával. Pontosan fél hat előtt nyolc perccel a főépület felé irányozta lépéseit, bepillantott a konyhába, körültekintett, azután sietve felkereste Sámuelt, a legidősebb testvért. Katonásan megállt előtte és azt mondta:

- Meggyőződtem róla személyesen, hogy az uzsonna kész!

- Az idő?...

- Fél hat lesz öt perc múlva!

- Úgy menj és teljesítsd kötelességedet! - mondta Sámuel, Ágoston pedig lesietett az udvarra és egy különös alakú kis kalapáccsal megütötte háromszor a gongot - egy zsinegen függő régi vasfazekat -, hogy a család tagjait az uzsonnához összecsődítse.

A három Szmolenszky fiú között volt több ilyen, minden külön megbeszélés nélkül, önmagától továbbfolyó hagyományos játék és amikor azokra került a sor, éppoly játszi könnyedséggel feledték el éveiket, amily könnyen egyébként is képesek voltak átlendíteni magukat a kedves elképzelések birodalmába.

Glicínia-lugas úri lakói csak öten voltak: az özvegy édesanya, a három fiú és von Stubenberg Adelaide, az elszegényedett, ötvenéves vénleány, aki bizonyos harisnyastoppolások, befőttelvételek, nagymosás-ellenőrzések és egyéb ürügyek alatt állandóan a családon csüggeszkedett. - Hanem az uzsonnaasztal rendesen hétre volt terítve, mert legalább két vendég feltétlenül megjelent mindennap. Egyszer ez jött, másszor amaz, de leggyakrabban Duhoborczi bácsi jelent meg a szokott kis potyára és az a szerencsétlen Murányi kúszott be nagy szerényen,

hogy valamely ügyben tanácsot kérjen, pontosan mindig ugyanazokkal a sajnálatosan szigorú kitételekkel dorgálva önmagát, amiért véletlenségből mindég éppen az uzsonna ideje alatt alkalmatlankodik.

Miklós ma a fehérvászon ruháját öltötte magára, ami oly diadalmasan emelte ki szép férfias, barnára égett arcát és deli termetét. Amikor lefutott a lépcsőn, lelkében már nyoma sem volt a keserű nyugtalanságnak. Ott lent az udvaron szinte összecsapódott az idősebbik bátyjával, azután mindketten megálltak pár percre, hogy végignézzék a Balaton tükrének alkonyati színjátékát. A nyugvóra hajló nap aranyhídja egyre szűkebbre szorult, ezer égő nyelvecskét lőve ki magából a ringó habokra. Tihany felől már kezdett szétömleni a víz nyugtalan síkján a felhőtlen égbolt sötétkék visszfénye, a kenesei partok felé szorítva az előbbi, sötétzöld foltokat. Percek voltak csak hátra már, hogy a nagyszerű mérkőzés véget érjen, akkor azonban vagy száz lépésnyire előttük, idomtalan, hatalmas emberi test jelent meg a dűlőutacskán, eltakarva előlük a pompás finálét.

Duhoborczi bácsi jött, előmászva különös erődítményéből.

Miklós idegesen pattantott az ujjával.

- Jön már! - mondta gyűlölködve. - Nézd csak meg jól, figyeld meg a mozdulatait! Mily esetlen és gyűlöletes!

Sámuel csendesen, barátilag nevetgélt.

- Ugyan miért gyűlölöd ezt a vén tökfilkót? - kérdezte békítőleg -, hiszen a légynek sem árt! És hidd el, igazán nem érdemes miatta minden este felbosszantanod magadat!

Miklós idegesen legyintett és ebben az emberi mozdulatok leggyászosabbjában benne volt a lemondás, hogy a bátyját bármikor is meggyőzhesse lelkének az ártatlan gyűlölködés után való olthatatlan szomjúságáról. Mert ő maga már régen megismerte ezt a szomjúságot és tudta a többi között azt is, milyen ürességtámadna a lelkében, ha annak köréből mindörökre eltűnne ez a kellemetlen jövevény, aki már annyi gyilkos ötletet pattantott ki abból, derűs megnyugvást hagyva azok helyén. És ez az érzése nem volt oly szokatlan és egyéni, aminőnek talán ő maga is szívesen vindikálta volna a maga számára, amit nyomban elhiszel nekem, ha végiggondolod, hogy a legkellemetlenebb ellenséged mindenkorra való kikapcsolódásának is csak az első időkben örülnék, mert nemsokára megjelenne nyomában az elárvulás valamely rejtelmes érzése. Bármi is előzte meg a válást, azt mindég az sínyli meg jobban, aki visszamarad.

- Nem is gyűlölöm, csak utálom és az ilyen embert lehetetlenség is nem utálni! - mondta kitérően. - És fogadjunk, hogy szóról szóra ezekkel fogja mondani: áh csókolom a kezeit...

Nem fejezhette be, mert Duhoborczi bácsi akkor már megkerülte az udvar sarkában álló fenyőcsoportot, belépett a glicíniával befuttatott lugasba, esetlenül meghajtotta magát Szmolenszkyné előtt és nyekergő hangján elkezdte:

- Áh, csókolom kezeit, méltóságos asszonyom, jó napot kívánok uraim, átjöttem egy kevéssé, hogy meggyőződést nyerjek nagybecsű hogylétük mibenlétéről!

- No ha ez a barom ilyen stílusban fogalmazta meg a kereseteit és a beadványait is - súgta Miklós Sámuelnek -, igazán nem csodálom, ha a veszprémi fiskálisok kipusztították maguk közül!

Duhoborczi bácsi eközben már fel is akasztotta a diófára ezeresztendős nemezkalapját és maga-faragta kampósbotját és idomtalan testét kínálás nélkül is belesüppesztve a fonott nádszékbe, jelentős pillantásokat lövellt a konyha felé. Amikor aztán a cselédlány odatette

eléje az óriási köcsög aludttejet és a vagy fél kiló kenyeret, illedelmes szabódással nyekeregni kezdett:

- Áh, miért?... miért?... hiszen éppen mostand uzsonnyáztam otthon!... No, de ha már egyszer ittend van...

Szóról szóra ugyanezt mondta mindennap, de aztán a következő percben rávetette magát a zsákmányra és vad szürcsölések meg orrszívások között magába tömött mindent az utolsó morzsáig. Amikor a végére ért,ráncos, görbe mutatóujjával lekanyarította a köcsög oldalára tapadt maradékot, ujját a szájába gyömöszkölte, nagyot cuppantva kirántotta ismét a zötyögő nevetés között, diadalmasan körültekintve azt mondta:

- Hijába no, én már csak szeretem a rendet és a tisztaságot!

Ezt is ugyanígy csinálta és mondta naponta és ugyancsak naponta hallatlanná tette, ha Miklós félhalkan bizonyos vén disznókról és kaján potyalesőkről tett említést valamelyik fivérének.

Duhoborczi bácsi szerette azt, ami nem került semmibe, főként pedig szerette a kényelmet és ugyan miért zökkentette volna ki magát a megszokott hangulatából egy-két ártatlan megjegyzés miatt?...

Miklós vén disznónak tartja őt, hát csak hadd tartsa, attól neki ugyan még a haja szála sem görbül meg és elvégre neki is megvan a maga véleménye Miklóst illetőleg, csakhogy ő ezt megtartja magának, jól tudva, hogy az összezördülésben csak ő húzná a rövidebbet, mert elmaradnának a pompás uzsonnák és vacsorák... Okosnak kell lenni és nem szabad a dolgokat elhamarkodni... Nem igaz?

Duhoborczi bácsi határozottan a defenzív természetek közé tartozott, amelyeket enyhe, senkit sem bántó, sőt minden elül kitérő mivoltuk miatt úgy elsőre talán rokonszenveseknek gondolnál, amelyek azonban a valóságban gyűlöletesek, olykor éppen elviselhetetlenek. A defenzív emberkéknek - mert ők csak emberkék - két fajtája van. Van, amelyik olyannak született: ez a tűrhetőbb, mert ettől nem is vár az ember semmit, ahogy a téli reggelen megvendégelt verébtől sem kívánod sem azt, hogy menjen dolgozni, sem azt, hogy megköszönje amit kapott. Ez a fajta csak van, hogy legyen, de ha nincs, az sem baj. A másik már megpróbált nekimenni az életnek, mégpedig a kelleténél nagyobb arroganciával és prepotenciával, de mivel nem bírta, visszadöbbent, megtorpant és hogy hanyatt ne essék, nekitámaszkodott annak a bárgyú kis filozófiának, amelynek tételei ilyenformán kezdődnek: majd megteszi más, ... majd elkezdi más, ... én csak várok... és nézem... és mindég és feltétlenül így végződnek: nem igaz? Ezek azt hiszik, hogy a vesztett csatában megokosodtak, mert lám: a verejtékfakasztó küzdelem helyett bevették magukat a mozdulatlanság, a kényelem drága erősségébe; azt hiszik, hogy megedződtek, mert lám: visszapattanik róluk minden, ami másnak belegázol a lelkébe; azt hiszik, hogy bolonddá tartanak mindenkit, mert lám: ők csak lehajolnak orvul és felkapkodják mindenki munkájának a morzsáját - pedig ezek az emberkék szamarak, mert nem értik meg Anteus pompás paraboláját: az ezerszer való legyőzetés és ugyanannyiszor való talpraállás gyönyörűséges mámorát, mert a kényelmük nem drága erősség, hanem hatkrajcáros menedékhely; szamarak, mert nem tudják, hogy a megtépett lélek pompás virágokat termel ki magából és azokkal fedezgeti el a sebeit; szamarak, mert nem tudják, hogy a morzsával együtt a piszkot is behabzsolják, amit a mások nyála ragasztott rá odalent a földön, mert a föld tiszta ugyan, mint a gyémánt, ha úgy emeled fel magadhoz, de piszkos és trágyaszagú, ha te hajolsz le hozzá.

Duhoborczi bácsit voltaképpen Tatarek Simonnak hívták és valaha ügyvéd volt V***-ben, de mivel szamár volt és mivel az utolsó krajcárt is kirabolta a hozzátévedettek mellényzsebéből, rövidesen lehetetlenné vált, sőt utóbb a kollégái meg mások maltraitemant-je elül okosabbnak

vélte végleg elhagyni a várost. Akkor már volt neki pár ezer összerablott forintja, megvette a kis pálinkafőzőt, a Kisovics kőművessel, aki még adósa volt, hozzáragasztatta köpni való kis várának ősszárnyát, amit aztán később, apránkint kiegészített a környéken felépült házak ócska maradékaival. És amíg a befejező építkezések folytak, felrándult Pestre és itt összeszedve valahol valami régi mágnáskliensének levetett, kivénhedt szeretőjét, akinek azonban az előző szerelmek révén szintén volt némi pénze, levitte magával gazdasszonynak, de az is lehetséges, hogy az érdemekben megőszült nő végül megóhajtva a családi élet melegét, csak egy házassági tanúsítvány ellenében volt hajlandó a tőkefúzióba beleegyezni.

Duhoborczi bácsi ebben az időben fúrta be magát Szmolenszkyékhez is.

A minden silánysággal szemben ideges averzióval viseltető Miklós, akkor még huszonkét éves vidám fiú, kezdettől fogva gyűlölte, hanem a nyílt viszály csak később, egy ünnepi vacsora hajnalán tört ki köztük. A fiskális akkor, felmagasztosulva az ingyen bor mámorától, hogy úgy mondjam: bepillantást engedett lelke legbensőbb csarnokaiba és kijelentette, hogy ő már végérvényesen beosztotta és megszabályozta hátralevő életét. Mivel már belefáradt a munkába - mondta -, nem óhajt többet dolgozni, dolgozzanak mások, ő majd csak a szerzettek elfogyasztásában lesz segítségére embertársainak. És amikor ezt mondta, dévajul felnevetett és körülhordozta pocsolyaszínű, iszákos szemét a társaságon, elvárva elmésségének vidám és meleg megbecsülését, bár az utolsó pillanatban, ahogy az arcokon felfedezte az el nem titkolható kis merevségeket, átdöbbent a tudatán a gyanú, hogy alighanem túlontúl őszintén tárta fel gazdasági programját. Akkor valami enyhítő, valami könnyedebb elmésségen kezdte el törni a fejét, de mert az semmiképpen sem sikerült neki, zavarában csak még mélyebbre mászott bele az őszinteségbe és elmondta, hogy a megtakarított pénze az ő, a lehetőségig restrignált számításai szerint, éppen hatvanharmadik életévének betöltéséig lesz elegendő, amikor is, ha addig valami csoda nem történik, ő kénytelen lesz földi létét a maga részéről befejezettnek nyilvánítani.

Ismét nevetni akart, de akkor Miklós szólásra emelkedett és kijelentette, hogy ha ő is azok közé a szerzők, illetőleg termelők közé tartozna, akiknek szerzeményén a fiskális osztozni óhajtana, ő ezt a szándékát egy jól irányzott fartő-rúgással tenné lehetetlenné, azután pedig nyíltan bevallotta óhaját, hogy bár már a hatvanharmadik születésnapján köszönthetné fel az ügyvédi kar díszét.

A kocka el volt vetve, a kisértő gyűlölet testet öltött. Tatarek ugyan, amint olvastuk, feledést mímelt, de ez a bajnak csak tüneti kezelése volt.

És ez a hajnal végzetes lett egyébként is: a fiskális ezen a hajnalon nyerte a Duhoborczi nevet. Hogy Miklós honnét vette ezt a különös elnevezést és miért éppen ezt akasztotta rá a fiskálisra, az majd később derül ki, most még magam sem tudom. - Az új név eleinte csak a testvérek és a legmeghittebb ismerősök között bujdosott, de egy augusztusi estén, még tavaly, az ügyvéd maga is megtudott mindent.

A mondott estén a két Tarányi gyerek csíborvadászatot rendezett, amiközben a kisebbik, a Gyigyóka, derékig belecsúszott a folyócskába és mivel a lába beszorult két kő közé, nem bírt kimászni és veszettül ordítani kezdett. Tatarek éppen arra ment és benyújtva neki kampósbotját, kimentette balvégzetéből. Gyigyóka kimászott a partra és sötétkék matrózbugyogójának hátsó részét húzogatni kezdte, el, minél messzebbre magától, a testét is előregörbítve, hogy ezáltal is növelje a távolságot saját maga és azon idegen anyag között, amelyet a vízbe csúszás rémülete varázsolt a mondott bugyogóba. Ez a látvány derűvel töltötte el az ügyvéd lelkét, de ez a derű felbőszítette Gyigyót. A fiú nagy hangon felkiáltott:

- Maga pedig csak menjen haza, iszen magát *úgyis* Duhoborczinak hívják!

Hogy miért *úgyis*!?... Nem ismerem a gyermeklélek logikátlan kajánságának szövevényeit.

Uzsonna után Miklós nem sokáig bírta el a kínos helyzetet. A szőlőtáblák között megindult lassan a tópart felé, közben meg-megállt és hosszan elnézte a tihanyi apátságnak a vízen ringó tükörképét, amint két tornyának álomtőreivel belefúródik a mélységbe. Ebben az órában a víz játékai csak percekig tartanak; amikor a tükörkép végleg elmosódott, Miklós lehunyta a szemét és pár percig úgy, vakon bolyongott a pompás tőkék között és a lelke repesett a szabadság gyönyörűségétől, ha azok végigsimították az arcát hűvös levélkezükkel. Abban a percben csendesség volt mindenütt, a nappal hangjai elszéledtek az éjszakának jövendő, új, más hangjai elől, már a folyóparti kis malom sem kotyogott odalent a füzek között. Miklós ezt a malmot sem szerette, mert zúgásával az életnek egyre ugyanazon, megunt indulóját juttatta az eszébe. Odalent járt már egészen a kavicsos parton, már hallotta a nádasok álmos zizzenését, amikor vele szemben, a somogyi partok mögül felbukkant a hold. Nem is tudott róla, hogy az idő így eljárt, de csak mosolygott az egészen és amikor az arácsi templom tornyából odarezzent hozzá a nyolcórai harangszó, megindult visszafelé. Csak akkor tudta meg, hogy szakadatlanul a tegnap esti lányokra, e rózsaszínű és éjfekete pompás virágokra gondolt, akiket minden este lát, de akik minden este újak és mások és akiket ma este is újra fog látni, akiknek újra fogja érezni leheletük illatát, mert ma este meg őhozzájuk jön el a vacsorai vendégsereg, amint tegnap este ők volt Dobokayéknál és amint a társaság így vándorolt házról házra.

Ahogy feltekintett, látta, hogy az udvaron kigyúltak már a lampionok, tudta, hogy ott már serény munka folyik az asztalok körül. Hűs szél rezdült át a lapályon és ő halkan nevetni kezdett, mert arra gondolt, hogy a balatonfüredi cigányok, e fázékony naplopók most bizonyára a gallérjukat felgyűrve és kezüket a zsebükbe mélyesztve húzódnak az országúton a kastély felé, amit dúsan ragyog körül a telihold fénye. Gondolatban továbbszőtte szerelmes megbeszéléseit Dobokay Klárával, akinek halavány arcára oly édes-különösen hullanak alá éjfekete hajának fürtjei - rejtve ismét megcsókolta kezét Tarányi Blankának, akinek a szeme haragos kéksége hasonló a nyári égbolt utolsó zafírjához. Szerette a többieket is, kötődött velük, gyűlölködésbe hajszolta őket egymás ellen; imádta a szerelmet és mindazt, ami e pompás nyári éjszakán ott fog járni majd a nyomában: a bor anakreóni mámorát, a lámpák színes fénycsóváit, a muzsika édes bódulatát és végül majd a hajnal halk, úri tivornyáját. Imádta mindezt és ha bármi megzavarta bűvös összhangjukat, magában ismét csak az istent vonta számadásra sötét átkozódásokkal, pedig tudta, hogy csalja önmagát, tudta, hogy a puszta semmit átkozza, de így valami zegzugos labirintba jutott, amelynek tekervényei miatt nem láthatta a végtelen sivatagot, amelyre kijutott volna, ha látó szemmel, egyenesen megy előre.

Ahogy az udvarra lépett, a vendégek már ott jártak fel-alá a lampionok tarka fénykörében. Szokása szerint - játszott önmagával, halogatva a kedves percet -, nem csatlakozott mindjárt a lányokhoz, az volt a terve, hogy először megbeszéli a tanácsossal a Gyigyó és Muki-féle délutáni inváziók ügyét, hanem ahogy útközben ezzel is, amazzal is szóba ereszkedett, lekésett az ügyről, mert látta, amint Ágoston átsiet hosszú lábaival az udvaron, hogy megüsse a vacsorára hívó gongot.

2. Amíg a vacsora tart

Amíg a vacsora tart, elmondom a Szmolenszky fiúk gyermekkorának történetét.

Az édesapjuk, Szmolenszky Menyhért még a jelentősebb dunántúli földbirtokosok közé tartozott; az ő életében még megvolt a család somogyi és baranyai birtoka is. Amíg ő élt, nem is került soha a sor bármilyen anyagi megdöbbenésre, a család évei nyugodalmas biztossággal látszottak egymáshoz kapcsolódni; az ő igen jelentős egyénisége oly szorosan összetartotta a dolgokat, hogy a bomlás mikrobái sehol sem voltak képesek közéjük fúródni, pedig a belső erjedés már évek óta logikus biztossággal haladt előre. Olyanformán állt a dolog a Szmolenszky-birtokkal ebben az időben, mint a fagypont alá hűlt vízzel, ami nyomban összefagy, amint a legkisebb rázkódtatás éri, hanem az öreg Szmolenszky ezt a legkisebb megbolygatást is távol tudta tartani maguktól. De amikor egy tavaszi estén hirtelen meghalt, a bajok elkezdtek besompolyogni az ősi búzatáblák közé és vigyorogva bólogattak egymásnak, hogy a kártya, a bor meg a nőstény infernális háromsága mégis csak biztosabban és főleg gyorsabban bonyolítja le a magyar földesurak ügyeit, mint az a másik, régi, jó nevű hármas cég, amelyik makacs konzervativizmusával rendesen addig húzza-halasztja mennyei segítségét, amíg aztán mindenről lekésik. Mert a Szmolenszkyek fajbeli magyar urak voltak, különös, lengyeles nevük és a furcsa, bizarr keresztnevek adományozásának szenvedélye mellett is; az őslengyel tradíciók legfeljebb az említett időtöltésekben éltek tovább közöttük. - A haláleset után pár napig úgy látszott, hogy vége mindennek, de akkor az asszony testvére, egy pesti fiskális vette kezébe a dolgokat és a piócákat lerázva a csődtömeg testéről, három hónap múlva érintetlenül és tehermentesen adta át a családnak az arácsi birtokot.

Sámuel, a legidősebb testvér már gyermekkorában is fontos, tudományos emberke volt, telve szeretettel és rajongással minden iránt, ami szép és gyengéd, ami új megismerést, új tudást rejt magában, visszahúzódott pajtásainak idétlen játékai elül, az öccseit pedig, ha ilyesmikbe bonyolódtak, dorgálás helyett sajnálatos, érzékeny, megbánást keltő szavakkal térítette vissza a helyes útra. De ilyesmire nagyon ritkán került a sor; a kisebbek is maguknak való gyerekek voltak, amint már említettem: mindenféle különös, halk játékokban lelték a kedvüket. Sámuel az idők folyamán második apjává lett az öccseinek és ennek valahogy így is kellett történnie, mert azok az igazi apjukban csak bizonyos hatalmas, pompás, kegyes urat láttak, aki elhalmozza őket ajándékokkal, aki jóízűen nevet a csínjeik felett, akire ráfüggeszkedhetnek rajongó figyelmükkel, ha a dús vacsorák után különös, félelmes történeteket mesél nekik, akinek minden mozdulatát irigyen lopva megfigyelhetik, ha a lakomák szépasszonyainak titokban megcsókolja a mezítelen vállát, akiről tovább álmodhatják hősi álmaikat a titokzatos éjszakákon - hanem az apa meg a gyerekek között levő távolság sohasem szelídült le a szokott közelséggé.

A teleket odabent töltötték a V***-ben, a megye székhelyén, a Kőkép utcai régi családi házban, annak ablakaiból nézegették a fiúk a havas délutánokon a Bakony fehér ormait, a Séd-folyócska hófedte völgyének elomló, lágy körvonalait, a Vár égbeszökő boltozatait. - A legidősebb testvér már közel járt az érettségihez, amikor Ágoston még csak kis gimnazista volt, Miklós pedig még a Szent Anna téri normális iskolába csúszkált le reggelente, bár úgyszólván az egész gyerekkorát átbetegeskedte és csak otthon tanult, amit tanult, mert a Szmolenszky név akkor még sok mindent helyrehozott könnyű szerrel. Hanem ezek a korkülönbségek, amelyek a testvéreket olyan messzire szokták sodorni egymás világától, őközöttük csak az alkonyat leszálltáig éltek, mert amikor a gyerekszobában felgyújtották a lámpát, a három fiú összebújt és amíg Sámuel valami tündérien bizarr mesébe kezdett, vagy hangosan olvasta Jókai valamelyik csodaregényét, a másik kettő dobogó szívvel, lehunyt szemmel várta

azt a pillanatot, amelyben a történet gonoszaira lecsap a büntető végzet, amint ez Jókai istenien naiv, ragyogóan fantasztikus történeteiben a halál bizonyosságával elkövetkezik. A nagyszerű hősök, a csodatudósok, a bosszúálló, de aztán bocsánatot osztó félistenek, az elmés kozőrök, a nemes rezignációba merült nagyszerű mártírok, a hideg, fölényes asszonyevők mindegyike három lélekké szakadt akkor és e kósza lelkek a három fiúban éledtek meg ismét: azokban a percekben három Illavay Ferenc, három Lándory Bertalan, három Kárpáthy Zoltán, három Halil Patróna hevert a szőnyegen, állát a kezére támasztva és nézte egymást az édes megdöbbenéstől és izgalomtól fátyolos szemével, mert a mesélő maga is átlendült a stilizált csodák világába. És ez azért volt így, mert a három fiú maga is olyan érzéseket hozott át magával erre a világra, amilyen a történetek hőseinek lelkét betöltötte: ők is másoknak érezték magukat, mint a többiek, ők is jók, nemesek, megbocsátok, kegyesek, hatalmasak, szépek és fölényesek vágytak lenni, ők is óhajtották a pompás szomorúságot, hogy magasztos örömmel és hálával zárhassák keblükre a vigasztalót; az ő megálmodott, nagyszerű tetteik szárnycsattogását is a tündérszép asszony hallgatta boldogan, akihez majd megtérnek diadalmas harcaik után, aki bekötözi sebeiket, elsimítja zilált fürtjeiket, akinek lábai elé odaborulhatnak és izzó szavakkal megvallhatják neki szerelmüket... Főként ez: az asszony, az asszonyi szemből elősugárzó csodavilág, az asszonyi hang, maga a szerelem, ez ölelkezett legerősebben a lelkükre és el sem szakadt tőlük soha többé.

Később, ahogy a fiúk nagyobbak lettek, ez a szoros együttérzés a legtermészetesebb módon meglazult kissé. Nem az egymás iránt való szeretetük csökkent meg, hanem mindegyiküket egyre jobban elfoglalta a tulajdon lelkivilága. Sámuel akkor már teljes akaratával és minden vágyával a tudományoknak adta magát, egész éjszakákat töltve a könyvei mellett, képzeletében elkísérte útjaikon a nagy felfedezőket, ott járt velük együtt a trópusok pálmái alatt és az Arktisz jégvilágában; nem volt a földnek előtte ismeretlen zuga, sőt aztán leszállt a mélységekbe is, hogy megismerhesse a kőzetek titoktatos világát, a gránitot, a dolomitot, a szürke, rideg bazaltot, az egész titáni boltozatot, amelyen az élet nyüzsög, váltakozik és millió halál nyomán milliószor újraéled. És az ő tudása nem abból az efemer, nemesebb kalandvágyból származott, amely a fiatal lelkeket magával szokta ragadni, őt nemcsak a bizarr, különös új megtudni valók érdekelték. Amíg tanult, amíg ott ült a könyvei között, addig csak tudásra szomjas lelke élt, addig csak az irányította minden gondolatát, a szíve csak akkor szólalt meg, amikor egyedül maradt önmagával, amikor az éjszaka már leborult csendes szobája fölé. Akkor aztán a tündöklő álmok kíséretében megjelentek ismét az asszonyok, akik megkoszorúzták a világtól elvonult tudóst, akkor már a Memnon-szobrok zengő kőtestén a szerelem indulóját játszotta a Nílus parti éjszaka szellője, a Himalája jeges bércei szív alakra formálódva intettek feléje és az éjszakai fény lángívéből a szerelmes asszony égő pillantása lobogott elő.

Ágoston, akiben egyébként is legelmosódottabban jelentek meg a családnak bizonyos átöröklött sajátságai, már nagyobb gimnazista korában belebonyolódott az osztálytársai mulatozásaiba, a titkos kocsmározásokba, lányos ügyekbe, amik ugyan, nem voltak összeférhetetlenek a mondott tradíciókkal, hanem Ágoston az egyéniségét, a stílusát vesztette el ezekben az alamuszi dáridókban: ivott, mert ivott a többi is és megcsípte a pincérleány állát, mert úgy látta a nagyobbaktól és mert az ilyesmiben férfiasságot talált. De reggelenkint, ha összetörve felriadt, megbánó gondolatai ijedt rebbenéssel szállták körül az előző estének akkor már meggyűlölt emlékeit és amíg dideregve fúrta fejét a jéghideg vízbe, magában fontos, új elhatározásokat ápolgatott, amik mellett bizonyára szilárdan ki is tartott volna, ha az éjszakai kísértetek az egyre jobban kitáruló napfényen egyre jobban el nem halványodtak volna, amíg aztán az osztálytársak vidám zsivaja, a tegnapi cinkosok diadalmas visszaemlékezései között végleg elrebbentek.

Amire a lámpák kigyulladtak, Ágoston már ismét férfiasan duhaj és érdekesen romlott óhajtott lenni, hogy a lányok majd rajongó rémülettel vizsgálgassák halvány arcát, feldúlt vonásait. Másnap aztán újrakezdődött a kálváriajárás és ismét titkolt irigységgel kellett látnia a cinkosok jókedvét és nem tudta, hogy azok is hazudnak, nem tudta, hogy amíg egyedül voltak, azok is átszenvedték a megbánás poklát és hogy csak az együttlétből kilopkodott erővel tudták vidámságra rángatni sírásra görbülő vonásaikat. Ágoston fontosnak és különösnek érezte magát és itt tagadta meg először, öntudatlanul a maga Szmolenszky-voltát: a másik kettő tudta magáról, hogy akkor alakoskodik, amikor kényszerűségből úgy tesz, mint a többiek. Ágoston azt hitte, hogy akkor eredeti, amikor az erősebbek, az önállóbbak nyomába lép. De mivel ő is az Azrák fajtájából való volt, őt is megkörnyezték a valóság megsejtésének pillanatai: ilyenkor visszadöbbent, mert idegennek érezte magától a többit, a durvákat és butákat, akiknek a nyomába lépett és vergődésében nem talált más utat, mint amelyik visszavezetett egyenesen a gyermekszobába. Sámuel akkor már nem volt otthon, ő akkor már Pesten hallgatta a műegyetemet, Ágoston hát az öccséhez menekült, hogy vele együtt gyermek lehessen újra.

Ágostonnak ezekből a bűnbánati idejeiből sok kedves, szép emléket őrizgettek a fiúk még férfikorukban is. Mert máskor megint, amikor már leszállt az éj és ők ketten bebújva ágyaikba, eloltották a lámpát, fantasztikus meséket kezdtek szövögetni suttogva, amelyeknek ők maguk voltak hősei. Nagy, mérhetetlenül, szinte bosszantóan nagy urak voltak ezekben a történetekben; csoda hogy a világegyetem valamely hatalmas idegszála meg nem pattant, hogy valami ismeretlen hatalom pozdorjává nem zúzta őket infernális dühében, sőt hogy önmaguk is meg nem gyűlölték magukat ha egyikük vagy másikuk, halk suttogással még valami, aztán megint és ismét valami pótlást függesztett amúgy is mérhetetlen hatalmukhoz. És ugyancsak okos urak is voltak, mert a hatalmuk körvonalait soha, egyetlen szóval sem említették, súlyát sohasem mérecsgélték, nehogy az egy vigyázatlan mozdulatnál kicsússzék a kezükből, a porba essen és az abszurdum mohón utánakapva, összeroppantsa durva kezével. De akkor is Miklós sejtette erősebben, hogy annak, aki tündérkertbe téved, nem szabad a kert kerítését keresgélnie, vagy ha mégis megteszi, megérdemli, hogy kitaszítsák onnét.

Miklós azonban már legkorábbi gyereksége óta akkor élte az ő igazi, rejtőzködő életét, amikor egyedül volt.

Hosszú betegeskedéseinek napjaiban reggelente, amíg a bátyjai dideregve öltöztek, hogy az iskolába siessenek, ő részletesen elgondolta, hogy a kellemetlenségeknek minő szakadatlan láncolata vár most azokra és amikor végül elmentek, gyönyörködve merült vissza az összehasonlítás révén még ezerszerte becsesebbé lett álomba. Szüleinek ő volt a kedvence: lustálkodhatott, ameddig akart és amikor végre felkelt, együtt reggelizett az édesapjával, aki sohasem kelt fel kilenc óra előtt. Lágytojást, hideg sülteket és teát kapott és már az ilyen apróságok is egyre jobban elkülönítették őt a többiektől, anélkül azonban, hogy az édesatyjához közelebb hozták volna. Nem látott a dologban semmi rendkívülit, szinte a tudatlanok arroganciájával érezte úgy, hogy őt az ilyesmi megilleti, az édesapjához való viszonyára vonatkozóan valami efféle elmosódott emlékszerűség rakódott le napról napra a lelkében: ma ismét együtt reggeliztem a csodaemberrel... erről és arról beszéltünk! - Délutánonkint újrakezdődött az egész: amikor a testvérei megint elmentek, ő bevette magát a gyermekszobába, belekuporodott a rozzanttá gyötört karosszékbe és valami képeskönyvet kezdett tanulmányozni. Hosszasan eltűnődött az egyiptomi piramisok, a múmiák rejtelmein, elképzelte a vasúti mozdony csodálatos munkáját vagy a bányák titokzatos mélységeit, gondolatban bejárta az athéni akropolisz csarnokait és aztán csendesen elszenderedett a hatalmas oszlopok tövében... Aludni már akkor is nagyon szeretett és álmában már akkor is sok olyasmit váltott valóra, ami a nagyok vágyait szokta benépesíteni. A szerelem is megjelent előtte már akkor, fantasztikus képzetek alakjában és az éhes kis trubadúr ostoba levélkéket csúsztatott a csinos kisasszonyos

szobalány markába, kérve őt, hogy mutassa meg a meztelen vállát: olyan-e, amilyen Fausztina császárnéjé lehetett - mutassa meg a mellét: olyan-e, amilyennek ő Kleopátra királynőjét képzeli? A szobalány eleinte suttogva megfenyegette, hogy beárulja a szüleinek, később megtette neki, amire kérte, egyszer pedig megszédülve a különös, szokatlan szerelemtől, olyan titkokat is elárult előtte, aminőkről annak még sejtelme sem volt. Miklós akkor visszadöbbent, sokáig félő undorral gondolt a korábbi kis csodavilágra, éjszakánkint félelmes álmok üldözték, amíg aztán egyre hatalmasabbá váló fiatalsága sorra meg nem ölte ezeket a víziókat. Minden józan polgárnak igaza volna, ha kárhoztatná Miklós szüleit, amiért a fiukat magára hagyták, elhanyagolták, de velük szemben igaz az is, hogy senkinek oly tündéri gyermekkora nem volt, mint Miklósnak, hogy ennek a gyermekkornak a gyakorlata férfikorában is képessé tette őt arra, hogy az álmok lágy selymével kötözgesse be a küzdelemben kapott sebeit.

A nyarakat már akkor is valamelyik birtokukon, többnyire Glicínia-lugason töltötték. Ott újra együtt lehettek Sámuellel, aki a nagyvakációkat otthon töltötte és aki akkor már egy új csodavilág hírét hozta magával. A két fiatalabb vágyó kíváncsisággal hallgatta a budapesti diákélet ezer furcsa eseményét - nem a szokásos kocsma- és leányhistóriákat; ezek idegenek voltak a fiatal tudós előtt, ezeket személyesen kellett megismerniök annak idején - hanem a tudás nagyszerű lehetőségeit, az egyetemi élet szabadságát, a hírből már ismert hírneves emberek bizalmas dolgait és mindezek nyomán a fiúkban új élet körvonalai kezdtek kibontakozni, amelyben az emberek nagyszerűek és vidámak, szabadok és gondtalanok; egész lelkük betelt a nagyszerűség vágyával és ez a vágy nem halt el később sem, amikor a nyár további napjaiban látszólag visszazökkentek már korábbi, gliczínia-lugasbeli szabadságos életükbe. Ami az övék volt, ami a környezetükhöz tartozott, az lassan-lassan mind nagyszerűvé, különössé változott, azok az emberek, akikről a bátyjuktól hallottak, észrevétlenül a jó barátaikká lettek és átalakultak a tökéletesség edényeivé. A nagyszerűség ilyen gyerekes, mesébe hajló extravaganciái iránt Ágoston volt a leghajlamosabb, ő már önmaga-hitte meséket is csatolt, a hallottakból leszűrt elképzeléseihez és a pajtásai, de még inkább a nyaralóbeli leánykák társaságában örömest helyezett el egy-egy ártatlan, hazug nagyszerűségi mondatocskát.

És ezek az ártatlan nagyszerűségek lassankint átszálltak mindazokra az emberekre és dologra is, amelyek ott körülvették őket. A *miért*-re, a *hogyan*-ra nem gondoltak soha, az összehasonlító képességük tradicionálisan gyatra volt, ezért kellett egyik ember után a másikban csalódniok egész életükben. Balsorstól üldözötteknek érezték magukat férfikorukban is nem egyszer, amiért mindég éppen az ő kedves embereiknek kellett lemaradnia másokkal szemben és sohasem jutott eszükbe, hogy ők maguk ruházták fel azt csodálatos képességekkel, főként pedig, hogy már eleve a gyengéket, a befolyásolhatókat, az ábrándosakat fogadták barátaikká, mert úgy születtek, hogy azok legyenek a kedves embereik. - Akkor, gyermekkorukban, józanabb világlátású kortársaik nem egyszer mosolyogták meg rajongásaikat, ami akkor éles fájdalmat okozott a lelkükben, mert annak mélyén maguk is érezték sajnálatosan különös voltukat. De amikor csak hárman maradtak újra, hamarosan rendbe jött ismét minden és a kis megcsúfoltatások helyén nem maradt egyéb, mint a büszke tudat, hogy még messzebb állnak köznapi pajtásaiktól, mint álltak eddig.

Végre eljött az az idő is, amikor Ágoston is felkerült Budapestre és Miklós egyedül maradt a kisvárosban mint diák. Pompás két-három év volt az is, nemcsak mint az előzőek logikus folytatása, hanem főként azért, mert a fiatalember lelkében akkor már ott bujkált a diadalmas tudat, hogy bármint vélekedjenek is felőle az otthoni polgárkák, úgyis odahagyja nemsokára az egész kis hangyabolyt.

Hányaveti, gúnyolódó szenvedélye akkor már kinőtt a medréből, gyakran átlendült a szeretetlenségbe és ha csodálatosan vonzó modora még akkor is elhárította fölüle a megbántottak

haragját, a legtöbb osztálytársa nem szívesen volt már vele, mert érezte, hogy nem bírja a szellemi párbajt. Miklós észrevette a dolgot, néha át is sajdult lelkén a megbánás, de aztán elhitette magával, hogy mindez jól van így.

Jött aztán egy-egy tavaszi este a többi között, amelyen a virágok csak úgy illatoztak, mint egyébkor, a városka fölé ugyanaz a világoskék ég borult és a fiatal lélek minden átmenet nélkül új alakot öltött. - Amikor a délutáni előadás véget ért, Miklós hazasietett, magához vette egyik vagy másik kedvenc könyvét, amelyet még az idősebb bátyja hagyományozott rá - valamely érdekfeszítő utazás történetét -, kisétált a Séd-folyócska távoli berkeibe és ott leheveredve a fűbe, határtalanul élénk fantáziájával tovább építette, kiszélesítette az olvasottakat, nagyszerű felfedezéseket tett maga is, új, tökéletes államformát adott valamely Csendes-óceánbeli szigetnek, megszabályozta az óriási amerikai folyamokat, csatornarendszerekkel látott el kietlen, sivár területeket. Főként a műszaki tudások vonzották ilyenkor: eltöprengett az ó-egyiptomi építészet felett, álmodozott a Niagara-vízesés erőforrásainak teljes kiaknázásáról, új vasútvonalakat épített, átfúrva alagúttal az Ural hegyláncait. És amíg a munkásai mindezeket a gigászi műveket megteremtették, ő ott hevert a folyócska füzénypiros partjain, ott ült a Szent Imre-kolostor romjainak tövében, hallgatta a méhek muzsikáját, vagy nézte, amint a hófehér bárányfelhő ezer új alakot ölt.

A diadalmas életösztönnek időnkint való szertelen kilendülése még férfikorában is elkísérte Miklóst, számos megbánnivalóba sodorva őt és csak a legutóbbi évek ernyedt rezignációjában veszített az intenzitásából, hanem a nagyszerű tudások után való sóvárgás rövidesen céltalan álmodozássá satnyult. Miklós azután is gyönyörűségét lelte az emberi tudás pompás lehetőségeiben, de már tudta, hogy csak narkotizálja magát effajta ábrándjaival. - Gyönyörű belső életet élt és ennek a belső életnek gyönyörűségéből semmit sem vont le, sőt azt édesen-sajgó szomorúsággal gazdagította a tudat, hogy ifjúságának legragyogóbb éveiben már mindent tud magáról. A tizenhét éves ifjú izgalmas talány önmaga előtt; ha a tükörbe pillant: gyémántból esztergályozott kérdőjel tündöklő ívét véli látni feje fölött aureola gyanánt - Miklós már akkor tudta magáról, hogy ami számára elérhetőnek jelöltetett ki, az fárasztja és untatja, ami felé pedig a vágyai hajszolják: az élet legrejtettebb szépségeinek felelőtlen kiélése, az ő számára elérhetetlen. Tudta már azt is, hogy azért mégis a vágyai után fog menni, sőt tudott már egyebet is.

Miklós azóta, hogy egyedül maradt, egyre mélyebben ölelkezett bele a szerelem romantikájába.

Szerelmes volt ha tanult, maga előtt látva a történelem nagyszerű asszonyait, amíg ő maga mint Antonius, tizenötödik Lajos vagy Napóleon hevert a lábaiknál - szerelmes volt, ha kocsmázott, mert amíg a mámor átölelte, amíg a többiek duhaj nótákat énekeltek és hazug, szerelmi kalandokkal bódították egymást, ő behunyta a szemét, lágy fuvolaszót vélt hallani, mint korybanthok és látta a kedves kisvárosi lánykákat, amint szerelmüket egymás elül dugdosva összesúgnak, édes borzongással bekandikálnak a kocsma ablakán és titkos imákat mondanak, hogy az Isten vezesse vissza karjaik közé a romlásba sietőt - szerelmes volt, amikor ünnepnapok reggelén az angolkisasszonyok templomában nézte a fehér ruhás leánykák bevonulását és hallgatta a kórusról aláhullámzó női éneket, mert akkor úgy érezte, hogy a vére kellemes zsibongással a fejébe tódul és látni vélte, amint a fehér ruhácskák lesiklanak a még fehérebb leányi testekről, a vágyó szerelemtől nedvessé lett szemével úgy látta, hogy az oltár gyertyáinak lángja köré túlvilági fénykör kapcsolódik, amely magában foglalja mindazt, ami az életben titokzatosan édes és tilalmasan nagyszerű.

És szerelmes volt akkor, amikor tavaszi estéken céltalanul bolyongott a kisváros görbe utcáin, benézett a leányos házak kertjeibe, rózsákat és velük együtt szerelmes izeneteket dobált be a

hancúrozó leánykáknak, vagy diáktársaihoz csatlakozva fontos, leányi dolgokról suttogott nekik, kivallatta őket titkos ábrándjaik felül vagy titokzatos szerelmi dolgokat közölt velük, amik azonban a szembejövő leánykáknak szóltak. A telhetetlen ember minden bezárt ajtó mögött a paradicsomot sejti: Miklós telhetetlen volt a szerelem mámorával, úgy képzelte, hogy minden leányosház udvara vagy kertje a szerelem fényességében úszik a pompás estén, hogy mindenütt titkos találkákról suttognak és hogy minden iskolás lánynak, minden varró-kisasszonynak szívén ugyanaz az isteni szomorúság nyilallik át, ha a távolból vidám zongora-hangok pendülnek szét, ha a lenyugvó nap utolsó sugarától lángvörös lesz az ég a Séd-folyócska sötét völgye felett... De amíg a többiek öntudatlan bódulattal szívták magukba a fiatalságuk illatát, gyűjtötték halomra lelkükben mindazt, ami ott majd évek múlva az örökre elveszített paradicsom könnyes emlékévé erjed - ő már akkor tudta, hogy most szállnak el feje felett azok a pillanatok, amelyek nem térnek vissza többé soha. Szerelmi csatákat erőszakolt a lányokkal, de tudta, hogy csak csalja önmagát, olyan szerelmes bonyodalmakat szőtt velük, amelyek átnyúljanak a másnapba is, hogy megcsalja a szálló időt, de tudta, hogy meddő vergődés az egész. Ha a jövőben valamely boldog pillanat ígérkezett a számára, ő nem hajszolta az időt, mint tették volna társai az ő helyében, ő megsiratott minden napot, amely közelebb vitte a nagy pillanathoz, mert gyászos érettséggel tudta már, hogy magánál a csóknál is ezerszer édesebb a várás. Magát a boldogság pillanatát megmérgezheti egyetlen hangos szó, egyetlen mozdulat is, de a várás ideje kizárólag a szerelmes léleké.

A piarista gimnázium hetedik osztályát végezte Miklós, amikor egy tavaszi estén, eddigi ábrándéletében váratlanul meglepte az első megvalósulás.

Unokatestvérével szinte naponta felkeresték egymást, pedig nem volt bennük egyetlen közös vonás sem, nem is igen szerették egymást. Hanem Sándort, az unokafivért, aki rendkívül közepes fejű legényke volt, valami féltékeny ellenőrző ösztön vitte Miklóshoz, Miklós meg egyszerűen megcsalta őt a látogatásaival.

Sándorék a Toborzó utcában laktak az emeleten és ablakaik szemközt nyíltak, a megyei főállatorvos ugyancsak emeleti lakásának ablakaival.

Becsák, a megyei lódoktorok fejedelme, minden délután, pontban öt órakor elindult hazulról kampószerű lábacskáin a polgári kaszinóba, hogy négyestarokkon összenyerje a másnapra szükséges két forint hetven krajcárt, abban az időben tehát, amikor Miklós Sándort meg szokta látogatni, következesen nem volt otthon. A felesége már évek óta gyötrődött szemideg-sorvadásban, ő ezekben az órákban mozdulatlanul ült a belső szoba kertre nyíló ablakában és fekete szemüvegén keresztül egykedvűen nézte a kerti fák nedves koronáját. Az udvari szobákban ilyenkor csak hárman voltak: Terka, a főállatorvos leánya, Simonffy Margit, a barátnője és Pintér, megyei aljegyző, Terka imádója, ábrándos, hallgatag ifjú, akit a leány meglehetősen unt, de akit azért evidenciában tartott. - Miklós akkor már feltűnően csinos, fess legény volt, a v***-i lányok már igen szívesen látták a hódolatát, ha komolyan még nem is vették. Így aztán az történt, hogy a Terka, amíg látszólag figyelmesen hallgatta az aljegyzőt, titokban Miklós izzó pillantásait viszonozgatta és ez a tilos kis játék mindkettőjüket kellemes izgalomba ringatta.

Ez volt az egyik, ami Miklóst odavonta a Toborzó utcába.

A másik meg a nagybácsiék szobalánya volt.

Ezt a leányt Lillának hívták és már ez a szokatlan név is érdekessé tette a csinos, kövérkés, tiszta leányt. Lilla miatt sok mesterlegényi szív dobbant meg, de hiába dobbant; a lány azelőtt a nagyvázsonyi uraságnál szolgált és a dzsentri-fiúk bizalmaskodásai után némi lenézés élt a lelkében a vasárnapi legényekkel szemben. Miklós egyszer megcsókolta a leány bágyadtszőke

haját és azóta különös gyönyörűséget okozott neki a vele való találkozás. Ő valahogy úgy szerette volna, úgy is képzelte, hogy fölényes derűvel nézi a leány vergődését, mert bizonyos kényeztetések nyomán már veszedelmesnek tudta magát, de ne higgyetek a kis veszedelmeseknek: a fiatalember térde nem egyszer remegni kezdett, ha leány ott ment el mellette, hanem ő már a második találkozás után azt is tudta, hogy hiszen ebben a remegésben bujkál éppen a szilaj, titkos boldogság, amely őt odavonja.

Miklós egy este abban állapodott meg néhány osztálytársával, hogy alkonyattal kimennek a Kiskúti-csárdába, hanem hajnalban azt álmodta, hogy a Lilla bejött hozzá és megkérte: segítsen neki a haját feltűznie. A leánynak félmeztelen volt a válla meg a melle és ő, amíg a hajával babrált, meglátta a két fehér halmot. Valamit akart mondani, de a torka elszorult és hirtelen, orozva megcsókolta a lány vállát. Lilla nem szólt semmit, hanem lágy, hűvös kezével megsimogatta az arcát és kisietett.

Miklós verejtékező homlokkal ébredt, felült az ágyában, sokáig nézett mozdulatlanul a fekete semmibe, hanem akkor már tudta, hogy estére nem fog kimenni a Kiskútiba.

Egészen délig az álom izgalmában élt, hanem ebéd után ismét aludt egyet és az ébredést követő kelletlen hangulatban már szívesen elbocsátotta magától az izzó látományt, ami akkor már fárasztotta és ízét vesztette. A megcsonkított szerelmi mámor kiélődik, teljessé lesz önmagában is; Miklós azért megmaradt módosított programja mellett, hogy felmegy az unokabátyjához, de akkor már nem a Lilla látására vágyott, mint addig, hanem az átellenes leánykákkal való izgalmas játékot óhajtotta.

Ahogy benyitott az unokabátyjához, a szobában nem volt senki.

Kikönyökölt az ablakon és látta, hogy odaát Becsákéknál nagy társaság van. Ahogy az ő alakja megjelent az átellenes ablakban, a Terka bosszús arcot vágott, összesúgott új barátnőivel és aztán tüntetően lehúzta a függönyt. - Hiszen ismeritek a süldőlányok efféle gyatra kis árulásait.

- Nos, ha te így, hát én is úgy! - mondta Miklós önmagának és ez a mondat akkor fölényesnek, férfiasnak tűnt fel előtte.

Lehúzta ő is a függönyt, hanem azért a hézagain óvatosan kipillantott.

Akkor odalenn a lépcsőn lépések hangzottak.

Azt hitte, az unokabátyja jön és fel akarta húzni a függönyt újra, nehogy kimagyarázkodásra kerüljön a sor, de hirtelen valami tehetetlenség lepte meg és talán a nagy Ananké tette mozdulatlanná, mert akkor már fel is nyílt az ajtó és Lilla jelent meg a küszöbön. A leány egy pillanatig megdöbbenve habozott, ahogy Miklóst egyedül találta ott, de azután lesütötte a szemét, belépett és betette maga után az ajtót. Nem tudta, mihez kezdjen, zavartan megállt és akkor a függöny résein beszűrődő alkonyati napfény ott játszott nehéz, szőke haján. Miklósnak akkor újra átderengett a lelkén az éjszakai látomás és a szíve hánykolódni kezdett. Remegő léptekkel odasietett a leányhoz, egyik kezével átölelte a derekát, a másikkal megfogta a kezét és megcsókolta azt. Akkor látta, hogy a leánynak ápolt, fehér keze van, újra meg újra megcsókolta azt és szakadozottan suttogta:

- Rólad álmodoztam az éjjel!... Gondoltál-e rám te is?... Kedves... édes!...

A leány nem felelt, hanem hirtelen sírni kezdett a boldogságtól.

Miklós akkor a haját, az arcát, a könnyes szemét kezdte csókolgatni és reszkető kezével kigombolta ruháját a mellén.

A fiatalember régen egyedül volt már ismét és még mindig ott ült mozdulatlanul az íróasztal előtt, fejét a kezére hajtva. Nem tudta, mikor húzta fel a függönyt; a lányok zaja, viháncolása és tüntető csipogása csak álombeli zsongás alakjában jutott el a tudatába. Rettentő szomorúság tépdeste a lelkét, de azért nem cserélte volna azt el semmiért. Végre felállt, fel-alá kezdett járni és akkor hirtelen átlobbant gondolatai között a diadalmas tudat, hogy megtörtént, hogy örökre elszakadt a gyerekkorától és hogy ezután a férfiak között van a helye. Eszébe jutott, hogy milyen kínos lenne ránézve most unokabátyjával a régi csacsiságokról fecsegni. Hirtelen elsietett és a kert felül lépett ki az utcára, hogy ne találkozhassanak.

Izzó, szikrázó tíz nap következett akkor. A régi kertben elhagyott filagória állt, ott szoktak találkozni. Éjszakánkint tébolyodott leveleket irkált a leánynak, amiket az mindig megcsókolt. Szegényke talán így olvasta azt *A velencei rémes éjszaká*-ban. Miklós pedig akkor letérdelt előtte, csókokkal borította a testét, meg a pompás kis lakktopánt, amit ő vett a leánynak. Az édesapja akkoriban pár nap óta nem adott neki pénzt, mert megtudta, hogy kártyázik. Miklós hát az előbbi éjszakán kiugrott az ablakon, elosont a Kubai kávéházba, a rendes kártyatanyára és a huszonegyes alatt ügyesen kártyái közé keverte az a makk-disznót, amelyet még otthon rejtett bele a zsebébe. Sem akkor, sem azután nem gondolt rá soha, hogy csalt - a lakktopánnak meg kellett lennie.

A tizenegyedik napon kemény csapás érte a filagóriabeli mesevilágot.

Miklós úgy szokta, hogy a találka előtt egy órával elment már hazulról - nem volt nyugta a megszokott keretek között -, lement a folyó mellé, álmodozva csatangolt az ódon házak között és csak hét órára osont be nagybátyja kertjébe.

Így volt ezen a napon is és Miklós már befordult a Ranolder utcába, hogy a találkára siessen, amikor váratlanul szemközt találta magát a Farbovszky lányokkal. Beszélgetni kezdtek és akkor még úgy volt, hogy Miklós továbbsiet, de a fiatalabb lányka akkor hirtelen a Simonffy Margitra fordította a szót. Miklós értelmetlen mentségeket kezdett hebegni, de hirtelen azt érezte, hogy lecsap rá a kicsinyek, a tökéletlenek gyengesége.

Még kapkodott, próbálkozott: még nem későn... még talán... de aztán már tudta, hogy vége mindennek. Odacsatlakozott a lányokhoz, elkísérte őket hazáig és amikor elválva tőlük, egyedül találta magát az utcán, az a különös, kettős érzés fogta el, hogy szerelmi értéke nagyra nőtt, mert megszerezte a gonoszság, a hűtlenség érdekességét, másrészt meg sajgó gyönyörűséggel kellett tapasztalnia, hogy most már a többi lányt is, a régieket, a kedveseket, a törékeny kis úrileányokat is úgy szeretné szeretni, amint Lillát szerette.

Másnap már gyávaságból nem ment el a találkozóra, mert félt az első, komoly hazugságtól, a harmadik napon pedig fontos új esemény zavarta meg a mindennapiakat.

Az unokabátyja még előző este kereste, de mivel nem találta otthon - ő azalatt odafönt volt a ferencrendi barátok klastromában és a refektóriumban ivott titokban különös barátjával, fráter Flórusszal, a barátok pincemesterével -, levelet hagyott hátra számára, hogy az édesapja, tehát Miklós nagybátyja, szívesen látja vacsorára őt is; a vendégsereg pár piarista tanárból, két kanonokból és néhány megyei úrból fog állani. Miklós, amikor a levelet elolvasta, elmosolyodott és boldogan gondolt a különös véletlenre, hogy férfivá létének második hetében már megérkezik az újabb ratifikáció is: a saját tanáraival fog egy vendégsorban ülni és hozzá még éppen a nagybátyja hívta meg, aki pedig nehéz és fontoskodó ember.

Ezen az estén, elalvás előtt, szabatos, fontos, férfiasan egyszerű mondatokat dolgozott ki magában, amelyeket holnap este majd a tanáraihoz fog intézni, általában egész leendő magatartását, még egyes jelentősebb mozdulatait is előre megtervezte, de az egész tervezgetés mindössze csak arra volt jó, hogy a reá fordított perceket megédesítse, mert ami a továbbiakat illeti, egészen másként lett minden, mint ahogyan ő elképzelte.

Legelőször a tanári mondatok roggyantak össze, egyszerűen azért, mert a jó piaristák sokkal érdemesebbnek tartották a Ferenczy-féle somlai borral foglalkozni, mint az asztal végén férfiaskodó két dzsentlmennel, azután pedig a kimért magaviselet értelme szűnt meg, mert Sándor az első pohár bor után oly gyerekesen viselte magát, hogy attól fogva Miklós részéről csak nevetnivaló erőlködés lett volna minden ellenkező törekvés.

Hanem az elmaradottak helyett más, újszerűen fontos dolgok vártak Miklósra.

A vacsorát Lilla szolgálta fel, állhatatosan elkerülve a fiatalember tekintetét.

Miklósnak kissé terhére volt a bújósdi, mert ő bántotta meg a leányt, szó sem lehetett tehát holmi édes rezignációról, ami ellenkező esetben annyira helyén lett volna és annyi érdekességet rejtett volna magában. Amikor a leány őt kínálta meg a tállal, észrevette, hogy a fehér kezecske, amit ő annyi ezer csókkal borított, megremeg. Titokban megérintette a kezecskét, de Lilla gyengéden elvonta azt és akkor sem nézett a lovagjára. Miklósra nézve ekkor már határozottan bosszantóvá és lealázóvá lett a játék, hogy éppen most férfiúi debüje alkalmával a szobalánnyal kelljen rejtett szerelmi csatákat vívnia. Mindez azonban akkor érte el a tetőpontját, amikor egyszer Lilla, az asztal átellenes végéről felvetette a szemét és a tekintetében ott reszketett a megcsalt és elhagyott leányok végtelen szomorúsága.

- Bah!... Úgy néz rám, mint nézhetett Szent Cecília, mielőtt forró olajjal kezelték az elmúlás ellen!

Ebből a mondatból humort és katonatisztes fölényt vélt kiérzeni és ezzel az ügyet elintézettnek tekintette. Meg kell azonban mondanom: később sokszor undorodott önmagától ezért a percért.

Másik különössége az volt ennek az estének, hogy a vendégek között véletlenül ott volt Pintér, az ábrándos aljegyző is.

Miklós nem egyszer keresett rá alkalmat, hogy beszédbe elegyedhessen vele, mert ez mindég megszerezte számára a titkolt fölény gyönyörűségét.

Titkos mondatokat rejtegetett magában, hogy: ó te ártatlan szamárka, te, ha tudnád, hogy ki az, aki veled beszél!... vagy: kérdezd csak meg egyszer a Terkától, hogy ismeri-e a Szmolenszky Miklóst!... de később, amikor a somlai már munkába fogott, nem bírt többé nagyszerű titkával és homályos, zagyva célzásokat kezdett tenni az aljegyző esti látogatásaira. Pintér csodálkozva hallgatta a dodonai kijelentéseket, nem értett a dologból semmit, végre is azonban a fiatalember atyáskodó mosolygásából valami titkos impertinenciát érzett kisugározni és azt mondta:

- Ej, ifjú barátom, ez az én privát ügyem és különben is én hetedik gimnazista koromban még Tacitusszal foglalkoztam!

Miklós érezte, hogy az arca lángba borul, valami nagyszerűt, valami lesújtót akart mondani, de aztán csak hallgatott, mert arra kellett gondolnia, hogy mi lesz abból, ha a dolog kipattanik. Akármi történjen is, a továbbiakban is csak ő húzhatja a rövidebbet.

Akkor kimondhatatlan lelki szenvedéseket okozott neki ez a leintés, hanem hajnalban rendbejött minden. A társaság későn oszlott szét, akkor a három jókedvű piarista elvitte magával a

kávéházba Miklóst is és velük tartott az aljegyző is. Ott újra ittak, végül pezsgő került az asztalra, annak a titkos muzsikája mellett az aljegyző tréfásan megbékítette a megbántott lovagot. Miklós ezúttal is az elővigyázatosan nyitva hagyott ablakon surrant be szobájába és elalvás előtt mélységesen eltöprengett az emberi érték megbecsülésének tudománya felett. Reggel higgadtan, bölcsen ébredt és azt hiszem, akkor lett igazán férfivá és akkor találkozott először a makacs szomorúsággal, amely aztán egész életútján elkísérte, hogy a diadalmas életösztönnek egyetlen hajszálnyival való nagyobb kilendülésére már megmozdul a mennyei kampósbot, hogy elgáncsolja a lelkendezőt.

Miklós ifjúságát illetőleg okvetlenül meg kell emlékeznem még Blumenfeld Staciról, az arácsi zsidó kocsmáros fiáról, aki a gimnáziumban együtt járt vele.

Staci néma, suttogó jó pajtás volt a földbirtokos fia mellett, szerette azt a falusi zsidógyerek minden hűséges ragaszkodásával és abban a nyugodtan-biztos tudatban, amelyben az orvos ad fel kíméletes, félig tréfás kérdéseket a lunátikusnak. Zaklatta őt szerényen, mindég óvatosan és kíméletesen megkeresve az alkalmat, amikor négyszemközt lehettek, hogy nem volna-e jobb, ha mindazt az energiát, ötletességet és kezdeményező erőt, amely apáról fiúra száll a Szmolenszky családban, Miklós végre valami másra fordítaná, mint a kisvárosi leányok elbolondítására és arra, hogy a pajtásaiból bolondot csináljon? Pedig ez utóbbit illetőleg a Stacinak magának is éppen elég oka lett volna, hogy megtorlásként magára hagyja Miklóst az egyenestől el-elcsavarodó útján, hanem a Staci emlékezőtehetsége zsidói elmésséggel megszerkesztett srófra járt: ő arra emlékezett és azt felejtette el, amit akart. És mivel Miklóst végtelenül szerette, a srófot állandóan a felejtés felé csavarta, ha vele volt. Notabene ez a Staci is csak afféle elméletien okos fiú volt, amilyen az elmagyarosodott falusi zsidógyerekek között akárhány akad. Később sem vitte sokra, diákkorukban meg éppen csak bizonyos állandó törtszámot alkottak ketten együtt. Ezt a bizarr hasonlatot különben maga Miklós mondta a Stacinak egy júniusi délutánon, ott lent a püspökkertben, amikor észre kellett vennie, hogy a zsidógyerek halkan elmondott példálózásai után mindég önmaga tudta értékének bizonyos kisebb vagy nagyobb hányadára kellett zsugorodnia.

- Te Staci - mondta ilyenkor -, te vagy az én állandó nevezőm!... Ravasz udvariassággal eltűröd, hogy én, mint számláló, csak hadd feszengjek ott fent a vonal felett, amikor azonban megsokallod a dolgot, odaosonsz a piedesztálom alá és láthatatlanul a harmadára vagy a negyedére szállítod le nagyszerű énemet!... Pedig bizony, bizony mondom néked, te Staci, hogy a végén nekem lesz igazam, mert ha egyszer megunlak állandóan devalváló nevezői minőségedben és lekergetlek onnét, az én piedesztálom megmarad nélküled is a levegőben fityegve és én számlálom tovább is a nagyszerűségek napjait, amíg neked nem lesz kit megnevezned többé a pártfogoltad gyanánt, pedig hidd el, nem tudom, melyik nagyobb szomorúság: a pártfogót vagy a pártfogókat elveszíteni?

Diákos, kisvárosi elmésségek; Miklós maga is tudta jól, hogy mögöttük csak el akar osonni a Staci fájó okosságai elül. Staci elismerőleg bólogatott nekik, de ő is tudta, hogy mindez csak haszontalan üvegcserép, ami kényeskedve tündököl, amíg rásüt a nap, de ha leszáll reá a szomorú sötétség, éppen annak a lábát sebzi meg először, aki elhintette.

És aztán végül mégis Miklósnak lett igaza.

Hanem ez az igazság olyan különösen, oly határozatlan formák között jelent meg, hogy meg kell róla emlékeznem.

Miklós már letette az érettségit, már az arra következett nyár is végét járta, amelyet a család odakint töltött a somogyi birtokon.

Előző este búcsúlakomát rendeztek Miklós tiszteletére, aminek a hajnali harangszó vetett véget. Miklós akkor bevonult a hűs falusi szobába, leeresztette a függönyt és sokáig nézegette a hajnalnak a réseken befolydogáló violaszínű vérét. - Ha láttad már ezt a pompás vérözönt, amíg fejedben ott zsibongott az éjszaka muzsikája, fölöslegesen pazarolnám reá legszebb epitetonjaimat, mert akkor te is tudsz már felőle annyit, mint magam. De ha átaludott éjszaka után üdvözölted, akkor csak feküdjél le ezután is korán. Mert ha ébren lesed meg: olyan az a vérözön, mintha hűtlen kedvesed szívéből folydogálna, a józan hajnalon pedig csak a kivénhedt tragika, az éjszaka játssza el előtted ezerszer is eljátszott meghalási jelenetét.

Miklós lehunyt szeme előtt már kezdtek megjelenni azok a kis violaszínű gyűrűk, amelyekkel az álom szokta eljegyezni magának a kiválasztottakat, amikor az ágya fölött függő fogasról fejére esett édesapjának egy régi vadászkalapja. Akkor felriadt, megtapogatta a kalapot és érezte, hogy köréje borostyánág van fonva. Le akarta dobni a váratlan jövevényt, de az álom előtt járó bágyadtság lefogta a kezét.

Akkor feltárult a szoba ajtaja, a küszöbön megjelent az édesapja és mosolyogva azt mondta:

- Fiam, az a kalap a tied, az legyen a te örökséged, vagy ha a tied nem, hát majd a fiadé vagy az unokádé! Rövidesen rákerül a sor, annyi bizonyos, de amelyitek megkapja, az kincset fog nyerni benne!

Bólogatva behúzta maga után az ajtót, de nemsokára valami fájó, távoli hang csendült át a szobán, valami olyan híradás, hogy az öreg hirtelen meghalt.

Miklós szíve elszorult, a szemét tüzes könnycseppek égették. Felült az ágyában, szórakozottan gyűrögette a kalapot és eltöprengett, hogy mily szörnyű dolgok is történnek vele ezen a bűvös hajnalon. Maga sem tudta, mit csinál, felcsapta fejére a borostyánnal övezett kalapot és akkor a szomorúsága hirtelen elosont, hiába kapkodott utána szemérmes lelkendezéssel. Nem volt nyugta többé, érezte, hogy meg kell azt keresnie. Kilépett az ajtón a pompás reggelre és megdöbbenve vette észre, hogy valami vidám áriát dudorász. De hiábavaló volt minden, a szomorúságát nem lelte sehol, pedig ahogy visszatekintett a kedves, régi házra, amelyből kilépett, az éppen akkor roskadt össze hatalmas dörrenéssel, sőt látnia kellett, hogy a kastély is ingadozik, meg-megroggyanik és a pompás búzatáblák, a sötétzöld szőlősorok felemelkednek a magasba, hogy elszálljanak örökre. Suttogva beszélgetni kezdett önmagával, vizsgálgatta a különös dolgokat és megdöbbenve vette észre, hogy testében ismeretlen, új lélek vett szállást, amely körül a szomorúság csak úgy ólálkodik, mint a gyáva eb a farkas körül, de hozzákapni nem mer.

Érezte, hogy el kell mennie valahová és megindult.

Történetesen ott ment el a Blumenfeldék háza előtt. A zsidófiú éppen kinézett az ablakon és rászólt Miklósra.

- Most halt meg az apád és te mosolyogsz és dalolsz?

Mert Miklós ismét dalolt. Ahogy rajtakapta magát, megrestellte a dolgot és zavarában azt mondta:

- Nem én dalolok, ez a kalap dalol helyettem! De most isten veled, el kell mennem!

A Blumenfeld fiú sokáig tűnődött a dolgok felett és okos zsidó eszével megsejtette, hogy valóban annak a kalapnak lehet valami csodálatos ereje. Szomorúság lepte meg, mert visszagondolt rá, hogy ő még soha életében sem dalolt oly vidáman és önfeledten, mert mindég volt

valami félnivalója, valami gondja, valami bágyasztóan erős akarása. Vágy fogta el, hogy a kalap az övé lehessen, de Miklós akkor már eltűnt a fordulónál.

A vidám fiatalember aztán bejárta a világot. A nyomorúság lépten követte mindenütt, de nem ment vele semmire, mert a varázskalap mindég kifogott rajta. Úgy hogy amikor Miklós pár év múlva véletlenül visszavetődött a falujába, dalolva lépett be a kocsmába, pedig mindössze három poltura volt a vagyona.

Leült. Kért egy darab szalonnát, meg fél meszely bort, azután derűsen körültekintett a régi helyen.

A kocsmázó parasztok összenéztek, összesúgtak és aztán egyikük elment titokban a Blumenfeld fiúhoz, hogy elmondja neki az újságot. Mert a Blumenfeld akkor már gazdag földesúr volt és a parasztok mindenképpen hízelegtek neki.

- Tudod mit - mondta a gazdag zsidó a parasztnak -, szerezd meg nekem a Miklós kalapját! Megadok érte mindent, amit kér és te sem fogod megbánni a dolgot!

A paraszt erősen csodálkozott, de nem mert kérdezősködni, csak azt mondta:

- Bízza csak rám a nagyságos zsidó úr, egy óra múlva itt vagyok a kalappal!

Visszasompolygott a kocsmába, letelepedett Miklós mellé, bort hozatott és nagyon nyájas hangon kezdett vele beszélni. Egyszer aztán azt mondta:

- A nagyságos úrfi olyan derék, jó fiú volt egész életében, úgy szerette az édesapját! Most, hogy itt van ismét, bizony isten tehetne koszorút a sírjára!

Miklós elszomorodott.

- Tennék biz én szívesen, de nincsen pénzem!

- No ha csak ennyi a baj, azon ugyan könnyen lehet segíteni! Itt van ez a gazdag Blumenfeld, ez, ha én szólok neki, ad pénzt a nagyságos úrfi kalapjára!... Ma éppen itt mennek keresztül a vásárosok, olcsón lehetne koszorút venni tőlük!

Amikor Miklós belépett a régi jó pajtáshoz, annak szívét elöntötte a boldogság. Hanem azért hideg arcot öltött, kellemetlenül forgatta a kalapot, de mégis adott érte pár tallért.

Miklós azután megvette a koszorút, majd vándorútra kelt újra, pénzt szerezni a rokonoktól, hogy visszaválthassa kalapját.

A Blumenfeld fiú csodaszép napokat élt át addig, amíg Miklós odajárt. Fejére tette a kalapot és gyönyörködve nézhette, mily verőfényesen süt a nap és édes ámulattal hallgathatta a csalogány énekét.

Amikor hírül hozták neki, hogy Miklós újra közelít, a szíve megdermedt. Hirtelen pokoli ötlete támadt: ha már ő nem veheti hasznát a kalap varázserejének, ne vehesse Miklós se.

Befordult a belső szobába, tett-vett és a kalapon levő babérágat kicserélte papírral, de úgy, hogy azt nem vehette észre senki.

Miklós boldogan szórta eléje a pénzt, átvette a kalapját, szeretettel simogatta, gyűrögette és megint nekiindult a világnak. Az útja ott vitt el az apja sírja mellett, mert meg akarta nézni a koszorúját. Csak akkor tette fel a kalapját, odáig mindig becézte, nézegette. És ahogy a sírra esett a tekintete, szeméből kibuggyant a könny, a szíve pedig összeszorult. Csodálkozva, szorongva vizsgálgatta a dolgokat, mert az új szomorúság ismeretlen volt előtte. Mert nem tudta, hogy a babérág helyett már csak papiros fityeg a fején.

Rettentő szomorúság csapott le rá és az eső is megeredt. Eleinte lassan, utóbb egyre sűrűbben, végül csak úgy ömlött, úgy hogy mikor nekivágott az országútnak, egészen elveszett a sűrű, hideg esőfonalak között.

Miklós verejtékezve, gyötrődve riadt fel; a fogasról leesett kalap egészen eltakarta az arcát és elfogta a lélegzetét.

Az ablakhoz sietett és a függöny résén át kikandikált az izzó nyárvégi világba. Sokáig állt ott mozdulatlanul, amíg emlékezetében ismét tisztán élt a különös álomkép. Megsimította verejtékes homlokát, aztán mosolyogva azt mondta:

- Igen... természetesen!... Nekem van igazam!

Visszaroskadt az ágyba és csak alkonyattal kelt fel megint, addig hijába költögették.

El, el Budapestre, el az élet közepébe, amíg a borostyán papírrá nem zsugorodik!

3. Melchthal Arnold

A lakoma véget ért, a vendégek tohonyán hátradőlve székeiken, abba a boldog lustaságba szédültek, amelyet a gazdag emésztés hint szerte maga körül, hogy meg ne zavartassék, mint a régi hajósok nehéz olajat öntöttek a tenger vizére, hogy a hullámok elüljenek. Egyikük a szalvétaszorítót pörgette az ujján, de nem figyelt a játékra, másik a görögdinnye magjait állította egységes kis csoportokba, de nyomban el is felejtette, mennyit számlált meg már, voltak ismét akik beszélgettek, de azok sem figyeltek sem egymásra, sem önmagukra. Csak a szelíd, halk, döbbenékeny kis Murányi élt benne egész lelkével a mondókáiban, amelyeket Sámuelhez intézett, bár az ellenargumentumokra ő sem igen figyelt. Ennek a Murányinak a neve elé a család tagjai állandóan odafüggesztették a *szerencsétlen* szócskát, mert a halavány, hirtelenszőke emberkében, minden szelídsége és beleegyező-készsége mellett is volt valami különös delejes erő, amely állandóan maga felé vonta az emberek ingerkedő ösztöneit.

Murányinak az emberek, egészen ösztönösen, állandóan kellemetlenségeket mondtak, amiket ő szelíd, zavart mosollyal hallgatott. Különösebb lelki szenvedés csak olyankor tükrözött az arcán, ha ezek a kellemetlenségek a felesége és három rendkívül engedelmes, jóságos, sápadt fiacskája előtt mondattak neki. Ilyenkor a torkát köszörülgette, simogatni kezdte valamelyik fiúcska ruháját, mintha valami kis piszkot fedezett volna fel rajta, és végtelenül titokzatos ellenmondatokat suttogott, amelyekre majd otthon a felesége előtt ráfoghassa, hogy azok mélységes megbántásokat foglaltak magukban és hogy az illető nagyon jól meg is értette őket. - Nem láttad: egészen belesápadt? - kérdezte ilyenkor és a jóságos, mellbeteg asszony engedelmesen rábólintott, pedig akkor magában talán csodálatos eljárásokon töprengett, amelyekkel a férjét naggyá, hatalmassá és erőssé tehetné. - Ha aztán a kellemetlen ember tovább is folytatta gorombaságait, Murányi zavarában céltalan parancsokat osztott a gyerekeinek, megfenyítette őket minden ok nélkül, de oly szelíden és lágyan, mintha a hajukat simogatná. Ilyenkor egészen tisztán le lehetett olvasni az arcáról mindazt, ami a lelkében történik: az ősi ösztön arra hajszolta volna, hogy keserűségeit azokon torolja meg, akik felett hatalma van, de tükörtiszta lelkében nyomban felbukkant a sajnálatos megismerés, hogy mily szégyenteljes lenne a kis ártatlanokkal szemben hősködnie, holott az igazi bűnössel szemben nincs meg a kellő bátorsága. A gyerekek ilyenkor szeretetteljesen nézdelték az apjukat és lagymatag, álmos kék szemük szinte érthetően mondta: csak szidj bennünket, drága jó papa, hiszen úgysem vesszük komolyan, úgyis tudjuk hogyan és mint van a dolog és azt sem óhajtjuk, hogy otthon majd kimagyarázd magad, mint tegnap este, mert olyankor a sírás szorongatja a torkunkat és általában sem óhajtunk semmi mást, csak azt, hogy a ménkű üsse meg azt, aki téged meg mer bántani! - És Murányit valami titokzatos erő éppen azok közé vonta mindég, akik leggyakrabban és legfájóbban szokták megbántani, bár talán belejátszott a dologba a csüggesztő tudat is, hogy ha mások közé menne, azok is csak bántanák.

Murányi valamikor adóhivatali tisztviselő volt odabent V***-ben, de amikor a nagynénjétől tekintélyesebb összeget örökölt, időnek előtte nyugdíjaztatta magát, mert kétségtelenül ott sem hagyták békességben, és megvásárolva egy csinos, tornácos házacskát Arácson, odaköltözött egészen. Attól fogva azután csak tanult és olvasott, de amúgy is a tudásra hajlamos, mélyengondolkozó és rendkívül finom lelkületű ember volt, akit főként a filozófia érdekelt. Ott az év legnagyobb részében a világtól elvonulva, utóbb szinte rabja lett a szakadatlan elmemunkának; mélységes kérdéseket hánytorgatott magában olyankor is, ha a hosszú téli estéken a lombfűrésszel babrált; ilyenkor nem is tudott a tulajdon gondolatairól és azokról csak a látszólag ok nélkül változó hangulatai révén vett tudomást. Néha harag lepte el a szívét, pedig a dolog örömmel kezdődött: ilyenkor törvényszéket tartott a lelkében: a gonoszakat lesújtotta,

a nemeseket megjutalmazta és a határtalan keserűség csak akkor csapott le rá, amikor látta, hogy az ítéletei elröppennek a semmibe, mint a Balaton jege felett táncoló téli szél. Máskor a váratlan öröm hirtelen fényessége derengte át a lelkét, mert igazságra vélt találni; legtöbbször azonban arról ismert rá utólag a gondolataira, hogy sivár reménytelenség verdeste a lelkét fekete szárnyával.

Ezúttal a felesége és a gyerekei nélkül volt ott, különben is ma este még nem bántotta senki, lelki nyugodalma érintetlen volt; egész gyönyörűséggel adhatta át magát kedves gondolatainak.

- Tanár úr tehát azt mondja - mondta halkan, egészen odafordulva Sámuelhez -, hogy az ember a kellő akaraterő birtokában, szigorú gyakorlat és autodidaxis útján még bizonyos lelki előnyöket is megszerezhet a maga számára, például bátorságot, tiszta igazságérzést és egyebeket!...

Azonban kérdem én, igen tisztelt tanár úr, hol vegye az ember az erős akaratot?... Mert például én...

Bizonyára akkor is valami egészen másról volt szó a társaságban, Sámuel talán csak érintette, talán csak valami egyébbel kapcsolatosan, annak mintegy kiegészítése gyanánt említette az idézetteket, de Murányinak már szokása volt, hogy a beszélgetés során felmerült tulajdon gondolatait szőtte tovább önmagában, az okból valami titokzatos, finom lelki történetet konstruálva, amely ővele esett meg.

Ezúttal is valami bonyolult belső élményének hosszadalmas elmondásába kezdett, ami kétségtelenül telve volt értékes megfigyelésekkel és aminek ennélfogva nyert ügye is lett volna, ha Murányi az előadás külső formáinak bár legócskábbjaival is a segítségére siethetett volna, de a szánalmas, túl szerény motyogás, ami az egészet inkább valami gyónáshoz tette hasonlatossá, elrontott mindent. Eleinte még figyeltek is rá itt-ott, legtovább az illedelmes Sámuel tartott ki mellette, bár ő is egyre szórakozottabban mondogatta: mily különös!... ki hitte volna?... hanem amikor egyszer Murányi hosszabb szünetet tartott, hogy satnya kis tüdejét teleszippantsa levegővel a továbbiakra, hirtelen közbevágott és minden különösebb indokolás nélkül valami egészen másról kezdett beszélni.

Később kártyázni kezdtek, de ez a mulatság nemsokára csődöt mondott, mert az asszonyok lehetetlenül csaltak. - Maga ez az adott tény egészen érthető, sőt logikus, hiszen az asszonyok már Peter Flötnernek az amszterdami múzeumban őrzött legelső pakli kártyájával is csaltak; sőt maga a főkérdés, hogy miért csalnak egyáltalán? - sem oly komplikált, aminőnek látszik. Csalnak és hazudnak, mert a velük született alsóbbrendűség örökös defenzívája arra hajszolja őket, csalnak mint a zsidó, mert egyenlő fegyverekkel nem volna erejük megküzdeni az elleneseikkel. Némi bonyolultságot a kérdés csak akkor mutat, ha kifordítjuk, hogy ugyan miért játszunk hát velük, ha csalnak? - De hát mi is lakói vagyunk annak a mundusnak, amely decipi vult, azután meg nem tiszta gyönyörűség-e elnézni, ahogy a csaló asszony fehér keze remegni kezd, amint fátyolos szemével tétován körültekint?

Éjfél után két óra volt, amikor a társaság nőtagjai hazakészültek.

Ezernyi megbeszélés, titkos vihogás következik ilyenkor, ez idő alatt a férfiak összesúgnak, hogy hazakísérjék-e az asszonyokat? Glicínia-lugason az ilyen kérdéseket okos szabadsággal kezelték, ők már tudták kölcsönösen, minden megbeszélés nélkül, hogy vannak a szerelmi életnek idejüket múlt allonzsai, amelyeket csak azért kímélünk, mert az apánk is kímélte őket, hogy például elkövetkezik az idő, amelyen túl a legszerelmesebb emberek is terhére vannak egymásnak, sőt akaratlanul is összetapossák egymás lelkében az összehalmozott szép továbbgondolni valókat. Úgy látszik tehát, mintha a Glicínia-vidék lakói némi hideg unalommal

kezelték volna a szerelmet, pedig ellenkezőleg: ők voltak annak igazi gourmandjai, akik féltették, becézték azt, nehogy veszíthessen az ízéből, az illatából.

Hanem aztán mégis hazakísérték az asszonyokat, lányokat, de ez már egészen más okból történt. Ezt sem beszélték meg egymás között, ez is külön-külön ötlött eszébe minden lovagnak: a lakomaterem külsőségei kell, hogy mások legyenek, amikor még ott vannak a nők és amikor már csak a férfiak küzdenek egymással Szaladin szultán, Lear, Ingurd és Machbeth király seregeiben. A fehér abrosz leveendő, az asztalra új üvegek állítandók. Szó sem volt róla, de mindenki tudta, hogy kártya következik, tudták a cselédek is, akik addig, amíg az urak odajártak, minden parancs nélkül is elintézték a dolgokat.

A kísérő csapat lassan-lassan szétosztotta a nőket, átadva őket a holdfényen alvó nyaralók hűs öblének. A lombosabb helyeken, útfordulóknál még történtek apróbb merényletek, a jószagú női hajakra lopott csókok, egy-egy apró sikoltás, azután csend mindenütt, csak a békák muzsikálnak ott lent a tóparti nádasokban. Akkor a férfiak halkan dalolva visszaindultak, átvágva a tarlókon és a szőlők között és amikor újra beözönlöttek a terembe, ott még hallani vélték az asszonyok zagyva csipogását.

Öblös, ódon terem volt az, amelyet csak a vendégségek alkalmával használtak, nyaranta hát nem halt ki belőle az élet, de a teleket zavartalanul átaludhatta. A falon szarvasagancsos trófeák, a leányalakká szimbolizált tavasz, nyár, ősz és tél képei, egy-egy felcserepesedett régi festmény, behavazott magányos házikót vagy az erdei patakra siető őzet ábrázolva, amott a régi falszekrény rovátkos ajtaja, amely mögött a meggy- és barackpálinkák, a puskaporos tülök és a patroncsináló masinák laktak. A mennyezetről öblös kőolajlámpa függött alá, de azt már évtizedek óta nem használták, az ünnepi vacsorák alkalmával nehéz arany tartókban nyolc szál gyertya égett az asztalon.

Valami különös hagyomány szerint mindég a filkón kezdték és akkor még csak négyen játszottak: Ágoston, Miklós, azután Duhoborczi bácsi és Murányi. Hanem amikor a játék rövidesen átlendült a huszonegybe, mások is beszálltak.

A bankadás jogát gyufákkal sorsolták ki és ezúttal Duhoborczi bácsira esett a sor. Ez nehéz eset volt, mert a fiskális hosszú, kínos percekig keresgélte a pénzét, egyik zsebétől a másikhoz kapkodva remegő kezével és közben gyászos dolgokat suttogva szegénységéről, mintegy hangulatot akarva szítani a maga javára: látjátok mily elhagyott és szegény vagyok, ne akarjatok nyerni tőlem, sőt legyetek rajta, hogy nyerjek és gyarapodjam!

Jerünk Duhoborczi bácsi!... Jerünk D. B.!

A tanácsos jogászi aktaszerűséggel és ökonómiával csak nevének kezdőbetűin nevezte az öreg tabajdokot.

- D-b, d-b, d-b, db, db... düb... düb!...

Sámuel, kezeivel a mozdony dugattyúit utánozva, sisteregve, szörcsögve mímelte az induló vonatot, hogy sietésre ösztönözze Duhoborczi bácsit. Sámuel, ha kissé ivott, tréfás és malíciás lett, de ebben is megőrizte igazságérzését és csak a gonoszakat és kellemetleneket sújtotta le.

Nem tudom, tudod-e már, hogy a kártya is, mint sok egyéb, ami veled összefügg, egyszerűen inasod, semmi más és úgy viseli magát, amint parancsolni tudsz vagy nem tudsz neki? Ha félsz tőle, szemtelen és fölényes lesz, mint a komornyik újdonsült urához, ha hetykén akarod erőszakolni engedelmességét, megcsökönyösödik, mint a konyhaszolgáló, hanem a nyugodt, biztos fölénytől összegörbed. - Az emeritált fiskális reszketve kezdte minden dolgát, amely a pénz fogalmához kapcsolódott és csak később, a gyakori ingyenbor-szörpöléstől kapott erőre,

ehhez képest az első kasszája szétfolyt, de a második már itt-ott sikerrel állt ellen a támadásoknak és ekkor, nem élve további jogával, visszavonult.

Hanem amikor ő is poentőrré lett, a bajok újrakezdődtek. Krajcároskodott, ijedezett és ezzel tönkretett mindent. Kövér, lágy, fakó arca megizzadt, vastag, vértelen ajka lefittyent. Kezében egyre jobban reszketett a kártya, végül ledobta a lapját és siránk hangon felsóhajtott:

- Óh ez az átkozott Melchthal Arnold, ez ront el mindent!

Ismeritek Melchthal Arnoldot, a Rütli-szövetség jámbor svájci parasztját, aki kék mellényében és rózsaszínű ujjasában mereven tekint rátok a kartonlapról, jobb kezét ünnepélyesen esküre emelve?

Begyűrt szélű, nápolyisárga fövege mellett sötétzöld toll fityeg, egyik vállán íj van átvetve, a másikon vadásztarisznya, mert ha elfárad, vagy ha már nagyon megnyomkodták a hasát, nyugvóra tér és átadja tisztét, egész felszerelésével együtt a helyettesének és praesumptív utódának, Stüssinek, a vadásznak, az átváltás pillanataira csak azt a különös, sárga és zöld, a közepén piros pólyával átfont gömböt hagyva a kartonlapon, ami állandóan ott lebeg a jobb arca mellett és amelyről a laikusok azt hiszik, hogy a Cucurbito pepo nevű növény gyümölcsét van hivatva stilizálni, ami pedig voltaképpen a lótenyésztés tömör szimbóluma.

Akinek ez utóbbi irányban kétségei vannak, forduljon az Akadémiához és kérdezze meg a német Schelle szó valódi értelmét. Melchthal Arnold tehát szimbolista is és mint ilyen - tökfilkó.

Igen, Melchthal Arnold, Piatnik Nándor törvénytelen fia, tökfilkó.

Így is mondhatnám: Melchthal Arnold a tökfilkó.

Glicínia-lugason a játék sohasem ment vérre, ezért ha valaki nagyon belemászott, azt még a nyertesei is megsajnálták, csak a kellemetlen Duhoborczi bácsi nem volt képes részvétet ébreszteni maga iránt. Sőt amikor egyszer megtörölte verejtékező arcát és a játékban pár pillanatnyi szünet állt be, Miklós titokban odasúgott a mellette ülő Murányinak:

- Örülne a lelkem, ha ez a vén haramia leadná mindazt, amit tegnap éjjel elrabolt tőlünk, bánnám is én, akárki nyerné is!

Murányi előzékenyen visszabólintott. Szerette Miklóst, mert az volt az egyedüli, aki sohasem bántotta.

- Amint látom, úgy is lesz! - mondta meggyőződéssel. - Az ügyvéd úr szemefehére egészen elsárgult, az ilyesmi az őhozzá hasonló kezdetleges, lágy embereknél a contenance teljes elvesztését jelenti!

És Murányi jóslata bevált.

Duhoborczi bácsi, amikor a tevés sora ismét rákerült, abbahagyta a nyöszörgést, gyors mozdulattal a kassza felé lökött negyven koronát, azután a bajuszát izgatottan sodorgatva dudorászni kezdte az ősi nótát, mintha semmi köze sem volna az egész játékhoz:

Egy krajcárom volt, azt elástam,
Megszomjaztam, másnap kiástam,
Így jár, aki mindig bort iszik,
Míg a temetőbe nem viszik!

- Duhoborczi bácsinak sertése van!... Disznó!... Duhoborczi bácsi... disznó! - kiáltották mindenfelől, ismerve az öregnek ezt a működönyét. Az ügyvéd azonban felemelte bütykös mutatóujját, csendet parancsolt, azután remegve ráillesztette a következő kártyát az elsőre, hogy kigusztálhassa.

- Duhoborczi bácsi - mondta Miklós nevetve -, egy országért nem adnám, ha Melchthal Arnoldot vette volna!

Kriptai csend lett, Duhoborczi bácsi elkezdte lefelé húzni a lapját. Egyszer aztán felkapta a fejét és mélységes fájdalommal pillantott Miklósra, amiből azonban elő-elővillant a szikrázó gyűlölet.

- Melchthal Arnold! - kiabálták ismét bosszantóan, kárörvendő diadalmaskodással. - Arnold megérkezett!... Itt a nagy Noldi!

A fiskális szörnyű átkot akart mondani megcsúfolóira, de lelke a csapás alatt megtörött, összeroggyant, mint a krajcáros bugyii. Lesütötte a szemét és csak úgy vaktában nyúlt a harmadik kártyáért. Csak pár pillanatig tartott az egész, akkor Duhoborczi bácsi ölébe ejtette a kezeit és a halálba menők hangján remegte:

- Ez az átkozott Melchthal Arnold megöl... Ma este már százhuszonhat koronát vesztettem!

Miklós már-már szánni kezdte a nyavalyás öreget, amikor valami átvillant az emlékezetén. Hirtelen düh fogta el, az arca kipirult, felugrott a helyéről.

- Hiszen az előbb azt mondta, hogy mindössze hetven koronája van!...Miből veszített tehát százhuszonhatot, maga öreg malőrtarisznya, vagy ha jobban tetszik: kiselejtezett pechszütyő?

Sámuel odaugrott hozzá és lenyomta a székére.

- Már megint őrjöngsz! - mondta. - Légy nyugodtan, vagy nem játszunk veled!

- Amit veszítettem, azt kifizettem! A többihez senkinek semmi köze! - mondta Duhoborczi bácsi fenségesnek induló, de a megszeppenéstől remegő hangon.

- Úgy van! - mondta a tanácsos, fültövön ragadva a jogi szempontot, bár boldogult jogászkoromból most már nem emlékszem egészen bizonyosan, van-e a jogi szempontnak füle, vagy csak fületlen gomb az egész? - Duhoborczi bácsi, ha akar, veszíthet akár kétezer koronát is! - tette hozzá gonoszul.

- Akar a radai rossebb! - mondta az ügyvéd annyi elszánt meggyőződéssel, hogy ismét nevetni kezdtek. Ez helyrehozott mindent és most már Miklós is jókedvűen folytatta:

- Hát legyen úgy!... Hanem ezt a kitűnő alkalmat vételnek tartanám elmulasztani anélkül, hogy meg ne mondjak Duhoborczi bácsinak egyet-mást, ami már régen nyomja a lelkemet, amiben, biztosra veszem, a többiek is osztoznak velem! Bocsánatot kérek az uraktól, hogy feltartom a játékot, de nyomban készen is leszek!... Tehát, kedves Duhoborczi bácsi, maga teljesen hiába szidja, vagy jobb ha így mondom: teljesen téves alapon szidja Melchthal Arnoldot, mert bár valóban ő az oka mindennek, de nem úgy és azért, amiért maga gondolja. Először is ez a kártya, amelyik ma este állandó balszerencsét zúdított magára, nem is az igazi, hanem csak a helyettes tökfilkó. Ebben a pakliban nincs is jelen Melchthal Arnold, ebben Stüssi, a vadász kellemetlenkedik helyette. Ebben tehát nincs igaza, csak abban, hogy valóban Melchthal mester az oka mindennek.

Felkapta a tökfilkót, megnézte és elnevette magát.

- Tévedtem - mondta -, amint a kártyafestő is tévedett! - Ez a dzsetlemen valóban Melchthal Arnold, pedig Stüssi alakjában van ábrázolva!... Látatlanra mentem, ennyi az egész!... De hiszen én az élettel szemben is hazardőr vagyok!... Most már mindegy: úgy folytatom, ahogy kezdtem!

- Az igazi Melchthal Arnold, az maga, kedves Duhoborczi bácsi! Maga az igazi tökfilkó és maga is az oka mindennek!... Kérem, legyen nyugodtan és mielőtt a fejemhez vágna valamit, hallgasson meg, majd meglátja, hogy hasznára leszek!... De folytatom... Sőt, amint ősi nemtője, a kártyabeli Melchthal Arnold egyszerre két alakban, tehát duplán tökfilkó, önnél, kedves Duhoborczi bácsi, hasonló az eset. Ön is kétszer az, és pedig pro primo tökfilkó, mert nem tudja, hogy az önéihez hasonló életelveket valló embernek, aki a mások-szerzette kellemetességeket óhajtja lefölözni, önmaga iránt való legelemibb kötelessége, hogy magát megszerettesse, hogy a társasága kellemes és kívánatos legyen. Nem tudja, mert különben nem törekedne, éppen ellenkezően, arra, hogy mindenki előtt gyűlöletes legyen!... Vagy tud talán egyetlenegy embert megnevezni, aki szereti önt, vagy legalább szívesen tölti az idejét önnel?... Vagy nem vette észre talán azt az általános, azt a közörömet, amely előbb, utálatos kínlódása nyomán keletkezett?... Pro secundo tökfilkó, mert, hogy gyengéden fejezzem ki magamat, füllenteni és hamiskodni akar és nem ért egyikhez sem. Értsen meg, kérem, csak az a bosszantó és oktalan dolog, hogy hozzáértés nélkül is gyakorolja őket, nem pedig az maga, hogy nem ért hozzájuk, mert ez az utóbbi egészen természetes, hiszen a hazudás is, a csalás is egy-egy külön művészet!... Nem az asztaloslegény hazudozásaira gondolok, aki odalenn a folyóparton, tavaszi estéken, amikor minden bárgyúság úgy hangzik, mint az Ezeregyéjszaka tündérregéi, házasságot hazudozik a varróleányka a fülébe, hogy lefektethesse a szép piros füzények közé, még csak nem is a maga ma esti hazudozásának arra a mivoltára, amelyre maga tudatosan szánta: hogy a pénzét védelmezgesse, hanem igenis például annak a valódi mivoltára, amivé a maga instinktusa szánta, anélkül, hogy magát felokosította volna a szándéka felül: hogy vele ebben a csodálatos kompániában, amelynek mind a kilenc szíve egyazon pillanatban dobbanik egyazon örömöktől, fájdalmaktól, Artus király asztaltársaságának ebben a visszaderengő kísértettáborában szerető hangulatot csináljon a maga számára!...

Igen, mi méltányolunk, mi szeretünk minden gyengeséget, minket csupa gyengeség tart össze - és ez nem paradoxon - oly erősen, hogy az éjszaka talán fakó és hideg volna, ha csak egy is hiányoznék közülünk, az egyiket azért szeretjük, mert iszik, a másikat, mert a nagyapját is megölné egy asszonyi hajszálért, a harmadikat, mert nem tud inni szegény... szegény!... a negyediket, mert negyvenéves korában is gyerek maradt, az ötödiket: mert huszonnyolc esztendőjével már reménytelen öregember, sőt van közöttünk, akit ezer egyéb fogyatékossága mellett még az is terhel, hogy a két ivadékát ideküldi ordítani a szérűnkre, ugye kedves tanácsos úr? - ön azonban gyengeségeink frigyszekrényéből a legpompásabbat akarta kimarkolni a maga számára, a szegénységet, hogy az legyen a klenódiuma, ami ezt a kört megnyitja a maga számára!... Azután pedig nem gondolok a rőfös zsidó csalásaira, aki három centiméterrel kevesebbet mér a parasztnak, nem gondolok arra a csalásra, amelyet vulgo így neveznek, hanem arra, amelyik annyira egy a hazugsággal, mint az Atya a Fiúval, mert valóban is atya és fiú ők és a csalás csak annyival fiatalabb az apjánál, amennyit okoskodniuk kellett az embereknek, hogy a hazugságaikat valóra is válthassák!... Tudom, hogy mindezekből nem értett meg egyetlen szót sem, Duhoborczi bácsi, de okvetlenül kellett már hangokba formálva is hallanom mindazt, amidőn, bőszítő tökéletlenségeivel, felpiszkált a lelkemben!

Miklós, amikor beszélni kezdett, még komolyan hitt önmagában, de amikor a Duhoborczi bácsi gyermekien elszomorodó arcára nézett, az akarása megernyedt és a hangja is átbillent a keserű tréfába. Mert Duhoborczi bácsi szomorú volt és ijedt, nagyon szomorú és nagyon ijedt, pedig valóban felét sem értette meg a mondottaknak, azokból csak a tökfilkó maradt meg a

lelkében, egyre tépve és marcangolva azt. A beszéd alatt meghatottan, lesújtva pillogott erre, arra, könnyeit csak akkor bírva fékezni, ha egy-egy rosszallólag bicegő fejet megpillantott és most, hogy csend lett újra, a fájdalomtól fátyolos hangon rebegte, ezúttal sem feledkezve meg azonban a nemes rezignációról.

- Ön... fiatal barátom... tökfilkónak nevezett engem... ez szörnyűség... és miért?... hiszen veszítettem!... Igen: ön tökfilkónak mondott engem és én... biztosíthatom... tekintélyem egész súlyával megtorlás... hja de persze... hiszen a vendégjük vagyok... az önök ételét ettem, az önök borát ittam... no persze... ezeket hányja a szememre!... És különben is: hogy jut ön ahhoz, hogy engem, érdemekben megőszült embert, bizonyos Duhoborczi bácsi és ehhez hasonló gúnyneveket nevezzen?

Miklós már tisztán láthatta, hogy a közhangulat megelégelte a zagyva, nagyképű prédikációt és a leckéztetést, jóllehet a lelke mélyén mindenki igazat adott neki, de ő volt a legfiatalabb a társaságban, és főként a háziak közé tartozott. Érezte is, hogy rendkívül kedvező lenne számára a pillanat, amelyben, megszabadulva a lelkét régen sanyargató tehertől, győzelmesen visszavonulhatna, de az ügyvéd rezignáció-manővere ismét felbőszítette. Kezét elnézést kérőn tárta szét, intett, hogy csak pár percet kér még és így folytatta:

- Duhoborczi bácsi azzal gyanúsít meg engem, hogy a nálunk megevett ételeket és megivott italokat akarom a szemére hányni!... Megnyugtathatom, hogy ez nemcsak fizikai, de gasztronómiai abszurdum is!... Sőt én kérem nagyon és szépen Duhoborczi bácsit, hogy kíméljen meg engem az efféle szemrehányástól, amihez most éppen csak ön bírja a szükséges lehetőségeket!... Ami pedig a Duhoborczi bácsi elnevezést illeti, az nem valami gyerekes csúfolódás, mélységes szimbólum az, amely...

Hirtelen elhallgatott. Erezte, hogy a lelke megernyed; pár pillanatig hallgatott, majd szelíden, halkan azt mondta:

- Maga akarta, hogy így legyen, Duhoborczi bácsi!... Maga akart mindent, maga akarta, hogy veszítsen, maga akarta, hogy gyűlöljék és maga akarta, hogy mindezt elmondjam magának!... És mivel tudom, hogy az emlékezőtehetsége az idők folyamán megernyedt, engedje meg, hogy a helyettesénél helyezkedjem be in memoriam!...

Az asztalon fekvő kártyapaklihoz nyúlt, idegesen kikereste a tökfilkót és a zsebében levő piros plajbásszal felírta rá:

- Tu l'as voulu, Georges Dandin!... Magad akartad!

Visszadobta a kártyalapot az asztalra és nekitámaszkodott a régi, messeni cserépkályhának.

Ekkor Tarányi Feri, a tanácsos unokaöccse, aki a tettek embere volt, teletöltötte a poharát, hirtelen kiitta, kivágott az asztalra egy bankót és felkiáltott:

- Uraim, itt az új bank!

A játékosok örömteljes, fontos sietséggel könyököltek vissza az asztalra, Duhoborczi bácsi diadalmas megkönnyebbüléssel nézett Miklósra.

Miklós elvesztette az ütközetet.

Nem először történt vele, hogy amikor a legerősebbnek érezte magát a maga igazában, amikor a lelke szinte ujjongott a diadalmas érzéstől, hogy a mindenki, a többiek meggyőződését és hangulatát is tolmácsolja, ez a hangulat megbotlott valami vérfagyasztó igazságtalanságban, visszafordult rá és mozdulatlanná tette hatalmas súlyával. Keserűen töprengett nem egyszer az érthetetlen átok felett, csak az nem jutott eszébe soha, hogy a saját hangját, a saját mozdula-

tait, a szeme villanásait, hogy saját magát visszaidézze az emlékezetébe. Volt, hogy ilyenkor napokig kerülte az embereket és meg volt győződve, hogy azok kerülik őt, mert megérzik a belőle kiáradó hidegséget, reménytelenséget, magára hagyják őt, hogy megfosszák lelkét attól az erőtől, amelyet az egyes lélek számára a lelkek összességének ereje jelent.

Megivott egy pohár bort, feltűnés nélkül kiment, lesétált a kertbe és leült az egyik, glicíniával befuttatott lugasban. A hajnal opálszínű nyála már kicsordult a felhő hasadékain, a hold sápadtan, holtan úszott a Balaton felett, csend volt mindenütt, csak a kastélyból szűrődött le megtörten, kuszán a mulatozók zaja és halkan összesuhantak a falevelek... Ezek a magányos nyári hajnalok titokzatos szomorúságot hordanak a mélységeikben: úgy érzed, hogy vége mindennek, hogy mindenki elhagyott, távoli, kísérteties kocsirobogásokat vélsz hallani: a kedves lánykák utaznak el örökre, vidám helyekre, a leeresztett függönyök mögött rejtett megbeszélések folynak a jövő boldogságairól, csak te ülsz ott egyedül, elhagyottan.

Miklósnak akkor már engesztelődés szállt a lelkére, de a nagy, az ősi szomorúságot, ami ott ült mellette, azt egyre szorosabban ölelte magához és az ölelés tüze fényességet derített a lelkére, hogy ő voltaképen sohasem éli az igazi életét, amelyre született, mert amikor emberek között van, azt szeretné, ha nagy egyedülvalóság borulna föléje és amikor azok azt hiszik, hogy vidám, és hallják a nevetését, ő szeretne lefeküdni a sírba, hogy ne lásson és ne halljon semmit, hogy fáradt testét mozdítania se kelljen; az az élet, amelyet ő él, nem a valódi, hiszen gyakran kell éreznie, hogy a mindennap eseményei, még művészi kéztől csiszoltan is, közönyösen, csak fanyar bút hagyva számára, vonulnak el mellette, mint az ismeretlen ember halottas menete.

Fejét a kezére hajtotta, mozdulatlanul nézte, amint az utolsó csillagok is belemerülnek az égbolt szürke mélységébe és hirtelen elmosolyodott, mert eszébe jutottak a vergiliusi sorok:

... et iam nox humida coelo
praecipitat, suadentque cadentia sidera somno...

A kerti utacska porondja megcsikordult.

Miklós felkapta a fejét: Tarányi Feri állt előtte, kezében három üveg borral.

- Egészen bizonyosan tudtam - mondta a nyugodalmas jogász -, hogy valamelyik ilyen búsulótanyán okvetlenül megtalállak!... Addig esz a fene, amíg a búbánat kikezd, akkor aztán elköltözöl közülünk, mint korai századok remetéi!... A drága nagybátyám, ütné meg a ménkű, szétugratta a kasszámat, pedig már ugyancsak csinosan volt benne, hát gondoltam, én is eljövök hozzád búsulni, de mindjárt elhoztam magammal az orvosságot is.

Letette az üvegeket az asztalkára és Miklóssal szemben belemerült egy mély, fonott kerti székbe.

- Óh, ez lényegesen változtat a helyzeten! - mondta Miklós boldogan, mert nagyon melegen érintette a barátság. Hirtelen elfeledett mindent és akkor már nem érdekelte más, csak a helyzet bizarr volta: a hajnal, a rejtekhely és a bor.

- De hát voltaképpen miért is torzsalkodsz te folyton azzal a vén szamárral? - kérdezte Tarányi Feri rágyújtva és a tárcát odanyújtva Miklós elé. - Hidd el, nem egyszer gondoltam már arra, hogy te tulajdonképpen nem is haragszol arra a csodálatos salabakterra, csak önmagadnak van szükséged néha rá, hogy keserűségeket érezz!... Hát most már bizonyosan elszopogattad a keserűségedet, nesze öblítsd ki a szádat utána!

Töltött.

- Úgy érzem magamat, mint akit rajtacsíptek! - mondta Miklós mosolyogva. - Bár őszintén megvallom, hogy erre az önkeserítésre még nem gondoltam soha!

- Tulajdonképpen én fojtottam beléd a szót, reám haragudj, ha haragszol, de lásd, megsajnáltam már a vén potyándit, hiszen úgy pislogott, mintha mindjárt ríva fakadna!... De mi bajod is van vele mindég?

- Bajom?... talán semmi! - mondta Miklós vállat vonva -, de látod, őbenne látom összezsúfolva mindazt a butaságot, kicsinyességet, köpnivaló óvatosságot, alacsony öncélúságot, ami tönkreteszi az élet nagyszerű simaságát és makacsul a lábad alá keveredik, ha elindulsz, hogy a szépségeket megkeressd, hogy kiélhesd őket!

- Éspedig!?

- Hát hogyan is kezdjem?... Tudod, hogy ez a vén szamár, a Tatarek neve ellenére is, orosz származású és én az oroszt mélységesen utálom! Ki nem állhatom ezeket a nyúlós, lágy embereket, akik keresztet vetnek egymásra, akik ha az utcán megcsúsznak valami dinnyehéjban, fogadalmakat tesznek Szent Vazulnak, akik... ej... hiszen emlékezel, hogy Makarov admirális szentképeket osztatott ki a matrózai között, mielőtt a csuzimai tengerszorosban tönkreverték a japánok!...

Undorodom ezektől a Köpikoff Vladimirovics Illésektől, akik reggel felkelnek, elmormolják huszonkét verszt hosszúságú reggeli fohászukat, megisznak két vödör teát és harminc stampedli pálinkát, azután átsétálnak a viborgi oldalra, hogy útközben, senkitől sem háborgatva, kigondolhassanak magukban egy szektát, amelynek főistene nem mint a mienk: három, hanem tizenkét egyenlő része oszlik és magukban mindjárt meg is fogalmazzák az ezen önálló istenrészek mindegyikéhez szóló imákat is. Akkor elmennek az ismerősükhöz, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikolájhoz, leülnek vele szemben, ismét keresztet vetnek egymásra és azután megindul közöttük a gyors ütemű, izgató párbeszéd.

- Jó reggelt, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikoláj!

- Jó reggelt, Köpikoff Vladimirovics Illés!

- Hogy van ön, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikoláj?

- Köszönöm... sem jól... sem rosszul... de mégis úgy... de hiszen mit is tehetünk mi, gyarló emberek, a nagy isten akarata ellen, Köpikoff Vladimirovics Illés?

- Bizony mit, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikoláj!... De mégis... de mégis... minta egy titkos terv távoli körvonalai kezdenének bennem kibontakozni, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikoláj!

- Mi az, Köpikoff Vladimirovics Illés?... Mondja meg nekem, legyen hozzám bizalommal!

- Le fogom köpni önt, Hülyönszkij Alekszandrovics Nikoláj!

- Köpje le ön inkább a nagyatyját, Köpikoff Vladimirovics Illés!... és így még két órán keresztül!... Brrr! És a szekták!... A duhoborcziaké is egyike ezeknek az őrjöngő felekezeteknek, a legundokabb és legbutább, amelyikben benne foglaltatik a többinek minden defektusa, ezért is neveztem el róla ezt a gyüge öreget! Nem figyelted meg, hogy ahány vallási őrjöngő, ahány társadalomtudományi pótkrisztus, ahány beteg lelkű csodabölcselő szaladgál a világban, az valamennyi ezek közül a lágy, nehéz álomlátók közül szabadult ránk, hogy ahány új megváltás, új, mennyei csodarecept, ahány új társadalmat növesztő elixír bukkanik fel itt vagy amott, azt valamennyit ezek az öreg, lázas csecsemők találták ki?... Ők azok, akik istenkednek és biztatják egymást, hogy nyugodjanak bele a csapásokba, hiszen a nagy Mindenható akarta

úgy, de akik, ha őket magukat éri kár, megszaggatják a tegnapi főzeléktől és a mai náthától iszamos ruháikat, ők azok...

- A jó isten áldjon meg - szakította félbe Tarányi Feri -, látod: már én is istenkedem, de ennek is te vagy az oka - hagyd abba már!... Ez a szerencsétlen fiskális semmiféle elixírt fel nem talált, no de hiszen jól is nézne ki az az elixír!

Miklós idegesen legyintett.

- Nem akarsz megérteni engem! - folytatta mosolyogva -, hiszen mindez még csak általános valami, mindez még csak a fundamentum, amelyre az én valódi mondanivalóm felépül!

- No hiszen jól nézünk ki! - mondta az ősjogász. - Csak folytasd, mert úgyis tudom, hogy nincsen nyugtod, amíg túl nem adtál rajta, hanem aztán majd kelts fel, ha vége lesz!

- Nem, nem fogsz tudni aludni!... mert én alattomosan, anélkül, hogy magad is észrevennéd, bele fogom lopni lelkedbe azt a gyászos ösztönt, hogy gyűlölködve keresd és ráakadj mindenütt azokra az apró kis aljasságokra, színtelen kis hazugságokra, amelyeket el hagysz suhanni a szemed előtt, mert szürkeségükkel beleolvadnak a köznap unalomszürke testébe, de amelyek maguk a szomorú szürkeség! Ezek az apró kis gyűlöletességek beülik az élet kevés, drága szépségét, mint a levéltetvek, hogy meg ne találhasd őket, ezek azok, amelyek milliárdnyi mivoltukkal mindég az utadban hemzsegnek, ha az élet nagyszerű szabadságának, ragyogó őszinteségének felkeresésére indulsz, mert vágyó lelked hajszol feléje!... De hogyan is tegyem magamat érthetővé?...

Képzeld csak el, mily megnyugtató érzés, mily kellemes csalódás az, ha az ilyen Duhoborczi-féle sivár lelkektől valamely fontos szívességet sikerült kinyerned, mégpedig olyant, amely neki áldozatába került. Tegyük fel, hogy megszorultál, elmentél a Duhoborczi bácsihoz és kölcsönt kértél tőle. Duhoborczi bácsi kezedbe nyomja a pénzt, te zsebre teszed és azt gondolod magadban: lám, milyen egyszerű és kedves ez és főként megint kiesett egy tövis a lelkemből, amely már régóta kínozta azt: az a gyötrő tudat, hogy egy kellemetlen, száraz lelkű ember él állandóan a környezetemben. - A Duhoborczi bácsi is jó és kellemes ember - gondolod magadban -, és jó helyen van itt közöttünk!... Kezet nyújtasz neki és már mennél, ő azonban akkor karodba ölti a karját és úgy beszél meleg bizalmaskodással, a kegyességtől szinte remegő hangon: Adnék én többet is, fiatal barátom, hogyne adnék, hiszen a Duhoborczi bácsi jó ember, ámde lássa... a feleségem még azt hihetné... már pedig... és ennyi regarddal ugyebár tartozom önmagam iránt? - Nem tudom, ugyanezeket mondja-e, de feltétlenül olyasmit mond, amire neked ezt kell felelned hálás hajlongások és édes mosolygások közepette: Értem, kedves Duhoborczi bácsi, teljesen méltányolom a helyzetét! No hallja, az volna még a szép, ha arra akarnám önt kényszeríteni... stb. Akkor a Duhoborczi bácsi lelke betelik a saját magasztosságától, most már a karodat szorongatja és azt rebegi: Hanem más alkalommal... szerencsésebb esetben... bármikor a legnagyobb készséggel... szinte el is várom!... Nem, ő akkor már tudja, hogy többé nem lesz gyenge, hogy figyelni fog minden közeledésedre, nehogy meglephesd őt, de csak nem hagyhatja kiaknázatlanul a alkalmat, amikor nagy és dicső lehet, amikor a tett szívesség révén a jövőre nézve teljes szavahihetőséget arrogálhat a maga számára!? Ne gondold, hogy ő hiszi, hogy te hiszel benne, óh nem, hiszen a poloska is tudja, hogy utálják, azért csúszik az áldozataihoz éjszaka, titokban. - De micsoda gyönyörűség a számára a te vergődő kényszerűséged, hogy hinned *kell* benne!... És te akkor már szeretnéd a pénzt a Duhoborczi bácsi fejéhez vágni!

- Te! Ezt a kísérletet meg kellene tenni! - mondta Tarányi Feri nevetve. - Tudod, hogy nálam elég gyakori az a bizonyos *tegyük fel*!... És ami a fő, én egészen bizonyosan nem fogom a fejéhez vágni a pénzt, inkább talán valami egyebet!

- Bolond vagy - mondta Miklós nevetve. - De mit is mondjak még neked?... Ők azok a kellemetes, diszkrét urak, akik, amikor a maguk dolgáról van szó, finoman elzárkóznak, olyankor nem engednek közel magukhoz senkit, ők csak akkor mozdulnak meg, amikor a másokéról van szó, akkor azután serények és ügyesek, mint a sakkfigurák huszárja: játszi könnyűséggel fúródnak a legelzártabb zugba is, hogy ugyanúgy visszapattanjanak onnét, ha baj fenyeget... Ők azok, akik a bántottakat így kezdik védelmezni: no, a Csucsoránvi nem is olyan rossz ember, bár igaz, hogy... és igaz az is... és így tovább!... Ők azok, akik még a rágalmazást is üzleti alapon kezelik; tudják, hogy a befektetés egy része veszendőbe megy, de a többi majd kárpótolja őket érte!... Az ő jelszavuk: calomnier, calomnier, il en restera toujours quelque chose!... Ezt a fajta embert születésétől haláláig valami sűrű, nyúlós homályosság veszi körül, ami megakadályozza őt abban, hogy túllásson önmagán!... ezek az emberek egészen a halálukig sem lesznek *egészen önmaguk*, ezer kis részecskéből maradnak összetákolva mindég és ezek a részecskék azokból a más emberekből valók, akiktől az életen való átfurakodásnak ezt vagy amazt a módját, ilyen vagy amolyan szabályát ellesték és akiken kívül nemcsak nem akarnak, de nem is tudnak meglátni mást, mert derengő sejtelmük sincsen róla, hogy nézni és látni nem egy, hanem kettő. Ők azok, akik az életre való szakadatlan várás közben elmulasztják az életet, ők azok, akik anélkül békülnek ki valakivel, hogy megbocsátottak volna neki, mert önmagukon kívül semmi sem olyan súlyos a számukra, hogy a lelkükön esett karcolást simára hengerelhetné!...

Ők azok, akik büszkén verik a mellüket és a köznap unalmas zsongása miatt nem hallják meg az üres kongást; ők azok, akik elv gyanánt vallják, hogy minden dolgot illetőleg csak két vélemény van a világon: az övék, meg a másik: a téves; ők azok, akik némelyekkel szemben csak azért maradnak igaztalanok, mert egyszer már azok voltak és azok is ők, akik parancsolás nélkül nem tudnak uralkodni!... Végül ők azok, akik az élet híg lötty-levének már csak azért sem képesek néhány csepp ízléssel zamatot adni, mert állandóan, minden vonatkozásban, kitartó konoksággal a nagy többséghez tartoznak, márpedig az ízlés a kisebbség privilégiuma!

- Alszom már!...

- És ha meghalsz itt előttem, akkor is elmondom végig, ami a lelkemen rágódik, mert még a Duhoborczi bácsik fejéről, a Nagy Duhoborcziról is kell szólanom!... De várj, előbb még meg kell mondanom, hogy ezek azok az emberek, akik jogosulatlan létüknek, úszó, labilis mivoltuknak metacentrumát, ha az kibillenik a helyéből, nem alulról taszítják helyre, amint azt az előremenés, az emelkedés, az erő fogalma magával hozná, hanem úgy rángatják vissza egyensúlyi helyzetébe!... Ha szólniok kellene, hallgatnak, ha szerezni nem tudnak, fogukhoz verik a krajcárt, ha menniök kellene, maradnak!... Ők azok, akik a tőlük függőknek kinyilatkoztatják, hogy mi az ő akaratuk és akkor hálára kötelezetteknek tudják azokat, mert hiszen nem kell gondolkozniok, csak vakon követniök az ő parancsaikat, kegyes uraknak képzelve magukat zsarnokságukban!... És áh, itt vagyunk már a fejedelemnél, a Nagy Duhoborczi Bácsinál!... Ő is, mint ezek...

Tarányi legyintett és gyorsan teletöltötte a poharaikat.

- A világért se folytasd! - mondta nevetve -, tudom, mi következik!... Most teológiai fejtegetések következnek!... többször elmondtad már ebbeli elméleteidet, többször megnyugtattál már, hogy nem vagy ellentmondásban, mikor a szerinted nem létezőt szidod, de tudod: nem szeretem az emlékezetemet túlvilági ügyekkel megterhelni!... Hát: van?... nincs?

- Úgy nincs!

- Hát akkor kivel pörölsz?

- *Pörölni* - senkivel!... Hanem képzelj el egy díszes, ősi amforát, amelyre egy aggastyánnak az arca van dísz gyanánt ráfaragva, amelyet ravaszul én magam helyeztem a túlvilágra, hogy amikor a keserű nyál már nagyon összegyűlt a számban...

- Szszsz!... Egészen új teória, de... haha!

...Tudod mit?... Igyunk!

- Óh, most már - igen!

Miklós kétszer egymás után fenékig kiitta a poharát, azután hátrahajolt a székén és felbámult a hajnali égre. Pár percig csend volt, odafenn a kastélyban is elült a zaj, talán valami nagy kártyajelenet előtt álltak, vagy már leszállt a teremre az úri dőzsölés utolsó jelenete, amelyben a szereplők már csak boldoggá-fáradt testükkel vesznek részt a néma együttesben, lelkük már odafenn szálldos a hajnali égbolt alatt.

- Ez a teljes békesség! - mondta Miklós ernyedt megelégedéssel. - Vedd elő kétillesztékű páni sípodat, dúdoljuk el halkan a mi kedves, régi balladánkat!

Tarányi Ferkó apró, ébenfa furulyát vett elő a zsebéből, összeillesztette és halkan, lágyan, mint az ébredő madár szava, fújni kezdte a naiv, szentimentális dallamot, amelyet Miklós komponált össze a zongorán a török-időbeli ballada szövegére.

Lefelé fojik a Tisza, Duna vize,
Azon mén, azon mén egy szép arangája,
Abba van, abba van egy csúf török vajda,

Arra mén, arra mén komáromi szép lán,
Két korsót karjára, ugy mén a Dunára:

„Aggyál vizet, aggyál komáromi szép lán!”
- „Hogy agyak, hogy agyak te csuf török vajda?
Te Duna közepin, én a Dunaszélin.”

Nyucscsa a korsaját, fogja fehér karját,
Rántya a gájára, gája tetejire.

„Ölelj mög hát engöm, komáromi szép lán!”
„Öleljen mög tégöd pokolbéli Sátán!”

„Csókolj mög hát engöm, komáromi szép lán!”
- „Csókojjon mög tégöd vadbéli oroszlán!”

„Feküg y le hát mellém, komáromi szép lán!”
- „Feküggyön le melléd magyarok fegyvere!”

- „Dunának feneke: koporsóm feneke,
Dunának két széle: koporsóm két széle.

- „Dunának habjai: az én szömfödelem,
Dunának halaji: koporsóm szögeji.

- „Dunaji halacskák: az én siratójim,
Az égi madárkák: az én éneklőjim.

- „Halászok, halászok, dunaji halászok!
Csütörtökön dére engöm kifogjatok,
Engöm kifogjatok, el is temessetök!

- „Ruhájim, ruhájim, legszöbbik ruhájim!
Szögrü lehujjatok, összeborujatok!
Ugy tugygya mög anyám, hogy engöm sirattok[1]

Amikor vége volt, Tarányi Feri komolyan akarta venni a szokásos da capo al finet, hanem Miklós idegesen felugrott és kisietett a lugasból.

- Nincs már türelmem itt benn! - mondta - nézd ezt a végtelen, ezt az isteni szabadságot!

De ez is csak egy pillanatig tartott, már ismét mást gondolt.

- Most már rendben van minden, gyere menjünk fel ismét hozzájuk és hintsük el közöttük a viszály magvait!... Nincs nagyobb gyönyörűségem, mint amikor az emberek tépik és marcangolják egymást!

Azzal meg sem várva a társa válaszát, megindult fel a kastély felé. Tarányi a nyomában.

Már szinte kiléptek az udvar fényességébe, amikor zagyva hangokat hallottak és látták, hogy a hajnali társaság éppen akkor szállingózik alá a lépcsőkön nevetgélve, beszélgetve.

Miklós hirtelen megkapta a barátja kezét.

Odafenn a füstös, borszagú teremben kedélyes és meleg valami lett volna a visszatértük, ott egyike lett volna az italos éjszaka ezer bolondságainak, de odalenn a hűs, józan, világos hajnalon esetleg kínos kimagyarázásokra kerülhetett volna a sor.

A tanácsos jött elül, balján Murányival, aki előzékenyen, időnkint helyeslőleg bólogatva hallgatta a harsogva elmondott ostobaságokat, pedig az arcáról, ha néha felemelte azt a hajnali világosság felé, tisztán le lehetett olvasni, hogy valósággal szenved az ócska, köznapi fecsegés alatt.

- Ami pedig a filozófiát illeti - mondta a tanácsos, botjával hadonászva és fölényesen nevetgélve, mint aki egyéb mérhetetlen tökéletességei mellett igazán megengedhet magának holmi apróbb fogyatékosságokat -, hát én abból mindössze Platón tantételeinek egyikére emlékszem, hanem arra aztán alaposan, szóról szóra, mert azt feleltem a vizsgán!... Akarja?... Nos tehát: az eszmék, az ideák a dolgoknak ősképei s egyedül bírnak való léttel, míg a természeti tárgyak csak halvány, fogyatékos másolatai az eszméknek!...

Nos, mit szól hozzá?... Meg van elégedve a memóriámmal?... Ennek már... várjon csak!... huszonnyolc éve és még hozzá: amint ma nem értek belőle egyetlen szót sem, úgy akkor sem értettem!... Nos, nos?... De mi a csodát is csinálnék a filozófiával!?... Nem igaz?

Murányi ajkai körül finom mosoly játszadozott.

- Tökéletesen igaz! - mondta előzékenyen.

---

[1] A ballada címe: *Komáromi szép lány* és az eredeti kéziratban a következő megjegyzések előzik meg:

„Ez a történet. Komáromi szép lány lemönt a Dunára. Ara mönt egy arany gája, rajta vót egy csuf török vajda.

Monta a szép lánnak: agygyon neki vizet, mert ihatnék. Mikor nyutotta a korsót, mökfokta a karját, berántotta a szép lánt, osztán monta, hogy hagygya az ü nótáját még eccő edanulhassa.

A szerző.

- Mire lenne jó tanácsos úrnak a filozófia, van önnek elég dolga és gondja azon kívül is!... Egyébként megnyugtathatom tanácsos urat, hogy én, aki már harmadik esztendeje nyaggatom a filozófiát, magam is csak legfeljebb ha jobb dilettáns vagyok!... A bölcsészet nagyigényű stúdium: egy egész emberi életet követel a maga számára!

A tanácsos hetykén felkapta a fejét és megállt.

- Megnyugtathat!?... Hm!... Ez nem is rossz!... Érdekes!... Mily végtelenül boldog vagyok, hogy... izé úr... hogy is hívják?... nyugalmazott adótiszt, vagy micsoda, megnyugtatta engem, hogy ő is... vagy ő sem... Halljátok, urak?... Izé úr megnyugtatott engem!... És aztán hogy minek nekem a filozófia!?... Igaz, hiszen én csak egy mihaszna miniszteri tanácsos vagyok, akinek éppen elég, ha a szolgálati szabályzatot tudja, míg ellenben Izé úr már régen felette áll az efféle ostobaságoknak, neki már magasabb régiók kellenek!... Hohó, barátocskám, csak par distance... par distance!

A *disztánsz* szót, francia tudásának drágakövét, fenséges lassúsággal az orrán keresztül ejtette ki, úgy hogy az így hangzott:

- *Disztóónsz!*

- De méltóságos uram - rebegte Murányi ijedten -, hiszen méltóságod maga mondotta előbb, hogy önnek...

- Hja, az *én* voltam, barátom!... Csak disztingváljunk: az *én* voltam!

Murányi nem felelt többé, szegény kis emberke nem messze állt a sírástól. Iparkodott észrevétlenül elvegyülni a többiek között, erőltetett nevetéssel motyogott néhány zagyva szót, mintha fel sem venné az egészet, de meglátszott rajta, hogy a hangulata, amit a kedves éjszakán felépítgetett a maga számára, egy szempillantás alatt összeroggyant.

- Utálatos ember ez az én drága nagybátyám! - súgta oda Tarányi Feri Miklósnak a félhomályban. - Akkor miért nem tartotta magát pár disztóónsz Murányitól, amikor a pénzét elnyerte?... Hanem őszintén szólva ezt a Murányit is szeretném pofon verni, amiért mindent zsebrerak!... Vagy talán valami átok ül ezen a szerencsétlen emberen, hogy ezt mindenki lesújtja, legázolja és pedig éppen akkor, amikor a legelőzékenyebb, amikor a legtávolabb áll tőle, hogy bárkit is megbántson?

- Nincs itt szó semmiféle átokról! - mondta Miklós a kezével legyintve. - Oly egyszerű ez, mint ahogy a kokett, szabadszájú asszonynak mindenki kétértelműséget, vagy éppen csak egyértelmű szemtelenséget suttog a fülébe!... Egyik is, másik is valósággal provokálja a dolgot, mert hiszen egész mivolta szinte kiabálva hirdeti: velem lehet!... velem szabad!... Sőt megvallom egészen őszintén, hogy már magamnak is voltak afféle perverz vágyaim, hogy ezt a gyámolytalan, az utálatig illedelmes és szelíd emberkét bosszantsam, ingereljem!... Pedig rettenetesen fáj a lelkemnek, ha bántják és tudom is egészen bizonyosan, hogy valakivel, aki megbántja, határtalanul otromba leszek még akkor is, ha az illető véletlenül éppen a nagybátyád lenne!

- Óh, kérlek! - mondta az ősjogász előzékenyen. - Szívesen tercelek neked, ha kívánod!

A társaság akkor már leért az út torkolatához és ott oszladozni kezdett.

A két fiatalember is búcsút vett egymástól; Tarányi Feri a nagybátyja után sietett, hogy még becsalja egy-két pohárka törkölyre a hajnalban nyitó csopaki grájzleroshoz, a Reismannhoz, akit azonban a parasztok a rövidség okáért csak Réznek neveztek.

Miklós is valami hasonlóban törte a fejét, mert megvárta, amíg a testvérei aludni mennek, akkor aztán felsietett az elhagyott ebédlőbe, felnyitotta a faliszekrényt és mohón ivott meg egymás után három pohárka meggypálinkát.

A teremben nehéz, hideg szivarfüst gomolygott, de a nyitott ablakon keresztül illatos hullámokban ömlött be a hajnali levegő. A Balaton tükre felett visszajáró lelkek halványsárga ködtábora járta hangtalan táncát, a kerti fák szomorúan suhantak össze nedves koronáikkal.

- Óh, isteni egyedülvalóság! - mondta Miklós, karjait kitárva a végtelenség felé -, mily gyönyörű vagy te... mert tudom, ahogy a leányok most otthon alusznak, álmodoznak a boldogságról és talán reám is gondolnak!... Gyönyörű vagy, mert én magam kerestelek, nem te jöttél el értem... mert elszakadok tőled, amikor a szívemnek oly édes hang másfelé hív... mert nem a feleségem, hanem a szeretőm vagy!... Gyönyörű vagy, mert amíg veled élek, senki sem állja útját, hogy lehunyt szemmel, mozdulatlanul bejárjam azokat az utakat, amelyek felé a lelkem ösztönöz...

Mert ha ébren keresem őket, eltévedek a végtelen szürkeségben és beverem fejemet a polgárok házainak falába!

Odalépett az ablakhoz, körültekinteni a néma hajnalban, azután megindult lefeküdni. Ahogy kettőt lépett, a földön heverve Melchthal Arnoldot pillantotta meg. Kétségtelenül Duhoborczi bácsi dobta le titokban, hogy ne üldözhesse.

- Tu l’as voulu, Georges Dandin!

Elnevette magát, megvakarta a fejét és felsietett a szobájába.

4. Hétköznapok

Arács felül zsúfoltan rakott szénásszekér fordult be a kocsiútra, éppen ott, ahol azt mindkét oldalán sűrű sövénykerítés zárta el. A négy ökör nyolcéves kis gazdája, a maszatos parasztgyerek ott fenn ült rettentő ostorával a boglya tetejét és energikusan üvöltözött, de azért Miklós csak akkor vett tudomást a dologról, amikor az ökrök között fityegő toldalékrúd már szinte a mellét érintette.

Zsebébe gyűrte a könyvet, amelyet olvasott, idegesen körülnézett, majd megfordult és megindult visszafelé és ahol a sövény véget ért, letért a rétekre.

Csodaszép reggel volt, az izzó égen halványkék felhőrongyok úsztak, a magasból csattogva hullt alá a pacsirta éneke. A déli szél magával hozta a tóról a víz üde illatát, a Balaton magas tükrén a vitorlások vesztegelni látszottak.

Miklós gyönyörködve gázolta a rét nedves füvét, tűnődve körülnézett, majd hirtelen elhatározással átugrotta a kis öntözőcsatornát és nekivágott a két hatalmas szomorúfűznek, amelyek ott állottak a patakon túl, ahol az elhagyja a konyhakertek szövevényes birodalmát. Átsietett a padlón és ott volt a jéghideg forrásnál, amelyet ők az Álom Kutjának neveztek, mert forró délutánokon, a fűzfák nedves árnyékában tündérien szép álmokat tudtak látni gyermekkorukban a patak muzsikájára. Ott ledobta a kabátját, leheveredett rá és újra belemerült a könyvébe.

Benvenuto Cellini önéletírását olvasta, amit az előző napon kapott a szőke Hortoványinétól, aki azt viszont még itt fenn Pesten lopta ki nagybátyjának, az egyetemi professzornak a könyvtárából, mert érdekes szerelmi gazságokat sejtett benne, hanem amikor az első öt oldalon még egyetlen leányt sem csábítottak el, félredobta a könyvet, amíg most Miklós véletlenül rátalált.

Ezen a napon valamivel korábban kelt mint egyébkor és ahogy megreggelizett, nyomban hóna alá csapta a könyvét, és megindult bolyongani, mielőtt még bárki is tönkretehette volna a hangulatát. Mert hullámszerű hangulat-életet élt, amelynek egyes fázisai minden átmenet nélkül következtek egymásra. Most már pár napja a jelen nyers valóságaitól, közvetlenül szemlélhetőségeitől való elvonatkozás vágya ejtette rabul ismét - mert nem ez volt az első találkozásuk, -, de nem a csodálatos, mintegy megéledt álomképekből összerakott könyv hatása alatt; ellenkezőleg: a hangulata sarkalta rá, hogy azt előteremtse.

A fiatalember számára új világ tárult fel ebben a könyvben, mert mindég rajongott a rejtelmes középkor után, hanem a tanulmányai annak csak tömegtörténéseit tárták eléje, a szűkebb körű, vagy éppen teljesen egyéni életbe azonban csak most látott be először.

Pedig tudta, hogy csak csalja önmagát, tudta, hogy ábrándképekben gyönyörködik, de ragaszkodott hozzájuk, mert táplálták és éltették a lelkét. És ezzel az érzésével nem állt egyedül. Velem együtt bizonyára te is úgy látod Bouillon Gottfried piszkos csőcselékét, mintha a Carmen felvonulásában gyönyörködnél, te is úgy képzeled a Lajosok korát, mint ezer éjszakán át folyó színielőadást, amelynek emberei a véget nem érő lakomák alatt szerelmi ügyeiket hánytorgatják; ha leszáll az éjszaka, gördülékeny jambusok ütemeire próbálják ki egymáson toledói pengéiket és aztán hajlongva mondják egymásnak brávó, lovag, ez remek döfés volt, éppen a szívemet járta át! Holnap éjjel majd viszonzom a ciprusok alatt, amikor donna Belcolore kinéz az ablakán!... Maga az egész történelem is talán csak valamely fényes lovag, ragyogó suite-jével együtt, aki ott jár a nyomodban, édes dolgokat suttog a füledbe, de ha vesztegelsz és a díszes kis csapat elhagy, hogy többé már nem mögötted, hanem előtted látod őket, észreveszed, hogy csak a mellüket borítja díszruha, mint a színpadi gárdákét.

Miklós csak akkor hagyta abba az olvasást, amikor a hőség már ott a füzek alatt terhére kezdett lenni. Akkor megindult a tópart felé.

A nap lángoló sugarai merőlegesen ömlöttek alá a kiszikkadt földre, mindent körülölelt a déli pihenő csenje, a levél sem mozdult, amikor a tóparti lankás felül lövés zaja rezzent át az izzó némaságon. Nyomban azután sípoló rikácsolás, vergődő csattogás hallatszott és egy hatalmas szárcsa véres teste zuhant le Miklós elé.

- Itt van! Itt van!

Pipi került elő valahonnét, talán a mályvák között kuporogva leste a hajszát, és sikongva ugrándozta körül a prédát. Miklósra rá sem nézett, felkapta a madarat a lábánál és megindult vele, de akkor már az apja is kilépett az útra a csőszkunyhó mögül.

- Jó napot uram! - mondta Krascsenics, puskáját vadászosan a hóna alá kapva és jobbját a kalapjához emelve. - Megbocsájt ugye, ha megijesztettem, ez a buta jószág majdnem a fejére zuhant önnek!

- A magam részéről semmi baj! - mondta Miklós legyintve -, csak az idősebb bátyám kezdi már megsokallni önnek ezeket a bitangolásait!... Mindig attól tart, hogy meglő valakit!... És ugyan, mondja csak, mi a csodát tud csinálni ezekkel a pocsék szárcsákkal, hiszen nem ennivaló az ilyesmi, mert büdös!

- Az itteniek nem értenek az elkészítéséhez! - mondta a várnagy fitymáló legyintéssel, majd két ujját az ajka előtt összetéve a gourmand-ok ihletével mondta: - A kellő pác, egy kevés mustár és a fácánpecsenyét már el is vihetik előlem!... Ami pedig a lövöldözést illeti, méltóztassék megnyugtatni az igen tisztelt tanár urat: ez a kéz nem hibáz!

- Jól van, miszter Nimród, majd megnyugtatom!... Nos és mi van az amulettemmel?

Miklós még a múlt héten véletlenül meglátott a balatonfüredi angol hajógyár valamelyik matrózánál egy különös kis szerencsetárgyat, amit az egyik külföldi útjáról hozott magával és a várnagyot bízta meg a megszerzésével. Rendkívül szerette a különös ritkaságokat és gyűjtötte is őket, bár minden rendszer nélkül, hanem utánuk járni már nem volt kedve.

- Áh, voilá! - mondta a várnagy, aki szívesen villantotta elő itt-ott szerzett tudásait és szinte szenvedélyesen szeretett uraskodni. - Hiszen már itt is van!... Jó, hogy méltóztatott szólni!

Zsebéből selyempapírba göngyölt kis csomagot vett elő és átnyújtotta Miklósnak. Az mohón nyúlt utána és szeretettel nézegette a becses kis apróságot, ami valami miniatűr, ezüsttel cizellált hindu bálványt ábrázolt.

- Óh, pán Krascsenics, c'est trés aimable par vous!... Ez, ha jól látom, a boldog Siva istenség, a nagy Mahadéva, a szent Trimurti intrikusa, a rombolásnak és a nyomában járó megtisztulásnak az istensége!... Igen, igen... itt van elválaszthatatlanul hozzáragasztva, kedves neje, Parváti, a ragályok istennője is!... Én ugyan másra fogom alkalmazni őket, én a lányok hajlandóságát fogom magam felé fordítani ezzel a talizmánnal, de hisz a magas hitveseknek ez rendkívül mindegy!... És most mondja meg, signore capitano, mivel tartozom önnek?... Mivel vagyok adósa ezért a klenódiumért?

- Adósom?... Legfeljebb talán némi elnézéssel számtalan gyarlóságomért... mindössze ennyit vélek kiérdemelhetni öntől őszinte és tiszteletteljes ragaszkodásomért!... Az amulett az ön jogos tulajdona, hiszen ezt legutóbbi tartozásom fejében ígértem önnek!

A várnagy meghajtotta magát, majd levette ezerfelé gyűrött nemezkalapját és legyezni kezdte vele az arcát és akkor is minden mozdulatából annyi természetes, őszinte elegancia sugárzott,

amennyi párhuzamba állítva borús kis pozíciójával és bonyolult ügyleteivel, az első pillantásra elárulta a született kalandort. Hanem, hogy ki volt ő voltaképpen és hol töltötte előbbi idejét, azt lehetetlenség volt kicsikarni tőle. Az a kedves szokása, hogy a legkülönbözőbb nyelveket szerette beszédbe elegyíteni, az egykori tengerésztisztet sejtette benne, a könnyedség, amellyel annyi rafinériával összeszedett pénzeit szétdobálta és beitta, a volt gazdag embert - de mindez csak a hipotézis értékével bírt. A lányán kívül, akit bár józan korában el-el szokott döngetni, de akit, ha már be volt rúgva, a térdén lovagoltatott, egyedül Miklós volt az, akihez ez a titokzatos ember, zárkózott lelkének fel-fellobbanó meg eltűnő melegével vonzódott. Ez az érzése többféle érzéstöredékből rakódott össze mozaikszerűen, amelyek között a fő mindenesetre a helyes üzleti érzékből fakadó vonzalom volt, mert Miklós volt az, akitől a legkülönbözőbb ürügyek alatt, de feltétlenül tudott mindég pénzt szerezni, aki a maga könnyelmű és különösségekre hajló lelkével a legkalandosabb üzletekbe is belement, legnagyobbrészt csak azért, hogy ezt a különös kalandort, akit szokatlan mivolta miatt mindég értékelt valamire ott a megszokott, egyforma emberek között, némi pénzhez juttassa. De az is bizonyos, hogy az üzleti szempont mellett igen nagy jelentősége volt annak a körülménynek is, hogy az úri társaság tagjai közül egyedül Miklós volt az, aki nem sokat törődve a várnagy titokzatos múltjával és apró szennyügyeivel, alkalomadtán szívesen elbeszélgetett vele. És az úgynevezett nehéz embereket, a nagyképűeket, a fontos moralistákat jobban gyűlölni, ezzel szemben a fölényesen simulékony lelkek derűs melegét jobban megbecsülni senki sem tudja úgy, mint a kalandor, aki a tömeg közepében is kietlen egyedülvalóságban áll többiek között.

Voltak pillanatok, amelyekben lelkileg egészen közel állottak egymáshoz, de mivel bizonyos megölhetetlen konvenciók akkor is terpeszkedtek közöttük, valami különös, félig tréfás, de egészen sajátos nyelvezetet találtak ki a maguk számára és annak a révén közeledtek egymáshoz.

- Így nem alkuszunk, monsieur le connétable des comptes de Szentirma et Lovászpatona -, így nem alkuszunk! Tudva van, de az egyházatyák feljegyzései is tanúságot tesznek róla, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen!... Az adósság... az adósság, de a nagy Síva isten minden bosszúját reánk zúdítaná, ha ingyen adnók őt kézről kézre!... Egyébiránt nagyon szépen köszönöm!

Miklós kezet nyújtott a várnagynak és akkor már kezébe is csúsztatta azt a bankjegyet, amelyet a párbeszédjük alatt lopkodott ki a tulajdon zsebéből. Krascsenics anélkül, hogy reápillantana, zsebébe csúsztatta a bankjegyet, könnyedén meghajolt, azután hirtelen a leányához fordult, aki az előbb még a meglőtt szárcsát himbálgatta diadalmasan bevérezve vele a haját meg a ruháját, most meg pár perce mozdulatlanul állt, koromfekete szemét Miklósra szegezve és vérpiros ajkát mamlaszul nyitva feledve. Ez a kis nőstény vadállat már régen megértett mindent, már régen tudta, mi fűzi az apját a fiatalemberhez és már régen imádta Miklóst a kék szeméért, a hófehér fogáért, minden lépéséért és durvaságaiért, amelyekkel szidni szokta őt, de amelyek ahelyett, hogy sanyargatták volna a szívét, köréje fonódtak és melengették azt. Miklóst sohasem köpte le a leány és ha annak láttára össze is futott a szájában a nyál, az az éhes vadállatok sóvárgásából fakadt.

- Mit csinálsz, te eszelős!? - mordult a lányára a várnagy. - Tedd le az a dögöt és siess haza!... Mondd meg, hogy egy óra múlva én is otthon leszek!... Par diavolo, uram, ez egy szabadon járó őrült, akit ha valamelyik Montépin-regényben élt volna, bizonyára bezárták volna a Bicêtre-be!... De persze, magam is oka vagyok a dolognak, rendbe kellene hoznom ezt a lányt, de... de nem érek rá!

- No persze - mondta Miklós kissé gonoszul -, a szárcsavadászat és több efféle...

Krascsenics tragikomikus arcot vágott.

- Uraságod sokkal könnyedebben veszi ezt a szárcsa-ügyet, mint az megérdemelné!...Hiszen említettem, hogy be kell pácolni... és... és ilyesmi... Hopp, Pipi! - fordult hirtelen a lányához, az ujjaival csettentve, minta a kutyáját apportírozná. - Indulás!

Pipi még egyszer belenézett mélyen Miklós szemébe, azután megpördült és búcsú nélkül futni kezdett. Ahogy hirtelen megfordult maga körül, kurta szoknyája szétterült a levegőben, látni engedve hófehér izmos lábát egész a combja közepéig. Miklós önfeledten nézett utána és pár pillanatig nem is figyelt a várnagy fecsegésére. Az éles szemű kalandor nagyon jól látta a kis lelki játékot és bár az arcát egy pillanatra elöntötte a vér a szégyentől és a dühtől, hamarosan előrántotta a jobbik eszét és akkor már tudni is vélte, hogy a közel jövőben mi lesz üzleti összeköttetésük pièce de resistance-a.

Miklós hirtelen észbe kapott és zavartan nevetgélni kezdett, mintha a várnagy elmésségein derülne, de azért fél szemmel, titokban utánanézett a lánynak, amíg az el nem tűnt az út-kanyarodónál. Pár pillanat múlva látszólag minden a régiben volt újra, hanem azért Miklós valami megszabadulásfélét érzett, amikor a várnagy rövidesen elköszönt tőle, felajánlva neki további szolgálatait is.

Lesietett a tópartra, valami rejtélyes kézmozdulattal, amelyet csak ők értettek, felnyitotta a fürdőházikójukat, ledobálta a ruháit és belemerült a vízbe. Siófokról akkor jött át a déli gőzhajó, odaúszott a közelébe és felkiabált a kapitánynak, akivel esténkint Balatonfüreden, a Kisfaludy Szálló teraszán pikétezni szokott csopaki fröccsre, amiket azonban, tekintet nélkül a kártyajárásra, rendesen ő szokott kifizetni.

Amikor a gőzhajó eltűnt a távolban, Miklós hanyatt feküdt a vízen, lehunyta a szemét és úgy várta be, amíg a hajó verte hullámok megérkeznek és elringatják.

Egészen elfeledkezett magáról; a gong távoli hangja még ott érte a vízen.

Akkor hirtelen magára kapkodta a ruháit és hazasietett.

Egészen megizzadt újra, mire hazaért és ahogy benyitott az ebédlőbe, bosszankodva látta, hogy amíg odajárt, vendég érkezett, egy távoli rokon, bizonyos Stronczi bácsi, a világ leg-unalmasabb embere, aki el nem engedi a világért sem, hogy ebéd után néhány játszma lóversenyest ne játszanak vele.

- No mindegy! - gondolta -, majd valami ürügy alatt megszököm!

De nem kellett megszöknie; a lóverseny ezúttal elmaradt, mert Stronczi bácsi berúgott és a politikáról kezdett beszélni mindaddig, amíg ráerőszakolták, hogy legjobb lesz, ha lefekszik és kipiheni az út fáradalmait. A fiúk felkísérték az egyik üres emeleti szobába és lefektették a kanapéra. Hanem amikor a másik kettő már kiment, Miklós visszasompolygott és egy cédulára felírta a következő verset:

Stronczi bácsi sokat iván
Most persze aludni kiván,
No de sebaj, itt a diván!...,

Azt odaillesztette az alvó mellére, azután ő is kiosont.

Ágoston már feküdt, egész hosszában végigdobva magát az ágyon, amikor Miklós benyitott a verandára.

- Stronczi bácsit elintéztem! - mondta nevetve és ő is vetkőzni kezdett. Ágoston félig már aludt, csak valami értelmetlen motyogással felelt.

Halott csend volt mindenütt, csak az udvar távolából hallatszott néha, amint a vincellér nehéz csizmái alatt meg-megcsikordul a porond, odabenn pedig egy neuraszténiás, öreg légy tökéletlenkedett, vergődésében neki-nekiütődve az üvegfalnak.

De a légyzizegés az álmok barátja.

Az öreg hártyaröpü különben sem ízetlenkedett sokáig, még egyszer nekiszaladt nagy erővel az üvegnek és fájdalmában szívettépőn, éles sirámokban zokogni kezdett, de ez a halk, hullámos kis jajveszékelés lassan-lassan elhalt, valami más, különös hangnak adva át prédául az izzó csendességet. Odakinn a távoli réteken valami elűzött fickó fütyörészett, de reszketeg, esdeklő melódiából tisztán ki lehetett hallani, hogy a kis száműzött nem jókedvéből fütyörész, hanem csak hogy könnyeit visszafojtsa és nemsokára ijedten elhallgatott, mert odalenn a parti mocsarakban megszólalt a bölömbika és a hangja oly szomorún és döbbenetesen kolompolt át a nyári délutánon, mintha sok-sok szegényes temetési menet indult volna meg valahonnét. Mindenki összeborzadt, az emberi szívek oly sürgetően, oly egyöntetűen kezdtek kalimpálni rémületükben, hogy ebből a félelmes kopácsolásból az a sürgős meggyőződés bontakozott ki, hogy ennek okvetlenül végének kell lennie, hogy már csak a nyomban lecsapó vidámság mentheti meg a szomorúakat és ennek a gondolatnak olyan hatalmas ereje volt, hogy a kolompolás nyomban megszűnt és helyét valamely láthatatlan cigányzenekar vidám ütemei foglalták el. Állt a bál, pompás emberek táncoltak, a leányok aranyba és fehér selyembe öltözötten járták és ott állt közöttük árván, egyedül a kis Pipi is, táncos nélkül és esdve nézett Miklósra és most nem Pipi, hanem Pipóparapinella hercegnő volt a neve és Miklós oda akart sietni hozzá, hogy táncra kérje, de nem bírt megmozdulni, mert azalatt valaki titokban lekötözte. Sírás fojtogatta a torkát, érthetetlen könyörgéseket rebegett, hogy oldozzák fel, de mivel senki sem jött a segítségére, nekifeszült a köteleknek. Az izzadság csak úgy dőlt a homlokáról, a kis hercegnő egyre esdeklőbben nézett rá, hogy siessen, mert nyomban vége lesz mindennek és akkor a kötelékek az emberfeletti feszítéstől felszakadtak és Miklós elgyötört teste görcsös dermedtségben hullt vissza az ágyra. Szörnyű mozdulat volt ez; a báli népség riadtan futott szerteszét, valamennyien egy kis lyuk felé özönlöttek, amelyet a küszöb alatt fúrtak az egerek, amiket akkor úgy emlegettek egymás között riadt sikoltozással, mint a halál barátait és vigasztalták egymást, hogy azért mégis meg fognak menekülni, mert a lyuk az esthajnali csillagra torkollik és ott olyan hideg van, hogy a csontváz kővé dermed és nem bír mozdulni többé. Akkor hirtelen elpattant a nagybőgő húrja és a hang hosszan, fájdalmasan zengett, mint az öregember sírása, és a lelkek összezsugorodtak tőle, a siralmas fájdalomtól. Elviselhetetlen volt mindez, okvetlenül kellett történnie valaminek és nagyszerű megoldásként a föld kettéhasadt és Miklós összeölelkezve a kis hercegnővel, akinek akkor hirtelen Mályvavirág lett a neve, zuhanni kezdett alá a mélységbe. Erősen átkarolták egymást, az ajkaikat összetapasztották, de azért Miklós meglátta, hogy a kis hercegnő aranyszoknyácskája fellebbent és akkor a keze hirtelen végigsiklott a hófehér bőrön, egyre feljebb és a hercegnő nem fogta meg a remegő kezet még akkor sem, amikor az már mezítelen derekát ölelte.

- Óh édes... drága!...

Miklós érezte, hogy szemét elborítják a boldogság könnyei, felült az ágyában, megtörülte verejtékes homlokát és még egyszer mondta halkan, mosolyogva:

- Oh, édes... drága!...

Feltekintett a padmaly festett deszkázatára, amelyen egy hatalmas keresztes pók sietett hazafelé.

- Mily rettenetes ez! - gondolta - és visszahanyatlott az ágyára.

Háromnegyed hat volt már, amikor Sámuel, a végletekig konsternálva felsietett a verandára, szétkapta a függönyöket és mélységes meggyőződéssel felkiáltott:

- Hát ez már csakugyan disznóság!... Gongmester, te nyakigláb naplopó!... És te, te rongy szibarita, te szabályszerű idegőrült, te!... Meddig hemperegtek még szennyes vackaitokon!... A nap sugarai immár csak harmincöt fokos szögben hullanak a föld felszínére... az alkonyati párák már... izé...

Megakadt, abbahagyta és most már a rendes hangján mondta:

- Igazán disznóság!... Persze, délben teleszívjátok magatokat!...

- Az az undok Stronczi bácsi az oka az egésznek! - mondta Miklós műepével. - Meddig akar az még itt maradni?

- Már el is ment! - mondta Sámuel. - Az ördög tudja, mi lelte, csak összecsomagolt, a cselédeknek azt mondta, hogy ő bizony nem enged bolondot csinálni magából és azzal elhajtatott anélkül, hogy bárkitől is búcsút vett volna!... Bizonyosan elrestelte magát, amiért berúgott.

- A poézis hatalma! - gondolta Miklós mosolyogva, de úgy tett, mintha semmibe sem venné a dolgot.

- Vigye el az ördög a vén szamarát!

Egyetlen pillanatig sem gondolt arra, hogy a dologból még valami kellemetlenség is lehet.

Úgy, félig öltözötten leszaladt a ház mögé, a kúthoz, belemerítette arcát a jéghideg vízbe, ledörzsölte a mellét, aztán felment újra. Valamelyik ócska ruháját öltötte magára és a lábszárvédőit felgombolta, mert az volt a terve, hogy a testvéreit elcsalja a hegyek közé. De amikor újra lejött a lépcsőn, már más elhatározásra jutott: egyedül óhajtott lenni, hogy az álmait újra átélhesse.

Gyönyörű alkonyat volt, pedig másnapra, vagy talán már az éjszakára eső készült; a Tamás-hegy minden egyes fája mintha ott állt volna közvetlenül a szeme előtt.

Érzései a Szentirmay-kastély felé vonzották volna, de megfontolta a dolgot és a falu felé indult, hogy egy levelet feladjon. Egyébként is tudta, hogy ha a kastély felé indult volna is, félúton biztosan visszafordul, mert nagyon tudta a lelki gyönyörűségeit őrizgetni, óvni, rejtegetni, mindég is késlekedő volt azok valóra váltásában.

Lehajtotta fejét és eltűnődött. De akkor különös zörej verte fel álmodozásából.

- Ott jön Kapdebó mester a maga guruló köpőládáján!... Be a bokrok közé!

Óvatosan lebukott, amíg a csopaki jegyző elhajtatott mellette idétlen, kétkerekű laptikáján. Ki nem állhatta ezt az embert, mert rendkívül művelt, cikornyás mondatokban beszélt és mindég az öreg Szmolenszky különös csínyjeit dicsőítette.

Átsietett a falun és már a Nosztori-völgynél tartott, amikor eszébe jutott, hogy a levelet elfelejtette bedobni.

Megcsóválta a fejét és visszafordult. Elintézte a levél-ügyet és megindult a Balaton felé, de ahogy a gyalogútra fordult, már megbánta a dolgot.

A szűk, mély útban két női napernyőt látott maga felé közeledni, egy fehéret és egy rózsaszínt.

- Ez Amália és a mamája! - mondta, az ujjával csettentve.

A találkozás akkor már elkerülhetetlen volt.

- Kezét csókolom, nagyságos asszonyom, kisztihand Amélie!

A leánynak sohasem mondta, hogy Amália, idegesen undorodott ettől a névtől, mert ha valaki kiejtette előtte, mindig úgy képzelte, hogy az illetőnek a szája tele van az indiai fánk habjával. Makacsul ragaszkodott ehhez az idioszinkráziához, erre tolt mindent, pedig a valóság az volt, hogy ebben az olvadékony, divatját múlt, vénlányos névben látta és hallotta összezsúfolva a leány minden sajnálatos különösségét, pedig őszintén vonzódott hozzá, sőt azt is tudta, hogy a leány mély szerelmet érez iránta és bár ez a körülmény így, lényegileg akkor még terhére volt, sőt néha határozottan bosszantotta, a baráti jóindulatát mindenesetre a leány felé hajlította, amihez azután még hozzájárult a természetes ösztön, hogy az imádóját minél tökéletesebbnek tudhassa. És ez kissé különös lelki munka volt, mert ha valaki egyenesen a mellének szegezi a kérdést, hogy mik hát azok a sajnálatos különösségek, amelyeket az Amália név átok gyanánt hurcol magában, ő maga sem tudott volna rá kielégítő választ adni. Amália, aki akkor huszonegy éves volt, a megye régebben elhalt árvaszéki elnökének volt a lánya, csinos volt, mint a legtöbb barátnője, a műveltsége meg éppen messze túltett a legtöbbén. Jólelkű, minden szép iránt fogékony kedély volt, minden nevén nevezhető hiba nélkül. És mégis... A barátnői szerették, kedvére tettek mindent, de mindez csak addig tartott, amíg magukban voltak. Hanem ha férfi tűnt fel a láthatáron, nyomban kiderült, hogy egyikük sem veszi komolyan mint vetélytársnőt és amíg a többiek ilyenkor gyűlölködve figyelték egymás minden mozdulatát, vagy alkalmilag védően összetömörültek, őróla egyszerűen megfeledkeztek, amiből az lett, hogy a leány a legzajosabb, legvidámabb társaságok közepette egyszerre csak nagy árvaságban találta magát, amikor is aztán az ösztöne arra sarkallta, hogy a látszat megőrzése végett ő is nevessen, amikor a többiek nevetnek, ő is odadugja közéjük a fejét, ha valami ostoba titok miatt összebújnak, ő is suttogjon, gonoszkodjon és a többi. Lehet: ha a lány szintén az egész lelkével belevetette volna magát ezekbe az ostobaságokba, mint a többiek, rendbe jött volna minden, hanem ő unta az effélét és bizonyára ez okozta a bajokat. Akármint volt is, az ilyesmi mindig sajnálatos és kínos látvány volt és tudjátok, hogy a sajnálat rövidesen megerjed és valami idegenkedéssé romlik.

És hogy a különös voltából fakadó benyomások általánosak és ugyanegyek voltak, az kétségtelen volt abból, hogy távollétében a lányok szeretetteljes sajnálkozással beszéltek róla egymás között, a férfiak pedig mosolyogva súgták egymás fülébe daktilikus lábakon ugrándozó gonosz kis tréfájukat:

- Itt jön A-mália!

Megvolt a képessége ahhoz is, hogy a dolgok kifordítottját hoppon kapja és ennélfogva adott alkalommal könnyen produkált olyasmit, amit a kisigényű vidék szellemességnek szokott nevezni, voltak meglepő és szokatlan ötletei is és mégis... És mégis: amikor a többiek figyelmét valami közérdekű dolog kötötte le, ő valami *érdekes* és *mulatságos* otthoni esetről kezdett beszélni, valamely iskoláslány-korabeli csínyjének elmondásába kezdett, közben erőltetetten nevetgélve, pedig meglátszott az arcán, hogy tisztában van a maga unalmas és lehetetlen voltával, de mit tehetett volna egyebet? Az érzései, gondolatai annyira különállók, annyira egyéniek voltak, hogy féltette őket tékozlóan beledobálni a köznapi fecsegésbe, az éretlen viháncolásba, amikben a felserdült lányok eltitkolt szerelmes vágyai meg szoktak nyilvánulni, ő azokat csak otthon és csak az előtt óhajtotta volna előcsillantani, akit a magáéihoz hasonló érzésekkel vélt felruházottnak. Legközelebbi barátnői is egyhangúlag azt mondották volna róla, hogy a férfit unja és egy kissé lenézi - aminthogy a típusoktól tényleg el is húzódott -, pedig izzó szerelmi gondolatokat táplált magában, amelyekben a regényes elválaszthatatlanul össze volt fonódva az érzékivel. Miklóst imádta, mert az különös, könnyelmű és érdekes volt, mert mélytüzű szeméből, annak minden villanásából szerelmes vágyakozás árulkodott

önmagára és legfőképpen, mert ha a társaságban volt, újra meg újra át kellett szenvednie a féltékenység minden kínját, amikor a fiatalember titokban csókot nyomott a barátnői hajára, vállára és kezére.

Mindezt pedig Miklós szóról szóra ugyanígy sejtette, talán tudta is és néha, félálmában sikerült is a maga érdeklődését, néha éppen a vágyait is felkorbácsolnia a különálló leányka iránt, de ha a dolog a valóság felé fordult, elhúzódott tőle, mert érezte, hogy nincs lelki ereje az általános érdeklődés központjából kilépve, önmagát elkülönöznie, sőt olyankor valami gyáva kényszert érzett, hogy ő is úgy, kissé félvállról bánjon a leánnyal, mint a többiek. Lehet, hogy Amália ugyanazon az éjszakán élt át valami pokolbelien izzó szerelmi kalandot, amelyen Miklós is sokáig vergődött ébren a reá való gondolásban és mégis... És mégis: ha másnap találkoztak, mérsékeltek és kissé idegenek voltak egymással szemben, Miklós a már mondottak miatt, a leányka meg szemérmes félénkségből.

Miklós ilyenkor erős ígéreteket tett önmagának, hogy ezután még csak gondolatban sem foglalkozik a leánnyal, de hiába; akkor már úgy volt, mint aki rászokott arra, hogy az ajkát harapdálja: már a vére is kiserked, de ő azért csak marja önmagát.

- Mily jó, hogy találkozunk magával! - mondta a mama, aki ismerte a lánya szerelmét és nagy örömmel látta volna, ha az viszonzásra talál. - Már régen akartam kérdezni magától valamit!

Nem volt semmi kérdeznivalója, de bízott az anyai szeretet elpusztíthatatlan erejében, egyébként úgyis tudta, hogy a lánya majd segítségére siet.

A malmot csak meg kell indítani, a többi a kövek dolga.

- Parancsoljon, nagyságos asszonyom!... Itt benn jártam a faluban, egy levelet kellett feladnom. És maguk, kedves Amélie!?

Haszontalanságokról fecsegve ballagtak; a kérdés, az úgy magától elsikkadt.

Már felkanyarodtak az országútra, amikor Amália azt mondta:

- Olyan gyönyörű az idő, vétek lenne még hazamenni!... Van kedve egyet sétálni?

- Természetesen! - mondta Miklós mérsékelt meggyőződéssel. - A dolgom miatt egészen jól ráérek!

Bosszankodott a lányra is, de akkor már későn volt.

- Az én lábaimnak már elég volt! - mondta a mama, szendén megütögetve öreg combjait. - Menjenek csak maguk, viseljék jól magukat és te, Amál - ő meg éppen így hívta: Amál! - okvetlen légy otthon legkésőbben fél nyolcra!

Elment, vissza-visszatekintett, utóbb már a zsebkendőjét lobogtatta és ez az ósdi formátlanság, vagy talán tréfának induló kedveskedés még jobban felbosszantotta Miklóst.

- Ezek bizonyára altorjai báró Apor Péter idejében éltek először! - gondolta némi gyűlölködéssel. Rögtön ezután lecsapott rá a különvilágúak, a tépett idegzetűek fanatikus magányimádata, a menekülés lázas vágya a paradicsommá magasztosult berek, vagy a szent titkok templomává avatott nyárfaliget után, amelyeken az előbb fásult közönnyel jött keresztül. Ismerem: mélységes keserűség ez, de csak pár pillanatig tart, mert a lélek nem bírná tovább.

A pillanat elmúlt. Miklós lelke ernyedt és ájult önfeledtségéből íme ez a hazugság pattant ki:

- Csodálatos a véletlen munkája: már napok óta nem láttam magát... az éjszaka magáról álmodtam és... íme, itt van!

Amália szemét a szerelem meleg köde borította el.

- Rólam?... És mit?

- Azt, hogy megcsókoltam az ajkát!

A szerelmes lány érezte, hogy a vére perzseli a testét; a sírásba áthajló boldogsággal küzdve indult neki végső, reménytelen küzdelmének.

- Megtisztelő megkülönböztetés, hogy *rólam* csak álmodni merte - rebegte halkan -, mert...

Elhallgatott.

- Nem értem!... Miért hangsúlyozta úgy azt, hogy *rólam*!?

- Nos, mert a barátnőimet...

- Igen...

- Valóban is...

Miklós szíve megtelt boldogsággal.

- Mit mond?... Elámították!... Ki mondta?!...

- Nincsen szükségem senkire!... Látok és hallok!

- Óh, ez rendkívül hízeleg nekem, Amelie, de mégis... higgye el!...

Amália lehajtotta a fejét; a szeme könnybe borult.

- Óh nem... ne gondolja, hogy megfigyeltem... hiszen nincsen semmi közöm a dologhoz... de nem zárhatom le a szememet és nem én tehetek róla, ha maga oly vigyázatlan... Lehet: ha más volna ott olyankor, nem én, talán jobban vigyázna, de én, tudom, én kivétel vagyok! Én mindég és mindenütt kivétel vagyok... én vagyok a született kivétel!... Mindenki ott volt, csak Amália hiányzott! Itt és itt mindenki rózsaszínben jelent meg, csak Amálián volt fehér ruha... mindenkit értesítettünk, csak Amáliát nem, de hiszen ő kivétel, ő úgyis unja az ilyesmit... mindenki jól mulatott, csak Amália nem, de hiszen ő kivétel, ő másban leli a gyönyörűségét, ő csak otthon szeret ülni a könyvei között!... És Amáliát soha senki sem próbálta megszabadítani a kölönctől, hogy mindég és mindenütt kivétel legyen!

Pár percig némán haladtak; akkor már keresztezték a tópartra vezető utat és rátértek a keskeny kis ösvényre, amely az Álom Kútjához vitt. Ott csak egyesével juthattak előbbre; Miklós lehajtott fejjel, szomorúan lépkedett a leány nyomában. Az alkonyat akkor kezdett leszállni, a tópart felül felzendült a békák esti siralma. Oly szomorú, oly édes és különös volt mindez, a fiatalember szíve megtelt szerető sajnálattal; az az érzés lepte meg, hogy jónak lenni jó és hogy e magasztos estén gyönyörűség lenne a szomorúságot megfojtani.

Hirtelen megállt és halkan azt mondta:

- Kedves Amélie...

A lányka megfordult és kérdőleg nézett rá.

- Kedves Amélie... én szeretném magát megszabadítani a kölöncétől!

- Megszabadítani?... Hogyan?

- Lám: az előbb azt mondta, hogy én sorra megcsókoltam valamennyi barátnőjét, csak...

A lányka arca lángba borult.

- Nem mondtam semmi többet!

- Nem is kellett, hogy mondjon, a többi önként következik!... Azután pedig bevallotta, hogy örökösen kivételnek lenni...

A leány erőtlenül felemelte remegő kis kezét, de akkor már későn volt minden. Miklós megfogta a remegő kezecskét, odaölelte a lány derekához, másik kezével szinte durván felemelte az arcát és az ajkát rátapasztotta az övére.

Amália halkan sírdogált; sokáig álltak mozdulatlanul úgy, összeölelkezve. Odabenn a faluban valami szerelmes parasztlegény szívet tépőn kornyikálta:

Heeej!... úgy van azzal az ember:
Akit szeret, annak nem kell...

- Tökfilkó! - mondta Miklós meggyőződéssel.

Mindketten elnevették magukat, de Miklós lelkén hirtelen valami hidegség suhant keresztül.

Érezte, hogy Melchthal Arnold kísértete bukkant fel mögötte.

- Most pedig siessünk, mert majd kikapunk a mamától!

*

- Hát ti csirkefogók, ti hol ténferegtek itt?

A két Tarányi gyerek hátratett kézzel állott Miklós előtt. Sűrűn szipákoltak, pislogtak és orgyilkos pillantásokat lövelltek az ősi ellenségre.

- Bácsi kérem - mondta az egyik elővigyázatosan, oldalba döfve a másikat -, ez a ronda ordít ám mindig, nem én!

Miklós elnevette magát, valami jutott az eszébe.

- Nem baj, nó - mondotta. - Az ordításért már kaptatok tizenkilenc pofont, az már el van feledve!... Hanem mondanék én nektek valamit!... Hallottam, hogy mind a ketten kitűnő futók vagytok!... Nohát én szeretném kipróbálni, hogy kettőtök közül ki tud jobban futni!... Figyeljetek!... Álljatok szépen egymás mellé... így ni!... hazafelé fordulva... így... így! No már most én majd olvasok, hogy: egy - kettő - három! és amikor azt mondom: rom! - akkor ti elkezdtek szaladni, ahogy csak tudtok!... És amelyitek előbb hazaér, az kap tőlem két hatost!... Nos tehát!... Eeegy... kettő... há-rom!

A fickók őrülten nyargalni kezdtek és nemsokára eltűntek a porfelhőben.

Miklós felkacagott.

- Ha ez a két haramiavezér hazaér, otthon először is összepofozzák egymást a verseny kimenetele miatt!... Akkor visszafutnak ide a pályadíjért, engem már nem találnak itt, akkor ismét összepofozzák egymást a csalódás felett érzett bánatukban!... Mi pedig, re bene gesta, gyerünk egy fröccsre!

*

Az este már leszállt egészen, Amália ablaka kivilágosodott.

- Ott most két boldog asszony suttog egymásnak fontos titkokat!... Brrr!... De mit is műveltem ismét!?... Rettenetes!

Halkan fütyörészni kezdte: la donna è mobile... azután gyors léptekkel megindult vissza, Arács felé. Amikor a saját udvarukon átment, odaszólt az egyik szolgalegénynek, hogy később jön haza vacsorázni, azzal besietett a falusi kocsmába. Valahányszor az impressziói ide-oda

rángatták a lelkét, mindég odamenekült a hallgatag parasztlegények közé. Azok végtelenül szerették, nemcsak azért, mert itatta őket, hanem mert érezték a maguk és őközötte levő mérhetetlen távolságot és ő mégis ott volt közöttük anélkül, hogy akarna tőlük valamit és nem baj, ha leszamarazza és buta parasztoknak nevezi is őket.

Ő is szeretett ott lenni közöttük, főként a nyárvégi esős estéken és sokáig el tudta hallgatni az öregebbek csodálatos történeteit, különös tanulságokat magukban hordó istenkedéseit.

Odakinn sziszegve szitált a hűvös eső, apró cseppjei kanyargós patakokká verődtek a szivárványos ablaküvegen, odabenn a dróton aláfüggő petróleumlámpás nehéz csatában állt a pipafüsttel, a legények hallgattak vagy buta tréfákat ismételgettek ezerszer, a soros öreg pedig, aki elé Miklós odaállíttatta a fél messzelyt, halkan, tűnődve mesélt, amiközben ernyedetlen munkával szép tulipánvirágokat köpött a padlóra. A terem másik vége üres, elhagyott volt, ott már csak derengve reszketett a lámpa fénye; az volt a színpad, amelyet a mesék csodaemberei népesítettek be Miklós számára. Ott látta felbukkanni a domború mellű csodaezredest, aki akkorákat tudott kiáltani, hogy három privadiner is megsiketült alatta - minden katonaviselt parasztembernek van ily csodálatos brigadérosa -, ott, az üres hordó mögül előtoppanva pillantotta meg a tréfás Csömböllék bácsit, aki Paloznakon élt és ott is halt meg ezelőtt harminc évvel és aki olyan tréfákat és ijesztéseket tudott kifundálni srófos eszével, hogy a menyecskék és lányok beteggé rikoltozták magukat; ott járt fel-alá, hátratett kézzel a pohorányi jegyző, aki mindétig bizonyos pillangókat látott, hogy aszongya: azok az ő saját gondolatai lennének - amíg be nem vitték a városba, az ispitába, ahol a híres Kerényi doktor kivagdalta az agyvelejét és szubilimentommal kiöblítette a fejét, hogy megöldösse abban az őrültségi gombákat; ott járkált egy szál véres ingben, a kezeit tördelve a Berta Gábor egyetlen leánya, az Eszter, a maga penetenciájában, amiért a kisded magzatát elirtotta, aki is a felsőörsi káptalanyi ispánytól fogantatott - és ott sóhajtozott és huhogott baglyok módjára a Rimányi Ferkó, akit az ijedelem ölt meg vagy tíz évvel azelőtt - vagy van talán már tizenkettővel is -, éppen Szent Mihály hajnalán, ami onnét bizonyos, hogy azon az estén harangozták utoljára a hetet. - Rimányi Ferkó derék, szálas egy legény volt, ember lett légyen, akitől megijedett, csak éppen hogy szerette az erejét mutogatni, öklével nagyokat ütött az asztalra, sokat szidta a jóistent és fogadkozott, hogy ő az ördögtől sem fél. - Hát jó, történt azonban egyszer, hogy a lovasi kántortanító, régen hektikás volt már, az volt a rendje - meghala és a holttestét kivitték a lovasi temető cintermébe. Ez még délután történt és estvelen hozta meg a hírét a Puczornyik, a postás - de csak olyan gyalog-postás -, és itt, ezen a helyen hánytorgattuk meg innét és amonnét a dolgot, amint az már szokás. Hát egyszer az a bolond Csike Jóska - sohasem is volt annak az esze egészen a helyén - azt mondja a Ferkónak:

- No, Ferkó, te vitézi ember vagy, hát nem sajnálnék három liter bort, ha kijönnél velem a lovasi temetőbe és megvakarnád a kántor úr orrát, hiszen tudod, hogy mindétig viszkedett szegénynek, ha mérgelődött.

Szóra szó következett, egyszerre a Ferkó azt mondja:

- Kimenek!.. Kimenek és megvakarom!... Tedd le a foréntot a Varcz úrnál, a kocsmárosnál, én is leteszem!... Ha nem vakarom meg, az én foréntomat isszuk meg, ha megvakarom, a tiédet!

- Csitítottuk őket, beszéltünk, hogy így, úgy, de hijába!... Négyen mentünk ki: én, a Ferkó, a Csike Jóska meg a Puczornyik, merthogy ő hozta meg a hírt, de meg járatosabb is volt ott, mint mi. Sütött a hold akkor éppen, de az éjtszaka már híves volt; a Ferkó énekelte vitézi mórikával - mintha most is hallanám -, hogy aszongya: liliom a babám arca!... Mondok neki szép szóval: Ferkó, jere vissza!... Azt mondja, noszogassam a nagyapámat!... Hát jó... amint a paloznaki határba érünk, a Ferkó még mindétig dalloz, de hallom ám, hogy a hangja kihagy,

mintha fázna. - Ferkó - mondtam neki megint -, jere vissza!... Akkor nem felelt... Menünk odébb, hát egyszer csak ott van előttünk a lovasi temető, de csak úgy fürdött a holdvilágban, mintha nappal volna, a vaskeresztek hegye úgy fénylett, de úgy!... Utoljára mondtam neki: Ferkó... de nem is hagyta végigmondanom, lehajtotta a fejét és halkan mondotta: már késő, miért nem szóltál előbb!?... Erősítgettem, hogy szóltam, de ő már nem hallgatott rám. Nem hallgatott ez akkor már senkire, talán nem is látott már, az arca hosszúra kinyújtódott és csak ment előre, mint az eszelős! Na - mondok -, itt baj lesz!... Én nem akarom senkinek a romlását, én elbúvok!... Béállottam egy égerfa mögé, onnét szemlélődtem, de azért mindent láthattam és hallhattam. Hát látom ám, hogy Puczornyik valami mesterkedéssel felnyitja a cinterem ajtaját, bemegyen és hangos imádkozással meggyújtja a halott fejénél álló egyik gyertyát, azután nagy sietve kihátrál és azt mondja a Rimányi gyereknek:

- No Ferkó, itt van a te időd!

A Ferkó csak állt ott mozdulatlanul és az arcát felszegte a holdas égre.

- No, Ferkó - mondja megint a Puczornyik -, elszállott már a te bátorságod, gyerünk vissza a zsidóhoz, aztán majd megisszuk a foréntodat!

Akkor a Ferkó lekapta tekintetét az égről és kemény léptekkel bement a cinterembe.

A többiek odafenekedtek az ajtóhoz és bekandikáltak.

Úgy tetszett nekem, mintha egy év tellett volna el, nem is hallottam mást, mint a szívem dobogását. Egyszer azonban csak hallom ám, hogy a Csike Jóska azt mondja halkan:

- Elfútta a szél a gyertyát!

Hát nyomban azután nagy sikojtozás, jajveszékelés keletkezett, hogy aszongya:

- Jaj, megfogott!... Teremtő isten, megfogott!

De olyan különös volt a sikojtozás, mintha valamely kisgyerek rimánkodott volna az anyja után, ha a tulajdon két szememmel nem láttam volna, hogy a Rimányi Ferkó ment be a cinterembe, el sem hittem volna, hogy őtőle jön a nagy siránkozás.

Nosza, szerteszaladtunk és csak másnap hallottuk, hogy a Rimányi Ferkót megtalálták hóttan a ravatal mellett, odalenn feküdött a földön és a ruhája bele volt akadva a koporsó szögletébe.

Szinte tíz óra volt már, amikor Miklós belépett az ebédlőbe. Ott már csak ketten voltak: Sámuel és Ágoston; az édesanyjuk mindjárt vacsora után fel szokott menni a szobájába.

Ágoston egy felboncolt dongólegyet vizsgálgatott óriási nagyítóján keresztül, Sámuel valami tudományos munkát olvasott, de amikor az öccse belépett, feltekintett.

- Bizonyosan megint a kocsmában voltál, bundaszagú barátaid között!

- Ott voltam!

- Különös csodabogár is vagy te!... Más fiatalember a te korodban azt sem tudja, hol a feje a sok tennivaló miatt, tanul, terveket kovácsol, tesz-vesz, miegyéb, te meg az arácsi parasztok buta meséin andalogsz!

Miklós nem felelt, hirtelen bekapta a vacsoráját és lement ismét a kertbe.

Pompás éjszaka volt, a csillagok teljes pompájukban ragyogtak az égen, a felhők nyomtalanul eltűntek, csak a lágyan lebegő, illatos pára emlékeztetett az esőre.

Nekitámaszkodott a diófa törzsének, lehunyta a szemét, hogy az éjszaka minden szépségét, minden boldogságát összehalmozhassa a lelkében. Sok fájdalmat okozott már neki régebben, hogy az elmúlt percek mézét nem szívta fel az utolsó cseppig, most úgy gondolta: itt van ismét a percek egyike, holnap már ez is elröppent visszahozhatatlanul. Holnap már ezt is megsiratja talán, amíg hát itt van, kimeríti belőle a boldogságot egészen.

De nem ment vele semmire; lelke józan, közönyös maradt.

A konyha fénye hosszú, tűzvörös sávban feküdt végig a nedves füvön; ott fenn a cselédlányok vasalták ünnepi ruháikat, halk dudorászásuk lehallatszott az udvarra.

- Óh jaj, hiszen holnap vasárnap!

Az ünnepnapok mindig lehangolták, a parádéba öltözött, kisuvikszolt parasztok keserű mosolyra ingerelték, a balatonfüredi kálvinista templom harangjának délutáni végtelen kongása szomorú álmosságot font a lelkére, a cselédnép viháncolása felingerelte és az így felzaklatott kedély továbbépítette, kibővítette, elképzelt részletekkel gazdagította a gyűlöletanyagot, hogy beteges szenvedni vágyással belemerülhessen egészen. Elképzelte, hogy az iparosok ilyenkor összeülnek valamelyiküknél, a félszemű Suhajda bácsi, a paloznaki pintérmester ezredszer is elmondja buta csínyjeit, amelyeket, amint mondta, vándoréveiben követett el, amelyeket azonban valóságban a Regélő Bácsi Naptárában olvasott és amelyeket ugyanebben az órában ezer más öregebb magyar iparos mesélgetett hűlt szájú hallgatóinak; a buta, öreg Bugyi bácsi most találós meséket mond a legényeknek és lányoknak a kovácsműhely előtt és milliomodszor is megkérdezi, hogy hány lába van ennihány birkának és a marhafaggyúval kipomádézott aranyifjúság milliomodszor sem találja ki, hogy csak kettő, mert aki a birkáknak *enni hány,* az - ember!... Ünnepnapok alkonyatán szomorú és levert volt; olyankor mindég visszatért hozzá egyik régi kísértete. Még jogászkorában, itt fenn Pesten, volt egy időszaka, amikor vasárnaponkint átjárt Budára egy hivatalnokcsaládhoz tarokkozni, mert akkoriban szerelmes volt a lányba, a sápadt arcú Blankába. A szerelem hamar elröppent a szennyszagú, ripszbútoros, alacsony szobákban, de a kártyadélutánok azért még megmaradtak egy ideig; a rekedt hangú, öreg Szvorcsák, az apa időnkint szájához emelte maszatos poharát és megfontoltan szürcsölte kadarka fröccsét, amely hatnapi elgondolás után löttyent valósággá minden vasárnap, el nem mulasztván megemlíteni, hogy a régi igazság: ki vizet tölt borba, guta üti orrba, immár meg vagyon cáfolva; a Kovalevszki úr, a vidám és elmés miniszteri számtiszt mindég azt mondta, ha a tizenhármas tarokkot hívta: Dreizehnte bringt a Kénig! - és ha mégsem kapott rá királyt a partnerétől, hozzátette vidám rím gyanánt; de nem mindétig!... ha pikket hívott, így szólt: Piccolomini war ein Fürst, ha pedig kárót, ez a versike csendült fel ajkán:

Karolus Magnus stieg ins Bett
Weil er gern' geschlafen hätt!...

Blanka csábos pillantásokat lövellt lovagjára, Miklós pedig szinte elaludt az unalomtól, akkor is kongott a Szilágyi Dezső téri kálvinista templom harangja és Miklós olyankor arra gondolt, hogy az öreg Unalom most odafenn ül szétvetett lábbal a ház tetején, vakargatja a fejét, megmegsimítja frissen beretvált állát és bután ismételgeti:

- Dreizehnte bringt a Kénig!

- Áh, holnap ismét vasárnap!

5. Mérleg

A Balaton tükre felett sirályok kóválygogtak, a víz sötétkék síkját itt-ott egy-egy mély, fehér seb hasította fel, amit az alkonyati szellő ütött rajta. És a nyugati égboltot a naplemente nyomán szomorúsárga fátyol fedezgette, amelyen keresztül már az ősz tekintett alá átveendő birtokára.

Az idő meghűvösödött, gyakrabban esett már; ilyenkor a nyugtalan, izgága lélek megernyed, elveszíti támadékonyságát, sőt az első napon, amelyen a hordozója már az üvegfal biztos védelme mögül nézi a szürke esőfonalakat, amelyen már örömmel gondol a védett hely melegére - kezdi ismét élvezni tudni a diadalmas védekezés apró örömeit, amelyekről oly hálátlanul megfeledkezett, amikor az első tavaszi fényözön szerteömlött. Az emberátlag ilyenkor veszít energiájából, mintha ösztönösen készülne a nagy téli álomra, de az elérhetetlentkeresés átkos kiváltságával megvert lélek ilyenkor tárja fel mindjobban önmagát mindenek befogadására.

Az esős napokon, amelyeket vagy otthon töltött vendégeik közepette, vagy a szomszédoknál, mint maga is vendég, Miklós lassan-lassan visszatért kedves lelki játékához, az emberek megfigyeléséhez. Végéig vitt és kielemzett minden jelentősebb szót, minden szokatlan mozdulatot, mintha valami nagyszabású írásmű számára gyűjtögetné az anyagot, pedig esze ágában sem volt az ilyesmi, képzeletében tovább folytatott félbeszakadt, érdekesebb párbeszédeket, logikájával nyomon követett minden, látszólag nyomtalanul és súlytalanul elröppenő mondatot, befejezte egy-egy töredékesen ismert jellem kiépítését, elképzelt csoportokat vonultatott el maga előtt. És nem tudta, hogy a tout comprendre c'est tout pardonnez zsákutcájában jár álmodozva, nem tudta, hogy fabatkát sem ér az egész, mert az embereknek csak a tetteit kell tudomásul venni, azokból kell a hasznos tanulságot kimenteni, nem baj, ha az hazug és igaztalan is, majd való és méltányos lesz, amikor már az ezer többi is azt mondta rá, hogy való és méltányos.

Közeledett az elválás; a vendégkultusz, mint más nyarakon is, ilyenkor kulminált, de a férfitivornyák alábbhagytak, jó volt már aludni a ködös hajnalokon, jó volt frissen és épen ébredni, mert az emberre nem leselkedett már a hőség, hogy megint legázolja és összetörje. Úgyis hátravolt még az elkerülhetetlen búcsúéjszaka; mostanában inkább alkonyatonkint jöttek össze és teniszeztek, jachtoztak, a nyirkos, hűvös estéket meg kártya mellett töltötték.

A nagy hőség elmúltával a kedélyek is megcsillapodtak; az apró gyűlölködések, torzsalkodások felszívódtak a hűs végtelenségbe.

Miklós egyik estén besétált Balatonfüredre és az eszplanád platánjai alatt, vagy száz lépésnyire maga előtt a von Fladnitzburg baronesszek hófehér csoportját pillantotta meg.

Von Fladnitzburgékat, egy elhalt altábornagy feleségét és leányait még Pestről ismerte, ott táncolt végig a lányokkal két operabált. Az ifjú baronesszek már nem is voltak olyan túlságosan ifjak, aminők gyanánt a köztudatban éltek, hanem azért pompás jelenség volt mind a három, főként a középső, a Nunci - Mária Annunciáta volt a neve -, aki egészen bizonyosan rabszíjra fűzhetett volna száz imádót - köztük valaha Miklóst is -, csak az volt a baj, hogy a száz között egyetlenegy parti sem akadt volna. Tudjátok, hogy az altábornagyi pálya nem aranykockákkal van kikövezve. Balatonfüredre csak vagy tíz napja érkeztek meg, hogy miután a francia riviérát ismét eredménytelenül tanulmányozták végig, az utószezont ott töltsék; már mélyen leszállított igényekkel. Miklós véletlenül találkozott velük az utolsó regattán és azóta, anélkül, hogy otthon említést tett volna a találkozásról, néha-néha, mint ezen a napon is, meg-

szökött rendes környezetéből. Hízelgett neki az általános feltűnést keltő jövevények társasága, meg azután voltak pillanatok, amelyekben a régi szerelem is ébredezni kezdett megint a lelkében, bár egészen bizonyos volt felőle, hogy letörné azt, ha az vissza akarná szerezni egykori hatalmát. Inkább csak kellemes játék volt az egész; fontos és édes pillanatok voltak Miklós számára azok, amelyekben a három leány társaságában összetalálkozott a régiekkel. A baronesszek ilyenkor pontos és kimerítő tudósítást kívántak tőle minden egyes ismerősét illetőleg és Miklós, mivel a lányok, főként pedig a Nunci, gyakran emlegették régi szellemességét és ötletességét, az ilyen alkalmakkor kötelességének érezte, hogy a régiek mindegyikét, különösen a lányokat, egy-egy szellemes, talpraesett, gonosz ötlettel garnírozva tálalja fel a három éhes leányzó számára, hogy azok annál nagyobb gyönyörűséggel roppanthassák össze őket hófehér fogaikkal. Egy alkalommal Amáliával és az édesanyjával is találkoztak és akkor Miklós a szelíd kis örök-kivételről, ezt a kivétel-minőségét is megemlítve, mint valamely fosszil, de becses és drága csodabogárról beszélt, mint a szent skarabeuszhoz hasonló rejtelmes klenódiumról, aki kincset ér, de csak annak a számára, aki a klenádium titkát megérti. Az első pillanatban határozottan meg volt elégedve rejtelmes kijelentésével, bár annak értelmével önmaga sem volt egészen tisztában, csak azt érezte, hogy ha már nem bírt ellenállni az esprit kísértésének, legalább gyengéd és elismerő is volt a lánykával szemben, illetőleg a háta mögött. De alig hogy elvált von Fladnitzburgéktól, már fanyar megbánással gondolt vissza árulására, mert egészen tisztán érezte, hogy árulást követett el, amikor a szerelmes lány különös titkát, az *örökkivétel* rejtelmes dogmáját kiszolgáltatta a fehér fogú éheseknek. Hátha még tudta volna, milyen formában fog a skarabeus-ügy visszakerülni Amáliához!?

Megemlítettem, hogy a baronesszek lekonyult igényekkel érkeztek Balatonfüredre, az idő is rövid volt, nem lehetett sokat teketóriázni. Von Fladnitzburgék pár nap alatt a környék minden számottevő úri családjával ismeretséget kötöttek, köztük Amáliáékkal is, akik, csak úgy, mint a többiek, titkos örömmel látták az előkelő jövevények közeledését. Egyidejűleg a rekognoszkálás is befejeződött és megállapítást nyert, hogy Miklós ez idő szerint, mint a Szmolenszky-birtok leendő kezelője és mint innét és amonnét csinos örökségek várományosa, bármikor elfogadható kérő gyanánt kezelendő. Természetes, hogy ezek után a von Fladnitzburg leányok részéről Miklóst illetően megindult a kisajátítási eljárás, amit szinte lehetetlenség lett volna célszerűbben elkezdeni; mint Miklósnak a régi, megszokott társaságtól való elidegenítésével. A többi önként következik: Amália már néhány nap múlva tudta, hogy Miklós őt valami csúf, kellemetlen csodabogárhoz hasonlította, és hogy csak ők, a baronesszek fékezték meg, hogy még jobban bele ne dűljön az impertinens gúnyolódásba.

Amália azon az éjszakán sokat sírt, bár könnyeit megédesítette a jó öreg romantika, a szerelmi szenvedés sajgó gyönyörűsége. De hallgatott, féltve őrizgette új titkát, ami csak még hevesebb lángra lobbantotta szívében a Miklós iránt való szerelmet, különben is, a csókos este óta mindössze háromszor találkoztak, és Miklós mindannyiszor, kissé pimaszul, kimódolta, hogy egyetlen percre se legyen négyszemközt a leánykával. Más anya a történtek után már régen leszerelte volna őt cselfogásaival együtt, hanem Amália édesanyja éppen olyan szelíd és gyámoltalan volt, mint a leánya. Csak vártak, reménykedtek, esténkint, elalvás előtt csodaboldog látomásaikat suttogták el egymásnak, amiket azután mindegyikük továbbszőtt álmaiban, az anya a nyugalom aranyszőnyegévé, a leány meg a buja titkokkal telt nászágy függönyévé illesztve össze a szálakat.

Miklós a csók után egészen tisztán látta, tudta, mik lennének a további teendői, de mivel pillanatnyi, mesterséges felhevülése után a fájdalmas megbánás és a szánalom unalma töltötte el lelkét, ha a leányra gondolt, kénytelen volt cinkosául fogadni az ócska kifogást, hogy elvégre csak nem vehet nőül minden leányt, akit már megcsókolt életében, és hogy amit tett, arra inkább a szánalom és a barátság, mint a vére vitte rá. Reggelente, ébredés után, amikor az

önámítás a legritkábban szokott sikerülni, egészen világosan emlékezett ugyan rá, mily különös, szokatlan, új gyönyörűséggel töltötte el az a csók a testét, lelkét, ugyanakkor teljesen tisztában volt a windsori víg nőknek - így nevezte Tarányi Blankát és vidám barátnőit - és az Amáliának adott csók között levő különbséggel is, de aztán napközben rendbejött a dolog.

Végeredményben most, hogy már az árulása következményeitől is kellett tartania - mert látta hogy a von Fladnitzburg baronesszek Amáliával is barátságot kötöttek -, ez a kényelmes álmodozó valahogy úgy gondolta a dolgot, hogy egyszer majd csak levelet fog kapni Amáliától, amelyben az megírja neki, hogy mivel szíve a csalódást nem bírja elviselni, elutazik örökre, többé már nem fogják látni egymást és ő - a leány - iparkodik majd valami derék, jellemes ember nejévé lenni - itt nem lenne baj, ha a leány pár kellemetlen célzást is tenne a jellemet illetőleg, sőt ő azt határozottan megérdemelné -, Miklós pedig csak menjen tovább a maga választotta úton, ő azért mindig szeretettel fog visszagondolni rá, sohasem felejti el az Álom Kútjánál töltött gyönyörű perceket... és a többi... ő aztán majd felel erre a levélre - oh mily pompás sorokban fog felelni rá! -, nyers őszinteséggel meg fogja vallani, hogy bármi is volt az indító oka annak, amit tett - ezt a sejtelmes kitételt nem lesz képes megtagadni önmagától -, férfiasan parancsolni kellett volna tudnia önmagának, de neki már átka az, hogy balsorsa legyen az asszonyoknak, akiket a sors az útjába hoz, ő a fanatikusok hitével hiszi, sőt tudja, hogy a sátán el fog jönni érte és leragadja magával a poklok fenekére...

Sokszor elpirult magában, sokszor egészen nyíltan meg is mondta önmagának, hogy mindez gyermekes pimaszság, de amikor álmokkal telt, drága kényelmének értékét latolgatta, a daudeti levélváltás következetesen felbukkant előtte.

Amália levele azonban csak nem jött, következésképpen ő sem küldhette el a válaszát, amiért is valami állandó rettegés tartotta fogva, hogy éppen az utolsó napokban képtelen lesz majd elkerülni a megbeszélést.

Ezekben a napokban Miklós gyakrabban elment a rozzant házba, hosszan eltöprengve a maga sorsán. Leült az ódon kerevetre és fejét a kezére hajtva elhallgatta a szú örökgyászú zenéjét, vagy a rozzant zsalu repedésein keresztül kitekintett a Balaton tükrére. Alkonyattal szokott odajárni, hogy végignézhesse az árnyak felvonulását és hogy érezhesse a sötétség és a magány izgalmas félelmeit, mindezekre pedig a szabadulás gyönyörűségét. Amikor odakinn a körvonalak kezdtek már összefolyni, amikor a fák lombjai elvesztették finom tagozottságukat és lágy, fekete tömeggé egyesültek, amikor a tó tükre felett a haldokló nap testéből fakadt vértócsák sötétkékre váltak, úgy vélte látni, mintha az árnyak között sötét alak ólálkodna egyre szűkebb körben a házikó körül, őreá lesve, hogy torkon kaphassa és elhurcolhassa magával. A hatalmas ismeretlen felbukkant meg eltűnt, néha ott kóválygott közvetlenül a ház előtt; megrázta annak ajtaját. Volt úgy is, hogy Miklós odakinn a fekete konyhában hallotta a lépéseit, nehéz sóhajtozását.

Amikor aztán kisurrant az elhagyott házból, felkerült az országútra, hogy ha valamelyik ismerősével találkozna, azt mondhassa, hogy odaát volt tekézni Kabdebónál, a csopaki jegyzőnél. Útközben aztán eltűnődött, néha jóízűen el is mosolygott a saját különös fantáziája felett, nem egyszer bosszankodott is, hogy azt ilyen buta ködemberek megteremtésére fecsérli és mivel ezen a réven gyakran szembetalálkozott a kérdéssel, hogy voltaképpen mit keres, mit vár az élettől, mert az, amit eddig keresett, elérhetetlen!? - rendesen ingerült lett és ilyenkor nem is nagyon bánta volna, ha a ködember hirtelen felbukkanik előtte és két-három pofont elhelyez a római császárokéra emlékeztető felséges arcán.

Szeptember kilencedikén Sámuel és Ágoston elutaztak, őnekik már dolguk volt Pesten; másnap, tizedikén pedig, Miklós hitvalló napján, ami Miklósnak nemcsak név-, de egyben

születésnapja is volt, nagy ebéd volt Szmolenszkyéknál, de azon az ismerős családoknak csak a férfi tagjai vettek részt, úgyhogy a háziasszonyon és helyettesén, a vénkisasszonyon kívül a vendégseregnek nem is volt nőtagja. Vannak ugyan hangulatok, amelyekben az ember úgy érzi, hogy jobb is ez így, asszony nélkül, de legtöbbször mégis valami vendéglőszerűség ül az ilyen társaság felett. Legjobb az úgy, hogy az asszonyok is legyenek ott addig, amíg a titokzatosan növekvő mámor a féktelen szabadság vágyára nem kezdi bujtogatni az embert, akkor azonban tűnjenek el, minden búcsúzkodás nélkül, mert az ilyesmi megint azt az érzést váltja ki az idegesebbekből, mintha valamely merev küszöbfát fektettek volna keresztül a termen, amely a mulatozás drága idejét két külön epochára osztaná. Úgy, asszony nélkül nem is bírták sokáig, már ahogy a feketét felszolgálták, előkerült a kártya.

Szokás szerint valami kommersz-játékkal kezdték és a sorshúzás ezúttal is Duhoborczi bácsit jelölte ki első osztó gyanánt.

- Az *ügyvéd úr* oszt! - mondta Miklós komolyan és nem pillantott fel, nehogy az általános megdöbbenés láttára elnevesse magát. Amióta Tatarek oly meghatottan tiltakozott a Duhoborczi név ellen, ő pedig önmagában *megértette* azt, türelmetlenül várt erre a pillanatra, mint a gyerek, aki valami pompás csínyt eszelt ki.

- Az ügyvéd úr oszt! - ismételte Tarányi Ferkó mély hangon, a torkát fontosan reszelgetve. - Lássuk, mit oszt az ügyvéd úr?!

Az ifjú Tarányi már be volt csípve kissé és módfelett örült neki, hogy visszaringathatta magát a diákos csínyek, az egyetemi kurjongatások korszakába.

Duhoborczi bácsi kövér füle kipirult; a tökéletlen öreg az első pillanatban úgy érezte, hogy lelkét mennyei boldogság tölti el, de amikor a derűre húzódó arcvonásokat megpillantotta és főként amikor az ősjogász továbbfűzte a tréfát, már látta, hogy csak újabb csíny az egész, és akkor tehetetlenül kapkodni kezdett, mert nem tudta, miként viselje magát. De amikor utóbb innen is onnan is felhangzott az *ügyvéd úr*, határtalan, tehetetlen, fekete szomorúság csapott le rá, ami aztán utóbb, hogy főként Tarányi Ferkó nem hagyta békében, elszánt, gonosz dühhé erjedt a lelkében. Sötét elhatározásra jutott: a hazárdjátékban, ha egy kis corriger la fortune-be fog is kerülni, ki fogja fosztani az értelmi szerzőt, Miklóst és a bűntett végrehajtóját, az ősjogászt. Még ugyanezeket a jogászi kifejezéseket is használta magában; hiába, az ügyvédi lélek visszajár kísérteni.

De erre nem került a sor.

Miklós nem bírta megállani, hogy úgy fél szemmel rá ne pillantson a fiskális arcára és akkor valóban megértett mindent. Megértette, hogy a kövér potyondinak jelentéktelen lelkét a leggonoszabb érzések marcangolják: a rémület, a tehetetlen düh és a kétségbeesés szomorúsága és akkor hirtelen mintha hályog esett volna le a szeméről és bámulva kérdezgette, hogy ugyan hogy' is volt képes a saját nyugalmát annyiszor tönkretenni emiatt a jelentéktelen élősdi miatt? Azután is megmaradt az *ügyvéd úr* mellett, de abból egyre inkább kihagyta azt az arrogáns akcentust, amellyel kezdte és annak helyébe baráti komolyságot ültetett, Tarányi Ferkót pedig egészen nyíltan leintette a gyerekeskedése miatt. És azután különös gyönyörűséggel figyelgette, hogyan játszódik le ezredszer is a régi történet: Duhoborczi bácsi az első pillanatokban rajongó szeretettel és tisztelettel hálálta meg ősi ellenségének baráti indulatát, a kártyát is egyenesen a kezébe adta, nem mint a többinek, egy-két elejtett szavával szinte rákapcsolódott a fiatalemberre, hanem lassankint egészen természetesnek találta a dolgot és az egész modorába önbizalom, itt-ott némi hősiesség is szövődött. És Miklós akkor határozottan érezte, hogy képtelen lenne visszacsinálni a dolgot.

A tanácsosnak az ebéd kezdetén rosszkedve volt; még tegnap levelet kapott Pestről, amelyben az osztályában történt bizonyos személyi változásokról értesítették, és ezek nem voltak ínyére, hanem később, ahogy ivott, hepciáskodó, duhaj jókedve támadt, aminek persze megint a szerencsétlen Murányi itta meg a levét. Pár szóval meg kell emlékeznem az esetről, mert fontos változásoknak lett az okozója.

Úgy történt, hogy játék közben Hoffmann nyugalmazott ezredes, aki Balatonfüredről ment ki hozzájuk ebédvendégnek, amikor egy kontra-volátot elvesztett, szokás szerint felsóhajtott:

- No nem baj, lesz ez még rosszabbul is!

- Hja bizony! - sóhajtott valaki -, igazán nem tudom, mi lesz velünk!

Erről aztán valahogy az ország akkori züllött állapotaira fordult a beszéd és az ezredes, aki egyébként már régi ismerősük volt, a tömegek további magatartását illetőleg Murányihoz fordult kérdésével, nem sokat törődve az olyan csekélységekkel, hogy Murányi a filozófiával szeretett bíbelődni, ez meg a pszichológia körébe tartozik... hiszen annyira hasonlít egymáshoz a két szó, hogy igazán kár volna disztinkciókkal vesződni. Murányi azonban, mivel véletlenül csakugyan foglalkozott ezekkel a kérdésekkel, rendkívül szerényen azt válaszolta, hogy szívesen elmondaná a maga igénytelen véleményét arról, hogy mit vár a jövőtől, de attól fél, hogy ez úgy fog feltűnni, mintha jósolni akarna, már pedig ő nem jós... ha tehát felmentik ez alól a gyanú alól...

- Felmentjük... fel! - mondta a tanácsos gúnyos-fölényesen -, csak ne kerekítsen akkora feneket a dolognak, kedves úr!

Murányi akkor mondani kezdte, hogy így és amúgy és ezért meg viszont amazért és bár nem... de mégis... és végül kijelentette, hogy logikus gondolkozás után az ember egészen biztosra veheti, hogy az évek óta agyon sanyargatott tömegek részéről ugyan feltétlenül be fog állni a reakció, hogy ez át fog menni a túlzásokba is, de végül, amikor ismét lehiggad minden, voltaképpen ott leszünk ismét, ahol voltunk, mert, úgy látszik, ez az élet normája, amire elég garancia, hogy így van már a világ teremtése óta.

- Új Dániel jelent meg közöttünk, uraim! - mondta Tarányi tanácsos, szélesen kihúzva hangjának ünnepies regiszterét. - Új Dániel jelent meg közöttünk, mi pedig ünnepeljük örömmel a próféták királyát!

Murányi szelíden megcsóválta a fejét és kesernyés mosollyal azt mondta:

- Lám, milyen jó volt elővigyázatosnak lennem, csak az a kár, hogy mégsem értem el a célomat!... Mégsem kerülhettem el, hogy próféta ne legyen belőlem!

- Ejh, igaz is! - mondta a tanácsos epésen, ledobva a kártyáját - hogyan jön maga ahhoz, hogy itt nekünk előadásokat tartson oly óriási nagy kérdésekről, amelyekhez mi hozzányúlni sem merünk!?... Maga, kedves barátom, itt lapít egész télen keresztül, itt bújja csodafene könyveit, amelyekből aztán lehetetlen teóriákat kovácsolt össze a maga számára és akkor azután előáll és prédikálni kezd nekünk... *nekünk*, akik ott élünk a valóságos élet kellős közepén, akiknek a rangunk, az összeköttetéseink... Ejh, de mit vitatkozom én itt egy szerencsétlen álmodozóval!?... Ennél bizony okosabb, ha folytatjuk a játékot!... Osszon, kedves alezredes úr!

Murányi ismét megcsóválta a fejét, szelíden letette a kártyát és felállt.

- Óh, a próféta haragszik! - mondta a tanácsos, bosszantóan vigyorogva. - Dániel mester elhagy bennünket... mi lesz belőlünk!?

- Mily undok az öreg! - súgta oda Tarányi Ferkó Miklósnak. - Mily undok és arcátlan!... Csak a szüleim ne ragaszkodnának ahhoz, hogy a télen ott lakjam nála, majd mondanék neki egyet-mást, de így, ha összeveszek vele, pokollá teszi az életemet!

- Nos, én nem fogok nála lakni a télen - mondta Miklós elfojtott dühvel -, hát majd mondok neki egyet-mást!... Valóban, kedves Murányi úr - folytatta hangosan, odafordulva a leintett ember felé -, valóban csak egy prófétának lehet ilyen mennyei béketűrése!... Én az ön helyében...

Nem folytatta, összeharapta az ajkát, nehogy többet mondjon a kelleténél.

- Nos, fiatal barátom... nos, mit tenne ön a próféta helyében? - kérdezte a tanácsos kihívóan, amiközben a fejébe tóduló vértől kigyúlt az arca. - Nos, csak bátran...

Miklós bántó mosolyt erőltetett az arcára; hidegen mondta:

- Igazán nem a bátorság hiánya tart vissza attól, hogy megmondjam önnek azt, amit végtelenül szeretnék megmondani, hanem csupán az, hogy most, a testvéreim távollétében házigazdája vagyok önnek. De ebben a minőségemben is van valami mondanivalóm és azt meg is fogom mondani!... Tehát, kedves tanácsos úr, Murányi úr éppúgy vendégem nekem, mint ön és én a leghatározottabban tiltakozom az ellen, hogy az én vendégemmel bárki is kellemetlenkedjen!...

- Tiltakozik!?... tiltakozik!? - lihegte a tanácsos, szinte fuldokolva a dühtől. - Nekem, Tarányi miniszteri tanácsosnak mond ilyesmit egy fiatalember, aki végre is...

Nem tudta mit mondjon, mit tegyen; felállt, idegesen babrált az asztalon, azután ismét visszacsapta magát a székre.

- Nos, csak bátran, kedves tanácsos úr! - mondta Miklós, kihívó nevetéssel.

- Hallatlan!... hallatlan!... nyöszörögte Tarányi egészen összetörve. - Nem is tudom, mit válaszoljak.

- Semmit, kedves tanácsos úr! - mondta Miklós, most már szelíden, mert attól tartott, hogy a hatalmas, vérmes embert, aki hozzá még jócskán ivott is, valami baj éri. - Nincs erre mit felelnie, tisztelt uram, hiszen egy percnyi nyugodt gondolkozás után ön maga is be fogja látni, hogy igazam van!... folytassák az urak a játékot, mintha semmi sem történt volna!

Nehogy a helyzet még jobban elmérgesedjen, feltűnés nélkül kiment.

Neki magának is szüksége volt a magányra és a nyugalomra, mert érezte, hogy a vér a fejébe tódult és hogy az egész teste remeg az indulattól.

A délután meleg volt, a nyaralók lehunyták zsaluszemeiket a verőfény előtt; csend volt mindenütt.

Céltalanul bolyongott fel-alá, egyre hánytorgatva magában a kínos jelenet részleteit és amikor végre meghiggadt kissé, azt határozta, hogy lesétál az árnyas dűlőúton a tópartra, azután visszajön és felmegy ismét az ebédlőbe, hogy rendbehozza a dolgokat. A tanácsos legyőzése örömmel töltötte el, arra is gondolt, hogy mily boldog lehet most Murányi; halkan dudorászni kezdte a zoo-genealógiai nótát: egy tücsök meg egy tücsök - összevissza két tücsök...

De a szíve nyugtalanul hánykolódott azután is; az erős borok felizgatták, talán ha iszik még pár pohárral, rendbejött volna minden, de éppen csak a tehetetlen nyugtalanságig jutott el. A fülledt meleg is izgatta; gondolatvilágában szédítő táncot jártak a képek, a beszédfoszlányok.

Az útja közepén járhatott, amikor az elhagyott csőszkunyhó mögül tréfásan-zsémbelő női hangokat hallott:

- Nem hallgatsz, te utálatos!... Nyomban kitekerem a nyakadat!... Te, te... te piszkos jószág! Tyhü, a mindenit!... most meg megharaptad az ujjamat!

A beszédbe éretlen kölyökkutya-ugatás, dühös morgás, egy-egy buta vakkantás vegyült és Miklós akkor már tudta, mi történik. Az orrcimpái hirtelen kifeszültek, mert heves, izzó, bizonytalan remény közelítette meg.

És nem csalódott.

Pipi hempergett ott a földön, az ő vincellérjük kiskutyájával játszva és körös-körül nem volt egy lélek sem.

Miklós dobogó szívvel állt meg a leány előtt, az felnézett rá; de aztán, mintha ott sem lett volna, folytatta a hancúrozást. Nehéz szőke haja félig leomolva hullt a vállára, blúzáról le voltak szakadva a gombok, és Miklós, ahogy a lány előrehajolt, tisztán láthatta annak hófehér, kemény melleit, amint ideges, kapkodó mozdulataitól egymáshoz simultak, meg rugalmasan szétpattantak ismét. Miklós a homlokára szorította a kezét, mert szédülni kezdett, valamit akart mondani, de a torka elszorult és a nyelve leragadt az izgalomtól. A leány felkapta a nyavalyás kis dögöt és ijesztgetőleg nyújtogatni kezdte a fiatalember felé.

- Harapd meg!... Edd meg!... Au vau!

Sikoltozott, nevetett, elővillantotta fehér fogsorát.

Miklós hirtelen körültekintett, de nem látott sehol senkit. Akkor letérdelt a leánnyal szemben, ujjával bosszantani kezdte a kutyát és lázasan suttogta:

- Hát egyél meg, vagy én eszem meg a gazdádat!

- Hát egye meg... ott lakik! - ujjongott a lány, eldobva a kutyát és ujjával a vincellér háza felé mutogatva. Féktelenül nevetni kezdett, a fejét lehajtotta és az arcát beletemette a tenyerébe.

Miklós odahajolt hozzá és bódultan csókolgatni kezdte a haját, de az nem törődött vele, csak nevetett tovább, csak nevetett tovább akkor is, amikor Miklós átölelte és apró, rózsaszínű fülét, meg a kezét kezdte csókdosni. Egyszer azonban hirtelen abbahagyta a nevetést, felkapta az arcát és kiöltötte a nyelvét Miklós felé. Az pedig akkor újra meglátta a lány fehér mellét, ott, közvetlenül maga előtt. Akkor már nem tudta, mit cselekszik, hirtelen átkapta a leány derekát, hanyatt fordította úgy, hogy annak a feje odaesett a karjára és esztelen suttogások között csókolni kezdte az ajkát. A lány tehetetlenül vergődött, hánykolódásában összehúzta a testét, miközben a rövid szoknya visszacsúszott a térdeiről. Miklós összeharapta a lány ajkát, a keze pedig végigsiklott annak bársonyos, fehér combján. Pipi akkor mozdulatlanná dermedt, mélyen felsóhajtott, miközben forró lehelete odacsapódott a fiatalember arcába.

Valaki jött valahol; tisztán lehetett hallani, amint nehéz lépések gázolják a nedves füvet.

A leány hirtelen ellökte magától a fiatalembert, riadtan felült, és azt mondta rekedt suttogással:

- Az apám!...

Hirtelen térdre vetette magát és négykézláb eltűnt a kunyhó mögött.

A lépések elhaltak, pár pillanatra csend lett mindenütt, akkor azonban újra lehetett hallani a fű suhogását, de már távolabbról és a folyócskán túl, a füzek mögött feltűnt a várnagy erőteljes alakja, amint puskával a hóna alatt lefelé tartott a nádasok közé.

Miklós csak akkor tudott rágondolni, minő pillanatokat élt át és érezte, amint a homlokán megfagy a veríték. Kereste a leányt, szólongatta, de az akkor már nem volt sehol. Ki tudja, merre tűnt el és hogyan.

A fiatalember pár pillanatig bódultan állt, majd sietve megindult vissza a kastély felé. Inni vágyott, mértéktelenül inni, hogy el ne röppenhessen előle az elmúlt percek egyetlen szilánkja se.

Ahogy az udvarra lépett, bámulva hallotta, hogy odafenn az ebédlőben furulyáznak.

- Úgy látszik, nagy muri van ott fenn, de hiszen éppen ez kell most nekem! - gondolta mosolyogva. - Ez a mai nap az én napom!

Amikor benyitott, különös kép tárult eléje.

Az asztal félre volt tolva, a terem közepén a tanácsos és Murányi táncoltak összefogózva, Tarányi Feri a kályha tetején ült és furulyázott, a többiek meg fél lábon ugrándozva kísérték a mennyei zenét, egyik a sétapálcáján hegedülve, másik a tányérját verve a kése nyelével, a harmadik meg az orra cimpáját ütögetve.

A tanácsos, amikor megpillantotta Miklóst, kitárta feléje a karjait és felkiáltott:

- Gyere ide Miklós öcsém, hadd öleljelek meg!... Látod, összebékültünk Dani prófétával és most béketáncot járunk!... Gyere, táncolj te is.

- Ilyen muzsikára nem táncolok egy miniszteri tanácsossal! - kiáltotta Miklós tréfásan.

Azzal kisietett megint, valamit súgott az egyik léhűtő béreslegény fülébe, végül azt mondta neki hangosan:

- Lódulj és vissza ne jöjj nélkülük!

A falufüredi cigányok este nyolckor kezdték és reggel hatkor végezték. És ez az éjszaka a Glicínia-lugas történetébe aranybetűkkel van beírva.

Miklós részeg volt, amikor leülve az ágya szélére, révetegen széttekintett magányában és nagynak és hatalmasnak érezte magát, mert a részeg ember az isten vetélytársa, aki pompás új világot teremt a réginek buta zökkenői nélkül, de a művét nem fejezheti be soha, mert a féltékeny öreg gáncsot vet neki, hogy beleessen a sárba; vagy tévutakra csábítja a gondolatait, hogy a céljukat el ne érhessék soha. Talán az ő lelkéből is a mámor perceiben pattant ki a genézis gondolata, de aztán az aggastyánok féltékeny fösvénységével és gyámoltalan kapkodásával belerejtette a mámort a szőlő gerezdjeibe, ahol azonban az ember rátalált. Most hát nincsen már más segítség: a mámoros lélek mellé le kell küldeni a régi, hű Eónok egyikét, hogy az a gödör fekete nyílását árnyéknak hazudja előtte és belebuktassa. Nincs hátra más, mint az, hogy amikor a részeg már megkezdte az emlékezés munkáját, szomorú dolgokat suttogjon a fülébe elhalt kedveseiről, amíg annak könny szökik a szemébe.

Miklós töprengve ült az ágya szélén; kiitta utolsó cseppig a pálinkás üveget, amit valaki tréfából rejtett a zsebébe.

- Napóleon on leon oleon, apoleon eon poleon... mily különös is: a hatalmas név hat más szót rejt magában és mint puszta emlék is letiporja a világot!... Napóleon a népek oroszlánja, aki elpusztítja a városaikat!... Kitől is hallottam ezt?... Ah igen, az én elhalt bátyámtól, aki úgy szerette a titkos, különös tudásokat!... Mily szépek is ezek, csak ne bujkálna nyomukban az örökös nyugtalanság, hogy haszontalanok, mert sem ki nem kelnek, sem házat építeni nem

lehet belőlük, de még csak megenni sem jók, mert amint a nagy józanok mondják: sületlenek!... De hiszen a klasszika-filológiát sem kenheted kenyérre, és nem az-e a tudások királynője?...

Felállt, az ablakhoz lépett és kibámult a reggelbe.

- Rettentően részeg lehetek! - gondolta -, nincs az a hárompróbás őrült, akinek a fejében ilyen zűrzavar tombolna!... Ugyan hol mászhatott be hozzám a klasszika-filológia és mely úton-módon kerülök össze a korzikai félistennel?... És miért sírok voltaképpen?... Csodálatos!... Csak nem a filológiát siratom, hiszen nincsen semmi baja!... Vagy talán abban is annak az átoknak a szimbólumát siratom, hogy mindaz, amiben gyönyörűség lakozik vagy ami után a lélek vágyódik, az kárhozatos, vagy legalább maga után kénytelen hurcolni a gyanút, hogy haszontalan időfecsérlés!?... Nem tudom, hogy mindezt, ahogy most így átcikázik az agyvelőmön, holnap megérteném-e magam is, de ma értem, szörnyen értem és oly végtelenül szomorú vagyok!

Ledobálta a ruháit, hanyatt vetette magát az ágyán és abban a pillanatban elaludt. De nemsokára felriadt ismét arra, hogy remeg az egész teste a hidegtől. Bezárta az ablakot, bebújt mélyen a takarója alá és az átmelegedés apró boldogságai között szenderült el ismét. És megint Pipit látta valami szívsajgatóan gyönyörűséges álom miliőjében, de amikor délben felébredt, nem emlékezett többé az álom részleteire, azok helyén csak sajgó, édes fájdalom maradt. Ahogy talpra állt és érezte, amint a napfényes, élő élet belevájja vonszoló csáklyáit a lelkébe, a segélytelen egyedülvalóság, a lejtő felé való vak lódulás szédülete fogta el. És ez a szédülés hasonlít a mákony mérgéhez: az új embert földre dobja és porrá kicsinyíti, de aki akár csak gondolatban is barátságot kötött vele, annak megmutatja titkos gyönyörűségeit.

*

A felső termekben már megkezdték a csomagolást; az első társzekeret délutánra várták a városból.

Miklós szomorúan járt a feldúlt szobákban, hallgatva saját lépteinek visszhangját. Ez a visszhang a pusztulásnak, az enyészetnek előreküldött szállásmestere: ha kedveseid temetéséről hazamégy, őt már ott találod, ha a kedves helyet akarod elhagyni, meg sem várja, amíg elmégy.

Ha boldogabb helyek felé visz is az utad, a válás megviseli a lelkedet, Miklós pedig úgy hagyta el mindég a Glicínia-lugast, mintha örökre el kellene szakadniok.

Még három napot szándékoztak ott kinn tölteni.

Amint csak tehette, megszökött hazulról, nem szerette nézni a válás előkészületeit; a sürgőforgó emberek, a néma, üres szekerek láttán szorongó érzés szállta meg: most állítják fel az udvaron a drága halott ravatalát.

Alkonyattal besurrant az elhagyott házba, leült a kerevetre és engedte, hogy a gondolatai szabadon mehessenek a maguk útjára. De ez nyugtalanná tette; felkelt, ide-oda bolyongott és motozni kezdett itt-is, amott is, pedig ismerte már a rozzant szobácska minden zugát. Kitárta a szekrény ajtaját, belemártotta az ujját az üres deszkák sötétszürke, vastag porába; ott lenn a szekrény fenekén egy ódon egérfogó álmodott régi sikereiről, mellette ócska könyv hevert.

- Mi ez?... Ezt még nem is láttam!...

Mozdulatlanul nézte a sötét ürességet, az odvas fa és a penész szaga körüllengte az arcát; hirtelen elvonult előtte az elmúlt nyár története... Hányszor jön vissza még a régi boldogság?

Megfogta a szekrény szélét és mélyen beléhajolt; vonzotta a fekete semmi.

- Mi lesz jövőre, és azután?... És azután... Az évek elmennek... a szerelem elfogy!

Könnycsepp futott végig az arcán és halk koppanással esett a régi könyvre, ahol a portól furcsa, szürke golyócska lett belőle.

Elnevette magát.

- Mily tökfilkó vagyok!... Mindég így húzom, halasztom a dolgomat!... Már az előbb fel kellett volna vennem!

Lehajolt, felvette a gyűrött füzetet és lefújta róla a port.

Méhner Vilmos képes naptára volt az ezernyolcszáz-nyolcvanhatodik közönséges esztendőre.

Visszaült a helyére és felütötte a könyvet mindjárt az első lapon. - Makár... Genovéva... Titusz... Teleszfór... Milyen különös, álomszerű érzés vesz erőt az emberen, ha a névnapoknak ezt az örökös, forgó táncát nézi!... Hol vannak az ősi téli éjszakák?... hol van az eltűnt farsangok kísérteti népe?... Mily csodás lenne, ha valamely régen elhalt Makár ideülne mellém vagy ha Szent Genovéva eljönne értem, hogy elvigyen magával szent városába, a csodás Párizsba!?... És Teleszfór!?... Micsoda név ez?... Nem ismerek egyetlen Teleszfórt sem!... Mily szomorú lehet ez a nap, hogy ő nem névnapja senkinek, hogy őneki nem örül senki, amikor ő jön, az emberek csak kérdően tekintgetnek egymásra: neked talán van valakid, mert nekem nincsen kedves Teleszfórom!...

Elnézte a furcsa, szigorú arcokat, amelyek a holdat ábrázolják különböző fázisaiban, a hónapok felett díszelgő szimbolikus fametszeteket, amelyeken örökéletű vadászok lövöldözik már ősi idők óta a vadkacsát ugyanarról a különös alakú csónakról, mint ötven évvel azelőtt; másutt szögletes mozdulatokkal, delien pattintgatva táncolnak a letörhetetlen kezű cigány muzsikájára, ismét másutt szántanak, vetnek, aratnak, végül boldog arccal körülállják a szőrös kis karácsonyfát, ami valami elzüllött fogkeféhez hasonlít. És a képek mellett rejtelmes jelek, furcsa rajzok, itt egy kanna, amelyből halak potyognak, emitt egy méla kos, amelyiknek az arca olyan, mint egy öreg zsidó bérlője, két összenőtt kisgyerek, egy mérleg, aminőt a patikusok használnak, egy kiselejtezett, bánatos, öreg rák... egy rosszul nevelt vadász, aki talpig hajadonfőtt lövöldözi nyilait a semmiségbe... milyen meleglelkű, rejtőző emberke lehetett az, aki ilyen különösségeken törte a fejét!... Lássuk csak: mi van most?... Szeptember?... Szeptember a mérleg hava!... No lám, ezt sem tudtam!... Azután jön a skorpió, az őrült vadász, a bakkecske... ki hinné, hogy ily elhagyott helyen ily illusztris társaságra bukkanik az ember?...

A betűk és képek összefolytak a szeme előtt, akkor vette csak észre, hogy az est leszállt. Hirtelen idegenszerű érzés fogta el, gyorsan kiosont a házból, de az ajtót gondosan becsukta maga után.

Felkerült az országút felé, hogy egy-egy fontosabb bokrot, fát, útszegletet, rongyos kerítést, amelyekhez bármily ócska emléke tapadt, jobban szemügyre vegyen és bevéssen az emlékezetébe. Gyengének érezte magát, gondolnia kellett arra: hátha az érzései árja elsodorja magával, kell hogy legyen majd, ami nagy erővel visszavonja a hazai tájakra.

Hanem már a harmadik lépése után megfeledkezett mindenről, szomorú, régi áriákat dúdolt, utóbb meg egyre figyelmesebben nézte az egyik nyaraló hirtelen kivilágosodott teraszát.

Abban a nyaralóban lakott a kis Amália-csoport.

Egy pillanatra megállt, aztán hirtelen elhatározással megindult a fényesség felé.

Ahogy ott járt már a nyaraló közvetlen közelében, meglassította a lépteit, hogy a kavics zörgése se árulhassa el, szerette volna látni pár pillanatra a két szelíd, rejtőző asszony belső életét anélkül, hogy azok tudnának róla.

A terasz magasan feküdt és mivel a tó felül már útra kelt a hűvös esti szél, vitorlavászon függönyei is be voltak húzva és rajtuk csak egy-egy női fej árnyéka suhant végig. De Miklós látni akart mindent, látni akarta a mellőzöttek, az elvonultak estéjének minden részletét: halkan, hangtalanul felmászott a vörös homokkőből összerótt párkányzatra és bekandikált a függöny résein.

Az öregasszony ott ült az egyik fonott nádszékben, valami régi ékszerrel babrált, Amália ott állt előtte és halkan, kedvesen felolvasott neki valami rokoni levelet; a vincellér leánya akkor terítette meg a vacsoraasztalt.

- A piszok érintése után szinte ellenállhatatlanul von magához ez a fenséges tisztaság!

Leereszkedett ismét hangtalanul, visszasompolygott a dűlőút kanyarulatáig, aztán bátor, őszinte léptekkel megindult megint a nyaraló felé.

Ahogy a bejáró függönyeit széthúzta és váratlanul megjelent a lámpa fénykörében, erősen színpadinak érezte a jelenetet, de az ilyesmi mindég boldog örömmel töltötte el a lelkét és a színszerűség ezúttal némileg stílusos is volt, mert tudta jól, milyen fontos személy ő ott, ahová oly érdekes váratlansággal belépett.

Amália hátrafordult, és ahogy megpillantotta a jövevényt, az arca halálsápadtra vált.

- Miklós!? - mondta halkan, remegő hangon. - Miért?... Csak nem búcsúzni jött már?

- Nem, kedves Amália, az korán volna még, hiszen teljes három napom van még hátra... csak erre bolyongtam és a lámpafény oly barátságosan hívogatott!

Fölényes jóakarón mosolygott, mint aki kedves újsággal jött, azután odahajolt a lányhoz és a fülébe súgta:

- Becsalt a lámpafény, mint kósza és félbolond kollégáimat, az esti bogarakat, pedig alighanem én is össze fogom égetni magamat benne!

Látta hogy a leány arca kipirul a boldog izgalomtól és titokban átkozni kezdte magát nyegle hányavetisége miatt. Kezet csókolt az asszonynak, leült melléje és mulatságos, ostoba pletykákat kezdett mesélni neki, amiket úgy szeretnek hallgatni az ilyen elkülönült öregasszonyok. De a szeme, az egyre ott járt a lány arcán; most már következetesnek kellett lennie, de meg Amália rendkívül kedves jelenség is volt a lámpa meleg fényében, szemében a félénk, boldog sejtelmek tüzével. Amikor azonban a cselédlány kérdően nézett az asszonyára, hogy tálalhat-e, hirtelen felemelkedett és mentegetni kezdte magát az alkalmatlan idő miatt.

- Szó sincs róla, hogy elengednénk! - mondta az asszony nyílt, barátságos nevetgéléssel -, majd csak akad valami a maga számára is!

Az éjszaka hűvös volt, az öregasszony beburkolózott ódon török sáljába, amelyről már több ízben elmesélte, hogy azt még az anyjától örökölte, visszaült a fonott székbe és eleinte szeretetteljes és megfontolt diszkrécióból, utóbb azonban valósággal szundikálni kezdett.

A fiatalok ottmaradtak az asztalnál, hogy amint tréfásan mondták, italozzanak, de meglehetősen komolyan fogták fel a dolgot. Miklós gyakran töltött a nehéz csopakiból, nemcsak magának, a lánynak is, és az nem bírta megállni, hogy mindannyiszor meg ne kóstolja *az álmok folyékony cinkosát* - ezt a lehetetlen metaforát is Miklós találta ki akkor, bizarrul

ugrándozó fecsegése közben -, valahányszor a fiatalember odaértette poharát az övéhez és mélyen belenézett a szemébe.

Miklós a leány rózsaszínű párnás ujjacskáival játszott és az nem húzta vissza a kezét; összefüggéstelen mondatokban szidta önmagát, a javíthatatlan álomlátót, eleinte csak burkolt célzásokat tett a maga istengyűlöletére, amiért az útját állja annak, hogy az ember betölthesse legszebb elgondolásait, de utóbb egyre jobban belemerült a dologba és végül részletesen elmondta a mennyei inspektorral való minden ügyét-baját.

Amália titkon el-elmosolyodott, hiszen éppen ezt imádta a fiatal különcben, ezt a zilált rendszertelenséget, ezt a bizarr céltalanságot, ezt az izzó nyugtalanságot - vérét felbodrozta a látvány, hogy a fiatalember egyre mámorosabb lesz, egyre közelebb hozza a székét az övéhez és a szeme szinte fátyolos lett a vergődő izgalomtól, valahányszor Miklós erősebben megszorította a kezét.

- Az örök, a névtelen szerelem az, ami mindezt az értelmetlen őrültséget mondatja velem és az örök, a névtelen szerelem lesz az is, ami az ajkamat lezárja örökre! - mondta Miklós és akkor maga is meg volt győződve a maga érdekes, különös tragédiájáról.

A leány szemét hirtelen elbontotta a könny és annak egyik cseppje odaesett a fiatalember kezére.

Miklós megdöbbenve kapta fel a fejét és amikor meglátta a lány ködös, izzó szemét, odavonta kezét az ajkához és megcsókolta.

- Mi baj van, édes kis Amáliám? - kérdezte becézően.

- Kedves Miklós - suttogta a leány, zavarában a fiatalember ujjaival babrálva -, őszinte szívből kívánom, hogy a névtelen szerelem minél később zárja le az ajkát... hanem a múltkor pár percre lezárhatta volna!...

Mosolyogni próbált, de a könnyek ismét elöntötték a szemét.

- Nem sajnálta a szegény kis csodabogarat?...

Miklósnak megdermedt a lelke; szerette volna torkon ragadni önmagát. Már tudta, hogy el van árulva, és azt is tudta, ki árulta el.

Lelkendezve, forró szavakkal kezdte védelmezni magát, elmondta szóról szóra a baronesszekkel folytatott párbeszédét, azután pedig a dühtől, a megbánás-szította gyűlölettől remegő hangon azt mondta:

- Lássa, kedves Amelie... lássa... ez is azok közül való, amiket az előbb mondottam!... Akkor, azzal a két lelketlen, cicomás bábuval beszélve valami ellenállhatatlan vágy szállt meg, hogy a maga drága valóságában tárjam fel a kedves, szent skarabeusz csodálatos kivoltát!

Odaszorította a lányka két kezét a maga izzó arcához.

- Úgy látszik - mondta érzelmesen -, hogy csak a teljes magányban bízhatom meg!...

Pár pillanatig tűnődve hallgatott, azután eleinte lassan, szórakozottan, utóbb egyre szaporábban mesélni kezdte, hogy ő minden látszat ellenére is milyen elvonult, rejtőző életet él, feltárta az ócska ház titkát és végül azt mondta:

- Onnét jöttem ma este is!...

Amália boldogan mosolygott és halkan azt kérdezte:

- Ugyan mit tud csinálni ott, az egérkirály udvarában?

- A gondolataimmal bajlódom... ápolgatom a lelkemben élő ősszomorúságot... elbeszélgetek az elmúlt idők kísérteteivel... ma meg éppen feltörtem az egérkirály bibliotékáját és milyen csodás, álomra hívó dolgokat találtam benne! - tette hozzá nevetve. - Egy ócska kalendáriumot lapozgattam és barátságot kötöttem az elvarázsolt szüretelőkkel, a megdermedt skorpióval, az elpusztíthatatlan vadásszal... és milyen érdekes dolgokat tudtam meg belőle!... Vagy maga talán tudta, kedves kis Amelie, hogy most, szeptemberben a mérleg havában vagyunk?

- Az iskolából emlékszem még a régi versre: kos, bika, ikrek, rák, az oroszlán és arató-szűz, mérleg után ollós, nyilas és bak, kanna halakkal! - de ki törődik ma már a skorpióval vagy a mérleggel?

- Ki törődik!?... Hát például én! - mondta Miklós fontosan, már megint nem tudva ellenállni a pillanat hívásának. Mert ez a pillanat ötletet rejtett magában, fordulatos, regényes ötletet.

- Kedves Amelie - mondta meleg suttogással -, én akkor is... ott is... az Álom Kútjánál... tudom jól... megkínoztam a maga lelkét is... a magamét is... most megint úgy gondolja, úgy érzi, hogy megbántottam!... Az én lapom aránytalanul meg van terhelve a maga javára... most a mérleg havában vagyunk, csináljunk mérleget!... Ezen a nyáron... tavaly is... nagy messzeségben éltünk egymástól mi ketten, ha itt voltunk is egymás közelében!... Legyen ezután megfordítva: legyünk ezután egymás mellett akkor is, ha nem láthatjuk talán egymást, bár erre ezután nem igen fog sor kerülni!... fogadjon el, kérem, lovagjának itt is, Pesten is!

- Feljön Pestre? - kérdezte a lányka halkan, remegő ajakkal.

- Eddig is az volt a szándékom - mondta Miklós mosolyogva -, nem volnék képes megmaradni többé a kisvárosban!... Most pedig, hogy elfogadott a lovagja gyanánt... természetesen!

Karját szelíden, lágyan a lány dereka köré fonta; az pedig meg sem mozdult, lesütötte a szemét.

- Kedves Miklós... az istenre kérem... vigyázzon... meglát bennünket az anyám!

Miklós nem állhatott ellen az ördögének, mosolyogva azt mondta:

- *Őtőle* nincs mit félnünk, kedves Amélie!

Megcsókolta a leány haját, majd, amikor az felkapta a fejét, az ajkát is.

Csillagos, hűvös éjszaka volt, amikor Miklós megindult hazafelé. Kissé, nagyon kevéssé be volt csípve; az, amit tett, ezer új benyomást keltve fészkelődött a lelkében. A történtek egy-egy részlete diadalmas örömmel töltötte el, nyomban azután azonban csüggedt megbánást érzett, de végül, amint az nála történni szokott, mindent magába nyelt a végzetszerűség egykedvű iróniája.

- Éreztem, hogy az az esetlen vén szamár, a tanácsos, feltétlenül bajba dönt!... Ha azon a délutánon fel nem bőszít azzal a szerencsétlen Murányival, én nem megyek le kószálni dühömben, következésképpen nem is találkozom Pipivel... Ha Pipivel nem találkozom *először*, nem találkozom vele másodszor sem, vagy ha mégis, úgy a találkozásunk a régi comme il faut csevegésre: na te kócos!... meg ilyesmire szorítkozott volna!... Ha ez így történt volna, a lelkembe nem fészkelődött volna be a romlás, a mélységtől, az ürességtől való félelem, a morális horror vacui, nem a szabadulásnak a tisztaság után kapkodó vágya, következésképpen... ejh, hát következésképpen én most nem ténferegnék itt az éjszakában, a lelkemen egy újabb, mázsányi súllyal!... Mindennek az a nagyképű ember az oka!

Sietett haza, hogy az édesanyját még ébren találva elpasziánszozhasson vele. Ez így szokott lenni: amikor magukra maradtak, összebújtak és felébredt közöttük a régi barátság. Mert amíg Miklós diákgyerek volt, nagyon szerették egymást.

De másként történt.

Ahogy az országútról befordult a dűlőútra, a rozzant kerítésen ülve hatalmas férfialakot pillantott meg, puskáját a két térde közé szorítva. Szinte még csak az árnyékát látta, már tudta, ki az, de akkor már nem volt visszatérés.

- Jóestét uram! - mondta a várnagy felemelkedve és kezét katonásan a kalapja mellé tette - hol jár ön erre ebben a késői órában?

- Jóestét mynheer! - mondta Miklós zavartan, erőltetett mosollyal, mert az első pillanatban nem volt tisztában a helyzettel - én nem keresek semmit, mert amit kerestem, azt már megtaláltam... de hiszen egészen jól van ez!... Hanem talán én kérdem öntől: mit keres itt *ilyenkor, puskásan*... csak nem számít ezen a vidéken, ilyenkor valami nemesebb vadra?

És ebben a pár szóban jobban otthon volt Miklós, mint volt talán évtizedek óta az atyai házban, vagy a kedves Glicínia-lugason. Az első pillanat, az ösztönös megdöbbenés pillanata még nem volt az övé, de a második már igen, mert abban már megsejtenivalókkal telt elmésségre nyílt alkalma, a harmadik meg éppen, mert abban már benne volt a vetélkedés, a dac, a túlszárnyalás gondolata, amit még sokkalta ízesebbé tett a bizonytalanság érzése. Mert ezzel a különös, kalandos emberrel soha senki sem lehetett teljesen tisztában, pedig hátha a múltkor meglátta a hempergésüket?

- Óh, mylord - mondta a várnagy énekes hangon, különösen mosolyogva -, hiszen az attól függ, hogy ki mit tart nemes vadnak!?... És tőlem, mio caro capitano, mint öreg vadásztól szívesen veheti a tanítást, hogy a legfelségesebb izgalmat az a vad okozza - akármit mondjanak is a türelmes lesipuskások -, amelyik váratlanul, önmagától jön be a rayonba!

Miklóst kezdte elhagyni a türelme; érezte, hogy a szeme elhomályosul a rejtett indulattól. Hajszolta a bor is, az emlékek bizarr serege is: most már minden gondolatát betöltötte a leszámolás vágya, jóllehet nem tudott még semmi bizonyosat.

- Értem! - mondta izgatottan. - Ön tehát *nem* várt itt senkire és semmire!... Hogy erre nem jöttem rá magamtól!?... Hiszen az oly kedves, régi népszokás ezen a vidéken, hogy az emberek éjszaka kiülnek töltött puskával az út mellé, csak éppen hogy ott üljenek!... Ejh! - mondta hirtelen, ahogy már nem tudott erőt venni rejtegetett dühén -, fair play!... Engem várt!?

A várnagy csendesen nevetgélt, puskáját a vállára akasztotta csövével lefelé és várt néhány pillanatig. Csendesen mondta:

- Monsieur valami fontos dolgot művelhetett ma este, ami felizgatta... A kérdést pedig oly elszántan szegezi nekem - folytatta egyre mosolyogva -, hogy hirtelenében nem is tudok rá határozott választ adni!... Mert hogy önre vártam volna, hogy ön lett volna az a bizonyos nemes vad?... Ennek nincsen sok értelme, de meg különben is ön, éppen ellenkezően, a legszelídebb, legmegértőbb emberek egyike!

Különösen nevetett, elővillantva fogsorát, amelyben a hófehér, ép fogak a legkalandosabb sorrendben sorakoztak az odvas, barna roncsokkal és szeretetteljesen, szinte atyailag ápolgatva simogatta a puskája csövét.

- De viszont azt sem mondhatnám - folytatta, tiszteletteljes, tréfás hangon -, hogy nem vártam önt!... Ahogy ott üldögéltem, az országút friss kavicsán, már messziről megismertem az ön lépéseit - vadászfülem van -, és elhatároztam, hogy bevárom önt, signore... hiszen olyan szép

az éjszaka... ön nemsokára elhagy bennünket... úgy gondoltam, hogyha önnek is úgy fog tetszeni, elkísérem önt és a zavartalan csendben elbeszélgetünk kissé! But only if you please!

- Legyen szerencsém! - mondta Miklós nevetve, és megindult a várnagy mellett.

Még akkor sem tudott semmi bizonyosat - a holdas, csendes éj színpadán oly más a hang és minden mozdulat -, csak az volt előtte kétségtelen, hogy ez az ember nem olyan, mint más és hogy különös mivoltával az egész nyári éjszakát is ki tudta zökkenteni a megszokottak közül. És ez azután el is intézett mindent.

- Sőt építsük ki, tegyük tökéletesebbé a programot - tette hozzá nevetve, amiközben előhúzta a tárcáját és mindketten rágyújtottak. - Ön elkísér engem hazaig, akkor a hátsó ajtón beosonunk, felmegyünk az én szobámba és én majd szép csendesen elintézem a borkérdést!... What is your opinion, my dear!?

- Óh, quelle idée, monsieur, quelle idée!... Ma úgyis rossz napom volt... a torkomon gyufát lehetne gyújtani!

- Éppen a tempo! - mondta Miklós, elővéve a gyújtót. Akkor már ott voltak az urasági kastélynál, Miklós csendesen felvezette a vendégét, azután elment bor után. A Glicínia-lugas e tekintetben mintaszerűen volt berendezve; pár perc múlva már vissza is jöhetett.

Csendesen, szinte suttogva beszélgettek, a petróleumlámpa odasütött a kalandor cserszínű, éles arcába, kettőjük között ott állt a borosüveg, odakinn csillagfényes, néma, hűvös éjszaka és mindenütt bizonyos rejtelmes elintézetlenség: Miklós éjszakája volt ez. Beszéltek erről és amarról, de mivel Miklós egy váratlan pillanatban egészen tisztán vélte látni a helyzetet, hirtelen azt mondta:

- Úgy hallom, hogy a nemes Lear király nyugtalanul fészkelődik szűk otthonában!

Kihúzta a fiókot és a pikékártyát kicsapta az asztalra.

A kalandor döcögve nevetgélt, benyúlt a csizmája szárába, szurtos kis csomagot vont elő belőle, lassan kibontotta és két-három gyűrött, apró bankjegyet dobott az asztalra.

Miklós úri diszkrécióval elnézett a sötét mennyezetre, amin fekete, nagy árnyéktömegek csúsztak ide-oda lomhán, de akkor mélységes szomorúság, az undor rémülete fogta el, mintha trágyával kipárnázott mélységbe tekintett volna alá és sóvárogva gondolt vissza a pillanatra, amelyben a rejtelmes skarabeusz hófehér kezét csókolgatta.

A hajnal violaszínű vére már ráfeccsent a Tamás-hegy szürkülő boltozatára, amikor elváltak.

A várnagy akkor besöpörte a pénzt, ami garmadában állt előtte, felállt, megveregette a zsebét és unott hangon azt mondta:

- Thank you for playing, mister!... Nos, mit izen uraságod az én kis vadmacskámnak?

- Gazember! - gondolta Miklós, de a vadmacska szó hirtelen felkavarta a vérét. Váratlanul egészen tisztán állt előtte annak az izzó délutánnak minden pillanata.

- Nos... mit izenjek!? - mondta erőltetett nyugalommal. - Viselje jól magát... de hiszen úgyis találkozunk még!...

- Rövidesen... aligha! - mondta Krascsenics jelentősen. - Hanem hogy elvégre mégis csak találkozunk, az egészen bizonyos!

Elővillantotta csodálatos fogsorát, cinkosian mosolygott, azzal megfordult a sarkán és elment.

Miklós kitárta az ablak szárnyait, hogy a borgőz, a tivornya bűze kiszálljon a hajnalba. Rákönyökölt az ablak párkányára és fejét a kezére hajtotta.

A várnagy akkor lépett ki a kapun, tétova léptekkel megindult, de amikor a fenyvescsoporthoz ért, megállt, visszanézett, és barátságosan, cinkosi bizalmaskodással integetni kezdett Miklósnak. Az visszakapta a fejét, de azért jól látta, amint Krascsenics átcsap a dűlőútra, Csopak felé, és ott, ahol már biztonságban vélte magát, számolgatni kezdi a pénzét.

- No te máriás huncut - mondta Miklós önmagának -, ezt a mérleget jól elintézted!... Itt egészen jó helyen lenne egy kétágú akasztófa, amelynek egyik ágán Krascsenics Vilmos, a chevalier sans peure et sans reproche, a másikon pedig ifjabb Szmolenszky úr, a kiváló dzsentlmen és mérlegképes könyvelő járná a menüettet az éjszakai szél muzsikájára!

A várnagy daliás alakja végleg eltűnt az Aigner sváb pincéje mögött, sehol egy lélek sem járt, csend volt mindenütt, csak valahonnan nagyon-nagyon messziről rezzent át néha valami kopácsoló hang a hűs vidék felett, mintha valamely vidám éjszakázónak a koporsóját szegeznék be, aki a nyár virágaival együtt elment örökre.

Miklós nem is vette észre, hogy a tekintete már régen ott függ mozdulatlanul a távoli nyaraló lefüggönyözött ablakain, amelyben a kis skarabeusz szunnyad és álmodik a lovagjáról. És amikor végül mégis észrevette - eltagadnám szívesen, de akkor Miklós terhére csalnék -, két nehéz könnycsepp esett a szeméből az ablak párkányára. Gyorsan letörülte őket, kiugrott az ablakon, és céltalanul, vergődő lélekkel bolyongott a hajnalban.

A falu mögött, a zegzugos kis völgyben is felszakadt a köd és lilás gomolyokban húzódott le a tó felé, egyre oszolva, eltűnve, csak egyetlen ködfolt nem enyészett el, az lelapult a földre és a pusztuló bokrok között lappangva egyre jött Miklós felé, mint az orgyilkos.

- Brrr! Hiszen ez a múltkori jövevény, aki egész a rozzant házikó ajtajáig eljött utánam!

Visszasietett a szobájába és lefeküdt.

Délben ébredt fel; odakinn szürke és sötét volt a világ, apró, hideg esőcseppek verték az ablakot.

Ebédnél csak ketten voltak az édesanyjával. Amikor a feketét az asztalra tették, Miklós elővette a piké-kártyát, odahúzódott az anyja mellé, átölelte és azt mondta:

- Most a tiéd vagyok egészen... most pasziánszozni fogunk egész estig!

Az anyja csodálkozva nézett rá, nevetve ingatta a fejét, ismerte már fiának ezeket a Canossa-járásait.

Hanem két játszma után a fiatalember végigdobta magát a pamlagon és elaludt.

Még csak egyszer verte fel Glicínia-lugas csendjét a falufüredi cigány hegedűje, azután az urasági kastély ablakain leszaladtak a redőnyök és másnap a hűvös csendesség bevonult ismét régi erősségeibe.

MÁSODIK KÖNYV

1. Filodémosz inkognitóban

Szakadt az eső, amikor Miklós kilépett a kapu alól, az aszfalt tekervényes síkjai már vízben úsztak, a langy nyári eső tavacskáiban éppen akkor csillant fel a meggyújtott utcalámpák visszfénye, tündéri, ragyogó lánccá fonódva ott lenn a feneketlen mélységben, amint a lámpagyújtogató odább-odább haladt tekintélyes karnagyi pálcájával.

- Felveszi, elmegy, leteszi, felmegy, lemegy, felveszi, elmegy!... minő szamárságok jutnak eszembe, pedig valóban látni vélem magam előtt a kampólábú Krízseket, a veszprémi lámpagyújtogatót, amint a létrájával egyik lámparúdtól a másikhoz ténferedik!...

A zsúfolt villamosok sziszegve túrták a vizet, a bérkocsisok kalapjának lehajtott pereméről apró vízesések indultak alá, a lemaradt gyalogjárók a falhoz lapulva surrantak tova, ernyőik drótjával súrolva a házak falát.

Miklós tétován álldogált a kiugró üvegmennyezet alatt, amíg sikerült elcsípnie egy bérkocsit, akkor beugrott abba, és a kocsisnak odakiáltotta a lakása címét. Bosszankodott is, nevetett is, leginkább azonban szidta önmagát. Odafenn a klubban, ahová délutánonkint járni szokott, a büfés kisasszonynak ma, amikor ő felment, nagyon fájt a foga, ő tehát rászólt a pincérekre, hogy ne csináljanak olyan istentelen zajt a tányérokkal, hiszen láthatják, mennyire szenved a szegény, rőthajú Katóka. Még ahogy a lépcsőn felment is, a szerencsétlen lány sorsán tűnődött, hogy most, amikor a foga fáj, amikor az ember a mennybolt kárpitját szeretné kettéhasítani, most is ott kell ülnie az üvegtrónusban és busa görbe vonalakat kell firkálnia, ahányszor egy-egy frakkos futóbolond beleordít valamit a fülébe. Azután elfelejtette az egészet, de most, ahogy lejött ismét és megkérdezte a lánytól, hogy javult-e már a helyzet, az meglehetősen fanyarul fogadta és tapintatosan tudtára adta, hogy ott, abban a körletben csakis őneki van joga parancsolni, senkinek másnak és amikor aztán ő elképedt ezen a gaz hűtlenségen, akkor a lány bosszantó vállrángatás között azt mondta neki: hja, *akkor* még fájt a fogam, de azóta elmúlt!... Végtelenül bosszantotta ez az impertinens, buta logika, de persze nem a maga mivoltában, hanem mint az örök asszonyi butaság és önkény megnyilatkozása. Ő legalább abban a pillanatban úgy szerette volna hinni, hogy a dolog csak ennyiben áll és bár bosszantó, de nincs tovább, hanem ahogy egyre többet tűnődött felette, lassankint felismerte bosszúsága valódi okát: rájött, hogy a leánynak tökéletesen igaza van, aminthogy mindég is az önkényesnek lesz igaza, ha bírja ezt az önkényt, a töprengőket és doktrinereket pedig félretaszítja a rohanó élet, és ezek, amikor napjában ezerszer is újra felkapaszkodnak a filozófia ingatag emelvényére, hogy hátha onnét sikerülni fog mosolyogva alátekinteniök a tülekedőkre, voltaképpen csak abban reménykednek, hogy hátha mászás közben a keserű bosszúság kipottyanik a zsebükből. Mert azt már kétségtelenül megállapította magáról Miklós, hogy ő is a töprengők, a gyengék közé született és ha eddig a fiatalság ereje vissza is tudta rángatni, a legutóbbi, öt hónap - amióta Amáliát, még az ősszel, nőül vette - nyílt vallomásra és csatlakozásra kényszerítette. Ez alatt az idő alatt szomorú, erőtlen és tépelődő lett.

Belehúzódott mélyen a kocsi sarkába, és elnézte az ablakon képződő apró folyócskákat; mint minden ideges és érzékeny ember, ő is rendkívül meg tudta becsülni a biztonság érzését. Mindez azonban csak pár pillanatig tartott, akkor aztán arra kezdett gondolni, hogyan is lesz tovább, hiszen még csak fél nyolc, korán van, sohasem szoktak tíz óra előtt vacsorázni, ha most hazamegy, megindul a gyengéd szavak és kérdések özöne, a kínálgatás, és mindez oly szörnyű, mert akármily unalmas és kisszerű, is, mégis csak a szeretetből fakad, valahogy hát mégis kíméletesen intézendő el. Az anyósa is ott lakott náluk, az talán még jobban kényeztette, mint a felesége, sőt nyíltan szemrehányásokat is tett a legázolt kis Amáliának és mindég

olyankor éppen, amikor egy-egy szeretetteljes, bátortalan megjegyzésében szemmel láthatóan annak volt igaza, és mindez kínos rendetlenséget idézett elő Miklós lelkében. - Különben is volna néhány komoly megbeszélnivalóm Bitskeivel! - mondta magában de akkor hirtelen elpirult, mert ebben a pillanatban nyíltan rajtakapta magát a hazugságon. Tudta már, hogy az indulás pillanatában is tisztában volt az este további történetével, tudta, hogy a barátjával nincsen semmi megbeszélnivalója és tudta főként, hogy az egész komédiát azzal a nyugodt, biztos tudattal csinálja végig, hogy végül úgyis csak úgy lesz majd, amint ő akarja.

Amire a házuk elé értek, a heves, kora tavaszi eső már laza, ritka csöpörgéssé satnyult. Csodás este volt... ezen az estén a gyalogjáró szélén álló fák is pazarul öntötték azt a halvány illatot, amelyet a piszkos kövezet alul ki tudtak maguknak könyörögni.

Miklós tökéletesen végigjátszotta a szerepét, még az első kis lépcsősoron is felsietett, amíg azt nem hallotta, hogy a kocsija befordul a sarkon, csak akkor fordult meg és indult visszafelé, felhajtotta a gallérját, hátratette a kezeit és fütyörészve nekiindult Budának.

A Duna-part már fényben úszott, és Miklós a két part ragyogó fénysorának láttára arra gondolt, hogy olyan az az alvó, pompás város testén, amilyen lehetett a gyémánt-ékszer a sötétbőrű Kleopátra nyakán. A vízről a remorkörök jajgató búgása rebbent szét, és ha az uszályhajók sötét tömege végigsiklott a víz nyugodt sivatagán, a part pontonjai nyögve emelkedtek és süllyedeztek: nagy úr a víz, legyen meg az ő titokzatos akarata!... Az eső már elállt egészen, hűvös lett, az eső pocsolyáiban visszatükröző millió fénypont valamely tündéri álomképpé varázsolta az egész panorámát.

Miklós már odaát járt Budán, a Szarvas tér ócska házai között, onnét aztán befordult a Kereszt utcába és belépett a szokott vendéglőbe.

Az udvar sötét volt, az asztalok az eső elől lebillentve hevertek szerteszét, mint borcsaták elhullott hősei, hanem a házból világosság szűrődött elő és kihallatszott az ivók zagyva zsibongása. Ahogy benyitotta az ajtót, kellemesen érte a szobai melegség; odasietett egyenesen az egyik eldugott sarokasztalhoz, amelynél régi és különös barátja, Bitskei Lajos üldögélt egyedül, várva őt, mert bár nem voltak összebeszélve, körülbelül bizonyosra vette, hogy Miklós el fog jönni, amint már eljött ezerszer is azóta, hogy nős volt. A szokatlan és titokzatos Bitskei egyébként még jogászkori jó barátja volt, amikor is nem egyszer nyújtott neki hathatós segítséget egy-egy szerelmi bonyodalmában és egyébben is. Periodikus baráti életet éltek: volt, hogy évekig nem találkoztak, máskor ismét úgy érezték, hogy nem lehetnek meg egymás nélkül, homlokegyenest ellenkező természetük mellett is, bár volt egy-két titokzatos lelki srófjuk, amelyik hajszálnyira ugyanarra a kvintre járt. A különösen erős vonzalomnak azonban mégis az lehetett a valódi titka, hogy a jó barát a rejtőző, rendkívül finom lelkű megértők ma már kihaló szektájához tartozott. Baráti közelségében mint tavaszi verőfényen olvadtak le Miklós lelkéről az élet jeges szorításai, társaságában Miklós ismét vidám és önmaga előtt ártatlan lett és ezt a kedves lelki játékot nem tudta megzavarni az sem, hogy Miklóst gyakorta felbosszantotta barátjának elvekkel való megrakottsága, kálvinistás nehézkessége, naivan makacs titokzatossága és fontoskodó tekervényessége, pedig Miklós alkalomadtán, amikor ideges és keserű volt, szívesen torzsalkodott, gyűlölködött magában a sajátságos jó baráttal, de a legközelebbi találkozásnál vége lett ismét az egésznek. Miklós idővel Bitskeit egészen belevonta a maga gondolatvilágába és együttléteik alkalmával közösen tréfálkoztak a mennyei kampósbot felett.

A budai régi kiskocsmák mindegyike boldog, biztos kápolnaként él a törzslakók álmaiban, amelybe be lehet siklani nyugalomért az ott kinn tomboló tülekedésből. Ezek a kiskocsmák boltozatosak, nyáron hűvösek, télen melegek és mindég tiszták és többnyire csendesek, ha

tömve vannak is, mert a népük szelíd; a budai kiskocsmák olyanok, mintha az ember a csintalan, vidéki nagybátyjához menne látogatóba, akinél éppen névnapi ünnep áll.

Miklós, már ahogy belépett, érezte, hogy ma nagy erővel vonják a régi szabadságnak ezek a kedves, emlékezetes keretei, tudta, hogy ma szokatlan melegséggel fognak összebújni, mert bántotta a maga pontosan végigjátszott árulása, abszolúcióra volt szüksége, amit csak a különös jó barát adhatott meg neki, és ezek az abszolúciók is különösek és titokzatosak voltak, mint atyai kútfejük: nem jegecedtek szavakká, mint egyházi testvéreik, hanem csak más értelmű szavakból, talán csak magából a hangulatból bontakoztak elő.

- Ma este parádit fogunk inni, tudod, hogy az zsongítólag szokott hatni belső mivoltunkra, már pedig látom, hogy ma ismét idegesebb vagy, mint egyébkor! - mondta Bitskei, csengetve a poharán.

- Igazad van: ideges vagyok mint mindannyiszor, ahányszor aljasságot művelek... de különben is felbőszített egy buta nőstény!

Elmondta az esetét, amire a bölcselő hangosan felnevetett.

- Nincsen dolgod, öreg, ez a titka annak, hogy minden ostoba aprósággal oly sokáig elpiszmogsz!... Ülnél csak nyolctól kettőig az állampénztárban, mint én és veszekednél csak...

Miklós bosszúsan legyintett.

- Hagyd el, kérlek, ezt már sokszor elmondtad!... Észrevettem, hogy ti, akik nem tehettek másként, panaszba öltöztetett fölényeskedéssel beszéltek velünk a nyakatokon csüngő robotról és érdekes, hogy ebben a mindnyájatokkal közös lelki kényszerűségtekben együtt van a savanyú szőlőről szóló mese tanulsága a való igazsággal, mert bár egészen bizonyos, hogy amíg kialudatlanul beténferegtek a börtönötökbe, irigykedve gondoltok ránk, de ezzel szemben bizonyos az is, hogy én meg viszont irigykedve nézem kollegiális nyüzsgésteket, az arcotokról visszatükröződő apró gondjaitokat, ha valami hivatalban van dolgom!... De hát hiszen mindez szintén kvadrál az én ősi tanításaimmal... hiszen tudod: csak bepiszkolni mindent, ami tiszta, csak megcsonkítani mindent, ami teljesnek készül...

- Úgy érzem: az inspektor úrnak ma megint meleg estéje lesz! - mondta Bitskei és zötyögve nevetgélt. - De ma én is segítek, mert valóban temérdek buta dolgok rendeltettek az ember köré!... Ma engem is sok minden felbosszantott, bár tudod, hogy én, mint pozitivista, a panaszaimat sokkal nyugodtabban és egyszerűbben intézem el, mint te.

- Ejh, pozitivizmus, vagy bármely *izmus*... hiszen mindez teljes félreértése a dolgoknak!... Hiszen ezekben az *izmus*-okban az ellentét fogalma lappang és az én álláspontomra is valami ellentétes *izmusság* gyanúját erőszakolják, pedig hiszen jól tudod, miről van mindössze szó!... Várj csak, hogy a jövőben ilyesmivel ne fokozd a dühömet, még egyszer és röviden összefoglalom a dolgokat! Az kétségtelen, ugyebár, hogy mindnyájunk lelkében ott motoszkál a valami szebb, nagyobb, tisztább után kapkodó vágy, mindnyájunk torkát szorongatja a nagyszerű szabadság után való szomjúság, mindnyájan érezzük az álomszerű, dicsően szomorú bódulatot, amely akkor fog el bennünket, ha tudatunkon egy-egy pillanatra átlövell a vágyott csodavilág ősi képe, vagy talán emlékezete. - Gondolj csak vissza gyerekkorodra, amikor a bűvös nézőcske üvegképeinek láttára szinte szeretted volna kitárni a karjaidat, hogy magadhoz ölelhesd az egész csodálatos üvegvárost, mert tudtad bizonyosan, hogy ott öröm és boldogság várna rád... vagy gondolj vissza akár csak arra, amikor otthon, falun, színes üvegdarabkákon keresztül nézted a nyári erdőt, a nedves rétet, ugye, hogy a rózsaszínű fák hívtak: menj oda közéjük, ott megtalálod vidám tánci körben mind a kedveseidet, azokat is, akik már elhaltak és ott nincs okod mitől félni, a romlás nem juthat be a rózsapiros, árnyas birodalomba, ott nem

kell megdöbbenve visszaszivakodnod, ha valamely jó reménységed kiszaladt a szádon, mert ott úgy is lesz valóban minden, ahogy elgondoltad... ugye hogy a szomorúsárga liget lágy és hűvös ágyad gyanánt kínálkozott, amelyben aludván sírni fogsz majd mindörökre, de a könnyeid majd a túlvilági, fájdalmas boldogság patakjává verődve folydogálnak át a lelkeden!?... Ördögadta, itt még költő lesz belőlem... no mindegy, költsünk tovább: bizonyos, hogy az emberi szívbe valamely tündöklő túlvilági penge van beletörve, az sajgatja egyre, az ösztökélt a csodaorvosság megkeresésére, hát... várj csak... előbb igyunk!... így ni, most lenyeltem a kis poétát, most már hát nyugodtan folytatom majd: a lelked minden redője kívánja a nagyszerű másvilágot és a pompás tündérmese betetőzésére nem volna hátra más, mint ezt a másvilágot úgy berendezned, ahogy álmaidban kívánod, tökéletes uralkodót ültetni a trónusára... igen: és ehelyett a baromi embercsorda kitalál és összetákol egy ily tökéletlen, makacs vénembert, akinek az ostobaságait és nyakas önzését önmaga előtt sem tudja eltakargatni egyébbel, mint a bárgyú nyafogással: ne kérdezd, miért?... hogyan?... majd odaát megtudsz mindent, szaladj csak vakon neki az ismeretlennek!... Nos, ennyi az egész és hát nem rettenetes ez!?...

- Eléggé sivár és lesújtó ugyan, de hidd el: az emberi életben igen sok olyan gyilkosan sivár reménytelenség ólálkodik körülöttünk, amelyik sokkal közelebb van hozzánk, mint az a tündéri utolsó reménység és amelyik csak az ezer-másfelé kóválygó zsibongó gondolataink tömkelege miatt nem jut hozzá a torkunkhoz, hogy megfojthasson bennünket!... Gondolj egyébre... nézd, mily pompásan sárga ez a bor... csípd nyakon az öreg úristent, és dugd bele fejjel lefelé, amíg utolsót rúg csámpás lábával!

Ittak, sokáig hallgattak, aztán megint csak Miklós beszélt.

- Te csak eltréfálod a dolgot, pedig ha egyébként nem is, legalább a művészetnek a nevében, amit te is imádsz, kellene fellázadnod az ellen a durva kezdetlegesség ellen, amellyel a túlvilág magasztos, tündéri témáját tönkretették! Az ember szinte elhinni sem képes, hogy az iszlám a maga forró keleti fantáziájával sem képes továbbfejleszteni a mennyországot a földi gyönyörűségek apotheozisánál... és a mienk!?... Sehol egyetlen új szín, egyetlen merészívű gondolat... legfeljebb naiv álmok megteljesedése: fanatikus, dühödt istenimádat, az egyénnek a teljes odaadás híg löttyében való boldog felolvadása, sehol egy szó a földi életben úgyis porig gázolt emberi akaratnak bár koldusszegény megteljesedéséről, ehelyett találkozás a régi kedvesekkel, dugdosott és epedve vágyott földi titkok megtudása... minő gyerekségek!... figyelj csak: ma úgy gondold, hogy az életedet adnád azért, ha újra találkoznál a régi kedveseddel, de aztán múlik az idő, észrevétlenül új gondolatok lopóznak a lelkedbe, lassan-lassan kiváltódnak a téged környező emberek, anélkül, hogy valami különösebb esemény történt volna veled és egy év múlva már bosszant, ha új kedveseid képei közé váratlanul betolakodik a régié, két év múlva már le kell hunynod a szemedet, hogy a régi arcvonásokat össze tudd illeszteni! Pedig nem történt veled semmi, te meg sem igen mozdultál, csak az idő szállt el feletted... Ma úgy érzed, hogy nem tehetne boldogabbá semmi, mintha megtudnád: mit gondol felőled ez vagy amaz, és egy év múlva?... ugyanúgy, mint az előbb!... Ma azt hiszed, hogy ez és ez az ember fontos szerepet tölt be az életedben; vonzódsz hozzá a lelked minden melegével és két év múlva közönyösen mentek el egymás mellett, vagy éppen bújtok egymás elől, csak azért, mert azóta új emberek léptek az érdeklődésed körébe... és mindez még itt, ebben a silány kis rovar-életben, ahol oly nagy fontossága van rád nézve minden apróságnak... és ezeket a buta kis boldogságokat merik ígérgetni nekünk ott, ahová a mindenség titkainak megtudásával is kecsegtethetnének bennünket, a fantázia legsilányabb hányadával is!?

A jó barát nagyot ivott, aztán megreszelte a torkát.

- Tudod, barátom, minden intelligens ember egy teljesen külön istent és a túlvilágnak egy teljesen külön képét hordozza a lelkében és az, amelyik a köztudatban él, ennek a millió külön képzetnek a tökéletlen összejegecesedése, aminek csak a mindenkit megközelítően kielégítő reprezentálás a feladata, semmi más!

Miklós nevetett.

- Hiszen csak a művészlelkű ember keserű haragjáról volt szó, amit a kontárkodás piszkált fel benne!

Akkor a mellettük levő asztalhoz három jövevény telepedett le: két kövér, haramiaképű polgár és egy cingár kis fölényes, aki időnkint fontossá igazította ványadt, kikoplalt denevérarcát, fontos idegeskedéssel dobolt az asztalon és rá-rápillantott piszkosfehér kamásnijára, ami rozzant cipőjét fedezgette. Orrcsíptetőjének zsinórja át volt húzva a füle felett, a nadrágja felgyűrtre volt vasalva - mindmegannyi egy-egy fontos eleme az eleganciának -, legfontosabb volt azonban az a jéghideg hallgatás, amellyel elzárkózott a két kövér nyúlós diskurzusa elől. A fröccseik mellé papírt és tintát kértek, azután összedugták a fejüket.

Bitskei a terveiről kezdett beszélni, mert őneki mindég voltak fontos és titkos tervei: egyszer röpiratot tervezett, amely a társadalom egynémely rákfenéjét leendett hivatva orvosolni, azután az egyik, ugyancsak erősen *egyéni* tisztviselőtársával oly csodálatos lőfegyvert konstruált, amely az elsütőjét másnap hátba lövi, mert a golyó megkerüli a Földet, ismét máskor az agyvelőgyulladás biztos gyógymódját állapította meg egy kis hidrofórcsőnek a beteg fejébe való besrófolása útján, most pedig egy megírandó bölcseleti munka részleteivel bíbelődött - de Miklós már nem volt képes ráfigyelni, pedig magában nagyon jól szokott mulatni Filodémosz álmain. (Tréfásan Filodémosznak nevezte a bölcselkedő jó barátot.) Az új, hármas társaság dödögése foglalkoztatta: az egyik zsiványarc eladta a kocsmáját a másiknak és most az adásvételi szerződést tervezgették. Gyűlölet volt hallgatni, ahogyan rágták, fosztogatták egymást, azok az undorig kapzsi, jogilag teljesen lehetetlen kautélák pedig, amelyeket egyik is, másik is hozzáfűzött a maga tervezetéhez, valósággal felbőszítették az amúgy is ingerlékeny fiatalembert. Pedig még hátravolt a harmadiknak, a fölényes ügynök úrnak rendkívül művelt, hideg, leereszkedő, oktató, békítő és bizalomébresztő nyafogása. Amikor pedig egyszer a *doktor úr* - Szedlacsek, az ügynök - egy utolérhetetlen legyintés kíséretében azt mondta: csak logikával dolgozzunk, uraim, csak logikával!

Miklós már nem bírta tovább.

Fizettek és megindultak.

Ezeket az esti sétákat nagyon szerették, hanem ma Miklóst, amikor a közeli templom toronyórája elütötte a fél tizet, nyugtalanság fogta el, mert tudta, hogy feltétlenül megvárják a vacsorával. Ez az oktalan, kicsinyes előzékenység már többször elkedvetlenítette, de hiába kérte a két asszonyt, azok makacsul megmaradtak a meggyőződésükben, hogy szeretetreméltók és gyengédek, arról talán az ösztönükben sem bírva sejtelemmel, hogy valójában erőszakosak a szenzibilis és könnyen hangolható fiatalemberrel szemben.

Amikor elváltak, melegen megszorította Filodémosz kezét, meghívta őt másnapra feketére, azután hazasietett.

Szokása volt, hogy amikor megérkezett vagy elment, megcsókolta a felesége kezét, azután meg a haját. És ilyenkor mindég rabul ejtette pár pillanatra az a rejtelmes érzés, amelyik minden köszörült lelkű embert elfog, ha olyan nőt kell megcsókolnia, akivel szemben testi vágya nincs. Titokzatos érzés ez, és valahogyan feltétlenül rokona a másiknak, amelyik meg a férficsóktól döbbenti vissza az ép lelkű férfit.

Mert az ő sajátságos együttesükben már a pár hónap alatt is elkallódott az a vágy, amely az asszonyt és a férfit egymás karjába hajtja. Az első hetekben sóvárogva rohanták meg egymást, de azután a jóságos úristen újra eljátszotta régi játékát: meghervasztotta a szelíd kis Amáliát - mint ahogyan száz új asszony közül nyolcvan elbetegesedik -, a kis skarabeusz megsápadt, körülötte lázak kóvályogtak, pár hétre le kellett feküdnie, és ő erre az időre fodros, fehér főkötőt tett a fejére; azt gondolta szegényke, hogy ez kellemes és vonzó és sejtelme sem volt róla: mily reménytelenül szánalmas és siváran szomorú a jóságos, szerető asszonynak a szerelemmel való ilyen meddő mesterkedése. Máskor meg odahívta magához a férjét, leültette az ágya szélére, sovány karjait a nyaka köré fonta és a halálról kezdett suttogni a fülébe, kérdezgetve, hogy eljön-e majd a sírjához és ültet-e rá szomorúsárga violavirágot? Miklós ilyenkor sírni kezdett, a szívében gyilkos riadalmak ébredtek, menekülnie kellett: kigondolt valami bágyadt mesét, elszökött hazulról, felkereste a vidám pajtásokat vagy felment a klubjába kártyázni. Vágyainak szárnya pedig lecsappant és nem tárult ki később sem, amikor Amália már ismét a régi volt, mert a megújhodás lépésről lépésre ott folyt le előtte és a legkitűnőbb pecsenye sem ízlik, ha a szakács ott készíti el a szemed láttára.

Amíg ettek, a két asszony beszámolt az elmúlt délutánnak azokról az apró-cseprő eseményeiről, amelyek csak őket érdekelték, de amelyekről azt hitték, hogy Miklós is kíváncsian várja őket. Miklós ilyenkor híven mímelte a figyelmest, de az esze másutt járt, ha pedig rajtakapta magát, azon kezdett töprengeni, hogyan lehetséges, hogy egyikük sem veszi észre az arcán a csalást, holott a beszéd, a közlés gyönyörűségének nem is maga az élőszó a fontosabb része, hanem annak a tükörképe, amely ott játszik a hallgató vonásain.

- Kedves Amelie - mondta a csend egy percében -, Bitskei holnap délután eljön hozzánk feketére!

- Örülök rajta - mondta Amália -, csak őszintén szólva nem értem meg magának ezt az egyre erősbödő rejtőzését. Összebújik ezzel a csodálatos bölcselővel ahelyett, hogy mint korábban, eljárna azokba a társaságokba...

- Kedvesem - mondta Miklós kissé idegesen -, ha jól emlékszem, már többször említettem magának, hogy azokat a társaságokat, vagy hogy asszonyibban mondjam: azokat a köröket, amelyekre maga gondol, az unalomig meguntam. Amit ők mondhatnak nekem, az nem érdekel, amit meg én szeretnék mondani nekik, azt nem értik meg.

Elpirult kissé, mert érezte a maga nemcsak nagyképű, de gyermekes mivoltát is, mert magában nagyon jól tudta, hogy efféle fontos kijelentéseket többnyire a húszéves, érdekeskedő kis életuntak szoktak tenni.

Tizenegy óra tájban váltak szét, akkor Miklós bement a maga szobájába. Mert külön szobában aludtak, bár természetesen ez az eltávolodás sem egészen őszinte alapon indult Miklós részéről. - Amint említettem, az első hetekben szenvedélyesen keresték egymást, de azért Miklósnak már akkor is terhére volt a közös hálószoba, mert az ilyesmi sok kiábrándulást hord magával, lévén a szerelem kényes virág, amit öntözni ugyan kell, de szagoltatni nem illik. Nem is kellemes, mert időnkint verejtékszaga van. Csakhogy akkor nem tudott volna ürügyet találni a szecesszióra, ami az érzelgősségre hajlamos Amáliát el ne szomorította volna. Hanem amikor a fiatal asszony megbetegedett, Miklós, minden sajgó szánalma és aggódó szeretete mellett is tűrhetetlennek érezte az éjszakai rabságot. Kigondolta hát, hogy éjszaka sem tud meglenni dohányzás nélkül, a füst árt a betegnek, azután némi halk könyörgések és csókos próbálkozások után átköltözött a lakás legszélső szobájába, amelynek ablaka a szomszédos ház nagy, lombos udvarára nyílt.

Ezen az estén még valamivel korábban is elváltak, mert Miklós azt mondta, hogy írnia kell az intézőjének.

Amikor ugyanis nyilvánvaló lett, hogy Miklósnak semmi szándéka sincsen bármi közpályára lépni, az édesanyja meg a testvérei rábízták a birtok kezelését, ők maguk bizonyos évjáradékra szorítkozva. Ez a kezelés ugyan egy-egy havonta megírt levéllel már el is volt intézve - az öreg Boros, az intéző vezette az egész gazdaságot -, hanem azért megadta Miklósnak a földesúr kellemetes címét és jellegét, ezenkívül pedig tartalmat adott az életének. Legalább az első, de még a második hónapban is nyalábszám vásárolta a gazdasági könyveket, írt is egy *humortól szikrázó* értekezést - ezt ő maga mondta így -, a trágya gazdaságos elosztásáról, hanem azután egészen felszippantotta őt a nagyvárosi élet. Sámuel akkor már magántanár volt az egyetemen és minden percét az új és újabb tudásnak szánta, Ágoston, vidéki létére is, erősen divatban volt a fővárosi társaságokban, az özvegy édesanya, von Fladnitzburg kisasszonnyal együtt szintén Budapesten élt már, továbbálmodva az elmúltakat a kis tabáni házban, amelyet egészében béreltek a számára - Boros, az intéző, úgy csinált mindent, ahogyan neki éppen tetszett, de mivel neki mindég az tetszett, ami a legtisztább volt, a Szmolenszky-birtok, ha a szomszédos uradalmak ezerszerte modernebb és intenzívebb kezelése mellett le is maradt, egyre szilárdabb és biztosabb bázisokon állt.

És itt ünnepélyesen megígérem, hogy a Szmolenszky-család vagyoni viszonyai a regény további folyamán sem fognak összezilálódni - legfeljebb talán csak megállnak a fejlődésben az ősi magyar lomhaság miatt -, pedig az ördög-elvitte emberek történetéhez már a legősibb alvilági kódexek tanúsága szerint is hozzátartozik az anyagi romlás, kivéve természetesen, ha az illető előbb, a saját lelkét illetőleg, szabályszerű adásvételi szerződést köt dr. Mefisztófelesz Mór köz- és váltóügyvéddel (Alvilág utca 2. Saját ház), mert az ilyen esetekben a földi jólét nemcsak természetes, hanem a contractus bilaterálisnak, a kétoldalú szerződésnek egyik oldalát alkotja: conditio, sine qua non.

Miklósnak ezen az estén semmi írnivalója sem volt Boros számára, csak egyedül akart lenni, mert szomorú és ernyedt volt.

Amikor belépett a szobájába, szemközt találta magát az átellenes fal nagy, földig érő velencei tükrével. A koratavaszéji telihold besütött az ablakon; nem gyújtotta fel a lámpát, úgy nézegette magát a tükörben. És érdekesnek és elhagyottnak és szépnek látta magát, mert a tükör és a titokzatosság szebbé, teljesebbé és fontosabbá tesz mindent. És az álomszerűen szép, az életfelettien tiszta mindég is csak ily hazug álutakon juthat el a maga igazához, a valóságban mindég és mindenütt a romlás és a piszok győz. - Nem Shakespeare ette meg a sírbolti férgeket, azok ették meg őt.

Még vagy egy óra hosszáig olvasta Turgenyev vadásztörténeteit, azután lefeküdt és azon nyomban el is aludt.

- Kezeit csókolom, hő... hő!... Szervusz Miklós... itt vagyok!

Filodémosz jött, a kezeit dörzsölgetve, mint rendesen.

Az asztal dúsan meg volt terítve édességekkel, gyümölccsel, pompás borokkal és szivarcsodákkal. Mert Miklós nem csupán a parádét szerette, hanem magát a testi jóllétet is, amint talán mindenki, aki nem a lábain cammog keresztül, hanem a gondolatai szárnyán száll át az életen. A nyögve evők, a kéjesen sóhajtozók, a hasukon dobolgatók, a nyúlós kövérkék, a szopogatósak és édesen csemcsegők... óh, azok undorítók - de viszont a bifszteket vagy a chateaubriand-t nem falni kell, hanem a magadévá kell tenned művészi rafinériával, mint a szépasszonyt. A borral meg éppen finoman, úri módon meg kell előbb beszélned a dolgot,

mert a bor felel, ha kérdezed, amit azonban hiába próbálnál felfejteni az asszonyod előtt, az csak nevetne, mert az asszony még az alacsonyabb gyönyörűségek megértésére is képtelen. Esküszöm neked a nagy istenre, akit pedig úgy tisztelek, mint veszprémi nagybátyámat, az öreg királyi tanácsost, aki sohasem küldött nekem egy rozsdás maravédit sem, hogy száz asszony közül kilencven csak azért eszik, mert ennie kell, a férjének azért adja oda magát, mert oda kell adnia, a szeretőjének pedig azért, mert csalni édes és csalni jó, és amikor annak lakásából, re bene gesta, kilép, egészen bizonyosan csak ugyanazt a kellemes lelki zsibongást érzi, semmit többet, mint amikor sikerült a villamosról lelépnie anélkül, hogy a jegyét megváltotta volna. - Okosan és szépen enni: művészet és lelki nobilitás, Anthelme Brillat-Savarin, a *Physiologie du goût* szerzője egészen bizonyosan nagyobb író, mint Pekár Gyula, az aszkétának pedig ne higgy, ő a testi gyönyörűséget némi diszázsióval átváltja lelkiekre, ennyi az egész.

Filodémosz, mint minden téren, az evés terén is középlény volt az életművész és a nyögve evő között.

Amikor leült, sasszemével szemlét tartott az asztal kincsei felett, azután ismét a kezét dörzsölgetve, hogy mintegy az erejét összpontosítsa, lecsapott reájuk.

A szelíd lelkű Amáliát rendszerint felbosszantotta kissé a bölcselő ádáz rohama - van is abban valami ösztönösen természetes, ha idegenszerű érzés fog el, amikor a szerzeményedet kegyetlenül dilacerálják a szemed láttára, még ha arra szántad is. Miklós ilyenkor még mosolygott, még elhitte, hogy mindez így van rendjében és hogy különben is oly csekélység az egész, hogy észre sem kell vennie - de az ujjaival már idegesen kapargált a széke támláján, mert már érezte, hogy közel vannak az ő percei is, amelyekben ő sem kerülheti el a gyötrelmes belső gyűlölködéseket.

Ezek a percek akkor következtek el, amikor Filodémosz, mindent abszorbeálván maga körül, hanyatt dőlt a székén és bocsánatot kért a háziaktól, hogy most vagy tíz percig nem fog szólani, mert most kezdődik az emésztés, és azt megzavarni szentségtörés. Mindég ezt a ragyogó hasonlatot használta és azután az arcát szobormerevvé, de mélyen töprengővé igazítva, malmozni kezdett az ujjával. Lehetetlen, hogy észre ne vette légyen a többiek össze-összepillantását, a rejtett mosolygásokat - mindegy: meg sem mozdult, csak ha néha egy-egy kis teltségi csuklás meg nem rázta a mellét. Amikor aztán az idő betelt, széttárta a karjait, felült a székén és felkiáltott:

- Készen vagyunk, hő... hő!

Elégedetten nevetgélt, mint aki diadalmas humort fecskendezett maga köré.

Mindezek után természetesen bárki is joggal gyanakodhatik Miklósra, hogy csak valamely esztelen szeszélyből választotta ki ezt a csodabogarat legmeghittebb barátja gyanánt, aki előtt bármikor kész volt a lelkét feltárni. De ez tévedés. Filodémosz becsületes, jó, és mélységesen okos volt minden nehézkes csodálatosságai közepette is, amelyekbe különben talán szerelmes is volt kissé; lelke magasan szállt és szabadon, mint a sas, amely a felhők között kanyargó útjában meg sem láthatja az unalomsárga konvenciókat. Ha egymással beszéltek, újak és újabbak lettek, a szívükből pedig bőven rajzottak azok a rejtett pompák és gyönyörűségek, amelyek ott élnek minden szívben, de legtöbbször elhalnak anélkül, hogy a hordozójuk akárcsak tudna is felőlük. - Filodémosz nemes és fennkölt lelkű volt és nem ő tehetett róla, hogy a repülés gyönyörűségei körül kóválygó álmai mindörökre csak groteszk, olykor keserű bosszút álló álmok maradtak, mert az erudíciótól meg nem támasztott gyenge mivolta nem bírta lerázni magáról a két kölöncöt, amelyet a sorsa ráakasztott: a polgári lelki béke nyavalyás félelmeit, meg a Luther Calvin-féle bükkfából kiesztergályozott vallás- és életbölcseletet.

Nemes szenzibilitása barátilag feltárta előtte a valót, amivel bizonyára tisztában is volt, de mert mégsem bírt vele, a struccpolitika útmutatása alapján a saját becslése szerint érdekes és fontos félhomállyal vette körül magát, zagyva és sejtelmes kijelentéseket tett. És hogy mindezeknek önmagával szemben is súlya legyen, kinevezte magát érdekesnek és különcnek, nem is gondolva arra, hogy ebbéli minősége kifelé egészen más megállapításban sűrűsödik össze. Filodémosz, kifelé, nehéz fiú volt; Filodémosz spártai elvei kifelé sűrű és nyúlós fontoskodásban mutatkoztak meg, férfias és megrendíthetetlen elhatározásai pedig, ugyancsak kifelé, gyakran a tizenhat éves ifjú új életprogramjának el-elcsukló, kettős hangon tett kinyilatkoztatásaihoz voltak hasonlók. - És itt azután érthetővé is válik részint az, hogy Filodémosz később valóban is, a saját akaratán kívül is elszigetelődött a szeretetreméltóság tökéletes hiánya miatt, részint meg hogy Miklós, aki ennyire ismerte őt, miért vonzódott hozzá olyan elementáris erővel: Miklós az igazi Filodémoszt szerette, nem pedig azt, akivé ő önmagát félig tudva, félig öntudatlanul, stilizálta. Voltak pillanatok, amelyekben egy-egy ilyen emésztési jelenet, vagy a bölcselő más formátlansága nyomán szinte a gyűlölet árnya suhant át az ideges és minden ízében úri érzésű fiatalember lelkén, de azután ismét lesimított mindent a becses, meleg tudat, hogy ez az ember az egyetlen, aki ismeri őt, ez az egyetlen, aki vele együtt tudja és érzi, hogy neki, Miklósnak, végzetszerűen kell továbbmennie a pusztulás felé, mert a visszafordulás üres, kietlen és szomorú. Csak ők ketten tudták, hogy Miklós pusztul, hogy a lelke elrongyolódik, mert naponta elpattanik benne egy-egy szál, amely azt az őt környező világhányadrészhez erősítette. Csak ők ketten tudták, hogy az éjszakai könnyek, a hangtalan, titkos jajveszékelések ezeket a szálakat össze nem ragasztják ismét, hogy megállni csak az tud, aki kiszúrja a tulajdon szemeit és ólmot önt a tulajdon fülébe, hogy ne lásson és ne halljon, mert aki látni és hallani akar, annak mennie kell tovább az ismeretlen úton. És csak ők ketten tudták, hogy igézetes sorsuknak ezek a kijelöltjei, tudva vagy csak sejtve, de önként mennek előre a ködös lankaságon, mert látni és tudni akarnak, hogy ezek nem félnek a poklok tüzétől sem, mert abban is a nagy világosságot óhajtják. - Nem volt szó közöttük soha ilyesmiről, de mindegyik tudta a másikról, hogy az viszont mennyit tud őfelőle.

Amikor a feketét megitták, Filodémosz szétsodorta a bajuszát, csettentett a nyelvével és azt mondta:

- Ez jó volt! Ezt szeretem!... Jó feketét csak az asszonykánál lehet inni!

Amáliát asszonykának hívta, amivel a házban való bennfentes voltát akarta önmaga és esetleg a többi vendég előtt dokumentálni. Azután felállt, ugyancsak a bennfentesek előrehajló, biccentő lépéseivel odament a pohárszékhez és elhozta a konyakot. Amáliát és az édesanyját ezek az ártatlan kis bizalmaskodások is bosszantották, Miklós azonban szerető megértéssel gondolta: mennyi lelki melegség forrása lehet az efféle színes apróság az elhagyott, egyedülálló bölcselőre nézve, akiről még azt is tudta bizonyosan, hogy regényes és akarva-reménytelen ábrándokkal környezi a feleségét.

A hölgyek felálltak és Amália kissé csípősen azt mondta a férjének:

- Mi most magatokra hagyunk benneteket! Bölcseljetek! Mi az ilyesmihez nem értünk!

Miklós idegesen felelte:

- Kedves Amélie, ezt a tréfát már többször megcsinálta, pedig láthatja, hogy méltatlanokra pazarolja az espritjét!... Nem lennék tolakodó, ha azt indítványoznám, hogy talán inkább a megfelelő borokról és ilyesmiről szíveskedjen gondoskodni!?

A fiatal asszony mélységes szemén apró homály suhant keresztül; végtelenül bántották őt ezek a formátlan fölényeskedések. Miklóst magát is bántotta a tulajdon hányavetisége, de voltak percei, amelyekben képtelen volt úrrá lenni maga felett.

Amikor az asszonyok elmentek, Filodémosz fel-alá járt a szobában, pár pillanatig hallgatott, majd a torkát köszörülve azt mondta:

- Nem kellene, barátom, nem kellene!... És főként énelőttem nem!... Mert bár nem vagyok idegen nálatok, de viszont...

Miklós végigdobta magát a kereveten.

- Ha édeskés vagyok - mondta már megint elméskedve -, önmagam undorodom magamtól. Ha fanyar vagyok, azt, egészen érthetően, a feleségem nem szereti! Végül, ha ízetlen vagyok, az mindkettőnket elkedvetleníti!... Mit tegyek?

- Légy... jóízű!... Hö... hő!

- Lásd - mondta Miklós, most már őszintén nevetve -, ilyenforma az, ha a bölcselő elméskedni akar... Brrr... jóízű!... Hát van undorítóbb, mint a jóízű ember?... Várj csak, itt jut valami az eszembe, bár igazán csak az eszmetársulás során, mert hiszen itt most egészen másról lett volna szó közöttünk. Emlékszem, hogy amikor gyerekkoromban kezembe került egy-egy Jókai-regény és olvastam a jóízű, anekdotás öregurakról, akik öcsémuramnak szólították a jurátusokat és a csibukjaik borostyáncsöcsét szopogatva, tréfás eseteket meséltek nekik az egyszeri cigányról és a zsidóról, vagy éppen azt is elárulták gonoszkodva, hogy a dévaj legátus hogyan fogta meg a tiszteletes úr szakácsnéjának a lába szárát, miközben az asszonyok sikongva rebbentek szét - mindég arra gondoltam, hogy minő gyönyörűség lehetett ott lenni e jóságos, jóízű öregurak között, akik kérés nélkül is háromszor elismételték az anekdota csattanóját és hogy egy-egy ily téli este emléke mily sokáig bolyonghatott még az ódon kúria környékén, be-benézve az ablakon, hogy újra láthassa a nevető arcokat, a csínytevő egymást-lökdöséseket... Te Filodémosz!... Képzeld el, ha most ide hozzánk csak becsosszanna egy ilyen jóízű öregúr, leülne oda az anyósom karosszékébe és nagy harákolások és boros szörcsögések között harminckilencszer egymásután elmondaná annak a közmondásnak az eredetét, hogy nem úgy verik a cigányt, vagy még humorosabban és jóízűbben: a csigánt!?... Vagy, várj csak, mondok még egyebet is, hanem csak halkan, mert félek, hogy Beöthy Zsolt meghallja és fejbeüt csontos öklével, vagy Gyulai Pál szelleme az éjszaka megrángatja a fülemet... Az elmúlt hét egyik estéjén színházban voltam, a *Cornevillei harangok* előadását néztem végig, és a Gáspár apó dala, tudod az, hogy:

Halljátok, ti járókelők,
Ezt a régi normandi dalt:
A király varrat katonáinak
Szép csákót és süveget...

nagyon elszomorított, mert az apámra emlékeztetett, aki még gyerekkoromban felhozott egyszer Pestre és ővele együtt hallottam ezt a dalt először - színház után néhány jó barátommal együtt elmentem vacsorázni, miegyéb, bizony szinte hajnal volt már, amikor hazavetődtem, de a Gáspár apó dala nem ment ki a fülemből. Nem mertem lefeküdni, mielőtt el nem felejtem, azért kutatni kezdtem a könyvtárban és Mikszáth egyik kötete került a kezembe. *A vármegye rókája* című elbeszélést kezdtem olvasni és az ilyenformán kezdődött:

- Egészen más idők jártak, más emberek uralkodtak akkoriban. Élő ember alig emlékszik már arra a boldog korra, mikor egy váltógaras volt a bor iccéje, mikor az volt a legjelesebb szónok, ki a legnagyobb bunkós bottal jött a megyegyűlésre, a legtekintélyesebb férfiú, kinek leg-

különb tajtékpipa lógott a szájában s az tartatott a legszabadelvűbb hazafinak, aki legszebben fütyölte a Rákóczi-nótát...

- Tudom: unalmas, ugye? - mondta Filodémosz nevetve és kiitta a borát.

- Nem... ez az *unalmas* szó itt nincsen egészen a helyén! - felelte Miklós elgondolkozva. - Talán helyesebb, ha azt mondom, hogy reménytelen, vagy még inkább: tikkasztó, olyan mint a napégette mező, amelyen mire átjutsz, a te fejed is lebillenik, mint az esparzett kelyhe... De félre ne érts: nem a fájó visszaemlékezésektől, hiszen az a szolgabírói világ förtelmesen ostoba lehetett, eltekintve attól az egyetlen gyönyörű kvalitásától, hogy akkoriban a disznó parasztot még üthették, mint a répát, ami ma már, fájdalom, lehetetlen - hanem attól a gondolattól, hogy valaki a tollal, az emberi lélek villámhárítójával, a körmét piszkálja.

- Nem, nem, ne szakíts félbe, tudom, hogy zagyva, beteges hánykolódás mindez, de nincs nyugta a lelkemnek, amíg ki nem ürítem belőle azt a meleg, sűrű váladékot, amelyet annak még a másvilágról hozott sebe termel ki magából!... Nyugtalan és ideges vagyok... de várj csak: azt akartam mondani, hogy én még nem írtam életemben semmi mást, csak néhány levelet, de azokban nem azt írtam meg, hogy a Turhándi bácsi, a nagyeszű zalai vicispán milyen pompás tulipánokat tudott köpködni maga köré, hanem azt, ami a lelkemet égette, vagy a szívemet táncra penderítette!... Mert ez minden, egyéb nincsen is: ha szétdobálod Dickens *puszta ház*-át, odalenn a pince sötét boltozatai alatt feltétlenül megtalálod a gyémánttá dermedt emberi szívet; Dosztojevszkij Marmeladowjának undorító vackát éjszakánkint emberi lelkek táncolják körül és hintenek rá virágozom, de a nagyeszű Turhándi bácsit hiába fűrészeled szét ezer darabra, nem találsz benne mást, mint öt krajcár ára penészes fifikát, meg a tegnapi töltött káposzta roncsait, amivel torkig ette magát! Minden otromba márványtuskó közepén ott áll a milói Vénusz, csak éppen annyit kell tudni, hogy mennyi márványt kell leválasztani az isteni testről. Praxitielész egy hajszálnyival sem üt le belőle többet vagy kevesebbet, te pedig soha meg nem találod őt, ha a körmöddel téped is a hideg követ!... Pedig milyen rettenetes az, ha az ember nem találja meg, akit keres!... De lám, már megint másról beszélek, legalább is úgy látszik és úgy hangzik, ugye, pedig hidd el: úgy érzem, hogy amikor a gondolataim így vonaglanak, akár a vidatánc betegei, akármiről szólok is, mindig csak arról az egyről, arról az egy bizonyosról beszélek, ami nem hagy nyugton, ami egyre ösztökél, hogy menjek el innen valahová messzire, nem tudom, hogy hová és nem tudom miért és azt sem tudom, mi az a titokzatos valami...

- Azt hiszem, nem is fogod tudni soha - mondta Filodémosz szomorúan -, amíg az érzéseidet meg nem fegyelmezed! A gondolat az érzésnek csak az unokája, az érzés a nemtő és a te érzéseid között egyenetlenség, vad zűrzavar tombol... Láttam és hallottam az előbb is, amikor a feleségeddel...

Filodémosz lehajtotta a fejét és az asztalterítő ráncaiból hegyes-völgyes vidéket gyurmált és annak közepére odatette házikó gyanánt a borosüveg dugóját. És abban a házikóban lakott volna ő... együtt... Amáliával... Silánynak és selejtesnek érezte magát, mert rajtakapta a gondolatait, hogy az egri bikavér sötétvörös hullámain egyre közelebb ringatóznak a halványarcú asszonyhoz... És rajtakapta magát a ravasz fondorlaton, amellyel őreá fordította a szót, és azt is csak most tudta meg, hogy lelkében már régen készült a percre, amelyben kicsalja Miklósból a vallomást, hogy láthasson, tudhasson mindent, mert fülledt, magányos éjszakáin nem egyszer kellett arra gondolnia, hogy talán éppen most, ezekben a percekben pirul ki az indulattól a kis bálvány hófehér arca...

A koratavaszi alkonyat már kezdett leszállni; az árnyék egyre magasabbra siklott felfelé a falakon.

- Tudom, hogy utánarepülnél, ha átszállna a másvilágra - mondta Filodémosz szomorúan -, és azért mégis sebzed és mérgezed a lelkét!... Mert az érzéseid olyan homályban bolyonganak, aminő itt borul most kettőnk fölé...

Miklós felemelkedett fektéből, odament az asztalhoz; teletöltötte a poharát, magasra emelte, azután halkan azt mondta:

- Nem, Filodémoszom, nem úgy van!... Ez a kérdés világos és tiszta, mint a nyárdéli nap!... Való igaz, kétségtelen, hogy utánaszállanék, mert jobban szeretem őt, mint talán az édesanyja, de itt, ebben az életben már sohasem lehet közöttünk másként, mint amint van!... Mert csak a lelkét szeretem!... Mi ketten: te és én, mi egyek vagyunk, mi tudhatunk egymásról mindent... lásd: egyszer beteg volt szegényke, a halált emlegette, megtépdeste a lelkemet és azóta - vége!

Kihajtotta a poharát, amit eddig szórakozottan vizsgálgatott, azután zsebre tett kézzel fel-alá kezdett járni a szobában. Odakinn, a rügyező fák világoszöld lombjai között dideregve csipogtak a verebek; az eső lassan szitálni kezdett.

Akkor felnyílt az ajtó és Amália lépett be rajta. Már elfelejtette a kesernyés hangulatot, amelyet onnét vitt ki magával közülük, már ismét a régi Miklóshoz jött vissza és a csodálatos bölcselő még csodálatosabb bogarai is messzire elszálltak a lelkétől.

- Miért ültök itt sötétben?... olyan félelmes és hideg ez a félhomály!

Felgyújtotta a lámpát, odament a férjéhez, megsimogatta összekuszált, a bortól már csapzott haját és szelíden azt kérdezte:

- Küldessek be még bort, vagy talán elég is volt már?

Miklós megcsókolta a kezét és tréfás-vitézkedve azt mondta:

- Amint ön is tudhatná, mélyen tisztelt asszonyom, csodálatos kis skarabeuszom, a borból sohasem elég!... Küldessen be még vagy két üveggel, azután majd beszélhetünk a fegyverszünetről!

Amália kisietett, de az ajtóból tréfásan megfenyegette a férjét.

- Az én árva fejemmel nem törődik senki, az én hajamat nem simogatja meg senki! - mondta Filodémosz tréfásnak induló, de komollyá savanyodó hangon. Csak ennyit akart mondani, úgy gondolta, hogy a többit majd csak önmagával beszéli meg; észre sem vette, amint kicsúszott a száján:

- Ha az enyém volna, a tenyeremen hordanám, ha pedig...

Észbekapott és szégyenteljes megdöbbenéssel elhallgatott.

Miklósnak a bortól már lázban égett a szeme; elnevette magát, odament Filodémoszhoz, vállára tette a kezét és mosolyogva azt mondta:

- Szegény, szegény bölcselőm te!... Látod, a filozófia száraz kenyér!... Hidd el, hogy jobb a pecsenye! Tudod mit... súgok neked valamit!

Tölcsért csinált a tenyeréből, odahajolt a bölcselő füléhez és valamit súgott neki.

Filodémosz arca halotthalvány lett. Felállt és merőn nézett Miklósra.

Az végigsimogatta remegő kezével a homlokát, lenézett a szőnyeg arabeszkjeire és halkan azt mondta:

- Filodémosz... ha te olyan okos volnál, amint az egy Filodémoszhoz illik, nagyon jól tudnád, hogy addig úgysem lesz nyugtom, amíg az ördög el nem visz magával!

2. A nagyhét

Tavaly hallottam, hogy a Balaton-parti Arács községben meghalt az öreg Réz zsidó.

Ha utánaszámítok, lehetett kétszáz esztendős, amikor elhalt, mert már az édesapám is olyan vénnek ismerte, mint mi gyerekek, amikor a nyarakat odakint töltöttük az arácsi szőlőben. Még a taplósapkája is ugyanaz volt - milyen szomorúan lóghat az most a fogason!

Riesz Salamonnak hívták, de az arácsi parasztoknak könnyebb volt a Réz, az ő pátriárkai flegmájának meg teljesen mindegy volt - miatta akár pakfon-zsidónak is hívhatták volna, csak nála vegyék az ostornyelet, meg a pálinkát. Pedig ha a parasztok már mindenáron valami fémről akarták elnevezni, inkább hívhatták volna aranyzsidónak, mert aranyból volt annak mindene. Arannyal volt befoltozva a feje ott, ahol a púpos Pálfi beverte, amikor az egyik jókedvű gazda elhitette vele, hogy a Réz olyasmit suttog felőle, hogy vasárnaponkint új, díszesebb púpot srófol a hátára, ahogyan más az ünneplőjével teszi. - Aranyból volt a fél fogsora, a pápaszeme foglalatja, az órája, a lánca, az óriási pecsétgyűrűje, azután meg aranyból volt a szíve, legfőként pedig az esze.

Különös ember volt: mintha valamelyik középkori rabbi lelke lakott volna benne. Mindenkiről tudott mindent, mindenkinek még a legbensőbb családi ügyeiben is ő ítélkezett - bármi történt légyen is: a különböző véleményekre ő tette fel a koronát. Hanem sohasem mondott valami pozitívumot, sohasem mondta, hogy ez fekete, ez jól van, vagy ilyesmit, ő mindég tekervényes példabeszédekben, parabolákban szólt, vagy mielőtt nyilatkozott volna, elmondott valami bonyolult történetet, mint Seifensteiner Salamon és csak azután alkotta meg a párhuzamot a történet és a szóban forgó esemény között. Semmi a türelméből ki nem hozta és bármi történt is, ő előbb mindenből leszűrte a tanulságot, és csak azután tett-vett, intézkedett. A parasztok gyakran megpróbálták nyájas szavakkal félbeszakítani: hogy a karádi nyavalya essen abba a bóherba, ne arról meséljen most, hanem adja már azt a kocsikenőt! - nem ért semmit.

Az érettségit követő nyáron egyszer onnét a szőlőből bementem, nem tudom már miért, a városba és csak estefelé sétáltam ki megint gyalog. De elszámítottam magamat és már csillagos éj volt, amire kiértem. A nyaraló zárva volt; sehol senki. Nyomban tudtam, hogy bementek Balatonfüredre cigányt hallgatni és hogy éjfél utáni egy óra előtt nem is jönnek majd haza. Nem tudtam mit csinálni, besétáltam Arácsra, mert jövet láttam, hogy a kocsma még nyitva van.

Rettentő füst volt odabenn, pedig csak ketten voltak: a Réz zsidó, meg a Danka Imre, a valaha vagyonos felvégi gazda, aki azonban akkoriban már erősen csúszott lefelé. Kártyáztak, ahogy később láttam: huszonegyeztek. Az öreg zsidó nagyon elcsodálkozott, ahogy engem meglátott, de aztán elmagyaráztam neki a dolgot, kértem egy félmessző bort és amikor elhozta a moslékszínű zagyvalékot, leültem egy távoli asztalhoz és a kezemre támasztottam az államat, mintha nem látnék semmit.

Danka előtt már csinos halomban állt a pénz, de egyébként is tudhattam, hogy nyer, mert nagy hangon beszélt, szakadatlanul ivott és bosszantotta partnerét, aki azonban csak egykedvűen mosolygott.

Réz adta a bankot és ilyenforma párbeszéd folyt közöttük:

- Tízes... fizess! - kiáltotta diadalmasan Danka, ahogy az ászra rákapta a tízest. - Lássa öreg, ez nálam már csak így megy!... És tudja miért?... Mert merek játszani!... Nem úgy, mint maga, hogy két vas, négy vas!... Adja csak ide azt a koronát!

- Tessék! - mondta nyugodtan az öreg zsidó. - Mármost mit tesz a szomszéd úr?

- Most?!... Hát mennyi a bank?... Húsz krajcár?... Én ilyen vacakra nem játszom!... Hanem tudja mit?... Mennyivel is tartozom én magának még a régiből borért?... Ugye, három forént hetvennel?... Nohát, csináljunk duplasemmit!... Ha maga veszít, nem tartozom semmivel, ha én veszejtek, azon módon kifizetem a dupláját!... Ehun a pénz!... Jó?

- Legyen úgy, ahogyan maga akarja! - mondta Réz.

Pár pillanatnyi csend állt be, azután Danka felugrott, döngetni kezdte az asztalt és az örömtől szinte magánkívül kiabált:

- Hát nem tartozom!... Nem tartozom semmivel!... El ne feledje, Réz úr!... Hát így van az, akinek van szíve!... Nem is úgy kell ám, hogy két vas, meg négy vas!... Tanuljon tüllem!

- Hja bizony, így van ez, kedves szomszéd uram - mondta a Réz bölcselkedő hangon. - Aki játszik, az fizessen is!

- Jajajaj! Csak ne nyavalyogjon! Csak azt ne! Nem vénasszony maga! Lássa, énvelem már sok minden megesett, de én még sohasem nyavalyogtam!... Hát most majd én leszek a bankos!... Efforint a bank... mi a tét?

- Ilyesmit sem lát mindenki - gondoltam magamban, - egy falusi zsidó kocsmáros, aki a vendégével huszonegyezik!... Hát most már ezt is láttam és elég is volt belőle!

Leakasztottam a fogason függő megbarnult, összekunkorodott újságot.

A V***-i Közlöny valamelyik múlt évi száma volt, azt kezdtem olvasni. Rendkívül érdekeltek az izgatóbbnál izgatóbb hírek, hogy az enyingi járás főszolgabírája az egész járás területére elrendelte az ebzárlatot; a devecseri főállatorvos az immár fenyegetővé váló marhavész meggátlására megtette a szükséges lépéseket - szinte magam előtt láttam a kis Becsákot, amint félméteres lábacskáival éppen a szükséges lépéseket teszi - végül hogy Tarhonya Pilátus tótvázsonyi születésű, harminchat éves róm. kath. csavargó ittasságában belezuhant a cseszneki emésztőgödörbe, de úgy kell neki, majd máskor nem issza le magát! (A Szerk.) Szemem előtt már kezdtek megjelenni azok a violaszínű gyűrűcskék, amelyekkel az álom szokta eljegyezni magának a kiszemelteket, amikor hirtelen vad csörömpölés zavarta meg remetei magányomat.

Felkaptam a fejemet és a kártyázókra néztem.

Danka Imre csapott öklével az asztalra, hogy az üres poharak mazurkára lendültek.

A pénzhalmocska már eltűnt előle és az arca sárga volt a méregtől.

- Átkozott lapja! - kiáltotta dühösen -, ez a piszok makkalsó már negyedszer jön közibe a disznónak meg a tízesnek!... Hát fuccs és megint fuccs!... Most már nincs többem, mint hat krajcárom!... De az adósság levan... mi?

- Levan, persze hogy levan! - mondta mosolyogva a zsidó. - Hanem most menjünk aludni, Danka szomszéd, majd legközelebb folytathatjuk!

- Ahá!... Most már menjek haza, ugye?... Hat vassal a zsebemben!?

- Hja - mondta a Réz, bibliai mozdulattal emelve fel barnává aszalódott mutatóujját -, mondtam az előbb, hogy aki játszik, az fizessen is!... Különben is azt mondta Danka szomszéd, hogy maga nem szokott nyavalyogni, panaszkodni!

- Ejh! - legyintett a paraszt indulatosan -, maga mindétig csak tudományoskodik, mindétig csak illen bölcsességeket mond!... Könnyű magának, maga csak szipákol, csak igazgatja az ókuláját, csak adogatja el a subikszot, azután egyre csak gyarapszik!... Éntülem meg, akármit csinálok, csak elmegy, elmászik a pénz!... Hej, Réz bácsi, amikor az én édesapám, az isten

nyugosztalja meg szegényt, hazajött a vásárról, nekünk gyerekeknek, pedig hatan voltunk, mindegyőnknek egy-egy ezüstforintost adott csak úgy játszani!... Millen világ is volt az akkor! Ha a forént elveszelődött, hát az sem volt baj!... Azt szokta mondani, hogy terem ott még több is, ahol ez termett!... Hát így tett és azután azért mégis mindétig csak többje lett nékije!... Én meg, ha az ujjamat levágom is, egyre csak szegényebb leszek!... A lovasi dűlőt már elette a fene, nemsokára a kövesire is rákerül a sor! Erőszakkal nem rángathatom elő a földből a búzát meg a rozsot, az úristennel sem neszezhetek, hogy miért nem bánik velem is úgy, mint mással. Ha valamihez kezdek, abba belekőtözik a ménkű, ha jádzom, csak veszítek, lassankint semmim sem marad, és amúgy is érzem itt bejürű, hogy utóvégre is egészen komisz, alja ember leszek!... Maga okos ember, Réz szomszéd, maga mindenre tud bölcsességeket mondani, hát mondja meg nekem, miért van ez így énvelem?

Az öreg Réz feltolta a pápaszemét a homlokára, kissé gonoszkásan mosolygott, majd hófehér szakállát vakargatva, azt felelte halkan:

- Hát tudja, Danka szomszéd, ez attól van, hogy maga ezt *most*, éjfél után, *itt* a kocsmában és *így*, pityókásan kérdezi!... Megértett engem?

Danka Imre bambán bámult az öreg zsidóra, hümmögött valamit, aztán elkotródott.

Miklós hajnalban azt álmodta, hogy a kis skarabeusz egy rózsalevélen ellebegett hozzá, újra megsimogatta a haját, mint délután, azután szállani kezdett fel a magasba. Kitárta feléje a karjait, de azok tehetetlenül visszaestek, a szeméből izzó könnycseppek folytak alá, de mindez hiábavaló volt, mert a rózsalevél-hajócska csak egyre magasabbra emelkedett, amíg végül eltűnt, és azután már nem volt sehol semmi, csak valami zörögve, nehézkesen gurult feléje a padlón és ez a filozófus humorkás nevetése volt: hö... hő... hö... hő!

Verejtékezve ült fel az ágyában és nem tudta: végigálmodta-e már egyszer mindezt, vagy csak most álmodta azt is, hogy egyszer már látta ezt a képet?... Nehéz, homályos körvonalú töprengések között aludt el újra és a reggeli álom sem hozta meg a lelke békességét. Nehezen várta a percet, amelyben majd újra együtt lehet a titokzatos, szomorú kis kivétellel, hogy megbánó, hangtalan rimánkodásait odafonhassa törékeny dereka köré és hogy a régi, meleg közelségbe lophassa vissza magát hozzá, de ennek is másként kellett történnie.

Amikor Amália bejött hozzá, mosolyogva fogadta őt, de érezte, hogy ez a mosolygás lassankint keserű hiábavalósággá dermed az arcán és ebben a percben azok a csicsóné-cukorból készült lárvácskákra kellett gondolnia, amelyeket gyermekkorában krajcárjával vásárolt a Bokrosi fűszeresnél és amelyeknek arcvonásai, két ujjának nyomása alatt, mosolyra húzódtak, de nyomban visszaszigorodtak ismét, ha visszapattanhattak eredeti helyzetükbe. - Amikor a fehér arcú csodabogár odaült az ágya szélére, fájdalmas, vergődő vágyat érzett, hogy aranyhímzésű szőnyegeket teríthessen a lába alá és azokon összehalmozhassa minden császárok legdúsabb ajándékait, de amikor rájött, hogy a pompás amforákkal és gyémántos diadémokkal is csak a saját érzéseit akarta volna megvesztegetni, egy pillanatra a menekülés lázas vágya lepte meg. És ez volt minden pillanatai között a legfélelmesebb, mert ebben kellett megtudnia, hogy hiába minden, mert ez az igazi kis skarabeusz, amelyik ott ül az ágya szélén, nem pedig az, amelyik után, hajnali álmában, oly esengve, a melle boltozatát fenyegető zokogás között tárta ki a karjait... Az a kis skarabeusz az ő vergődő lelkéből merült fel, mint Anadyoméné a habokból, *ez* pedig, szegényke, született, mert egy vidéki árvaszéki elnököt egy estén orvul megszállt a szerelmes ösztön... De nem volt menekülés és ezért a lelke egyre inkább összeroggyant, egyre tehetetlenebbül vergődött, most már lealkudott önmagával egészen azoknak, az életben csak félig és csak néha fontos embereknek a példájáig, akiknek a

közelségét valaha sóvárogva kívánta, de akik aztán egyszer mint sohasem látott idegenek tértek vissza hozzá. Hogy miért, azt nem tudta meg soha és legmélyebb elmerüléseiben sem tudta a gyanúját elszakítani a parasztfurfanggal kifaragott, rosszindulatú mennyei kampósbottól, amelyik az embereket szétpiszkálja egymás közelségéből.

Ezen a napon különben várt reá még egy kanálnyi ebből a titokzatos keserűségből.

Eljött a nagyhét.

Ezt az időszakot a testvérek mindig együtt töltötték - ezúttal is Sámuel, akinek lelkében legtovább maradtak meg üdén a régi érzések, eljött az öccsét meglátogatni. Vacsora után érkezett egy csésze teára.

Miklós szeretettel sietett eléje, átölelte és azután faggatni kezdték egymást a dolgaik után. De az ilyesminek hamar a végére lehet jutni, azt a drága ajándékot pedig, hogy hallgatva is egymás közelében lehessenek, elvették tőlük az élet megváltozott viszonyai, amint az egyik vendégül ment a másikhoz. Amália végtelenül szerette a sógorát, és ez sokat lendített az ügyön, de azért így is voltak pillanatok, amelyekben Miklós lopva rápillantott a bátyjára: mennyire hasonlít ez az én vendégem ahhoz, akivel valaha ikerszerűleg össze voltam forrva!... Ugyanaz minden vonása, a hangja, minden mozdulata és talán valóban ő is az és én csak azért nem tudom felismerni, mert a haladó idővel magam is külön-valakivé lettem!

A Szmolenszkyek egyik ősi tradíciója szerint az asztal csak akkor volt teljes, ha rajta ott állt a kellő mennyiségű bor - ez azután elintézte a távolságokat. A kis skarabeusz időközben elálmosodott, és a ringó hintaszékben elszundított, a testvér már szinte ment volna, amikor hirtelen a maga izzó szerelmére, a tudományra fordította a szót és azután ismét órák hosszáig sem tudtak elválni egymástól.

Hajnali három óra volt, amikor Sámuel a kapun kilépett.

Miklós már ott várta őt a nyitott ablaknál és a tekintetével elkísérte, amíg befordult az utcasarkon.

Akkor lehunyta a szemét és a pompás tavaszi éjszakában bebolyongta azokat a tájakat, amelyek szóba jöttek közöttük. Járt a csodálatos Yellowstone őserdeiben és múltakra vágyó lelkével ott, az ezredéves fák alatt összetalálkozott a nyers, hazátlan kalandorokkal, akik mint aranyásók és erdőirtók egyre inkább nyugat felé vonulva először látták meg ezt a csodavilágot. Mint másokban, akik forróbb vérrel születtek, őbenne is élt a kalandvágy és időnkint felébredve csiklandozni kezdte a lelkét, ezért most a magányos, csendes éjszakai percekben el tudott gyönyörködni azokban a képekben, amelyeket a fantáziája festett eléje, de nyugtalan lelke itt is elrontotta a dolgot, mert nyomban azután arra kellett gondolnia, hogy azok, akiket most a romantikával övezve léptet el maga előtt, éppen azok, ugyanaz a gyülevész, söpredék népség ölte meg a romantikát ott az ezeréves eukaliptuszok tövében, az ősrengeteg csodavirágokkal hímzett szőnyegén. Akkor már forrt a lelke, hogy így önmagát emészti és minden kis mámoros szédüléséből önmaga rázza fel magát. De már nem volt menekvése, amíg a gyilkos méregbe egészen bele nem fúródott... Tisztán látta maga előtt a barna pofájú csőcseléket, amint gázolja otromba csizmájával az isteni orchiszok gyenge testét, hallotta a dryádok, a nimfák és oreádok sikoltó zokogását, amint futva futnak egyre beljebb a sötét rengetegbe a röhögő banditák elől... Az ember a legförtelmesebb mindenek között és ennek a förtelemnek a söpredéke...

- Tisztára őrült vagyok! - mondta indulatosan, visszalépve az ablaktól. - Amikor más békességben hagyna, akkor magam gyilkolom magamat!

Elővette Goncsarov tikkasztó regényét, de a betűk összefolytak a szeme előtt. A méreg még nem szívódott fel a lelkében: pimasz sihederek, fütyülő utcakölykek táncoltak előtte, vinnyogó röhögés közt köpködve le Bouillon Godofréd vértes vitézeit, akik a segítségére siettek, amíg a

félelmes félistenek lángvörös arccal menekültek vissza a szivárványos középkorba... Régi sebek tépődtek fel a lelkén, amelyekről már nem is tudott, amelyeket olyankor kapott, ha egy-egy szemtelen fickóval volt találkozása, nagyszerű megtorlások kápráztak át a képzeletén, de azután mint hiábavalókat elűzte őket magától, mert a piszok mindent benyel és a helyükön nem maradt más, mint a csüggedt szomorúság, hogy minden, ami kedves és szép, elkallódik, szétrongyolódik... Visszaemlékezett, hogy elmúlt nyári éjszakákon mennyi szívbeli melegséggel tudta ismételni önmagában a félelmes, titokzatos várnaggyal folytatott egy-egy fölényes, úrian-könnyed és kissé leereszkedő párbeszédét... talán kicsinyes és gyermekes volt mindez, de szép volt és boldogító, mint az erő és a bátorság minden hajtása - most pedig vissza kell emlékeznie: hányszor torpant össze a lelke a szennyes, fővárosi emberáradat hullámai között.

- De mit is csinálhat most a várnagy, ez a Casanovába oltott Cagliostro?... Kitől pénzel?... hány hektoliter pálinkát ivott meg azóta?... Odalenn már ismét lobog a tavaszi nap, ezer színben tündöklik a Balaton tükre... és a kis vadmacska...

Kellemes borzongás járta át a testét, de hirtelen elfordította a gondolatait a boldog tájaktól, mert fáradt és szomorú volt, és féltette a nyugalmát. Újra kihajolt az ablakon és most már zavartalan álmodozással kelt útra ismét... Ezúttal a Sierra Nevada jeges ormain bolyongott és a Csendes-óceán felett leáldozó nap tűzvörös fényénél áttekintve a végtelent, látta, amint a hegyóriás Los Angelesnél beleszalad Észak-Amerika kígyónyelvébe, a tengerbe nyúló Kaliforniába, hogy annak végén hirtelen megálljon, és a Szent Lukács-fokba meresztve még egyszer az erejét, tiltakozzon az óceán hatalma ellen. A kiágazása pedig ezalatt már Logánnál elválik tőle, és befelé veszi az útját a kontinens irányában. Ez az óriási Rocky-Mountains, a Sziklás-hegység, amely ahogy elhagyja az angolszász területet és Kalifornia mellett kikanyarodik az öböl belső tengerpartja felé, felveszi a Sierra Madre nevet. Jelzi, hogy nemsokára spanyol területre ér, sőt már ott is van: Mexikóban. - Acapulco felett megint magasra felnéz haragos fehér fejével és ötezer-háromszáz méter magasságból kémlel körül, hogy merre induljon tovább. Yucatannál leli meg az útját, és ott halad tovább, most már óvatosan, keskenyen, egyes szűk helyeken szinte úgy, mint a kötéltáncos ott a két óceán vízsivatagja között. De azután hirtelen megnagyobbodó erővel csap le Dél-Amerikára. Apró hegység álruhájában átpanamázta magát a Panama-földszoroson és most már Venezuelában van, jó földön, kreol földön, vad földön: égnek ökleli tehát megint a fejét. Felujjong örömében megint ötezer méter magasságokra, és amikor legyőzte az egyenlítőt, akkor hatezerháromszáz méter magasságból, a Csimborasszó ormairól kiáltja bele Dél-Amerika spanyol-portugál világába: itt az igazi hódító, aki erősebb Corteznél! - És ő, aki a Rocky-Mountainsben az angolszász földhódítás fegyvereivel, a vassal és a kőszénnel dolgozott, most áttér a spanyol hódítás rendszerére: tűzzel és emberpusztítással rohan tovább. Tűzhányóhegyek sorozatává válik, hogy spanyollá vált nevének, a Cordilleras de los Andes-nek, a karakterével is megfeleljen. A Csimborasszó, a Cotopaxi, az Illimani és végül a rettenetes Aconcagua, amelyik hétezer méter magasságban dühöng lánggal és kénnel: mind egy-egy lángtorka a spanyol conquistádorrá átvadult hegyláncolatnak... De az óceán azt mondja: csitt!... Két oldalról siet elő, hogy megállítsa a hatalmas dühöngőt és Patogónia csúcsánál elfogja. Az óriás beleharap sziklafogával az ellenségébe, a sós vízbe és a Magelhaes-szorosnál keresztülmarcangolja magát rajta, de a két óceán még egyszer megszólal, segítségükre jön már a Déli-sark jégvidéke is, és a Hornfoknál belefojtják a vízbe a zsarnokot... Talán a Déli-sark két dühöngő örege, a két jeges tűzhányó: az Erebusz és Terror hörgi el a halála utolsó hangjait!...[2]

[2] Ez a látomás visszaemlékezés testvéremre, Viktorra, a természet csodáinak aranytollú rajongójára. (Szerző.)

- El kell utaznom, új helyeket és új embereket kell megismernem - mondta Miklós hangosan -, mert ha itthon maradok és továbbra is sanyargatom magamat, elvisz az ördög!

Lefeküdt és boldog álmodozások között aludt el. Még az ébrenlét utolsó pillanatában is komolyan hitte, hogy el fog utazni, azt is határozottan vélte tudni, hogy az elutazása előtt tökéletes rendet kell teremtenie otthon, hogy nyugodtan kelhessen útra. Nem a birtokra gondolt, nem is hármas kis egységük célszerű adminisztrációjára a távollét idejét illetőleg, hanem a saját lelkületére, mert valóban tudta és jól tudta, hogy minden külön világ aszerint forog szabályosan vagy kapkodó összevisszasággal, amint a tengelye biztosan mutat egyazon irányba vagy tétován ide-oda lendül.

De mivel az ilyesmi ellensége a nyugodalmas, boldog álmoknak, ezt a kérdést elhalasztotta másnapra.

*

Már korán reggel, ahogy először felébredt és a padlón imbolygó napfénypocsolyákat nézegette, tudta, hogy mit kell tennie.

Pár nappal azelőtt, a Koronaherceg utcában, szembetalálkozott Lorschnernével, egy beteges, öregebb törvényszéki bíró fiatal feleségével, aki jogászkorában a kedvese volt. Az asszony két barátnőjével ment, és Miklós köszönését azzal a fölényesen lenéző mosolygással fogadta, amelyet minden asszonynak az ösztöne diktál, amikor a régi szeretőjével találkozik, ha az azóta már más asszonyt tett a magáévá.

Miklóst ez a sztereotip, ócska szerelmi szédelgés akkor felbosszantotta, de aztán elfelejtette az egészet. Hanem most, a napfényes, józan hajnalon ismét eszébe jutott minden, és akkor már készen is volt a tervével.

Még a mai napon fel fog menni Lorschnernéhoz - legjobb lesz a délutáni órákban, úgy mint régen, olyankor a legnagyobb magyar Bölcs Salamon, amint a férjet egymás között nevezgették, odabenn eszmecserél a tisztviselő-kaszinóban az ötödéves korpótlékról -, az asszonytól visszakéri a régi szerelmes leveleit, azokat azután este, a lefekvés előtt, a kellő előkészítés után, térden állva át fogja nyújtani a feleségének azzal az ünnepélyes kijelentéssel, hogy a kis skarabeusz valóban csodalény, aki vissza tudta őt tartani a kárhozattól, azzal aztán az alvilág felé vezető útról lekanyarodva nekivág egyenesen a Sierra Nevadának.

És mennyi lelket gyönyörködtető mellékzönge fogja kísérni ezt a nagyszerű indulót!?...

A régi szerelmes asszony, amikor ő megjelenik, meg lesz győződve, hogy a múltkori találkozás újra fellobbantotta szívében a régi szerelmet, hogy a fiatalember most Canossába jött őt meglátogatni, majd begyeskedik, kéretné magát, hanem akkor ő finom mosollyal útját vágja az egésznek, és kijelenti, hogy a leveleiért jött... Stílusos és fontos pillanat lesz, főként pedig ezzel aztán sztornírozva lesz az a keserű méreg, ami a múltkori mosolygás nyomán gyűlt össze a lelkében.

Tíz óra volt, amikor újra felébredt. És amíg rendbe szedte magát, a tervét a legapróbb részletekig kidolgozta magában. Tudta, hogy melyik ruháját fogja felvenni, milyen nyakkendőt fog kötni hozzá, és hogy azt a kissé betyáros, elegánsan gyűrődött nemezkalapot fogja feltenni a fejére, amelyik olyan jól illik kemény, mindent fitymáló Caracalla-arcához... Érezte, hogy megint gyerekeskedik, hazudozik, de azután pattantott az ujjával és azt mondta:

- Hja, édes barátom, mindent ízléssel, mindent artisztikusan kell csinálni!

Elpirult, megcsóválta a fejét, de azután csak elkezdte kirakni a szekrényből a tervezett ruhadarabokat... És ezen kár volna nevetni, mert te is így tettél volna a helyében, mi is és aki erőszakot tett volna önmagán, az tökfilkó lett volna. Mert nem az az igaz, hogy mindent artisztikusan kell csinálni, ez megint csak nagyképű fontoskodás, hanem az, hogy szamár, aki az itt-ott önként kínálkozó cseppnyi kis romantikát is elhajszolja magától.

Alighogy az ebéd utáni feketéjét felhajtotta, elsietett.

Ahogy odaállt a régi utcasarokra, ahonnét a legnagyobb magyar Bölcs Salamon távozását szokta meglesni, elszorult a szíve... Sápadt, hideg halottak jártak körülötte és bólogattak, hogy a csodatévő kis skarabeusz nem is élt soha, hogy csak álom mindaz, ami azóta történt, hogy ő utoljára itt állt az utcasarkon - azután átszorították hideg kezükkel a torkát, hogy a szeme is könnyes lett belé... felemelte az arcát, hogy ne lássa a sárga, hideg jövevényeket, de akkor a tavaszi nap áthasította a felhőkárpitot és az izzó nyíláson át a szabadság himnusza hullámzott feléje, és ez még szomorúbb, még reménytelenebb volt, mint a halottak dermedt csoportja.

Hanem amikor a törvényszéki bíró kilépett a kapun, és sürgősen megindult a kaszinója felé, Miklóst kellemes izgalom fogta el. Régi képek, halk suttogások keltek életre az emlékezetében, de ennél is több bajt okozott az, hogy elérkezett hát a perc, amelyben valóra kell váltania, amit oly örömmel határozott el magában, szerető gondossággal dolgozva ki annak minden részletét. Hanem ha jól emlékszem, a klazomenaei Anaxagorasz már Krisztus előtt négyszázötvenben tudta, hogy az elhatározástól a cselekvésig hosszú az út, és hogy ez az út a kezdetén dús reményvirágokkal van beültetve, de később egyre zordonabb és kietlenebb lesz. Ahol is azonban pontosan megjegyzendő, hogy ezt a pompás metaforát már ennek a regénynek az írója illesztette a gondolathoz, mert Anaxagorásznak még sejtelme sem volt arról, hogy a reménynek virágja is van. De valóban: hányszor elképzeled, hogy majd ezt meg amazt fogod véghez vinni, hisz oly egyszerű, szinte kellemes lesz az egész, hanem amikor nekivágsz a dolognak, ezer új nehézséget és hangulatrontó apróságot látsz magad elé tornyosulni. De azért egyszer csak ott találod magadat a célnál, mert az emberi terv eleven lélek, a tulajdon lelked egy darabja, amely egyedül is eljár a maga dolgában, ha megindítottad és neked csak menned kell utána, amerre vezet.

Miklós később csak halaványan emlékezett vissza rá, hogyan csengetett be, hogyan küldte be a névjegyét a parádés pesztonkával - Lorschnerné a francia regényekből értesült az efféle félig-titkár házi lotyócska szükséges voltáról -, és végül hogy mint jutott be a rég ismert szalonba. Pár pillanatig egyedül volt, és erős elfogódottságot érzett, hanem amikor a tekintete a nehéz szőnyegekkel letakart kerevetre esett, elmosolyodott és halkan azt mondta: üdvözöllek, öreg cimbora, emlékszel-e még rám?... A kis kárpitajtó akkor már fel is nyílt, Lorschnerné belépett, pontosan ugyanazzal a mosollyal az ajkán, amely a múltkor úgy felingerelte Miklóst, a fejét kissé félrebillentette és Alphons Daudet-i bágyadt nyöszörgéssel azt kérdezte:

- On revient...?

Kezet nyújtott Miklósnak, azután most már Gauthier Margit-szerű szenveleg szeméremmel hozzátette:

- Gondoltam, hogy eljön...

- Mily tökéletlen és egyszerű! - gondolta Miklós némi keserű lemondással -, hanem a termete, az a régi, sőt, mintha...

Megcsókolta az asszony kezét, azután hanyagul és szórakozottan, ahogy szokta, azt mondta:

- On revient?... Ne higgyen nagyságos asszonyom az ilyen regényes, lírai axiómákban!... Különben is, ha ez igaz volna, én most nem itt volnék, hanem a kis szülővárosom akácvirágos

sétányain bolyonganék leskelődni, hogy a Jánosi Dodi szőke feje, ibolyakék szeme mikor bukkanik elő a várhegy kanyarodójánál!... Még ha a tizenkettedik szerelemről beszélnének a szalontudósok, de az első!?... Más hozott ma vissza ebbe a régi, kedves világba...

Abbahagyta, mert megérezte, hogy ismét ízetlen és fölényeskedő volt. Különben is az asszony arcán az elkedvetlenedés borúja siklott át, és Miklós, amennyire óvta és féltette a maga hangulatait, annyira megbecsülte a másokéit is. Akkor már ott ültek egymás mellett; megfogta az asszony ápolt, erős kezét, domború körmeit hegyezgetni kezdte az ujjával és halkan azt mondta:

- Rózsaszínű, gonosz kis szigonyok... hányszor belevájódtatok a szívembe!...

Meg akarta csókolni a kezeit, de az asszony visszahúzta őket és fanyar bizonytalansággal azt kérdezte:

- Minek köszönhetjük hát ezt a rendkívüli, ezt a szokatlan szerencsét?... Ámbár, őszintén megvallva, olyanformán látom, hogy maga sincsen egészen tisztában azzal, hogy miért jött!

Miklósnak akkor már nyugtalanul vert a szíve: az asszony szebb volt és üdébb, mint bármikor.

- Amikor beléptem - mondta halkan -, még egészen bizonyos voltam a szándékom felől, azután jött pár pillanat, amelyekben valóban nem voltam tisztában azzal, hogy voltaképpen mi járatban is vagyok itt, hanem most már ismét tudom.

- Nos?

Az asszonynak is megdobbant a szíve, mert akkor már mindent tudott, pedig egy szikrával sem volt okosabb, mint más asszony és nem is kellett, hogy okosabb legyen. Világoskék hálóköntöst viselt, a nyakán mélyen kihajtva. Rózsaszínű körmeivel türelmetlenül dobolt a térdén, mintha a választ várná, amiközben lesütött szemével végigsiklott a maga termetén, és csak ott állt meg a kis szattyánpapucsnál, ami félig lecsúszott a lábáról. Azután újra felkapta a fejét, belenézett Miklós szemébe és kérdezte:

- Nos?

Miklós meglátta a tekintetét, de azután a szeme lesiklott az asszony nyakára és ott megállt.

- On revient toujours... a régi vidékekre! - mondta halkan, bizonytalan hangon. - Itt a tavasz, csupa napfény az egész világ... mily pompás lehet most a roncevaux-i völgy!... Óh, ha láthatnám még egyszer!

Amikor még szerették egymást, így nevezték azt a hófehér hajlást, amely az asszony két melle között elvonult.

- Aljas gazember! - mondta az asszony, és megragadta Miklós kezeit. Gyűlölködve nézett az ellenfélre, de amikor az odahajolt hozzá és megcsókolta az ajkát, nem fordította el a fejét.

- Aljas gazember! - mondta újra, de akkor Miklós kiszabadította a kezeit, az egyikkel átölelte az asszony derekát, a másikkal pedig reszkető sietséggel kinyitotta azt a gránátköves tűt, amely a hálóköntös szárnyait az asszony mellén összetartotta.

- Aljas gazember! - mondta az harmadszor is, és a karjait védőleg kitárta. De hiába tárta, mert maga sem remélt semmit ettől a mozdulattól. Már régen izzott az ágyéka és álmatlan éjszakákon már többször végigálmodta ezt a percet.

*

- Ezt az ügyet hát comme il faut elintézte a kiváló férfiú! - gondolta, magától is undorodva, amíg lejött a lépcsőn. - Szegény kis Amália!... Az a drága jó úristen az asszonyt mint állandó kisebbítőt állította be az élet képletébe!... Óh!... Most pedig már bölcselkedik a kitűnő dzsentlmen!...

Szédült, a szeme előtt régi dolgok pörögtek vonagló táncban és amikor az utcára lépett, a feleségét vélte látni abban a piros tollas kalapban, amelyet az asszonysága első idejében viselt. Ezt a kalapot nagyon szerette a kis skarabeusz és többször kérdezgette a férjét, hogy jól áll-e az arcához? Ő mindig azt felelte, hogy tökéletesebbet képzelni sem lehet, pedig mindig szorongó érzéssel kellett látnia, hogy a fiatal asszony sápadt arca a vérvörös keretben szinte hamuszínűvé fakul.

Kimondhatatlanul szomorú volt, sietett haza, hogy letérdelhessen a felesége előtt és... és hát persze egy újabb körmönfont hazugság révén megcsókolhassa a kezét.

Az útja ott vitte el a jezsuiták temploma előtt. A templom nyitva volt, a húsvéti ünnepi népség ki-be hullámzott a kitárt ajtón. Miklós is belebonyolódott a tömegbe, egy pillanatra megállt, majd besietett a templomba. A padok zsúfolásig telve voltak, nem volt hely másutt, csak két istenkoptató vénasszony között, oda beerőszakolta magát, összekulcsolta a kezeit. Megpróbált imádkozni, de az arca vérbe borult. A tavaszesti alkonyat már alászállt a templomra, átderengve az üvegszentek színes testén. Mert a templom tizenkét ablaka a tizenkét apostolt ábrázolta, azokat nézte Miklós szomorúan, egykedvűen. Az apostolok pedig kedvesek és nyájasok voltak, mert vergődő embert álltak körül, és az ócska vigasztalás helyett csak hallgattak, és csak egymáshoz küldöttek át a gondolataikat, amelyeket a kósza lélek látása zavart fel átlátszó üvegszívükben. A szentek a szívükkel gondolkoznak. Pál apostol sajnálta, hogy dermedt üvegkezét nem mozdíthatja, mert örömmel írt volna levelet a korinthusbeliekhez a boldog üldözöttekről, akiket a tulajdon árnyékuk kerget. Az ifjú Bertalan útvesztőre gondolt, amibe a bolyongó lélek tévedt és üvegszívében boldoggá avatta azt, mivel még nem tudott semmi sivár bizonyosságot. Simon apostol gondolta: félek, baj éri! - de János, az evangélista összegyűjtötte szívében a leszálló nap utolsó sugarait, a ragyogó fénykévét átküldte Simonhoz, és az akkor már tudta, hogy nincs oka félnie, és bezárta újra üvegszívét. Máté boldogan nézett a magasba, szent dalokat pengetve a mennyországot a földdel összekötő álmainak színes húrjain. Végül Tamás apostolra került a sor, a konok kételkedések szentjére, de ő csak egykedvűen nézte Miklóst.

Az istentisztelet végén felzendült az orgona és a bent maradottak eleinte halkan, utóbb félő, egymás elől dugdosott, szemérmes lelkesedéssel énekelni kezdtek. A két szomszédos öregasszony is rákezdte reszketegen, nyújtva, jogosnak érzett rimánkodással: ugyan édes isten, miért kéreted magadat annyit? Küldjél nekem hamarosan kétszáz koronát, hogy kifizethessem a szobaasszonyomat, és végül jól odamondogathassak neki, mert addig csak nem szólhatok, amíg adósa vagyok!? És felejtsd el azt a harminc évet, amit éjszakánkint az utcán töltöttem, mert hidd el, hogy akkor is mindég égettem mécsest a szobámban szombaton este, elég bajom is volt miatta, egyszer egy részeg tímárlegény, a Gelencsér, még most is emlékszem a nevére, a rosszseb enné meg, ahol van, le is ütötte az ablak párkányáról!... És ha nem hiszed, édes jó istenem, kérdezd meg a házbelieket, hogy az unokámat, a Zsófikat, hányszor intem feddő szóval, hogy ne rugaszkodjon el tőled és ne kezdjen ki mindenféle néppel, mint az öreganyja tette, hanem csak finom urakkal, akik meg is fizetik a gyenge teste fáradságát!... De hopp!... már megint lemaradtam az énekkel és a Jerzsabekné majd megint azt mondja, hogy elaludtam a délutáni italtól...

Az egyik öregasszony felemelte a karját, hogy az imakönyvében fordíthasson, és e mozdulat közben a condrái közül viseltes ruhaszag lebbent Miklós felé. Rémülten ugrott fel, tolakodva igyekezett kifelé, megállás nélkül nyargalt a Duna-partra, a bécsi hajó pontonjánál végre meglassította a lépéseit és felnézett a felhős tavaszesti égre.

És itt lemondóan be kell vallanom, de okvetlenül be kell vallanom, hogy fogalmam sincsen róla: miket gondolt az alatt a tíz perc alatt, amíg ott állt mozdulatlanul és nézte a budai oldal lámpasorának a fekete habokon táncoló visszfényét. Én is voltam már ilyenformán és mégsem tudom, te is voltál és mégsem tudod, mert ha tudhattad volna, nem is mentél volna haza többé, hanem nekiindultál volna a pompás tavaszi éjszakának, valahová messzire, akárhová...

Öregen, szomorúan ért haza és útközben, de ismét nem tudom hogy miért, így gondolkozott: - Kinek is mondtam én nemrégiben, hogy te csak tömd tele magadat ezután is kapros túrós rétessel, csak kuglizzál és rikkants nagyokat, én majd... Milyen nagyszerű voltam én akkor, emlékszem, és milyen jóízűeket nevethetett befelé az a valaki!... Haza kell menni és boldogan kell rikkantani: asszony, asszony, itt vagyok, mi újság!

Közvetlenül a kapu előtt Filodémosszal találkozott.

Meg sem várta, amíg a bölcselő elmondja: miért jött?... mi újság?... fél karjával átölelte és sietve, idegesen azt mondta neki:

- Tudod, hogy mindég öröm az én számomra, ha láthatlak, de most egyenesen ide *kellett* jönnöd!... Csak most, hogy veled találkoztam, csak most tudom, hogy úgyis képtelen lettem volna otthon maradni!

Odaintette a legelső bérkocsit, beletuszkolta Filodémoszt és maga is beült melléje.

- Vigyen bennünket valahová, ahol jó levegő és jó vacsora van!

- Tessék rám bízni... vittem én már a nagyságos urat!

*

Valamelyik városligeti vendéglő fedett teraszán ültek. Miklós halaványan emlékezett rá, hogy a bölcselő, hosszú, tekervényes és igen kíméletes mondatokban, szóba hozta a kettőjük legutóbbi dolgát, és végül valami olyasfélét említett, hogy ő azonban a kis skarabeuszt - ezt reszketeg, boldog, félő bizalmaskodással mondta -, egészen más hódolattal környezi, semhogy... - azonban Miklós nem igen hallgatott rá. A cigány, ez a förtelmes barna testű pióca, ott muzsikált nem messze tőlük és felzaklatott lelkében ott élt, jajgatott, vergődött a rezgőnyárfa levelének szívet tépő híradása: isten hozzád édes, isten hozzád kedves!...

- Bár jönne valami nyájas istenség - mondta halkan, félig az asztalra borulva -, aki megmondaná nekem, hogy kit siratok?... Úgy rémlik: valami soha nem élt csodaasszonyt siratok én, akinek a szőke haja hullámai oly lágyan omlanak, mint a kis patakéi, amely ott folydogált a kertünk alatt; akinek az arca olyan, mint a feleségemé, de a szeme oly bágyadtan lobog, mint legelső karácsonyfám sudarán a gyertyácska; akinek a keble fehér, mint a mi régi mezőségeink hóleple, de fehér keblében a szíve oly lázasan ver, mint az illatos, pompás szüzeké, akiket a ragyogó bálteremben magamhoz szorítottam; akinek a léptei hangtalanok, mint gyermekkorom mesét hordó néma téli éjszakái, és aki hosszú selyemuszályán mint ragyogó tündéreket maga után vonja az én testet öltött régi, diadalmas álmaimat!... És óh jaj, akinek a hangja olyan, mint aminő Phrynéé lehetett!... És ha lehunyom a szememet, hogy világtalan és nemtudó legyek, mint a vak, akkor nem kell más, csak a hangja és ha feltekintek ismét, elfelejtem a hangját, akkor csak őt vágyom vissza, csak ő kell bágyadt szemével, hófehér mellével!... Lásd: volna miből válogatnom, a lelkemnek bőségesnek és gazdagnak kellene lennie, mint a

perzsák királya és ehelyett néha olyan kicsiny vagyok, mint a féreg, a lelkem kincsei egyenkint elhullanak, cserbenhagynak, szegény és nyomorúságos leszek és érzem, tudom, hogy az aljasság egyre közelebb tolakodik hozzám, lesve a pillanatot, amelyben egészen a szívemig belenyomhat a fertőbe!... Drága barátom, Filodémosz, te bölcselő és bölcs vagy, mondd meg nekem, a jó istenre kérlek, miért van ez?

Filodémosz pár pillanatig tétován, figyelve nézegette az arcát, de aztán elnevette magát.

- Kedvesem, ez azért van, mert te tőlem mindezt *most*, éjfél után, *itt*, a vendéglőben és *így*, félig becsípve kérdezed!... Hö... hő!

3. A sátán csápjai

- Mio corissimo Signore, ön bizonyára csodálkozni fog, hogy mely különös csoda folytán tudhattam én meg az ön kaszinóbeli címét, nehogy azonban a töprengés egyetlen percre is megmérgezze az ön hangulatát, elárulom, hogy tavaly nyáron, amikor Önnek a hindu amulettet átadtam, a párját, amely magát a nagy Parváti istenasszonyt ábrázolja, ravaszul megtartottam magamnak, kiteleltettem, elláttam minden földi jóval, melengettem drága testét, mert nem tűrheti a hideget és ő most hálából elárul nekem egyet-mást, ami azokra vonatkozik, akikhez engem a legbensőbb szeretet és a legőszintébb tisztelet fűz.

- Még csak egy szerény előrebocsátani valóm van, my honourable gentleman, azután áttérek a mondandóimra. - Miután tudom, hogy Uraságod ideges, sokdolgú ember, alapos a gyanúm, hogy ennek a hosszú irkafirkának a láttára a levélpapírt meg fogja fordítani, hogy lássa; ki küldi Önnek ezt a métermázsányi hiábavalóságot, és mert ez az én igénytelen szempontomból sokat lerontana a dologból, elhatároztam, hogy a levél alá nem írom oda a nevemet: méltóztassék majd a szövegből kitalálni, hogy ki küldte azt Önnek?... (Diavolo!... Csak most jövök rá, hogy la belle déesse Parváti már eddig is bizonyára elárulta a kivoltomat, mert az asszony, még ha hálás is, és még ha istennő is, teljesen képtelen a száját betartani!... No mindegy!)

- Ah, ha látná, senor, ezt a mi vidékünket, recte: az ön vidékét most, ebben a tavaszi pompában!... Akármelyik főisten úgy segéljen engem: mindég undorodtam a poétáktól, akik a holdsugarat is nyersen eszik, holott az csak sauce d'illusionban preparálva ízletes és élvezhető - hanem most, ezen a pompás tavaszi éjszakán, amikor a levelemet írom, bizony isten magam is mindenféle buta rímet keresgélek őszülő fejemben!... A Balaton-parti nádasok téli halaványzöldje már haragossötétre vált, az a lankás pedig, amely az Önök birtokától lehúzódik a tópartig, és amelyen Ön olyan szívesen elbolyongott a nyári estéken, a legelső brusszai szőnyeggyárnak is okvetlenül a dísze lenne!... Óh, jó uram, méltóztatik-e észrevenni, hogy az a veszedelmes epidémia, amelyet poézisnek is neveznek, már szerénységemet is inficiálta?

Pedig vannak jóval fontosabb dolgok is, bár ez a fontosság itt egészen egyoldalú valami, mert például az én kedves és tiszteletre méltó jóakaróm feltétlenül mosolyogni fog mindazok felett, amiket mi idelenn, a mi külön világunkban, napokig hánytorgatunk egymás között. Ebből természetesen az következnék logikusan, hogy tehát tartsuk meg magunknak a fontos dolgainkat, de a közlés vágya, mynheer, makacsul bizsergeti az öregedő ember egyre hígabbá löttyenő vérét, aminthogy ez a pompás tavasz mindenben is tettre serkenti az életerőt... (Parole d'honneur, monsieur: fogalmam sem volt róla, hogy ilyen tekervényes mondatok is kitelnek még ebből a törkölybe ágyalt öreg koponyából!)

Az arácsi búcsún ezidén mindössze két legényt bicskáztak meg, a Danka Imrét és a süket Pálfit - erről tehát nem érdemes írni. Valamivel mulatságosabb volt a tenyészállat-kiállítás, amit húsvét vasárnap rendeztek a közeli K**-ban. Helyesebben nem is maga a kiállítás volt érdekes, én a magam részéről nem is voltam ott, részint mert nagyon nehezemre esne kimozdulnom az ősi vidékről, részint meg mert látok én tenyészállatot itt is eleget, sőt meg vagyok győződve róla, hogy a lovasi bíró, a Hupka Stefi külföldön is aranyérmet nyerne. Szerénységemet a kiállítás előkészületei töltötték el gyönyörűséggel. Mivel már vagy egy hónappal ezelőtt híre járt, hogy a kiállítást maga a zalai főispán fogja megnyitni, a parasztokon már attól fogva titkos izgalom vett erőt; volt közöttük, akiről a felesége már a hír megérkezésének napján elkezdte lekapargatni az évtizedes szutyokréteget. Murkovics bácsi, az öreg tanító, a korán kelést, a természet szépségét, a tenyészállatok hasznos voltát dicsőítő, önkészítette

himnuszokat tanított be az iskolásfiúknak és leányoknak - az egyik ilyen mezőgazdasági dal meg is maradt az emlékezetemben, méltóztassék csak elolvasni:

Az állatok olyan szépek nálunk,
Szinte folyik utánuk a nyálunk,
S közöttük is legszebbik a
Tenyészbika...

- amiért is az iskolaépület ablakaiból a későesti órákig lelket üdítő szimfóniák hallatszottak ki, amelyekbe csak egy-egy pofon csattanása vegyített megdöbbentő diszharmóniát. - A szervezési és alaki munkákat a csopaki jegyző, Kapdebó vállalta magára, akit ön oly végtelenül szeret és nagyra becsül - naponta ezerszer is sorba állította a parasztokat, hogy a Kukonya majd itt fog állni, a Kis Están meg amott, elmagyarázta nekik, hogy ki mit mondjon és ha nem tudják, mit kell tenniök, csak az ő kezére figyeljenek, ő majd inteni fog a kellő pillanatban és így tovább -, méltóztassék elhinni: sokszor elgondoltam magamban: milyen szamarak is az emberek, szentül elhiszik önmaguknak, hogy az ilyesmi majd pontosan úgy fog lefolyni, ahogyan azt ők magukban kigondolták és hogy például a zalai főispán hosszasan mérlegeli majd magában, hogy melyik falu küldöttségének a rézpitykéi voltak legjobban kifényesítve és elhatározza magában, hogy azonnal megteszi a szükséges lépéseket a csopaki jegyző érdemrenddel leendő dekorálása ügyében... Kapdebó mester notabene, megbízható értesüléseim szerint, részesült is efféle kitüntetésben, de csak a ménló szerelmi eszközéről elnevezett rend középkeresztjét kapta meg és ezt, úgy látszik, nem tartja érdemesnek viselni, legalább még sohasem láttam a mellén ragyogni... Nos, senor, mindezek után arra gondoltam, hogy az efféle készülődések, izgalmak tehát kárbeveszett dolgok, hanem azután rájöttem, hogy tévedek, mert az ilyen ünnepies aktusoknál nem is maga az ünnepély a fontos, hanem éppen maguk ezek az előkészületek és ideges, kapkodó izgalmak... És valóban bámulatos, hogy az életigazságok milyen titokzatos párhuzamban haladnak egymással: vagy nem ugyanúgy van ez a szerelemben, vagy nem szomorúságot és lehangoltságot érez-e az ember, ha valamely régen ápolgatott, kedves terve végre megvalósul?... De lám, már megint bölcselkedem és ez bizony kissé komikus lehet egy ütött-kopott falusi várnagynak a tollából.

Talán inkább a vidék őslakóiról fogok írni, ők bizonyára jobban fogják érdekelni az én kedves jóakarómat, mint a bundaszagú parasztok.

A mindég kedves és szeretetreméltó Murányi úr, az elvonult, szelíd lelkű filozófus, akit eddig is a legnagyobb tisztelettel és szeretettel környeztem, most még hatványozottabb mértékben hódolójává tette csekélységemet, amennyiben szíves volt engem is befogadni megtisztelő barátságába. Csodálatosan érdekes, valóságos kultúrközpont az ő házikója; a posta majd minden héten szállít neki új és újabb könyvcsomagokat, amiket ő azzal az áhítattal bont fel, amellyel a gourmand szokta a kappant vagy a fácánt feltrancsírozni; az egyes könyveket azután hosszú és alapos megfontolás után illesztve be a maguk helyére. Mindég újabb és újabb állvány telik meg velük, amelyek között azután éjszakánkint Schopenhauer, Wundt, Leibnitz, Kant és Schleiermacher lelkei kísértenek... Ne méltóztassék azt hinni, hogy a filozófiai jártasságommal akarok fényeskedni Ön előtt: mindezekről az illusztris férfiakról, talán az egy Schopenhauert kivéve, halovány sejtelmem sem volt, amíg Murányi úr fel nem tárta előttem megszentelt csarnokait, azóta viszont okvetlenül kell ismernem őket, annyiszor esik róluk szó közöttünk. Arra feltétlenül emlékszik még mylord, hogy csekélységem, legalább kettőnk között, mindég őszinte volt: most is töredelmesen bevallom, hogy a Murányi-akadémiába való beismerkedésem első napjaiban némileg meg is döbbentem a mérhetetlen tudománytól. Hanem a mester, úgy látszik, megsejtette, hogy a kezdőt nem szabad mindjárt agyonlapítani a tudással, azért a kedvemért néha egy-egy esti órára aláereszkedik a gyakorlati

psycho-analytika érdekes irányaira, ahol azután már magam is örömmel elsétálgatok a nyomában, mert azt még meg tudom érteni minden különösebb bölcseleti előtanulmányok nélkül is. Mostanában is egy rendkívül érdekes könyvet olvasunk együtt - vagyis helyesebben: ő olvassa, én pedig hallgatom -, Johann Christoph Adelungnak, a drezdai királyi könyvtár néhai igazgatójának hatkötetes nagy munkáját, a Geschichte der menschlichen Narrheit-et, amely a legrégibb időktől a nyolcvanas évek elejéig élt nagystílusú szélhámosok és beteg lelkű mániákusok élettörténetét és működését foglalja magában. Ah, mylord, milyen végtelenül érdekes hallani ezekről a zseniális és különös emberekről! Van közöttük halottidéző, léleklátó, vallási őrjöngő, istentagadó, félbolond időjós, sarlatán, kabalista, teozófus, csillagjós, rablógyilkos, kéjenc, ördögidéző, látnok, aranycsináló és az Ön által is oly igen tisztelt mennyei atya tudja, miféle hibbanteszű vagy ellenkezően: zseniális és agyafúrt fickó!... Oh uram, méltóztasson elhinni, hogy ha az ember egy-egy ilyen lélekemelő biográfiát elolvas, szinte szomorúan és csüggedten látja, mily unalmas és sivár a becsületes élet, amivel szemben mennyi édes izgalom, hány új, pazar szín kísérheti át az életen az effajta ügyes szédelgőt!... Ha azután végül kitörik a nyakát?... Édes istenem, hát akkor kitörik a nyakát... elvégre a legbecsületesebb embert is a jégre teszik egyszer... De lám, mily mérhetetlenül buta is tud lenni egy falusi szárcsavadász!... Én itt csak összevissza firkálok tücsköt-bogarat, nyílt őszinteséggel megirigylem a szélhámosokat és ezenközben elfelejtem, hogy itt a vidéken felőlem is keringenek titokzatos történetek, felőlem is suttognak bárgyú meséket a tökfejű parasztok és a mindentudó vénasszonyok!... Hanem, hogy mennyire becsülöm ezeket a mendemondákat, annak ékes bizonysága, hogy soha még senkitől számon nem kértem őket, pedig már régen tudok felőlük, arra pedig, hogy Ön előtt mentegessem magamat... ejh, szinte szégyenlem, hogy az én drága jóakarómat ilyen bárgyúságokkal untatom.

De lovagi szavamra mondom, hogy most már mulatságos dolgok következnek. Holott a helyzet az, hogy mindeddig dicsekedtem, ezután pedig panaszkodni fogok és a panaszkodás valóban nem tartozik a mulatságos dolgok közé. Hanem egyrészt a siralmaim bizarr volta - pedig nagyon fájó sebet ütöttek rajtam -, másrészt meg annak a lehetetlen, szánalmasan különös egyénisége, aki oly súlyosan megbántott, valóban nevetségessé teszik az egész komédiát, ami pedig itt nálunk nagy port vert fel, és amiről ma is egészen bizonyosan sokat suttognak vidékünk *irányadó köreiben*, ahogyan ezt a *Balatonfüredi Ellenőr* a múlt héten meg is írta. Meg vagyok győződve arról is, hogy bárki más, akinek ezekről az eseményekről ilyen nyugodt, beszélgető modorban számolnék be, a gonosz és lelkiismeretlen atyáról tartana oktató előadást a környezetének, és hogy talán éppen Ön az egyetlen, maestro, aki tökéletesen osztja a nagyképűségtől való averziómat, főként olyan esetekben, amelyekben már egy két méter hosszúságú arc sem csinálhatja vissza a befejezett tényeket.

- Egyébként méltóztassék csak figyelemmel elolvasni, hogy mi történt.

- Mondanom sem kell, hogy mióta az idő melegre, sőt a kalendáriumhoz képest kissé túl melegre fordult, az én lányom, a vadmacska, amint Ön nevezi, ez a bolondos Pipi reggeltől estig a szabadban ugrándozik, táncol, bosszantja a parasztokat, járja az erdőt és hordja haza nyalábszám a virágot. Télen egész napon el tudott kucorogni az Önök intézőjének, Boros úrnak a cselédei között, el tudta hallgatni a kétszázéves szakácsné bárgyú meséit a különféle rangú és beosztású tüngyérekről, a hatlábú és kétfejű kísértetekről, a vasorrú bábáról -, de ugyan melyik menyecskének juthat eszébe, hogy éppen ezt a különös szülésznőt hívassa magához szükség esetén? - elég az hozzá, hogy a télen nyugodt lehettem felőle, mert biztos helyen tudhattam, hanem amint felsütött a legelső tavaszi napsugár, hűtlenül szakított a túlvilági karral és azóta szinte bottal kell esténkint hazaterelnem.

- Ezek az előzmények, kapitányom, amelyek után áttérhetek magára a botrányra.

- Nagypénteken délelőtt történt, hogy amikor a tóparti erdőt jártam, a távolból zagyva női sikoltozást hallottam, megszakítva dörmögő, majd könyörögve nyafogó férfihangtól. A hangok a Duhoborcziak ősi fészke felől jöttek; futva megindultam a mondott irányban és ott az egyik kis tisztáson a következő kép tárult elém. Pipi a földön fetrengett nevettében, szinte a haját tépte a gyönyörűségtől, mert tőle pár lépésnyire ott térdelt összetett kezekkel Duhoborczi bácsi a felesége előtt, aki lebontott hajjal, a félbemaradt festéstől sötétzöldben játszó arccal, viharvert alsószoknyában állt vele szemben és félőrülten sikoltozott:

- Csirkehús kellene, vén gazember? Csirkehús?... És éppen nagypénteken?

- És minden ilyen baljóslatú kérdés után elcsattant egy-egy nyakleves. Sapristi, mio carissimo signore, én már sok pofont hallottam viharos életemben, de ilyen pofonokat még sohasem hallottam viharos életemben. Igaz ugyan, hogy a fiskális úr kövér húsos arcát az isten is rezonátornak teremtette, de azért ezek a hangok csak hivatott művész keze alól kerülhettek ki. Az egyik éleset csattant, mint a pisztolylövés, a másik búgva sírt át a zöldellő fák között, mint a vadgalamb sírása és volt, amelyik trillázva szökkent a magasba, mint a pacsirta éneke. Sejthettem már, hogy mi történt, de azért kiszabadítottam infernális helyzetéből Duhoborczi bácsit és talpra állítottam. Könnyes szemekkel, összekulcsolt kézzel, megroggyanó térdekkel állt előttem, és remegő ajakkal, suttogva fogadkozott, hogy soha, többé még csak rá sem néz *igen tisztelt leányom őnagyságára*... nem, uram, teljes lehetetlenség lett volna haragudnom! Pár korholó szót mondtam neki - hiszen azt már láttam, hogy semmi komolyabb baj sem történhetett, mert az arca véresre volt karmolva -, azután sietve elfordultam tőle, hogy a nevetés ki ne robbanjon belőlem.

- Ezzel azután az első felvonás véget is ért és kezdődött a második. Kézen fogtam *igen tisztelt leányom őnagyságát* és hazavezettem. Útközben az úton folytonos vihogás között elmesélte, hogy a földön heverve éppen egy hangyabolyt *igazított el*, amikor a bokrok közül előlépett Duhoborczi bácsi, letérdelt előtte és azt mondta neki, hogy kap tőle szép piros pántlikát, ha megengedi, hogy az ajkát megcsókolja. Ez a kis fenevad színleg beleegyezett a dologba, és amikor az ügyvéd sóvárogva feléje nyújtotta az arcát, ő nekiesett a tíz körmével és véresre karmolta. A lármára elősietett odújából a szigorú hitves és a többit... nos, a többit már láthattam magam is!

- Nem feleltem, hanem amikor hazaértünk, kirántottam hüvelyéből - a csizmám szárából - a lovaglóostoromat és... és itt, kegyes engedelmével, nem folytatom. Vérzett a szívem, amíg csépeltem az én kis vadmacskámat, de meg kellett lennie. Már többször észrevettem, hogy ennek a szabadon járó őrültnek valósággal mániája az, hogy az idősebb férfiakat feltüzelje és azután megcsúfolja. És hiába feddem, hogy öltözzön rendesen, akár a falnak beszélnék: szinte a térde is ki van a szoknyából, a válla, a karja csupasz, pedig tizenötödik esztendejében is olyan már, mint a tizennyolc éves leány. Higgye el, drága jó uram, ezt sem merném másnak megírni, mint Önnek, mert mindenki más fontoskodva csóválgatná a fejét, Ön azonban meg fog érteni engem: képtelen vagyok bármely helyzet elfogulatlan megértése elől elzárkózni, még ha az a saját rovásomra megy is!... Ugyan mondjuk meg őszintén, melyikünknek a szíve ne dobbanna meg ebben a pompás tavaszban olyan látványra, amelynek a szerencsétlen Duhoborczi bácsit vesztére sodorta a végzete?... Tudom, hogy végtelenül hibás vagyok magam is, elvégre egy tizenöt éves leányra már vigyázni kellene, mint a drága virágra, de képtelen vagyok megülni otthon, és nincsen is, aki a dolgaimat elvégezné helyettem, az a vén szipirtyó pedig, aki a háztartásomat vezeti, nem törődik mással, mint a hasával, meg a rózsafüzérrel, amit dugott kis pálinkakortyintások között ezerszer is végigimádkozik napjában.

- Most még hátravan a harmadik, meg a negyedik felvonás és azután szíves engedelmével áttérek a voltaképpen való mondandóimra, illetve a tiszteletteljes kérésemre, mert amint már bátorkodtam említeni, én őszinte fickó vagyok, de meg uraságod úgysem hinné el nekem, hogy pusztán a művészi ihlet adta meg nekem az impulzust ennyi badarság összefirkálására.

- Pipi a verés alatt, mint rendesen, meg sem nyikkant, és amikor végül belefáradtam a páholásba, könnyedén kijelentette, hogy kár volt annyit fárasztanom magamat, ő a jövőben is úgy fog tenni, mint eddig tett, mert a világon csak egyetlen férfi van, a többi ócska kanmajom és ez az egyetlen férfi - ön!... Akkor, bámulatomban és felháborodásomban nem tudtam neki mit válaszolni, kitaszítottam a szobából, amire ő nekiindult megint az erdőnek.

- Negyedik felvonás, vagyis az egek bosszúja. - Másnap, nagyszombaton délután, óriási zivatar volt nálunk, az első ebben az esztendőben. A mennykő belevágott Duhoborczi bácsi kastélyának különös kis kéményébe és ledöntötte azt... Tatarek Simon, nyugalomba vonult fiskális férfiassága oly súlyos csapásokat szenvedett e két szent napon, hogy azokat teljes lehetetlenség lesz kihevernie, Duhoborczi bácsi, mint férfi - megszűnt.

- És most vége minden tréfának.

- Tiszteletteljesen megkérem az én nagylelkű jóakarómat, hogy ha majd a legközelebbi jövőben ellátogat a mi vidékünkre - mert tudom, hogy mint földbirtokos ebben az időben már úgyis feltétlenül eljönne körültekinteni -, legyen kegyes engem erről a különös szerencséről értesíteni, hogy elsiethessek Önhöz tisztelegni és személyesen is megkérhessem: legyen oly szíves és világosítsa fel ezt a szerencsétlen félbolondot, hogy mely vakmerő és őrült álmokat dédelget a bolond fejében, és esetleg kegyeskedjen magas befolyásával odahatni, hogy valamelyik fővárosi intézetben elhelyezhessem, mert érzem, hogy így semmiképpen sincsen rendben a dolog.

- A ránk nézve oly örvendetes közeli viszontlátásig ezer üdvözletet küld Önnek az Ön

legőszintébb és leghálásabb tisztelője.

*

Miklós tűnődve nézte a különös, kusza írást, azután összehajtotta a levelet és megindult a játéktermek felé, amikor a klubszolga jött és jelentette; hogy valaki várja odakinn a foyerben. Terhére volt a dolog, szeretett volna egyedül maradni a gondolataival, de azért kisietett.

Alighogy kilépett, Tarányi Ferkó, az ősjogász sietett eléje.

- Hozott Isten! - mondta Miklós őszinte örömmel -, a mai napon Glicínia-lugas minden őslakója eljön hozzám látogatóba!... Még csak a nagybátyád...

- Nos, ha csak ő hiányzik, majd őbenne is lesz részed még a mai est folyamán! - mondta az ősjogász, végigdobva magát az egyik mélységes kereveten.

- Kezdem nem érteni a dolgot!

- Azért kezdem én ugyanazt nyomban megmagyarázni! A két kis unokahúgom, akikről már többször meséltem neked, feljött pár hétre a fővárosba. Tegnapelőtt érkeztek meg, ma este a nagybátyám és én elvisszük őket az operába, és a tegnap esti családi tanácskozáson az a vélemény alakult ki, hogy neked is ott kell lenned feltétlenül. Őnagyságát, a feleségedet, természetesen nem hívhatjuk meg addig, amíg a két kis vidéki vakarcsot el nem vittük hozzá bemutatni, ami a program szerint holnapután fog megtörténni. A páholy már rendelkezésünkre áll, intézd hát el az elintézendőidet, mert fél óra múlva viszlek magammal!

- Nos, akkor most mindenek előtt hazasietek és a feleségemet értesítem a dologról.

- Teljesen fölösleges: éppen tőletek jövök!

- És Amélie beleegyezett?

- Természetesen!

- Miért volna ez olyan végtelenül természetes?... Az asszonyok az ilyesmiben...

- Az asszonyok igen, de ő nem! A te feleséged maga a testet, még pedig ugyancsak szép testet öltött szelídség és engedékenység!

- Lásd Ferkó, ez szép volt! Ez nagyon szép volt! De miért nem udvarolsz közvetlenül őneki? Vagy csak nem képzeled, hogy én majd tolmácsolni fogom számára ezeket a stilisztikai fenoméneket!

- Rendben van! - mondta az ősjogász örömmel -, még mindég a változatlan, régi jó félbolond vagy! Pedig kissé aggódtam érted! A múlt héten egyik este a Kereszt utcai Preiszler-féle vendéglőbe vetődtem és ott véletlenül összeismerkedtem bizonyos Bitskei Lajos nevű csodálatra méltó férfiúval, akivel azután sokat beszélgettünk felőled!... Ő mondta, hogy az utóbbi időben megint nagyon ideges vagy, valami emészti a lelkedet és néha mintha a vesztedet éreznéd!... Nos, mi a bajod?

Miklós kissé elpirult és a bajuszát pödörgetve, vontatottan válaszolta:

- Filodémosszal beszéltél?... Nincsen semmi különös bajom, tudod, hogy mindég ilyen szerencsétlen, szeszélyes, csapongó kedélyem volt... Hanem abban tökételesen igaza volt a keresztutcai bölcselőnek, hogy néha úgy érzem magamat, mintha az ördög el akarna vinni magával!

- Barátom - mondta az ősjogász legyintve -, azt hiszem, hogy az igazi úr nem várja meg, amíg az ördög eljön érte, hanem ő maga hívja el azt magához, mint ahogyan elizen a szabójáért vagy ahogyan becsengeti az inasát!... Azt hiszem, hogy aki várja az ördögöt és szepeg tőle, hogy mikor viszi el magával, rendkívül nyugtalan lelki életet élhet, soha sincs tisztában önmagával, folytonos megbánásokkal próbálkozik, holott az öntudatos megbánás, mint minden töredelem és lélek-reparatúra a legtermészetellenesebb, leghazugabb dolog a világon! Ellenben aki maga hívja el magához az ördögöt...

Miklós a vállára ütött az ősjogásznak.

- Te Ferkó - mondta félig tréfásan -, én mindég tudtam, hogy te kiváló elme vagy, a huszonegy, a ferbli és a makaó terén láttam is tőled csodálatos produkciókat, hanem hogy az axiómák, aforizmák, gnómák és egyéb életigazságok gyártásának terén is ilyen szédületes sikereket fogsz elérni...

- Hja, barátom, az ember tanul és gondolkozik!

Miklós szívét enyhe melegség borította el; úgy érezte, hogy a várnagy levele megmozdul odabenn a belső zsebében, azért a kezével gyengéden végigsimította a mellét ott, a zseb felett. Már akkor fájt volna tovább is feszegetnie a dolgot, magának akarta megtakarítani a továbbiakat, azért hirtelen azt mondta, megszorítva az ősjogász kezét:

- Hanem most már beszéljünk rólad, Ferkó!... Ha az emlékezetem nem csal, neked a jövő hónapban kellene letenned az utolsó szigorlatodat!... Minő sejtelmekkel közeledsz ehhez a terminushoz?

- Nálam soha sincsen szó sejtelmekről, mindég csak szigorú bizonyosságokról!... A szigorlaton egészen bizonyosan meg fogok bukni!

- Akkor tehát miért mégy neki? Nem kár a pénzért?

- A szigorlatnak neki *kell* mennem, éspedig éppen a pénz miatt!

- A dolog kezd határozottan titokzatossá válni!

- Nos, majd én levakarom róla a rejtélyességet!... Még az ősszel meghalt az anyai nagybátyám, a szelíd lelkű és kissé híg, sőt talán lötyögős agyvelejű Matolay, nyugalmazott ítélőtáblai bíró, egyben pedig dorogsági földbirtokos és a testamentumában úgy intézkedett, hogy én az örökvagyonból csinos kis havi ellátmányt kapjak *egyetemi tanulmányaim idejére*. Ezt a kegyes intézkedését azzal indokolta meg a drága, jó aggastyán, hogy ő szegény szülők gyermeke volt és emlékezik: mennyit kellett nélkülöznie, gyötrődnie, amíg a felső tanulmányait elvégezhette és hogy ezek a gyötrődések mennyire akadályozták őt abban, hogy testének minden atomjáig teleszippantsa magát a tudománnyal, amit pedig oly igen óhajtott volna megtenni... Tehát megértettél? A havi járadék arra az időre szól, amíg egyetemi tanulmányaimat végzem. Hát már most, akármennyire üti is a guta a rokonaimat, csak nem vagyok bolond, hogy bevégezzem a tanulmányaimat és ezzel elessek az apanázstól?

- Agyafúrt fickó vagy, Ferkóm, de hát végre is meddig fog ez tartani?

- Pontosan még egy esztendeig! Akkor elérem a nagykorúságomat, megkapom az apai részemet, a somogyi birtokot, szép, lágy tremolóban elkezdek fütyülni a diplomára és hazamegyek parasztnak!... Nos, hát még ezek után mit szólsz ehhez az agyvelőhöz?

- Le a kalappal, uraim!

- Köszönöm! Hanem most pontosan hét óra van, indulhatunk.

*

Az Operában a Faustot adták.

Miklós eleinte csak mint zagyva hangzavart hallotta a nyitányt, de azután egyre mélyebben merült el bele, hogy elterelje a figyelmét a tanácsossal való találkozás formátlanságairól, és hogy ne kelljen hallania a két vidéki leányka obligát fecsegését, amivel azok a fővárosi életben való jártasságukat akarták könnyeden demonstrálni. Fejét a kezeire hajtotta, lábával halkan dobolta az ütemet, és félig lehunyt szemmel nézve a fényben úszó színpad díszes és különös alakjait; az az érzése támadt, hogy az emberek valaha valóban olyanok voltak, aminőknek most látja őket, hogy az élet valamikor a szivárvány hét színében parázsló mesék tündöklő fonadéka volt és csak valamely gonosz csillagzat akarta úgy, hogy ő elkésse ezt az aranykort. Sajgó gyönyörűséggel hallgatta a sátán hívó szavát, és amíg Mefisztófelesz sötét alakját kísérte a tekintetével, az emlékezetén gyászos sejtések vonultak át, hogy talán ugyanaz ő, aki az elmúlt nyáron ott, a rozzant, puszta házban, az utolsó hajnalon meg a harmatos földeken mint titkos értelmű ködgomoly közelgett feléje.

Amikor az előadásnak vége lett, valami ürügy alatt elvált a társaságtól és céltalanul csatangolt az utcákon. A monumentális áriák még ott doboltak a fülében, de lassan-lassan egyre inkább elhaltak, törékenyebbek lettek, amíg végül szivárványos, gyenge szárnyakhoz lettek hasonlókká, amelyek visszavitték őt a régi vidékre, és ott ismét hangokká formálódván, a Balaton hívó zúgása lett belőlük.

Akkor hirtelen megfordult és hazasietett.

Amália ezúttal is megvárta a vacsorával, de ez most kedvesen és melegen érintette. Ösztönös vonzódás hajlította a fehér arcú kis bálvány felé, mert csak őhozzá köthette már magát, hogy a virágokkal szegélyzett lejtőn megállhasson.

Amikor egyedül maradtak, odahúzódott a felesége mellé és néhány tréfás szóval előkészítve őt a szokatlan hallanivalókra, felolvasta neki a várnagy levelét.

És amíg a levél olvastán újra elvonultak előtte a régi dolgok, a hangja néha elhalt, és ilyenkor valamely ismeretlen üldöző lépéseinek dobogását vélte hallani a háta mögött.

Hanem amikor a végére ért, már őszinte könnyedséggel kérdezte a feleségétől:

- Nos, találd ki, ki írta?

A kis skarabeusz azonban ernyedten, bágyadt közönnyel aludt a pamlagon.

Miklósnak a szíve feldobbant a torkáig. Pár percig mozdulatlanul nézte az alvót, de aztán kesernyésen mosolygott, és a levelet visszacsúsztatta a zsebébe.

- A sátán az, aki lefogta a szemeit a csápjaival!

4. Búcsúzóra

Kedves Filodémoszom,

most keltem fel és ilyenkor, amint tudod, ideges vagyok, ezért meg kell bocsátanod, ha levelem itt-ott hézagos lesz. Nincs türelmem a lyukacsokat kitömködni, de különben is, mi ketten megértjük egymást.

Itt ülök az udvari szoba nyitott ablakánál és amíg a levelemet írom, közben-közben nézegetem az én nyári leánykáimat, amint a folyosón hancúroznak, hazajönnek, meg elmennek, hangosan átbeszélnek egymáshoz, terveket szőnek, titokzatosan bosszantják egymást, de mindez csak a mi kedvünkért történik, akik nézzük őket. Valamennyinek tudom a nevét is - hogyne tudnám, hiszen magam neveztem el őket Olgának, Editnek, Rózsinak, Margitnak és Jolánnak - és mindegyikről tudom, hogy miben összpontosítja lényének minden csáberejét. Remélem, a régi tréfás értelemben olvasod ezeket az ostobaságokat - szeretném elhinni önmagamnak, hogy tréfás vagyok és derűs -, de annyi egészen bizonyos, hogy valóságos gyönyörűség figyelemmel kísérni ezeket a kis nősténymajmokat. Olga minden lépésénél előrehajtja kissé a derekát és ezzel válik ki a többiek közül, a szőke Edit szaporán és hangosan beszél, erőltetetten nevetgél és neki ez a külön érdekessége; Rózsi fölényes és hideg, Margit kíváncsi kis baba, Jolán pedig titokzatos és mély hangon beszél -, mindegyikük egészen bizonyosan tudja, hogy a többi csak kíséret ő körülötte, mert feltétlenül ő a legérdekesebb. Nyári leánykáknak azért nevezem őket, mert elképzelem, hogy amint eljön az első hűvös őszi nap, bebújnak a fészkeikbe és a jövő tavaszig nem is lesznek láthatók.

Hogy miért írtam neked a nyári leánykákról, arról persze fogalmam sincs. Aminthogy tegnap estétől fogva egyebeket illetőleg is ilyen zagyvák és szétfolyók a tudásaim. És meg kell vallanom neked, hogy ez a félig tudattalan állapot kellemes és némi fülledt boldogságot hordoz magában, jóllehet a legmélyén fojtott, hangtalan segélykiáltások gomolyognak.

Egészen bizonyosan, egészen tisztán csak azt tudom, hogy holnap reggel elutazom, lemegyek a birtokunkra, és ide többé nem is jövök vissza soha.

Másnak azt írnám, hogy a dolgaim miatt megyek és ez egészen hihető is lenne. Oculus domini saginat boves - látod, milyen komoly és nagy tudású vagyok -, hanem neked inkább megvallom, hogy eszem ágában sincsen a mezőgazdasággal bajlódni, még csak pásztorkölteményeket sem akarok faragni, mert az előbbi esetben Boros, az intéző, az utóbbiban pedig Vergiliusz, a bukolikák nagybátyja nevetne jóízűt felettem. Nem. Elmegyek, mert valami vagy valaki ösztönöz, küld. Vagy talán még helyesebb, ha azt mondom, hogy valami vagy valaki hív, vár rám.

Hanem veled szemben, akivel mindég oly közvetlen közelségben álltunk egymáshoz, mégsem lehet ezt a dolgot ilyen egyszerűen, legfeljebb némi fanyalgó szimbolizmussal és ossziáni sejtelmekkel körítve elintéznem. Érzem, hogy tudtul kell adnom mindazt, amit magam is tudok, bár ez is kevés és hézagos lesz, mert magam sem vagyok tisztában ez elhatározásom eredetével. De különben is: sokszor bizonyos tényeket, élesen körülhatárolt valóságokat is bajos továbbadni a maguk mivoltában... hátha még a megszületésük előtt elhervadt lelki jövevényekre kerül a sor? Kinek magyarázhatom meg, hogy néha a pillanat egy ezredrészére megszédülök és akkor már tudom is, hogy hiábavaló minden?... Látnivaló, hogy a dolgot nem lehet erőltetni. Van, amit nem emelhetsz ki a lelked melegágyából, mert akkor megdermed, elhal. Mindezek ellenére is beszámolhatnék neked néhány jelentéktelenebb eseményről, mint ennek az elhatározásomnak látszólagos eredőiről, de ennek sem lenne sok értelme, mert amint megfigyeltem, azok az emberi dolgok, amelyek egy élet felett határoznak, egyenes vonalban

szökkennek az ég felé, ennélfogva egymást seholsem keresztezik, egymáshoz semmi közük sincs. (De hiszen éppen csak az kell még, hogy a filozófia felé kacsintgassak! A filozófia még a maga való mivoltában sem ér huszonöt krajcárt, hát még stilizálva vagy szimbolizálva!)

Egyet mégis megemlítek a történtek közül.

Tarányi Feri tegnap este feljött hozzám a klubba és a beszélgetésünk során valami olyasmit mondott, hogy az igazi úr nem várja meg, amíg az ördög elviszi, hanem maga idézi azt maga elé, mint ahogyan elizen a szabójáért, vagy ahogyan csenget az inasának. Eleinte hajlandó voltam azt hinni, hogy ez a mondás ütött szeget a fejembe, de aztán rájöttem, hogy ellenkezően: ez a csodálatos kis axióma éppen hogy kirántotta a fejemből azt a szinte már belerozsdásodott kampósszeget, amelyikre a félben maradt elhatározásaimat, mint nyűtt ruhákat, fel szoktam aggatni.

(Amint láthatod, elmés vagyok, mint mindég. És főleg következetes. Már ahogy nekifogtam az írásnak, előkészítettelek, hogy a levelem hézagos és zagyva lesz. Már pedig, remélem, azokon, amiket itt összefirkálok, még az igazi Filodémosz sem tudott volna eligazodni, nemhogy te tudnál a te bükkfából kiesztergályozott kálomista kobakoddal. Ennek azonban az az oka, hogy magam sem tudom, mit akarok, mi a tervem.)

Nincs is sok értelme, hogy tovább feszegessem a dolgot, hogy tovább próbálkozzak az elhatározásom érthetővé tételével. Az ilyesmi annál kisszerűbb és nevetségesebb, minél nagyobb horderejű életeseményről van szó, és minél fölényesebben és könnyedebben akar az ember beszélni felőle. Ha valahol, úgy itt igazán csak az lenne a helyén, hogy az ember kettészakítsa a mellét, megmutassa a lelke minden kis gyüremlését, táncoljon, énekeljen vagy zokogjon, mint az eszeveszett.

És nekem éppen ezt az utolsót kellene választanom: sírnom kellene, meg kellene szaggatnom a ruhámat, mert krisztusi szomorúság gyötör az én fehér arcú kis skarabeuszom miatt, akit el kell hagynom. Nem tudom miért, de el kell hagynom.

Úr vagyok, elmegyek oda, ahol magam elé idézhetem az én régi ismerősömet, Mefisztófeleszt és meghagyhatom neki, hogy hívjon meg magához. Mert ismerem őt már régen, láttam őt már gyerekéveim havas téli éjszakáin, láttam később is, amikor a leányok ajkát csókoltam, meg is indultam már nehányszor a rezidenciája felé, de mindég visszarántott a tudat, hogy úgyis eljön értem ő maga. Most már tudom, hogy rajtam van a sor, most már nem állít meg semmi.

Fogalmam sincs róla, mi történik velem tovább, csak annyi bizonyos, hogy ide már nem jövök vissza többé.

Elmegyek megkeresni az én régi ismerősömet.

Elmegyek - elkárhozni.

Isten veled!

5. Régi ismerős

Miklós kocsija halk gördüléssel fordult be az arácsi útra.

A tavaszi verőfény lángolva hullt alá a vidékre, a hegyek boltozatai már zöldbe borultak, a frissen szántott föld fekete küllői kígyózva siettek a Balaton izzó tükre felé.

Amikor a kocsi feljutott a lejtős kanyarodón, a fák világoszöld koronái közül előbukkant a Tarányi-villa piros bádogteteje.

- Ott még a patkányok az urak! - gondolta Miklós mosolyogva, mert a lelkét nyugodalmas boldogság töltötte el. Pedig útközben gyakran elszorult a torka, ha maga elé idézte azt a kora reggeli percet, amelyben átment a felesége szobájába és megcsókolta az alvó hófehér arcát, az álomtól verejtékes, csapzott haját és amikor az felnyitotta nedveskék szemét, nyugodtan belehazudta a fülébe, hogy pár nap múlva visszatér. Akkor még a levél is égette a szívét, de most már elmúlt minden, már nem volt semmi kételye, nem töprengett semmi felett. A régi ismerős hívta.

Amikor lassankint a Szentirmay-kastély hófehér falai is előbukkantak és kitárultak a napfényen, lehunyta a szemét, de akkor a szikrázó tömeg, mint óriási fehér gálya, lassan úszni kezdett feléje.

Az intéző meglepetten fogadta és nyomban hozzá is kezdett volna a számadások előterjesztéséhez, hanem Miklós útját vágta a dolognak azzal, hogy csak üdülni jött pár napra és eszében sincsen gazdasági dolgokkal foglalkozni. Nyomban ebéd után vissza is vonult a szobájába és lefeküdt; a korán kelés és az utazás megviselte.

Alighogy a fejét letette, álomtalan mély álomba szédült és a nap szinte nyugovóra hajolt már, amikor felébredt.

Ahogy körültekintett a gerendás szobában, ismét elfogta a szomorúság. Sietett ki a szabadba.

Úgy intézte, hogy a háziak közül ne találkozzon senkivel és kerülő utakon sétált el az elhagyott házhoz.

Szorongva nyomta be az ajtót; a sötét szobákból dohos levegő csapódott az arcába. Leült az ócska kerevetre, fejét a tenyerébe hajtotta. Vissza akarta magát ringatni a régi hangulatokba, de azok eltűntek örökre. Kitekintett a szivárványos ablakon, a nap akkor bukott le a nosztori hegyek mögött, utolsó sugaraival rózsaszínűre festve a Szentirmay-kastély fehér ormait. És ezek a lángoló ormok, tündöklő boltozatok hívták, csalogatták, mint az alvajárót a holdfény.

Titokban kilépett és megindult a kastély felé.

Úgy gondolta, hogy felhág az országútra, de mégis az erdei gyalogúton folytatta az útját, mert terhére lett volna az ismerősök köszöntése.

Alig hatolt be a fák közé, amikor vele szemben, a dűlőúton sötét alak bukkant fel, puskával a vállán.

Amikor megpillantották egymást, a várnagy lekapta gyűrött nemezkalapját és tréfás alázattal meghajolt.

- Servus humillimus, perillustrissime domine! Hallottam, hogy meg méltóztatott érkezni és most éppen az ön üdvözlésére akartam sietni!

Pár pillanatig hallgatott, azután titokzatos mosolygással így szólt:

- Hiszen tudtam én azt effendim, hogy találkozunk mi még a nyár előtt!... És méltóztatik-e tudni, minő vakmerő gondolatom jött, amikor az önök erdészétől értesültem az örvendetes esetről?... Jóllehet a tilalom már beállt, tegnap pompás nyulacskát puffantottam le a paloznaki dűlőben, azt ma estére elkészíttettem, úgy gondoltam, hogy talán kegyeskednék leereszkedni hozzánk, hiszen még nincsenek itt az urak, akik előtt esetleg... A nyulat a lánykám pácolta - tette hozzá halkan -, ó, ha méltóztatnék látni, hogy kifejlődött az a kis vadmacska!... Az öregem ugyan nincsen itthon, még délután bement a városba és ott is marad nehány napig, de hiszen el tudom én a kis lakomát igazítani, magam is!... Borom, fájdalom, nincsen, mert az eklézsia, méltóztatik tudni... Szabad tehát remélnem?

Mosolyogva, kérőleg nézett Miklósra.

- Örömmel! - mondta Miklós, utóbb kissé megrestelve a sietséget, amellyel a meghívást elfogadta. Hogy némi magyarázatát adja a dolognak, mondogatni kezdte, hogy valósággal szökött a fővárosból, az idegeinek nyugalomra van szüksége... hanem amikor eszébe jutott, hogy az efféle vacsorák nem túlságosan alkalmasak az idegek megnyugtatására, belezavarodott a dologba.

A várnagy azonban segítségére sietett.

- Hisz mindez oly természetes! - mondta mosolyogva. - Nincsen az ilyesmin semmi megmagyarázni való: az igazi úr azt teszi, ami neki éppen tetszik!

- Hanem nekem ilyenformán még haza is kell mennem előbb - mondta Miklós - mert részint meg kell mondanom, hogy ne várjanak, részint pedig a bor irányában...

Tűnődött pár pillanatig, majd, amikor eszébe jutott, hogy a bor révén feltétlenül kitudódnék a háziak előtt, hogy hová készül, amit pedig mindenképpen el akart kerülni, elővette duzzadó erszényét, pénzt adott a várnagynak, és azt mondta:

- Most jut eszembe, hogy hiszen még nem az a rend Glicínia-lugason, ami nyaranta szokott lenni, így hát a borkérdést még igen bonyolult lenne megoldani, hanem, ha signore capitano lenne oly szíves a csopaki kocsmárosnál beszerezni, őneki pompás italai szoktak lenni!

- Avec plaisire, monsieur - mondta a várnagy, titkolt örömmel vizsgálgatva az erszény tartalmát.

- Tehát pontban fél kilenckor ott leszek! - mondta Miklós, megindulva visszafelé. - Csak a nyúl aztán el ne szaladjon azalatt!

- Sem a nyúl nem fog elszaladni - mondta a várnagy finom mosollyal -, sem pedig...

Nem fejezte be, elsietett.

Miklósnak nagyot dobbant a szíve. Lehunyta a szemét, hogy jobban láthassa a kis vadmacska körül kóválygó téli álomképeit, amelyek most újra elvonultak előtte.

Az est akkor már leszállt; a messzeségből halavány körvonalakban bontakozott ki a nyaraló, amelyben tavaly nyáron Amália lakott az édesanyjával.

Elfordította róla a tekintetét és hazasietett.

*

Fél kilenc volt, amikor a kastély melléképületéhez érkezett, amelyben a várnagy lakott.

Mielőtt bezörgetett, odament halkan az ablak alá és a függöny résén keresztül bepillantott.

A várnagy egyedül volt, szerető gondossággal rendezgette a már megterített asztalt, majd a borosüvegeket állította sorba. Az asztalon két hatalmas, vertezüst kandeláber ékeskedett, mindegyikben nyolc-nyolc lobogó gyertya - kétségtelenül a kastélyból kölcsönzött parádé.

A szomszédos szobák ajtajai, jobbról és balról, be voltak csukva, az ablakaik is sötétek. Csicsincsilla hercegnő már alszik.

Bezörgetett.

A várnagy a sarkáig feltárta az ajtót, mélyen meghajtotta magát, karjait kitárta, mint a muzulmánok, valami csodálatos nyelvkeveréken dicsbeszédet intézett a vendégéhez, de a túlzó tréfákon keresztül is látható volt, mennyire örül a látogatásnak.

Nyomban asztalhoz ültek, de a leányról szó sem esett közöttük.

- *Ennyiben* úgysem maradhat a dolog! - gondolta Miklós. - Valaminek okvetlenül kell történnie!

Átadta magát a tétova, bizonytalan, boldog várásnak, közben nagyokat hörpintve a lusta csopakiból.

A vacsora már véget ért, székeiken kényelmesen hátradőlve beszélgettek a közelgő nyárról, amikor az egyik ajtó halkan felnyílt és a nyíláson Pipi borzas feje bukkant elő. Látszott, hogy most kelt ki az ágyból; hálóinge lecsúszott a válláról, de nem törődött vele. Álmosan pislogott, kíváncsian tekintett körül, de amikor Miklóst felismerte, nagy, kerek szeme felnyílt és abból eleinte a csodálkozás, azután az öröm, végül pedig valami csúfondáros mosolygás villant a fiatalember felé.

- Ugorj, vadmacska! - mondta az apja tréfásan. - Öltözz fel, és mutasd meg magadat a nagyságos úrnak!

A leányka vállat vont, miközben zilált hajának csigái a másik válláról is lecsúsztak.

- Van eszemben! - mondta. - Amikor éppen olyan szépeket álmodtam!

Még egyszer rávillantotta a szemét Miklósra, azután hirtelen betette az ajtót.

- Bolond - mondta a várnagy legyintve, azután újból megtöltötte a poharaikat és most már kissé bizalmaskodva mondta Miklósnak:

- Igyunk erre az éjszakára!... Hiszen nem múlt még el!...

Mosolyogva nézett Miklósra, azután kicsapta az asztalra a francia kártyát.

Amikor a gyertyák utolsót lobbantak, a pénz már garmadában állt a várnagy előtt.

Akkor felállt, meghajtotta magát és azt mondta:

- Thank you, mister!

A függöny résein keresztül már bemosolygott a hajnal. Miklós is felállt és tétován, tanácstalanul nézte a napfényben gomolygó, barna szivarfüstöt.

A várnagy akkor halkan felnyitotta a leányka szobájának ajtaját, odaintette Miklóst és amikor az félig már részegen, sóvárogva bepillantott, tréfás-erőszakosan belökte őt a szobába.

- Mefisztófelesz! - sziszegte Miklós, bámulatában visszafordulva.

- Prego signore - felelte a várnagy impertinens alázattal -, én csak az udvarmestere vagyok, de nemsokára ővele magával is méltóztatik majd találkozni!... Úgy hallom, itt kóborol ezen a vidéken!

Fejével búcsút intett és behúzta maga mögött az ajtót.

Amikor Csicsincsilla felült az ágyában, Miklós habozva odalépett hozzá és megcsókolta a kezét. A leány nem felelt és odakint is csend lett nemsokára, mert a várnagy elment és bezárta az épület ajtaját.

Késő délután volt, amikor Miklós felébredt. Akkor halkan felkelt és kiugrott a nyitott ablakon keresztül.

Az alkonyat már odalenn találta a Balaton partján. Amikor a lebukó nap utolsó emléke is elsápadt a nyugati égbolton, a nádasok fekete rengetegéből kiemelkedett a félelmes ködóriás és karjait szétterjesztette a vidék felett.

- Tudom már, ki vagy! - sóhajtotta Miklós egykedvűen.

A jövevény akkor lassan egymásba ölelte sötét ködkarjait és Miklós ott látta közöttük összeroppanni az egész régi, drága vidéket, hallotta a régi kedves emberek jajveszékelését. Legutoljára Amália sikoltott feléje segítségért, de akkor már nem mozdíthatta a karjait.

Amikor pedig Mefisztofelesz végül neki is hívólag intett sötét ködfejével, szótlanul megindult utána, hogy vendége lehessen.

KÍSÉRTETEK

ELSŐ KÖNYV

1.

Akkor érezte először, hogy szédül és láza van, amikor kiszállt a vonatból.

A vidéki állomáson csend volt, csak a jelzőcsengő hangja pergett élesen, tisztán; a zúzmarás februári estén hidegen lobogtak a csillagok, a távoli folyóvölgy puszta fái között sírva vonult tova a szél, egyre beljebb a havas rónaságra. Az állomási épület emeleti ablakai fényben úsztak - estély volt főnöknél, a kisváros szeladonjai aforizmákat mondtak a ház asszonyának, míg a férj, a főnök - katonatisztes karcsúsággal hajladozott a vágányok mentén.

A vizsgáló lakatos kalapácsa megcsendült a tengelyeken, azután csend lett újra.

Éppen beszállt az urasági hintóba, amikor a vonat továbbindult. Visszafordult és utánanézett, amíg az utolsó kocsi vörös lámpása is eltűnt. És akkor nagyon szomorú és árva volt, a messzeségből az elhagyott főváros ezerhangú hívását hallotta és ott kellett ülnie mozdulatlanul a kocsi párnáin, bezárva a csend, a hideg és a láz titkos egységébe. A nehéz, deres bundát szorosan magára ölelte és a szemét lehunyta, hanem amikor a holdfény szétömlött a csenevész erdő felett, újra feltekintett. És mindenünnen a végtelen fehérség nézett vissza rá, a távoli, hófedte fenyves, a gyermekkori karácsonyfák holt csapata gyanánt közeledett feléje.

A hintó befordult a kúria udvarára és nyomban azután sietős léptek hallatszottak a fagyos porondon. Az öreg házvezetőnő jött - tikkadt vénkisasszony, távoli, szegény rokon - mögötte pedig a hajdú a kerti lámpással és a fiatalember mindkettőt úgy látta, mintha a színpad sötét hátteréből léptek volna elő. Odafenn a fűtött, kriptacsendes szobában, ahová felvezették, belepillantott a tükörbe és onnét sápadt, szárnyaszegett idegen nézett vissza rá.

Nemsokára aztán újra eljöttek érte és felvezették az ebédlőbe, ahol a család akkor foglalt helyet vacsorára. Az asztalon tizenkét gyertya égett az ezüst karostartóban és ahogy a folyosó sötétje után meglepte szemét a fényesség, a szédülése egyre nőtt. Árván, akarat nélkül sodródott tovább az üdvözlések között, amíg leülhetett a székére.

Amikor az evést befejezte, hátradőlt és a szemét fáradtan körülhordta a társaságon.

Az asztalfőn Adelheide kisasszony ült, a házvezetőnő, akivel már odalenn az udvaron is találkozott. Szürkülő hajára hófehér, fodros főkötő feszült, megsiratnivaló kacérsággal övezve fonnyadozó arcát, a mellén ébenfa feszület függött, ráncos, cserbarna ujjait ódon foglalatú gyűrűk díszítették. Ezek az ékszerek még a régi fénykorból maradtak meg, amikor az apja, az altábornagy még élt. Amikor a romlás kikezdte a régi osztrák, kincstári családot, Adelheide is elsodródott hazulról és a rokoni kapcsolatok révén egy nagyhangú, spártai jellemű, vasnyelő alezredes házvezetőnője lett, amely helyzetében sokat kellett küzdenie a jó hírnevéért, hanem amikor az alezredes egy napon a sok öntöttvastól átdermedt a túlvilágra és Adelheide - ismét csak a rokoni kapcsolatok során - idekerült Berenczére, nem volt már mitől tartania, nemcsak azért, mert Berenczey súlyos beteg volt már évek óta és egyébként is ott volt mellette a leánya, Viola, már mint félig menyasszony - hanem főként azért, mert Adelheide akkor már maga is elvirult és nem is óhajtott egyebet, mint az élettel való teljes békességet.

Róbert, az érkezett, hallomásból már ismerte az ottani viszonyokat és az embereket, személyesen csak Berenczeyvel találkozott nehányszor, amíg azt a betegsége véglegesen egy helyhez nem kötötte. A fiatalember most, ahogy lopva rá-rápillantott a vénkisasszony hófehér arcára, arra gondolt, hogy mily szomorú lehet, amikor valakinek az élet szenzációi már valamennyien a háta mögé kerültek. Pedig az ilyenek már nem kíváncsiak a szenzációkra, sőt tartanak tőlük, mint a hidegtől.

Adelheidéről Violára fordult Róbert fáradt tekintete, aki ott ült vele szemben, az öreg kisasszony balján.

Viola akkor tizennyolc éves volt és félig már menyasszonya Rényi Sándornak, a szomszédos fiatal földbirtokosnak.

Már gyermekkorukban ismerték egymást, játszópajtások voltak több más környékbeli jövevénnyel együtt, de akkor inkább ütötték és marták egymást, amint az a fiúk és lányok között szokás. Később Rényi, iskolái miatt, elkerült hazulról, a leányt is elvitték az egyik fővárosi intézetbe - akkor évekig nem látták egymást, nem is volt kíváncsi egyikük sem a másikra. Viola tizenhat éves elmúlt, amikor hazakerült, rá egy évre, az egyetem elvégzése után Rényi is visszajutott az ősi vidékre. Ezen a nyáron történt, hogy a leány egy izzó délutánon, amikor mindenki aludni szokott messze vidéken, lesurrant a folyóparti pagonyba és anyaszült meztelenre vetkőzve belegázolt a jéghideg vízbe, azzal a tudattal is növelve a gyönyörűségét, hogy tilalmas és veszedelmes dolgot cselekszik. A fiatalember pedig meglátta őt valahogy. Csodálattal nézte a testet öltött hellaszi álmot: új nőt látott maga előtt, aminőt eddig nem ismert. És a leányosan gyenge testnek és asszonyosan telt melleknek körvonalai oly mélységesen beleégtek a lelkébe, hogy nem is vonulhattak ki onnét többé soha. Azután már kísértet gyanánt követte a leányt és az Anna-bálon, amit azon a vidéken minden nyáron megtartottak, a pezsgő mámorában bele is súgta fülébe a titkát. Attól kezdve már fogták egymást; egyikük sem mozdulhatott, pedig voltak percek, amelyekben a leány unalmasnak és együgyűnek találta a szerelmüket és új, ismeretlen férfi közelségét kívánta, akit nem látott, mint gyermeket, nem látott, mint nagykezű-nagylábú kamaszt - szóval aki mint új, szenzációkkal teljes új hódító jelenik meg előtte. És ez az ösztönös vágya természetes is volt: az egészhez, a készhez mindég több illúzió fűződik, mint ahhoz, ami ott készül a szemed előtt. Ismerte már a fiatalember minden mozdulatát, előre megmondhatta volna: mire mit fog válaszolni, miről mi a véleménye, ismerte minden ötletét, minden tréfáját, pedig volt bőven - újat, többet, mást akart látni, hallani. Hanem sejtette, hogy mindez csak ábránd és csak sodródott egyre beljebb, egyre mélyebbre ebbe az első kapcsolatba, amint az a vidéken bizonyos régebbi elhatározottságokkal történni szokott. És volt is valami, ami Viola hajlandóságát Rényi felé fordította: a hiúsága. Rényi elegáns, fess, gazdag fiú volt, aki a fővárosban tökéletes világfivá csiszolódott. A környékbeli leányos anyák már régen belevonták számításaikba az ő visszatértét, mert tudták, hogy csak az oklevelet akarja megszerezni, azután visszaszáll az apai földekre. Rényi a fürdőjelenet óta teljesen Violáé volt már, anélkül azonban, hogy epedő, szentimentális trubadúr lett volna belőle. Sőt, talán éppen ellenkezőleg: hogy saját vérét forralja, hogy lázas látomásait minél színesebbekké tegye, most még inkább szeretett nagyokat mulatni és hajnalonta, amikor az erkölcsi aggályai már belefulladtak az opálzöld somlaiba és elnémultak a cigányzenében, megtörtént, hogy valamelyik nagymellű fejőleány segítségével váltotta valóra lázas látomásait. Mindezek után úgy látszik, hogy Rényi közönséges és parlagi lélek volt, sőt a regénybeli jellemek hivatásos boncolói nem is ítélhetnék másnak, mint közönségesnek és parlaginak, pedig nem lenne igazuk. Annyi bizonyos, hogy a kátói jellem csak a kísértésig jutott jutott volna el, ott azonban megmakacsolta volna magát, de a kátói jellemek ritkák. Hála az Úrnak: ritkák.

Annál gyakoribb azonban az ál-kátói jellem; a derék polgár szinte kivétel nélkül az. Az ilyen ösztönös megszédüléseknek nincs ereje ellenállni, hanem ezt utóbb sürgős törekvéssel elfelejti és csak a mások esetében csóválja meg bükkfából mintázott fejét. Rényi könnyűvérű, tréfás, jólelkű ifjú volt, akit a leányok éppen ezekért szerettek, a férfiak meg azért, mert nem keresztezte az útjukat és mert minden kilengésnél hajlandó volt a kollegalitásra. Voltak napjai, amelyeken a borospohár mellett valóban meglepő meglátásokat és megállapításokat produkált, hanem ezek ott a vidéken elkallódtak, mert nem volt, aki értékelje őket, csak ő maga, aki

nagyon jól tudott erről a pazarlásról, de mivel könnyelmű és önmagával szemben is fölényes volt, eszébe sem jutott, hogy a lelke nobilitását tudomásul is adhatná. Egyébiránt több ilyen elhajlást is egyesített magában, mert amikor a dolgára került a sor, nemcsak hogy minden egyebet felejtett, de annyi buzgalommal és meggyőződéssel végezte azt, mintha szorgalmasnak és serénynek született volna, pedig a lelke mélyén lomha és kényelemre vágyó volt, mint a született úr valamennyi, bár a java része még önmaga előtt is letagadja ezt. Róbert csak a nevét hallotta párszor, de azért most, ahogy lázas szeme találkozott annak jóságos, baráti, diszkrét tekintetével, épp úgy el tudta volna róla mondani mindezt, mint mi magunk.

És ez a jóságos szempár volt is az utolsó, amit a lázas fiatalember még tiszta öntudattal látott.

Azután már csak sötétszürke ködgomoly forgott előtte, amiből csak itt-ott váltak ki egy-egy emberi arc körvonalai. Hallani sem hallott egyebet, mint szomszédjának, Berenczeynek hörgő lélegzését, és az az asztal végén ülő kis kretén sikongó, csukló nevetését. Bizonyára őrajta mulatott. És ez a tébolyodott, beteges nevetés úgy fúródott bele zúgó fülébe, mintha odakinn, a ház jeges eresze alatt a halálmadár sikoltozott volna.

De egyszer az is megszűnt és beállt a néma csend.

Hajnalodott már, a horgosi hegyek ormaira kiült már a bágyadt téli derengés, amikor az elhagyott régi hangok, a régi emberek ismét rátaláltak a szökevényre. Először az édesapja szobormerev, halvány arcát látta, szemében ugyanazzal a bágyadt, hideg sugárral, mint amikor elváltak, hogy soha többé ne lássák egymást - utána ylang-ylangtól illatos leányok jöttek, nyomukban a hegedűk és violák fájó sírásával. Sárga borhullámokon díszes gálya ringott, telve viháncoló asszonyi néppel, meztelen válluk elő-elővillant a bíborvörös vitorlák mögül. Amikor a gálya elsuhant, a tenger kiszáradt és aranyos fövényéből csillagos, szikrázó virágok nőttek, a szivárvány hét színében égve. Apró, suhanó zizzenéssel hajladoztak és a kelyheikből aranyos könnyek gördültek elő és odahullottak a beteg jéghideg arcára.

Róbert már régen nézte lázas szemével az ablak jégvirágait, amelyeken átragyogott a február reggeli napfény. Amikor felismerte őket, az arcán könnyek peregtek alá és a szeme újból lezáródott.

2.

Az elhagyott fővárosi éjszakák emléke még három hétig fojtogatta a fiatalembert, akkor lesiklott róla. A láz megszűnt, Róbert felkelhetett. Szmertik, a körorvos megtartotta szokásos záró és feddő beszédjét és csak azután vonult vissza.

- Arra kérem önt, fiatal barátom, hogy felejtse el azt az életet, amelyet eddig élt, és adjon hálát a jó Istennek, hogy szakított vele, mert az a sírba vitte volna... Hány éves ön?... Huszonhat?... Teringette, hiszen a férfi embernek ilyenkor kezdődik az igazi élete!... Nekem, mint orvosnak, nemcsak jogom, de kötelességem is volt Berenczey úrtól az ön dolgai után tudakozódni: tudom, hogy ön szakított családjával, vagy hogy mindenben a tények mellett maradjunk, a családja szakított önnel az ön lehetetlen életmódja és tévedt szerelmei miatt, és hogy most ön idejött ebbe a vendéglátó, baráti úriházba, hogy kipihenje magát és új életet kezdjen... Ígérje meg nekünk, hogy minden idejét az elvesztegetett évek jóvátevésére fogja fordítani és hogy új célt, új tartalmat ad az életének!... Megígéri, ugye?... Igen?... Nos, isten önnel!

A fiatalember nem ígért meg semmit, csak állt mozdulatlanul és szomorúan, de az orvos megtette a kötelességét.

Március volt, az olvadás már megkezdődött. A távoli mezőkön még mozdulatlanul feküdt a megfagyott, feketedő hó, de az erdőszélen már kizöldült a mogyoró. Friss szél járt a vidéken, de ha kisütött a nap, a házereszről reggeltől alkonyatig szakadt a hólé.

A házat még nem hagyhatta el, egész világa az a kertre nyíló, tágas szoba volt, amelyben szállást kapott, azután az ebédlő és a homályos, téglás folyosó, amelyik a kettőt összefűzte.

Az ebédek most már kedélyesek, barátságosak voltak, mert nagyon összeszokott a háziakkal; a fekete után Rényivel szokott kártyázni, mialatt a fiatal férjjelölt beavatta őt a helyi viszonyok ismeretébe, beszélt neki a szomszédokról, többször téve említést annak a várszerű, különösebb lakójáról, amelyik ott emelkedett a távoli dombtetőn. A fiatalember, akit a szokatlanság mindég érdekelt, egy délután behatóbban is tudakozódni kezdett a különös ember felől, de nem sokat tudhatott meg felőle.

- Annyit tudok csak felőle - mondta Rényi nevetve, elővillantva hófehér fogsorát -, hogy Lesenczey Menyhértnek hívják, és hogy úriember. Ezt egészen bizonyosan tudom, mert tavaly, az új főispán installációján együtt ebédeltem vele a megye székvárosában. Hanem amit a parasztok fecsegnek felőle, azon nem lehet eligazodni. Az egyik azt mondja, hogy mivel nem szánt, nem vet, nem megy sehová és nem is enged közel magához senkit, a bolond is kitalálhatja felőle, hogy egész nap alszik. De amelyik így beszél felőle, az még a szelídebbek közé tartozik, mert akad olyan is, amelyik már befeni a maga mérges nyálával a titokzatos embert, amennyiben telik tőle. Az egyiktől például azt a badarságot hallottam, hogy Lesenczey Menyhért úr megölte az édesapját, de mivel a nádorispán volt az apósa, futni engedték. Több ízben el is kártyázta már a vagyonát, pedig a Sárköznek vagy a fele az övé volt. És végül, hogy az isten büntesse meg őt, mert az ő dombjáról folyik alá tavasszal a töméntelen hólé, és teszi tönkre az alsó udvarokat, ami nem is egészen tiszta sor, istenes ember nem művel ilyesmit, de különben sem látott még senki annyi vizet egy dombról, mint az övéről. És a vége minden változatnak ez: ez az ember sötétségben él, mint a vakond és soha egyetlen hang sem hallatszik a rongyos kastélyból!... Én magam, az alatt az egy óra alatt, amit együtt töltöttem vele, azt a benyomást szereztem felőle, hogy valamikor valóban gazdag ember lehetett, jóllehet most csak a rongyos kis kastély az övé. De úgy hiszem - tette hozzá, megint nevetve és kihajtja poharából a bort -, hogy az eltemetett vagyon sírja körül a legviharosabb éjszakákon sem bolyongtak a pikékártya szuverénjeinek, Lear királynak, Szaladin szultánnak, Ingurdnak

és Macbethnek szellemei és nem röpködtek elhalt cigánymuzsikák foszlányai, a sír füvét nem borzolta fel visszajáró, púderes leányok selyemuszálya. A pénz szépen, csendesen folyhatott ki Lesenczey kezéből, ami valóban nem is lett volna csoda, hiszen olyan finom, vékony ujjai vannak, aminőkkel bajos a pénzt erősen tartania, és amelyek valóban nem valók egyébre, mint arra, hogy a gazdájuk végigsimítsa velük a homlokát, amikor diadalmas gondolatok fészkelődnek a fejében. Annyi bizonyos, hogy Lesenczey Menyhértet még soha senki, még mint gyermeket sem látta itt a mi vidékünkön. Néhány év előtt csak megjött valahonnét, elfoglalta az apja régi, elhagyott házát, és azóta itt él egy szakács, meg egy kulcsár társaságában. Talán éjjel jött, mert még jönni sem látta senki. Egy tavaszi alkonyaton, amint az idevalók mondják, már ott ült az oszlopos tornácon, piros sállal betekergetett nyakkal, amiközben a nyájas alkonyati szellő barátságosan lengette deresedő szakállát!... De persze, ezt az utolsó, költői képet már én illesztem hozzá a dologhoz, mint ragyogó fantáziám szülöttét - mondta Rényi, a kártyát megkeverve -, mert a szakállügynek egyetlen tanúja sincs!

...Alkonyatig mindég akadt, ami a fiatalember figyelmét lekösse és a gondolatait elterelje az elmúltakról, de amikor a nap kezdett aláhanyatlani a kövesi hegylánc mögé, feldúlt idegvilágán, mint tépett húrokon, az ismeretlen félelem kezdett pengetni nyomasztó indulókat és akkor nem volt nyugta többé az emberek között.

Ezen az estén is felment észrevétlenül a szobájába és töprengve, céltalanul járt fel és alá a félhomályban. Valahol a szekrénye tetején ódon divatképeket talált, azokat nézegette. A pompás rokokóruhás emberkékben, ahogy vizsgáltatta őket, a rég eltűnt idők nyájas melegébe visszavivő szekér kedves, diszkrét konduktorait vélte felismerni és magányt kereső idegenkedése megenyhült, mert az emberek nem láthatták meg a lelke vergődését, amit az eltékozolt évek szennyes emlékei idéztek fel, vagy ha meglátták is, apró kis szemük meg sem rebbent és mindenki, akinek eltitkolni való bánata van, ismeri ennek az értékét.

Az ajtó egyszer felnyílt és egy nő lépett be rajta.

Amikor a fiatalembert megpillantotta, biccentett a fejével, halkan jóestét kívánt és egy pillanatra tétován megállt. Róbert feléje lépett, hogy bemutatkozzon és kezet nyújtson neki, de az ismeretlen nő tréfásan háta mögé rejtette a kezét, könnyedén meghajolt és zavartalanul mosolyogva azt mondta halkan:

- Nem, nem!... Hiszen ismerjük mi már régen egymást, uram!...

Róbert pár pillanatig habozva nézett a szemébe; a könnyed kellem, amitől ott a falusiak között a pár hónap alatt elszokott, nagy erővel bilincselte le az érdeklődését. Jóleső érzés vett erőt rajta, hirtelen elmosolyodott és azt mondta:

- Valóban,... nem értem!...

A nő arcán rózsapiros derengés suhant át.

- Mindegy!... - mondta mosolyogva, azután biztos léptekkel a szekrényhez sietett, kivett belőle valami fehérneműt, aztán ismét indult kifelé. Az ajtóban meghajtotta magát, egy pillanatra fürkészve nézett a fiatalember szemébe, majd elsietett.

Róbert halkan felnyitotta az ajtót és utánanézett.

Az ismeretlen nő végigsietett a folyosón, de amikor a lejáróhoz ért, visszatekintett. Amikor a fiatalembert meglátta, halvány arca ismét kipirult, azután sürgősen leszaladt a lépcsőn.

Róbert betette az ajtót és végigdobta magát a pamlagon.

Halkan fütyörészett, lehunyta a szemét, de azért egyre ott látta maga előtt különös látogatójának alakját, a rövid ruha alól kiárulkodó erős lábikráit, amikre újdivatú magas cipő simult. Látta halvány arcát, aranyszőke haját és búzavirágkék szemét.

- Ennek a nőnek az életében a szerelem fontos szerepet játszhatott -, gondolta, idegesen dobolva a pamlag karján. Akárki legyen, de tud már mindent, talán jobban is a kelleténél. Ekkora biztosság és ennyi könnyedség csak a tapasztalásból fakadhat. Hogy nem cselédféle, az kétségtelen, de ha nevelőnő, vagy távoli rokon, miért nem nyújtotta a kezét? Talán tetszik magának a Hamupipőke szerepében?... Az ilyesmiről nem egy nő hiszi, hogy az érdekessé teszi. Hanem akárki, annyi bizonyos, hogy új levegőt hozott magával ebbe az ódon szobába, a szorongásomat meg elvitte az aranyszőke haja köré csavarva!

Karjait összefonta a mellén, a szemét ismét lehunyta és unalmában az a bizarr ötlete támadt, hogy megpróbálja titokzatos látogatójának gyermekkorát felépíteni... Ugyan kik lehettek a szülei? Mely vidéken csúszkált először a porban, bemaszatolva az arcát, piszkos ujjait szopogatva és gyanútlanul mutogatva a testét, ami azóta ilyen nyugalomrabló, eleven szoborba szökkent?... És azután, ahogy nagyobb lett, mely boltoslegény lett az ideálja, még utóbb ki ölelte át először a derekát és ki csókolta meg keskeny, halvány ajkait?

Róbert felkelt és nyugtalanul járkálni kezdett fel-alá.

- Az új baj kettős! - gondolta, végigsimítva a homlokát. - Először is bizonyos, hogy már megint hívogatni kezd a piszok itt a nagy tisztaságok közepette, másodszor pedig, ami a nagyobbik baj, látnivaló, hogy a lelkem még mindig beteg, még mindig rabja az efféle félelmes kényszerképzeteknek. Mert feltéve, hogy nem ilyen ostoba és köznapi dolgokról volna szó, amit egy óra múlva bizonyára nyomtalanul elfelejtek, hogy egy csinos guvernánt vagy más efféle pár percre felborzolja a nyugalmamat, hanem valamely komoly, szépséges, tiszta szerelem várna rám: nem tökéletes őrültség-e az efféle önkínzás? Mindig szentül hittem és hiszem, hogy az ember, főként a nő, akkor a valódi *maga* a számomra, amikor mindenkitől eltekintve, mint különálló, rokontalan bolygót láttam... korábbi szerelmeimet az is meg tudta zavarni, ha ismertem a kedvesem édesapját, a testvéreit vagy éppen a férjét -, most pedig magam rángatom elő azokat, akik piszkos kezükkel még ennek a pár percnyi szebb hangulatomnak is kitekerik a nyakát!... Hiszen az ilyesmi drasztikusabb gyógymód, mint aminőkről Assisi Szent Ferenc Fiorettijéből értesültem, ahol is a szentéletű atyák és testvérek tökéletes bölcselmi rendszereket dolgoztak ki a szerelem ostromaival szemben, vagy éppen - már akik az egyszerűbb eljárásnak voltak hívei -, meztelen testtel csúsztak a porondos földön, hogy makacs és dacos testrészüket engedelmességre kényszerítsék!... Gyerünk a szabadba, hiszen itt orozva megfojt a sötétség!

Már egészen leszállt az este, amikor lesietett a nyirkos, hideg, puszta kertbe, nem sokat törődve az orvos tilalmával.

Halkan dudorászott, hosszan elnézte a ház nyájas, lámpafényes pitvarait, amikor pedig a hideg átjárta a testét, felsietett az ebédlőbe.

A család már együtt volt, sőt egy idegen arcot is látott a megszokottak között. Magas, rendkívüli eleganciával öltözött idősebb úr ült Berenczeyvel szemben és a kezeit botjának aranygombján nyugtatva, halk hangon tárgyalt vele bizonyos birtokrész megvételéről. Hanem Berenczey határozottan elutasította az ajánlatot, amire az idegen eltávozott.

A hölgyek ezen az estén korán visszavonultak, mert reggel korán a városba készültek; a három férfi egyedül maradt.

- Ki volt ez a különös, fonnyadt arcú úriember? - kérdezte Róbert anélkül, hogy komolyabban érdekelte volna a dolog.

- Egy volt fővárosi orvos, Stefanidesz professzor, mondta Berenczey halkan, vontatva, hogy a fuldokló köhögés meg ne lepje. - Tavaly abbahagyta a gyakorlatát és végleg ideköltözött, megvéve a locsomándi jegyző birtokát... Ez a vidék különben - tette hozzá mosolyogva -, valami különös varázserőt gyakorol a legkülönbözőbb csodabogarakra: ahány csak van távol és közel, az mind idejön és itt telepszik meg. Lesenczey Menyhértről talán hallottál már, azután itt vagyok jómagam, aki egyre csak az elmúltakon rágódom odvas fogaimmal, ahelyett, hogy elmennék valahová gyógyulást keresni, utánunk következik ez a tévedt lelkű mániákus...

- Végül a sort bezárom én! - kiáltott fel Róbert nevetve.

- Nem, terád, valóban nem gondoltam!... Te nem is vagy olyan csodabogár, mint aminőnek magadat képzeled. Elég gyakori az olyan könnyelmű fiatalember, akit más környezetbe kell juttatni, hogy az eliramlott józan eszét utólérje.

- Maradjunk hát csak a harmadiknál - mondta Róbert nevetve. - Mondjon róla egyet-mást, kedves bátyám, mert hogy a külseje rendkívül érdekes és kivételes, az tagadhatatlan. Ezenkívül most azt is hallom, hogy orvosprofesszor és azok között a mániákus igazán ritka.

- Hisz azt csak úgy mondtam -, legyintett Berenczey. - Voltaképpen nem is tudott róla egyebet, mint azt, amit hallottam.

- És mit beszélnek róla?

- Stefanidesz agglegény volt és egy szegény sorsú leányt szeretett, akit bőségesen segélyezett egészen önzetlenül, amint az később kiderült. Mert amikor a leány később meghalt, a professzor titkon megszerezte a csontvázát, felöltöztette régi ruháiba, beállította a szekrényébe és azután együtt lakott vele, éveken keresztül, ugyanazon szobában. Amikor pedig a titka véletlenül kipattant, nevetve csak annyit mondott, hogy a plátói szerelemhez nem szükséges a női hús, de aztán, hogy a további botrányokat elkerülje - mert az a híre kezdett kelni, hogy megőrült -, feladta az orvosi gyakorlatot és ideköltözött.

- Milyen nagyképűek az emberek! - mondta Rényi, kenyérgolyóval meghajítva Róbert homlokát. - Miért vették el tőle a csontvázat és miért fogják rá mindezek miatt, hogy őrült? Eredeti és elszigetelt ember, akinek a köreit vétek megzavarni, főként ha ezekkel a körökkel nem hasít bele másnak a köreibe!

- Hiszen úgysem igaz az egészből egy árva szó sem! - mondta Berenczey -, de az emberek már nem lehetnek el bizonyos adag ostobaság nélkül. A köznap egyforma, híg löttye után ez számukra a zsardinetto. Arról magam is hallottam, hogy valóban belekeveredett valami botrányos viszonyba, amire ráment majd az egész vagyona, amint ez már az öreg szerelmeseknél történni szokott -, a többit pedig könnyű elképzelni. Az irigyei bizonyára rágni, piszkálni kezdték a dolgot, amíg ő elunta az egészet. Ebben semmi rendkívüli sincs; elég gyakori eset. Hanem, hogy ezzel szemben ő maga csupa rendkívüliség, hogy mindig mintha valami titkot, valami rejtett szenvedélyt hordozna a lelkében, az már bizonyos. De ez viszont az ő dolga!

Róbertnek, amikor lefeküdt és egyedül maradt önmagával, megint eszébe jutott az alkonyati vendég, a szőke hajú nő és magában izgalmas kalandokat kezdett építgetni, de akkor a ház valamelyik távoli szobájából ismét feléje hangzott a kis eszelős sikongása. A fiúcska most nevetett, bizonyára álmában, de ez még idegenszerűbb és félelmesebb volt, mintha sírt volna és az el-elcsukló, vijjogó hang a szomorúság valamely rejtett folyosóján keresztül hirtelen Róbert elé idézte a múltak bús emlékeit.

Az elpocsékolt élet bosszúja az, hogy mindig és minden úton visszaemlékezteti magára az eltékozlóját. A Periphlegeton partjain innét nincs teljes megbékülés, ez az ember boldogtalansága és az irigy utolsó, de biztos refugiuma.

3.

Az az ütött-kopott kastély ott a távoli domb tetején, főként pedig annak elvonult lakója gyakran foglalkoztatta a fiatalembert, aki ott a tétlen nyugalom közepette még fogékonyabb lett a rendkívüliségek, a köznapiatlanságok iránt.

Amikor a tavasz már kibontotta teljes pompáját, gyakran elsétált a burjánverte ösvényen, amelyik Lesenczey Menyhért rozzant tanyájához vezetett és a folyócska fűzei között leheveredve, hosszan elnézte a vakolatlan, barna falakat, amelyeket örökös csend és magány környezett. Az elhagyott haranglábat dúsan befutotta sötétzöld, gyászos leveleivel az efeu, a rozsdás, néma harangon meg-megcsillant a tavaszi napfény, de sehol egy hang, egy emberi arc -, olyan volt az egész, mint valamely halott óriás síremléke.

Ahogy fektében tenyerére támasztotta az állát, odalent az üde pázsiton ezer kis bogár nyüzsgött, tökéletlenül csetelve-botolva a fűszálak között, pár lépésnyire tőle a folyócska sietett tovább vidám feccsenéssel, feje felett a madarak zokogtak a gyönyörűségtől, csak ott fenn a dombtetőn nem volt nyoma sem az életnek. Olyankor gyakran gondolt rá, hogy mennyi lelkierővel kell bírnia annak, aki ezt a teljes elszigeteltséget ily érintetlenül meg tudja őrizni, mert valóban nehéz az embereket elviselni, de még nehezebb őket nélkülözni.

Egyszer azonban másként lett minden, mert a fiatalember egy április végi alkonyaton valahogy bejutott a pusztuló kastélyba. Talán úgy volt, hogy az úton találkozott Lesenczeyvel, talán az is megérezte, hogy az élet egyik számkivetettje áll vele szemben - bizonyos csak az, hogy Róbert egyszer ott állt a kapu sötét boltozata alatt, melegen megszorítva új, öreg barátjának fonnyadt kezét.

És amikor először nézett bele annak nyugodalmas szemébe, azt látta meg bennünk, hogy ez a pompás magyar úr egy diadalmas élet fáradalmait piheni ki ott az ócska épület hűs boltozatai alatt. De ez a diadalmas élet megnyilatkozott-e mások számára is, vagy csak odabenn zajlott le az öregúr lelkében? Mindegy. - Róbert a tornác oszlopának pusztuló vakolatába vájt apró utacskákat a körmével és arra gondolt, hogy csak most találta meg valóban azt, amit keresett: a homályt és a csendességet. És amikor a belső termek sötét bejáratát vizsgálgatta, az a meggyőződése támadt, hogy ott, azokban a termekben lakik a nyájas sötétség. Nem az, amelyik a mélységbe csalogat, nem az, amelyik kísérteteket, halottakat küld a remegő után és marcangolja a lelkét; nem a gonosz sötétség, amelyik sírós, lázas éjszakákon az embert a maga összetört szívének cserepei közé csalogatja, hogy összevérezze magát és a sebeket a könnyeivel kelljen hűsítenie. És nem a kedves, barátságos, bodzateát forralgató sötétség, amelynek lágy testéből az álmok válnak ki és apró testükkel belefúródnak a szívbe. Nem. Ott a sötét boltok mögött a minden sötétségek apja, az öreg Sötétség lakik, amelyből kiválva az ifjabb sötétségek bebarangolják világot; ha elfáradnak, megtérnek pihenni elhagyott házakba, csüggedt emberek lelkébe, felnyitogatják a kripták fedelét, beletekintenek a megholtak üveges szemébe és éjszakára visszatérnek édesapjuknak, az öreg Sötétségnek testébe. És ha így van, pedig kétségtelenül így van, akkor ott kell laknia a sötétség ikertestvérének, a csendnek is. Ezek ketten együtt élnek és nyomasztóan különös, ha az útjaik néha szétválnak. Félelmes a dúsan kivilágított kastély, amelyben csend honol, mint a sírban és félelmes a sötétségben tomboló lárma is. - És ezen az úton a csendesség felé fordultak a gondolatai és úgy vélte, hogy ott, a pusztuló házban a csend is más, mint egyebütt. A közönséges csendességet a zaj megöli. A csendesség, menekülve durva üldözője, a zaj elől, besurranik a beteg szobájába, ott fázósan összehúzódik, mozdulatlanul fekszik és csak néha sóhajt mélyet, szomorút. Akkor azonban odalenn az utcán, valami rohanó szekér kerekei alól előpattanik ismét a durva üldöző, a zaj,

felrohan otromba, sáros csizmájával a lépcsőn, betaszítja az ajtót, durván előrángatja rejtekéből a csendességet és szíven döfi. A csendességnek vége: meghal. De a bomladozó kastély csendjével nem bír az orgyilkos. Ha a faluból megindul valami idegen, durva hang, hogy odacsörömpöljön az esőverte falak közé, egyenesen a halál karjaiba rohan. A domboldalon még hetykén, szemtelen arccal lépeget felfelé, de felérve már sápadozik és ahogy beléjut a csendesség bűvös körébe, meghal. Lesenczey Menyhért csendessége megöli.

Erősen alkonyodott már, amikor Róbert elvált új barátjától azzal, hogy nemsokára felkeresi ismét és megindult hazafelé. Az árnyéka, amit a kelő hold fénye vetett, ott bukdácsolt előtte a lejtős gyalogúton, kinyúlt meg összehúzódott: csodálatos alakokat öltött és egyetlen pillanatra sem volt olyan, mint előbb.

- Akárcsak jómagam -, gondolta a fiatalember, kelletlenül mosolyogva. - Pár perccel előbb még mennyi szeretettel gondoltam a szomorú lelkűek két jóbarátjára, a sötétségre és a csendre, mily szépen el tudtam hitetni magammal, hogy jobban meg tudom becsülni őket, mint a köznap ép lelkű embere, most pedig már azt szeretném, ha az élet ismét tombolva zajongana körülöttem!

A folyóparti fűzekről pálcikát vágott magának, lehántotta a héját és szórakozottan verdeste vele a lombokat. Szeretettel emlékezett az előbbi gondolataira, jólesett neki, hogy a lelke fogékony a szubtilisebb munkára, bár érezte, hogy sohasem lesz ereje az ilyesmit valóságos életértékre átváltani, hanem ahogy a holdfényes lapály kitárult előtte, hirtelen csüggedés fogta el, az ezüstös fényességen szinte szembejött vele a tudat, hogy az ő számára hiába minden elcsapongás a szennyes valóságoktól, amiket megismert, mert nem hordoz magában olyan célokat, amelyeknek fontos alkotórésze volna a lelki emelkedettség, a lelki tisztaság. És az ilyen célok távollétében a szép felé való törekvés csak ábránd, amely csak fáraszt, elcsüggeszt, és elszomorít, mert az ábránd csak addig édes, amíg annak teljesülése is lehet. Ezért van az is, hogy az öregember már nem ábrándozik, csak emlékezik.

Ahogy az udvarra befordult, Violával találkozott.

A leány az első pillanatban megdöbbent az előtte felbukkanó sötét alaktól, hanem amikor megismerte, őszinte öröm tükröződött az arcáról.

- Csókolom kezét! - mondta Róbert, megfogva a kezét. - Hol jár itt, a sötétben, egyedül?... Nem fél, hogy a gonosz lélek, vagy lidérc, vagy efféle éjszakai kalandor elcsalja magával?

- Azt hiszem, ezek a rémek már sokkal öregebbek - mondta a leány nevetve -, hogysem ilyen hűvös estén még efféle kalandokra gondolnának!

- Brávó! - mondta Róbert, a leány karját a magáéba vonva, mert az utolsó időben barátságot kötöttek. - Mindazonáltal ha én volnék a lidérc...

- Nos?

- Próbát minden esetre tennék...

- Nos, nem is kell átalakulnia lidérccé! Összevesztem Rényivel és most én magam kérem fel, hogy szöktessen meg egy félórára, amíg vacsorázni hívnak bennünket. Akkor azonban itt hagyom faképnél, mert éhes vagyok.

- Magam pedig jelentékenyen szomjas. Viola tehát egy félórára az enyém, ha Rényi eleped is bánatában, nem tudva, merre jár és mit csinál a coeur-dame!

- Nem, azt nem fogja tenni! Most rendkívül komoly foglalatosságba van merülve: a plébános úrral dominózik és azzal mulattatja magát, hogy a jámbor egyházatya előtt a szenteket emlegeti, ha valami nem sikerül neki, de mondanom sem kell, hogy ő maga iparkodik legjobban, hogy a játéktervei ne sikerüljenek! És éppen ezen vesztünk össze.

- Máskor azt mondanám, hogy ezen ugyan kár volt összeveszni, mert a szentatya majd csak kiheveri a bajt, hanem most, hogy ez az összeveszés ilyen kedves bonyodalomra vezetett...

- Hiába, az igazi gavallér minden alkalmat megragad, hogy udvarolhasson!... De most én kérdezem magától, hogy hol járt erre, ebben az időben egyedül?

- Soha el nem találná! Odafenn voltam az ócska kastélyban, meglátogattam Lesenczey Menyhértet.

Viola csodálkozva nézett rá.

- Mi dolga volt vele?

- Semmi! Sőt azt sem igen tudnám megmondani, hogy hogyan jutottam be hozzá. Csak annyi bizonyos, hogy a dolog belőlem indult ki, mert végtelenül szeretem a csendességet és a nyugalmat.

- És bizonyára a titokzatosságot is - mondta Viola -, aminthogy magában is van valami rendkívüli, valami titokzatos. Azt pedig, hogy valami menekülési vágy űzi, hajtja az emberek közül, a leghatározottabban észrevettem, főként az utóbbi időben.

- Rendkívül hízelgő rám nézve, hogy ennyi figyelmet is szentelt csekélységemnek, és pedig annyival is inkább, mert részben igaza van. Titokzatosságról, vagy effajta érdekességről ugyan nem tudok, olyan vagyok, mint a többi, hanem hogy időnkint valami menekülési vágy űz, azt magam is érzem. Ez azonban viszont egészen természetes. Mert bármennyire őszinte szeretettel látnak is engem, és bár valami távoli rokonság is összefűz bennünket, mégis csak idegen vagyok itt maguk között, kedves Viola. Az ön édesatyja beteges ember, akinek egyéb gondja is van, mint az, hogy egy futóbolondot gyógyítgasson. Rényi végtelenül kedves és kellemes ember, de mégis csak idegen, végre maga, kedves Viola, félig menyasszony, akinek minden gondolatát betölti a közeli jövő. A menyasszonyokkal különben is úgy van az ember, ha megengedi nekem ezt a formátlan hasonlatot: mint a tárlaton azzal a képpel, amelyiken ott a cédula, hogy eladva. Képtelen elfogulatlanul szemlélni, mert a szép iránt való szenvedélyét mindig visszarángatja a tudat, hogy a megszerzésnek még a lehetősége is el van zárva előle. Pedig az én romlott, kissé rothadt mivoltomat képtelen lekötni bármely nemes, emelkedett cél, vagy ügy, amelyből hiányzik a nő.

Viola pár percig hallgatott, majd halkan azt mondta:

- Hallottam, mert hallanom kellett, hogy tévedt, céltalan életet élt és hogy ez nehezedik a lelkére ma is... Megvallom őszintén: ha asszony volnék, nem hagynék békét magának, amíg egyet-mást el nem mesélne a múltakból, így azonban utamat állják a konvenciók, amelyek a leány számára megtiltják az ilyesmit.

Róbert nevetett.

- Ez ugyan elég furfangosan volt mondva, kedves Viola, mert erre annak kellene következnie a részemről, hogy: ejh, mit konvenciók!... és aztán mesélnék sokat, érdekeset, színeset, itt-ott hozzá is költenék a dologhoz, ahol az unalom és a hétköznapiság nagyon kiütközne a történetből és én meg is tenném, ha - érdemes volna! De higgye el kedves Viola, nem érdemes!... Közönséges, oktalan és ízléstelen dőzsölésekről számolhatnék be csupán, aminőkön minden jóvérű fiatalember átesik annak idején. A legtöbb ezeknek a dőzsöléseknek a révén érdekesen-

romlott különcnek, illúziójafoszlott ruénak is érzi magát bizonyos ideig, de én még ilyesmivel sem simogattam magamat soha, egyetlen percre sem. Csak annyi a különbség közöttük és közöttem, hogy ők csak beletévedtek a csatakba, de egy pillanatig sem éltek benne a lelkükkel, sőt volt közöttük nem egy, amelyik félelemmel, sőt undorral és csak az obligát hetykeségtől sarkalva csinálta végig az egészet, ezért ők elfelejtették nemsokára, mint a diákélet bármely más kötelező programpontját. Hanem én, kedves Viola, én a lelkemmel voltam ott a cédák és a naplopók között, mert én beleszülettem a csatakba és a pocsolyába.

A leány kínosan felszisszent, a karját ki akarta vonni a fiatalemberé alól, de amikor annak arcára pillantott, mozdulatlanná döbbent ismét.

A fiatalember arca lángolt és a szeme révetegen csillogott a holdfényben.

- Tudom, hogy rászülettem a romlásra - folytatta ideges sietséggel -, mert érzem, hogy az gyönyörűséget okoz a lelkemnek! És tudom, hogy hasztalanul menekültem ide a tisztaság közepébe, tudom, hogy hiába kapkodok a nyugalom és a csendesség után, mert éjszakánkint ma is felriadok néha arra, mintha denevérek suhognának körülöttem és csalogatnának vissza a mocsárba. És én tudom, hogy egyszer el is megyek utánuk. Mert nekem már a bölcsőm fejénél ott ült az átok, hogy a mocsár legyen halottas ágyam.

- Meggondolatlan voltam - mondta Viola halkan -, és őszintén sajnálom, hogy megbolygattam ezt a fájó kérdést. De lássa, mi leányok kíváncsiak vagyunk és...

Róbert megcsókolta a kezét és idegesen mondta:

- Tökéletes és kifogástalan tökfilkó vagyok!... Amikor a szerencsés véletlen úgy rendezi, hogy ezt a pompás estét magácskával tölthetem, akinek a társasága oly végtelenül értékes és becses számomra, akkor én itt valami vidéki ripacs módjára tirádákat szavalok magának a magam tökéletlenségeiről! Bah! akár az ifjú, nyalka finánc, amelyik érdekes akar lenni a varrókisasszonya előtt!

Nevetett és újra megcsókolta a leány kezét. Az pedig akkor megállt, körülnézett a fekete éjszakában és ijedten azt mondta:

- Jóságos isten!... Mily messze elkalandoztunk!... Utóbb még csakugyan valami pletyka... Pedig...

- Pedig!? - kérdezte a fiatalember kissé felhevülve.

- Pedig mi idegenek vagyunk egymáshoz!... Emlékszik a festményre, amelyiken ott a cédula, hogy már el van adva?

Róbert hevesen megszorította a leány kezét, aki táncos lépésekkel, sietve megindult hazafelé.

- Ne menjen még!... Még nem hívtak bennünket vacsorához!

- Ki tudja?

Karöltve, ugrándozva, félig futva megindultak hazafelé, de amikor ott voltak már az udvaron, Viola hirtelen megállt és pihegve azt mondta:

- Ostobaság az egész, ... de azért így mégse menjünk fel együtt!... Istenem, hogy lángol az arcom a futástól!... Menjen arra és kerülje körül a házat!... Isten vele!

Kezet nyújtott a fiatalembernek, hanem az akkor könnyedén átölelte és megcsókolta a hajába tűzött fonnyadozó violákat.

- Az igazi Violát a megmaradt kis becsületem tiltja megcsókolnom, helyette ezeket a drága jelképeket...

A leány kifejtette magát a karjaiból, hevesen kitépte hajából a virágokat és odadobta őket Róbert lába elé.

- Nos, akkor tartsa is meg őket magának!

Indult volna, de akkor mindketten észrevették, hogy valaki már régebben nézi őket. Róbert ingerülten kapta fel a tekintetét és a kékszemű, szőke hajú ismeretlen nőt látta maga előtt, aki egyszer úgy lefoglalta a gondolatait.

- Matild... engem keresett, ugye? - kérdezte Viola lángvörös arccal.

- Igen! - mondta az nyugodtan mosolyogva, a leány karját a magáé alá öltve. - A vacsora kész... a főtisztelendő úr ugyan már jól lakott a szentekkel, hanem az urak éhesek!

Diszkréten mosolyogva hosszan belenézett a fiatalember szemébe, aztán Violát hirtelen megpördítve, elvitte magával.

Róbert szívdobogva állt ott még sokáig. Le akart hajolni a virágért, amit a leány odadobott a lába elé, de az akarata cserbenhagyta. Akkor már elfelejtett mindent, csak a kék szempárt látta, amelyikből a hófehér holdfényen dús, buja zuhatagba ömlött feléje a cinkosság, meg a sűrűvérű vágy, amelyik a gazember húsára éhezik.

- Olyan a szeme, mint a holdvilág-sütötte kék mocsár!...

4.

Amikor a terembe lépett, Viola a tükör előtt állt, és a haját igazgatta. A szemük összevillant, de azután a leány kissé színpadias haraggal elfordult tőle és ezzel rendbe is jött minden.

Bár igaz, hogy az a minden, aminek rendbe kellett jönnie, voltaképpen alig volt egyéb, mint az ifjúság keringője a tavasszal, vagy ha emlékezik is reá, ezt az emléket sajgó idegenkedés követi nyomon. Mert jött az erősebb, a több, a fontosabb, aki izzó reményeket tárt fel előtte a szeme villanásával, aki érett, de már romlott is volt, mert megmosolyogta és leplezte a gazságot, akiben már most együtt él a szépséges szerető aráncos arcú felvezetőnővel, akivé pár évtized múlva öregedni fog, és a sokat próbált ínyencnek az a szerelem ízlik igazán, amelyiknek haut gout-ja van, mint a fácánpecsenyének. A leány pedig majd, amikor a vére apró bodrozása elül, megbeszéli a dolgot az eszével, szép nyugodtan kiszámítja, hogy a két út közül melyik vezet el a nagyobb kényelemhez és a nagyobb szabadsághoz, és majd lesz gondja rá, hogy azon haladjon tovább. Hanem a mai esti, véletlen adta tilos édességet valóban kár lett volna elmulasztani, aminthogy mindig és feltétlenül kár az élet szépségeit korhadt dogmák közé szorítani. Viola intézetben nevelkedett és a leányinternátusokban, az erőszakolt, istenkedő fegyelem nyomása alatt, mint okszerű ellennyomás, valami elegáns, könnyed élet-filozófia fejlődik ki a leányok lelkében, ami azonban csak akkor adja tudtul önmagát, amikor a leányok már elhagyták az intézetet.

Rényi lustán, a délutáni játszmák alatt kissé beborozva ült a kényelmes karosszékben és egyetlen szóval sem kérdezősködött. Két-három vendég is volt, de a hangulaton valami bizonytalan nyomottság ült, ami nyugtalanította Róbertet. És ez a nyugtalansága csak nőtt, amikor a társaság vacsora után, a szokottnál előbb szétoszlott és Berenczey, szemének egy intésével, visszatartotta őt.

- Kedves öcsém - mondta a beteg ember, amikor egyedül maradtak -, én akartam így, hogy négy szem között beszélhessek veled!

Róbert titkon, szorongva vizsgálgatta Berenczey arcát; elviselhetetlenül kínos lett volna rá nézve, ha azért illetik szemrehányással, hogy titkon hálátlanul bepiszkolja a hófehér fészket, ahol annyi szeretettel és elnézéssel fogadták.

De másként történt.

- Délután levelet kaptam a testvérbátyádtól - mondta Berenczey halkan, a fuldokló köhécselléstől megszakítva -, amelyben azt írja, hogy édesapád nagyon rosszul van, és hogy nem remélik már a felgyógyulását.

A fiatalembert nem lepte meg a hióbhír, mert amióta eljött hazulról, mindennap el lehetett készülve rá.

- Kedves bátyám talán csak kímélni akar engem - mondta fáradt közönnyel -, és csak titkolja előlem, hogy már meg is halt az édesapám.

- Nem, még nem halt meg édesapád - mondta Berenczey különösen mosolyogva -, de a katasztrófa bizonyára nem várat már magára sokáig!... Hanem a nyugodtságodból arra kell következtetnem, hogy magadban már elkészültél az eshetőségre!

- Kedves bátyám - mondta Róbert szilárd hangon -, ha úgy szerettük volna egymást, mint apa és fiú szeretni szokták egymást, hiábavaló lett volna minden előkészületem. Csakhogy szomorú őszinteséggel be kell vallanom, hogy mi ketten sohasem szerettük egymást. Tisztán emlékszem, hogy még egészen kicsiny gyermek voltam, amikor az apám már fásult közönnyel

viseltetett irányomban, holott a bátyámat elhalmozta szeretetével, bár ez is csak olyan volt, mint a téli napsütés, mert az én apám képtelen minden őszinte gyengédségre. És már suhanckoromban rám nehezedett a tisztán látás átka: úgy láttam őt, mint valamely kellemetlen idegent, akivel a sors összekapcsolta az életemet, és akivel szemben nem homályosította el a fiúi szeretet elfogultsága. Az én apám, kedves bátyám, hideg és kemény ember, akit önmagán kívül senki sem érdekel jobban, mint az, akihez pillanatnyilag éppen az érdeke fűzi. Látnom kellett őt akkor is, ha ez a látás fájdalmat okozott is nekem, és meg kellett őt ismernem a lelke legmélyéig, akár akartam, akár nem. Azok közé az emberek közé tartozik ő, akiket születésüktől fogva halálukig valami sűrű, nyúlós homályosság vesz körül, ami megakadályozza őket abban, hogy túllássanak a maguk szűk körének vonalán, akik a halálukig sem találkoznak önmagukkal, mert ők sohasem ők maguk, hanem mindig valakik mások, azok, akiktől az életen való átvonulásnak ezt vagy amazt a módját, ilyen vagy amolyan szabályát ellesték, és akiken kívül nemcsak nem akarnak, de nem is tudnak meglátni mást, mert derengő sejtelmük sincs róla, hogy nézni és látni nem egy, hanem kettő. Ők azok, akik az életre való szakadatlan várás közben elmulasztják az életet, ők azok, akik anélkül békülnek ki valakivel, hogy megbocsátottak volna neki, mert önmagukon kívül semmi sem oly súlyos a számukra, hogy a lelkükön esett karcolást simává hengerelhetné. Ők azok, akik még az elöljáróik vesszőparipáján is helyet kívánnak a maguk számára, akik büszkén verik a mellüket és aközben unalmas zsongás miatt nem hallják meg az üres kongást; ők azok, akiknek elveik vannak, és ezek között az elvek között ott van az is, hogy minden dolgot illetőleg csak két vélemény van a világon: az övék, meg a másik: a téves; ők azok, akik némelyekkel szemben csak azért maradnak igaztalanok, mert egyszer már azok voltak, és ők azok, akik parancsolás nélkül nem tudnak uralkodni. Aki a lelkét kezdi nyitogatni előttük, azt elintézik azzal, hogy az ilyesmi nem érdekli őket, de nyomban azután rákönyökölnek a maguk dolgával, amiről azt hiszik, hogy az minden között a legérdekesebb és legfontosabb. Ők az élet híg lötty-levének már csak azért sem tudnak nehány csepp ízléssel zamatot adni, mert állandóan, minden vonatkozásban, talán óvatosságból, talán elvből, de kitartóan a nagy többséghez tartoznak, márpedig az ízlés a kisebbség privilégiuma.

- Hagyd abba! - mondta Berenczey, szomorúan legyintve. - Nem jó az ilyesmit hallani!... Akárki is ő, mégis csak ő nevelt fel!

- Jóságos Isten!... És mivé nevelt!

- Csak nem fogod elkövetni azt az ízléstelenséget, hogy az apádat tedd felelőssé a saját könnyelműséged miatt?

Róbert hallgatott.

- Meg kell még tudnod egyebet is! - folytatta Berenczey. - Kénytelen vagyok veled egy másik dolgot is közölni, ami bizonyára érzékenyen érint majd, de jobb, ha teljesen tisztázzuk a helyzetet és különben is van valami vigasztalóm is a számodra!... Tehát a testvéred arra kér: közöljem veled, hogy az apád a legnagyobb valószínűség szerint ki fog rekeszteni téged az örökségből az engedetlenséged miatt. A köteles részt természetesen meg fogod kapni, hanem az, tudomásom szerint, nem elégséges ahhoz, hogy azzal új életet kezdj, pedig minden egyebet meg fog vonni tőled!

- Ez kemény csapás! - mondta Róbert halkan, tekintetét tétován hordozva körül. - Erre valóban nem gondoltam és ebben a percben nem is tudom...

- Várj csak! - szakította félbe Berenczey nyájasan, kezét a vállára téve. - Még nem fejeztem be!... Igaz, hogy könnyelmű és engedetlen voltál, de az alatt az idő alatt, amelyet itt töltöttél nálam, titkon megfigyeltelek és örömmel láttam, hogy a lelked megnyugodott, és hogy egyre

inkább visszatérsz az élethez. Nos tehát, elhatároztam, hogy amit az apád megtagad tőled, azt meg fogod kapni - éntőlem!

- Kedves bátyám! - kérdezte Róbert sápadtan - minő jogon fogadhatnék én el öntől ilyen áldozatot?

- Édes öcsém, az, hogy a jóisten így megáldotta a munkámat, hogy jómóddal jutalmazta a fáradozásaimat, bizonyára annak a tanújele, hogy mindég tudtam, mit csinálok. Nyugodj meg: tudom most is!... Hála az égnek, van annyim, hogy egyetlen gyermekem megkárosítása nélkül rád is gondolhassak, ami pedig az elhatározásomat illeti, annak alapja az a meleg szeretet és őszinte barátság, amely engem a családodhoz csatol!... Ezt tehát tekintsd elintézett ügynek annál is inkább, mert én, aki nagyon jól tudtam, mi vár rád apád részéről, ezt az elhatározásomat már bele is foglaltam végső intézkedésembe, és most azon légy, hogy majd amikor a testi-lelki épségedet teljesen visszaszerezted, minél előbb fejezd be a tanulmányaidat, amiket eléggé el nem ítélhető módon félbeszakítottál, azután pedig tűzzél magad elé olyan életcélt, amelyet a tudásoddal és akaratoddal el is fogsz érhetni. Addig pedig legyél az én fiam...

- Kedves bátyám - mondta Róbert, megcsókolva Berenczey kezét -, engedje meg, hogy az legyek!... És engedje meg, hogy majd akkor, amikor a katasztrófa valóban bekövetkezik, amikor az édesapám meghal, akkor is itt maradhassak önök között!... Gyötrelmes lenne ott lennem azok között, akik kivetettek maguk közül!

- Tégy a tetszésed és a belátásod szerint!... Itthon vagy!

*

Róbert halkan lesurrant a lépcsőn és kilépett a holdvilágos éjszakába. Nyugtalan és ideges volt, nem bírt volna megmaradni a négy fal között. Rendezni akarta a gondolatait, de nem ment vele semmire. Fülében régi, kedves áriák zsongtak, és csak egy-egy pillanatra jelent meg előtte a régi gyermekszoba képe.

Felnézett a csillagos égre, körültekintett a holdas tájon és ott, az erdő alatt, a messzeségben világos ablakot pillantott meg.

Rényi még ébren volt.

Vidáman füttyentett és megindult a világosság felé.

Amikor odaért, bepillantott az ablakon.

Rényi a pamlagon hevert és olvasott.

Megkopogtatta az ablakot, és amikor az felnyílt, nevetve azt mondta:

- Pajtás, vég nélkül szomjazom! Odahaza már mindenki alszik, adjál nekem hűsítő cseppeket!

- Isten hozott!

A keleti égbolt már tejfehér volt, amikor Róbert kiugrott az ablakon és megindult hazafelé. És amíg fütyörészve rótta a harmatos pázsitot, egyetlen pillanatra sem jutott eszébe mindaz, amit az este hallott, csak két női arcot látott, amelyek közül azonban az egyik lassan eltűnt az éjszaka utolsó kárpitja mögött.

És azután már csak egy nefelejcskék szempár égett, izzott, lobogott előtte.

5.

V... városa a nyolcvanas években még a régi volt.

A perifériákon itt-ott feltünedezett az újítás, akkoriban építették a városi állomást, amott egy új iskolaépület teteje piroslott, a város végén fekvő tavat betömték, de a centrum: a vár, a piac, az Anna tér környéke, a püspökkert, a temetőhegy és a Buhim-völgy változatlan nyugalommal nézték egymást a lángoló nyári napokon, a Bakony völgyeiből alárohanó vad orkánokban, az őszi ködön keresztül és akkor, amikor a körvonalak a méternyi hótól lágyak, elomlók lettek.

Akkoriban még mindenki ismerte ott egymást; reggelenkint az öreg törvényszéki bírák hangos, örömködő kiáltással üdvözölték egymást, mintha tíz év óta először találkoznának újra, és naponta ugyanazokat a kérdéseket intézték egymáshoz, figyelmesen meghallgatva a választ is. A belváros pedig úgy állt, mint talán századokkal azelőtt is. A Buhim-völgy alján, ahol a tekervényes Flórián utca nekifordul a Kasza-völgynek, még állt a völgy felől emeletes, de a hegyi oldalon csak földszintes, sárgára festett, csodálatos ház, amelyik mindig éppen abban a pillanatban mászott fel a hegyre, és amelyikben a Siebrauer orvos lakott. A háznak három lakója volt: az orvos, a felesége és egy ezeresztendős öregasszony, aki délelőttönkint nyögve és sóhajtozva ereszkedett alá a domboldalon, bejárta a mészárost, a fűszerest és többieket, azután újra visszamászott és eltűnt. A doktorné, szintén közel az ötszázhoz, rendkívül szigorú nő volt. A külvilág előtt csak az ünnepek alkalmával mutatkozott, amikor elment az angolkisasszonyok templomába, hanem máskor mindig otthon tartózkodott és felügyelt a rendre, főként a férjét szabályozva meg, akire talán féltékeny volt, jóllehet az öreg orvos a férfiúi kellem és csáberő legelemibb követelményeit is nélkülözte.

Siebrauer orvos alacsony, sovány, hajlott hátú emberke volt; szúrós, fekete szeme félelmesen villogott elő bozontos, ősz szemöldökei alól, félig kopasz fején szürke, zsombékszerű hajcsomócskák tekeregtek, az arcán tűzvörös pattanások domblánca húzódott le nyálkás bajuszáig, amit a nikotincsomók ragasztottak tömörré, kabátjának hajtókáján régi lakomák emlékei töprengtek, szürke nadrágja kopottan, unottan simult vézna lábszárához, egybeszabott cipőjének bőre alól szeszélyesen elszórt bütykök nyomakodtak elő. Kitűnő orvos volt, a pácienseit idevarrta a földi élethez, mindig sietett, mély, zengő hangján adva ki rendelkezéseit, amiközben a szájából törköly- vagy borovicskaszag áradt.

Történt néha, hogy a környékbeli kisgyerekek valamelyike furfangos úton-módon bejutott a doktorékhoz, jobbára olyankor választva meg ezt az alkalmat, amikor a szigorú öregasszony a templomban járt, és ilyenkor annak, aki bejutott, tudtán kívül is az az érzése volt, hogy Andersen valamelyik életre kelt meséje leng körülötte. Az öreg orvos szobájában, körös-körül a polcokon régi, latin nyelvű orvosi könyvek, öblös lombikok és retorták, csodálatos műszerek sorakoztak, és az egyik sarokban üveges szekrény állt, telve tégelyekkel, fiolákkal, cseppentős üvegekkel, és végül tizenkét egyforma, sötétkék méregüvegnek titokzatos csapatával. Az egyikben a maszlagos nadragulyából készült atropin volt, ami a morfiummal megmérgezettet meggyógyítja, hanem az egészséges embert pár perc alatt megöli, a másikban helleborin, ami mérges fekélyeket húz, a harmadikban strichnin.

Az orvos csodálatosan elmés ember volt, telve ötlettel, amikről az egész város beszélt, csak ő maga nem nevetett soha: ahogy az ötletet elpattantotta, már sietett is tovább. Különös, bonyolult lelkű ember volt, de azért bonyolult lényének is legbonyolultabb kérdése a borovicskaillat volt, mert bárhol kínálták is itallal, sehol egy cseppet el nem fogadott, a kocsmába sem látta betérni senki, de a fenyőzamat el nem maradhatott, aminthogy az alkohol kis köde is ott borongott gyakran a szemén.

Siebrauer doktor apró kertjét mohos fapalánk választotta el Masszionnak, a megyei főügyésznek gondosan ápolt, a tulipánok különböző fajtájától pompázó kertjétől.

A főügyész beteges, kedvetlen, szárnyaszegett ember volt, aki hivatalának semmis gondjai mellett nyaranta a virágait ápolgatta, télen pedig festegetett, szeretettel nyomkodva a kis tubusokat, amelyekből okkersárga, égetett sziénai föld, égszínkék, bíborvörös és más színű festékek buggyantak elő, bár sohasem vitte többre, mint hogy a portréit nem lehetett összetéveszteni egy-egy tájképével, amiket képzeletből pingálgatott, el nem hagyván egyikről sem a regényes halászbárkát, benne az ábrándos halászlegénnyel.

A főügyésznek két gyermeke volt. A fiú, az idősebb, valaha tengerésztiszt volt az egyik trieszti hajóstársaságnál, de valami kártyabotrány miatt el kellett hagynia az állását, és azóta eltűnt Triesztből. Némelyek azt mondták, hogy azután teljesen elzüllött, és sok hányattatás után telepes lett Tazmániában, mások meg, hogy agyonlőtte magát. Annyi bizonyos, hogy V...-ben, ahová pedig néha haza szokott térni a szülei látogatására, többé nem látta senki, oda csak a kísértete járt vissza néha, havas téli éjszakákon bejárva a város görbe utcáit, be-betekintve egy-egy kivilágított ablakon a jól ismert szobákba, ahol azután a virrasztók sóhajtva kérdezgették egymástól, hogy ugyan hol járhat és mit csinálhat most a halvány arcú Masszion Lóránt, aki valaha annyi v...-i szépasszony és annyi gondos, aggódó férj nyugalmát bolygatta meg. A kisebbik gyermek leány volt, Annus, aki akkoriban tizenhat éves volt, és otthon élt szülei házánál.

Masszion Anna szép volt, hanem a szépségét valósággal eltékozolta, majdnem minden idejét otthon töltve szótlan, zárkózott édesapja és szelíd, ábrándos édesanyja mellett. Hetenkint kétszer elment a barátnőihez, hetente kétszer pedig azok mentek el őhozzá, de ezzel azután ki is merült a leány minden szórakozása; bálba, társas összejövetelekre nem járt, a fiatalemberek pedig csak a vasrácsos kerítés mögül, odakinn a holdas utcán ábrándozhattak sötét szeméről és halvány arcáról.

Azon a ponton, ahol a városkert bejárata összeolvad a lejtős Toborzó utcával, különös épület meredt a magasba. Meredt, mert a ház utcai frontja két büszke tornyocskában végződött, míg a falakat várszerű csipkézet díszítette. Díszes építmény volt; Zapletán, a város egyetlen építőmestere belelehelte az egész lelkét, csak az az egy baja volt, hogy a falait és egynémely ornamentikáját a lovagvárak korából másolta le a v...-i Palladi, míg a két torony valamely regatta-épület vagy fürdőház oromzatáról másolódott le. De az ilyen apróságokon senki fenn nem akadt - minek is háborította volna meg bárki is a lelki nyugodalmat a töprengéssel, hogy milyen stílusban van megépítve a királyi ügyész háza?

Mert abban a házban Nyékhegyi, a királyi ügyész lakott.

Ennek a tisztségnek a viselőjét a régi kisvárosok lakói mindég valami félelmetes idegenkedéssel környezték, még azok, is, akiknek a törvénnyel semmi bajuk sem volt. Szinte úgy voltak az ügyész fogalmával, mint a végrehajtóéval vagy a fináncéval, legfeljebb lényegesen kifinomult formájában látva benne a két utóbbit. Ugyanez a félő tartózkodás azután, egészen természetesen, vissza is szokott tükröződni a kellő formában ennek a kétségtelenül elegáns officiumnak a hordozóin, akik szívesen stilizálják magukat hideggé és elkülönzötté.

Hanem Nyékhegyi szinte a teljes ellentéte volt ennek a meglehetősen sztereotip jelenségnek. Szelíd, jóságos ember volt, akit a sors talán csak szeszélyből sodort olyan pozícióba, amelyben hivatásszerűen kellett mások sorsába döntően belenyúlnia. Ő arra született, hogy mindentől függetlenül kizárólag az élet nemes szépségeinek élhessen, hogy hajlandóságait a tudomány és a művészetek felé fordíthassa - hanem így a szép iránt való minden rajongásának ki kellett merülnie abban, hogy mindég kifogástalan eleganciával öltözködött, ami a lompos

kisvárosi notabilitások között magában véve is bizonyos elkülönülést jelentett - órákat el tudott tölteni ébenfából készült zongorája előtt, amit mesterien kezelt, és éjszakánkint belemerült a könyvtárba, amit következetesen és rendesen bővített.

A királyi ügyész agglegény volt, háztartását az elszegényedett nagynénje vezette. A napok így változatlanul folytak a kéttornyú házban, ahová csak a nyár hozott változatosságot. A királyi ügyész unokaöccse, Berenczey Miklós a nyári hónapokat ott töltötte a nagybátyjánál, és ezekre az időkre új, mozgalmas élet költözött a csendes szobákba, amiket betöltött a jó barátok vidám zenebonája.

Miklós az egyetemi éveit élte akkoriban, ötletesebb, könnyedebb és több is volt, mint a kisváros trubadúrok - mindezekért a v...-i társaság mindég örömmel látta őt a maga körében. Ő aztán meg is hálálta ezt a szíveslátást: mulatságokat rendezett, kirándulásokat tervezett, állandó kapcsolatot tartva fenn a Balaton-parti fürdőkkel, és a várás reményteljes izgalmában tartva a leányos anyákat.

De a harmadik nyáron, amelyet ott töltött a nagybátyjánál, minden megváltozott.

Akkor az történt, hogy a királyi ügyész betegeskedni kezdett, majd hirtelen magas láz lepte meg, amiért is a fiatalember sietve felkereste Siebrauer orvost.

És ez a látogatás új fordulatot jelentett az életében.

A pompás nyári alkonyaton az orvos nem volt otthon, a fiatalember idegesen járkált a kis kertben és egyszer a kerítés hasadékán áttekintve megpillantotta a leánykát, aki a szomszédos kertben ülve valami nyúlós és magasztos lovagregényt olvasgatott.

A királyi ügyész régen felgyógyult már, hanem Miklós még igen sokszor felkereste az orvost, aki a helyzetet rövidesen átértve, szeretettel látta magánál a szerelmes fiatalembert, akinek számára nemsokára meg is találta a kellő alkalmat, hogy szíve hölgyével comme il faut ismeretséget köthessen.

Mire a nyár a végére járt, a fiatalok szívében izzó szerelem lobogott, amit az elválás csak felszított a csillagos őszi égboltig, ahol a magányos estéken egymás szemét keresték. Akkor azután a szerelem második szokásos fázisa következett, a titkos levélváltás, amit a jólelkű orvos közvetített közöttük. Megírták egymásnak, hogy megöli őket a szerelem, hogy ők már a bölcsőikben is egymásé voltak és mindazt, amit a szerelmesek szoktak írni egymásnak, hogy a tulajdon vágyó vérüket szent és ártatlan tudatlanságban lobogásba hozzák.

Egyszer azonban a fekete semmi következett - a leányka levelei elmaradtak. Nem azért, mert a szerelem kilobbant a szívében - az ilyen első, de már érett szerelem nem lobbanik ki soha -, hanem mert az apja megtudott mindent, és aztán ugyanezt a mindent nyomban radikálisan fel is forgatta azzal a spártai kérlelhetetlenséggel, amelyikbe öltözötten az őfajta száraz hivatalnokemberek oly végtelenül tetszenek egymásnak, még inkább önmaguknak.

Akkoriban helyezték V...-be Seregélyi törvényszéki bírót, aki akkor még nőtlen volt, és aki puritán mivoltával, elvekkel való megrakottságával és a megrendíthetetlenséget szimbolizáló öblös hangjával nyomban a rokonlélek benyomását tette a főügyészre. És ez a lelki rokonság nemsokára testet is öltött.

Berenczey az utolsó évét töltötte a fővárosban, amikor megtudta, hogy Seregélyi nőül vette Annát.

A leány már régen elveszett az ő számára, de azért ez az esemény lesújtotta, összetörte. De aztán nem történt semmi különös, mert az emberek nem halnak bele a szerelembe. A szerelem hal meg az ember szívében, ott porladozik, rothad és fertőzi, mérgezi a hordozóját.

Berenczey már csak álmában látta szép szerelmesét és olyankor, amíg a könnyek végigfolytak az arcán, úgy érezte, hogy nem váltak el örökre, hogy valaha, valahol még keresztezni fogják egymás útját.

Pedig ő maga kerülte legjobban a lehetőséget: azóta nem ment el nyaranta V...be, a fővárosból is elmenekült, és elköltözött a birtokára gazdálkodni.

De négy év múlva izenetet kapott, hogy a nagybátyja beteg és látni szeretné.

Akkor visszatért a régi falak közé.

*

Az ablaka alatt álló szederfa levelei lassan kifakultak, azután rozsdavörösre váltak, esténkint a Bakony ormai felől hűs szelek suhantak alá. Berenczey már a második hónapot töltötte régi álmainak barátságos kisvárosában, de annak csendesen pihegő életéből alig látott még mást, mint ezt a gyászos színváltozást, amely ott játszódott le a szeme előtt, és alig hallott egyebet, mint az alkonyati szél sípolását, amint az szeszélyesen bejárta a szűk utcákat, hirdetni a polgároknak, hogy közeledik az ősz.

A fiatalember napjai ott peregtek le Zapletán mester műremekének csendes falai között. Elhitette magával, hogy beteges nagybátyját nem meri magára hagyni, pedig az ódon kapuboltok alatt alvó emlékektől félt, hogy a lépteire talán felébrednének és átszorítanák a szívét.

És talán arról sem tudott, hogy a rejtőzés, a remeteség titkos, érdekes gyönyörűsége borul föléje, amikor órák hosszáig ül mozdulatlanul a kerti padon, és az arcát kezébe temetve hosszasan eltöpreng mindazon, amit a szertefoszlott tündérvilágról hallott.

Mert tudott mindent, pedig nem kérdezett soha semmit; a szerelem, mint a balhír, áthatol a kőfalon is és megkörnyezi a kiválasztottjait.

Azt, hogy Anna férjhez ment, már régen tudta, azt is hallotta, hogy az elmúlt évben fiút szült, és hogy a világ elégedettnek és nyugodalmasnak tudja az életét. De azokat a titkos, bizalmas apróságokat, amelyek az élet valódi színét adják, csak most tudta meg a nagybátyjától, titkon összegyűjtve a morzsákat, amelyeket az könnyelműen elejtett abban a hiszemben, hogy valamely régen elmúlt gyermekszerelem emlékeit bolygatja a tréfa hangján.

Seregélyi, aki azóta törvényszéki elnöki rangot és táblabírói címet kapott, nem volt kíméletlen, hideg ember, de nem volt kíméletes és melegszívű sem.

Seregélyi mintaember volt.

Ismerte a mintaembert, ezt a csökönyös és fanatikus bálványimádót?

A mintaember azokból az együgyű, mindenből kifacsarható tanulságokból, amelyek az iskola padjai között nőnek a fojtott, kiélt levegőben, később meg amelyeket más mintaemberek öblös lába nyomában talál, fantomot formál a maga számára, amely fantom nincsen sehol és mégis ott van mindenütt, ahová a mintaember néz, amerre fordul, ahová a hangját irányítja. És ez a fantom hatalmas, mint az isten: ha a mintaember szomjazik, a fantom kiüti kezéből a poharat, ha a mintaember igent szeretne mondani, a fantom képen vágja, hogy a nyelve nemre forduljon, ha a mintaember forrni érzi a vérét, a fantom nyakon önti hideg vízzel, és ha a mintaembernek álom jön a szemére, a fantom csiklandozni kezdi. Mindezek alatt pedig a fantomnak csak a mintaember előtt van léte, mások számára csak egyetlenegyszer mutatkozik meg: akkor, amikor a mintaember meghal. Akkor kiül a koporsó tetejére, szertevigyorog és azt mondja: derék, becsületes ember volt!... És a kísérők utánamondják: derék, becsületes ember volt! - és hozzáteszik: ette volna meg a rossebb már tíz évvel ezelőtt.

Berenczey mindent tudott, de a tudását megtartotta magának és kifelé hazug közönnyel leplezte. Pedig álmában gyakran látta azt, akit elszakítottak tőle, és gyakran bejárta a lejtős, dombos utcát, amelyikben az elveszett szívkirálynő lakott, de a valóságban nem volt bátorsága az álmait életre kelteni.

Ott, fenn a Várban, a gimnázium ódon épületében a diákok már ismét együtt ültek a tantermekben, szomorú arccal mímelve a figyelést, amiközben a távoli otthonokban fecsegő leányokra és a boldog álmokkal telt hosszú alvásokra, a nagy vakáció elmúlt gyönyörűségeire gondoltak.

Az ötödik osztályban a délutáni előadáson a nyájas Tölcséry tanár magyarázta Wapplernek a katolikus egélyről[3] írott tankönyvét. A tűzoltótorony órája nemrég ütötte el a fél négyet, a nyitott ablakon keresztül besuhant az illatos szellő, behallatszott a madarak búcsúzó éneke; a hátsó padokban ülő diákok elszundítottak.

Egyszer a toronyóra odakint megint elkezdett ütni.

- Egy... kettő... három... négy...

Tölcséry meglepetve vette elő pompás aranyóráját, felpattantotta a fedelét és mosolyogva mondta:

- Fiúk, a tűztorony órája megbolondult! Fél négy múlt nyolc perccel!

A fiúk során végigmorajlott a kötelező nevetés, de a következő percben elhalt ismét, mert a toronyóra újból ütni kezdett. Ütött vagy nyolcat, akkor abbahagyta pár másodpercre, azután újra kezdte, egyre gyorsabb ütemben.

Akkor az egyik csendes, kontemplálgató fiú felállt, és sápadt arccal azt mondta:

- Tanár úr kérem szépen, nem az óra üt, hanem tűz van, azért harangoznak!

Akkor már a gimnázium épülete zúgni kezdett, ajtócsapódások, sietős léptek hallatszottak és megcsendült a kurátor csengője, amivel az órák végét szokták jelezni.

- Fiúk - mondta Tölcséry tanár -, itt nagy baj lehet!

Felkelt, odament az ablakhoz és kitekintett. De nyomban azután sápadtan tántorodott vissza.

- Ég a város!

Erre a szóra elszakadt az iskolai fegyelem minden szála, a diákok rendetlen csoportokban rohantak ki az épületből, és a várhegy alacsony falához támaszkodva lenéztek a Buhim-völgybe. Vagy negyven ház égett akkor már, a lángtenger felett reszketett a levegő és a mélységből felhangzott a zűrzavaros, zagyva jajveszékelés.

A fiúk vad iramodással rohantak alá; abban a városrészben sokan laktak közülük. Alulról, a piac felől pedig rémült tömegek hullámzottak felfelé a Várba, hogy láthassanak, tudhassanak. A vészharang egyre kongott; félelmetes sírását el-elkapta az egyre erősbödő szél.

Éjjelre járhatott már, amikor a belvárosiak nyugodni térhettek, de csak nehéz félálmok között hánykolódtak fekhelyükön. Hanem a katonaság egész éjjel talpon volt, és ébren volt a hajlék nélkül maradottak sápadt serege is.

---

[3] 19. századi nyelvújítási szó, kihalt. Jelentése az ég gyökből, az égi boldogságra vezető elméleti és gyakorlati erkölcstan.

Berenczey Miklós is kialudatlanul, fájó fejjel ébredt, de aztán felkelt, hogy bejárja a várost.

Az elpusztult részek akkorra már gyéren füstölgő, koromfekete romokká roskadtak, a barna arcú honvédek bokáig jártak az izzó hamuban.

Délután szomorúság és nehéz fáradtság lepte meg a fiatalembert; bevonult a szobájába, bezárkózott és lefeküdt.

Néhány perc múlva már érezte a közelgő álmot, amint az az elmúlt izgalmakkal küzdve halkan odaborult föléje, érezte annak édes bódulatát, szemei előtt zagyva képek, különös alakok jártak csodálatos táncot, de a kísérteties csoport hirtelen kétfelé vált, valahonnét a mérhetetlen messzeségből Anna jött feléje hófehér ruhában, azután megállt, szomorúan mosolygott és halkan azt mondta:

- El hagysz veszni engem... eléget a régi szerelem!

Az alvó homlokán nehéz verejtékcseppek folytak alá, oda akart sietni, hogy átölelje álmának szomorú hölgyét, de nem mozdulhatott. Akkor már későn is lett volna, mert a káprázat eltűnt és más lépett helyébe. Fekete gyászmenet vonult el előtte és ő tudta, hogy a virágokkal borított koporsóban Anna fekszik, a gyászruhás emberek őt kísérik ki a temetőbe. Este volt, a holdfény visszatükröződött a gyászkocsi ezüstjén és a távolból szomorúan, egyhangúan hullámzott elő a temetői harang kongása.

Az álmodó szemét égő könnyek borították el, gyötrelmesen felült fektéből. A látomás eltűnt, helyét fekete sötétség töltötte be, csak a lélekharang kongása hallatszott.

Felnyitotta a szemét és megtörülte verejtékes homlokát.

Hanem a lélekharang egyre csak kongott szomorúan, egykedvűen.

Miklós remegve figyelt, majd hirtelen hidegség öntötte el a szívét.

Felugrott és az ablakhoz rohant.

Odakünn az utcán fehér arcú, csapzott hajú emberek futkostak eszeveszetten a lejtős úton lefelé, és sikoltozva, reszkető hangon kiabálták:

- Ég a Temetőhegy!

A falióra halk, kedves muzsikás hangon ütötte el a háromnegyed négyet. A tűz szinte ugyanabban a másodpercben tört ki, mint az előző napon.[4]

Berenczey besietett nagybátyja szobájába.

A királyi ügyész az ablaknál állt, és összefont karokkal, mozdulatlanul nézett ki rajta. A fiatalember átölelte és azt mondta:

- Kedves bátyám, én most elmegyek, meg kell tudnom, mi történik!... Ha a veszedelem fenyegető volna, nyomban itt vagyok!... Amíg nem jövök, addig nincs mitől tartania!

Felsietett a Várba, fel egészen a szemináriumig, ahol a bástya végleg elzárja a várhegyet a mélységtől.

Letekintett.

[4] Mindez nem a regényírói fantázia túlzott szüleménye, hanem valóság. Az egyik dunántúli városról van szó, amely 1894-ben valóban porrá égett. - A szerző.

A Temetőhegy lángban állt és a Buhim-völgyben is kiújult a tűz. Az erőszakos, szeszélyes őszi szél ide-oda csapta a lángot, de azért látni lehetett, hogy a tűz egy rettentő félkörben terjed tovább a belváros alatt a város külső, északi részei felől. Ha az ott levő fa-, széna- és gabonaraktárakat sikerül elérnie, nincs ember többé, aki megállítsa és onnét egy félelmes kanyarodóval berohan a belvárosba is.

Berenczey sokáig állt ott mozdulatlanul, dermedten, nem tudva maga sem, van-e valami terve, vagy nincs. Meg sem rebbenő szemmel nézte a démoni reprízt, és egyszer észrevette, hogy a tűz pokolbeli játékba kezd: már nem falja a házakat egymás után, sorjában, mint tegnap, hanem egész házsorokat átugorva közeledik veszett gyorsasággal a város északi részéhez.

A lángtenger hullámzó, lobogó testéből apró lángrongyok váltak ki és szálltak szeszélyes libegéssel a barna égbolt felé és a fiatalembernek, amíg egy ilyen lángkölyket elkísért az útján, hirtelen eszébe jutott a délutáni álma.

Megfordult, futni kezdett, de sűrű, őrjöngő tömeg jött szemközt vele. Belevetette magát, a testét véresre marták, ruhája cafatokban lógott le róla, de végül szabadon érezte magát.

Amikor a palotai úton bekanyarodott, hogy nekivágjon a még ép városrésznek, félelmes üvöltés csapódott a fülébe. A kórházban ápolt két dühöngő őrült kidugta fejét a vasrácson és kacagva, sírva ordított, majd vontatottan, szomorúan üvöltött, mint az eb, amikor az égen feltűnik a telihold.

Berenczey elfedte a szemét, hogy ne lássa a két rettentő arcot és futott tovább.

És egyszer csak ott állt a kedves ház előtt, amelyet annyiszor látott álmaiban.

A kapu tárva-nyitva állt; a cselédség ezerfelé szaladt.

Szívdobogva lépett be az udvarra: sehol senki, mindenütt síri csendesség.

Akkor az udvarra nyíló üvegajtó kilincsére tette a kezét és belépett. A szoba üres volt. Kereszttülsietett rajta és benyitott a következőbe.

És ahogy a küszöbön megáll, megpillantotta Annát, amint a földön térdelve imádkozott. A kisfia ott feküdt mellette csipkés kis kocsijában és békén, boldogan álmodott a dajkája hófehér melléről.

Amikor Berenczey belépett, az imádkozó nő felemelte a tekintetét és úgy nézett a jövevényre, mintha álmot látott volna. Amikor megismerte, rémülten fel akart emelkedni, de a fiatalember akkor már ott térdelt előtte és karjaival átfonta a nyakát.

Az őszi szél elhozta hozzájuk a távolból a tömeg zengő üvöltését, de odabenn csend volt, mint a paradicsomban.

A mintaember akkoriban a fővárosban járt valami mintaügyben és csak akkor tért vissza, amikor a dolgait már mintaszerűen rendbe hozta.

Addigra már otthon is el volt intézve minden.

6.

Április közepére járt, amikor Róbert megtudta, hogy az édesapja meghalt.

Naponta várta már a híradást, de azért amikor az megérkezett, csüggedt szomorúság nehezedett rá és idegennek, elhagyatottnak érezte magát új környezetében.

A névtelen ős-szomorúság nyomta a lelkét, amivel mindnyájan találkoztunk már, mert mindnyájunk lelkébe bele van törve annak a lángpallosnak az izzó hegye, amelyikkel az arkangyal kiűzte az első emberpárt a paradicsomból. Ezt a szomorúságot már a gyerek is ismeri, ha akár csak színes üvegen keresztül nézte is a világot és azután hirtelen elkapta azt a szeme elől.

Úgy tervezte, hogy valami komoly munkába kezd, hogy a lelke elveszített üdeségét visszanyerje, de amint hozzáfogott valamihez, ernyedt tunyaság vett erőt rajta. Későn kelt, megszerette a gyomrát, ostoba, régi adomáskönyveket olvasgatott és alkonyat felé magános bolyongásokra indult.

Amíg a téli idő tartott, szinte el sem hagyta a házat; most, hogy kitavaszodott, bejárta a vidéket és ez gyönyörűséggel töltötte el, aminthogy valamely ismeretlen tájnak lépésről lépésre való felfedezése valóban magában is hordja a titokzatosság, a megismerés gyönyörűségét, ha csak lágyan zizzenő tengeritáblákról, elhagyott csűrökről, kockásra mintázott konyhakertekről és a hegyoldalon felfelé mászó szőlőtáblákról van is szó. A félig romba dőlt csőszkunyhóban muzsikál a csendesség, a hamurakás, ott előtte a lankáson a régen kilobbant, hűtlen lángról álmodik, amott a nehézszagú paradicsombokrok között óriási sárga virágtölcsérek tátonganak az esti szellőben, őrizve a lomha tök álmát, ami ott szundít a tövükben, a mák buzogányai zörrenve verődnek össze, míg pompás lila színű virágja büszkén tekint szerte a vidéken, a kapor bódító illatot lehel magából, ügyet sem vetve a nagyképű káposztára és a terjengős salátára. Odalenn a cserjés mélyedésében a jégverem nádsüvege szürkül, a nádszálak rejtelmes odvaiból millió aranysárga darázs száll szerte, halkan zenélve röptében; a verem hideg mélységéből álmos földszag csap a betekintő arcába. Mögötte a lóistálló emelkedik, belső falain a csodálatos, a titokzatos rajzokkal, amelyek ott vannak minden lóistálló falán és amelyeket a kocsisok, lovászok és béresek pingálnak oda a hosszú téli délutánokon, amíg a pipájukat szortyogtatva csodálatos meséket mondanak egymásnak. Az istálló után még az elzüllött, tavalyi szérű következik, azután lassan, észrevétlenül elkezdődik a végtelen erdő. Előbb csak egy-egy árva fa, égettlevelű mogyorócserje, egy-egy régen kivágott tölgyfa mohos tönkje, utánuk egyre sűrűbb lesz a bozót, a fák most már kis ligetekké csoportosulnak, még odább pedig már nedves, buja a pázsit a faóriások árnyékában és ott már teljes pompájában sötétedik az erdő, felhúzódva a hegyek ormaira.

Egy ilyen bolyongás után, amikor elpuhult mivolta agyonfáradt, betért a falusi korcsmába pihenni, csendesen iddogált magában és pontosan megfigyelte, hogy a gondolatai mint lesznek egyre színesebbek, dúsabbak és boldogságosabbak. Ez az esti korcsmajárás azután szokásává vált, hogy néha már napközben titkos örömmel gondolt az időre, amikor majd ismét ott ülhet a megszokott sarokban.

Egy este, amikor belépett, nagy sokadalom közepette találta magát. Az egyik jómódú parasztgazda tartotta a leánya lakodalmát ott a korcsmában.

Vissza akart húzódni, de aztán csak mégis ott maradt, mert nem volt okosabb tennivalója. Elhitette magával, hogy néprajzi tanulmányokat fog tenni, amelyeknek később majd hasznát látja.

Az emberek már jobbára az alkoholtól bódultan kóválygogtak, ordítottak a muzsikához és nem sokat törődtek vele. Helyet is alig talált, végre az egyik sarokasztalnál megpillantott egy üres széket.

Az asztalnál már ült valaki, egy becsavart nyakú, szokatlan külsejű ember, aki, amikor ő leült, túlzott udvariassággal intett feléje. Akkor látta, hogy az ismeretlennek vizenyős kék szemei közül az egyik egy kevéssé kancsal és hogy sovány arcát forradás szántja keresztül.

A korcsmáros egész vödörnyi bort tett Róbert elé - azon a napon mindenki a parasztgazda vendége volt -, ő aztán elbújt a kancsó mellé s onnan vizsgálgatta titkon a különös embert. Szerette volna kitalálni, ki lehet és honnét kerülhetett oda. A jövevény a befüggönyzetlen ablak mellett ült, Róbert jól láthatta az arca mindkét felét, mert az egyiket a lámpás, a másikat meg az ablakon behulló holdfény világította meg.

A tánchoz öt szál cigány csinálta a muzsikát, egyik infámisabban nyaggatva a szerszámját, mint a másik, hanem a prímás, az kitűnően játszott és nyilvánvaló volt, hogy valaha jóravaló bandát dirigálhatott. A repertoár árulta el. Kezdték keringővel, egyszer aztán minden átmenet nélkül csárdásba csaptak át, de az ugrándozó, részeg násznépnek mindegy volt minden.

Az ismeretlen ember egyre ütötte vékony csontos ujjaival a taktust az asztalon, miközben barátságosan, megértést-keresőn kacsintgatott a fiatalember felé, de mindjárt azután riadtan nézett körül, idegesen szívta az ajkát és szorosabbra vonta magán a felöltőt, pedig a teremben akkor már pokolbeli volt a hőség.

A fiatalembert, aki maga is ideges és ingerlékeny volt, bántani kezdte a szomszédság, gyors ütemben kezdett inni, hogy minél előbb elmehessen anélkül, hogy a vendégelőit megbántaná, hanem amint a vödörszerű edény kiürült, a fürge korcsmáros odasietett és vitte is már az újat. Nyilván sietett, hogy az előre kifizetett bor minél előbb elfogyjon, hogy azután túladhasson a vendégein. Amikor letette eléje a kancsót, Róbert a rejtélyes vendég felé rándítva szemöldökét, némán megkérdezte tőle, hogy ki az, hanem a korcsmáros vállat vont, majd zsíros tökfejével a mulatozók felé intve ezt látszott felelni: bizonyára ezek a részeg parasztok szedték össze valahol!

A mulatozók egyszer kiabálni kezdtek, mert a prímás letette a hegedűjét. Róbert félt ettől a pillanattól, mert sejtette, hogy a különös ember a csendet felhasználva beszélgetésbe kezd majd. És úgy is lett, de kár volt félnie, mert az ismeretlen olyan kedvesen és mulatságosan beszélt, hogy Róbert nyomban megszabadult minden kellemetlen gondolatától. Tréfálkozott a mulatók felett, hamis megjegyzéseket tett a menyecskékre, csak amikor az ő ottlétére vagy a terem atmoszférájára került a sor, tért ki egy-egy elharapott mondással, közben sajátságosan, kínos zavarral nézve a szomszédjára és töredékes mondatokat motyogva.

- Bizony, meleg van itt valóban, az ördög vinné el ezt a felöltőt!

De azért csak nem tette le azt.

Amikor a zene ismét felzendült, a beszélgetés félbeszakadt.

Róbert megnézte az óráját - még volt egy fél órája a vacsoráig.

Lehunyta a szemét és a jövője felett kezdett gondolkozni, de nem ment vele semmire. Azt tudta, hogy nincs oka félnie az élettől, de a továbbiakhoz már nem volt ereje, sem kedve. Lesz, ami lesz, legfeljebb ott marad mindvégig és lesz úri paraszt ő is, mint Berenczey, vagy Rényi.

A vendégek kezdtek elnehezedni a bortól, a lárma alábbhagyott és egyhangú zsongássá csendesedett.

Az ismeretlen újra beszédbe fogott, valami zagyva történetbe kezdve, de Róbert már csak egyes szavakat hallott belőle. Elálmosította a bor, a feje lebillent a mellére.

Róbert elaludt.

Csak pár pillanatnyi bódulat volt az egész, ami ilyenkor fél éjszakával szokott felérni, már újra fel is emelte volna elbágyadt fejét, hanem akkor egy kar nehezedett a vállára.

A korcsmáros volt.

- Egy nő vár odakünn uraságodra.

Róbert felugrott és anélkül, hogy bármit is kérdezett volna, kisietett. Amikor a külső szobán átsietett, még azt sem tudta, hogy a valóságban, vagy csak álmában hallotta-e azt, amit hallott és a szeme előtt violaszínű karikák táncoltak. Ahogy visszatekintett, látta, hogy a különös ember fürkészve néz utána, azután megint kitekint a holdfényes éjszakába.

Már ott állt küszöbön, amikor végre tisztán álltak előtte a dolgok.

- Ki lehet az a nő?

Elmosolyodott, mert érezte, hogy abban a pillanatban romlottabb és haszontalanabb, mint volt bármikor és ez fanyar gyönyörűséggel töltötte el.

Odament a söntéshez, hirtelen megivott még egy pohár bort, aztán kilépett.

A hold dús fénnyel ragyogott az égen és elvakította a szemét.

Akkor a koromfekete árnyékból halk női hang hallatszott:

- Én vagyok!

Róbert megismerte a hangot és odalépett.

Matild állt előtte; búzavirágkék szeme nedves volt a várás izgalmaitól.

Róbert feléje nyújtotta a kezét. A leány habozott pár pillanatig, de aztán elfogadta és halkan azt mondta:

- Hazulról jövök!... Valami őrültet keresnek itt a környéken, aki a városi tébolydából szökött meg és féltünk, hogy önre, aki annyira ideges...

Róbert pattantott az ujjával és kissé színpadiasan azt mondta nevetve:

- Egy őrültet keresnek?... Nos, hát éppen a közvetlen szomszédságából jövök!... szegény fiú!... Hanem annyit mondhatok magának, édes Matild, hogy őtőle ugyan kár akárkit is félteni, mert olyan jámbor, mint a tinó!... Hanem várjon csak kedvesem!... Az előbb azt mondta, hogy féltettek engem... Tehát magácskát a bátyám, Berenczey úr küldte utánam, vagy?...

A leány megint hallgatott pár pillanatig, aztán halkan azt mondta:

- Igen, ő küldött, de talán magamtól is eljöttem volna!

A leány valami virágnak a szárát kezdte rágcsálni; szótlanul megindultak hazafelé.

De talán tíz lépést sem haladtak, amikor velük szemben a holdfényes országúton két egyenruhás ápoló hatalmas alakja tűnt fel.

Róbert akkor behúzta a leányt az árnyékba és halkan azt mondta:

- Hadd menjenek a dolgukra! Mit faggassanak itt bennünket!

És mindezek alatt szorosan fogta a leány kezét és az nem húzta vissza a magáét.

Amikor a két óriás eltűnt, a fiatalember beszélni kezdett. Gyorsan, hadarva elmondta a kocsmai találkozás részleteit, de nem sokáig bírta, mert az emlékek, a bor, meg a rövidke alvás mámora zuhatagként öntötték a vért az agyvelejére.

Megállt, szemközt a leánnyal és indulatosan azt mondta:

- Hát féltettek engem?... Esküszöm neked, hogy veszedelmesebb helyre hoztál, mintha ezer őrült közé zártatok volna!

A leány hófehér arca egy pillanatra lángba borult, de az nem a szemérem, hanem a diadal lángja volt. Kezét védően emelte a fiatalember felé, de amikor az átölelte, bágyadtan leejtette ismét. És minden mozdulata, szemének minden villanása művészi és tökéletes volt.

- Amint a szemedből kiolvasom, romlott és gonosz vagy - mondta a fiatalember, megcsókolva a leány keskeny ajkát. - És ezért szeretlek!... Mert magam is olyan vagyok, mint a férges alma!... De most siessünk!

A leány karját beleöltötte a magáéba, azután sietve megindultak, mindenütt az árnyékot keresve.

Már ott álltak az udvaron, a porond már megcsikordult a lábuk alatt, amikor Róbert ismét átölelte a leányt, szőke fejét odavonta a vállára és halkan a fülébe súgta:

- Látnom kell téged holnap is!

- Nem lehet - felelte a leány halkan -, estére át kell mennem Patonára.

- Hány órakor indulsz?

- Esti fél nyolckor.

- Pontban nyolc órakor várlak az elhagyott majornál!

Hirtelen megcsókolták egymás ajkát, azután a leány kisiklott a karjaiból és eltűnt az éjszakában.

Róbert mozdulatlanul állt ott pár percig, azután felsietett a házba.

Terhére volt a beszámoló, meg a hazudozás, de át kellett esnie rajta. Tekintete néha találkozott Violáéval, de ilyenkor ideges lett és szeretett volna fel-alá járni, céltalanul bolyongani a csillagos, hűvös éjszakában.

A család ma korán visszavonult, mert Berenczey rosszul érezte magát. Amikor az alabástrom-óra, amelynek címlapja valamely középkori lovagvár homlokzatát mímelte, elütötte a tízet, már csak ketten voltak a teremben: Rényi és ő.

Kártyázni kezdtek, de Róbert nem tudott figyelni és össze-vissza dobálta a lapokat.

- Ideges vagy! - mondta Rényi a maga megrendíthetetlen nyugalmával.

- Mert időn kívül bort ittam! Amint tudod, betévedtem a falusi kocsmába és ott vödörszámra öntötték belém a bort!

- Veszedelmes méreg is az, barátom, esküszöm neked!

- Bah! Akár az asszony!... De csak nem akarsz asszony nélkül élni?

- Mentsen Isten! - Rényi megfontolt, kényelmes nevetéssel. - Hanem a párhuzamokat imperátori önkénnyel vonod meg... Akármit beszélsz, barátom, ha rajtam állana, én bizony lepecsételtetném a pincéket!

És hogy a meggyőződésének nyomatékot adjon, nyomban tele is töltötte a poharát és gyönyörteljes szürcsöléssel kiitta.

- De nehogy azt hidd, hogy ez megdönti azt, amit mondtam! - tette hozzá, elővillantva hófehér fogsorát. - Csak esendő és gyenge vagyok!

- És egy kissé nyárspolgár!

- Az bizony meglehet - mondta Rényi -, de hidd el: teljes lehetetlenség az életet nemcsak végig-, de akár csak kiélni is anélkül, hogy a nyárspolgári alaperényeknek, legyenek azok bár konvenciós hazugságok is, engedményeket ne tennénk! Te most az én tréfás prédikációm nyomán a szíved mélyéből megveted, sőt gyűlölöd a vízivót, mert ideges vagy a bortól, hanem holnap majd vödörszámra öntöd magadba a jó hideg vizet, mert a gyomrod különben dugóhúzóvá pödörödne a pokolbeli tűztől és akkor majd, ha csak hűtlenül és bolond módjára, mint mi azt tenni szoktuk, el nem ugrálsz a bevallás elől, meg kell ismerned, hogy a lelked mélyén irigyled a nyárspolgárt, aki jól kialudta magát, aki nem ideges és akinek nem ég a gyomra!... Különben is: ne felejtsd el, hogy aki a nyárspolgárt észreveszi és ellenében titkos gyűlölségekkel viseltetik, az nem igazi nem-nyárspolgár, csak a nyárspolgár kifordítottja. Olyanformán van ez, mint ahogyan a fogfájós beteg undorodik a jókedvű egészségesektől. Ha nem fájna a foga, eszébe sem jutna, hogy van beteg és van egészséges ember. De visszatérve a borra: hiszen ha az emberek a kellő időben és a kellő mértékben tudnának élni az efféle édes mérgekkel!...

- No persze, a kellő idő, meg a mérték! - mondta felállva és a kártyáját ledobva Róbert, akinek lelkében magasra lángoltak a kettős bódulat izgalmai. - Ez az, amivel az arany középút apostolai a maguk nyavalyás kis igazságát meg szokták támasztani! Hanem amikor rájönnek, vagy talán csak megsejtik, hogy az, ki erre az arany középútra született, az úgyis azon fog elbandukolni egészen a sírja gödréig, aki meg az út menti rózsabokorban jött a világra, azt semmiféle axiómával sem lehet az útra feltaszigálni, akkor áttérnek az ócska általánosításra, vagy ha megvan a hozzávaló módjuk, karhatalommal bizonyítják be a maguk igazságát!... A lovagkor várura, amikor hadjáratra indult, vasból különös szerkezetű övet kovácsoltatott Balduinájának ágyéka köré, a modern apostol pedig lepecsételteti a pincéket és egyikük sem gondol arra, hogy a sok használattól gömbölyűre kopott öreg dzsentlemen, a fene, aligha meg nem ette azt a hitvesi hűséget és azt a polgári absztinenciát, amelyiket erőművi úton kell konzerválni!

- A jóisten áldjon meg - mondta Rényi tréfás ijedtséggel -, hiszen még nem pecsételtettem le egyetlen pincét sem és ígérem, hogy a jövőben sem fogom megtenni! Vagy legalább is a mienket minden körülmények között nyitva hagyhatom!

Róbert elnevette magát; az indulatai akkor már megernyedtek.

- Hiszen zokon ne essék közöttünk - mondotta nevetve -, szívesen beismerem, hogy hazafelé beszélek, mint Ciceró, mert mindig is jóban voltam és a jövőben is jóban akarok maradni a borral, sőt ezzel a kérdéssel kapcsolatban megfigyeléseket is tettem és azok alapján - meg nem feledkezve a riadalmakról, amelyeket egy-egy éjszakai alkohol-tragédia felvert a lelkemben, sem pedig azokról a gyötrelmes látványokról, amelyeket a részegek bárgyú tehetetlensége olyan bőven produkál -, három pontba összefoglalva megalapítottam az alkohol-kérdés katekizmusát. Hallgasd meg és okulj belőle, mert a borivó ember nemcsak őszinte, hanem bölcs is.

- Halljuk, halljuk! - mondta Rényi nevetve. - A szakértők megnyilatkozása mindig érdekes és becses! Legtöbbször mulatságos is!

- Halld tehát!... Az emberiséget nemcsak a pozitív, tehát a technikailag vagy másként nyomban hasznavehető tudósok viszik előre, hanem velük teljesen egyenlő rangban azok a gondolatok, hangulatok, néha csak elmés ötletek is, amelyek ide-oda való rebbenésük közben finom kis szárnyukkal leütik a lélek sarkait, lekoptatják az élét és amikor az már oly törékeny és finom, mint ők maguk, elviszik magukkal és megsétáltatják az éther magasságaiban. Ennélfogva Verlaine-nek vagy Musset-nek egy-egy gondolata, amelyik az alkoholban született, hozzávetőleg százezer cserzővargának és béltisztítónak rémes alkohol-halálát egyenlíti ki.

- Derék!

- Csak türelem! Ez még csak az első pont volt. Ez még nyájas, engesztelékeny volt, hanem a második már szigorúbb lesz. - Aki marha, az marha marad alkohollal és anélkül egyaránt. Egyetemi tanárokat, hercegprímásokat, akadémiai tagokat - no no! - denikve bölcs férfiakat sokkal ritkábban lehet az utcán részegen fetrengve látni, mint köszörűsöket, vagy viceházmestereket. A mai úri osztályoknál a bor lassankint teljesen kimegy a divatból, nemcsak azért, mert az ezerteendőjű modern úriember nem ér rá, hogy bár csak pár órára is kikapcsolja magát a rohanó életből, márpedig fel kell ismernie, hogy akár csak egy pohár bor is kizökkenti rendes idegdiszpozíciójából, hanem főként azért, mert a szeméremérzete a kultúrájával arányosan lett fejlettebb és érzékenyebb. Adj tehát kultúrát a népnek és ha majd e tekintetben megnyugodtathatod magadat, légy meggyőződve, hogy az alkohol-kérdésben többé semmi okosat sem produkálhatsz, mert ha lepecsételteted a pincét, az inni-akaró kénytelen lesz a pecsétet feltörni és bánatában háromszor annyit inni!

- Ha a másét töri fel, miattam ihatik akár tízannyit is, csak az enyémet ne bántsa!

- Hiába minden, nem kerülöd el a harmadik pontot!... Nem igaz, hogy a bor ellenségem. A bor az én jóbarátom, mert életre kelti bennem azokat a ragyogó gondolatokat, fényes meglátásokat, amelyek a sivár józanságban meghúzódnak a lelkem útvesztőjében és ott szunnyadoznak anélkül, hogy akár csak tudnék is felőlük. Esküszöm neked, hogy maga az úristen is részegen teremtette mindazt, ami pompás és nagyszerű, a többit, a tökéletlent és unalmast józanul öltögette hozzá. - Legvégül pedig aki nem akar inni, az ne igyon, senki sem kényszeríti rá, de ne prédikáljon és hagyja békességben az egyéni szabadságot, mert anélkül csak egyenruhába bújtatott birkanyájakat tud tenyészteni emberek helyett.

Éjfél után váltak szét, akkor Róbert egy darabon elkísérte Rényit, azután álmodozva sétált visszafelé.

Pompás éjszaka volt, szellő sem rebbent, a falu templomtornyának keresztje messzire csillogott a holdfényen.

Most, hogy a hosszú lelki tespedés és szomorúság után az esti, véletlen találkozás kilódította régi mivoltából, úgy érezte, mintha felemelkedett, mintha emberebbé lett volna.

Pedig csak olyanformán volt, mint az a fényes kereszt ott a torony tetején, amelyik onnét alulról nézve tetemesen közelebb látszott lenni az égbolthoz, mint az út kavicsa.

7.

Adelheide kisasszony a kertjével babrált a ház mögött.

Ezt a kertet ő maga alapította mindjárt az első tavaszon, amikor odakerült és ő maga is nevezte el hivalgóan kertnek, mert más csak szeszélyesen feltúrt földtáblát látott a helyén, amelyik keresztbetűzdelt kis pálcákkal volt körülkerítve.

Csodálatos kert volt ez; a benne termő virágokat csak Adelheide kisasszony szakszerű magyarázatai után lehetett felfedezni. Itt egy züllött csutak fityegett elő a földből: abból pompás rododendron lesz, telve felséges, aranysárga virágokkal; amott az a titokzatos lyuk az esővizet vezeti le a tubarózsák tündéri világába, amelyek egyelőre még a föld alatt tartózkodnak hagymák alakjában; az az árva fűzfakaró, amelyik oly elhagyatottan mered az ég felé, a dísznövénnyé finomított csodapaszulyt lesz hivatva istápolni, csak várni kell egy kevéssé. A holt remények temetője volt az a pár négyszögölnyi terület, a kisasszony talán maga is tudta ezt, de azért nem csüggedt, vagy nem mutatta a csüggedését; a sokévi akarattalanság most, hogy megvénült, csökönyös csakazértissé savanyodott benne. Csodálatos új hibrideket eszelt ki, aminőkről a szakavatott kertészek álmodni sem mertek, titkos értelmű öntözőcsatornákat eszelt ki, a földet behintette nagy erejű sókkal, amelyek idővel majd csak úgy ontják a foszfort, csak ismét várni kell egy kevéssé. Egész életében is úgy volt, hogy minden tervéről látnivaló volt az első pillanatban, hogy nem fog sikerülni, mert sohasem maga a cél, a tény volt a fontosabb előtte, hanem a győzelmi mámor. Még ha a cselédeket szidta, sem volt igaza soha; ilyenkor az arca kipirult, zavarba jött, egyre jobban belebonyolódott a lehetetlen dorgáló- és fenyítő-mondatokba, hebegett, felbőszítette magát, végre letörten elvonult. Ha pedig a kertje körül érte valamely új és újabb csőd, még a mélységes vallásossága is megrendült, hibákat fedezett fel a természet megrendezésében és egyre azon a problémán ógott-mógott: miért van, hogy minden magára hagyott, a természetes procedúráknak átadott dolog megromlik, elpusztul, elvész? Miért nincs úgy, hogy valami véletlenül megcsinálódnék?

És ennek a tökéletlen kis kertnek mégis olyan csodálatos vonzóereje volt, hogy amikor a kisasszony piszmogni kezdett vele, valaki a családtagok közül föltétlenül ott termett mellette és nézte a láthatatlan csodahibrideket és az eljövendő íriszeket, dáliákat, orhiszokat és egyéb növénycsodákat.

Ezúttal a Rigyőke, a kis kretén asszisztált Adelheidenek, meg-megpördülve a sarkán és közben titokzatos dalokat énekelve, amelyeket csak ő maga értett meg. Titokzatos csodavilág élt ennek az eszelős fiúcskának hosszúkás uborkafejében: a különösebb emberek köré, akiket megismert, fantasztikus legendákat szőtt, elképzelte, hogy azok majd mit csinálnak, merre járnak, mi lesz a sorsuk és az volt a különös - vagy talán éppen a természetes, az elmebajosok divináló-képessége révén -, hogy azokat, akiket megszeretett, szegénységbe és pusztulásba döntötte, a gonoszakat viszont magas polcokra juttatta, a maga idétlen fantáziája szerint császárokká és római pápákká téve meg őket. Ezeket a legendákat azután hosszú, nyúlós, monoton dalokba foglalta és minden dal befejeztével pár percre félrevonult sírni, hanem azután rendbejött minden. Most, ahogy egyes szavaiból ki lehetett venni, Stefanidesz professzor további sorsával bajlódott; a feltűnő külsejű, szikár öregúr, akit pedig csak egyszer látott életében, hónapokkal ezelőtt, semmiképpen sem szállt ki az emlékezetéből.

Róbert Violával csevegett a teraszon; az utolsó időkben megint erősen összebarátkoztak. Az éjszakai séta emléke annak idején elsikkadt közöttük, de nem örökre, mert mindegyikük érezte, hogy azt egyszer mégis csak el kell majd számolniok valahogyan. Róbert félt ettől az elszámolástól, mert, minden különösebb lelki vonzalom hiányában, mint újabb, szégyenletes

ostobaságát tartotta emlékezetében akkori ellágyulását, hanem a lány várva-várta, nemcsak azért, mert leány volt és szerette a tiltott gyümölcsöt biztos távolságról nézegetni, hanem főként mert gondolataiban sokat foglalkozott a fiatalemberrel, aki feltétlenül más volt, mint akiket eddig ismert. Most valami modern regényről beszélgettek, Viola tudálékosan, a hozzáértőt mímelve, Róbert pedig unottan, mert az esze másutt járt, hanem amikor Adelheide hortikulturális működését észrevették, a leány hirtelen kiesett a szerepéből, gyerekké és naivvá lett újra.

- A tánt kertészkedik! - kiáltotta nevetve. - Gyerünk!

Karonfogva, ugrándozva siettek le a lépcsőn.

Rényi is akkor került elő valahonnét és amikor elvegyültek, tréfásan odasúgott Róbertnek:

- Barátságtok szemlátomást épül és gyarapszik és ez engem aggodalommal tölt el, mert az ilyen falurossza-hírű ember, amilyen te vagy, mindig veszedelmes a nőkre nézve!

- Szerencse, hogy csak tréfálsz! - mondta Róbert. - Azokkal a bizonyos rosszhírű emberekkel különben, akiket említettél, valószínűleg úgy lesz a dolog, hogy csak a hírük veszedelmes, mert ők maguk, amint én tudom, unalmas, bágyadt, tépett ízlésű emberek, akiknek minden közelgő, nobilisabb lelki érzését már eleve tönkreteszi valami gyötrelmes és förtelmes kényszerképzet, amely az ideált lerántva a piedesztáljáról, azt az élet legrútabb, de elkerülhetetlen szennyeivel körítve állítja eléjük... Az ilyen ember csak a mámorban tud fellobbanni, de a mámorával együtt a szíve lángja is elszáll a semmibe.

Észbekapott, hogy mily szerencsétlenül választotta meg avas életbölcseletének kiindulópontját, hirtelen elhallgatott, de néhány szóval később, mint kellett volna, mert Rényi jóságos, kövérkés, lusta arcán pillanatnyi borulat vonult át. De már a következő percben megint a régiek lettek egymással szemben. Róbert mialatt egyébként lehetett volna másként is, őt teljesen lefoglalták a tegnapi nap emlékei és a mai kilátásai.

Amikor Rényi Violával és Rigyőkével sétálni indult a pompás tavaszi délelőttön, Róbert egyedül maradt a hibridek szűzi édesanyjával.

- Már régen akartam kérni önt, kedves kisasszony - mondta akkor, csak hogy mondjon valamit -, hogy ne csüggedjen! Értesültem róla, hogy mennyit tréfálkoznak az ön mintakertje felett, de ez ne szegje szárnyát a kedvének és az akaratának! Láttam én már olyan dáliát, amelyet még az öreganyám ültetett el és amelyik csak az én tízéves születésnapomra nyílt ki, sőt tudok egy íriszfajtáról, amelyet még Napóleon ültetett el Elba szigetén és amelyik még ma sem kelt ki! Türelem, türelem és még nyolcszor egymás után türelem! - ez a jó kertész tízparancsolatja!

Valami titkos ösztön bujtogatta, sarkallta, hogy ártatlanul bár, de okvetlenül kellemetlenkedjen a vénkisasszonnyal. A fővárosi emberben mindig is él ez az ösztön a vidékiekkel szemben, talán mert irigyli őket, anélkül, hogy maga is tudna róla. De az csak nagyon kivételesen, aki már szokva volt az ilyesmihez, a szeme sem rebbent meg. Hanyagul legyintett, aztán mosolyogva igazgatta tovább csodálatos csatornarendszerét.

Pár percig hallgattak, akkor azonban a fiatalember már nem állhatta tovább.

- Mondja, kedves jó kisasszony - kezdte hanyagul -, ki az a nő, akit tegnap este elküldtek utánam?

- Az a nő? - kérdezte a kisasszony szórakozottan. - Nos, az a nő a Matild volt!

- Igen, igen, ennyit én is tudok felőle!... De a családhoz tartozik valamiképpen, vagy csak...? Valamit mindenesetre kell tudnom felőle, hogy tudjam magamat mihez tartani vele szemben! Nemde?

- Hát a családhoz nem tartozik semmiképpen, annyi bizonyos, sőt mentsen tőle az isten, hogy úgy legyen, de azért nem is cseléd. Valami olyan középfajta; fizetése nincs, de ezzel szemben megkap mindent és valahogy felügyel a cselédségre. Egynémely belső ügybe is be van avatva, de azért az asztalunkhoz csak nagyon kivételesen hívjuk, sőt külön is lakik egyik elhalt ispánunk özvegyével, ott, abban a pirosfedelű házikóban.

Az öregkisasszony arra a magányos épületre mutatott, amelyik mellett Róbert már ezerszer elment, de mindig lusta volt megkérdezni, mi az?

Hanem most, ahogy odatekintett, érezte, hogy a szíve feldobog és hogy halántékán az erek hevesebben lüktetnek.

- Asszony... vagy leány még? - kérdezte halkan, hogy a hangja rezzenése el ne árulja belső felindulását.

A kisasszony szendén elpirult, de aztán győzött benne a hírüladás gyönyörűségének szomjúsága.

- Tudja, ő ebben is a középfajtát képviseli!

- Titokzatos eset! - mondta a fiatalember tréfás-könnyedén, pedig érezte, hogy a szemére köd borul.

- Nem is olyan nagyon titokzatos, mint gondolja. Mert férje, az nem volt soha, hanem a kisfia, akit még Budapesten szedett össze, az most is él ugyanott, valami jólelkű öregasszony gondjaiban, természetesen a kellő tartásdíj ellenében.

- És ki a gyermek apja?

- Azt nem tudja senki!... De nem találja különösnek, hogy efféle kérdéseket éppen énhozzám intéz?... - És mit érdeklik önt ennek a romlott jószágnak dolgai?

Adelheide kisasszony, valahányszor azon kapta magát, hogy köznapi volt és dicstelenül cselekedett, indulatos lett és titkon visszahívogatta magában az elmúlt szép időket.

Elfordult és kedvetlenül piszkálgatni kezdte csodálatos csatornarendszerét.

- Ezerszer bocsánatot kérek - mondta Róbert, maga is érezve a dolog formátlan voltát -, legyen meggyőződve, kedves jó kisasszony, hogy a legcsekélyebb tiszteletlenség sem volt a kérdéseimben. Matild dolgai pedig valóban a legkevésbé sem érdekelnek és pusztán csak faute de mieux tereltem rá a szót.

Pár percig kínos hallgatásba merülve álltak egymás mellett. Akkor Róbert valami falevelet kezdett rágcsálni, halkan dudorászott és lágyan, észrevétlenül elosont.

Berenczeynek vendégei voltak, két régi ismerőse a városból.

A teraszon ültek és konyakot ittak. Róbert is felhajtott néhány pohárkával, de amikor a kábultság meglepte, ideges lett és onnét is megszökött. Lesétált a kertbe; a déli verőfény reszketve táncolt mámoros szeme előtt, a könnyű szellő zagyva zúgással suhant el a füle mellett és mindez tikkasztó szomorúságot és bágyadt reménytelenséget hordott magában.

Tenyerét a halántékára szorította, türelmetlenül járt fel-alá és amikor a tekintete a piros fedelű házra esett, a szomorúsága egyre nőtt, mert érezte, hogy nevetséges lett önmaga előtt.

- Ennek is vége! Valóban kinőttem abból, hogy ringyók után szaladgáljak. Viszont még elég öreg sem vagyok hozzá!

Végighevert a filagória hűs padján és Violára fordította a gondolatait. Az, amit Rényi tréfásan mondott, a hiúság örömével töltötte el a lelkét és felébresztette benne az éjszakai séta emlékeit, de azok most örömet szereztek neki.

Az ebéd későre maradt, utána bágyadtság lepte meg.

Lefeküdt aludni és szinte alkonyodott már, amikor felébredt.

Az esti találkozót már előbb kitépte az akaratából, most az volt a terve, hogy ismét meglátogatja remetei magányában Lesenczeyt.

Megindult a gyepes ösvényen, de útközben meg-megállt, apró fadarabokat dobált a folyócskába és hosszan elnézte, amint azok tovaringatóznak az apró hullámokon.

Már ott állt a néma, szürke falak előtt, amikor arra kellett gondolnia, hogy ma nagyon elcsüggesztené a sötétség és a csend. Leszállt ismét a völgybe, mezei virágokból apró csokrot kötött, azt kitűzte a kalapja mellé és a diákkorából emlékezetében maradt horáciuszi ódákat ismételve magában, megkerülte az erdőt.

Akkor már tudta, hogy hiábavaló minden próbálkozás a sorsa ellen.

Amikor a faluban felcsendült a nyolcórai harangszó, már ott állt az elhagyott majorsági épület sötét kapuboltjában.

Az egész vidék úszott a holdfényben; a dűlőúton tisztán vált ki a leány alakja a sötét háttérből, amint sietve, ringó léptekkel közeledett.

Amikor ott ment el az elhagyott major előtt, Róbert kilépett sötét rejtekéből.

A leánynak a szeme sem rebbent meg. Kezét nyújtotta a fiatalembernek.

Az habozott egy pillanatig, azután elfogadta a feléje nyújtott kezet. Ebben a percben rendkívül kínosnak érezte volna, ha ugyanazzal a hévvel közeledik a leányhoz, mint először.

- Jó estét Matild! - mondta halkan. - Köszönöm, hogy olyan pontos volt, mert ebből azt kell látnom, hogy maga is várta ezt a találkozót, éppúgy, mint magam!

- Pontos lettem volna a találkozó nélkül is - mondta a leány nyugodtan, kissé talán hűvösen is -, mert pontosan helyben is kell lennem. Éppen azért nagyon szépen kérem önt, mondja meg késedelem nélkül, hogy miért kellett találkoznunk, ámbár el sem tudom gondolni, mi mondanivalója lehet önnek az én számomra?

A fiatalember idegesen összeharapta az ajkát. Másként képzelte el ezeket a perceket.

Pár pillanatig hallgatott, aztán halkan azt mondta:

- Tegnap még mást mondottam volna, de ma...

A leány szeme pajkosan felvillant.

- Ennek az az oka - mondta a tudás nyugalmával -, hogy ön bizonyára túlzottan vérmes reményekkel jött el erre a találkozóra.

A leány nyugalma sajgó, vágyó gyűlölettel, mérges bosszúvággyal töltötte el a fiatalember lelkét.

Bántó mosolygást erőltetett az ajkára, legyintett és fölényeskedő nyugalommal azt mondta:

- Nem, kedvesem, nem az az oka!... Hanem az, hogy ma délelőtt beszéltem valakivel magáról és...

Matild felkapta a fejét. Halavány arca most lángban égett, kék szeme ködös és réveteg volt. Elérkeztek oda, ahol nincs különbség asszony és asszony között. De nyomban azután úrrá lett maga felett.

- Most meg kellene kérdeznem, úgy-e, hogy kivel és mit beszélt felőlem? - mondta halkan. - de mindez engem nem érdekel. Én is azt mondok bárkiről, ami nekem éppen tetszik. Úriember az ilyesmit meg sem szokta hallani!... Hanem annyit mindenesetre megértettem a szavaiból, hogy ezek után nincs mit mondania... Tehát isten önnel!

Elsietett.

A fiatalember lenyűgözve, letiporva, sajgó lélekkel állt a helyén. Mozdulatlanul nézte a távozó alakját, amint annak körvonalai egyre inkább szétomlottak a bágyadozó holdfényen.

Hanem amikor felhő siklott a hold elé és az alak eltűnt előle, hirtelen széttárta a karjait és futni kezdett. Nem látta az utat, csak futott zihálva, eszeveszetten, amerre a fantom vonta maga után.

A leány meghallotta a dobogó lépéseket, a hörgő zihálást.

Megállt és visszafordult.

És Róbert akkor már ott állt előtte, átszorítva a derekát és fejét belefúrva a mellébe.

- Matild... édes kedves!...

A leány is odaölelte őt magához, karját beleöltötte az övébe és úgy indultak tovább. Hallgatva mentek a szomszéd falu határáig, ahol a konyhakertek kezdődtek. Ott a leány csókra nyújtotta az ajkát és halkan azt mondta:

- A lakótársnőm a jövő hét valamelyik napján elutazik.

- De melyik napon?

A leány tűnődött pár pillanatig, majd hirtelen elpirult.

- Nos... csütörtökön!

- Mikor?

- Hajnali öt órakor!

8.

A nap forrón sütött már; halálos csend volt mindenütt, amikor Róbert halkan feltárta a terasz üvegajtaját és óvatosan körültekintett.

Berenczey felnyitotta a szemét és bágyadtan mosolygott.

- Jöjj csak. Nem alszom. De mit tehetnék egyebet?... Nem szabad sem ezt, sem azt csinálnom, itt ülök a karosszékemben és senki még csak felém sem néz!

- Ennek saját maga az oka, kedves bátyám - mondta Róbert, odaállva a beteg elé és könnyedén meghajtva magát. - Mert annyira jó ember, hogy - hogyan is mondjam? - mindenki biztos az ön szeretete felől, ennélfogva fölöslegesnek tartja, hogy a kedvét keresse!...

- Ha kellemetlen és gonosz volnék - mondta Berenczey megbocsátón legyintve -, akkor meg azért kerülnétek el!

- Téved, kedves bátyám! A rossz embernek udvarolnak, a jóval nem törődnek... Hogy őszinte legyek, valószínűleg magam sem volnék itt, de összejártam az egész birtokot és sehol egyetlen lelket sem találtam a háziak közül. A jó isten tudja, hová tűntek el!

- Kedves vagy!... No, mindegy, szeretem benned ezt az őszinteséget!

- Nem őszinteség ez, kedves bátyám, hanem könnyelmű ostobaság. Ideges, szeszélyes, meggondolatlan vagyok és csak jár a szám, akár kell, akár nem... Parancsolja kedves bátyám, hogy felolvassam az újságot?

- Köszönöm, már elolvastam. Beszélj inkább magadról. Hol jártál tegnap, hogy nem láttalak egész este?

- Még bocsánatot is kell kérnem, amiért nem jöttem haza vacsorára. Lesenczey Menyhértet látogattam meg csodálatos barlangjában és nem engedett el tíz óra előtt, akkor pedig már csendes volt a ház, hát magam is lefeküdtem az Úr nevében.

- És ugyan mit tudtatok csinálni azzal a vén bagollyal, ha így együtt vagytok?

- Hiszen csak másodszor voltam nála ezúttal. Tegnap sakkot játszottunk és közben bölcselkedtünk. Ez unalmas volt. Azután vacsoráztunk és ez már mulatságosabb volt, mert ő ugyan továbbszőtte bölcselmeit, de én egyszerűen nem figyeltem rá, hanem ittam. Pompás csopaki bora van.

- Érdekes, különös ember, annyi bizonyos!

- Eleinte magam is azt hittem, de higgye el, kedves bátyám, hogy felényire sem olyan érdekes és különös, mint az ember gondolná! Inkább csak különc, akinek a különcsége azonban egyszerűen bosszantó, mert mégis csak lehetetlen valami, hogy egy kultúrember bevonuljon egy bagolyfészekbe és ott ne csináljon mást, mint az elmúlt édességeket szopogassa és kificamodott bölcselmeken törje a fejét. Mert a filozófiája is valami bágyadt, élettelen vajúdás, aminek nincsen semmi értelme, valami olyasmi, ami nincs, ami nem lyukad ki sehova és aminek legfeljebb az venné hasznát adott esetben, aki odakinn él az élet kellős közepében. De mit csinált vele ő, ott a nyirkos, fekete falak között? ...Amikor sakkoztunk, megfigyeltem, hogy az ütközet folyamán többször alakult úgy a helyzet, hogy a játszma szinte már el volt döntve az ő javára. Amikor azonban az ilyen helyzet kiaknázására került volna a sor, ő mindig, mintegy készakarva, megbontotta a csatarendet. Kezdett bántani ez a lekicsinylő kímélet, mert önhittséget olvastam ki belőle, azért egyszer szóvá tettem a dolgot. És ő akkor, a karjait

bibliás mozdulattal széttárva, valami ilyesmit felelt: kár volna azt hinnie, igen tisztelt ifjú barátom, hogy én ezzel azt akarom dokumentálni, hogy bármikor kezemben tartom önt, hogy bármikor jobban játszom, mint ön. Szó sincs róla. Egész életemben elkerültem, hogy bárkivel is összehasonlítsam magamat, ez pedig mi volna egyéb? Valóban szándékosan hagyom néha kiaknázatlanul a helyzetet, ennek azonban az a tapasztalatom az indítóoka, hogy az élet szép, diadalmas helyzeteit nem szabad végig kiélni. Azokat elteszem a gondolataim számára és csak magamban dolgozom fel őket, amivel elkerülöm azt, hogy olyasvalami tolakodhassék közéjük, ami megmérgezi őket!... Hát már most tessék elképzelni, kedves bátyám, milyen élvezetes és mulatságos lehet az a sakkjáték, amelyiket ilyen mélységes filozófiával körít az ellenfél!

Berencezey nevetni próbált, de nyomban elfogta a fuldokló köhögés. Jóságos, halavány arca áttüzesedett, rémülten kapkodott a levegő után, miközben a szeme megtelt könnyel és halántékán kidagadtak az erek.

Róbert szívdobogva nézte a vergődést; izgulékony, szenzibilis lelke megtelt szánalommal és a halál árnyékának ideges félelmével. Csak most, ebben a félelmes pillanatban jött rá, hogy már régen kerüli a beteget, azzal együtt a maga lelki nyugalmát is féltve, mert minden ilyen látvány után gonosz látomások kezdték üldözni, amelyek elől azután hiába iparkodott riadtan menekülni, azok belefurakodtak az álmaiba és verejtékkel borították el az arcát. - A felzaklatott léleknek vannak sötét pillanatai, amikor csapatszám rohanják meg vágyak és gondolatok, amelyeket addig idegeneknek tudott magától, pedig azok ott születtek és ott élnek benne.

Amikor a beteg elcsendesült és a fejét fáradtan hátraejtette, a fiatalember odalépett hozzá, megfogta a kezét és azt mondta:

- Bocsásson meg, kedves bátyám, többé nem beszélek bolondokat!

Berenczey fáradtan, szomorúan legyintett.

- Mindegy!... Csak azt akarom mondani, hogy végtelenül nehéz másokat megítélni, főként az öregebbeket. Amit ma okosnak és fontosnak vélsz, azt tíz év múlva mint hiábavaló ostobaságot ismered fel újra. Idő múltával az előbbi tízéviek kerülnek sorra, hanem a kerék egyszercsak elkezd visszafelé forogni. Az ötvenedik év elmúltával újrakezdődik az egész... Aki még el nem jutott az élete deléig, csak a magával egykorú, vagy a magánál idősebb emberek dolgait tudja igazán komolyan venni. Az apám negyvenéves korában halt meg, akkor én még egészen gyermek voltam. És amikor elmúltam negyvenesztendős, nem mertem elhinni, hogy most már idősebb vagyok, mint volt az apám és hogy ő valamikor ugyanazokkal a fölényesen-bocsánatos gondolatokkal viseltetett irántam, mint ma én a gyermekemmel szemben... Hanem a korabeli alárendeltségnek ez az érzése egyszer csak megernyed, elszáll a semmibe. Akkor, az ember úgy kezd öregedni, hogy már maga is tud róla. Akkor azután valami külön, ismeretlen világba húzódik vissza, amelyik mindenki más számára kifürkészhetetlen. Ha belesodródsz az embertömegbe, úgy érzed, hogy minden ember csak egy-egy szükségszerű, élettelen, gyűlöletes része a gomolyagnak és rá sem gondolsz, hogy mindegyiknek külön története van, mindegyiknek más a múltja, mások a céljai, hogy amint szétszóródnak ismét, többé talán már meg sem ismerik egymást. - Minden öregember egy-egy külön világot hordoz magában, bármennyire egyformának látszik is valamennyi!

- Hanem mondd csak - tette hozzá fáradt mosollyal -, miért jársz el hozzá, ha untat és ha terhedre van a bölcsességével?

- Említettem már, kedves bátyám - mondta Róbert őszintén megilletődve -, hogy csak másodszor voltam nála tegnap. De valószínűleg elmegyek hozzá többször is, mert végtelenül lebilincsel az a barátságos csend és nyájas sötétség, ami ott lakik a falai között... Az első

látogatásom után ezt a sötétséget és csendet illetőleg külön hipotézist is építettem fel lázas, félbolond fejemben.

Berenczey halkan köhécselt, hófehér kezével simogatta izzó homlokát.

Róbert nyugtalanul járt fel-alá, majd megállt és szórakozottan nézte a behulló napfényben táncoló porszemek gomolygását. A maga romlásán töprengett, mert rájött, hogy tegnap, a második napon, hogy a leánytól elszakadt, azért kereste fel Lesenczey bagolyvárát, mert ott az édes, az eljövendő bűn két cinkosa, a sötétség és a csend lakik.

Csend volt a teraszon, csak egy dongólégy verte magát az üveghez keserves sírás között.

- Ez az én muzsikám! - mondta a beteg, szomorúan bólintva. - Sokszor óraszámra is elhallgatom és néha azt hiszem, hogy a saját gyászindulómat hallom... Jóságos isten!... Hatodik éve már, hogy élő halott vagyok és nem maradt számomra más, csak a múlt.

Magához intette a fiatalembert, megsimogatta az arcát és halkan azt mondta:

- Ha téged látlak, az elszállt boldog idők minden álma itt zsong a szívem körül!

A fiatalember, amikor lejött, az udvaron Rigyőkével találkozott. A kis eszelős a konyha felől jött, boldogan pislogott és vékony ujjaival valami titokzatos induló taktusát verte. Róbert megfogta hosszúkás tökfejét, megpöndörítette, majd barackot nyomott rá.

- Hol ténferegsz itt, Rigyőke?

- A konyhában voltam - súgta a kis eszelős fontoskodva -, néztem, hogy sütik-főzik a sok ételt! Lesz ám torta is, hühű!

- És miért sütnek-főznek annyit?

- Hát nem tudja? - kérdezte Rigyőke csodálkozva. - Holnapután van a bácsi nevenapja, hát holnap nagy vacsorát eszünk!... A cigányok is muzsikálnak ám majd... hühű!

Róbert elgondolkozott. Valóban: holnapután szent György napja. Berenczey névünnepe, mert a Miklós csak bérmaneve volt, de ezt használta, mert jobban szerette. - Egészen megfeledkezett a dologról, pedig már hallotta, hogy ezt az alkalmat minden évben ünnepélyesen meg szokták ülni. Megdöbbent, mert holnapután van csütörtök - nem keresztezi-e egymást a két időpont? Hanem a szíve hirtelen feldobbant a torkáig, a szeme görcsösen lecsukódott, előtte violaszínű és tűzvörös karikák táncoltak, de közülük nemsokára kibontakozott Matild alakja, amint lángvörös arccal azt mondja: nos... hát... csütörtökön... hajnalban!

Felkapta Rigyőkét, odaültette a nyakába és futni kezdett vele. A kis eszelős félve, de boldogan sikongott és görcsösen beleragaszkodott paripájának üstökébe. De az nem törődött vele, csak vitte a lovasát, amíg a lélegzete el nem állt. Akkor letette, leheveredett a fűbe, Rigyőkét is odahúzta magához és azt mondta neki:

- Mesélj nekem Matildról!...

- Hühű!... A Matild, az gonosz boszorkány, aki kiszívja az emberek vérét!

- Kitől hallottad?

- Senkitől!... Úgy álmodtam magam, amikor egyszer ott kinn nagyon esett a hó!

*

Róbert ott ült a tükör előtt és hosszan elnézte magát. Oly különös volt: mintha idegennel beszélgetett volna.

Amióta ott élt a vidéken, még sohasem vette magát tüzetesebben szemügyre, amit pedig azelőtt gyakrabban megtett. Nem hiúságból, hanem mert érdekelték a férfiasodás tüneményesen gyors átváltozásai.

Most látta először, hogy a vonásai már tökéletesen kiépültek, hogy az arca szép és érdekes, halavány, de erővel és akarattal teljes. Hanem ezt az akaratot eddig nem ismerte és most is idegen volt előtte. Szeméről elvonult a fátyol, amelyet a nagyvárosi éjszakák szőttek föléje, helyén ott parázslott a rejtett tűz, amit csak a szenvedélyek tudtak fellobbantani. - Huszonhat éves volt, de felső ajka felett már megjelent annak a barázdának az árnyéka, amelyikben a hervadás szokott kisarjadni.

Felállt, felöltötte világosszürke tavaszi ruháját és tisztán érezte, hogy minden mozdulatából elegancia és úri könnyedség sugárzik.

Amikor lement, a lampionok már égtek a kertben és a teraszon, az asztal dúsan meg volt terítve; a vendégek akkor indultak felfelé, hogy a helyeiket elfoglalják. Többnyire megyei urak voltak a közeli székvárosból és néhány szomszédos földbirtokos a családjával. A bemutatkozások után Róbert figyelmesen végignézte a társaság női tagjait és úgy intézte a dolgot, hogy az egyik fiatal asszony mellé kerüljön, akit a legstílusosabbnak ítélt közöttük. Hanem csalódás érte, mert ez a nő makacs kitartással szakadatlanul a kisfiáról beszélt, aki ezóta már bizonyára alszik otthon és a mamuciról álmodik, aki pedig ezt meg sem érdemli, mert lám, itt dőzsöl és éjszakázik, távol az ő Pistukájától. A fiatal anyák meg vannak győződve, hogy kábítóan bájosak és ennivalók, ha méhüknek gyümölcséről gügyögnek.

Ahogy a cigány rákezdte és az asztal felbomlott, Róbert egy jól sikerült lebbenéssel elsiklott az ifjú anya mellől és simán, észrevétlenül Violához szegődött. A leány finoman elmosolyodott és a szemével azt mondta:

- Tudtam, hogy eljössz!

Pár pillanatig hallgattak, akkor Viola tréfásan azt mondta:

- Nos, fiatal barátom, kiadták az útját? Pedig ugyancsak ütötte a vasat!

- Sőt ellenkezőleg, kedves Viola! Hosszú, hosszú órákon keresztül egyetlen szót sem szóltam, csak hallgattam Pistuka viselt dolgait.

- Ez gyenge mulatság lehetett. És így egészen érthető, hogy hozzám szegődött.

- Szíves engedelmével kissé impertinens leszek, drága Viola - mondta a fiatalember nevetve -, valóban azért szegődtem magához!... Ha a Pistuka mamája okosan viselte volna magát, talán egész éjjel őt tüntettem volna ki társaságommal!

- Majom! - mondta a leány szigorúan. - Menjen az útjára!

Szótlanul haladtak egymás mellett és amikor a cigány csárdásba kezdett, a fiatalember átfogta a leány derekát. És azután a szünet alatt sem váltak szét, hanem karöltve fel-alá sétáltak a lampionok alatt. A leány néha lopva Rényi felé pillantott, de megnyugodva látta, hogy a flegmatikus udvarló őszintén, minden negélyezés nélkül igen jól mulat a megyei árvaszéki ülnök kövérkés leányával.

Viola hajában, úgy mint máskor, ma is ott volt a piros szegfű.

- Ha efféle gyökértelen virágot látok - mondta Róbert, közel hajolva Viola hajához -, mindig arra kell gondolnom, hogy ez is olyan, mint a bebalzsamozott múmia. Már csak a múltak emléke tartja benne a lelket.

- Ami a jó mulatást illeti - felelte Viola nevetve -, szép kilátásaim lehetnek, ha maga költői képekkel, főként ilyen nyakatekert költői képekkel akar táplálni!

- Bocsásson meg, magam sem hittem, hogy a hasonlatom ilyen tökéletlenül fog sikerülni... Egyébként pedig beszélünk mi még arról a virágról egyebet is!

Viola rávillantotta a szemét.

- Vérszemet kapott a múltkor, ugye kis barátom?... Csakhogy az csak egyszer volt!... Ezúttal nem virágot, hanem gyümölcsöt fog kapni tőlem!... finom kis fügét!

Rózsaszínű, ápolt, de izmos kezét csúfolódva tartotta Róbert arca elé.

- Harapjunk bele! - mondta a fiatalember és megfogta a leány kezét. Hanem az kiszabadította és csendesen, de indulatosan azt mondta:

- Megőrült!?... Hírbe akar hozni?

Róbert lopva a leány arcára pillantott. És az akkor valóban nagyon szép volt úgy kipirulva.

- Hiába minden, kedves Viola - mondta idegesen -, az a szegfű az enyém lesz ma is!... Imádom a virágot, akár rózsa, akár szegfű, akár pedig... viola!

A leány karja megremegett az övében, az arca lángba borult.

- Vezessen az asztalhoz! - mondta hidegen.

A vendégcsoport közepette elszakadtak egymástól.

Róbert bort töltött magának és mohón ivott.

Nemcsak a teste, a lelke is szomjazott...

Berenczeyhez sietett, aki már ismét egyedül maradt ősi karosszékében és gyengéden tudakozódott a hogyléte felől. Hanem a beteg barátságosan elküldte magától azzal, hogy csak menjen mulatni, ő már úgyis nyugodni tér. Róbert akkor elvonult a kert sötét részébe és visszaidézte emlékezetébe a Violával folytatott párbeszéd minden szavát. És akkor pirulnia kellett a maga ostoba és gyermekes mivolta felett, hogy pár nappal azelőtt a porban csúszott egy alárendelt asszonyszemély előtt, akit más talán, és ki tudja, ki volt ez a más - játszva tett a magáévá. Mily más levegő ez, mint a másik és mennyire inkább ez illeti meg őt, mint az!

Éjfél után abbahagyták a táncot és a cigány hallgatót húzott. Szobieszky Kázmér, a ládonyi földesúr, aki magát a nagy lengyel király egyenes sarjának vallotta és ezért az egész életét nemes rezignációban élte át, amit csak a bor és a cigány enyhíthetett, pompás baritonján kuruc nótákat énekelt.

Viola az édesapját kísérte el a hálószobájába és amikor visszatért, egy pillanatra megállva a teraszon, végigtekintett a társaságon. És látta, hogy Rényi szívvel-lélekkel bele van merülve a négyes tarokkba. A tekintetük egy pillanatra összetalálkozott, a kényelmes vőlegényjelölt tett is valami olyasféle mozdulatot, mintha hozzá akarna sietni, de a huszonegyes sorsa éppen akkor csak hajszálon múlt: maradnia kellett. Amikor pedig újra föltekintett, Viola már nem volt ott. És ekkor kezdett el szakadozni, rongyolódni észrevétlenül, minden feltűnés nélkül az a kötelék, amelyik a lelkeiket eddig összefűzte.

Róbert az asztal mellett állt és a megyei aljegyzővel poharazott, de véletlenül tanúja volt a néma jelenetnek. Valami ürügy alatt elvált új ismerősétől és mesterséges kerülőt téve eléje sietett a leánynak, aki akkor ment keresztül az udvaron.

Viola látta őt közeledni és akkor az az elhatározás nyilalt át a lelkén, hogy legyen minden úgy, amint a végzet akarja.

Amikor összetalálkoztak, a fiatalember a karját nyújtotta a leánynak és az szótlanul elfogadta azt.

- Akaratlanul is kellett látnom - mondta a leány halkan -, hogy már ismét iszik!... Miért teszi azt?

- Ideges és nyugtalan vagyok!... Lássa: ez az első hangos, világos éjszaka azóta, hogy a régi éjszakáktól elszakadtam.

- Visszakívánja őket?

- Mentsen isten!... Sőt éppen az az ellentét nehezedik a lelkemre, ami a régiek és a mai között van!

- Nos, én csak az ilyeneket ismerem, mint a mai!... Nem mesélne kissé a régiekről?... Úgy érzem, hogy ma minden érdekel!

- Hiszen már említettem, kedves Viola, hogy nem volt az egészben semmi fontos, semmi különösen érdekesebb. Úgy feküdtem bele a szennyes éjszakába, mint ahogyan a mocsárba is belehemperedik az, aki a tűz elől menekül. Mert akkoriban valahogy úgy volt, hogy a teljes lelki pusztulás fenyegetett. A mindennap eseményei közönyösen, csak fanyar bút hagyva maguk után, vonultak el mellettem, mint az ismeretlen ember halottas menete. Hanem aztán az élet szilaj kilengései, a tomboló szerelmek, az épített útról való részeg kilendülések, azok megragadtak. Fájdalmas gyönyörűséggel töltöttek el, mintha valamely, a szerelmében megvadult nőstény markolt volna lelkembe a körmeivel. És pusztulásom közepette magam sem tudtam a parázstengerről, amit magamban hordoztam és ami talán csak egyetlen tiszta asszony illatos leheletére várt, hogy lángba boríthassa az én egész világomat!... Hanem ez a tiszta asszony nem jött, helyette csak az éjszakai virágszálak nyíltak körülöttem... bár azok között is volt nem egy, amelyiknek volt lelke és volt szíve...

A fiatalember már ideges, meggondolatlan volt a bortól, egyre jobban belemerült régi, züllött életének festésébe. Beszélt régi, éjszakai barátnőiről és a leány nem hallgattatta el; a tiszta nő mindig szívesen hallgatja azt, aki az elesettekről beszél.

- Volt közöttük egy - mondta a fiatalember fanyarul mosolyogva -, amelyik mindig meg akart menteni, mert szeretett. Zavaros, homályos szemével mindig fürkészve vizsgálgatta az enyimet, hogy részeg vagyok-e már és ez a pocsolyából fakadt kímélet oly szörnyű volt!... Mindig magam előtt látom kifestett, szomorú arcát!

Észrevette, hogy ostobaságokat és gyerekségeket fecseg; hirtelen másra terelte a beszédet. De a leány nem hallgatott rá, tűnődve nézett a semmibe, majd hirtelen, halkan azt kérdezte:

- És a tiszta asszony mikor jön el?

A fiatalember megdöbbent. Lopva ránézett a leány arcára és akkor megértett mindent. Megértette, hogy ez már nem csupán nyegle kacérság. A torka elszorult, érezte, hogy gazságot művel, de azt is érezte, hogy nincs már ereje megállani.

- Már eljött! - mondta ábrándosan. - Itt van!

A leány nem felelt. Kivette hajából a virágot és odanyújtotta a fiatalembernek. Az elrejtette azt, azután gyengéden magához vonta a leányt, és megcsókolta az ajkát. Viola nem ellenkezett. Lehajtotta lángvörös arcát és csendesen azt mondta:

- Miért is jött ide... közénk!

A porond megcsikordult; valaki jött velük szemben.

- Rimanóczy jön! - mondta a fiatalember tréfás rémülettel, pedig a szíve még reszketett az izgalomtól. - Meneküljünk!

Rimanóczy volt édes hazánk és keserű századunk legbutább embere.

Ötvenes agglegény volt, de mivel, amint mondani szokta, állandóan és makacsul huszonöt évesnek érezte magát, az asszonyoknak és leányoknak pajzán anekdotákat és tréfákat nyafogott, hogy felpezsdítse a vérüket, miközben a nyála serényen fecsegett fogatlan szájából. Az a tréfa járta felőle, hogy akivel hosszabb ideig beszélgetett, annak át kell öltöznie. Annyi bizonyos, hogy ha egy asszony odaadta volna magát neki, olyan nyúlósan és nyálkásan került volna ki a karjai közül, mint az osztriga. De nem adta oda magát neki senki, ezért a mája egyre jobban csiklandott és ő egyre pajzánabb tréfákat mekegett. Nedves szemei mint bágyadt fényű üveggolyók forogtak üregeikben, keze fejét a gorilláéhoz hasonló szőr borította. Csinos lehetett ruhátlanul.

- Áh, a szerelem, a szerelem - mondta a karjait kitárva, amikor odaért eléjük -, a szerelem sötét verem!... Ifjonti koromban magam is gyakran estem bele!

Boldogan, zötyögve nevetgélt, mert azt hitte, hogy ötletes és kedves volt. Hanem a leánynak kipirult az arca; megvető pillantással mérte végig az öreg fecsegőt, azzal sarkon fordult és otthagyta őket. Róbert pillanatig merőn nézett a fecsegő szemébe, aztán mérgében elnevette magát.

- Elmés ember ön, kedves Rimanóczy bátyám! - mondta gúnyos meggyőződéssel.

- No nem mindig! - szerénykedett az. - Csak amikor jókedvem van! Most jókedvem van, mert sok bort ittam!

- Talán jó lenne még egy keveset inni! Nemde? - mondta a fiatalember nevetve és ő is otthagyta.

Rimanóczyval már gyakran megesett az ilyesmi, de ő fel sem vette.

Megindult a másik csoport felé.

Róbert a lelke legmélyén örült a dolgok ilyen fordulatának, mert éreznie kellett, hogy terhére lett volna a hazug játékot folytatnia, pedig a csók után maga is rajongó vággyal gondolt a leányra. Hanem szégyellte magát, hogy már ismét pocsolyába tévedt.

*

Éjfél után három óra volt, amikor a cigány rázendített a Rákóczi-indulóra. Akkor a hölgyek pihenni tértek, a fiatalemberek pedig magukhoz véve a bandát, belódultak a faluba és felzörgették a kocsmárost. Az morgott egy kissé, de azután a zsebére ütött és minden rendben volt. Megdörzsölte sárga arcát és sietett az ital után. Róbert kelletlen érzéssel nézett utána, mert undorodott a sárgaarcú emberektől. Valamikor, valahogyan az a meggyőződés kövült bele a lelkébe, hogy ezek az emberek vagy szegénységből, vagy fösvénységből, de rosszul élnek, nyúlszájúak és mindig valami világmegváltó terven törik a fejüket.

Kártyázni kezdtek, de Róbert egyre veszített, mert a figyelme nem volt ott. Lopva meg-megnézte az óráját. Ahogy az idő közelgett, a nyugtalansága egyre nőtt. Az elmúlt éjszaka diadalmas emlékei, a megbánás, amit múltkori elaljasodása felett érzett, amikor szinte a földön csúszott a bálványa előtt... minden, minden elégett akkor már abban a pokolbeli lángban, amely a képzeletét izzította.

Valami belső kényszer egyre Rényi közelébe vitte, de az olyan volt vele szemben, mint egyébkor. Csak a hangja egy-egy rezzenéséből, jóságos szemének egy-egy villanásából vélte kiolvashatni, hogy mit gondol felőle a megcsalt, meglopott jóbarát. És akkor átsajdult a tudatán, hogy már mindenkit megcsalt abban a nyájas körben, amely annyi szeretettel fogadta magába: megcsalta Berenczeyt, megcsalta az ingatag, kalandvágyó leányt, megcsalta a vőlegényét és megcsalta még a magával tehetetlen kis eszelőst is, annak ártatlan fecsegésével a maga sűrű vérét forralgatva.

- Gazember vagyok! - mondta hangosan magának. - De nem lehet másként, mert gazembernek születtem!

Amikor az órája fél ötöt mutatott, kisurrant az ajtón.

Akkor már a cigány is részeg volt, a szívéből húzta. És az utolsó akkordok elkísérték a szökevényt, ott szálltak előtte, mint tarka pillangók és csalták maguk után a magányos ház felé.

9.

Ha ittasan, szerelmesen kilépsz a tavaszi hajnalba, az a gyönyörűséges szomorúság, amely átölel, felemel magával a mennyei trónterem bíborszőnyegéig. A gondolataid akkor a szívedből csordulnak elő és naggyá tennének, mint maga az Isten, ha az el nem küldené hozzád a cinkosát, a felejtést. Talán a halálos ágyadon visszatérnek hozzád egy pillanatra, de aztán megint elszállnak a semmiségbe és elviszik magukkal az élet fájó, sötét emlékeit is, mert az istenségbe való visszaolvadás sem más, mint az elmúlt szenvedések boldog és megbocsátó felejtése.

Amikor Róbert kilépett, a sárbereki hegyek ormaira már ráfreccsent a hajnal violaszínű vére, de amott a rengetegi domblánc még aludt, sötét boltozatai felett még csak a közelgő reggel rózsapiros sejtelme lebegett. Messziről, az erdő sötét fái alól az ébredő madarak lágy siralma hallatszott, a lapályon suhogva lebegett alá a hajnali szél.

A fiatalember nekitámaszkodott egy hatalmas fatörzsnek és szívdobogva hallgatózott. A szél elvitte hozzá a távoli muzsika egy-egy foszlányát, lázas, álmatlan szemei előtt reszketett a tündéri színpad, fülében még ott motoszkált az éjszaka kedves, szerelmes zsongása és pár pillanatig azt érezte, hogy nincs ereje elmozdulni a helyéről, hogy legjobb lenne leroskadni a harmatos földre, vagy belezuhanni a sírgödörbe és nem tudni többé senkiről és semmiről.

Megnézte az óráját: még húsz perce volt.

A lemondás kezdte megkörnyékezni, mert tudta, hogy addigra napfényben fog úszni a világ, a cselédség felébred, megkezdődik a járáskelés, pedig látnia kell a szerelmesét, ha bármi történik is.

Észrevétlenül, a fák mögött bujkálva megindult a piros fedelű ház felé, hogy tájékozódást szerezzen. A kastély alatt is el kellett surrannia, amikor ott járt Viola szobájának ablakainál, egy pillanatra megállt és feltekintett.

- Ó, ha most látnál engem, drága lányka!... Ha tudnád, hogy hová indulok!

Amikor odaért a ház elé, figyelmesen körültekintett.

Észrevette, hogy az udvaron hatalmas farakás áll; odahúzódott mögéje.

És várt.

A szíve nyugtalanul hánykolódott, fülében tombolt a zajló vér, hangokat vélt hallani, amelyek eljövendő boldogságát hirdetnék, de csak az ellopott éjszaka zsibongott körülötte. Ezredszer is elképzelte a találkozás pillanatát, de aztán megint erőt vett rajta az elmúlás vágya, mert fázni kezdett és az akarata megroggyant.

Egyszer aztán halk, de éles hang csapódott a fülébe.

Valaki a ház ajtajának reteszét tolta félre belülről.

Az ajtó feltárult és az ünneplő ruhájába öltözött özvegyasszony lépett ki rajta, kezében kis utazótáskával. Mögötte nemsokára megjelent Matild szőke feje is; a szőke fürtök most ziláltan hulltak a leány halavány arcába. A két nő halkan beszélgetett; bizonyára azokkal a hiábavalóságokkal beszélték tele egymás fejét, amelyeket a búcsúzkodó asszonyok egy világért el nem engednének. De a leány arcán meglátszott, hogy nemigen figyel a másikra. Nefelejcskék szemeit, amelyek most úgy ragyogtak a felkelő nap fényén, mint a zafír, nyugtalanul hordozta körül és a tekintete egyszer összetalálkozott a fiatalemberével, aki félig kilépett rejtekéből.

Megismerték egymást, de a leány arca fehér maradt, mint a márvány.

Az öregasszony még egyszer megcsókolta a leányt és azután sürgős léptekkel megindult a gyalogúton az állomás irányában.

Róbert várt még pár pillanatig, azután odalépett az ajtóhoz és halkan megkopogtatta. Akkor vette csak észre, hogy nincs is becsukva. Benyomta, belépett a sötét folyosóba és az ajtót bezárta maga után.

Ahogy a külső világosságról belépett, az első pillanatban nem látott semmit. Megállt, halkan szólította a leányt és behunyta a szemét, hogy a sötétséget megszokja. És amikor újra feltekintett, látta, hogy a leány ott áll közvetlenül előtte. A haját akkor már rendbeszedte, meztelen vállára sötétkék selyemkendő volt vetve, amit a mellén gondosan összefogott.

Róbert át akarta ölelni a derekát, de a leány megfogta a kezét, és bevezette a szobába. Odabenn lágy félhomály uralkodott, a napfény csak a lebocsátott függöny résein juthatott be.

Ott megálltak egymással szemben, a fiatalember lázasan, részegen suttogott, de a leány nem felelt. Róbert átölelte a derekát, csókolni kezdte halavány arcát, keskeny kezét, miközben a kendő lecsúszott a leány válláról és ő megláthatta hófehér, kemény melleit.

Akkor lázasan magához szorította és titkon lekapcsolta a ruháit.

*

Róbert ott térdelt a leány előtt és a fejét odafúrta annak párnái közé.

- Félek, hogy megöl a boldogság - mondta részegen -, szenvedni, gyötrődni vágyom!... Beszélj magadról... beszélj a múltadról!...

- Tudsz már felőlem mindent! - mondta a leány szomorúan és lehunyta a szemét. - Ne kérdezd, hogy kié voltam, most a tied vagyok és az is maradok, amíg te el nem hagysz engem!

- Ha akarnálak sem hagyhatnálak el, mert a lelkem itt maradt nálad, az visszahívna a másvilágról is!

- Ne esküdözz! - mondta a leány hidegen. - Az eskü nem az ilyen ingatag, gyenge bábuk ajkára való!... Tegnap még másnak esküdöztél, tegnap még másnak hazudoztál és ma már itt csúszol előttem!... Mi nem hazudhatunk egymásnak, minket csak az igazság tarthat össze! Mert ha te tudsz felőlem mindent, én is tudok felőled mindent! Engem nem lehet megcsalni! Amióta először megcsókoltál, én a nyomodban voltam, mint az árnyék!... Tudok felőled mindent, tudom azt is, amire te még álmodban sem gondoltál soha!... Azt kérdezed tőlem, ki vagyok és azt sem tudod, ki vagy magad! Ne esküdözz hát, az nem a te ajkadra való, hanem fogadd meg erősen, hogy az enyém maradsz örökre, azután hunyd le a szemedet, ne gondolj semmivel, hanem jöjj utánam vakon, amerre vezetlek!... Az én lépéseim biztosak, én tudom, hogy hová megyek, légy erős te is, mert ha meginogsz, mindaketten alázuhanunk a pokol hetedik fenekére, de ha bátran követsz, elvezetlek oda, ahol a boldogságod betelik. Higgyél magadban és akkor majd hiszel bennem is!

Róbert felemelte az arcát és csodálkozva nézett a lány ködös, homályos szemébe. Hanem az akkor már a régi volt megint. Egykedvűen mosolygott és halkan azt mondta:

- Ne gondold, hogy valami elátkozott királykisasszony beszél hozzád... Szerelmes asszony vagyok, senki más... Mert szeretlek úgy, amint te szeretsz engem és vágyódom utánad úgy, ahogyan te vágyódsz utánam... És most menj, de úgy vigyázz, hogy minden lépésednél ott leszek melletted!

*

Amikor Róbert a hátsó kis ajtón kisurrant, már lángözönben állt az egész világ. A napfény tobzódva csillogott a fák sudarán, a rét nedves füvén és a házak hófehér oromfalán, csak messze, a kocsma ablakában lobogott még a gyertyafény.

A fiatalembert dévaj vidámság fogta el győzelmének mámorában. Futni kezdett, hogy még ott érje őket.

Amikor odaért, lihegve megállt és betekintett az ablakon.

Akkor már csak Rényi volt ott egyedül.

Hátradőlve ült a székén, részeg volt, mint a csap. Arcát eltakarta a tenyerével, de a könnyei kibújtak az ujjai között.

A cigány ott állt a fülénél és halkan húzta:

- Isten hozzád kedves... isten hozzád kedves!...

Róbert bujkálva, sietve felment a szobájába, az ajtaját bezárta, az ablakait gondosan lefüggönyözte, azután megállt a tükör előtt, belepillantott és halkan azt mondta.

- Gazember!

MÁSODIK KÖNYV

1.

Az eső suhogva verte az erdő fáit, apró cseppjei peregve kopogtak a kocsi bőrernyőjén.

A doktor időnkint félbeszakította előadását, széthúzta a viaszosvászon függönyöket, kitekintett a nedves estébe, de aztán ha az ódon bárka nagyobbat zökkent, visszaült a helyére, fázósan behúzódott a sarokba és szerető gonddal rátette a lábát a kocsi fenekén elhelyezett ládára, hogy az valamelyik kanyarodónál vagy egy-egy zökkenőnél ki ne fordulhasson a kocsiból.

Odabenn voltak a városban; Stefanidesz professzor kémiai vegyszereket, lombikokat, retortákat vásárolt, Róbert pedig egynémely apróbb ügyét intézte el. Annak idején, amikor a doktor a birtokot megvásárolta a locsmándi jegyzőtől, az eladó kikötötte, hogy azt csak a teljes instrukcióval együtt hajlandó eladni, így hát a professzor kénytelen volt a többi között a tisztes, agg hintót is megvenni a hozzávaló két veterán paripával együtt és ha már így az övéi lettek, legalább használta is őket.

A fiatalember el-elbóbiskolt, de a professzor mindannyiszor újra- és újrakezdte fantasztikus szociológiai és teológiai előadását, felriasztva vele az álmodozót. Amióta a praxisát abbahagyta és elvonult remetei magányába, tantételeket termelt, cseppet sem ingatva meg velük azoknak a gyanúját, akiket aggodalommal töltött el agyvelejének miéntje.

- Úgy van, amint mondtam, fiatal barátom - kezdte újra. - Próbálja meg ön a társadalmat a szeretet apostolaként rendezni, és meg fogja látni, hogy egy huszonnégy óra alatt keresztülesik a saját szívén!

A fiatalember azt akarta válaszolni, hogy egyelőre sokkal okosabb és fontosabb magánügyei vannak, mint a társadalomnak a szeretet alapján való rendezése, hanem azután csak elhallgatott, azt remélve, hogy a professzor majd csak elunja a dolgot. De mivel a professzor egyre csak fűzte a dolgot tovább és tovább, hirtelen közbevágott:

- Bármit is jósági alapon elintézni: magánügy, lelki csemege, édes narkotikum, de a köznek soha semmiféle szerves közössége sincs vele. Nem is lehet, mivel a világon nincs bizonyos jóságstandard, bizonyos kikristályosodott, megvalósult jóságkomplexum, vagy hogy így mondjam: nincsen jóság-központ, jóság-beváltó-intézmény, szóval - értsen meg -, nincs a jóságnak semmi beteljesülési, valóra válthatósági lehetősége. Pedig hogy múlhatatlanul szükség lenne rá az emberi viszonylatok ideális rendezése szempontjából, annak tanúbizonysága az emberiségnek a világ teremtésétől kezdve változatlanul meglévő törekvése, hogy ezt a központot egy többé-kevésbé önmaga által is elhihető fikcióval, az isten fogalmával helyettesítse. Csakhogy ott van az örök baj, az örök bukás, hogy az etikai isten fogalma az intellektus bizonyos fokán túl primitívvé, játékszerűvé válik, és ezzel azután be is zárul az a vétkes kör, amelyben keringünk, amíg a nyelvünk ki nem fityeg a hasztalan lótás-futástól, és a centripetális erő be nem ránt bennünket a kör középpontjába, ahol azután megszűnik minden!... Márpedig az emberi dolgokat csak a matematikailag vagy más reális alapon bebizonyítható valóságok vihetik előbbre!

A professzornak felcsillant a szeme.

- Mintha magamat hallottam volna beszélni! - mondta diadalmasan, aztán kotorászni kezdett a zsebében, papírt és ceruzát vett elő, majd beemelve az egyik kocsilámpást, azt odanyomta a fiatalember kezébe és pingálni kezdett. Róbert csodálkozva nézte ezt a műveletet, de csak megvárta, mi lesz belőle. Amikor a professzor készen lett a rajzzal, odatartotta azt a fiatalember elé és megkérdezte:

- Látja ezt?

A cédulára ez az ábra volt felpingálva:

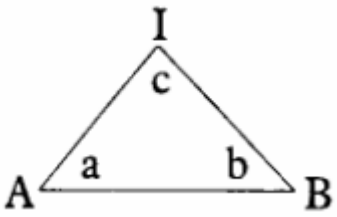

- Természetesen! - mondta az, titokban mosolyogva. - Közönséges háromszög, aminőt az embernek diákkorában kellett pingálnia pár ezer darabot!

- Csak türelem! - mondta a doktor a meggyőződöttek nyugalmával. - Ez a rajz, persze csak mint kuriózum, azt szeretné megmutatni, hogy hogyan is nézne ki az, ha az elképzelt jóság-központot, vagy mondjuk így: az istent, geometriailag ábrázolni akarnánk.

- Végtelenül kíváncsivá tesz, kedves tanár úr!...

- Nos tehát, figyeljen ide, kérem!... Az A-B vonal az a föld színe, tehát maga a valóság, az ember. Az a) és b) szög annak a látószöge, aki az istent keresi. Evidens, hogyha ez a látószög kicsiny, az isten közelfekvő, kézzel fogható. A Fidzsi-szigetek lakói a dugóhúzót imádják, bár ez talán nem is nagyon szerencsés példa, mert ismertem én már igen okos embert is, aki imádta a dugóhúzót. Az intelligens ember, amikor ki akar emelkedni önmagából, az A-B vonalat, a valóságot egészen jelentéktelenné tudja zsugorítani a maga számára, ennélfogva a látószöge is megnől, és az istent már oly távol tudja látni önmagától, hogy el nem érheti többé és ezért ki sem ábrándulhat belőle. Ha a látószög 90°-ra emelkedik, az isten a végtelenbe röppenik, aminthogy ott is van a rezidenciája. Hogy pedig továbbfolytassam ezt a fantasztikus aritmetikát: ha a látószöget 180 fokra emelhetné az ember, úgy két istenre is szert tehetne, ami azért volna rendkívül célszerű, mert így még nehezebben igazodnék el a túlvilági elszámolást illetően, mint egy isten esetében. Végre ha a látószöget tompaszögnek képzeljük el, az isten a hátunk mögött jelenik meg, mondanom sem kell azonban, hogy ebben az esetben is pontosan ott vagyunk, ahol most.

- Nos, ami engem illet - mondta a fiatalember a huszonhat évesek fölényeskedő biztosságával -, nekem egészen bizonyosan mindegy, hogy így vagy amúgy áll a dolog! Az én látószögem...

Hirtelen elhallgatott.

Felzaklatott lelkén átviharzottak újra azok a érzések és gondolatok, amelyek, főként az utolsó időkben, annyi édes gyötrelmet és gyötrelmes édességet jelentettek a számára, és arra kellett gondolnia: mily rettenetes reménytelenséget hordozna magában a tudat, hogy ezek az érzések és gondolatok örökre elröppentek, hogy nincs, akinek mennyei ölében megpihenhetnének, mint fáradt madarak, hogy ő majdan újra találkozhasson velük.

Hogy a hirtelen való elhallgatásának magyarázatát adja, félig tréfásan el is mondta aggályait a doktornak és azt kérdezte tőle:

- Mi a véleménye az esetet illetőleg, professzor úr?

Stefanidesz végighúzta sovány ujjait rideg sasorrán és komolyan így felelt:

- Az ön aggályai a tompaszög esetének körébe tartoznak. Amikor az isten a hátunk mögött van! Mert ilyenkor kénytelenek vagyunk új kisugárzási központot teremteni a magunk számára, amelyben aztán... amelyben aztán...

Idegesen legyintett csontos kezével, majd nevetni kezdett.

- Ej, nincs értelme az ilyen badarságoknak! Hanem annyi bizonyos, hogy a szép, fenséges halálhoz feltétlenül szükséges az, hogy a haldokló lelkében élénk emlékezetű fájdalmak, az életben reménytelen keserűségek legyenek felhalmozva, amelyeknek elsimulását és kiegyenlítését a Nirvána csendességétől várja. Gondoljon csak vissza arra, hogy amikor valamely kedvenc reménye összeomlott, vagy az emberek elhagyták, milyen álmos, tikkasztó bágyadtság fogta el a testét, a lelkét!... Nos, olyankor már a halál előcsarnokában járt!... Lássa, ha az embert a kötelességnek, a másokkal szemben való kötelességnek nevezett polgári gyávaság féken nem tartaná, nagyon okosan tenné, ha finom, úri gourmanderie-val kiválasztaná azt a pillanatot, amelyikben a mondott reménytelen szomorúság ránehezedik, és akkor szédülne át, ha kell: mesterségesen is, a másvilágra. Csakhogy tökfilkók vagyunk, kedves fiatal barátom, tökfilkók vagyunk valamennyien, és túlfeszítjük a dolgokat a makacs várakozással, és azután úgy járunk, mint a túlheztetett ember, akinek már a legpompásabb eledelek sem ízlenek.

Pár pillanatig tűnődve nézett maga elé, majd a kezét odatette a fiatalember karjára. És az érezte, hogy a professzor vékony, csontos ujjai vibrálva reszketnek a vita izgalmától.

- Tudja-e, kedves barátom - mondta Stefanidesz halkan, vértelen ajkát nyalogatva -, hogy ha én valami teljhatalmú bíró volnék, akinek az ítélete ellen nincsen apelláta, egyetlen ujjal sem bántanám azt, aki az ön egyébként igen tisztelt bátyja urát megfojtaná!... Ne nézzem rám, kérem, olyan idegenkedve, hiszen nem fogja bántani senki sem!... De gondolja csak el, hogy ez a szerencsétlen, beteg ember ott, a székéhez láncoltan, hányszor átélhette már emlékezetében a régi boldogságokat, és nem közönséges, komisz dolog az élettől, hogy megváratja a szerencsétlennel, amíg az emlékei elkopnak, kifakulnak!? Hiszen utóbb a legszebb álom is elfogy, elmorzsolódik, ha folyton csak rajta rágódunk odvas fogainkkal!... Jóságos isten, hiszen a szegény, asztmás félholtnak elég lenne, ha valaki egyetlen pillanatra befogná az orrát és a száját, és ő már ott is volna a virágos mezőkön, ahol viszontlátná a régi asszonyokat és a régi, szivárványos álmokat!

- Nagyon valószínű - gondolta Róbert -, hogy száz ember közül legalább kilencvenkilenc bolondnak tartaná a professzort, viszont nagyon valószínű, hogy nem én lennék az a bizonyos századik! Pedig nagy a gyanúm, hogy ezek a nagyszerű bölcsességeknek látszó őrültségek, amik így a megértő, meleg megbeszélések mágikus fényében csillognak, mint a gyémánt, a napfényen kopottakká, színtelenekké és lehetetlenekké lesznek.

A kocsi eközben megérkezett a professzor csodálatos rezidenciája elé, amit az a régi tulajdonos elhanyagolt kúriájából formáltatott a saját tervei szerint. Az épület tetejére, annak északnyugati szögletén, kerek kis tornyot rakatott, ahol a laboratóriumát rendezték be, és ahová senkit be nem engedett lépni. Az épület ablakait gót stílűre vágatta ki és színes üveggel rakatta ki, mint a régi klastromablakok, ebben is csak a minden különösség és elzárkózottság felé szívesen csapongó hajlamát követve. Ezek az átalakítások a szomszéd tulajdonosokban eleinte csak megerősítették a gyanút, hogy a doktor agyvelejében infernális zűrzavar uralkodik, de később nem egy közülük nézte titkos irigykedéssel az érdekes, különös fészket.

A doktor egyedül szokta elkölteni az ebédjét és vacsoráját az ódon tölgyfaasztal mellett, csak olyankor ült másodmagával, ha Róbert a vendége volt.

És ez az utóbbi időben gyakran előfordult.

Talán maguk sem tudták volna megmondani, hogy mikor és hogyan szoktak össze szorosabban, annyi bizonyos, hogy utóbb örömmel keresték az alkalmat, hogy együtt lehessenek. A professzor a fiatalemberben ráakadt arra az intelligens, vagy mondjuk így: kongeniális hallgatóra, aki figyelemmel hallgatta és honorálta az ő csodálatos tanításait - mert a katedra emlékeit

nem lehet kitörölni a lélekből -, Róbert viszont a fővárossal együtt elhagyott kultúrát találta fel újra a professzor bagolyvárában.

Mert otthon, Berenczeyéknél a napok szinte gépies egyformasággal teltek, és ez az egyformaság, mint valamely lomhán, de szakadatlanul gördülő henger, lapos nyárspolgárrá hengereli a legsokoldalúbb, a legpazarabb jegecbe finomult lelket is. Amikor az elkülönült emberek megismerik egymás lelkének legrejtettebb redőjét is, lelkileg már fölöslegesekké is lettek egymás számára. Ettől fogva az egyik csak annyit jelent a másik számára, mint a megszokott életrend valamelyik fontosabb pontja.

Róbert számára az örökös mindennapnak ez a csendes tanyája, leromlott lelkének ez a kívül lila színű klematisszal, belül ezüstfényű nyugalommal befuttatott ispotálya valami gyönyörűséges, drága, úszó sziget volt mindaddig, amíg ő maga fel nem zavarta a nyugalmát, úgyhogy félálmában néha tisztán hallotta a sziget pázsitos partjaihoz csapódó hullámok lágy freccsenését.

De azóta az éjszaka óta, amelyen új barátait kivétel nélkül megcsalta, minden megváltozott. Nem feledhette az ittasan-szomorú pillantást, amely a végzetes hajnalon Rényi könnyes szeméből hullámzott feléje, és attól fogva mindig ott állt kettőjük között a sápadt, fanyar csend, hideg kezével hazug, hiábavaló nyikorgásra fittyentve az ajkaikat, hogy meg ne kérdezhessék: mit tudnak és mit gondolnak egymás felől. És ha ezen túl tudta volna is tenni magát - pedig ha megpróbálja, bizonyosan sikerült is volna neki, mert akkor már nem sokat bajlódott az aggályaival és kétségeivel, ha a nefelejcskék szempár felbukkanó izzó képzeletében - volt más is, aki szinte elviselhetetlenné tette számára a régi, kedves együttest.

Ez a másvalaki Viola volt, aki fájdalmas, vergődő szerelemre lobbant iránta.

A leány hiú és öntelt volt, azzá tette az intézeti nevelés, később meg az osztatlan hódolat, amelyben otthon része volt. Ez a hiúság arra az izgalmas játékra bujtogatta, hogy a körébe került férfiaknak, tacskóknak és megletteknek egyaránt, egészen a vallomásig forralja a vérét, azután sikkes kacér piruettel kiperdüljön a felcsapó lángok közül. Róbertet már a megérkezése előtt, a puszta híre is érdekessé tette előtte, mert az életerős szüzeket titkos erővel vonzzák a hervadtszívűek, a romlottak, de mégis úgy volt, hogy az első, éjszakai séta csak a titkos aknamunkát végezte el, amiről a leánynak talán tudomása sem volt. De a majális éjszakáján lángba borult a lelke. Azon a hajnalon gyönyörű álmokat látott, de másnap, a napfényen végtelenül lealázottnak érezte magát. A tűz, amivel játszott, megégette és az ostoba kis seb egyként gyötörte a szívét és a hiúságát, és nem volt tőle szabadulása. A szerelme utóbb megteljesedett és boldoggá tette, hanem akkor meg észre kellett vennie, hogy a fiatalember tréfára veszi a dolgot, és valaki mást melenget fülledt szerelmével; ilyesmit a szerelmes nő meglát és megérez. Amikor pedig a megérzései valóságra is váltak, vergődésében nem tehetett egyebet: visszamenekült Rényihez, aki azután lassankint maga is elhitte, hogy úgy van minden, mint volt régen. De ha nem hitte is volna el, megmaradt volna a régi nyomon, mert a hiúsága, vagy talán még inkább a kényelme bizonyosan visszatartotta volna minden olyan emóciótól, aminek híre jár, és ami után újra kell kezdeni mindent. De a leányt nem gyógyította meg az önámítás, a szerelem egyre fájóbban kapcsolódott köréje, egy könnyes éjszakán aztán levelet írt a fiatalembernek, elmondva neki a szenvedéseit, és arra kérve őt, hogy szakadjanak el egymástól örökre.

A levelet másnap délután Rigyőkével akarta becsempésztetni Róbert szobájába, de a fiatalember éppen akkor toppant be, amikor a kis uborkafejű ott tökéletlenkedett az asztala körül azon a kérdésen hánykolódva, hogy a levelet melyik sarkon helyezze el. Róbert akkor faggatni kezdte, hogy ki küldte; a félkegyelmű sokáig megállt a hallgatási fogadalma mellett, de hirtelen sírni kezdett és megnevezte Violát, de amíg csúf, majomszerű kis szája ide-oda rángatózott, amíg a könnyek végigfolytak az arcán és odahullottak a reszkető, piros kis kezére,

oly félelmesen szánalmas volt, hogy Róbert összerázkódott és jéghideg kezével simogatni kezdte a fiú zsombékos, szőke haját, azután valami pénzt csúsztatott a markába, hogy menjen be a falusi zsidóhoz, és vegyen magának medvecukrot, attól majd kinől a bajusza.

Amikor Rigyőke sietve elkarikázott rogyadozó lábacskáin, Róbert felvette a levelet és sokáig nézte mozdulatlanul. Azután elővette zsebkését, hogy felvágja, de nem volt hozzá bátorsága. Lement a kertbe, sokáig bolyongott céltalanul, elmerülve a gondolataiba, és egyszer, váratlanul az a kép bukkant fel előtte, hogy mindez oly egyszerű: kimenti magát az új fertőből, amelybe már derékig süllyedt, megkéri Viola kezét, és ezzel az aljasság lehullik róla, mint a sár, ha a nap tiszta tüze kiszárította. De a tekintete akkor a mennyboltra esett, és az mélységes és kék volt, mint Matild szeme, és akkor már vége is volt mindennek. Befúrta magát mélyen a tujafák közé, és ott elolvasta a levelet. A szíve reszketett, és amikor az ebédre felment, nem mert a leány szemébe nézni. És attól fogva idegenebbnek érezte magát új barátai között, mint akár a legelső napon. Attól fogva kereste a menekülést, attól fogva barátkozott össze a különcködő orvosprofesszorral. És Berenczey sohasem kérdezte tőle, hogy hol volt, merre járt? - vizenyős, beteg szeméből tisztán ki lehetett olvasni: tégy, amit akarsz... megértek mindent!

A vacsora végeztével mindketten hátradőltek kényelmes karosszékeikben. Stefanidesz is szerette a jó bort; ez volt az egyik, ami oly igen közel hozta őket egymáshoz, másik meg az, hogy a professzor ismerte a fiatalember minden titkát, új, iszapos szerelmeinek minden részletét. Ő maga is agglegény volt: nem fontoskodott, nem aggályoskodott - azt vallotta, hogy a szerelem az a diadalmas istenség, amelyiknek egyetlen szalmaszálat sem szabad az útján keresztülfektetni.

De a fiatalember megfigyelte, hogy a különös öregúr szúrós szeme ilyenkor mindig bágyadttá, szomorúvá lett, és tétován kalandozott a semmiben.

- Tisztára őrült, aki az utolsó csókig ki nem éli azt, amit a szerelemtől ki tudott csikarni a maga számára! - mondta néha. - És ezt csak a házasságon kívül érheti el az ember, mert ezer asszony közül csak egy lesz azzá a házasságban, amit az eszményi feleség fogalma fed. Mert az igazi feleség ez volna: a legjobb barát, az élettel szemben a leghűségesebb cinkos és a legvérmesebb szerető. Amelyikből csak az egyik is hiányzik, az vagy unalmas ismerős, aki mindenbe beleüti az orrát, vagy cinkos, aki azonban többet akar rabolni, mint a főrabló maga, vagy parádés szerető. De nem feleség.

Róbert szívesen osztotta volna ezeket a tanításokat, mert összhangban álltak az ő ügyeivel, de azért képtelen volt komolyan venni őket, mert érezte, hogy mily élettelen, mily mesterkélt, mennyire akadémikus értékű minden bölcsesség, amit a szerelemre ráaggatnak. De akármint volt: jól érezte magát, szerette a bolthajtásos termet, szerette a csúcsíves, színes ablakokat, az aranykandeláberben lobogó gyertyákat, és úgy érezte, hogy a vörösbarátok ódon apátságában beszél a szerelemről valamely kivénült lovaggal, aki most tért meg a keresztes háborúból, és amíg a tudományait kirakja tarsolyából, zöldessárga neszmélyivel élesztgeti kilobbanó tüzeit.

- Csak azt szeretném tudni - gondolta nyugalmas derűvel, hogy a te szerelmes csontvázad mely titokzatos módon egyesíthette magában tantételednek három sarkalatos pontját?

Éjfél volt, amikor a professzortól eljött.

Az éjszaka sötét, borús volt, a telihold csak itt-ott csillant át a felhőkárpiton. Az eső néha tűhegynyi apró cseppekben esni kezdett, meg újra megszűnt. Róbert zsebre tett kézzel, kellemes borzongások között vágott át a harmatos lapályon, és amikor odaért a piros tetejű ház elé, csendesen megkopogtatta annak egyik ablakát.

2.

Amikor az ablak ismét bezárult mögötte, a koromsötétségben megkereste a leányt és megcsókolta meztelen vállát. De az eltolta magától, felvette az éjjeli köpenyét, meggyújtotta a lámpást, azután felakasztotta az ablakra azt a különös szerkezetű fekete függönyt, amelyet az éjszakai látogatások kezdete óta eszeltek ki. Azt is szokásba hozták, hogy Matild, amikor várta a kedvesét, megterítette a rokokó asztalkát, amit pár évvel előbb a kastélyból selejteztek ki, megrakta hideg ételekkel, csemegékkel és borokkal; azután maga is odaült az óriási vánkosokból rögtönzött zsámolyra és lakomázás közben számoltak be egymásnak a dolgaikról. Hogy honnét teremtette elő mindazt, ami szem-szájnak kellemes, azt egyedül ő tudta, de az bizonyos, hogy mindig volt minden bőviben.

Róbert már jó néhány napja nem volt ott, ma már nagyon várták egymást, sok mindent meg kellett beszélniök.

Schmidtné ott aludt a mellékszobában, talán fel is ébredt a rejtett zajokra, de az sem volt baj. Tudott már mindent; az öregasszonyból, aki az előbb még erényőr volt, három mézes szó kerítőnőt csinál. Egyébként is teljesen rabja volt Matildnak, aki megcsókolta a kezét, elkészítette az ozsonnáját, telesziszegte a fülét mérges pletykákkal, amelyek a környékbeli kisasszonyok viharos romlásáról szóltak, de amelyeknek csak a tizedrésze volt igaz, a többit a két magányos nő izzó képzelete fűzte hozzájuk, akik közül az egyik meleg gyönyörűséggel ismételgette, hogy az ő korában milyen mások voltak a leányok, a másik meg legalább gondolatban ott tudhatta maga mellett a gyűlölt el nem esetteket - elkészítette az ágyát és halottak napján feldíszítette a férje sírját, akit pedig nem is látott soha. Pedig két évvel azelőtt, amikor Berenczey Matildot is odalakoltatta a piros fedelű házba, amelyben addig az özvegy egyedül lakott egy kis szolgálóval, Schmidtnét nagyon leverte az új lakótárs érkezése, mert féltette a kényelmét, a nyugalmát és mert a kósza hírek révén ő is hallott már egyet-mást a leányról, márpedig akkor még a törhetetlen erények őrének, a különféle imák és szertartások nagymesternőjének és az ünnepnyitogató hold- és aranykulcs letéteményesének tudta magát. De Matild nyomban az odaköltözése után felismerte a helyzetet, a szobáját az öregasszony tervei alapján rendezte be, és jóllehet már a második napon újra felforgatott mindent, egyszer és mindenkorra tudomásul vétetett közöttük, hogy Schmidtné már a legelső időkben is gyámolította őt. Később is mindenben kikérte a tanácsát és havas téli éjszakákon odaült az ágya szélére, és mesélt neki csodálatos emberi sorsokról és megbűnhődött gonosztevőkről szóló történeteket, amiket a babonás, félművelt öregasszony nagy gyönyörűséggel hallgatott, hogy álmában továbbszőhesse őket. És addig szövögette, bonyolítgatta a hallottakat, addig simogatta hálásan a leány izmos, meztelen karjait, amíg rá kellett jönnie, hogy meghalna az egyedülléttől és a félelemtől, ha Matild ismét elszakadna tőle.

Ezért volt, hogy amikor a fiatalember feltűnt a látóhatáron és Matildot a magáévá tette, eleinte gyűlölte azt, mert attól félt, hogy a leányt el fogja venni tőle. De Matildnak mindenre volt gondja: mindjárt az első napokban kioktatta a kedvesét, hogy mit mondjon és mit tegyen, hogy az öregasszony megkedvelje. Róbert előtt attól fogva nyitva állt az út, és attól sem kellett tartania, hogy a titka kiderül. Schmidtné hallgatott, mint a sír, pedig mindent tudott úgy, akár ők maguk. Az is megtörtént, hogy az egyik világos tavaszi hajnalon rájuk nyitott a legizzóbb pillanatban, és amikor sikoltva vissza akart vonulni, azt kellett éreznie, hogy a lába nem mozdul, hogy nem bír elszakadni a látványtól. A szeme lecsukódott. Pár pillanatra visszaálmodta a fiatalságát, de nem mozdult. Matild el akarta magától taszítani a kedvesét, de mivel az csak szorosabban átölelte a derekát, nem tehetett egyebet: meztelen karjait kinyújtotta a mögöttük álló öregasszony felé, és esdve, rimánkodva kérte őt, hogy ne legyen tanúja a gyalázatának, de

az nem mozdult akkor sem, Róbert pedig őrjöngve csókolgatni kezdte a leány aranyszőke pihével fedett hónalját mindaddig, amíg az ő szeme is lecsukódott és vergődve, letörve odaroskadt a leány hófehér mellére. És Matild tudta nagyon jól, hogy mindez így lesz - ő mindig tudott mindent előre. Ettől fogva a cinkosi hármasság olyanná szilárdult hármuk között, akár az acél. Sohasem beszéltek róla, hogy a jövőben mi lesz és hogyan lesz, a fiatalok is elkerülték a fájó, de felesleges kérdést, mert Róbert érezte, hogy örökre egymáséi ők már... a leány pedig? Matild pedig már akkor is tudott mindent előre, csak a körvonalak voltak még homályosak előtte.

Amikor a poharukat összekoccintották, Matild azt kérdezte halkan:

- Honnét jössz?... Hol jártál ilyen későn?

- Stefanidesznél voltam - felelte Róbert nevetve -, az őrültek professzoránál!... Nem bírom ki otthon!... Barátom, nagyszerű ember ez! Igaz ugyan, hogy mindaz, amit összefecseg, régen túlhaladott dolog már, de legalább mást mond, mint a többiek és már ez is valami! Bár ezek közé a mások közé néha ostobaságok is keverednek, mert például egészen felbosszantott és egyben levertté tett azzal, amit a bátyámról, Berenczeyről mondott, ha elvben körülbelül igaza is volt!

- És mit mondott Berenczeyről? - kérdezte Matild figyelmesen.

- Nos, az indokolással nem untatlak, elég az hozzá, hogy azt mondta: ő egyetlen ujjal sem bántaná azt, aki ezt a szerencsétlen, beteg embert, akinek már csak teher az élet, megölné! És, mint orvos, nyomban szaktanácsot is adott a nyájas ismeretlennek - azt mondta, hogy az ilyen asztmás félholtnak elég, ha valaki egyetlen pillanatra...

Matild felkapta a fejét, és élesen nézett a fiatalember szemébe. A lámpás odavilágított az arcába, és Róbert látta, hogy a nyugtalanság lassankint hideg, fölényes várakozássá, kérdéssé fagy a leány szemében, és hogy annak a tekintete nem siklik le róla. Róbert érezte, hogy a keze hideg lesz, mint a jég, hanem a leány akkor elfordította a fejét, és akkor eltűnt minden, mint a káprázat.

- Valóban különös ember, annyi bizonyos - mondta Matild halkan, nyugodtan -, és valóban csodálom, hogy a társaságában jól tudod érezni magadat.

- Bah! Az ilyesmit a nő sohasem fogja megérteni, még ha olyan okos is, mint te vagy! - mondotta Róbert tréfás fölénnyel. - Nekem hangulatra van szükségem elsősorban!

Matild vállat vont.

- Legyen úgy, ahogy akarod!... De várj csak, az előbb azt mondtad, hogy nem bírod ki otthon!... Miért nem?

Róbert csodálkozva nézett rá.

- Hiszen elmondtam neked mindazt a sok őrültséget, amit Violával és Rényivel szemben elkövettem!

- Igen. De ahogy én a te könnyelmű, hányaveti természetedet ismerem, ezeken a csekélységeken már régen túltetted volna magadat!... Azt hiszem: egyébnek is kellett történnie!

Róbert megdöbbenve tekintett a leány szemébe, azután megcsóválta a fejét.

- Benned valóban remekelt az úristen! - mondta nevetve, de meggyőződéssel. - Neked valami középkori uralkodónőnek, vagy legalább kedvenc udvarhölgynek kellett volna születned, akiknek számára a fondorlat, a ravaszság, az okosság olyan volt, mint a közönséges ember számára a falat kenyér. Talán Valois Margit lehettél volna, vagy Zoraia, aki Albohácent, az

utolsó mór kalifát és vele együtt egész Mauriát sírba vitte... Nos, legyen igazad! Történt egyéb is!... Levelet kaptam Violától!... Ezt a levelet titkolni akartam előtted, de most megmutatom.

Előkereste a levelet, és odanyújtotta a leánynak.

De az nem fogadta el.

- Tudja, hogy nem szeretem másnak a dolgait kutatni. Olvassa fel maga, és hagyja ki belőle, amit jónak lát.

Egy izzó éjszakán te-poharat ittak, de a leány egyszer magázta, egyszer tegezte Róbertet, bár ez utóbbit szívesen elkerülte, mert félt, hogy rászokik, és idegenek előtt is elszólja magát. A fiatalembert ez a szeszélyes váltakozás is izgalomba hozta, mert a legszerelmesebb percekben tegeződve szokták szidni és gyalázni egymást.

- Nem, nem fogok kihagyni egyetlen betűt sem! Pedig lesz benne olyasmi, ami majd bántani fog téged, de jobb a mérges fekélyt gyökerében kivágni, ha fájdalmas is!... Nos, halld tehát.

- Kedves Róbert! Szégyenkezve teszem, de írnom kell magának, mert érzem, hogy a helyzetet nem bírom tovább elviselni, ha meg nem mondom magának mindazt, ami a szívemet és a lelkemet gyötri. Hogy mit érzek magával szemben, azt úgyis tudja, számoljon a lelkiismeretével, amiért feldúlta a mi csendes boldogságunkat. Igen, szeretem magát, kedves Róbert és... és megvetem a lelkem mélyéből. Meglopott engem, meglopta a legjobb barátját és mindezt azért, hogy egy romlott, semmiházi félcseléddel összebújhasson nevetni felettünk. Ne tartson tőlem, nem fogom megzavarni bizalmas barátságukat, nem fogok árulkodni, csak arra kérem, hogy hagyjon el engem, hogy szakadjunk el egymástól örökre, és én ígérem, hogy nem fogom elfeledni soha, hogy a síron túl is csak szeretni, szeretni fogom! Isten vele, gondoljon a szerencsétlen Violára.

Matild feszülten figyelt a levél minden szavára és amikor a szó félreérthetetlenül reá fordult, mélyen elpirult, az orrcimpái megremegtek, de nyomban uralkodott magán, az arca ismét hófehér lett. Epésen mosolygott, de teljesen nyugodt volt már, amikor azt mondta:

- Én is megkaptam a magamét, és talán meg is érdemeltem... Nos, és maga mit felelt a levélre?

Róbert elpirult és halkan azt mondta:

- Semmit! Hiszen éppen azóta bujkálok előle!

Matild megint rávillantotta a szemét, mosolygott, de nem szólt. Nem is kellett szólnia, mert a fiatalember így is egészen jól megértette, amit mondani akart:

- Gyáva, haszontalan ember!

Hallgattak pár percig, akkor Matild azt mondta halkan:

- Igen, én is megkaptam a magamét, hanem nekem is van mondanivalóm felőle. De ne féljen, szó sem lesz semmi sértésről vagy megbántásról, őfelőle ilyesmit nem is lehetne mondani. Amit én tudok, arról nem is tehet szegényke!

Róbert kérdőleg nézett a leányra.

- Nos, kedves barátom - mondta az némileg ünnepélyesen -, a maga kisasszonyának teljesen igaza van, amikor arra kéri, hogy hagyja el őt örökre, bár őneki magának fogalma sincs róla, hogy miért.

- Tehát miért? - kérdezte Róbert most már komoly érdeklődéssel, mert még az előbb azt hitte, hogy valami ócska női titokról, valami költött, titkos testi hibáról vagy ilyesmiről lesz szó, amivel az asszonyok a szerelmeseiket szokták óvni a vetélytársnőtől. Szinte fájt volna neki, ha

a semmi tekintetben sem hétköznapi leánytól valami ilyen kopott, vidéki alacsonyságot kellett volna hallania, azért most szinte mohó örömmel kérdezte még egyszer:

- Miért?

- Azért, mert Viola a maga - nővére!

Róbert halálsápadt lett; szólni akart, de nem jött hang az ajkára. Odalépett Matild elé és megfogta gyengéden a két kezét.

- Megőrültél? - kérdezte halkan, de érezte, hogy a hajszálai tövéből hideg veríték serked. - Hogyan lehetséges az?

Matild átölelte a nyakát, a fejét odavonta magához, megcsókolta és gyengéden azt mondta:

- Neked is Berenczey az édesapád!

Róbert kifejtette magát az ölelésből, végigsimította izzadt haját, majd tétován, imbolyogva, mint a részeg, fel-alá kezdett járni a szobában. Érthetetlen, összefüggéstelen szavakat mondogatott, majd hirtelen valami régi, gyermekkori ária vonult át az emlékezetén. Visszatért a leány elé, elfedte az arcát és azt mondta suttogva:

- Áh, most már tudom, miért akarja rám hagyni...

Nem folytatta - elhallgatott.

Matild kutató pillantást vetett rá, de nem kérdezett tőle semmit.

- És honnét tudod te mindezt?

- Most ideges és beteg vagy - mondta a leány, odavonva magához a fiatalembert -, majd máskor beszélünk felőle!... Most jöjj és nyugodj meg!

Róbert érezte, hogy testét elállja a hideglelős reszketés; letérdelt és odakuporodott Matild mellé. Az utóbbi időben titkos szerelmének izgalmai, meg az alkohol megint belemarkoltak az idegeibe, ismeretlen félelmek, gonosz sejtelmek gyötörték, néha ijedezve menekült maga elől is, máskor a sírás fojtogatta a torkát. Most, hogy az, amit hallott, megrendítette a lelkét és megkuszálta tündérkertjének virágait, odamenekült, mint már annyiszor, az erős, az acélos akaratú leány mellé, aki akkor már nemcsak a szerelme, de a gyámolító istensége is volt. Fejét odahajtotta annak ölébe, dugdosva, bújva csókolgatta a kezét, és arról álmodott vergődve, hogy a lelke most összeolvad amazéval. Halálos csend borult föléjük, a lámpás derengő fénye ezüstös tavacskákat rajzolt a padló kopott szőnyegére; a fiatalember fázós lelke lassan áthevült és kinyílt, mint a tűzvörös virágkehely. Remegő keze végigsiklott a leány márványos testén, a fejét belefúrta annak ölébe, majd átölelte a derekát és lázas, halk rimánkodások közepette lehúzta magához a földre. Akkor nem is a földi szerelem égette a lelkét, hanem az a fájó, gyönyörteljes sóvárgás, amelyik valaha a sivatagok remetéjét roskasztotta térdre a kegyelmes, segítő mennyei asszony előtt - csakhogy amikor csókolni kezdték egymás ajkát, ez a remegő, bűntelen imádat megerjedt, elmérgesedett és izzó vággyá rothadt...

*

Róbert sietve lépdelt a holdfényes lapályon, és úgy érezte, hogy már régen halott, hogy csak a lelke jár vissza a boldogság virágos térségeire, mert a teste már régen a nyirkos földben porladoz - hogy rég letűnt idők visszaderengő kísértetjátéka mindaz, amit átél, és hogy a felkelő nappal a fák is, a virágok is, az emberek is el fognak tűnni, akik most körülveszik.

Elfedte az arcát, és akkor hirtelen a leány szemét látta maga előtt, amint a doktor zagyva, félelmes tanítása nyomán várón, kutatva fürkészi az övét.

Nyomasztó, ijedelmes sejtelem kezdte környezni; futni kezdett, hogy szabaduljon tőle, de az lihegve, vigyorogva egyre ott volt a nyomában.

Érezte, hogy hiába minden - megállt, hogy bevárja az üldözőjét. Hogy az átölelhesse a nyakát és ráfonódhasson elválaszthatatlanul.

És akkor még izzóbban imádta a kékszemű, szőke hajú bálványt.

3.

A folyócska az erdőn túl hirtelen nyugatnak kanyarodott, és kiszélesedve, elkényelmeskedve szelte ketté a buja völgykatlant, amit három oldala felől szegélyezett a paloznaki, meg a vöröskői hegylánc. Ez az egész szurdok nem volt nagyobb, mint valami jóravaló urasági kastély udvara, de egészen külön világ volt a környező legelők, gabonaföldek és porlepte ritkások között. Itt a legizzóbb nyári napokon is üde, csendes hűvösség lakott, itt a patak is csendesebben feccsent a gömbölyű, hófehér köveken, mint odakinn a tikkasztó lapályon, ahol sietve surrant tovább - itt az aranysárga vadméhek is nyugodalmasabb áriákat fuvoláztak - lehet, hogy amelyik betévedt közülük a nyugalom e völgyébe, örökre el is szakadt a régiektől és az első őszi napon ott hullott le a hervadozó ciklámenek, megfakult füzények közé. Ha odakinn a vihar tombolt, ide csak egy-egy hűs légáram csapódott be belőle, ha a környező hegyhátak százados tölgyei nyögve borultak össze a szélvészben, itt a sárgaviola csak óvatosan összegombolta a leveleit és a felkelő napról álmodott, ami majd elcsitítja megint a külső viszályokat. És ezt a górcsövi kis paradicsomot még a szépségek legveszedelmesebb gyilkosa, az ember is elkerülte. A paraszt azért, mert idegenszerű, elhagyott, félelmes volt a számára, főként pedig mert nem lehetett belőle ellopni semmit, az úrifajta meg, mert ez a terület már vagy tíz éve pörös volt, így aztán sohase lehet tudni semmi biztosat, és nem lenne-e kár akárcsak megdicsérni is azt, ami holnap a halálos ellenségemé lehet?... Megelégedtek a tudattal, hogy a békés völgykatlant *A szerelmesek templomá*nak nevezik és téli éjszakákon arra gondoltak biztonságos félálmukban, hogy azt most bizonyára színültig megtöltötte a hó.

A folyó mellett ott, ahol az a szurdokot egy sziklaszoroson át újra elhagyta, csak két keskeny ösvény vezetett vagy száz méternyire, ott a vidék ismét kitárult, de csak mint virágos, üde hegypárkány, mert meredek, mély völgy szelte keresztbe, ahová a patak zúgó, szikrázó vízesés gyanánt hullt alá.

Esti hat óra volt, amikor a társaság megérkezett a szerelmesek templomába.

Ezt a kirándulást Viola rendezte és a célzata, amint a fiatalember gondolta, egészen világos és átlátszó volt: a leány okvetlenül és feltétlenül módot akart találni rá, hogy vele négyszemközt beszélhessen. Mindezt nem akkor gondolta így, amikor a kirándulás tervéről értesült, hanem amikor rákerült a sor, látnia kellett, hogy a háttérben egyéb is mozgatja a dolgokat.

Az úri társaság nyomában a cselédség következett, az enni- és innivalót hordva magával és amikor megindultak, Róbertnek ott kellett látnia közöttük Matildot is. A leány ugyan láthatóan valami vezérszerep-félét vitt, de azért amikor a szemük találkozott, mélységesen elpirult és elfordította a tekintetét.

Róbert a legelső pillanatban tisztába jött a helyzettel, és ideges, fájdalmas nyomást érzett a lelkén, de akármint iparkodott is, képtelen volt megszabadulni az éjszaka és a nappal között levő kietlen különbség fájó tudatától. Amikor feljönnek a csillagok, amikor a világ néma lesz, ő ott hever a bálvány lábánál, most pedig tudnia kell, hogy az ott kíséri őt nyomon megalázva, semmivé téve és megfosztva még a hallgatás, a néma szenvedés gyönyörűségétől is, mert nevetségessé válik, ha hidegen elzárkózik a cselédek vihogása elől. Róbert az első percekben lovagi nagyszerűségeken törte a fejét, de amikor be kellett látnia, hogy mindez gyerekes ostobaság lenne, megadta magát a sorsának és fanyar gondolatokkal környezve azt, aki mindezt rendezte.

Nem volt kedve semmihez és senkihez; Rigyőkét fogta kézen, őt vezetgette és neki mondott csodálatos meséket a hegyek öregéről, akinek tizennégy csatlós viszi utána a szakállát és a folyami sellőkről, akik három méter hosszúra is kinyújtják a gonosz kisfiúk fülét.

De a pompás alkonyat csakúgy öntötte magából az illatos életet; a fiatalember egyszer csak ott találta magát amellett a barnapiros leányka mellett, aki a pünkösdi vakációját ott töltötte az egyik szomszédos földbirtokos családjánál, és akit most látott először. Tudni is csak annyit tudott róla, hogy még iskolásleány, és hogy Berta a neve. Eleinte maga sem tudta, mi mindent fecsegett neki összevissza, mert titkon hátra-hátranézett és Matildot figyelte. Egyszer Rényi - ki tudja, talán Viola osztotta ki számára ezt a titkos szerepet, odalépett Matildhoz, és valami vállveregetően-tréfás, de meglehetősen szemtelen megjegyzést tett rá. Hanem Matild nyugodt eleganciával felelt, és Rényi jobbnak vélte visszavonulni.

Ez örömteljes derűvel töltötte el Róbert lelkét. Újra hátrapillantott Matildra, hogy látott és hallott mindent, a leány arca is újra kigyúlt, de az most a büszke, diadalmas boldogság tüze volt.

A kirándulók lehettek vagy húszan, köztük néhány fővárosi is, Berenczeyék ismerősei, akik szintén a pünkösdi szabadságukat töltötték a vidéken. Ezeket elbágyasztotta, leverte a levegő, a végtelen szabadság, a szemük ködös és homályos volt a korláttalan messzeségektől. Eleinte titkos próbálgatásokkal iparkodtak segíteni magukon, hogy kicsinyesnek és unalmasnak találják az egészet, kétértelmű tréfákkal biztatták egymást, de aztán letörtek és összelapultak, mint az üres duda. Tehetetlenül, álmosan hevertek a fűben, és arra gondoltak, hogy milyen jó lenne fel sem kelni többé, csak úgy hason fekve bevárni az előléptetéseket és pótlékokat.

Róbert Berta mellé húzódott, és odakerült hozzájuk egy pompásan vasalt miniszteri fogalmazó is, meg Rigyőke, aki a levéljelenet óta a letiport gyengék sajgó vágyával szerette Róbertet. A fogalmazó eleinte szellemes és fölényes volt, az egész völgykatlant valami pompás színpadhoz hasonlította, aminőt csakis az ő testi-lelki jó barátja, Hevesi Sándor tudna kifundálni, és aztán ennek kapcsán áttért a divatos primadonnákra, a keresztnevükön emlegetve őket. De amikor a hallgatói nem tisztelték kellőleg az összeköttetéseiért, a feje lassan lebillent, és nemsokára sípoló, vézna szuszogás hirdette, hogy Sexpir unokaöccse elaludt.

A fiatalok összenevettek, és Róbert azt mondta halkan a leánynak:

- Egészen rendben van ez így... egy fültanúval legalább kevesebb!

A leány mélyen elpirult, és olyan mozdulatot tett, mintha fel akarna állni, de Róbert gyengéden visszatartotta.

- Nincs mitől tartania - mondta kissé gúnyosan -, de csak nem képzeli, hogy a tizenkettes kristályrendszerről fogok magának beszélni ezen a pompás estén?... Egyébként nézze és hallja csak!...

Titkon a kis kreténre mutatott, aki ott térdelt mellettük a fűben és vágyó, irigy pillantásokkal vizsgálgatva az alvót, hangos cuppanások között szopogatta piszkos mutatóujját.

- Valaha a longobárdok cuclizhattak így, ennyi elszánt akarattal és erővel - mondta Róbert meggyőződéssel. - Esetleg még a markomanok és a teutonok, de aztán senki más!

A fiatal leány csodálkozva nézett rá, aztán hirtelen elnevette magát.

- Csodálatos ember maga - mondta tágra nyitott szemmel -, nem csodálom, ha...

Nem folytatta. Legyintett, aztán elhallgatott.

Ezt a barnapiros kis Bertát, közös ügyünk érdekében, némileg le kell lepleznem. Úgy szemre maga volt az édes kis butaság, a mézes naivitás, a valóságban azonban még az intézeti társnőin is túltett a rafináltság, a hideg józanság és a vérpiszkáló kacérság tekintetében. Volt rá gondja, hogy még a kirándulás előtt kellőleg orientálódjon a helyzetet és az embereket illetőleg, mert állandóan a *hátha* verőfényes álláspontjáról szemlélte az életet. Puhatolózásai közben aztán talán hallott valamit, vagy talán csak a maga szeme, meg az ösztöne informálta: annyi bizonyos, hogy Violát és Róbertet valami titkos vonatkozásban látta az első pillanat óta. Azért most, ahogy a fiatalember egyre közelebb húzódott hozzá, időnkint gonosz pillantást vetett a leányra, de az szemmel láthatólag rá sem hederített. Ez eleinte bosszantotta, mert Viola viselkedésében a mesterkéltség árnyékát sem tudta felfedezni, de később belenyugodott, hogy tévedett, és új, gyötörhető vetélytársnőt kezdett keresni, a fiatalemberrel szemben egyszersmind új naivsági zamatokon törve a fejét.

Pedig nem volt igaza, nem tévedett.

Viola mindent látott és mindent tudott anélkül, hogy egyetlenegyszer feléjük pillantott volna, de az bizonyos, hogy nem sokat törődött az ízléstelen, formátlan játékkal. A kislányt még tacskónak tartotta, akitől nem volt mit tartania, különben is tudta róla, hogy pár nap múlva megint eltűnik közülök talán örökre, azután meg meg volt győződve róla, hogy Róbert is csak a titkos tüzet szítja a játékkal, legfőként pedig övé volt a teljes, a tökéletes bizonyosság, hogy a fiatalember ma semmiképpen sem kerülheti el, hogy négyszemközt beszéljenek egymással.

- Ó, istenem - nyafogta akkor a kis naiva, szerte mutatva a völgykatlant övező hegyormokon -, mi lenne, ha ezek a hegyek itt ránk szakadnának?... Tudom, hogy akkor nem törődne többé velem, hanem csak saját magával!

Róbert meglepetten nézett rá. Ismerte már ezt a stilizált bakfishangot, ezt a szájcsücsörítést és a keringőre való felhívásnak ezt az impertinensen ártatlan formáját.

- Így vagyunk? - gondolta mosolyogva -, hát hiszen én ezt sem bánom!

- Mivel még sohasem szakadtak rám a hegyek - mondta komolyan -, semmi gyakorlatom sincs a dologban, és így nem tudom előre megmondani, hogy mit csinálnék. Hogy akkor elsősorban saját magammal törődnék, az bizony valószínű, de higgye el, kedves Berta, hogy tökéletesen igazam is lenne. ... Még inkább igazuk lenne azonban a hegyeknek, ha ekkora csacsiság hallatára valóban reánk szakadnának!... Honnét jut eszébe ilyesmi?

A leány lesütötte a szemét és érdekeskedő szomorúsággal azt mondta:

- Nem tudom magam sem, de olyan gyakran gondolok a halálra!

A fiatalembert valósággal ette a méreg, de aztán megnyugodott, mert valami jutott az eszébe.

- Kedves Berta - mondta fontoskodó hangsúllyal -, szeretnék magának valamit mondani, de csak úgy, ha megígéri, hogy nem fog rám megharagudni!

A leányka felfigyelt: most jön a szerelem és az oly igen érdekes lesz majd!

- Óh, én szeretem megérteni az embereket - mondta könnyedén, amint ezt valamelyik színdarabban hallotta az érdekes demimonde-tól, aki pezsgő helyett férfivért szokott inni a szupé után. - Nos... halljuk!

Róbert mosolygott.

- Maga az előbb ezt az egész hegyösszeomlást és a vele kapcsolatos halálvágyat csak azért gondolta ki, mert meg van győződve róla, hogy ez az édes naivság és szentimentalizmus jól áll magának és érdekessé teszi. Ez abból is kétségtelenül bizonyos, hogy nyomban a hegyösszeomlás után, teljesen biztos lévén a dolgában, áttért az ügy érdemére és megkérdezte tőlem...

A leány mélyen elpirult. Fel akart állni, hogy a kellemetlen preceptor otthagyja, de az ismét visszatartotta.

- Ne nézzen rám olyan haragosan - mondta nevetve -, ígérem, hogy ezután kellemesebb dolgokat fogok mondani!... Tehát, kedves Berta, mindazok után, amiket mondtam, azt kellene hinnem, sőt talán, ha egészen őszinte akar lenni önmagával szemben, talán maga is abban a meggyőződésben van, hogy a hegyösszeomlás is, a halál is tisztára csinált vagy mondjuk őszintén: affektált valami volt... Pedig ez tévedés. Helyesebben: csak félig igaz. Az egésznek csak a fele volt mesterséges, a másik fele természetes és igaz.

- Nem értem! - mondta figyelmesen a leány, aki akkor már elfelejtette a megbántást, mert a tény mégis csak az volt, hogy az érdekes, nem mindennapi fiatalember teljes odaadással foglalkozik vele.

- Tudom, hiszen éppen azért szeretném megmagyarázni... A dolog csinált részét már elintéztük, beszéljünk hát a másikról. Ez a másik természetes és igaz volt, mert minden nő lelkében ott él a bajhirdetés, a gyászdolgok iránt való félő rajongás és a halállal való barátkozás kellemetlen ösztöne. Ha a nő, akár a legintelligensebb is, valami balesetet lát az utcán, vagy valami fontosabb ember haláláról értesül, lihegve siet haza, hogy az otthoniaknak átszellemült arccal, el-elcsukló hangon beszámolhasson róla, hogy hogyan jajveszékelt és hívogatta a mamáját az a szerencsétlen kisfiú, akit a villamos elgázolt, vagy hogy tárgyilagosan megbeszélhesse, mit fognak most majd csinálni az elhunyt közéleti kitűnőség hátramaradottjai. Hogy a temető, a rothadásnak és a förtelemnek ez a gyilkosan undorító kertje minden nő fantáziájában mint a túlvilág kellemes foyerja szerepel, arról talán fölösleges is külön beszélnem, amint hogy azt is tudja mindenki, hogy az öregasszony a saját aranylakodalmáról is lekésik, ha az utcán véletlenül temetéssel találkozik. Koratavasszal, ha az olvadás hirtelen áll be, az asszonyok kimagaslóbb árvízi olvasmányaikról számolnak be egymásnak, kisvárosban pedig, amikor orkán sikoltoz a házak felett, minden asszony, úrinő és cselédleány egyaránt arról beszél, hogy mily szörnyű lenne, ha most tűz ütne ki valahol... Diákkoromban az egyik nyarat Békéslakon töltöttem, ott élt egy Dobogányi nevű kántortanító, akinek lángvörös volt az orra, ami azonban egészen természetes is volt attól a mérhetetlen alkoholtömegtől, amit naponta beszedett magába. Részeg volt minden este, de ez télen és ősszel teljesen hidegen hagyott mindenkit. Hanem ahogy az idő nyárra fordult, az asszonyok kínos figyelemmel kísérték Dobogányi minden mozdulatát, ha részeg volt, gyengéden hazakísérték, nehogy az orrával beleessen a szénába vagy a szalmába, mert akkor a város egészen bizonyosan porrá fog égni... A nagybátyámmal, aki orvos odafenn Pesten, kinn voltam néha a Lipótmezőn, az őrülteket tanulmányozni. Volt a betegek között egy szerencsétlen asszony, aki a halállal való túlzott konfidenskedésbe őrült bele. Mindig bizonyos Koporsovics nevű emberről beszélt, aki éjszakánkint meglátogatja, és tisztességtelen ajánlatokkal üldözi.

A leány sápadtan, idegenkedve nézett a fiatalemberre, és az arcáról tisztán leolvasható volt az iszonyodás és a félelem. De a vonásai nemsokára megenyhültek; megcsóválta fejét, elnevette magát és azt mondta:

- Rettenetes dolgokat beszél összevissza!

Róbert megfogta a kezét és a két tenyere közé szorította.

- Lássa, kedves Berta, *most* igazi, most őszinte, amikor igazán megszeppenik és amikor tiszta szívből nevet!... Most nagyon szép, most szerelmes tudnék lenni magába!...

- Ha már másba nem volnék! - vágott a szavába nevetve a leány, aki erre a hangra nyomban régi biztosságában érezte magát. Violára célzott és talán halavány remény is élt a lelkében, hogy a fiatalember megtagadja a régit, és komolyra fordítja a tréfásan induló szerelmi vallomást.

Róbertot készületlenül találta a támadás, és szárnyát szegte a kedvének. Azt a gondolatot ugyan nyomban elűzte magától, hogy a leány talán az igazira célzott, de már maga a sejtelem is, hogy ismerik a titkát széltében és talán mulatnak felette, annyira leverte és elbágyasztotta, hogy nem volt kedve többé semmihez.

El is vált a leánytól valami ürügy alatt, és egyedül bolyongott a csoportok között. Tekintetével Matildot kereste, és amikor rátalált, a szeméből nyomban kiolvashatta, hogy az látott mindent. Visszagondolt az elmúlt jelenetre és be kellett látnia, hogy az - főként amikor megszorította a fiatal leány kezét -, könnyen tehette volna azt a benyomást, hogy komoly bonyodalmakról van szó. Matild figyelme hízelgett neki, pedig sejtette, hogy csak áltatja magát, mert nagyon jól tudta, hogy Matild sokkal hatalmasabb és fölényesebb, hogysem ilyen gyermekes ostobaságokkal törődne. Ha tehát mégis, bár csak a tekintetével is, mímelte a féltékenységet, azt is csak azért tette, hogy az ő hiúságát legyezgesse. Mert annyi bizonyos, hogy a sokat átélt, sokat tapasztalt fiatalember még legizzóbb szerelmében sem szűnt meg tisztán látni, de nem vette semmi hasznát, mert még azokban a percekben is, amelyekben a napnál világosabban felderült előtte a maga legázolt, lealázó, lehetetlen helyzete, elég volt, ha lehunyt szeme előtt megjelent a leány ruhátlan alakja, amint aranyszőke haja szertefolyik a párnán, és azonnal vége volt ismét mindennek.

Ekkor történt, hogy valaki azt indítványozta: nézzék meg a vízesést, aminek a zúgása lágy, álomra hívó zsongásként hallatszott el hozzájuk.

Az indítvány felett vitatkozni kezdtek, a lustábbak nem akartak kimozdulni a kényelmükből, de mielőtt határozatra jutottak volna, Viola, minden mesterkedés és zavar nélkül, odalépett Róberthez, a karját nyújtotta neki és azt mondta:

- Magának okvetlenül kell látnia!... Jöjjön velem.

Róbert meglepetve nézett rá; sohasem látta őt ilyen határozottnak, ilyen erősnek. Később megtudta, hogy mi kölcsönözte a leánynak ezt az akaratot, de akkor, az első percben valósággal lenyűgözte a váratlanságával.

A leány karját beleöltötte a magáéba, aztán megindultak. Később követték őket mások is, de annyira elmaradtak tőlük, hogy szinte teljesen egyedül voltak.

Róbert érezte, hogy a leány karja fázósan reszket az övében; féltek egymástól, hogy a másik majd a levélre tereli a szót, hogy ezt elkerüljék, kínos, fölösleges, hiábavaló dolgokról kezdtek beszélni, de lassan-lassan megtalálták a hangot és összemelegedtek anélkül, hogy a levél akárcsak szóba is került volna közöttük.

Róbert, mióta megtudta a származásának titkát, szinte félelmesen nyomasztó érzéssel viseltetett Viola irányában. Addig, amíg Matild részletesen is el nem mondott neki mindent, hajlandó volt elhitetni magával, hogy ez is csak vasakaratú, semmi akadálytól vissza nem riadó szerelmesének cselszövénye, hogy ne kelljen megosztoznia senkivel, de aztán már tudnia kellett, hogy igaz, hogy valóság minden.

Az egyik lázas, szerelmes éjszakán történt, hogy a leány odavonta a fejét az ölébe és a haját simogatva halkan suttogni kezdett a fülébe:

- Emlékszel-e, hogy amikor másodszor találkoztunk, azt mondtam neked, hogy mi már régen ismerjük egymást?... Nos, emlékezzél vissza, arra a fehér főkötős öregasszonyra, aki addig, amíg az anyád oly sokáig betegeskedett, a háztartásotokat vezette még otthon V...-ben? Ő volt az én nagyanyám, aki engem mindenüvé elvitt magával, mert az édesanyám már akkor pár éve meghalt!... Te akkor tízéves fiúcska voltál, és sokat háborúskodtál azzal a szőke hajú, nyolcéves leánykával, aki mindig megbújt a szoba sarkában vagy a kert fái között... Ez a leányka pedig én voltam... Egy tavaszi estén az apád, aki már akkor is durva és kegyetlen volt, nagyon meggyötörte az anyádat, aki lázasan, betegen feküdt az ágyában, a legbántóbb szidalmakkal illette őt, aztán valami csekélységért ütlegelni kezdett téged, tépte a hajadat és szitkozódva elment. Te akkor félelmedben kiszaladtál a kertbe, és elbújtál az elhagyott méhesbe, hanem én ott benn voltam a szobában és hallottam mindent. Amikor az apád elment, az anyád sírni kezdett, odahívta magához a nagyanyámat, akit úgy szeretett, mintha az édesanyja lett volna, és halkan, a sírástól meg-megszakítva azt mondta neki, hogy ővele történjen, aminek történnie kell, de ha az apád még egyszer bánt tégedet, neki magának is megmondja, hogy hozzád semmi joga sincsen, mert te Berenczey gyermeke vagy, nem övé!... Azt is elmondta, hogy akkor fogantál, amikor, tíz évvel azelőtt, szörnyű tűzvész pusztított a városban, és ő a lángoló pokol közepette váratlanul újra találkozott Berenczeyvel, akivel már régen, még leány korában, szerették egymást!... Én akkor nem értettem meg, miről beszélnek, de az édesanyád hangját ma is oly tisztán hallom, akárcsak akkor!

Róbert ezen a hajnalon nagyon sokat szenvedett. Álmatlanul vergődött összedúlt ágyában, de amikor végre összetörve elaludt, már tudta, hogy úgy van minden, amint ott, a piros tetejű házban belelopták a lelkébe. Gyermekkori emlékei közül lassan kibontakozott a fehér főkötős öregasszony, a szőke leányka is... vissza kellett emlékeznie arra is, hogy az apját már gyermekkorában is valami félő gyűlölettel kerülte - de mindezeken kívül is érezte, most már tisztán érezte, hogy úgy van minden, ahogy a szerelmese mondta. Az ilyen megérzések a pillanat egy ezredrészén múlnak, de nyomban a megszületésük után megingathatatlanabbak, mint a Kordillerák ormai.

És attól fogva szinte elviselhetetlen volt számára, ha a lelkén újra meg újra - éppen mert menekülni akart előlük - átvonultak azok az emlékei, amelyek Violához fűződtek. Az éjjeli séta... a lampionos éjszaka... mindez valami félelmes álom emléke gyanánt tért vissza hozzá.

Most, hogy megint egyedül volt vele, úgy érezte, mintha a léptei nem is érnék a földet, mintha valamely ismeretlen hatalom karmesteri pálcájának ütemeire lebbenne át a nedves pázsiton és mintha nem is volna mellette senki, és ő csak az alkonyati széllel beszélne, mint a tébolyodott. Ahogy a helyzet megenyhült közöttük, ő is megnyugodott, de azért a szorongásaitól nem tudott megszabadulni, mert tudta, hogy okvetlenül történnie kell valaminek.

És valóban történt is valami, ami a feszültséget megenyhítette.

Velük szemben, a folyóparti keskeny gyalogösvényen, hatalmas termetű, széles vállú, vagy harmincöt éves ember jött vadászruhában, puskával a vállán.

Róbert figyelmesen nézte a jövevény egészséges, csinos, de feltűnően együgyű arcát, és valami hálafélét érzett iránta, de aztán eszébe jutott, hogy a keskeny ösvényen bajok lesznek a kerüléssel, azért nyomban a helyes, ildomos megoldáson kezdett gondolkozni.

De az idegen akkor megállt, könnyedén, szinte bizonyos eleganciával szalutált Violának, aki elöl ment, és nyomban aztán elkezdett hátrálni a vízesést szegélyező hegypárkány felé.

- Jó estét Lorschner úr! - mondta Viola meghitt hangon, ahogyan az ember az ismerősökkel beszél. - Amint látom, még mindig a régi gavallér!... Mi újság?

Az erdész zavartan mosolygott, és nem felelt mindjárt. Látszott rajta, hogy a fiatalember jelenléte feszélyezi. De végre is mondania kellett valamit, és akkor Róbert nyomban megértette a vonakodását.

A hatalmas szál ember dadogva, sziszegve, hebegve beszélt, mint valami elkényeztetett kamasz. És ahogy a fogyatkozása napvilágra jött, a zavara nőttön-nőtt, és utóbb már képtelen volt összefüggően beszélni. És mindez oly bizarr és annyira komikus volt, hogy Róbertnek le kellett hajolnia, mintha valamit leejtett volna, hogy a mosolyát elpalástolja.

Akkor már kiértek a párkányra, és addigra a társaság is megérkezett.

Köztük volt Matild is, aki akkorra már, ki tudja, minő diplomáciával, de feltétlenül a szépsége, meg az érdekes volta, szóval a női kvalitásai révén beolvadt a vendégek közé. Ahogy kilépett a sziklafolyosóból, első dolga volt, hogy Violának mindezt egy diadalmas pillantással tudtára adja.

De a szeme megakadt az erdész hatalmas alakján.

Róbert feszülten figyelte a két nő néma gyűlölködését, és látnia kellett mindent.

Látta, hogy Matild abban a pillanatban, amelyben az egészségtől szinte kicsattanó, csinos arcú embert meglátta, elfeledkezett még arról is, hogy nehezen előkészített elégtételét kiélje, el arról, hogy a szerelmese ott áll tőle pár lépésnyire... el mindenről, és nem látott mást, csak azt, aki a vérét új, ismeretlen hullámzásba hozta. Ibolyakék szeme mozdulatlanul meredt az erdészre, hófehér arcát lázas derengés öntötte el.

Róbert lehunyta a szemét, ily nyomorultnak, ily selejtes rongynak még a legförtelmesebb régi éjszakákon sem érezte magát. Nem a féltékenység bántotta, hanem az undor.

De amikor újra feltekintett, a leány már tudni sem látszott az erdészről, vidáman, de tiszteletteljesen és halkan, nehogy a legcsekélyebbnek is kitegye magát, beszélgetett az egyik szomszédos földbirtokosnéval, aki maga is ispánkisasszony volt, és akit minden érdekelt.

- Alávaló szemét! - gondolta Róbert, és akkor nagyon vágyott arra, hogy a leányt leteperhesse a nedves fűre és hófehér arcát megtéphesse a fogaival.

Amikor az erdész elköszönt tőlük és megindult a most már szabaddá lett ösvényen, Róbert ismét Violához csatlakozott. Érezte, hogy megint gazságot követ el, de meg kellett lennie.

- Kedves Viola - mondta nevetve -, ha én valami hatalmas úr volnék, arra ítélném az ellenségeimet, hogy végig kelljen hallgatniok, amint Lorscher egyfolytában felolvassa nekik a Kalevalát, a finnek nemzeti eposzát!

Viola őszinte szívből nevetett.

- Jóravaló, derék ember ez - mondta -, rettentően ostoba... és ez a szerencsétlen dadogás!... A Hárshegyi grófok erdésze, akik nemsokára maguk is kénytelenek lesznek beállni valami gazdag úrhoz erdésznek... de ez jobban mondva bizony inkább csak afféle erdőkerülő!... De jöjjön, innen nem látunk jóformán semmit!

Megindult a hegypárkány hosszában, a fiatalember utána. Akkor már nem beszéltek, mert a vízesés zúgása elnyomta a hangjukat - némán haladtak a kényelmes, nedves, buja párkányon egészen a rozzant bürüig, amely a szakadékon átvezetett, ott a leány visszatekintett, hogy követik-e őket, azután nekivágott a hídnak. A többiek elmaradoztak tőlük itt-ott; egyedül voltak.

Amikor átjutottak a túlsó partra, visszakerültek és megálltak a vízeséssel szemben.

Valóban pompás látvány volt.

A folyó, ahogy a magaslatról hirtelen alábukott, vagy nyolc méternyi mélységbe zuhant alá, kerek medencévé marva ki az alsó sziklapadot, azután zúgva, kavarogva, milliárd tündöklő habot hányva eltűnt valami titkos üregben és csak messze, az erdőn túl bukkant elő ismét. Az alsó medence felett a visszacsapódó, porrá tört víz a lenyugvó nap fényében a szivárvány minden színében tündökölt, körülötte bujazöld páfrányok, tűzvörös és égszínkék virágok virítottak és mindezek felett ott pompázott a mélységes, tiszta égbolt, nyugati peremén a lebukó nap szerteömlő, ibolyakék vérével.

Sokáig nézték mozdulatlanul a látványt, akkor Viola lemutatott a virágos mélységbe és azt mondta:

- Ezt a pompás sírboltot az isten a csalódott szerelmesek számára teremtette!

És a szeme könnybe borult.

Róbert dermedten nézett rá, érezte, hogy minden hajszála tövéből jéghideg veríték serked. Sajgó vágyat érzett, hogy átölelje a leány derekát és a fülébe súgja: édes, kedves testvérem!..., de sem a karja, sem az ajka nem mozdult. Akkor megint úgy volt, hogy mindaz, amit hallott, csak félelmes agyrém és megint úgy érezte, mintha egyedül volna, és csak az erdei fák suttognának körülötte.

- Kedves Viola - mondta lázasan, remegve -, az isten segítsen és óvjon meg bennünket!... Mi még találkozunk!

Maga sem tudta, mit mond, de érezte, hogy az ördög már megint ott bujkál mögötte és csiklandozza a hónalját, hogy hazudjon és ámítsa el magát.

A túloldalról már kiáltoztak utánuk; megindultak visszafelé.

Leszegett fejjel ment a leány után és az az érzése volt, hogy mindez elviselhetetlen. Tudta, hogy jönnie kell valaminek, bárminek, ami ettől a szörnyűségtől megszabadítsa. Nem mert feltekinteni, nehogy a gondolatával is bemocskolja a leányt, mert akkor szóról szóra ezt mondta magában:

- Kegyetlen és gonosz voltam... de te is az voltál, mert meg akartad alázni a másikat, akitől féltesz!

Hirtelen meg kellett állnia - kezével eltakarta az arcát. Aztán letekintett a mélységbe és a teste ugrásra rándult.

De remegve visszatántorodott.

- Vissza... vissza őhozzá, a kékszemű, szőke ringyóhoz!

Viola nem vett észre semmit; mire visszajutottak a többiekhez, már minden elmúlt.

*

- Igyál betyár, múlik a nyár!

- Mentsen isten, hiszen még el sem kezdődött. De inni azért természetesen iszom!

Már ott voltak megint a völgykatlanban és kinyitották a borosüvegeket.

Róbert félreintette Rényit, aztán lehevertek egymás mellé.

- Oly régen beszéltünk és oly régen ittunk már együtt!

- Hiszen ez egészen természetes, mert te egyre csak csavarogsz!... Amint hallom, az öreg csontvázidomítóval barátkozol!... Ugyan, mit tudsz kezdeni azzal a félbolonddal?

- Milyen tapintatosan fejezed ki magadat!... Félbolond!?... Tökéletes, egész bolond biz az, kedves barátom!... Egyébként ne hidd, hogy őt keresem, csak a saját ostobaságaim és komiszságaim elől bujkálok!... Mert akkora tökfilkót és olyan léha fickót még nem láttál életedben, mint aminővel most koccintod össze poharadat!

- Erről jut eszembe, hogy már régen koccintottunk!... Isten éltessen!

Belenéztek egymás szemébe, azután közöttük is elmúlt minden, mint az álom... Mint az álom, amely reggelre eltűnik, de nem hal meg, hanem utóbb mint kísértet visszajár.

Tíz óra volt, amikor hazaértek.

Csendesen vonultak fel az ebédlőbe, mert Berenczey már aludt.

Az üveges teraszról fátyolos lámpafény derengett alá; ott ült a beteg, belesüppedve karosszékébe, deres feje aláhanyatlott a mellére. Most már éjszakánkint is ritkán feküdt le, mert akkor elfogták a fuldoklási rohamok; az öregkisasszony szokott virrasztani mellette a szomszédos szobában, és ő volt vele nappal is, ha, mint ma, a háziak elmentek hazulról. De a virrasztásnak is, az őrködésnek is csak a neve volt meg, mert Adelheide nyomban azután, hogy a ház elcsendesedett, hirtelen összesöpörte a piké-kártyát, amellyel pasziánszait szokta rakosgatni és lefeküdt, hogy az alvást megelőző kellemes elrévülésben újra rekapitulálhassa magában mindazokat a titkos biztonsági intézkedéseket és még várható előnyöket, amelyeket már eddig is sikerült kivívnia legutóbbi otthonában - délutánonkint pedig, ahogy a beteg apró kényelmeit elintézte, nyomban leosont csodálatos kertjének még csodálatosabb csatornahálózatához, vagy végighallgatta a cselédek legújabb pletykáit, azzal a nyilvános és magánindokolással, hogy neki kötelessége mindent tudnia, ami a házban és a ház körül történik. És a beteg mindezt egészen helyesnek is találta, mert legjobban szeretett már csak egyedül lenni, főként amióta a hallása is, az utolsó időkben, meggyengült és így terhére volt minden kérdezősködés, minden fecsegés.

Róbert, mielőtt a többiekkel együtt felment, titokban lekerült az udvarra és megállt annak a kis gyalogösvénynek a mentén, ahol Matildnak jönnie kellett. Mert ismerték már egymásnak minden percét és minden lépését. Alig várt ott néhány másodpercig, a leány már jött is. Amikor odaért hozzá, egykedvűen megállt előtte, és halkan azt mondta:

- Azt bizonyosan tudtam, hogy meg fog várni, csak azt nem tudom, mit akar mondani?

A fiatalember összeharapta az ajkát.

- Azt akarom mondani, hogy láttam mindent, hogy láttam a szemed minden villanását!

A leány arca nyugodt, hófehér maradt. Pár pillanatig hallgatott, majd kihívó egykedvűséggel azt mondta:

- Nem tudom, mire gondol!... De talán nem is gondol semmire, csak már megint többet ivott a kelleténél!... Különben én is láttam mindent, de én nem kérek számon semmit!... Tegyen, amit akar!

Róbert lelke megtelt dühvel és gyűlölettel, de nyomban azután erőtlenül elhanyatlott.

- Ejh - mondta legyintve -, miért bántanánk egymást?... Egyforma gazemberek vagyunk mi mind a ketten!

- Még nem! - mondta a leány halkan, mosolyogva. - Majd ha még a gondolatodban is azt cselekszed, amit én akarok, akkor egyformák leszünk... Addig mi is csak idegenek vagyunk egymás számára.

Róbertnek fellángolt a vére; átölelte a leányt és a fülébe súgta:

- Az éjjel meglátogatlak!

De az ellökte magától és elsietett.

- Nem kellesz sem a testemnek, sem a lelkemnek!

Róbert utána nézett hosszan, azzal felsietett. A többiek már az asztalnál ültek, és senki sem vette észre, hogy elkésett. Mindenki fáradt és álmos volt, mindenki csak a maga bajával törődött. A társaság hamar szét is oszlott; Róbert hazakísérte Rényit és ott még megittak egy búcsúpohárral.

Amikor visszafelé jött, már az egész vidék csendes volt.

Odasurrant a piros tetejű házhoz és halkan megzörgette a leány ablakát. De sokáig, igen sokáig nem történt semmi.

Izzó reményekkel, szívdobogva várt, amíg végre az ablak felnyílt és a leány kidugta rajta boglyas, szőke fejét.

- Mondtam, hogy nem kellesz - szólt hidegen -, menj az utadra!

- Arra a kövér baromra gondolsz, ugye?! - mondta a fiatalember a bortól és a szerelmes láztól részegen és a keze ökölbe szorult.

De a leány nem törődött vele, hanem lassan behúzta az ablakot.

Róbert emésztődve, tétován ténfergett fel-alá, végre erőt vett magán és megindult hazafelé.

Ahogy az udvaron keresztülsurrant, látta, hogy az üveges terasz még mindig világos. Valami bajt sejtett, azért odalopózkodott és bekandikált.

A beteg zsölléje mellett álló asztalkán, kétágú aranytartóban gyertyák lobogtak; Viola ott térdelt az apja előtt, mialatt az arcán könnyek ömlöttek alá. A beteg reszketve simogatta a leány haját, fuldokolva kérlelte, engesztelte, majd amikor az felemelkedett, búcsút intett, és elsietett a sötét mellékszoba felé, hátradőlt a székén és akkor az arcáról annyi fájdalom tükröződött, a szeme annyi reménytelen, néma jajveszékeléssel tévelygett a semmiben, mintha az egész, szivárványos múlt elvonult volna előtte.

A fiatalember egyetlen hangot sem hallott abból, amit a leány mondott, de azért tudott mindent. Tudta, hogy a leány most bevallotta a szerelmét az édesapjának, és tudta, hogy a szerencsétlen élőhalott akkor szenvedte át élete legnagyobb gyötrelmét, mert nem volt ereje hozzá, hogy a titkát elárulja.

A fiatalember sokáig állt ott mozdulatlanul, majd megtörölte verítékes homlokát, felsietett a szobájába és végigdobta magát az ágyon. Ahogy a szemét lehunyta, távoli szélvész zúgását vélte hallani, azután női sikoltozás sírt, csapongott körülötte, végre pedig riadt, félelmes embercsoportot látott, amelynek közepén Berenczey állott hamuszürke arccal. Felriadt - nem volt maradása a fekete magányban. Feltépte az ablakot, kiugrott rajta és bolyongani kezdett céltalanul, tétován, akár a holdkóros. A nedves fűben álmosan énekeltek a kabócák, de ez az éjszakai induló most félelmes volt, mint a szőke hajú vámpír suttogása; az égbolton tisztán ragyogtak a csillagok, a Cassiopeia titokzatos betűje kékes fényben lobogott és ez a kékség olyan volt, mint a vámpír szeme. Kitárta feléje a karjait, de akkor megbotlott egy kivágott fa törzsében, belezuhant a folyóba és a fejét belevágta a parti sziklákba.

4.

- Jó estét professzor úr! - mondta Róbert, széles ívet lendítve kalapjával -, bocsásson meg, hogy zavarom, de már úgyis sötét van, csak a szemét rontaná, ehelyett talán inkább hallgassa meg a panaszaimat és ha érdemesnek talál rá, üdítse fel a lelkemet!... Mert a homlokom, amint látni méltóztatik, már úgy-ahogy begyógyult, hanem a kedélyem, az talán még szánalmasabb, mint volt!

Stefanidesz letette a könyvet, gondosan lesimította a borítékát, azután felállt, kezet nyújtott a fiatalembernek és azt mondta:

- Kedves barátom, ön most páciensem nekem, mindössze tehát csak arról lehet szó, hogy panasz helyett jelentést tesz nekem arról, hogy mennyiben és miként tartotta be a rendelkezéseimet!

Róbert tréfás hódolattal meghajtotta magát.

- A legnagyobb készséggel!... Tehát azt méltóztatott rendelni, ugyebár, hogy szerezzek magamnak új ismerősöket, akik között teljesen fesztelenül mutathatom magamat, nem baj, ha nem is egészen hozzám valók, a legfontosabb az, hogy még az etikett se keserítse meg zavartalan jóérzéseimet!... Nos, most jövök a köröskényi jegyzőtől, ahová csak úgy hívatlanul beállítottam... Tarokkoztunk...

- Brávó! Lássa, ezt már szeretem!... No és?

- És valósággal szétlöttyentem, olajszerűen, cseppfolyóssá váltam, később pedig alaktalan, kocsonyás tömeggé lettem az unalomtól és csak most, ahogy önhöz átjöttem, a meghűvösödött esti levegőn kristályosodtam vissza némileg eredeti alakomba.

- Ez már baj!... Miért nem megy máshová?

- Bocsánat, még nem fejeztem be a jelentésemet!... Tegnapelőtt annál a nyugalmazott hajóskapitánynál voltam, aki ott lakik a k**-i országút kanyarodójánál és akinek a nevét sem tudom.

- Ez is gyenge mulatság lehetett! - mondta az orvos.

- Az volt, valóban!... De van még tovább is... Délután voltam náluk, de már úgy hat óra tájban eljöttem tőlük... Ismeri ön azt a pompás völgykatlant, ugyebár, amelyet *A szerelmesek templomá*nak neveznek?... Nos, én ebből a tündérkertből azon a végzetes napon egy ragyogóan szép és két infernálisan félelmes emléket hoztam el magammal - tegnapelőtt este tehát azt gondoltam ki magamban, hogy újra felkeresem a régi helyet, hátha a háromból valami szürke, nyugodalmas semmi verődik össze, ami majd elcsitítja a lelkemet. De méltóztatik-e tudni, igen tisztelt professzor úr, hogy mi lett ebből a ravaszul kieszelt érzelemkombinációból?

- Mivel itt már a patológia felé hajló bonyodalmakról van szó, azt hiszem, hogy mint orvosnak nem lesz nehéz kitalálnom. Sőt ha több figyelmet szentelt volna a dolognak, ön is kitalálhatott volna mindent már előre... Annyi egészen bizonyos, hogy a két félelmes emlék nemhogy megenyhült a színhely viszontlátása alkalmával, hanem csak kiújult és gyötrőbbé vált. A kedves emlék pedig?... Van-e fájdalmasabb valami, mint a régi, drága tájat újra látni - pusztán, elhagyottan, őnélküle, aki a boldog emléket reánk sugározta és azok nélkül, akik tanúi voltak a boldogságunknak?... Mily nyugtalanító és leverő a tudat, hogy a többiek azóta már száz új impresszión gázoltak keresztül, vagy hogy a dolgaik után szaladgálnak és talán nem is

emlékeznek már a boldogság völgyére, vagy ha igen, csak úgy, mint egyébre, ami véletlenül keresztezte az útjaikat... Talán a vetélytársat, talán a legnagyobb ellenségünket is szívesen látnánk magunk mellett, csak valaki is lenne ott a régiek közül!... Nos, eltaláltam?

Róbert szomorúan bólintott.

- Tökéletesen!... Csak akkor tévedett a professzor úr, amikor prejudikált a tudásomnak, mondván, hogy mindezt nem találtam ki előre, holott kitalálhattam volna... Hátha tudtam, mi vár rám? És elmentem mégis, mert nincsen titokzatosabb és komplikáltabb valami, mint az emberi lélek!... Nem emlékszik-e olyasmire, kedves professzorom, hogy amikor a foga fájt, valami ismeretlen hatalom arra ösztökélte, hogy harapjon rá a fájós fogára?... Hiszen az a nyugodalmas semmi, amire rátalálni reméltem, az maga a legfélelmesebb lakótárs az eltűnt boldogságok csarnokában. A hajótörött napokig hánykolódik a tomboló vízen, végre a hullám kidobja a szárazra, akkor holtra fáradtan hanyatt fekszik és felsóhajt: végre megnyugodtam! Aztán körültekint: sehol senki és a könny úgy ömlik a szeméből, mint a ruhájáról a tengervíz... De hogy a lírából elég legyen: mi természetesebb, mint az, hogy a háromszor való sikertelenség útján felbukkant bennem az utolsó menedéknek, a barátságos, tágas és szellős csermelyhidasi kocsmának a képzete?... Az ilyen hely akkor sem üres és elhagyott, ha nincsen is ott senki a megszokottak közül, mert a milliószor elmondott kocsmai humorkák mintegy petrifikálódnak és vastag patina alakjában rárakódnak a falra, az őslakók kedvenc poharai összecsendülve beszélgetnek egymással, a cigánymuzsika akkordjai belefúródnak a tölgyfaasztal repedéseibe és ha nekik való ember téved a szomszédságukba, halk pengetéssel életre kelnek.

- Kedves fiatal barátom - mondta Stefanidesz nevetve -, ön oly meggyőzően, annyi becéző szeretettel beszélt a tárgyról, hogy... hogy... Tudja mit?... Sétáljunk át Csermelyhidasra!... Vacsora előtt megiszunk egy korsó sört... Ha velem van, nem féltem önt!

- Áh! A költészet hatalma!... Gyerünk, mégpedig sietve!

A doktor felcsapta csodálatos taplósapkáját és megindultak.

- Nos, folytassa kedves barátom, mit tudott kieszelni még, hogy a rendelkezéseimet lehetőleg betartsa?

- Miután az emberek között nem tudtam feltalálni azt, amit kerestem, kísérletet tettem a könyvekkel. Kaptam két igen érdekes olvasmányt öntől, kedves professzorom. Az egyik annak a kiváló, modern olasz tudósnak Róma történetéről írott műve, akinek most hirtelenében nem jut eszembe a neve, a másik pedig az ugyancsak olasz Scapinellinek *Idegen Világokban* című könyve... Azonban...

- Azonban...

Azonban amikor az ember a történelmet olvasgatja, valahogy úgy érzi, mintha a régi emberek egyáltalán nem is ismerték volna az élet szennyes komiszságait, mintha csak örökös, pompás színdarabot játszottak volna, amelyben a hősök sem haltak meg komolyan, ha a dárda belefúródott a mellükbe, csak valami örök értékű búcsúmondással az ajkukon, festői pózban lerogytak volna, hogy nyomban azután elmenjenek valami pompás lakomára és ott az eseményeket boldog, meleg vetélkedéssel megbeszéljék... Mennyi különös elképzeléssel tölti el az ember egy-egy dallamos, ódon, történelmi név!... Messala!... Cleopátra!... Hamilcar!... Vagy: Mária Antoanett!... Navarrai Henrik!... a Bourbonok!... El tudja ön képzelni, kedves professzor úr, hogy Messalának gyomorgörcsei voltak?... Vagy nem szeretné-e képen törölni azt a szentségtörőt, aki nyíltan meg merné mondani, hogy a varázserejű Phryné még csak langyos vízzel, de szappan nélkül mosta habtestét?

- Jó, jó! - legyintett a doktor. - Ez mind igen szép és okos dolog, de ezeket nem ön találta ki, fiatal barátom, hanem egyik zseniális írónknak *Régi ismerős* című regényében olvasta.

- Igaz, ez azonban semmit sem változtat a dolgon. Professzor úr sem a levegőből horgászta ki a tudományát, hanem a professzoraitól hallotta... De hadd folytassam!... Ezeket a pompás elrévüléseket, ezerszínű elképzeléseket, gyönyört hozó lebágyadásokat mindenkinek megadja Clio, aki szerelmes bele. De aki már kiábrándult belőle, annak fügét mutat, mint a szép-asszony, aki tréfa alá rejti a bosszúságát, hogy az illető nem a rabszolgája többé!

- Önben egy jobb fajta lírai költő veszett el!

- Ha türelemmel végighallgat, a *jobb fajtá*-t ki fogja javítani elsőrangú-ra!

- Jóságos isten!... Van még tovább is?

- Ne aggódjon, kedves professzorom!... A rómaiak történetével már végeztem, most még csak arról akarok beszámolni, hogy miért nem értem célt a másik munkával sem, azután már készen is vagyok a beszámolómmal. Különben se felejtsük el, hogy mindezekkel csak páciensi kötelezettségemnek teszek eleget önnel szemben!... Tehát amikor még az *Idegen Világokban*-t olvastam, ahelyett, hogy szórakoztam volna, ismét az a nyomasztó érzés nehezedett rám, amelyet már korábban is gyakran elszenvedtem, ha soha nem látott távoli nagyszerűségek jelenítődtek meg előttem. Ha a Yellowstone-park gyönyörűségeit, vagy a Colorado kanyonjait látom, vagy azokról olvasok, olyan kicsinynek és nyomorultnak érzem magamat, mint érezné magát a katicabogár, ha eltűnődnék a maga dolgai felett, amikor a jegenyenyár tövében mászkál a fű között... És milyen szánalmassá és nevetségessé lesz ilyenkor minden, ami most oly igen érdekel!... Isten bocsásson meg nekem, de még a művészetnek, főleg az irodalomnak azok a termékei is összetörpülnek előttem ilyenkor, amelyek a mi kis bogáréletünk mindennapi nyavalyás zakatolásából, sápkóros szerelmeiből veszik a tárgyukat.

- Ezt az érzést magam is ismertem, de én már leszámoltam vele - mondta a doktor és levette taplósipkáját. - Tudja hogyan?... Egyszerűen úgy, hogy elkezdtem egzotikus történeteket olvasni és bár a másodiknál még magam előtt is titkoltam az érzéseimet, a harmadiknál már kénytelen voltam bevallani, hogy azok bizony meglehetősen unalmasak, legalább nekünk, mert nem tudjuk magunkat beléjük képzelni, vagy ha tudnánk is, már eleve érezzük, hogy ez az elképzelés untatna és kifárasztana bennünket. Azután meg higgye el, kérem, hogy mégis csak ez a mi kis világunk az igazi, mert a leghíresebb utazó is csak otthon van mindig a lelkével és amikor átkel a Himaláján, valahol, a tudata valamely ismeretlen sikátorában ott bujkál a meggyőződés: milyen jó lesz majd egyszer otthon, a meleg kályha mellett mesélni mindezekről a feleségemnek, vagy a kedvesemnek!... Az aranyásó sem Clondyke-et tartja az igazi otthonának, a kincsét ő is csak hazaviszi magával a csendes, vidéki városba, vagy beledobja a nagyváros forgatagába.

- Ez bizony valószínű - mondta Róbert -, de erre persze előbb kellett volna gondolnom. Hanem most már mindegy!... De tudja-e azt, igen tisztelt professzor úr, hogy legalább egy negyedórája állunk már itt, a csárda előtt és ahelyett, hogy belépnénk, különféle bölcsességekkel tömjük egymást?

Beléptek és leültek a hűvös, tágas teremben, ahová akkor már kezdtek beszállingózni a helybeli, zsírszagú notabilitások is. Az egyik sarokasztalhoz vonultak és nagyot húztak a frissen csapolt sörből.

Róbert pár percig hallgatott, majd tűnődve, halkan azt mondta:

- Azt hiszem, az előbb hazudtam, mert nem az óceán végtelen síkja és nem a Kordillerák ormai tesznek engem kicsinnyé, nem ezek törpítik körülöttem a világot játékszerré, hanem ez a kis hitványság, ami nemsokára porrá omlik az ujjaim között!

Tárcájából gondosan becsomagolt, elhervadt violacsokrot vett elő és odatette azt az asztalra. A csokorra cédula volt erősítve, rajta a felírással:

- Szeretlek és imádkozom érted!... Matild.

- Amikor egyszer, már mint lábadozó, egyedül feküdtem a szobámban, a nyitott ablakon keresztül ez repült be hozzám, és odaesett egyenesen a takarómra!

A professzor szórakozottan felvette a csokrot, megpörgette barna, csontos ujjai között és kedvetlenül azt mondta:

- Ismerem!

- Ismeri?... Lehetetlen!

- Pedig ismerem, és majd azt is megmondom, hogy honnét, csak előbb valami egyebet szeretnék mondani önnek... Lám, ön panaszkodik, hogy semmi sem segít a kedélybaján!... Tudja, mit tennék az ön helyében?... Elkezdenék a lehető legprózaibb dolgokkal kínlódni, vesződni, így például mindenek előtt azzal a kérdéssel, hogy mi is lesz a jövőben a pénzügyekkel?

- A pénzügyekkel!?... Nem értem!

- Nos igen!... Miután ön az édesanyja legbarátságosabb ajánlatait is mereven visszautasította, okvetlenül kell valami tervének lennie azt a kérdést illetően, hogy magát a jövőben is elláthassa pénzzel - hiszen ön szeret költeni -, mert azt csak nem hihetem, hogy egy huszonhat éves ember a távoli rokonától fog kérni naponta zsebpénzt, aki hozzá még a vendéglátó gazdája is!

- Tudom, hogy kire gondol ön - mondta Róbert idegenkedve -, de amint eddig sem kértem tőle, úgy az ilyesmi a jövőben sem fog eszembe jutni... Most azonban a leghatározottabban felkérem önt...

- Csak türelem!... Természetes, hogy nem kért, mert hiszen eddig bőven futotta abból a pénzből, amit még annak idején hazulról hozott magával!... Ez a készlet azonban most már bizonyára kifogyott, és éppen ezért kérdem, hogy mi a terve a jövőre nézve?... Ne úgy feleljen nekem, mint felelt volna az egyik spanyol grand a másiknak, hanem mint a páciens kell hogy feleljen az orvosának, aki a többi között annak a lelkiállapotáért is felelős!

Róbert lehajtotta a fejét és pár pillanatig tűnődött.

- Kérem, professzor úr - mondta aztán békülékenyen -, valami fátyolos homály borong előttem, amiből csak itt-ott ütközik elő egy-egy félig tiszta kép, amely összefüggésben látszik lenni azzal, amit ön rám olvas. Ez az ostoba eset, a hetekig tartó lázálmok mindent felforgattak előttem. Nagyon szépen kérem tehát, hogy mondjon el mindent, amit rólam tud, amit felőlem feltesz, vagy bármit is összefüggően, világosan és főként a legnagyobb őszinteséggel!

- Legyen úgy, amint óhajtja - mondta az orvos -, elmondok mindent, bár a mondókáimat valami bocsánatkérés-félével kell kezdenem, mert amint látom, nem emlékszik semmire, és ennélfogva nem is felelős semmiért!... Vagy emlékszik talán arra, hogy az édesanyja, a testvérbátyjával együtt, itt volt azalatt, amíg ön beteg volt?

- Természetesen!... Hiszen amikor elmentek, bár kissé szertartásosan, de a legközvetlenebb hangon búcsút is vettem tőlük!

- Helyes!... És a korábbi dolgokra?...

- Mint zagyva ködképekre, hellyel-közzel azokra is emlékszem, de ma már nem tudnám megmondani, hogy hol és mikor folynak össze az álomképeimmel!

- Akkor tehát kezdjük az elején!... De egyetlen pillanatra se felejtsük el, hogy még mindig a páciensemmel beszélek, a legteljesebb jogokkal felruházva!... Már régen el vagyok tökélve, hogy ezeket a dolgokat megbeszélem önnel, de vártam, amíg új erőre kap. Most itt az idő, sőt amint látom, az utolsó óra, mert ön még mindig hervadt csokrokkal és még hervadtabb nőkkel bajlódik - amiben nota bene némileg magam is hibás vagyok -, amikor más fiatalember az ön korában és helyzetében sokkal okosabb dolgokról is tudna gondolkozni. Elmondok tehát mindent, amit tudok, de azért ne tartson semmiféle nagyképűsködéstől, nem fogok atyáskodni önnel szemben, és nem mondok egyetlen szóval sem többet, mint amennyit valóban tudok!... A múlt hó huszonharmadikán, tehát a kirándulást követő napnak hajnalán önt ájultan, összezúzva találták meg a patak medrében. Viola kisasszony mindjárt korán reggel átizent értem, én nyomban felkerestem önt, és megállapítottam, hogy a nagyfokú meghűlésen kívül nemcsak sebláza, hanem idegláza is van. Bocsássa meg utólag, de eleinte valamennyien az alkoholra gyanakodtunk, de ez nem tartott sokáig, részint mert Rényi, akinél az éjszaka utolsó óráját töltötte, kijelentette, hogy szó sem lehet nagyfokú részegségről, részint meg, mert Viola annyi titkolt, de eltitkolhatatlan féltéssel ápolta önt és oly óvatosan elkerült velem szemben minden konkrét nyilatkozatot, hogy én nyomban kikapcsoltam az első feltevésemet, nagyon jól tudva, hogy komolyabb dolgokról van szó. Később, amikor egy újabb lázrohamában ezt a csokrot megmutatta nekem, természetesen már mindent tudtam, hanem akkor még csak ennyiben állt a dolog!... Még ugyanaznap sürgönyöztek az édesanyjának, aki másnap este már meg is érkezett az idősebb fiával, az ön testvérbátyjával együtt. Csak másnap, amikor ön már higgadtabbnak látszott és a láza is alábbhagyott, engedtem őket önhöz, és a találkozáson magam is ott voltam. Más nem volt jelen. Az édesanyja becézte, kérlelte önt, kikérdezte a tervei felől és azt mondta, hogy szívesen megtesz önért mindent, amit az édesatyja végakaratának megsértése és a másik gyermek megrövidítése nélkül megtehet, ön azonban mindent a leghatározottabban visszautasított. Határozottan emlékszem, hogy szóról szóra a következőket mondta:

- Kedves anyám, amit *ő* keresett, az legyen a testvéremé!... Nekem semmi közöm sincs őhozzá, amint neki sem volt semmi köze énhozzám!

Az édesanyja sírt, a kezeit tördelte, a testvére fel volt háborodva, én vigasztaltam őket, hogy én siettem el a dolgot, nem lett volna még szabad megengednem a találkozást, mert mindezt csak a hagymáz mondatja önnel - hiábavaló volt minden!... Az édesanyjának másnap hosszabb megbeszélése volt Berenczeyvel, de önnel többé nem beszéltek, csak a búcsúzás alkalmával, amikor ön már valóban nyugodt volt!... Ennyi az egész, amit tudok, és ezért kérdem, hogy mik a további tervei?...

Róbert lehajtotta a fejét; most már tisztán emlékezett mindenre.

Látta az édesanyját, közvetlenül maga előtt, amint ott ült az ágya szélén, és visszaemlékezett arra a titokzatos, szilaj ösztönre is, amelyik valósággal kényszerítette őt, hogy elmondja mindazt, amit mondott.

Hanem most, hogy elképzelte, mennyit szenvedhetett azóta az édesanyja, rettentően nyomorultnak érezte magát.

Pedig nem volt igaza. Vagy helyesebben: csak félig volt igaza.

Mert annyi bizonyos, hogy az édesanyja állandó lelki gyötrelmek között élt a találkozás óta, de ezekből a gyötrelmekből jóval több jutott a leleplezett, megszégyenített, legszentebb titkától megfosztott nőre, mint a fiától talán örökre elszakadó anyára. Ez súlyos, szinte természetes vádnak látszik, pedig egészen tisztán megérthető, nem is számítva azt, hogy az érzések függetlenek az akarattól, és így az ő esetében szó sem lehet szándékosságról, amiből bárminő felelősség fakadhatna.

Asszonyságának első idejében gyönyörteljes fájdalommal rejtegette, őrizte lelkében első, igazi, nagy szerelmének emlékét, amit a regényes viszontlátás lángoló, izzó odaadássá lobbantott, és amit később, mint drágagyöngyöt, a tulajdon lelkéből átrejtett a titokzatos kis jövevényébe, hogy annak égszínű szemén keresztül megláthassa, amikor akarja - de múlt az idő, és a mintaférj lassan, észrevétlenül egyre közelebb férkőzött hozzá, és nagy, erős lábával simává tiport maga körül mindent: a lágy hajlású vonalakat, az édes bizonytalanságokat, és a hajladozó, libegő, törékeny lelkeket egyaránt. Nagy úr a férfi, de csak a férfi - majdnem olyan nagy, mint aminő kicsiny és szánalmas a nem-férfi... Azután ismét múlt az idő, és a szerelem kékszemű kis emlékéből szilaj kamasz lett, akit a fattyúvér titkos ösztönzése kilendített a tiszta élet egyensúlyos nyugalmából és becsalogatott az éjszaka fekete ingoványai közé. Később ennek is vége lett, mert elszakadtak egymástól, mialatt a másik gyermeknek, az igazinak bőven jutott ideje, hogy az anyjával való magukra maradottságukat és egymásra utaltságukat ösztönösen is segítségül véve, egyre inkább összeforrjon vele. Végre most, összetalálkoztak újra, és akkor elszakadt a régi kötelék legutolsó szála is: a régi bálvány helyén haldokló, ziháló, hófehér aggastyánt talált, a régi szerelem gyümölcse pedig ott, a másik előtt kihívóan a szemébe dobta, hogy tud mindent, és hogy nem is kíván elfelejteni semmit. A fiatalember talán a láz öntudatlanságában mondta azt, amit mondott, de ő is csak az ösztönét követte, mert bizonyára megérezte, hogy nem az ül ott többé vele szemben, aki valaha átölelte a nyakát és boldog, zagyva titkokat suttogott a fülébe.

- Most már megérti ugye, miért kérdeztem az előbb, hogy mik a tervei a jövőre nézve, főként a pénzeket illetően. Nem akartam ajtóstól rohanni a házba, azért csak a zsebpénzzel kezdtem, de ön bizonyára megértette, hogy itt sokkal többről, magáról az életről van szó... Az égre kérem, be ne várja az utolsó órát, amikor már a kényszer intézi a dolgait, nem önmaga, mert az a legszörnyűbb mindenek között! Mert higgye el, csak a mesékben vannak afféle naiv és primitív fordulatok, hogy a szegény emberhez, amikor már csaknem éhen hal, csak eljön ám ez meg az, és segít rajta!... Nem igaz!... Először pénzt kell kerítsen a föld alól is, akkor majd csakugyan jön, ha fátumszerűen is, a segítő, akkor majd csakugyan történnek kedvező véletlenek, de addig oly hideg és mozdulatlan minden, mint a befagyott tó tükre... Ne gondolja kérem, hogy egynémely orvosi jogaimmal visszaélve itt talán kegyes exhortációt tartok önnek!... Szó sincs róla!... Erről különben maga is meg fog győződni, ha még valamit elárulok önnek. Azalatt, amíg ott tartózkodtam önöknél, módomban volt nehányszor Berenczey úrral beszélhetni, és mint orvos mondhatom önnek, hogy ennek a drága jó úriembernek az élete egyetlen hajszálon függ csupán. Lehet, hogy ez a hajszál még évekig sem szakad el, ha nem akad, ami erőszakosan elszakítsa, de ha bármi jön is közbe váratlanul, azonnal vége mindennek! Belátja tehát, hogy csak a szeretet beszél belőlem?

Róbert nem felelt.

- És hogy újra ne kelljen kezdenem ezeket a kínos dolgokat - folytatta a professzor -, nyomban azt is megkérdezem öntől, hogy mindezek után mi a szándéka azzal a nővel, aki... de hiszen úgyis tudja, hogy kire gondolok!

Róbert most sem felelt.

Jól esett neki, hogy az orvos nem említette Matild nevét, mert amikor az Berenczeyről beszélt, a szeme lehunyódott és tisztán látta önmagát, amint azon az éjszakán ott csúszott a leány előtt a földön, és annak tekintete várakozón, kérdően fonódott össze az övével. Érezte, hogy a keze hideg és nedves lesz, és megint lecsapott rá a gyilkos halálvágy, amely szinte a testi szerelem bujtogató ösztönzésével hajszolta a megsemmisülés felé. De aztán mérhetetlen, keserű harag öntötte el; úgy érezte, hogy mint az űzött vadnak az ebeket, le kell ráznia magáról azokat, akik beleragaszkodtak és húzzák, vonszolják a szakadék felé. Titkon, gyűlölködve vizsgálta a professzor éles, múmiaszerű arcát, villogó szemét... akkor szerette volna torkon ragadni és a félelemtől el-elcsukló, sikoltozó hangon a fülébe kiáltani, hogy legyen átkozott ezerszer, mert ő hajította el azt a követ, amely azóta a reáragadt szennytől és sártól óriásra duzzadva gördül vele szemben lefelé a lejtőn, amelyen ő körmét a földbe vájva is szeretne visszakapaszkodni, de hiába minden, mert egy ibolyakék szempár nevetve nézi a küzdelmét, és ő érzi, hogy az ereje lankad.

Hirtelen boldog, hűvös nyugalom öntötte el a lelkét.

- Azzal a leánnyal nincsen már többé semmi szándékom! - mondta nyugodtan, azután elővette újra a féltve őrzött, elhervadt kis csokrot, összetépte és ledobta a földre. - Elvégeztetett!

A professzor vértelen ajka felett hideg, fölényes mosolygás árnya vonult el.

- Így szeretem önt! - mondta aztán mély, zengő hangon -, ha néha majd visszaemlékezik a megtérésére, gondoljon reám is szeretettel.

A kocsmáros kéretlenül is új italt tett eléjük; koccintottak.

Róbert, amikor a csokrot elhajította, úgy érezte, hogy hideg, nyálkás kígyó siklik le a kebléről, ami aztán megtelik emberszeretettel és életörömmel. Mohón itta a jéghideg italt, és amikor a poharat letette, mély lélegzetet vett, hogy boldog hadarással, gyorsan elmondjon mindent öreg barátjának, hogy eldicsekedjen vele: nincsen oka a jövőtől félnie - de az utolsó pillanatban erőt vett magán... Hátha az orvos akkor is csak hűvösen, fölényesen mosolygott volna?...

Valami arra csiklandozta, hogy nyugodtan, derűsen hazudjon.

- Ami pedig a jövőbeli terveimet illeti - mondta -, abban az esetben is, ha Berenczey, ne adja Isten, meghalna, azt hiszem, hogy mint fizetett tisztviselőnek tudják majd annyi hasznomat venni itt a birtokon, hogy ne legyek a terhükre!

Amikor kiléptek, a professzor azt mondta, hogy ő majd előresiet a vacsora iránt intézkedni, Róbert pedig azalatt sétáljon egyet, hogy jobb legyen az étvágya, mert ma este a kedvenc ételét fogja kapni.

Róbert tehát lekerült a gyalogútra, és céltalanul bolyongott fel-alá régi, diákkori tréfákat mondogatva magában, mert nem akart az elmúltakra visszagondolni. A belső viharok kimerítették; most nem akart semmi mást, mint vidám lenni és pihenni.

Amint ment, mendegélt hetedhét országon keresztül, a dűlőúton, vele szemben az öreg Schmidtné alakja tűnt fel.

- Jó estét kívánok, édes jó tántikám! - mondta Róbert, a karjait kitárva feléje. - Hol jár itt, ahol a madár sem jár, kivéve a magamhoz hasonló jómadarakat?

Az öregasszony boldogan, vidáman nevetett és átölelte a fiatalembert.

- Óh, mennyire örülök, hogy már ismét vidám és tréfás, mint volt azelőtt!... Jól érzi már magát?... Higgye el, kérem, hogy nem érdemes... nem érdemes... no de hagyjuk ezt!... Én bizony csak bolyongok, amerre öreg lábaim visznek, mert mit is csinálnék otthon egyedül?... Matild átment Hárshegyi grófékhoz, hogy az eljegyzési ünnepélyre megrendelje a vadhúst!...

- Az eljegyzésre? - kérdezte Róbert csodálkozva, de nyomban aztán megint az az érzése volt, hogy hazudik és színészkedik, mert tisztán állt előtte, hogy a két újság közül, amelyeket most hallott, nem az eljegyzés érdekelte jobban.

- Ön még nem is tud felőle? - kérdezte az öregasszony. - Bizonyára az alatt határozták el, amíg ön beteg volt, és talán meg akarták önt lepni!... Rényi úr a jövő héten el jegyzi magának Viola kisasszonyt, és az őszön már el is viszi őt közülünk magával!

- Ah, ma nagy, fontos nap virradt rám! - gondolta Róbert diadalmas, tiszta örömmel -, ma a gonosz szellemek egyenkint elhagynak, mint a megszállottat elhagyta a sátán, amikor az Üdvözítő rátette szent kezét a beteg fejére. - Isten áldja meg őket, és legyenek boldogok! - mondta hangosan, és érezte, hogy ennél tisztább imádság még gyermekkorában sem hagyta el az ajkát.

- És az én kedves, fiatal barátom, hol jár erre, és miben töri megint ezt a drága, okos fejét? - kérdezte Schmidtné szerető hízelgéssel.

- Ezt a drága, okos fejet ugye - mondta Róbert nevetve -, amelyet az ön kedves, fiatal barátja három héttel ezelőtt is oly sikeresen tört, hogy majdnem összetörte a patak parti sziklákon... Nos, Stefanidesz professzorral ittunk itt a csermelyizéi kocsmában, most sétálok egyet, és aztán visszamegyek hozzá vacsorára!

- Stefanidesz professzorhoz?! - kérdezte Schmidtné és azzal az istenfélő, gyászos rémülettel tekintett a fiatalemberre, amelyik csak a babonás, gyermekes öregasszonyok szeméből szokott elősugározni. - Ismerik egymást személyesen?

- Sőt, a lehető legjobb barátságban vagyunk!... Gyakran töltöttük már együtt az estéket és az éjszakákat.

- Nem jól teszi, kedves fiatal barátom, nem jól teszi!... Gonosz annak a teste, a lelke és bajba dönti azt, akit a sorsa vele összehoz!

- Bizonyára maga is hallott a csontvázról, ugye kedves Schmidt mama? - nevetett Róbert.

- A fene, aki megette a gazemberit... nem csontváz kell annak, hanem jó friss, véres asszony-hús!

- Minő szerencse, kedves mamám, hogy én nem vagyok asszony, és így nem kell félnem, hogy a vacsora helyett tévedésből engem fog megenni!... Egyébként kitől hallotta mindazt, amit felőle tud?

Schmidtné elpirult, megköszörülte a torkát, azután gyors ütemben legyintgetni kezdett a kezével. A felelősséget hessegette el magától, amit oktalan fecsegésével felpiszkált.

- Nem hallottam biz én semmit senkitől, de hiszen elég annak jobban a szemébe nézni...

- Áh! - kiáltotta Róbert gonoszul -, tehát a kedves mama...

Schmidtné mélységesen elpirult és óvólag felemelte a kezét.

- Isten bocsá'...! Nem ilyen vénasszony kell annak!

Róbert feléje nyújtotta a jobbját búcsúzóra, amit az öregasszony hosszasan ott tartott a magáéban. Róbert sem mozdult; mindketten tudták, hogy még valamit el kell intézniök.

Róbert lehajtotta a fejét és halkan azt kérdezte:

- Mikor ment el hazulról?

- Még délután - mondta az öregasszony, szintén halkan. - Már útban kell lennie visszafelé, amint megbeszéltük... hiszen éppen őeléje megyek!

- Akkor Isten vele, kedves Schmidt mama, én elmegyek!... Nem akarok vele találkozni többé... soha!

Az öregasszony még bólongatott, még mondott valamit, de a fiatalember már nem hallotta.

Elsietett.

A füle zúgott és szíve veszettül hánykolódott.

- A rongy!... A szemét!... Mily bámulatos gazsággal tudta kigondolni, hogy újra találkozhasson azzal a zsíros, kövér tökfilkóval!

Sietve megindult a professzor klastroma felé, hogy ne kelljen egyedül lennie önmagával. De amikor az út kanyarulatához ért, futva, mint a mániákus, nekivágott a rétnek és pocsolyákon, gödrökön keresztül lihegve rohant az országút töltéséig, és ott lelapult a bokrok közé.

A véletlen úgy akarta, hogy akkor már jöttek is azok, akiket várt.

A leány szaporán beszélt, könnyeden nevetgélt és néha táncos léptekkel előreugrott. A nehézkes, mafla sváb ilyenkor szomjasan nézett utána, de nem gyorsította meg a lépéseit.

Pontosan ott álltak meg előtte.

Ott a leány kezet nyújtott Lorschnernek és azt mondta:

- Köszönöm, hogy idáig elkísért, de most már menjen vissza, mert valószínűleg eljönnek elém, és nem szeretném, ha hírbe hoznának bennünket!

Még várt nehány pillanatig, de amikor az erdész csak nehézkesen hajlongott, megvetően végigmérte:

- Tökfilkó!

A leány sietve megindult, és nem tekintett vissza.

Róbert pár pillanatig mozdulatlan maradt, azután a bokrok között bujkálva futva megindult az országúttal párhuzamosan a leány után. Közben elővette reszkető kezével a zsebkését és halk rebegéssel könyörögni kezdett:

- Isten, Isten, csak még most segíts meg és állj elém!

És az Isten odaállt eléje.

Megbotlott az egyik fa kiálló gyökerében, térdre esett, és a kés kihullott a kezéből.

Tíz perc múlva benyitotta a templáriusok apátságának ajtaját.

- Jó estét, kedves professzorom!... Elkéstem talán?

*

Hazafelé odasompolygott a piros tetejű ház ablakához, és megcsókolta az üveget, amely mögött a leány aludt.

- Aludj csak, te szőke ringyó, aludjál csak, én szép kedvesem! Holnap elviszlek magammal, megszöktetlek a saját izzó, mérges véred elől, és azután nem leszel másé, csak az enyém!

Fütyörészve, boldogan sietett át az éjjeli harmattól nedves lankáson; terve az utolsó pontig ki volt dolgozva. Odahaza hanyagul ledobálta magáról a ruháit, hogy minél előbb egyedül lehessen az álmaival, és akkor a kabátja belső zsebéből kicsúszott a tárcája, és odaesett eléje a padlóra. Gyászos, hideg, reménytelen csattanással zuhant a hófehér deszkapadlóra, mint a földhöz vágott varangy, és kiadta a lelkét. Kopott, rongyos papírdarabok, rothadt éjszakai emlékek csúsztak ki belőle, és közöttük ott gunnyasztott az utolsó bankjegy, amely a magával hozott nagyobb mennyiségű pénzből megmaradt. Könnyelmű nyegleséggel nézte a gyászos bukást, már nevetett is volna felette, de hirtelen felemelte a kezét és eltakarta vele az arcát.

- Vége mindennek!

Végigdobta magát az ágyán, és belemerült az első szegénység álmokkal átszőtt, gyönyörteljes, fájdalmas delíriumába, amihez csak kettő van fogható: a szerelmes remete álma, aki Veronika szent stigmától lobogó kendőjében hullatja vágytól izzó könnyeit és a rab látomása, aki minden éjjel kisurranik a börtönéből és felkeresi elhagyott feleségét. Amint a szemét lehunyta, nyugodalmas derű szállt reá, mert nyomban tudta, hogy csak ostoba véletlen az egész, amiből gyermekjáték a szabadulás, de ahogy a képzelete erre is, amarra is kinyújtotta reménytől izzó csápjait, és ahogy azok itt is és amott is beleütköztek a hideg valóságba, a homloka elhidegedett, és az ujjai remegve doboltak az ágy hűvös deszkáján.

Odakinn felharsant a zivataros ég távoli zengése, de ő azt hitte: a láz dobol a fülében, hanem akkor a szomszédos szobák valamelyikében a kis eszelős felsírt álmában, úgy, mint akkor, amikor a levelet átadta és a félelmes hang olyan volt, mintha az elkárhozott lelkek csalogatnák magukhoz az új társat.

- Megyek már!... megyek már!...

Lehunyta ismét a szemét, mert még reménykedett, hogy csak álom az egész, de amikor szédülni kezdett, riadtan felugrott, odatámolygott a szoba közepére, ott letérdelt és hangosan, újra azt mondta:

- Elvégeztetett!

De az arca most halálsápadt volt, mert tudta, hogy most valóban elvégeztetett.

5.

A professzor, amikor egyedül maradt, eloltotta a háromkarú tartóban lobogó gyertyákat, kitárta az ablakokat, és utánanézett a távozónak.

A csillagfényes éjszakán tisztán kivehette, hogy odasurrant a piros tetejű ház ablakához, és akkor az arcán megint átrebbent a hideg, fölényes mosolygás árnya.

Megvárta, amíg a fiatalember továbbmegy, akkor újra meggyújtotta a gyertyákat, a zsebóráját kitette maga elé az asztalra, azután elővette a sakktáblát és a bábukat nyugodtan, megfontoltan felállította.

Néhányszor fel-alá járt a szobában, valami szabatos, szigorúan körülzárt mondaton törte a fejét, és amikor azzal végzett, odaült a tábla mellé, és lejátszotta ezredszer is a mesterjátszmát, amelyet a nagy Morphy játszott Anderzennel ezernyolcszáz-ötvennyolcban Párizsban, és amelyet már kívülről tudott. Vértelen, sovány ajkával kiélvezte minden húzás minden gyönyörűségét, de még nem juthatott el odáig, hogy a sötét bábok nevében feladhatta volna a játszmát, amikor a hirtelen feltámadott szél becsapta a színes üvegablakot.

Riadtan felállt és kitekintett.

Az előbb még csillagos ég akkor már koromsötét volt; a fekete felhőkárpitot csak itt-ott szakította meg egy-egy távoli villám fellobbanó fénye.

Aggódva tekintett az órájára: pontosan fél kettő volt éjfél után.

Akkor újra kitekintett, és látta, hogy a szélben hajladozó fák között surranva nőalak közeledik a ház felé.

Mosolygott, a világot ismét kioltotta, és feltárta a ház ajtaját.

Amikor az éjszakai látogató megérkezett és besurrant a jól ismert kapubolt alá, gondosan bezárta mögötte az ajtót, odaölelte magához és bevitte a sötét szobába. A látogató ott fáradtan leroskadt a kerevetre, ő pedig odatérdelt eléje, a fejét odavonta magához, és hosszan, boldog sietéssel suttogott a fülébe. A nő nem felelt, csak hűvös, bársonyos kezével megsimogatta az előtte térdelő férfi fonnyadt, szürke arcát.

- Tudod, hogy elszakadtam mindentől és mindenkitől - mondta az akkor, és megcsókolta a nő kezét -, csak azért, hogy eljöhessek utánad, hogy itt lehessek a közeledben, amikor te talán csak puszta szeszélyből, vagy mert féltél a botránytól, amibe engem az ellenségeim kevertek, vagy mert itt többet és jobbat reméltél - ki látna bele a te lelkedbe? - elhagytál engem és elhagytad a gyermekedet... Tudod, hogy tönkrementem, hogy nem maradt semmim, tudod, hogy a szegénység egyre szorosabban fonódik körém, hogy szinte érzem már a fojtogatását, mert az utolsó pénzem volt az, amelyen ezt a bagolyvárat megvettem, hogy port hintsek az emberek szemébe - és azért mégis arra kérlek, mint legutóbb is, hogy várj az őszig, amikor a leány már nem lesz az apja mellett... Az út kész, tőled függ minden... ha pedig közben a sors is úgy akarná, elkerülhetnénk a szörnyű kockázatot, az örökös rettegést!... Mindenre kérlek: várj!

De a nő nyugodtan, hidegen, tagadóan ingatta szőke fejét.

- Nem várok!... Ma éjjel megcsókolta a hideg ablaküveget, ami elválaszt tőle, most beteg és őrült a szerelemtől, később talán, amilyen hitvány és ingatag, másként lesz minden... most kell cselekedni!

- Ne, ne még! - esengett a szerelmes öregember -, ne még!... Hiszen ha megtörténik is, a pénz még mindig nem lesz a kezedben!

- Az nem - mondta nyugodtan a nő -, hanem kezemben lesz az, aki a pénzzel rendelkezik!... A többi aztán jó szerencse dolga!

- De ne felejtsd el, hogy a szerencsének nem istene, hanem istenasszonya van, akivel szemben a te hatalmad megszűnik!

- Akkor tehát majd őt, a férfit küldöm magam helyett, hogy udvaroljon neki!... Ahhoz pedig ért, kitűnően ért, mert a vére sűrű és izzó, mint a sátáné!

- Ne szólj!... ne szólj!... - rimánkodott a férfi térden csúszva -, nem szenvedtem-e már eleget miattad?

- Ha majd a számadásaink tiszták lesznek, elmúlik minden, mint az álom!

- De kibírom-e odáig ezt a földöntúli gyötrelmet?

A nő vállat vont és hidegen azt mondta:

- Megvénültél, erőtlen, akarattalan csecsemő lett belőled!... Emlékszel-e még, amikor a hajamnál fogva rángattál a földön és lábaddal tiportál a mellemre!?... Pedig akkor még csak csitri voltam!... Meg kell lennie!... Gondolj arra, hogy azután már csak a tied leszek, senki másé!

Az orvos vijjogva, nyöszörögve csókolta a nő kezét, majd átszorította a derekát és vonni kezdte maga felé, de az gyengéden eltolta, felállt és megindult az ajtó felé.

- Sietnem kell, mielőtt a zápor lerobbanik!

Kilépett.

- A jó csillagod segítsen meg, édes, drága mindenségem! - mondta az orvos, és kitárta utána a karjait.

Akkor már az egész égbolt lángban állott, a zengés hangja egyre közelebb vonult, és nem szűnt meg egyetlen pillanatra sem.

A nő sietve megindult, de egy pillanatra megállt, és gonoszul mosolyogva visszanézett.

A zápor hatalmas cseppekben megindult; a nő futni kezdett árkon-bokron keresztül. Nem nézte, nem látta a földet, tekintete a villám fel-fellobbanó fényénél a Hárshegyi grófok kastélyát kereste, ahol két rozzant, lesiklott vén gavallér álmodott örökre elmúlt rókavadászatokról és diadalmas mackócsatákról, de velük egy fedél alatt ott aludt a tömény butaságból kiformált Nimród-szobor is, akinek azonban hófehér volt a bőre és alatta az izmok megfeszültek, mint a kötél.

6.

Július huszonkettedikének, Mária Magdolna napjának délutánján, amikor a kékatillás, arany-sujtásos hajdúk már elvitték a pecsenyéstálat, édes hazánk és keserű századunk legbutább embere, Rimanóczy, felemelkedett és a torkát gondosan megköszörülve, pohárral a kezében így beszélt:

- Hölgyeim és uraim, felvirradt végre a dicső nap hajnala, amint a költő mondja, amelyen egy ifjú pár valóra válthatja mindazt a sok izzó, szerelmes reményt, amelyet...

- Eláll!... Eláll! - kiáltották a vendégfiatalok az asztal végén, Rényi pedig hirtelen áthajolt az asztalon, és odasúgta az egyik meghívottnak:

- Légy szíves és magyarázd meg ennek a marhának, hogy ez, amit most ülünk, még csak az eljegyzési ünnepély!

Megtörtént, de Rimanóczy nem találta fontosnak az észrevételt.

- Nagyon is jól tudom, fiatal barátom - mondta hangosan -, én azonban, a magam személyében immár az eljegyzés után...

- Eláll!... Eláll! - kiáltották a vendégfiatalok, de mivel mindez egészen reménytelennek látszott, a közeliek lenyomták a szónokot a székére. Az azonban nem vette zokon az esetet, hanem kuncogva nevetgélt és odafordult a bal oldali szomszédjához, egy idősebb úrhölgyhöz.

- Ó, nagyon is jól tudom ám én, hogy ostobaságot beszéltem, de készakarva tettem, mert ez tetszik a nőknek!... Ezért neveznek engem vén kutyulinak és vannak még ma is lényeges sikereim náluk!... Ha például nagyságos asszonyomnak!...

Az úrhölgy tüntetőleg elfordult tőle és a másik szomszédjával kezdett beszélni.

- Ez már a kezdődő szerelem jele!... Engem az ilyesmiben nem lehet megcsalni! - vigasztalta magát Rimanóczy és erélyesen enni kezdett az újabb fogásból.

Az asztalfőn Adelheide kisasszony ült, mert a betegnek megtiltott az orvos minden izgalmat.

Adelheide ma nem viselte az obligát fehér főkötőt, a haja lágy hullámokba volt szedve és a selymes szürkülő fürtök között ott csillogott a diadém, a letűnt idők utolsó emléke, amit még az édesanyjától örökölt. Sötétselyem ruhájában maga volt a legdisztingváltabb elegancia, nyugodt, fehér arca mintha márványból lett volna kifaragva és amíg sötét, hideg szeme gépileg követte a cselédség minden mozdulatát, senki sem sejthette volna azokat a belső izgalmakat, amelyek a lelkét fogva tartották. Magában már régen elkészítette a hangulatát erre a napra, gondosan mérlegelve, hogy az mit jelent és mit nem jelent a számára, de azért most, amikor valóban elérkezett, ő is csak éppúgy másnak talált mindent és mindenkit, elsősorban önmagát, amint ez mindnyájunkkal történni szokott fontosabb változások küszöbén. Az ismeretlen, bizonytalan jövő mindég izgalmas és mindig úgy hat, mintha lelki kezünkben a villamos induktor fogóját tartanánk. Reá nézve ez a bizonytalanság túlnyomó részben ugyan a közeli magáramaradottság szorongásaival volt azonos, mert a jövőjéről már régen gondoskodott és nem volt tőle mit tartania, sőt álmában sokszor látta már az édes szabadságot, amitől vagy harminc éve elszokott - mégis ott függött felette az eredendő kérdés, amely felett már évek óta töprengett: mi lesz, ha Berenczey véletlenül meg talál halni?... Mert hogy reánézve ez az eset is csak bizonyos javakban való gyarapodást fog jelenteni, azt egészen bizonyosan tudta, ezzel szemben azonban ott álltak előtte az új otthonalapítás nehézségei, az új társadalmi elhelyeződés kérdései.

Viola hófehér ruhában, hajában egyetlen szál fehér rózsával ült a vőlegénye mellett, és lángoló arcával, az izgalomtól kigyúlt szemével valóban tüneményesen szép volt. Barátnői ezer kérdéssel ostromolták, ő megfelelt mindenre, nevetett, amikor kellett és amikor nem kellett, de a szeme nyomban azután gondolattalanul, tétován kalandozott a virágillatos semmiben. Az ilyesmi a menyasszonynak jól szokott állni, nem kérdezte senki, hogy mit keres a tekintetével, és akkor még talán nem is tudta maga sem. Bizonyos csak annyi volt előtte, hogy a vele szemben ülő fiatalembernek még a tekintetét is el kell kerülnie, mert már azzal is vétkezne az ellen a jóságos, drága ember ellen, akinek a karjára támaszkodva fogja majd végigjárni az élet útjait. A jövőt valamely selyem finomságú, lágy, ezerszer új alakot és ezerszer új színpompát öltő gomoly alakjában látta maga előtt, amelyet nem mert megérinteni, nehogy az az érintéstől megdermedjen és ezer szilánkra pattanva halálra sebezze a szívét.

- Nos, kedves barátom, miért olyan szomorú?

Ezt Berta kérdezte a szomszédjától, Róberttől.

Berta pünkösd óta is sokat haladt az érdekesség és az eredetiség terén. Most nem a véletlen hozta közéjük, mint akkor, most ő maga rendezte úgy, hogy a nyári szünet egy részét ott tölthesse a rokonánál. Érdekelték az ottani dolgok, mert telve voltak látnivalókkal és hallanivalókkal. Amióta pedig értesült Viola tervbe vett eljegyzéséről, mindezt még fokozta a kellemes tudat, hogy érzelmi bonyodalmak közé fog befonódhatni és senki sem tudja, hogy az ilyesmiből miként fog kikerülni, és ez már magában is érdekes és izgalmas.

A fiatalembert kellemetlenül lepte meg az affektált bizalmaskodás. Érzései és gondolatai, amelyek eddig, a viharok után, renyhe mozdulatlanságban pihentek, most kezdtek ébredezni és a nyegle hang, az ostoba és gonosz játék - mert tudta, hogy a leány mire gondol -, megzavarta a rózsaszínű hajnalhasadás békéjét. Nem tudott mit felelni, de úgy érezte, hogy legokosabban cselekszik, ha megőrzi a nyugalmát.

- Nem érzem magamat szomorúnak - mondta unottan, sőt valami kellemesen zsibbasztó megelégedettség, valami titkos öröm tölt el, hogy minden oly kellemes, oly összhanggal teljes körülöttem... Nézze meg ezeket a pompás virágokat itt, az asztalon, vagy azt a rózsagirlandot, amely a lépcsőfeljárót díszíti!... A klasszikus népek valóban tudták, hogy mit csinálnak, amikor a legpompásabb virágokat is meghívták a szimpóziumjaikra!... És nézze csak, az arcok is milyen mások, mint egyébkor!... Csak az evés ne torzítaná el őket, de az a szerencse, hogy az ember maga is eszik, amíg ők és így nincs ideje és kedve rájuk figyelni. Meg vagyok győződve róla, hogy még az ősi barbárság egy csökevénye az, hogy az emberek összeülnek enni, ahelyett, hogy elrejtőznének, mint amikor... Nem, kedves Berta, nem vagyok szomorú!... Az, amit rajtam szomorúságnak lát, éppen ellenkezően: a jóllét tikkadtsága.

A leány tovább fűzte a fonalat, ő azonban akkor már nemigen figyelt rá, a falon függő családi címert vizsgálgatta és a heraldikai elemeket próbálgatta megfejteni rajta. Iparkodott azonban a szomszédjának olyan válaszokat adni, hogy a figyelmetlensége ki ne derüljön belőlük.

Úgy volt, amint mondta: boldognak és nyugodtnak érezte magát.

A posvány, amit felzavart, elpihent, a víz tükre nyugodt és tiszta ismét, mint a menyasszony szeme és benne vidáman, táncolva tükröződik a júliusi napfény. A vízesés moraja, amire oly gyakran felriadt álmából, elhalt és a félelmes titkok virágos völgye beolvadt a tündérregék látomásai közé. És tiszta és nyugodt volt már a szerelme is. Tiszta volt, mert megtanulta semmibe venni a piszkot, amely azt övezte és biztos volt, mert már tudta, hogy az viszi őt az életbe vagy a halálba, de elszakadni tőle nem fog többé soha. Matild is ott ült az asztalnál, mert az ilyen családi ünnepélyek alkalmával neki is ott volt a helye, szebb és titokteljesebb volt, mint bármikor, de azért, ha a tekintetük találkozott, nyugodtan néztek egymás szemébe,

mert mindegyikük ismerte a jövőt, és mindegyikük a halál bizonyosságával tudta, hogy mik fognak elkövetkezni rájuk. Pedig nem beszéltek egymással azóta, hogy a leány a kirándulás éjszakáján elutasította magától, de most a szemük egyetlen, nyugodt összevillanásában összegeződött és összefoglaltatott mindaz, ami azóta a lelkeik között végbement. A hazugság, mint a könnyű, nyári pára, lágyan elvonult közöttük, de azt csak az egyikük látta és az is keresztüldöfte ibolyakék szemének sugarával.

Amikor a szónoklatok árja megindult, a fiatalember a figyelmet mímelve tenyerébe rejtette az arcát és lehunyta a szemét. Nem félt már a tulajdon gondolataitól, nem félt semmitől. Nyugodalmas álmosság lepte meg, amit csak itt-ott bolygatott meg valamelyik ünnepi szónok lelkesültebb felkiáltása. - Minő szamarak ezek és mily kár a drága időért! - gondolta, de aztán az is mindegy lett neki, mert lehunyt szeme előtt megkezdődött annak a fantasztikus farsangi menetnek a felvonulása, amelyet a közeledő álom hajszol maga előtt. Amint néha, ködös ősi alkonyatokon a fal apró repedéseiből, vagy a kárpit rajzolataiból kiképződik előtted egy-egy csodálatos emberi arc, vagy valamely dús lombú tölgyfa, vagy Erlkönig homályba vesző alakja, úgy a sötétségnek is vannak titokzatos szülöttei. Először violaszínű fényben izzó kerekek vonulnak el előtted, de nem félelmes robogással, mint a gyermekmesében, hanem lágy, imbolygó gördüléssel, utánuk a tenger smaragdzöld hullámai jönnek zúgva, messzire freccsentve a hófehér habot, majd lassan, mintegy önmagából kiválva valamelyik elhalt jó barátod arca bontakozik ki előtted, halk döcögéssel nevetni kezd, és ahogy a vonásai elhúzódnak, nyomban az a nagyszakállú zsidó fűszeres lesz belőle, akitől gyermekkorodban szentjánoskenyeret loptál. És a többiek talán csak ennek a félelmes szakállnak a távozását várják, mert nyomban azután megindul az őrültek vonagló, gomolygó menete.

És van úgy is, hogy a földből fák nőnek elő és az egyiknek ágán akasztott ember himbálózik a szélben.

Róbert hosszasan elnézte ezt a különös látványt és nem űzte el magától. - Úgy rémlik, mintha ismerném azt a dzsentlment ott az ágon! - gondolta és titokban mosolygott az ötletén. Aztán a holttest ingását figyelve azt mondogatta annak ütemére: gyűlöllek... megvetlek... imádlak... szeretlek!

Hirtelen viharos nevetés tört ki az asztalnál.

Riadtan feltekintett; Rimanóczy mégis szóhoz jutott valahogy és most már kissé részegen, aljas badarságokat kezdett összehadarni. Próbálták elhallgattatni, de nem lehetett. Akkor a hölgyek összesúgtak, Adelheide kisasszony felállt és felbontotta az asztalt.

A vendégek a jegyespár üdvözlésére siettek.

Róbert az asztalon álló virágok egyikéről letépett egy szál rezedát, aztán az összevisszaságban odalépett Matild elé, és észrevétlenül átadta azt neki.

- Viszonzásul azért, amit te küldtél!... Én is szeretlek és imádkozom érted!... És az én imádságom becsesebb, mint a tied: egyszer már megőrizte az életedet!... Mikor csókolhatom meg az ajkadat?

Matild nyugodtan, határozottan felelt, mint aki szóról szóra tudja, mit fognak kérdezni tőle.

- Holnapután délután a házbeliek elmennek hazulról, akkor feltűnés nélkül találkozhatunk. Pontban öt órakor várlak az elhagyott majorban, ahol először is találkoztunk. Ha te is velük mégy, a kellő időben valami ürügy alatt, vagy észrevétlenül válj el tőlük és úgy jöjj el a találkára, hogy ne lásson meg senki. Ha nem tartasz velük, akkor is menj el valahová és aztán a kertek alatt, észrevétlenül kerülj el az elhagyott majorhoz... Pontban öt órakor várlak!

Róbert arca fakófehérre vált, ujjai reszketve doboltak a leány acélkemény derekán.

De nyomban azután elöntötte fejét a vér hullám, amit a szíve lökött ki magából. A szeme lázas fényben égett, az ajka cserepesre szikkadt, amíg halkan azt kérdezte:

- És akkor?...

- Tőled függ minden! - mondta a leány gyorsan és észrevétlenül lesietett a lépcsőn.

Róbert megsemmisülten nézett utána, és hogy össze ne roskadjon, színültig töltötte a legelső poharat, ami a keze ügyébe esett, és egy hajtásra kiitta. És amikor újra letette, akkor látta, hogy a Berta ott áll vele szemben, és megvetően néz a szemébe. Érezte, hogy valamit kellene mondania, akármit - oda akart lépni hozzá, de a leány megfordult és otthagyta.

- Ostoba tacskó!... Jövő ilyenkor kezet csókolsz neki!... De most már sietni kell!... Nagyon kell sietni!

Odament Violához, és minden jót kívánt ő is. A leány nem felelt, de érezte, hogy a keze megremeg az övében.

Azután ide-oda ütődött a vendégek között, majd lesietett az udvarra, ott nekicsapódott a ház szögletén álló vén diófának, majd észbekapott, elnevette magát, aztán leült a szőlővel befuttatott lugasban, hogy a pokolbeli forróságtól, ami kívül és belül gyötörte, megszabaduljon.

És ez a vágya túlontúl is betelt, mert hirtelen jeges hidegséget érzett egész testében.

Eszébe ötlött, hogy hátha Berta meghallotta mindazt, amit neki Matild mondott?

És akkor megkezdődött lelkében az a szörnyű viaskodás, amit az önmagával vitatkozó embernek át kell gyötrődnie és amelynek a végén ott áll szemtelen arccal a bizonytalanság, mert amíg ő el nem mozdul a helyéről, addig ezerszer is újra kell kezdeni az egészet.

- Nem lehet!... Teljes lehetetlenség, hogy meghallotta légyen, mert ha én magamon kívül voltam is, Matild mindent tud, lát és hall!... És ha meghallotta is?!... Azt kell hinnie, hogy csak két szerelmes vigyázatlanságáról van szó és elvégre csak nem fog eljönni, hogy megzavarja a találkozónkat? Ha pedig elhíreszteli a dolgot... nos, addigra már tehet, amit akar!...

Hirtelen a homlokára ütött.

- Igen, de... utána... utána már meg fog érteni mindent!

Gyötrődve, céltalanul tébolygott fel-alá, akkor azonban odafenn a nagyteremben megszólalt a cigánymuzsika és ez megernyesztette túlfeszült idegeit.

- Bah!... Egy tacskó leánynak ne tudnék túljárni az eszén én, akit az asszonyok tettek gazemberré?

*

- Te nem játszol? - kérdezte Rényi, aki Violával karon fogva sétált fel-alá a teremben. - Minden épkézláb ember kártyázik, csak te nem!... Vagy ráléptél talán a javulás tövissel szegélyezett ösvényére?

- Még nem! - mondta Róbert nevetve. - Hanem a tárcámat odafenn hagytam a szobámban és lusta vagyok felmenni érte!... - kissé be vagyok csípve, és félek, hogy legurulok a lépcsőn!

Érezte, hogy elpirul.

- Az első hazugság, amire a szegénység kényszerít! - gondolta szomorúan. - És majd jön még egyéb is!

- Hiszen ezen könnyű segíteni! - mondta Rényi nevetve, és átnyújtotta neki a tárcáját. - Játsszál nekem!

- Azt is lehet!... De mi lesz, ha az utolsó fillérig eljátszom a pénzt, ami velem oly gyakran meg szokott történni?

- Hogy mi *lesz*, azt nem tudom. De hogy mi *nem lesz*, azt már tudom. Pénzünk nem lesz, ennyi az egész! De akkor majd újra megtöltjük a bűvös erszényt.

- Helyes!... Tehát a viszontlátásra!... Uraim, kérek lapot én is!

A bankot Rimanóczy adta, aki a pénzügyek tekintetében távolról sem volt oly humoros és könnyed, mint a trágárságok terén. Ha veszített, hosszú, kínos percekig keresgélte a pénzét, egyik zsebétől a másikhoz kapkodva remegő kezével és közben gyászos dolgokat suttogva szegénységéről, mintegy hangulatot akarva szítani a maga számára: látjátok, mily elhagyott és szegény vagyok, ne akarjatok hát nyerni tőlem, sőt inkább legyetek rajta, hogy nyerjek és gyarapodjam!

Nem tudom, megállapítottad-e már magad is, hogy a kártya, mint sok egyéb, ami veled összefügg, egyszerűen az inasod és úgy viseli magát, amint parancsolni tudsz vagy nem tudsz neki. Ha félsz tőle, szemtelen és fölényes lesz, mint a komornyik újdonsült urához, ha hetykén akarod erőszakolni engedelmességét, megcsökönyösödik, mint a konyhaszolgáló, hanem a nyugodt, biztos fölénytől összegörbed. Rimanóczy reszketve kezdte minden dolgát, amely a pénz fogalmához kapcsolódott, és csak később, a gyakori ingyenbor-szörpöléstől kapott erőre, ehhez képest az első kasszája szétfolyt, de a második már itt-ott sikerrel állt volna ellent a támadásoknak, ha az egyik játékos merész és következetes manőverrel szét nem robbantotta volna. Akkor ő maga is poentőrré lett, de már oda volt minden reménye: krajcároskodott, ijedezett és ezzel tönkretett mindent. Kövér, lágy, fakó arca megizzadt, vastag, vértelen ajka lefittyent. Kezében egyre jobban reszketett a kártya, végül ledobta és siránk hangon felsóhajtott:

- Óh, ez az átkozott Kuoni pásztor, ez a vörös alsó, ez tesz tönkre mindent!

Aztán, hogy a vesztési procedúrát feltartóztassa, hosszabb előadásba kezdett. Bepillantást engedett lelke legbensőbb csarnokaiba és kijelentette, hogy ő már véglegesen beosztotta és megszabályozta hátralevő életét. - Mivel már belefáradt a munkába - mondta, de a munkát nem nevezte meg -, nem óhajt többet dolgozni, dolgozzanak mások, ő majd csak a szerzettek elfogyasztásában lesz segítségére embertársainak. És amikor ezt mondta, dévajul felnevetett, és körülhordozta pocsolyaszínű, iszákos szemét a társaságon, elvárva elmésségének meleg és vidám megbecsülését, bár az utolsó pillanatban, ahogy az arcokon felfedezte az el nem titkolható merevségeket, átdöbbent tudatán a gyanú, hogy alighanem túlontúl őszintén tárta fel gazdasági programját. Akkor valami enyhítő, valami könnyedebb elmésségen kezdte törni a fejét, de mert az semmiképpen sem sikerült neki, zavarában csak még mélyebbre mászott az őszinteségbe és elmondta, hogy a megtakarított pénze az ő számítása szerint éppen hatvanharmadik életévének betöltéséig lesz elegendő, amikor is, ha addig valami csoda nem történik, ő kénytelen lesz a földi létet a maga részéről befejezettnek nyilvánítani.

Ismét nevetni próbált, de akkor Róbert, aki szakadatlanul ivott, és aki szívből gyűlölte az öreg trágyamestert, amint magában nevezte, szólásra emelkedett és kijelentette, hogy ha ő is azok közé a szerzők, illetve termelők közé tartozna, akiknek szerzeményén a kitűnő humorista osztozni akarna, ő ezt a szándékát egy jól irányzott fartőrúgással tenné lehetetlenné, azután pedig nyíltan bevallotta óhaját, hogy bár a hatvanharmadik születésnapján köszönthetné már fel a külön rendszerű donzsuánt.

A társaság nevetni kezdett, a kártyakompánia feloszlott és amikor a cigány megint rákezdte, az egyik fiatalember táncra hívta hölgyét és ennek révén általános kavarodás keletkezett.

Róbert már ittas volt kissé; érezte, hogy most el kell érnie a célját.

Az asztalt díszítő csokrok egyikéről letépett egy szál virágot és azzal megdobta Bertát.

A leány meglepetten kereste tekintetével a támadóját, és amikor ráakadt, megint felbiggyesztette az ajkát, de már félig tréfásan. És amikor Róbert odalépett hozzá, tettetett begyeskedésével azt mondta:

- Kedves barátom, ilyen tréfákat talán *ővele* csináljon!

Róbertet máskor bosszantotta volna ez a hang, de most minden mást megelőzött az, hogy a célját elérje.

- Nem értem, milyen jogon beszél felőle ily lenézően, hiszen elvégre ő is a családhoz tartozik valahogyan, de különben is: nem lehet nekem valami fontos megbeszélnivalóm vele?

- Papperlapapp! - affektált a leány. - Nekem ugyan mesélhet ily fontos megbeszélnivalókról!... Hiszen nagyon jól hallottam, hogy mit mondott neki!

- Én?

- Természetesen!

A fiatalembernek nagyot dobbant a szíve. Megint az az érzése volt, mintha kígyó siklott volna le a melléről.

- De hajh - mondta tréfás lemondással, a fejét szomorúan bólogatva -, azt ugye már nem hallotta, amit ő felelt?

- Azt nem! Nem is vagyok rá kíváncsi! Hanem annyi bizonyos, hogy a lovag úr kosarat kapott, mert az arca olyan fehér volt, mint a fal!

- Nos, akkor miért beszél felőle olyan lenézően?... És különben is: illik a hoppon maradt lovaggal még kötekedni is?

Ebben a percben nagyon szerette a kis fitos orrút, és szívesen letérdelt volna előtte:

- Imádlak, óh butaságnak göndörfürtű kis tanyája, te!

A sápadt arcú hajnal félrevonta gyenge kezével a függönyt és betekintett.

A vendégek oszladozni kezdtek; Róbert az egyik cselédlánnyal két üveg bort vitetett fel a szobájába. Amikor aztán visszavonult ő is, átnézett az egyik üvegen, elgyönyörködött az aranysárga folyadékban és így beszélt a borhoz:

- Kedves barátom, nem felejtetted el ugye, hogy én is a pártodra keltem, amikor bántani akartak?... Most rajtad a sor: ne engedd, kérlek, hogy csak egy pillanatra is egyedül maradjak magammal!

7.

A teorikus a bölcsektől, a praktikus a bolondoktól tanul! Mért válasszam hát a nehezebbet, amikor semmi szükségem sincsen egyikükre sem? Így már érthetőbb az elvonultságom, ugye?

- Bocsásson meg, kedves bátyám, ha a saját fegyverével fordulok ön ellen!... Teoretice valóban érthető, de a gyakorlatban szinte el sem hinném, hogy az ilyesmi keresztülvihető, ha előttem nem állana az ön példája. Mert axiómák, aforizmák és gnómák szerint még senki sem élte át az életét. Vagy képzelje csak el, kérem, mily jéghidegen, mily undorítóan okosak volnának az emberek, ha minden szavuk, minden cselekedetük előtt idéznék magukban az axiómák könyvének megfelelő szakaszát, és aszerint cselekednének!... Meg vagyok győződve róla, kedves bátyám, hogy az önéhez hasonló elkülönüléseknek az indítóokai sohasem kívülről, hanem mindég belülről indulnak el, hogy tehát azokhoz semmi köze sincs sem az embereknek, sem az eseményeknek. A kívülről megindított elkülönülés lehet időleges, lehet a rezignációnak nobilis megnyilatkozása, de... de most nem tudom hirtelenében befejezni, aminthogy nem is szükséges... Annyi azonban bizonyos, hogy a végleges szecessziók, aminő volt például, amikor a Hold szecedált a Földtől, viszont végtelenül impozánsak.

- Ez a hasonlat rendkívül hízelgő rám nézve, mert meg vagyok győződve róla, hogy most, hatvanöt éves koromban nem fogok már visszatérni az emberek közé!... De miért olyan ideges és miért nézi egyre az óráját?

Róbert felkapta a fejét és idegenkedve nézett Lesenczeyre.

- Istenem, mily ostoba is vagyok! - gondolta. - De mily rettenetes ez, hogy már jönnek a félelmek és szorongások!... Szentséges egek... mi minden vár még rám azután?!

Hirtelen erőt vett magán, és könnyed hangon azt mondta:

- Ideges vagyok, mert az utóbbi időben ismét nagyon sokat ittam, az órámat pedig azért nézem, mert találkozóm van!... A kis rokonom, Viola, amint ön is tudja, tegnapelőtt tartotta az eljegyzését Rényivel, és ma, minden konvenciót egyszerűen mellőzve, jó falusi szokás szerint bejárják az ismerősöket az öregkisasszony társaságában. Ma Kemeneséknél vannak, és megígértem, hogy én is elmegyek. Az ilyen szerelmi ügyek ugyan rémesen unalmasak, de az illem így hozza magával. Különben is az én pártfogoltam, a szerencsétlen kis kretén ezóta már bizonyosan sír utánam!... Pedig mennyire irigylem ezt az isteni csendességet és ezt a drága sötétséget, amely olyan, mint az olvasztott agátkő!... Milyen jó lenne, ha rám dermedne, hogy sohase mozdulhatnék belőle többé!... És mennyire irigylem ezeket a hűvös bolthajtásokat... ezek alá nem jut be semmi gyilkos hőség, hogy pokolbeli kotyvalékká rothassza az ember vérét!... Milyen jó lenne meghalni itt, ezek között az ódon falak között.

- Kedves fiam - mondta Lesenczey, megfogva az ifjú kezét -, ön valóban nagyon ideges!... - Pár pillanatig hallgatott, és csak habozva, megfontoltan folytatta. - Az én elvonultságomhoz tartozik az is, hogy nem avatkozom bele az emberek dolgaiba, aminthogy valóban idegenkedem is az ilyesmitől. De arra már mégsem visz rá a lelkem, hogy egy nobilis, fiatal élet pusztulását szó nélkül elnézzem!... Kedves, ifjú barátom, ön tévesztett utakon jár!... Ön céltalan bolyongásai között valahol eltévesztette az utat, és visszakanyarodott a pocsolya felé, amelyet elhagyott!... Hogy önt a szerelem emészti, az kétségtelen, ebbe azonban nem szólok bele, mert az izzó vért nem lehet sem fagyos közönnyel, sem hideg szavakkal lehűteni, de egyebekben talán a hasznára lehetek!... Az alkonyati órákban szeretem az időt azzal tölteni, hogy elgyönyörködöm a pompás panorámában, amely a bagolyfészkemet körülveszi és így akarva, nem akarva tanúja voltam néhányszor, hogy ön fel-felkeresi azt a különös embert,

akiről itt a leglehetetlenebb hírek keringenek. Hogy ki ő voltaképpen, azt nem tudom, de hogy nem önként jött ide közénk, hogy az élet vetette ki magából és hogy itt homályos, tisztátalan céljai vannak, azt bizonyosra mondhatom önnek. Ráérek gondolkozni, ráérek látni... amit én mondok önnek, az kétségtelen!... Bárki is legyen azonban, kerülje el őt, kedves ifjú barátom, mert az ön hervadozó lelke teljesen el fog fonnyadni az ő közelségében... Miért keresi fel a halottakat, amikor itt lobog előtte az egész, ragyogó élet?... Vagy ha már ön is csak a csendességet szereti, jöjjön el hozzám gyakrabban, önt mindég szívesen látom!... Mikor jön el?

Róbert álmodozva nézett a beszélőre, és a lelkén valami álomszerű, ködös sejtelem sajdult át. De akkor már nem volt ereje semmihez. Hirtelen lehajolt és megcsókolta Lesenczey hófehér, hideg kezét.

- Ön jó... nagyon jó!... De az én számomra minden elkésett!

Érezte, hogy sírás fojtogatja a torkát; elsietett.

Amikor zihálva, lihegve lejutott a domboldalon, egy percre megállt és visszanézett az ócska kastélyra.

- Bocsássatok meg, vén falak és a ti tisztaságtok ölje meg a hazugságot, amivel befecskendeztelek benneteket!

Hirtelen megrestellte a gyengeségét és ez keserű, csüggesztő érzéssel töltötte el.

Lesietett a folyó völgyébe, az egyik parti fűzről letört egy lombot, ráhajította a vízre, és ahogy az tovaringott, ő is utánaeredt sietve. És amíg a mohos kövek között ide-oda csetlett-botlott, lelkét derűs nyugalom szállta meg. A földek és mezők felett reszketve lángolt a napfény, de a folyóvölgy fölé hűvös árnyék borult, és az esparzett piros és illatos volt, mint a szűzleány ajka.

A folyó egy helyen összeszűkült, a lombocska egyre sürgősebben ugrált a kék habokon. A fiatalember is megszaporázta lépéseit és közben dúdolni kezdte Boccaccióból a herceg dalát: herceg vagyok, ti ostobák, herceg vagyok, s nem Boccacció!... de aztán jobban tetszett neki a királyfogás keringője, átcsapott abba.

A fűzfagally akkor fennakadt a parti gazban és vergődve reszketett. Le akart hajolni, hogy kiszabadítsa, de hirtelen valami jutott az eszébe.

- Hátha csak rémeket látok és hátha egyetlen pillantással sem fog ösztönözni?

De mindez csak egy pillanatig tartott.

Lemondóan legyintett és hangosan azt mondta:

- Tökfilkó vagy, kedves barátom!... Nem várod te már, hogy küldjenek, mégy te már magadtól is, mert kell a pénz, mert kell az uraság, hogy elvihesd őt magaddal oda, ahol nem tudják felőle, hogy rongy és szemét, és ahol átszoríthatod a torkát, ha a szemét rávillantja másra!

Ismét megindult, és most már tudta, hogy nem fog megállni többé.

A feje zúgott, de az elméjét csodálatos világosság lepte meg. Nem tudta, mi ösztönzi rá: vitatkozni kezdett magával, hogy okvetlenül kell hogy legyen valami effektív alapja is annak az őstradíciónak, amely az emberi lelket egy másik, egy félig elfelejtett szépségekkel telt világhoz fűzi, amelynek itt a földön csak az emléke dereng át néha rajta. Miért van az, hogy a téli este teáskazánjának kék lángja mindnyájunkat egyazon édes, sejtelmes ellágyulásba ringat, és miért van az, hogy a tubarózsa illatától valamely mennyeien, gyönyörűségesen fájdalmas zokogás indul útra a lélek legbelső sikátoraiból? Miért van, hogy amikor a legkedvesebbed elhal, vagy elmegy tőled és te sírva hívogatod vissza, valami titokzatos hang, bármily félve

bujkálsz is előle, egyre azt ismétli, a lelked nyugalmának, ha az eltávozott visszatérne?... És miért fél mindenki a halottaktól?... ...És miért fél mindenki a halottaktól?...

Amikor idáig jutott, hirtelen az az érzése támadt, hogy az ő arca is hideg, renyhe, petyhüdt és vastag tapintatú, mint a hulláké.

Megérintette és ide-oda gyűrte az ujjai között.

- Igen. Valóban olyan. És én valóban félek is magamtól. De majd mindjárt vége lesz mindennek, mert meglátom őt, és az ő szeme oly szelíd és tiszta, mint az égbolt!

Elkanyarodott a folyótól és a kertek alatt bujkálva folytatta az útját. Megnézte az óráját: két perce volt még. Akkor már nem törődött semmivel - érezte, hogy nem látja senki, hogy nem tud róla senki.

Ahogy a verőfényről besurrant az elhagyott major sötét tornácára, az első pillanatban nem látott semmit, csak violaszínű karikák táncoltak a szeme előtt.

De akkor a leány halkan azt mondta:

- Itt vagyok!

Vakon, ösztönösen odament hozzá, letérdelt előtte és megcsókolta a kezét.

Az lehajolt hozzá, átölelte a nyakát és halkan azt mondta:

- Kelj fel és légy erős!... Sietni kell, most egyedül van teljesen!... Ha visszajöttél, a tied vagyok egészen!... De ha útközben elhagyna az erőd, ne jöjj vissza többé!

A fiatalember felállt, pár pillanatig merőn nézett a leány szemébe, aztán nyugodtan, szilárdan azt mondta:

- Megyek!

Kilépett.

Sietve ment, nem nézett körül, szemét az izzófehér porondra szegezte és suttogva mondogatta:

- Matild, édes Matild, mindjárt jövök!

A lépcső alján szívdobogva megállt. Körül akart tekinteni, de a szeme előtt szürke fátyolrongyok úsztak. Feszülten figyelt - a pitvar felől odahallatszott hozzá a cselédek viháncolása és a zagyva zenebonából kihallotta annak a frájnak a hangját is, aki a beteg őrizetére volt rendelve.

Megfogta a csapóajtó kilincsét és halkan belépett.

*

Az elhagyott majornak az a szobája, amelyikben a majoros lakott, épen és sértetlenül állt, amióta lakói elhagyták, mert a majoros valami ragályos betegségben halt el és eleinte senkinek sem volt kedve a megfertőzött holmival szomszédságba jutni, később meg ez az épület is pör alá került és akkor meg már nem törődött vele senki.

Amikor a fiatalember elsietett, Matild kilépett, és körültekintett. Sehol senki - az izzó délutánon még a levél sem mozdult.

Akkor visszahúzódott, bement a szobába, félig magára húzta az ajtót és hogy az időt töltse, keresgélni kezdett az ócska lim-lom között.

Minden úgy volt, amint elhagyták, a polcon ott álltak még a könyvek, vastag porréteggel belepve. Találomra kivett közülük egyet. Olvasni kezdte, pár pillanatra elfelejtett mindent, de hirtelen ledobta, mert úgy hallotta, mintha a füle mellett rettentő orkán süvöltene el, a keze remegni kezdett, és a haja csapzott lett a jéghideg verítéktől, ami a tövéből kiserkedt.

Összeszorította az ajkát, kezét rányomta a szívére, azután odalépett a kancsal, ólmos tükörhöz és megigazította a haját.

És akkor odakinn a pitvarban már hallotta is a visszatérő lépéseit.

Odalépett az ajtóhoz és feltárta.

Róbert mozdulatlanul állt ott, a karjait magasra emelve.

Vérbeborult szeme, mint a holtrészegé, tétován, fürkészve meredt elő fakósárga arcából, hullámos, dús hajából kövér cseppek eredtek és sürgősen bebújtak a fülébe és a szája szögletébe. Hörögve, akadozva mondta, most harmadszor:

- Elvégeztetett!

Odalépett a leányhoz, karjait szilaj erővel rákapcsolta a derekára és konokul, egyformán, mint az őrült, egyre ismételte:

- Az enyém vagy örökre... az enyém vagy örökre!

Amikor a karjai ernyedten aláhanyatlottak, a leány megfogta a kezét és gyengéden vonni kezdte a kerevet felé.

- A tied vagyok mindörökre!

És szőke feje engedelmesen, alázatosan hanyatlott a párnára.

8.

A professzor ezen a délutánon, mint máskor is, ha rekkenő volt a hőség, nyugodalmasan, mélységesen aludt a templáriusok apátságának kolostori hűvösében. Tépett hangszer volt lelke, amelynek mélyéből néha vad zűr csattant elő, de minden egyébkor reménytelen csendesség borongott felette.

Pontosan öt óra volt, amikor felébredt.

Fáradtan felemelkedett, állát a tenyerére támasztotta és elkezdte az álmait gondosan különválasztani a valóságtól. És amikor már tisztán állt előtte minden, kék zománccal befuttatott zsebóráját a számlapjára fektette, hogy ne láthassa az idő múlását, aztán visszahanyatlott a fekhelyére és nyitott szemmel álmodott tovább.

Hat órakor, amint szokta, hideg teát ivott kétszersülttel, azután besétált a faluba megkérdezni, hogy nincs-e levele?

De hét órakor már otthon volt ismét, odaült az íróasztalához és levélírásba kezdett. A nyolcórai harangszó elringott hozzá a csermelyhidasi templom tornyából, de nem gondolt vele, talán azt vélte, hogy a régi altatódal tért vissza hozzá, amelyet valaha a dajkája dalolt bölcsője felett.

Kilenc óra is elmúlt már, amikor a levelekkel végzett. Akkor lepecsételte és odaállította őket az íróasztalára, a karos gyertyatartóhoz támasztva.

Azután megvacsorázott és mivel a hideg sültre megszomjazott, felnyitott egy palack somlait és azt is odaállította az asztalára.

Pár percig fel-alá járt a teremben, elnézegette a falon függő megsárgult arcképeket, majd feltárta a színes ablakszárnyakat, hogy az illatos éjszakai levegő beszállhasson hozzá.

Erre az éjszakára külön csemegét tartogatott a maga számára: azt a mesterjátszmát, amelyben a nagy Morphy az idősebb Paulsent tiporta le az ezernyolcszázötvenhetediki versenyen.

A versenyt nagy deliciával nyitotta meg Paulsen nevében, de még több édes meggyőződéssel folytatta, mint a nagy Morphy megbízottja.

Már elérkezett az izgalmas fordulathoz, amikor Morphy kénytelen a vezérét áldozatul adni, de akkor odakinn a néma éjszakában megsuhant a nedves fű és megroppant a kavics.

Valaki jött sietve, halkan.

Akkor kisietett, az ajtót halkan felnyitotta, majd visszatért a terembe, a gyertyákat eloltotta és az ablaktáblákat félig behajtotta, hogy a telihold fénye csak mint sírbolti derengés férkőzhetett be a réseken keresztül.

Az éjszakai látogató akkor már ott állt a küszöbön.

Aranyszőke haja ziláltan omlott a vállára, az arca fehér volt, mint a hó.

- Vége mindennek - mondta halkan -, meglátták, amikor lejött tőle!... Isten veled, én még az éjjel elmegyek örökre!

Még maradt pár pillanatig, égszínkék szemével körültekintett gondosan, mintha búcsúzna a régi kedves dolgoktól is, aztán elsietett.

Az orvos utána akart sietni, de a lábai remegve késlekedtek. Visszarogyott a lágy karosszékbe és a bábukat lesodorta a tábláról.

- Nincs tovább!

Feltárta az íróasztal fiókjait és amikor megtalálta a tömzsi üvegcsét, amit keresett, a tartalmát belöttyentette a borospohárba.

- Nincs tovább... a jóságos Isten védelmezze meg az én árva kis fattyúmat... ámen!

Feje lehanyatlott a mellére, torkából sípoló hörgés tört elő és az ajkát elöntötte a véres hab.

Mélységes csend lett; a telihold felhők mögé vonult.

Az éjjeli látogató akkor újra megjelent a küszöbön, tapogatózva odament az íróasztalhoz, a leveleket magához vette, majd ismét elsietett, az ajtót gondosan behúzva maga után.

- Óh ha én volnék az egyetlen asszony a világon és a többi mind, mind csak férfi volna! Én volnék az Isten és ők volnának az én engedelmes bogárkáim!

9.

Ismered-e az erdő őszi siralmát?

Ismered-e a félelmes, síró zengést, amit a szél vert fel a pusztuló fák világában, mintha valamely gigászi hangszer húrjai közé tévedt volna csatangolása közben?... Kezdetben úgy van, mintha a távolban elhagyott, árva kisgyerek zokogna, de ez a hang nemsokára átolvad a bölömbika kolompoló búgásába, ez megint a hideglelős lázas nyöszörgésébe, végül pedig a gyászhajó füttyét hallod indulóra, amelyik a nyár megdermedt holttestét viszi el magával.

Róbert ott állt az ablaknál és az esővízből születő apró patakokat nézte, amint az üvegen szeszélyesen, szögletesen egymásba omlanak, aztán alásietnek.

Azóta másodszor fordult már az ősz, de ma is oly idegen volt előtte minden, akár a tolvaj előtt, aki vakmerően besurrant az idegen házba.

Csak azt a szögletet ismerte jól a szobájában, ahol a kerevet állt, mert ott órák hosszáig el tudott heverni és nézte merőn a fal kopott festését, amelyen hattyúpár úszkált, soha el nem érve a partot és az álomszerűvé kopott rekettyét. Mert most már az övé volt a sötétség és a csend, amit keresett, de a betelt vágy beszállásolta magát a lelkébe és ott elnyújtózott, elterpeszkedett, mert nem volt szándékában többé elmozdulni a helyéről.

A kastély másik szárnyában, az üveges teraszon, amit most drága, nehéz szőnyegek védenek a hideg ellen, ott már vidámabb és hangosabb az élet. A virágos, dús teremben, amelyen valaha csak a beteg hörgő sóhajtása rebbent keresztül, most az új asszony fogadja a vendégeit, a vére parancsára állítva össze a meghívandók névsorát. A régi, öreg lakótársnő most is ott van mellette - ki tudja, mit tud, ki tudja, mit nem?... de amit tud, azt meg tudja őrizni és hűséges, mint az eb. És az új asszony korlátlan úr a maga birodalmában, mert férje messzire elkerüli a helyet, ahonnét valaha az új találkozóra sietett.

Néha napokig sem látják egymást, de azért tudnak mindent egymás felől. Hanem ha néha a sötét, nyirkos hajnalon ziháló suttogást hallanak, vagy jeges, dermedt kéz simítását érzik az arcukon, olyankor riadtan összebújnak, olyankor csak egymásnak kellenek. Akkor felébred karjaik között a régi, lángoló szerelem, tépik és szaggatják egymást, titkos dolgokat kérdezgetnek egymástól suttogva és amikor a láng már a torkukig felcsap, aranysárga borral oltogatják azt, hogy visszaszédüljenek az elveszett tündérvilágba, ahol még nem egy kósza, visszajáró lélek hajtotta őket egymás karjaiba. De összeforrnak, lázasan, remegve őrzik egymást, amíg a mámor és a szerelem újra elszáll, mert ha a titok kipattanik szívükből ahová elrejtették, örökre el kell szakadniok egymástól és mindentől, ami lágyan, selymesen övezi őket.

Élő kísértetek ők, egymás árnyékai, akik szakadatlanul ott vannak egymás nyomában.

Csak a régiekről, csak azokról nem beszélnek soha, akik valaha osztályosaik voltak az eltűnt, tiszta tündérvilágban. Félnek az emléküktől, mert érzik, hogy annak nyomában életre kelne az egész kísértettábor és körülfogná őket, hogy ne menekülhessenek önmaguk elől sem.

Pedig nincs menekvésük így sem; valami odaköti őket az elátkozott kastélyhoz. Tervezték már nemegyszer, hogy elmennek, elszállnak új helyekre, vidám népek közé, felejteni, de az utolsó percben mindig visszarántotta őket sárga kezével a kétség. Tudniok, látniok, hallaniok kell minden percben mindent, mert hátha a szörnyű csendességben a bútorok ropogva, pattogva összesúgnának, a falak bólogatva összehajlanának és mire ők visszatérnének, már idegenek ólálkodnának itt is, amott is, várva rájuk és vigyorogva nyújtogatnák feléjük a karjaikat?... Vagy hátha amikor visszatértükben szétlebbentenék a függönyöket, a terem köze-

pén ott ülne újra a régi gazda és üveges, véres szemét reájuk emelve, hörögve bólogatna feléjük?... Vagy hátha az egyik éjszakán felpattannának a templáriusok apátságának zárai, az ajtó nyikorogva feltárulna és a holdvilágos csendességben átsétálna hozzájuk az isteni és emberi titkok tudora, felmászva a házuk tetejére, kiülne a kémény ormára és amikor őket megpillantaná, múmiaszürke arcát simogatva már messziről rikácsolná feléjük, hogy a fehér királyné ismét legyőzte a fekete királyt.

Viola ott él tőlük pár kőhajításnyira, de nem látják egymást soha. A leány már tudja, hogy ki az ő számára az, akit szeretett, mert amikor az apja végrendeletét felbontották, mellette levelet találtak, az elmondott neki mindent. És akkor a régi érzésből és a reménytelen, hideg valóságtól valami pokolbeli kotyvalék vegyült és duzzadva, pöfögve, tengerré dagadozva odafeküdt közéje és szerelmese közé. Akkor a férje is megértett mindent és jóságos karjaival szorosan magához ölelte szerelmes kis védencét, nehogy az álmában is betévedhessen a szennyes csatakba.

Egy van csak a régiek közül, aki nem szakadt el tőlük örökre: a beteglelkű kisfiú, aki ott él Violánál, de őrizetlen percekben átszökik hozzájuk. Olyankor átszorítja régi patrónusának nyakát, titokzatos, zagyva meséket suttog a fülébe, néha sikoltozva, búgva felsír és riadtan, fürkészve néz a szemébe. És ez a néma tekintet akkor megéled és beszélni kezd: előttem hiába hallgatsz, tőlem hiába fordítod el a tekinteted, én tudok mindent!... Az őrültek, a tébolyodottak belelátnak az emberi lélekbe, megérzik az emberi kéz titkos remegését és megismerik a poklokból illant ködöt, amely az emberi szemet eltakarja.

Az ilyen napok éjszakáján Róbert titkos misét rendez a lelkében és felkészül, hogy elmegy a Szerelmesek Templomába és a zuhatag hideg ölébe mossa a lelkét újra hófehérre, de a lába remegni kezd és a keze visszahanyatlik a kilincsről. Nincs már akarata, csak gondolatban ölelkezik a halállal.

- A halál a legbölcsebb öregember - mondja ilyenkor -, aki megért mindent és bocsánatot hint maga köré, aki nyájas és szelíd, csak őt is meg kell érteni!

De nem meri megközelíteni a nyájas aggastyánt, mert amikor a vágyai már szeretettel fonódnának köréje, arra kell gondolnia, hogy így elszakadna a halavány arctól és nem érezné többé a szőke haj illatát. És nem látná és nem tudná, hogy az ibolyakék szempár másnak az egére is feszít szivárványt és a szőke haj más előtt is szétterül a próféta szőnyegévé.

Ettől a sajgó, áloműző, vérzaklató gyötrelemtől nincs ereje elszakadni.

Imádságos remegéssel roskad az ágyára és lázas szemmel nézi végig régi vendégeinek elvonulását. Ismeri valamennyit, mert minden éjszaka találkozik velük, mielőtt az álom ráborulna a szemére és a megbánás hő alázatával szereti őket.

Csak a legutolsótól fél, attól nagyon fél.

Mert ez a legutolsó ő maga... tisztán, hófehéren és a kalapja mellett ott hervadozik az utolsó, hervatag virágszál, az örökre elszállt ifjúság.

*

Ismered-e az erdő őszi siralmát?

Ismered-e a félelmes, síró zengést, amit a szél ver fel a pusztuló fák világában, mintha valamely gigászi hangszer húrjai közé tévedt volna a csatangolása közben?... Kezdetben úgy van, mintha a távolban elhagyott, árva kisgyerek zokogna, de ez a hang nemsokára átolvad a bölömbika kolompoló búgásába, ez megint a hideglelős lázas nyöszörgésébe, végül pedig a gyászhajó füttyét hallod indulóra, amelyik a nyár megdermedt holttestét viszi el magával.

Az októberi este leszállt, a hegyek sötét boltozatáról hideg szél szállt alá.

Az ólmos eső már délután óta egyre szakadt és teljesen elsöpörte Adelheide kisasszony csodálatos csatornarendszerének utolsó nyomait is.

TAMÁS

Egy vergődő élet története

Jelige:
Az élet legértékesebb tartalma az örökös kétség

A hársvölgyi Marionettek

Azok, akik még emlékeznek rá, mert a lelküket a rózsapiros öröm vagy a halványsárga szomorúság hozzáfűzi még ma is, azt mondják, hogy az volt akkoriban a legszebb ősz. Arról az őszről talán megfeledkeztek a rontó hatalmak: a pompás haldoklót nyugodalmas verőfény kísérte el jeges, téli sírjáig.

Az volt a legszebb ősz; a bágyadtan lobogó nap annak a szívén is felszakította a régi sebet, aki már nem is tudott a sebről. Szerte, a vastag, zöld szőnyegben nyaralók fehérlettek, de a zöld már nem volt annyiféle, mint a nyárban; egyetlen fakóságba folyt össze az ezer árnyalat. A kis, nyári házak már üresen álltak, lakóik már bementek a városba telelni, és a fehér falak, amint a nyári pongyolájuk egyre jobban lefoszlott róluk, megbújtak a lobogó alkonyatban, mint a fürdő lányka.

Alantabb, a patak két partján elszórva, a falu házacskái tűnődtek, utánuk az uraság kastélya következett, odafenn a dombtetőn pedig állt a kegyúri templom. A templomnak tizenkét ablaka volt, mindegyik ablakon egy-egy színes üvegből kirakott apostol nézett be a belső csendességbe.

A domb körül meghúzódó, kis faluban laktak a hársvölgyi emberkék, a nyugodalmas, sajátságos kis emberkék, az eleven marionettek, akiket nem a maguk akarata, hanem az őseik hagyománya rángatott ide-oda, és akik a fontosabb dolgaikat másként végezték, mint egyéb falubeliek. Emberkék voltak, mert egyik kisebb volt, mint a másik, pedig otthon, egymás között fontos naggyá válások és mély, emlékezetbarázdát szántó összetörpülések történtek közöttük. Olyanok voltak a hársvölgyi eleven kis marionettek, mint az unalmas gyermekmese figurái, akik esténkint összeverődnek, és ünnepi arccal bólogatnak egymás felé: - Mily szépen szól ma az esti harang, és milyen kellemes az idő! - és aztán különös súlyt és fontosságot tulajdonítanak a másik, de főként a maguk véleményének. A falujuk völgykatlanban feküdt, aminek csak egy keskeny kijárata volt, ezért a tavaszi viharok elkerülték, de ha a szél néha dühödt kedvében lerohant a hegyekből, a házikók nyomban hajadonfőtt maradtak. Ilyenkor az emberkék ismét összecsődültek, és biztatótag mondogatták egymásnak: - Tegyünk új tetőt a házunkra! - Marionett voltuk sajgó valósága akkor tűnt volna csak ki igazán, ha kilépve határukból, bele akarták volna vetni magukat az emberóceánba. De a nyájas völgykatlan és a kristálytiszta folyócska oly híven visszarángatta őket, hogy sohasem jutottak a határaikon kívül. Ennek az otthon való fontosságnak és egyebütt való jelentéktelenségnek végzete minden falucskát, apró várost befed, de az emberek összeszoktak vele, hazatértük után a régi fák leveleivel, télen pedig a csendes utcák tiszta havával tapasztják be sebeiket, amiket ott kint kaptak. De a hársvölgyieknek ilyesmire nem volt szükségük, ők csak a fontos voltukról vettek tudomást, az összelapulást ösztönösen elkerülték, azzal, hogy nem mozdultak ki a falujukból. Aki odakerült közéjük, azt ott is temették el a Hárs-patak virágos lejtőin, aki pedig elszakadt tőlük, az nem tért vissza közéjük többé soha. Egyetlenegy emberről, egy kósza lélekről tudok csak, aki elment Hársvölgyről, és ismét visszatért oda.

És ez ennek a kósza, vergődő léleknek a története.

A kegyúri templom sekrestyése a falu szélén lakott, a maga házában. Ő volt a falu legfontosabb embere: jómódú és a grófi házhoz bejáratos, komor, zsugori félparaszt. Fontos dolgából kifolyólag pedig majd semmi tennivalója sem akadt, mert hétköznaponta a kastély házi kápolnájában volt a mise, aminek külön sekrestyése volt, a kegyúri templom körül való teendőket pedig elvégezte Fridolin, a sekrestyés öccse. A legény ezt a nevet még diákkorában kapta, mert Fridolin diák is volt valamikor, és az ottani parasztok aztán örömmel szoktak rá, mert

csúfságot sejtettek benne, pedig a paraszt született kaján, és szeret a más rovására mulatni. Maga a sekrestyés csak ünnepi miséknél fontoskodott, és rakta zsebre a nagyúri látogatók borravalóját, akiknek a templom különösségeit megmutogatta. Ezenkívül egész nap otthon kínozta a feleségét, minden lehető jót kicsikarva belőle. Nem járt a kocsmába sem, otthon itta a maga borát, egyedül vagy legfeljebb a bíróval, mert más nem is járt a házához. Ha egyedül ivott, az asztalra könyökölt, és nézte a semmit. De évenkint néhányszor valami titkos légáram kivágta lelkének lepántolt ajtaját; a sivár rabló megdermedt énje felolvadt, házába gyűjtötte a falubelieket, vendégelte őket bőven, úriasan, és ilyenkor úgy járt közöttük, amint azt a grófjától látta, és fontos, szokatlan dolgokat mondott nekik.

A sekrestyés akkor negyvenkét éves volt, az öccse harmincnyolc, pedig tíz év különbség is látszott közöttük. A termetük, a mozgásuk, az arcuk metszése, a hangjuk is egyforma volt, de a sekrestyés arca már gyűrött volt a gyarapodásról való töprengéstől, fekete hajába már ősz szálak vegyültek. Fridolinnak pedig még koromfekete volt a hullámos haja, az arca sima, de úriasan nyugtalan. Ennek a fiatalabbnak a lelke is nyugtalan volt, és sohasem találta meg a maga helyét.

Fridolin a gyermekkorát, egészen a tizenhetedik évéig a közeli város papi tanítórendjénél töltötte mint bentlakó. Mindent ingyen kapott, de ezért már hajnalban fel kellett kelnie, söpört, felkeltette a papokat, ministrált, harangozott, és már akkor teljessé és befejezetté tette a sekrestyési teendők fontos körét. A régi rendház télen fűtésszagú, nyáron konyhaillatban bővelkedő, mélyen kitaposott folyosóin járva, sok baja volt az egymással ellenséges gondolatok kibékítésével. Volt úgy, hogy azok a gondolatai maradtak győztesek, amelyek arra ösztönözték, hogy szinte lapuljon be valamelyik széles ablakmélyedésbe, ne mozduljon ki a titkosan kedves épületből, legfeljebb az udvarra nyíló ajtóig menjen, és máris meglátja majd, hogy odakint durva, jeges szél tépdesi a fákat és az Istennel harcoló embereket, vagy sivár forróság csap le a bolyongóra, felolvasztva az agyvelejét, ami aztán szinte kicsepeg a fülén, a szemén, megzavarva azt a hallásban, a látásban. Megtudja nyomban, hogy akik a fontos ajtón belül vannak, azok csak tirociniumát vélik gyötrődni az igazi, eljövendő életnek, míg az ottkintiek már az itteni csúf tülekedéseket is valóságnak tekintik. Nemsokára azonban teljesen megváltozott az ütközet állása: a meleg, kedves gondolatok megverve hátráltak. Ilyenkor különössé és bosszantóvá vált a fiú előtt, hogy élemedett férfiak fekete szoknyában járnak, és időnkint cifra ruhadarabokat öltve lengetik a füstölőt egy sokágú aranyedény felé. Sok gyermek vergődik ilyen csaták között; Fridolin egy cseppet sem volt fontos akkoriban, talán később sem lesz az, az azonban kétségtelen, hogy neki még gyermekkorában sem voltak meggyőződései - ezt a még-et azért jó hangsúlyozni, mert a gyermek rendesen rajongója a meggyőződéseinek, mivel még nem ismeri a kételyek élesen fájó sebeit -, ha az értelme arra biztatta, hogy ehhez húzzon, a szíve nyomban a másik felé csalogatta, és ha aztán valóban meg is indult ez utóbbi irányban, valami láthatatlan kéz nyomban megragadta kopott kabátját és visszarángatta. Fridolin betegesen érzékenynek, kétkedőnek, álmodozónak született, nem tudott az emberi cselekvések értékével tisztába jönni, mindig félt a határvonalakat megközelíteni, mert azok helyén valami magas küszöböt sejtett, amelyben majd megbotlik és orra bukik.

Fridolin mind a haláláig ezeknek a különös szagú folyosóknak, mint a határozatlan remények, tündöklő elgondolások és szivárványos álmok hűs, csendes szimbólumainak lakója maradt, akkor is, amikor a kegyes atyák már ki is utasították azokból, és ő már otthon harangozott a falujában. De már akkor is, amikor még valóban ott járt az ódon rendházban, tulajdonképpen nem tett semmit. Minden, amihez kezdett, valami mély mesemocsárban hígult szét; tanulnivalói közül csak azt tanulta meg, mi csodálatos és különös volt; az újszövetségi szentírás folyamán arra gondolt, hogy mily izzóan gyönyörű lett volna a bűnbánó Magdolnának szerelmet vallani, valamely fontosabb számtani tanulmánya napjának éjszakáján pedig kinézett az

ablakán, és azt kezdte számítgatni, hogy mennyi idő alatt juthatna fel a némán fényeskedő Hold hideg völgyeibe. A Hold, mint minden álmodékony embert, őt is sokat foglalkoztatta; órákon át képes volt eltöprengeni a nagyszerű szecesszión, azon a pillanaton, amelyben a Holdnak most már kővé dermedt tömege kivált a Föld izzó masszájából. Templomi szolgálatai közben pedig Tamás apostol történetét hánytorgatta elméjében, irigyelve az ő nagyszerű fontosságát, aminek tudatában - ő úgy képzelte - az apostol szinte már várta, hogy az Üdvözítő megmutassa neki vérző sebhelyeit, és már a nagy pillanatban tisztán tudhatta, ki áll előtte, és mégis megtette, amit tett, hogy mind a világ végezetéig a maga nevéhez fűzhesse a kételkedés nagyszerű, mélységes jogát.

Amikor a hatodik osztályt végezte, egy tavaszi éjszakán ittasan tért haza, botrányt csapott, amire aztán el kellett hagynia a csendes hajlékot. Akkor, mivel nem volt energiája a bocsánatkéréshez, a javulás megalázkodásaihoz, hazament a falujába, és fáradékony lelkének ösztönzésére visszakényelmeskedett félparaszttá. Az anyja után maradt rá némi föld, azt a bátyja kezelte, kitartóan lopva és csalva az öccsét. Fridolin tudott a dologról, de nem szólt, mert neki többet ért színes gondolatokkal átszőtt nyugalma, bár a bátyja néha, a forma kedvéért, mert hiszen ő is jobban szerette a dolgokat úgy, amint voltak, célzást tett neki az üresen elvesztegetett időre. Fridolin ilyenkor bevette magát a szoba sarkába, fúrt-faragott, és lesújtó mondatokat eszelt ki a hársvölgyi tökfejű emberkékre, akiket ő nevezett el magában emberkéknek, eleven marionetteknek. Máskor unalmában magyarázgatott a parasztoknak, járt a lányok után, és elvégezte a bátyja helyett a hétköznapi sekrestyési teendőket, reggel, délben és este ő harangozott.

Mindez különös helyzetet teremtett számára otthon.

- Hja, a Fridolin, az okos ember, az szinte úr! - mondta felőle az egyik.

- Te csak lopd a napot, nem ilyen ember kell ide! - mondta szemébe a másik.

De Fridolin nem felelt sem erre, sem arra, egykedvű, megvető mosolyával mérgezte az irigy parasztokat, és a saját gondolataival foglalkozott. Néha, főként az évszakok változásakor, ismeretlen, mélységes szomorúság fogta el, mert olyan ember volt, hogy megérezte, ha egy-egy virág kinyílt vagy elhervadt a lelkében. Erős legény volt, szívesen vitézkedett, és a hősies, durva szókat is szívesen utánamondta a többi legénynek, de többször megesett már vele ilyenkor, hogy a saját káromkodó hangját úgy hallotta, mintha a másé lett volna, máskor viszont, amikor kocsmázott, örült a durva szavak vad pattogásának. Magányos éjszakákon sokszor eltűnődött a maga dolgai felett, és a többi között ez is szeget ütött a fejébe, mert ha úgy egyedül maradt önmagával, bizonyosan tudta, hogy az igazi Fridolin engedékeny, jó és engesztelékeny legény, aki szereti a csendet, a virágillatos békességet és a kedves embereket. De azért, ha újra rákerült a sor, újra együtt káromkodott és hősködött a többivel, mert az örök életű fiatalság, ami a szívében lakott, elhitette vele, hogy a hősi szavak magának az életnek üde szájából röppennek ki, hogy belőlük erő, férfiasság csendül elő. Mindezek után aztán, minél bizalmasabb hangon érintkezett a mennyeiekkel, annál inkább arra kellett gondolnia, hogy a leányok, akik meghallották az átkozódását, most szerelmes borzongással ijedeznek, és azután majd minő fontossága, minő különös, édes íze lesz az ő lágy, szerelmes beszédének. Mert megfigyelte már, hogy zord egyének néha való ellágyulása fontos és becses. De persze sem a valódi zordonságot, sem a valódi ellágyulást nem tudta pótolni maga készítette hangulataival, olyan volt mind a kettő, mint a réz az arany helyén. A maga valódi hangulatait pedig féltette, és ösztönösen eldugdosta minden idegen szem elől.

Az volt a legpompásabb ősz; a szorongó lelkek átfonták a bágyadtan lobogó napot, hogy ne menjen el, ne hagyja el őket, amíg össze nem égnek a tüzében. A Hárs-patak vize meglebben-

tette a belécsüngő lombokat, és az emberkék kezüket dörzsölgetve, halkan mondogatták: - beh gyönyörű idő! - de nyomban aztán óvatosan hozzátették: hanem azért bizony csak itt az ősz, és jön a tél! - és ekkor meleg bizakodással pislogtak a fehér házikók felé.

Szent Mihály napja következett; azon a napon harangoznak utoljára nyolcat. Fridolin az udvaron piszmogott, a bátyja meg a sógornője pedig odabent a házban tanakodott a holnapi lagziról. Holnap van a sekrestyésné húgának az esküvője, és a lakodalmat ott tartják meg náluk. A dolog úgy van kigondolva, hogy maga a lakoma odabent a szobában, a tánc és az ivás fontosabb része meg majd az udvaron zajlik le, ahol nem oly nagy baj, ha valaki hanyatt esik.

Amikor az égbolt alján végigfutott az első parázsvörös csík, amit az alkonyat hasít a kék függönyön, Fridolin letette a szerszámjait, befordult a házba, magához vette a templom kulcsait, és a patak partján megindult a templom felé. A falusi gyerekek már ott vártak a másik parton, hogy amikor majd átjön a padlón, hozzácsatlakozva utánafurakodhassanak, résztveendők a harangozás gyönyörűségeiben. Fridolin minden este ezt mondta nekik:

- Miért is nem tör ki benneteket a nyavalya!?... Itt vagytok már megint!?... No, nem bánom, gyerünk!... De holnap hazazavarlak benneteket!

Azután nekiindultak a domb lejtőjének.

Megfigyelted már magadat, amikor magányos, elhagyott épület felé közeledtél?... A néma fal, minden ablak minden újabb pillanatban új alakot cserél, az árnyék más és más szögletekben búvik meg, és egy pillanatban nem te mégy már többé, hanem a kőkolosszus úszik feléd, nagy, rideg hullaként. Fridolin ezerszer megtette már ezt az utat, de ezeket a változásokat mindig elszámolta a lelkében, és gyönyörködő figyelemmel nézte a színes ablakokat, amint a nyári alkonyat bíborában tündököltek, vagy a téli estéken sötétedtek, mint a másvilágra átvezető, fekete nyílások. És ahogy közeledett hozzájuk, a csúcsíves ablakok egyre nyúltak, távolodtak, végül eltűntek, karcsú íveikkel felszökkenve a mennybolt felé.

Fridolin közvetlenül a főajtó elé lépett, és csak ott fordult hirtelen jobbra, hogy a sekrestye-ajtóhoz jusson. Így szokta meg, és nem szerette a fontosabb változásokat. A nyomába csődülő gyerekek pedig mindezt pontosan utánacsinálták. Odabent a templomban pedig a kis fickók mellen vagy orron vágták egymást a háttérben, és némán tülekedtek mindaddig, amíg végül valahogy kilökődött közülük az, amelyik aznap soron volt, hogy Fridolinnak a harangozásban segítsen. És amikor a harang végre megkondult, az emberek messze vidéken megálltak egy pillanatra: ez a hársvölgyi urasági templom harangja!

Tavaszi és nyári estéken, amikor a kis harang utolsó kondulása is kirebbent már a torony ablakán, Fridolin leült a kórusra vezető lépcső alján, és fantasztikus történeteket mondott a gyerekeknek, akik körülállták. Ezeknek a történeteknek a közepén mindig ő maga állt, és azok mindég olyan eseményekről szóltak, amelyekből akár igazak voltak, akár nem, az ő hősi különössége bontakozott ki, és amelyek végül vagy átolvadtak titkos szerelmi bonyodalmakba vagy fontos templomi titkokba, amiknek ő a hordozója. Mély hangja ilyenkor szinte remegett a mondottak fontosságától, a gyerekek pedig gyorsan hunyorgattak, szipákoltak, és titokban lökdösték egymást, mert a gyermek megijed, és idegenkedést érez, ha a felnőtt túlontúl megnyitja előtte a lelkét.

De Fridolin kedve sem volt mindig olyan, hogy abból másnak is jutott volna. Néha olyan gondolatok ébredtek lelkében, amelyeket a maga számára akart megőrizni. Ilyenkor közvetlenül a harangozás befejeztével elzavarta a gyerekeket, és amikor már újra a folyópartnál csapott hozzá a lármájuk, odaült a kórus lépcsőjére, és egyedül töprengett. És ilyenkor szerette magában újra átélni azokat az élményeit, amelyeket fontosaknak és érdekeseknek tartott,

amelyekben ő nagy és nagyszerű volt. Ezekhez az élményekhez ott, a magányban diadalmas, új részletek kapcsolódtak, amelyek a nyitott sekrestyeajtón beözönlő légáramtól megillatosodva, kellemes mámort okoztak neki, és ő boldog szédüldözéssel látta az új és újabb részletek csapongó törekvését, hogy a végtelenig nőjenek, hatalmasodjanak. Egyszer azonban elérkezett a pillanat, amelyben Fridolin lopva, aggodalmasan rápillantott az ablakra, amelyiknek színes kis üvegei az ő régi, rejtelmes ismerősét, Tamás apostolt, az üveggé dermedt kétkedést ábrázolták. A nagyszerű ábrándok szárnya ilyenkor csüggedten lecsappant, és Fridolin lelkét félő harag töltötte el.

Fridolin a kegyúri templom minden részecskéjét ismerte, mindennek tudta a történetét és a jelentését, és ennélfogva sok kedves elgondolnivaló várt rá, ha az idejét arra fordította, hogy körülszemlélje a dolgokat. Tudta az apostolok történetét, a hallgató üvegembereket mint jó barátjait nézte, szerető szemmel. Hanem Tamást már így, érett fejjel csak gyűlölni tudta. Már olyankor is, amikor a falusi gyermekeknek mesélgetett, és a történetei kezdtek módfelett hősiesek lenni, tapasztalnia kellett, hogy a színes, piros palástos üvegszent szinte odarántja magához a tekintetét, és utóbb meggyőződéssé szilárdult benne, hogy Tamás olyankor, amikor ő nem néz rá, gúnyosan mosolyog, és üvegarca csak abban a pillanatban merevedik ismét közönyössé, amelyben ő ráemeli a szemét, és hogy az apostolok Tamás ösztönzésére néha összemosolyognak, aminek végül is az lesz majd a következménye, hogy Tamásnak sikerül a többieknél is hangulatot szítani őellene. A gonosz sejtelmek halála ilyenkor az lett, hogy Fridolin visszatérve kedvenc formájához, elkáromkodta magát. Ez aztán ismét érdekes dolog volt. Ha a falubeli lányok hallhatnák, hogy ő a templomban is mer káromkodni!?... Hogy összebújnának szerelmes borzongással!... És ilyen esetek után Fridolin otthon férfiasabban, nagyobb lendülettel dobta le a templom kulcsait az asztalra.

Fridolin lelki életének fontosabb mozzanatai ebben az időben, mivel elkülönzöttnek és számkivetettnek érezte magát, leginkább a szerelmi dolgok körül rajzottak. De őt az így keletkezett bonyodalmak sem önmagából kiindulva és valamelyik szerelmes asszonytól megosztva, a szokásos, egyenes úton, hanem valami csodálatos kerülővel, valami más, izgalmas dologgal karöltve közelítették meg, és ezért volt, hogy az ő számára az éles körvonalak itt is elmosódtak, és helyükön kellemes, ezerféle irányban továbbszőhető zűrzavar keletkezett.

Évekkel ezelőtt az uraság vendégei között volt egy pompás, törékeny kis grófkisasszony. Az úri társaság délután etnográfiai rohamot kapott, és levonult a faluba a népet tanulmányozni. Ekkor történt, hogy a komtessz megszólította Fridolint, és mivel úri nyomokat fedezett fel benne, hosszasabban elbeszélgetett, és talán időtöltésből, kacérkodott is vele kissé. Fridolin a beszélgetés befejeztével boldog ijedtséggel vette észre, hogy hirtelen rászakadt az igazi, a pompás ábrándélet, aminek ő eddig csak a bejárata előtt próbálkozott, amivel mindig rokonnak érezte a maga lelkét. Riadt gyönyörűséggel vallotta meg magának, hogy olthatatlan szerelem ébredt a szívében, és ezt el-elcsukló, örömködő suttogással nyomban el is mondta mindenkinek, de annyira burkolt szavakkal, a görög és római klasszikusokból emlékezetében maradt idézetekkel, hogy voltaképpen senki sem tudott meg semmit. A komtessz aztán elment örökre, Fridolin pedig fekete bánatot érzett a szívére nehezedni. Akkoriban szívesen kereste a magányt, és milliószor elismételgetve magában a beszélgetés minden részletét, visszaidézve lehunyt szeme elé a grófkisasszony minden mozdulatát, szemének minden villanását, gyötrelmes gonddal csoportosította emlékezetében mindazokat a jeleket, amelyekből kétségtelenné vált, hogy a komtessz is sebhedt szívvel vonult vissza, és a jövőben majd gyakran gondol vissza vágyó gondolatokkal Hársvölgyre és az érdekes remetére. Mert Fridolin lelkébe ekkor makacsadott bele a meggyőződés, hogy őt a köztudat érdekes, különös, önkéntes száműzöttnek tekinti, és az emberek mint ilyenről suttognak róla. Álmai királynőjének távozása után gyakran feljárt a kastélyba a kulcsárhoz, hogy újra meg újra hallhassa a gyönyörű teremtés

kedvességének dicsőítését, hogy olyan emberrel beszélhessen, aki szintén hallhatta a bűvösen zengő hangot, és hogy aztán a maga szent titkának birtokában kíméletesen, titokzatosan mosolyoghasson ezen az emberen, mint a gazdag a szegényen, aki a krajcárjaival dicsekszik. És persze iparkodott a beszédet mindég úgy terelni, hogy az bárhonnét indult is, mindig a grófkisasszony apró lakktopánjai előtt lapuljon meg végül, mint a szelídített kígyó. Ez ment is egy darabig, de utóbb a kulcsár észrevett valamit, és egyszer derült fölénnyel azt mondta:

- Te tökfilkó, csak nem vagy szerelmes a méltóságos kisasszonyba!?

A becsmérlő hang hallatára, amiből a dolog nevetséges és abszurd volta csendült feléje, Fridolint szégyennel teljes düh fogta el. Szóváltásra került a sor, aminek folyamán Fridolin a kulcsár fejéhez ütött egy pakli kártyát. A sekrestyéshelyettest ekkor kihessegették a kastélyból, azzal a záradékkal, hogy oda többé a lábát be ne tegye. Szörnyű idők voltak ezek, amíg a hír bejárta a falut is, amíg Fridolin minden egyes ember faggatásán és vigyorgásán átesett. Utóbb azonban a dolog élei lekoptak, a makacs és törhetetlen Fridolin az esetet ilyen felírással tette ad acta lelki irattárába: afférem a komtessz miatt. Kifelé pedig az események legfontosabbja, a fejbe dobás maradván meg, ami végül is Fridolin hősiességének a javára esett, az egész eset végeredményben ismét csak az ő érdekességét növelte, a maga tulajdon ábrándjai pedig csak nőttek, színesedtek az eset kapcsán. Fridolin így lényegesen közelebb jutott a drága nőhöz, akiről még annak idején hallotta a kulcsárnőtől, hogy az év legnagyobb részét külföldön, egyszer Trouville-ben, máskor Sorrentóban, azután Osztendében, végül Mentonban vagy Monte-Carlóban, szóval a francia Riviérán, tehát bárhol, de mindég a legelegánsabb világ gyülekezőhelyein tölti a szülei kíséretében. Álmában ugyanis most már ő is bejárta a világot, mint a grófkisasszony rendkívül érdekes és már közismert követője, több súlyos veszedelemből kimentette őt, néma fejhajtással köszönve meg csupán a szülők hálálkodását.

Csakhogy Tamás apostol ezúttal is kártékonyan avatkozott bele az ügybe.

Egy nyári estén ugyanis, ahogy Fridolin ott ült a lépcsőn, és szőtte ábrándjait, valahogy ismét kénytelen volt az üvegszentre pillantani, és ennek a pillantásnak a nyomán azonnal az a sejtés kezdte átderengeni a lelkét, hogy a valóságban alighanem kínos lenne szakadatlanul a komtessz oldala mellett lennie, szájából pálinkaszagot nem lövellhetne, és a ragyogó környezetben szégyenteljesen elveszítené a ragyogó ábrándot, amit otthon semmi sem gátolt abban, hogy virágjába szökkenjen, hogy hősi kirohanásait, kuruckodásait sajgó szerelemmel fizetik vissza.

Ez a gondolat aztán végleg megmérgezte fanyar ízével az ábrándjait.

Fridolin szomorúan, letörten, mert tudatosan kezdett leszokni az ábrándjairól. Az álmok félénkebbje elröppent, a fázékonyabbja meg befúródott Fridolin szívébe, és ott elszundikált, néha sóhajtva fel csak fájdalmasan. Helyükön rideg üresség támadt, amit aztán Fridolin lassankint új anyaggal töltött be.

Az érdekes remete tehát, amint mondtuk - mert Fridolin ebbeli minőségét a történtek ellenére is híven megőrizte önmaga előtt -, a falubeli leányoknak kezdett udvarolgatni. Eleinte mentegette magát itt-ott, hogy bizony furcsa ez neki, de már nem tud meglenni leány nélkül - hanem utóbb, mivel mindenki csak a vállát vonogatta a dologra, abbahagyta formátlan kényeskedéseit. Több leány körül is legyeskedett egyszerre; volt úgy, hogy a szerelem hatalmasan fellobogott a lelkében, de bármint volt is, szinte mindég úgy volt, hogy magánál a leánynál is érdekesebbek voltak előtte annak barátnői meg a közös ismerősök, akik majd hírbe hozzák, jelentősekké teszik őket, és sugdolóznak a vetélytárs előtt. Fridolin szerette a veszedelmet, mert bátor legény volt.

Bár őt illetőleg, ez is kusza dolog kissé.

Mert Fridolin, mint erről már volt szó, úgy önmagában kétségtelenül megállapította, hogy ő csendszerető, békés ember, és hogy egy-egy bonyolultabb nap után szinte nehezen ismer rá önmagára. De az ilynemű hánykolódásait azzal nyugtatta el, hogy az élet színei, hangjai kicsalogatják az embert a maga mivoltából. Végeredményben azonban mégis örült egy-egy nap hősi eredményeinek és veszedelmes bonyodalmainak. Örült, anélkül, hogy felismerte volna a maga megelégedett voltát, amiért már átesett rajtuk.

Fridolin most egy Matild nevű leányt szeretett - ennek a leánynak az öreg grófné volt a keresztanyja, őtőle kapta ezt a parasztoknál szokatlan nevet - és mivel Matild is ott lesz náluk holnap a lakodalomban az udvarlójával, egy otromba és erőszakos parasztfickóval együtt, Fridolint édes izgalom tartotta megszállva.

Fridolin, a kósza álmodozó, a holnapi dolgok várása közben fontos előkészületeket tett, mert ösztönösen megsejtette, hogy itt van a legjobb alkalom új elgondolni-, visszaálmodni-valók beszerzésére, mivel a régebbieket már úgy széttépte, megőrölte malomkő nehézségű és szorgalmú gondolataival, hogy maga sem igen ismert rájuk többé.

A többiek, az emberkék, akik jórészt már belefúródtak tarka dunnával borított ágyaikba, sejtelemmel sem bírtak ilyesmikről, ők rá sem gondoltak arra, hogy a holnapi naptól egyebet is lehet várni, mint sok jó ennivalót, még több innivalót, és végül talán egy kis fejbe verést, amiről majd sokáig lehet még tereferélni a dologtalan, hosszú téli estéken. De a hársvölgyi emberkék, az akarat és meggyőződés nélkül való eleven marionettek ezt úgy fogják csinálni majd, hogy mindenik azt mondja az esetről, amit az előbbitől hallott. A legelső pedig az öregapja véleményét fogja feltálalni úgy, mintha a magáé volna.

A hársvölgyi marionettek között egyetlen valóságos ember élt csak: Fridolin.

De a bágyadó, őszi napsugarak aranyözönében mindezek a dolgok egyetlen csillogó gomollyá verődtek össze, amiből diadalmasan szökkent a nyájas ég felé a kegyúri templom karcsú tornya.

A lakodalom

Ez a lakodalom voltaképpen már korán reggel megkezdődött, amikor a legények már oda-álltak a sekrestyés udvarának palánkjához, és elkezdtek beszélgetni, majd később azon a címen, hogy segítenek az előkészítő munkálatoknál, lassan beszivárogtak az udvarra, ahol is törkölyt és szilvóriumot kaptak.

Így nőtt, szaporodott a népség, és fogyott az ital, amíg a vőlegény kíséretével együtt megérkezett.

Akkor már voltak, akik önérzetesebben beszéltek, mint egyébkor.

A vőlegény, egy szomszéd faluból való, tehetős földesgazda, aki ezúttal már másodszor nősült, kínos zavarral forgatta kezében a felpántlikázott kalapot, és önmagában ezerszer elismételt mondókáinak rendesen csak a feléig jutott el. A menyasszony, a sekrestyési családdal való rokonságból szedett parasztgőggel, kissé elnézett a násznép feje felett, nem sokat törődve a rosszakaratú, irigy sziszegéssel, amit kényeskedése a felparádézott falusi lányok összebújt csoportjában előidézett.

Az esküvő az uraság engedelmével a kegyúri templomban folyt le, utána a násznép visszacsődült a sekrestyés házába, és megkezdődött a lakoma. Akkoriban azt beszélték, hogy a meghitt kis társaság csámcsogása a szomszédos falvakban is tisztán hallható volt. Attól fogva, hogy az első kanál levest mintegy vezényszóra hörpölni kezdték, a beszéd megszűnt. Mindenki az elkövetkezendő újabb és újabb gyönyörökre gondolt; egyik már a pecsenyét vélte tömködni magába, másik azokat a tündéri perceket várta, amelyekben majd a borért, akármennyi legyen is az, egyetlen krajcárt sem kell fizetni, míg a lányok túlnyomóan a muzsika első hangjairól ábrándoztak, amikor majd kezdetét veszi a tánc. Úgy volt most is, mint egyébkor is mindég: a jelen perccel, bárhogy várta is azt már, senki sem törődött, mindenki a következőkre gondolt, sőt talán akadhatott közöttük olyan, aki ösztönösen megsejtette, hogy legjobb lenne már otthon, az ágyban álmodozni a nagy nap szépségeiről. De ha akadt is ilyen, bizonyára sejtelme sem volt arról, hogy az emlékezések tündérvilága csalogatja.

A sekrestyés komoly arccal járt vendégei között, és leereszkedőleg biztatta őket, hogy csak egyenek és igyanak. Fridolin teljes tudatában volt a maga fontos voltának, ő is kínált és buzdított, hogy ezzel is kifejezésre juttassa házigazda-helyettesi minőségét, a lányoknak csintalanságokat mondott, egykedvű hangon, amiből viszont az ezerszer átélt, szerelmi dolgok iránt érzett unalmának kellett volna kihangzania. De ez nemigen sikerült neki, mert Matild ma nagyon szép volt, a szeme égett, a hajába piros pántlika volt fonva, és néha éppen a szemébe nézett Fridolinnak, akinek iránta való szerelmét talán előbb megérezte asszonyi instinktusával, hogysem a falusi remete azt önmaga előtt is bevallotta volna. Hiszen Fridolin még mindég úgy hitte, hogy a lánnyal csak unalomkergető játékot űz, mert a szívét még mindég a grófkisasszony arca tölti be. De ma, amint említettem, baj volt az önáltatással; a legény hangja meg-megrezdült, valahányszor a leányra tekintett.

A lány mindannyiszor visszanézett rá, és rejtve mosolygott.

Fridolin élénk, édes játék közepette találta magát, be-befordult a szobába, fel-felhajtott egy-egy újabb pohárral, de a bor nem ártott meg neki, csak egyre színesebb, pazarabb gondolatokat érlelt a fejében. Az udvar bokrain aranyos napfény táncolt, és Fridolin hirtelen arra gondolt, hogy ő most valami gyönyörű, nagy, napfényes kert rejtett, kis útjain, szívében vágyó gyűlölettel bujkál Matild elől, de minden fordulónál az égő szemű lány jön feléje, és minden napfényes bokor mögül az ő piros pántlikája mosolyog elő. Lelke betelt édes boldogsággal; határozatlan, diadalmas mondások csengtek a fülébe, töltötték be a szívét, amiért a Matild

ővele kacérkodik, Ő látja ezeket a gyönyörű látomásokat, Ő jár a paradicsomkert útjain, és mindezt többé el nem veszi tőle senki, ezeket elviszi magával a sírjába is.

A zenét egy kombinált banda szolgáltatta.

Felekről ugyan bejöttek a cigányok, de nem lehetett mellőzni Herepeit, az urasági vadászt sem, aki szeretettel ragaszkodott öreg tárogatójához, egy helybeli gazda pedig makacsul citerázni vágyott. A hangszerek felváltva működtek, de Herepeit utóbb csuklás fogta el, mire ő kiállt a sorból, a citera pedig beleolvadt a cigánymuzsikába. Ez titkos visszavonást szított a cigányok körében, miért is a klarinétos egy óvatlan pillanatban ráköpött a citerára. De az eset elsimult. A vendégek csárdásba kezdtek, és eleinte jól is ment minden, de utóbb, ahogy az idő haladt, és a bor fogyott, a tánc egyre inkább a vitustánctól meglepettek vonaglásához kezdett hasonlítani.

Ilyenkor aztán áttértek az éneklésre.

Érik már, érik már a fekete szőlő...

Fridolinnak szép baritonhangja volt, és iskolázottan énekelt. Ezért nem is dalolt a többivel, csak egyedül, és a hízelgő hang belefolydogált a leányok szívébe. Akkor a Matild sem mosolygott, hanem mozdulatlanul nézte az éneklőt, és az orrcimpái meg-megrezdültek. Fridolin észrevette ezt, boldoggá magasuk alacsony környezetében, és már tudta, hogy a dal következő versébe beleönti majd az egész lelkét.

De erre nem kerülhetett sor, mert a szünetben hirtelen kitoppant a csoport közepére Bugyi bácsi, dévajul dobbantott a lábával, a bajuszát szétsodorta, és kedveskedő zsörtölődéssel így szólt:

- Én is itt volnék már, vagy mi a szösz!... Hát az öreget már el is felednétek!?... Irgundum-burgundum!...

Fejét ingatva, győzelmesen nézett körül, amire a körben állók vihogni kezdtek, és egymást taszigálták. Fridolin bosszúsan kapta fel a fejét. - Bugyi bácsi, buta bácsi! - gondolta magában, és bosszúsan befordult a házba.

Ez a Bugyi bácsi volt Hársvölgy humoristája. Szinte minden faluban él egy ilyen dévaj öreg, aki bizonyos régi és rendkívül buta tréfák és találós mesék révén kiváltságos megbecsülést vív ki a maga számára. A falubeliek már naponkint mondogatják:

- Hej, ha a Bugyi bácsi itt volna, majd mondaná...

Közeledő összejöveteleknél pedig boldogan biztatják egymást:

- Ott lesz Bugyi bácsi is, majd lesz nevetség elég!

Bugyi bácsi ott is van aztán, és kiteregeti nyúlós, gügye tréfáit és találós kérdéseit.

- Hány lába van ennihány birkának?

- Bizony csak kettő, mert aki a birkának enni hány, az... ember!

De a kegyes végzet mentsen meg bennünket attól, hogy még több efféle is jusson az eszembe! Elég ebből ennyi is. Az egész Hársvölgy egyetlen nagy család volt, amelyben Bugyi bácsi volt a gonoszkodó, csintalan, buta nagybácsi. Falusi életem alatt gondoltam már rá, hogy tavaszi meg nyári éjszakákon, amíg az emberek odakint alszanak a földön, amíg a legények, leányok a nyájas égbolt fényes csillagtáborát nézve, valamelyik csillagon adnak találkát egymás lelkének, amíg a gazdaember a búzakalász érésének hangtalan, tündéri muzsikáját véli hallani, a tökfejű Bugyi bácsi találókat komponál a Göncöl szekerére.

Ej, hanem hiszen erről az öreg tökfilkóról igazán nem érdemes többet beszélni! De meg kellett őt említenem, mert az ő idétlen fellépése volt a legelső, a legprimitívebb látható oka minden következő eseménynek. Fridolint ugyanis, amikor mellőzötten félre kellett állnia, ingerült gyűlölség fogta el az élettel szemben, amiért az mindenbe, ami kedves és szép, beletökéletlenkedik; a bortól, a szerelemtől felhevült lelke nem tudott belenyugodni az eseményekbe. Már szinte látta magát, amint ott áll továbbra is az izzó leánypillantások gócpontjában, a hangja hullámzik, és fényes testű kígyó gyanánt átfonja a lelkeket. De most mindez eltűnt nyomban, a felhangzó nevetés elnyomta a látomást. Ahogy a vendégsereg újra összevegyült, Fridolin odavéletlenkedett Matild mellé, és fölényeskedő, gyönyörteljes rajongással azt kérdezte tőle halkan:

- Miért tüzelt úgy a szemed az előbb?

A leány rendületlenül visszanézett acélkék szemével Fridolin homályos szemébe, és nyugalmasan felelte:

- Miért remegett a hangja úgy az előbb?

Fridolin vergődni kezdett.

Forró, értelmetlen szavakat suttogott a leánynak, de az mosolygott és elillant.

- Sursum corda! - rebegte Fridolin, felkapaszkodva régi latin tudományának düledékeire. - Milyen jó volna most holtan feküdni, és a föld alatt olyan hangosan sírni, hogy ez az ostoba leány meghallaná, és azt hinné, hogy őérte sírok, és nem mondanám meg, hogy magamat siratom!... Tudom, hogy ha most odaszorítanám izzó arcomat a templomablak színes üvegéhez, Tamás apostol arcáról is leolvadna az a fagyos mosoly, és talán még át is ölelné a nyakamat!

Eléje lebbent újra a régi papi hajlék, érezte a kitaposott folyosók nehéz levegőjét, és szédüldözve vágyott vissza a csendbe, ahol nem kellene tudnia, mi következik az életnek fukarul mért, gyönyörű pillanatai után, ahol nem ölné meg az ő lelkében kivirult, pompás mesevirágokat sem a fontos, küszöbön kívül dühöngő, téli vihar, ami süketté és vakká teszi a sürgősen futkosó embereket, sem a nyári hőség, amit az unalom fest fakósárgára.

Az izzadt legények és leányok, akik már ismét ugrándozni kezdtek, ide-oda lökték Fridolint, aki egy alkalommal, ahogy egy nagy, verejtékes parasztlegény nekicsapódott, úgy érezte, hogy a lelke két darabra esik szét a taszítástól, hogy a régi rész csüggedezve nézi a csődületet, hallgatja a tagolatlan rikoltozást, míg az új rész fölényes mosollyal néz körül, mint aki tudja, hogy most őrá kerül a sor. A régi fél a magányba vágyódott, de az új ekkor elővett valami pompás virágot, és odatartotta az arcához: ugye minő pompás az illata!?

Erre az össz-Fridolin így szólt:

- Valóban pompás szaga van!... Ettől a nagyszerű illattól most már nem érzem a parasztok verejtékszagát sem!... De... nem értem... oly különös ez!... Jó lesz tisztába jönni a dologgal!

Bement a szobába, leült, és iddogálni kezdett.

Az a virág, amelynek illata Fridolint erre a töprengésre csábította, ugyanaz volt, ami a lelkében kivirult, onnét szakította le ő maga, anélkül hogy tudott volna róla. Mesevirágnak kell neveznem, mert mindazt a sóvárgott pompát: színt, illatot testesítette meg, ami Fridolin lelkében lakott, mert ennek a hányatott léleknek az a vágya termelte ki magából, hogy elkerülhesse az élet minden durva szögletét, hogy mindaz, ami vele történik, ragyogó elképzelésekben olvadjon szét. Fridolin kósza lelke a külső eseményeket nem vette tudomásul, hogy azokhoz alakulhasson, ebben a lélekben külön események éltek, rajzottak, és Fridolin aztán addig mesterkedett, amíg a külső valóságokat hozzájuk tudta idomítani.

És most Danka Imre következik.

Danka Imre magas, vörösszőke, lomha, ravasz és komisz parasztlegény volt. Katonakorában, amikor a városokban is járt, ráragadt az a szokás, ami úriforma emberekre is rá szokott kapaszkodni, mint a kullancs, hogy olyan leánynak, aki mellett nincsen férfi, aki a tréfálkozót rendre utasítaná, okvetlenül komiszságot, trágárságot kell mondani. Ezek a komiszságok a városi kocsmákban születnek, és utóbb bizonyos sablonok alakját öltve magukra, mozognak ide-oda. Leányka-bort még nem tettek vendéglői asztalra anélkül, hogy nyomába ostoba ingerviccek ne tolongtak volna, aminthogy kártyázás közben a négy szín közül az egyikre minden bennfentes kocsmahabitüé, szódáskocsis és úrféle egyaránt tesz egy-egy kis észrevételt, szoros összefüggésben a nemi élettel. Ebből a szokásából néha a városi ember sem nől ki a haláláig sem; emlékezzél az ezer más formában élő irodatisztre, pénzügyőri főbiztosra és másra, aki fogatlan szájával ma is ugyanazokat a gyerekségeket huhogja el, vágyó pillantások kíséretében a csinos pincérlánynak, mint harminc évvel azelőtt, a vidéki jövevény pedig a szívébe zárja, hazaviszi és ápolgatja e szívós butaságokat, új toldalékokkal egészítve ki őket.

Fridolin kilépett ismét az udvarra.

- Hát mi lesz, Csömböllék!? - kiáltott a cigányprímásra daliás-betyárosan. - Mi lesz!?

A Csömböllék nevű bájfiú magában ugyan mosolygott a formátlan vitézkedésen, de azért rákezdte, mert visszaemlékezett egy meglehetősen kellemetlen estére, amelyből annak idején minden kétséget kizáróan meg tudta állapítani, hogy falusi lakodalmak alkalmával a pofonok röptükben szeszélyes utat követnek.

Fridolin maga is érezte már abban a pillanatban, hogy formátlan és gyerekes dolog volt, amit tett, de már nem lehetett visszacsinálni többé. Amikor a banda rákezdte, odament Matildhoz és felkérte. A leány akkor is mosolygott, de amikor Fridolin átölelte, eleinte felnézett az égre, utóbb pedig az udvar másik szögletébe tévedt a tekintete. Ott táncolt Danka Imre, a Matild udvarlója, valamelyik másik maszatos parasztleánnyal. Fridolin nyomban észrevette a szem játékot, és... és itt most az látszik történni, ugye, hogy a falusi gavallér féltékeny lesz, mert észreveszi, hogy a leánynak más legény tetszik, és féltékenységében drámát rendez?

- De nem ez történt.

A leány nem szerette Danka Imrét. Fridolint sem szerette, de a szerelmi téren bizonyos hírnevet szerzett legény udvarlása érdekelte, és azt is megérezte, hogy Fridolin vágyódik utána. Az oldalpillantás ennek a vágyódásnak a fokozására való volt, ezért a leány elvárta, hogy Fridolin észrevegye azt. A tűzzel való játék kellemesen forralja a vért, a leány részéről ennyi volt az egész. Fridolin mindezekkel a legelső pillanatban tisztában volt, és már most neki, a szerelmi diadalok gyűjtőjének egészen világos teendője az lett volna, hogy a kacérkodást észre se vegye, vagy fölényesen mellőzze, esetleg egy ügyes mozdulattal tudtára adja a lánynak, hogy átlát a mesterkedésén, és aztán otthagyja. Szóval hogy diadalmasan vonuljon vissza a kelepce elől.

És Fridolin mégsem választotta egyiket sem az ajánlatos eljárások közül.

Őt egész életén át nyomon követte a boldog, gyönyörteljes érzékenység, így hát szerelmi bonyodalom is, ha annak édes szenvedés járt a nyomában. És hogyha ez most már öregedő korában egyre inkább elhagyogatta őt, hát ő hurcolta maga elé, akár a tulajdon önérzete rovására is. Ennélfogva a kacérkodást észrevevő pillantását is úgy dirigálja, hogy titkosnak lássék, mindazonáltal a Matild okvetlenül észrevegye. De mindez inkább csak ösztönös dolog volt nála. A leány a vizsgálódó pillantástól vérszemet kapva, most már kihívóan mosolygott

Danka Imrére. Az egészből csupán a Danka Imre táncosnője nem vett észre semmit. Az csak rázta szörnyű csípőjét, csak ugrándozott, szuszogott és izzadt. Danka Imre nekilelkesedett, és a fejét himbálva, átszólt Matildnak:

- Csak légy dévántos a sekrestyés úrral, majd betömjénez néked!

A gyülekezet nevetni kezdett, amire a leányt, aki a dolgot nem így gondolta, gyűlölet fogta el a legény iránt. Az arca kigyúlt, dühösen kiáltotta vissza: - Nékije magának beszéljen, ha ollan vitéz, ne nékem!

- Hijába beszélek, mert kitűzi a kalapja mellé! - mondta Danka Imre nevetve.

Fridolin hirtelen elengedte e leány derekát, pár pillanatig mozdulatlanul állt, besietett a szobába. A legények és leányok kíváncsian néztek utána. Ők csak egy embert láttak bemenni, pedig akkor már kettő ment be. Fridolin lelke ugyanis akkor már ismét kettévált, de ezúttal talán már csak puszta előzékenységből. Hogy akik érdemesnek találják vele foglalkozni, jobban megérthessék látszólag egyszerű, valójában azonban többszörösen komplikált lényét. - Tehát elöl lépkedett hetykén a duhaj Fridolin, utána szomorúan a másik. Bementek a belső szobába, és megittak egy-egy pohár bort.

- No, most megyek, és leütöm azt a piszkot! - mondta ekkor a duhaj.

- Igen, ez most már elkerülhetetlen! - sóhajtotta a másik. - De ne siess vele!... Most már úgyis bizonyos, hogy megteszed, ilyenkor jó és édes még várni és tanakodni!... Ugye, hallgatsz rám!?... Ugye, jó lesz!?...

- Jó, jó! - ujjongott a duhaj, és felhajtva még egy pohár bort, kisietett.

- Megállj! - szólt utána a méla, de amikor a másik megállt, nem tudott neki egyetlen szót sem mondani, pedig fejében a gondolatok, képek egész tömege nyüzsgött. Ekkor történt először, hogy bár a pillanatnak csupán egy ezredrészére is, felvillant előtte lelki fél voltának gyötrő tudata és vele együtt a sajgó visszaemlékezés, hogy ez a kettéválás már többször megtörtént zaklatott életében, és bizonyára elkíséri majd a sírjáig. A méla Fridolin szemét hirtelen bor-könnyek öntötték el, és a cseppek varázsprizmájában tisztán látható volt egy pillanatra Tamás apostol gúnyos üvegarca. - A méla Fridolin átölelte duhaj testvérének a nyakát, és könyörgött, hogy ne menjen el, szökjenek meg együtt, keressenek valami csendes helyet, és gondolkozzanak ott békességes, titokzatos dolgok felett. De a duhajnak éppen akkor csapódott fejébe a vérhullám, amit a bor indított el útjára; megkapta a testvérét, és kihurcolta magával.

Fridolin kilépett, gyors léptekkel megindult, és a táncosokat félrelökve, Danka Imre felé sietett. A népség szíve megrezzent, de nem volt már idő semmihez. Danka szólni akart, hanem csak a szája nyílt fel; a legény sápadtan meredt a közeledőre. A muzsika megszűnt, csend lett mindenütt. Hirtelen azonban sikoltás hallatszott:

- Vigyázz, Imre!... Jön!

A Danka Imre izzadó leányának kövér szívét szinte áttörte, beborította a szerelem. A leány remegett, és szorosan átölelte a legényt, de későn volt már az is. Fridolin már odalépett, felemelte az öklét és lecsapott.

Danka Imre arcát elöntötte a vér. A leány még tartotta szerelmesét, de aztán a legény nagy teste végigesett a földön.

Fridolin ott állt mereven, ökölbe szorított kézzel, és nézte a mozdulatlan testet. Úgy látszott, hogy a szilaj düh még megszállva tartja, pedig a lelkén akkor már szétömlött a ragyogó

békesség. A legény meg sem mozdult a földön, Fridolin úgy gondolta, hogy meghalt, és anélkül, hogy a saját jövendő sorsára akár ügyet is vetett volna, ezt gondolta:

Szegény, buta paraszt, te!... Isten látja a lelkemet, hogy nem haragszom rád!... De ennek így kellett lenni!... Nem tudom, miért, de ennek így kellett lenni!

Körülhordozta a tekintetét, a bátyját kereste, mert tudta, hogy azzal meggyűlik a baja az eset miatt. De a sekrestyés isten tudja, hol járt. Fridolin tekintete ekkor egy izzó, szerelmes szempárával találkozott, Matildéval. A leány szeme éhesen tapadt Fridolinra, és a láng, ami abból kilövellt, felgyújtotta Fridolin szívét.

Ez a szemvillanás aztán nem is tűnt el káprázó szemei elől többé soha. Változott: becsesebb vagy hitványabb lett, de megmaradt.

Fridolin oda akart sietni a lányhoz, de nem tette, hanem befordult a házba, és bezárta maga mögött az ajtót. Odabent leakasztotta a szegről a templom kulcsait, felnyitotta a szobának a kertre nyíló ablakát, kiugrott rajta és elsietett. Akkor már erősen alkonyodott, nem vette észre senki.

Az elesett legény körül csődület támadt.

A kövér leány letérdelt melléje, és visongva ölelgette.

Danka Imre már az első pillanatban magához tért, hanem azért még folytatta a halottasdi játékot, mert az fontosabb és érdekesebb is, de meg fel is menti a hullaimitátort a bosszúállás megfontolandó kötelezettsége alól. Hanem amikor a leány csak makacsul visított a fülébe, elhagyta a türelme. Felült, és a szájában összegyűlt véralvadékot kiköpve, rámordult a leányra:

- Ugyan ne visíts már, Tera, a nyavalya venné belé magát a torkodba!

Azután felállt, törülgetni kezdte az arcát, és amiközben elmondta százszor is, hogy nem verekszik egy részeggel; meg hogyha nem nézte volna... szép lassan el akart kotródni, hanem akkor eszébe jutott, hogy Fridolin ott lehet valahol a közelben, azért a kert felől bement a házba, és iddogálni kezdett. És már a negyedik pohárba sikerült belefojtania a megaláztatás komisz férgét, ami a lelkén rágódott, és akkor már egészen tisztán állt előtte, hogy mégiscsak különb legény az, aki ki mer kezdeni a másikkal, mint az, aki orvul nekiront a vetélytársának, fejbe veri őt, és aztán megugrik.

A sekrestyés akkor került elő valahonnét, amikor a véres arcú legény már felkelt.

Az okos, hideg paraszt nyomban tisztába jött a helyzettel, és úgy határozott magában, hogy az ő házában a mulatság nem fog botránnyal végződni. Látta, hogy a legénynek nincsen semmi komolyabb baja, tudta, hogy egy óra múlva elsimul minden, hát odaszólt a legényeknek, hogy csak mulassanak tovább. Azután megindult, hogy beszéljen Fridolinnal, de az akkor már eltűnt. Arra pedig az első, izgatott percekben esze ágában sem volt gondolni, hogy Fridolin a templom kulcsait is elvitte magával.

A sekrestyés gondosan elrejtett bosszúságával már ott járt ismét a mulatozók között, amikor az udvar egyik sarkából, egy sötét szilfa alól borongós hang hallatszott:

- Hát miért nem zenélsz már, Csömböllék!?

Ott egy legény meg egy lány állt tánci állásban, de a legény bizonyára a házasélet misztériumainak empirikus alapon leendő megismerésére akarta kapacitálni hölgyét, mert a Fridolin-Danka afférből nem láttak és nem hallottak semmit. A hangra vihogás tört ki, és a vidámság könnyű, ringó kis hullámai áthimbálózva a mulatók felett, magukba nyeltek mindent. A tánc újra megkezdődött, új legény sietett Matildhoz és felkérte.

A leány álmodozva követte táncosát, szeme a ház bejárata felé kalandozott. Fridolint kereste. A leány abban a percben átengedte volna magát Fridolinnak, ha az erősen átöleli a derekát.

Fridolin pedig tudta ezt; a lány szemének egyetlen villanásából megértett mindent.

A boldogságos titok pedig befútta magát a szívébe, és édes kínnal égette azt, amíg Fridolin nekivágott a barna alkonyatnak. De nem ment messzire, a folyócska partjának a fűzcserjéi között meglapult, és visszanézett az elhagyott házra, ami felett akkor már az apró kis lámpák derengő fénye reszketett.

Nem volt nyugta ott sem, nekivágott a templom dombjának, de remegő lábai félúton felmondták a szolgálatot. Leült ismét, és feltekintett az égre.

A hold már odafent járt az égen, de most egy vastag, tintafekete felhő mögé tévedt; sötétség és csend volt mindenütt.

És az édesen sajgó szerelemtől felzaklatott, magányos kósza lélek ekkor érezte meg először a sötétségnek és a csendnek vigasztaló simogatását, és ennek az érzésnek a nyomában csodálatos gondolatok, eddig nem ismert képek kezdtek rajzani körülötte, anélkül, hogy határozott alakot öltöttek volna. Fridolin úgy képzelte, hogy ott, a kegyúri templom dombjának lejtőjén, ott lakik a sötétség. Nem a gonosz sötétség, amely a mélységbe csalogat, sem az, amelyik kísérteteket, holtakat küld a remegő után, és marcangolja a szívét. Nem a rejtelmes, gonosz sötétség, amelyik sírós, lázas, beteg éjszakákon az embert a maga összetört szívének cserepei közé csalja, hogy összevérezze magát, és aztán a sebeket majd a könnyeivel kelljen hűsítenie. És végül nem a kedves, nyájas, bodzateát forralgató sötétség, amelynek fekete, lágy testéből az álmok, a mesék válnak ki, és belefúródnak a szívbe. Nem. Ott, a domb lejtőjén a minden sötétségek apja, az Öreg Sötétség lakik, amiből kiválva a kisebb sötétségek bebarangolják a világot, ha elfáradnak, megtérnek pihenni elhagyott házakba, csüggedt emberek lelkébe, felnyitogatják a kripták fedelét, beletekingetnek azokba vak szemükkel, és végül visszatérnek ismét apjuknak, az Öreg Sötétségnek testébe. És ott lakik a sötétség ikertestvére, a csend is. Együtt élnek ők; nyomasztóan különös, ha az útjaik néha szétválnak. Félve járkál a pompásan kivilágított, fényben úszó kastélyban, amelyben csend van, mint a sírban, és félelem töltené el a sötétségben tomboló zaj hallatára is. És a domboldalnak a csendje is más, mint amit a köznap embere csendnek ismer. A közönséges csendességet a zaj megöli. Úgy lehet képzelni a dolgot, hogy a csendesség üldözője, a durva zaj elől menekülve besurranik, ha az van számára legközelebb, a beteg szobájába, ott összehúzódik fázósan, mozdulatlanul fekszik, és csak néha sóhajt mélyet, szomorút. Akkor azonban odalent az utcán valami rohanó szekér kerekei alól előpattanik ismét a durva üldöző, a zaj, felrohan otromba, sáros csizmájával a lépcsőn, betaszítja az ajtót, durván előrángatja rejtekéből a csendességet, és szíven döfi. A csendességnek vége: meghal. De a domboldal csendjével nem bír az orgyilkos. Ha most, a visszaemlékezésnek ebben a szent percében, a faluból elindulna valami idegen, durva hang, egyenesen a halál karjaiba rohanna. A domb alján talán még hetykén, szemtelen arccal lépegetne felfelé, de utóbb egyre sápadozna, és belejutva a szent csendesség bűvös körébe, meghalna.

A magasból, mintha a kegyúri templom fekete öble lehelte volna ki magából, hideg légáram ereszkedett alá. De megszűnt az is; az esti bogarak zenéje nyugalmasan szállt át a lapályon, hanem ott fent, a feketekék magasságban vihar készült. Felhőrongyok siklottak el a hold előtt; a vidék ezüstfényben fürdött, meg hirtelen újra sötétségbe merült.

Fridolin fülét egyszer tompa hangzavar ütötte meg.

És az félelmes, ijesztő volt a számára, mert a félő ember nem magát a hangot hallja, hanem a visszhangot, amit az a lelkében felver.

A láthatatlan seb

Fridolin félt, de maga sem tudta, hogy nem önmagát, hanem a hangulatát félti, ami akkor színes és pompás volt. Valami névtelen tolakodótól félt; egy hangtól talán, ami kiverné füléből a saját hangja zengését; ami még mindég ott élt az emlékezetében, vagy talán valami új szemvillanástól, ami megzavarná, hogy tisztán lássa Matild szerelmes szemét. És mindezt együttvéve: ismét csak a győzelmes tudást féltette: az én voltam, ezt el nem veszi tőlem senki, ezt elviszem magammal a sírba, és odalent álmodom majd róla tovább!

Amikor a zagyva hangzavar a fülébe csapódott, felegyenesedett, és sietve megindult a templom felé. Ő akkor a szörnyűködés hangját vélte hallani, pedig a vendégsereg akkor a szórakozott szerelmesek esetén nevetett.

A templom ablakain megtört, fehér holdfény, maga az elhagyott nagy épület úgy vonzotta magához, hogy már az úton, amíg feléje közelített, kétségtelenné vált előtte, hogy a színes testű, hideg üvegszentek várják őt, az üldözött, régi ismerőst. Felsietett a főkapu elé, ahogy szokta, onnét gyors fordulattal a sekrestye ajtajához ment, és felnyitotta azt. Belépett, és amikor a szűk bejáróból kiözönlő, ismerős levegő az arcába csapódott, lehunyta a szemét. Még egy pillanatra visszanézett, széttekintett az ismerős tájak felett, de mivel ez megfájdította a szívét, hirtelen befordult, és bezárta maga mögött az ajtót. Akkor felzaklatott lelkével mindenre kész lett volna, ha valaki megzörrenti az ajtót.

Csakhogy nem jött senki.

Leült megszokott helyére, kezére hajtotta a fejét, és átengedte magát gondolatai zavaros áradatának. De szédülni kezdett, és akkor maga elé idézte Matild szemét, mint a szédüldöző részeg a világos pontot.

A templomban már sötét volt, csak az ablakokon át verődött be a holdfény, átderengve az üvegszentek színes testét, halovány arcát. Az apostolok kedvesek, nyájasak voltak, mert árva embert álltak körül, és az együgyű, haszontalan vigasztalás helyett hallgattak, és csak egymáshoz küldözték át a gondolataikat, amelyeket a bolyongó lélek látása zavar fel átlátszó üvegszívükben.

Tamás apostol most hidegen, mozdulatlanul nézett a száműzöttre, üvegarcáról most hiányzott a kétkedő, vért forraló mosolygás.

Fridolin már régen nézte őt, már régen ült ott vele szemben mozdulatlanul, a toronyóra már elverte feje felett a tízet, és ő fázni kezdett. Tépelődés, gyűlölködés fogta el, amiért az apostol az ő minden nagy pillanatát így vagy amúgy, de mindég megmérgezte, a kérdéseire pedig nem felelt. Mert most ott, a hangtalan magányban mily jó lett volna megkérdezni tőle, hogy vajon azt gondolja-e, amit már ő maga is többször gondolt, hogy ő voltaképpen nem is az a Fridolin, akit az emberek ismernek, hanem valami idegen, sőt néha mintha maga az ördög járna fel-alá, az ő bőrébe öltözötten. Mily jó volna megkérdezni tőle, hogy akkor is üldözné-e kétségeivel, ha ő egyszer a sekrestyeajtón hűtlenül kizárva szilaj testvérét, csak a méla szívét hozná elébe?... De erre a gondolatra körülvette a szívét a testvéri szeretet melege, és ő úgy érezte, hogy ezt a melegséget meg kell hálálnia.

Szinte hangosan mondta:

- Gyűlöllek, Tamás, és szeretnélek összezúzni az oltár nagy arany gyertyatartójával!... De nem bántalak, mert már te sem bánthatsz többé engemet!... Most elalszom, hajnalban elmegyek valahová messzire, és nem is térek vissza többé soha!

Lehunyta a szemét, a fejét lassan ide-oda ingatta, és a Hárs-patak völgyére gondolt, amit most elhagy örökre, és ettől szomorúság fogta el. Vergődő lelkének mélységeiből égő könnycseppek indultak útnak, de nem juthattak el a szeméig, mert a közelgő álom elállta az útjukat. A közelgő álom tette azt is, hogy a Hárs-patak völgyének jegenyéi megnyúltak, addig nőttek, amíg beláttak a templom ablakán, és mindegyiknek sudarán színes üveggolyó volt, amiket a Matild küldött neki, de azért úgy is volt, hogy ezek a pompás kis golyócskák az ő gyerekkori játékszerei közül gurultak elő, és onnét kerültek fel a jegenyék sudarára. Később mindent benyelt a fekete sötétség, de éjféltájban nagy fényesség támadt ismét. Fridolin felkapta a fejét; látni való volt, hogy a fényesség nem holdfény, hogy az magasabbról, a nagy égből jön. Merőn belenézett, és amire a szeme megszokta, a templom kövezetén át már jött is feléje hangtalan léptekkel Szent Tamás apostol. Színes testén átlövellt a mennyei fényesség, és az arcán most ott volt ismét a rejtelmes, szomorú mosolygás. Fridolin fogai összecsapódtak a rémülettől, felemelte reszkető kezét, de Tamás apostol akkor már odaért hozzá, és eltolta azt. Az érintéstől eltűnt Fridolin félelme, helyébe alázatos sóvárgás lopódzott. Amikor az apostol megérintette lágyan a haját, Fridolin halk sziszegést hallott, mintha a téli szélben, valahol a messzeségben hajladozó, puszta bokrok sírását hallaná; amikor az arcát érintette, úgy érezte, hogy fagyos eső verdesi azt. De amikor a szent üvegkeze a szívéhez közeledett, Fridolin rajongó félelemmel eltakarta azt, mert félt, hogy szilaj testvére, aki odabent alszik, és aki csak a meleg, az izzó életben élhet, az érintéstől összefagy és meghal.

Az apostol hátralépett, szelíden mosolygott, és tagadóan rázta fejét.

- Nem te voltál az, Fridolin, nem te tetted azt, amire most oly vágyva gondolsz vissza! Nem te tetted, hanem az a másik, akiről azt hiszed, hogy az édestestvéred! Pedig csak nyegle pajtásod ő, aki nyomban elhagy, mihelyt a lelked tőlem távol elöregszik és kihűl, hogy nem adhatja meg már neki a régi melegséget. Akkor majd szomorúság csap le rád, de az lesz a te igazi életed, mert ti, kósza lelkek, a szomorúságra születtetek!... Tudom, hogy gyűlölsz engem, pedig ez a te szép, szomorú életed is csak addig tart, amíg én veled maradok! Amikor én elhagylak, és elviszem magammal a kétségeidet, te eljössz utánam!

- Ne bánts, Tamás! - nyöszörögte Fridolin, de a nyelve ólomnehézzé dermedt. Mozdulatlanul ült, amíg az ablakon át megpillantotta a derengő, őszi hajnalt. Akkor felállt; a teste össze volt törve, a keze jéghideg volt. Tamás apostol ott állt már a régi helyén, de Fridolin nem nézett rá, kisurrant a sekrestyén át, az ajtót bezárta maga után, és a kulcsokat gondosan eltette. Tudta már, hogy nem adja vissza őket többé soha.

Hűvös hajnal volt; a folyó völgyét ma lepte el először a köd, beterítve azt szomorúsággal. Fridolin lesietett a dombon, és gyors léptekkel gázolta a füvet, az ólomszürke víz folyásának irányában. A falu határáról visszanézett, és az utolsó házak egyikének ablakában világosságot látott.

Az a Réz zsidó háza volt, a kocsmárosé.

Fridolin visszafordult, és arrafelé sietett. Vágyott valamit hallani a tegnap este történtekről, főként pedig arra vágyott, hogy a Matild nevét kiejtse előtte valaki, nem bánta aztán, akármi történik is.

Ahogy belépett, a zsidó csodálkozva nézett rá.

- Milyen ritka vendég nálam a sekrestyés úr, főként ilyenkor! - mondta kedveskedve. - Valami új baj van talán!?... Hová lett az öccse?... Avagy... hopp!... Hiszen bizonyára éppen őt tetszik keresni, ugyebár?...

Fridolin összerezzent. Átértette nyomban, hogy a zsidó őt a tulajdon bátyjának, a sekrestyésnek nézi. Pár érthetetlen szót dörmögött, végül azt mondta, hogy inni szeretne valamit, mert fázik.

- Ki ne fáznék ilyenkor!? - előzékenykedett Réz, kitöltve a pálinkát. - Itt az ősz!... No, hanem az a tegnap esti... De nem, nem, én nem szólok bele!... Ördögadta!... Hogy asszonynépnek csak mindég kell lenni a dologban!... Fránya szép is az a Matild, és, én mindég is mondtam, pedig én zsidó vagyok, nekem jó szemem van, hogy azt a lányt a fiatal sekrestyés miatt emészti a láng, akárhogy teszi is magát!... Éppen a múlt vasárnap is mondtam...

Fridolin felhajtotta a pálinkát, odadobta a pénzt, és elsietett. Éppen akkor, amikor a vágya betelt, amikor a leányra fordult a beszéd, akkor ment el. A kedves név hallatára átfűlt a szíve, és mégis elment. Azok után, amiket hallott, már csak a szépségek romlása következhetett volna. Lesietett újra a folyócska völgyébe és útjában szembe jutott a templommal. Az hidegen meredt a ködös égre, ablakai sötéten csillogtak a hajnali világosságban.

Felnézett, és a szíve elszorult. Homályos emlékezések, zagyva sejtelmek nehezedtek rá, és hogy menekülhessen előlük, maga elé idézte Matildot, a gondolatait térdre kényszerítette előtte, és gyönyörködött úri parancsának foganatjában.

Vidám arccal indult tovább, mosolygott, ingatta a fejét, és amikor a hegyek lejtőin végigszaladt a felkelő nap pirossága, felemelte az arcát, és megfürösztötte a fényben. És akkor hirtelen újra Matildra kellett gondolnia.

- Az ő arca is ilyen, mint ez a gyönyörű napvilág!

De nyomban azután meg kellett állnia.

Rémülten fedte el az arcát, mert abban a pillanatban felderült előtte, hogy a tulajdon arca pedig az éjszaka folyamán megfakult, megráncosodott, hogy a haja megőszült. Tudta már, hogy miért tévesztette össze a kocsmáros a tulajdon bátyjával, és azt is tudta már; hogy mindez akkor történt, amikor Tamás apostol megsimogatta a haját, az arcát.

Megfordult.

A kegyúri templom már messze elmaradt mögötte.

Most, hogy rápillantott, az előbb sötét kőtömeg úszott a nap lángoló bíborában, az ablakai tűzvörösek voltak, mintha ott bent rettentő máglya lobogna, amelyen a kósza lelkek boldogságát égeti el valami félelmes gonosztevő.

Ezek után Fridolin némi hányattatásokon ment keresztül, de ezek nem fontosak, ezek csak köznapiak, mert akkor csak a teste bolyongott, a lelke pihent. Fridolin lelke akkor szomorúan, mozdulatlanul gunnyasztott.

A szomszéd megyében éltek rokonai, egy öreg házaspár, akik nemigen kérdezgették, hogy miért jött el hazulról, örültek neki, hogy van, aki dolgozik helyettük. A falubeliek tökfejébe pedig csodálatos, hazug meséket nyomkodott bele, de semmit sem vett komolyan: sem önmagát, sem új életét, legkevésbé pedig a maga hazug meséit.

Úgy volt akkor, hogy lesz, ahogy lesz.

Akkor még várta, hogy a tette miatt majd eljönnek érte.

De persze nem jött senki.

Hármasban éltek együtt: az öreg paraszt, a felesége meg Fridolin. És minden este átjött hozzájuk bizonyos Pipáki, aki valamikor segédjegyző volt a faluban, de amióta kinőtt a hivatalából, nagy terveket hánytorgatott, és addig is a nyájasabb parasztoknál éldegélt.

A hosszú, téli estéken, amikor a földmíves embernek úgyszólván semmi dolga, a furcsa kis csoport összeverődött, és odahúzódott a kályha mellé. A vén paraszt a tüzet piszkálta, közben motyogott, szuszmákolt, időnkint katonatörténeteket mesélve csodálatos brigadérosáról, aki akkorákat tudott kiáltani, hogy a katonái rendre megsüketültek. Ilyenkor az arca sugárzott a boldogságtól, mert nem tudta, hogy minden katonaviselt parasztnak volt efféle csodálatos brigadérosa. És a történetei végén, amikor tűnődve kérdezgette önmagától, hogy ugyan hol is lehet most a nagyhangú Sterneck báró? - nem gyötörte magát a kétséggel, hogy hátha az azóta már csak a sírbolt férgeinek kiált néma, foganatlan parancsokat, néma csontszájával? - Pipáki nagyokat ivott, azonkívül a napi élet legkisebb zökkenésére egetverő káromkodásban tört ki. - Ártatlan, jólelkű ingyenélő volt ez a Pipáki, aki hálából, mutatványként felköpött a plafonra, és büszkén szólongatta a többieket, hogy csinálják utána, már amennyiben tudják.

Fridolin úgy volt Pipákival, hogy már a második találkozás után megszerette, mert különös volt, nem olyan, mint az agyafúrt, buta, bundaszagú parasztok. De eleinte tartotta magát vele szemben, mert ő most, az elmúlt események révén fontos és nagy volt önmaga előtt, és édes titkokat hordott a szívében, amik között még nem is az volt a legfontosabb, hogy ő egy legényt megölt, hanem az, hogy Hársvölgyön már mindenki tud Matildnak iránta való szerelméről. De az ilyen szeparatív elhatározások, az ismételt összeomlások után újra felépített magatartási elhatározások megint csak semmivé lettek, és Fridolin most már elernyedt, és szinte összefonódott Pipákival, főként amikor egyszer véletlenül kiderült, hogy vagy tizenhárom éves korukig egyugyanazon faluban éltek, és ismerték egymást. Utóbb már a közelmúlt dolgok nagy emlékének csak az összessége volt képes Fridolint itt-ott még visszaerősíteni tartózkodásához, a részletek azonban: a templomban eltöltött utolsó éjszaka víziói, a távozás hajnalának nehéz sejtései: mind, mind kiestek Fridolin tudatából. Az emberi szív összeégne, ha minden elmúlt kín és gyönyörűség visszajárna hozzá szerelmeskedni. - Voltak esték, hogy Fridolin szinte egészen a Pipáki hatalmában volt, hogy annak egy biztató szavára elmondott volna mindent, és megmutatta volna neki a templom kulcsait, amiket egy kendőbe csavarva rejtegetett magánál.

De ilyesmire akkor még nem került sor közöttük.

Az öregasszony - hiszen még csak a hetvennegyedikben volt - határozottan a fiatalokhoz húzott. Amikor a férje a közeledő álomtól már oly bután kezdett nézni, mint a tenorista ha nem ért meg valamit, szóval ahogyan a tenorista rendesen nézni szokott, ő elővette az ősi piszokréteggel bevont kártyát, és hármasban játszani kezdtek. De a játék csak forma szerint ment hármasban. Pipáki a maga lapját odaadta ugyan az öregasszonynak, de aztán ő hívott enyhítő, hízelgően tanácsot kérő mondások kíséretében.

- Ezt hívjuk, a hétszentségit!... Ugye, jó lesz, nénike!?... Ugye, maga is ezt gondolta!?...

És, ha megnyerték a játszmát, diadalmasan üvöltözni kezdett:

- Megnyerte!... Megnyerte!... Mindétig is mondtam én, hogy a nénike tud játszani!

Ilyenkor aztán rátette hatalmas, szőrös, barna keze fejét az öregasszony domború hátára, átölelte annak kövér, petyhüdt derekát, és művészi ügyességgel tüntette el akaratlanul feltörő mosolygását, amikor azt kellett látnia, hogy az öregasszony szende rosszallással ingatja ugyan a fejét, de a székét odébb nem húzná világért sem.

Ha aztán a kártya véget ért, Pipáki és később már a látszólag mit sem tudó, de tényleg vele hallgatagon már mindenben megegyezett Fridolin is, teljes biztossággal számíthattak az öregasszony hálájára, ami nem maradt el soha, és legtöbbnyire abban nyilvánult meg, hogy újabb és újabb engedélyt adott Pipákinak a borfelhozatalra. De később aztán maga is felkelt, ide-oda totyogott a szobában, kiment a konyhába, motoszkált, és mindég valami pompás ennivalóval tért vissza, hogy azt hamiskás mosollyal odarakhassa a két ingyenélő elé. És amíg ilyenkor fel-alá csoszogott, a papucsa szabályosan azt mondta: klipp-klapp!... klipp-klapp!... és ez a hang Fridolin fülében idővel valami álombeli dal taktusává fonódott; ez a dal magába olvasztotta az élettel verekedők nyöszörgését és az álomlátók sóhajtását egyaránt, és hullámaival egy ismeretlen, új, nagyszerű ország nyájas partjait locsolta. Az öregasszony csintalanul, fürkészve jártatta apró, csillogó, bogárfekete szemét a két szomjas vesében, Fridolinnak megsimogatta néha a fejét, mintha tudná, mennyi bajt okoz fájdalmaskodó lelkének a papucsa csattogásával. Minden asszonyban mind a sírig marad valami ki nem derített, valami elintézetlen. Az asszony mind elvisz magával a sírjába valami válasz nélkül maradt kérdést.

Végül aztán ő is elszundikált.

Ilyenkor Fridolin és Pipáki még együtt maradtak, amíg a borból tartott, azután Pipáki többnyire már ingatag, bizonytalan léptekkel hazaténfergett. Fridolin pedig befúródott, nagyon hideg, téli éjjeleken szinte srófolódott vastag, lágy dunnái közé, és elalvás előtt mindenféle aznap történt, apró furcsaságokon törte a fejét. Már nem szeretett annyira önmagával foglalkozni, mint azelőtt. De álmában sokszor látta a Matild szemét, és ilyenkor reggelente boldog, mámoros vagy keserű volt.

Egyik estén akkora hó esett, hogy Pipáki nem mehetett haza éjszakára.

Amikor az öregek már elaludtak, a két vénlegény még sokáig iddogált és beszélt zagyva dolgokat. Azt már régebben, korábbi mámoros estéken végleg elintézték egymás között, hogy ők ketten az emberiség meg nem értett számkivetettjei, volt már úgyis, hogy az egyik vagy a másik a hangulat emelkedett voltának közepette, abban a percben pazarul csillogó képet alkotott ennek a száműzöttségüknek a megvilágítására - Fridolin azt mondta legutóbb, hogy a teljes fényében ragyogó telihold odafent az égen bizonyára még halottibb fehérré sápadna, ha megláthatná az ő lelkük pazar, bánatos ragyogását -, de azért ilyenkor voltaképpen egyik sem figyelt a másikra, csak mintegy kéjelegve engedte át mindegyikük a maga lelkét az engedékenység, a kegyes elismerés fényűzésének.

Hanem Fridolin lelke ezen az estén túlontúl átfűlt, és a boldog melegségtől szinte szublimálódott, és Fridolin ebben a gyönyörteljes gyengeségben nem bírt többé a titkával.

- Te, Pipáki - mondta halk, reszketeg hangon -, te csak koccintgatsz!... Te, Pipáki, én megöltem egy legényt... szerelem miatt... az a lány nagyon szeret engemet!... És ennek így kellett lennie... tudtam, hogy ez így lesz!

Pipáki vizsgálódva húzta összeráncos szemhéját, belenézett Fridolin szemébe, és a tapasztaltak nyugalmával azt mondta:

- A bor erős... te meg már vénülsz, öreg cimbora!

- Amit mondtam, megmondtam! - felelte Fridolin meleg fenséget és boldog nagyszerűséget érezve saját reszkető hangja hallatára, amíg a bibliából megmaradt emlékeit olvasztgatta izzó lelkének parazsán. Pipáki megint ránézett, és a bortól jóságos elméjével azonnal átértette, hogy nem szabad Fridolin szép mártíriumát nyomban tönkretennie unott hallgatással. Tudta, hogy az egész álomkép - ő annak gondolta - összeomlik magától is. - Idáig biztos léptekkel jutottak el a jó pajtás-kocsmahős gondolatai, de amit a lelke még ezeken felül is produkált a

hallottak nyomán, az már csak félig volt tudatos a számára, az már az ösztöne hozzámunkálásával jött létre. Legszívesebben annyiban hagyta volna a dolgot, meg nem tépve a rózsaszínű fátyolt, amely Fridolin szemét eltakarta, de hirtelen közbelépett a sejtés, hogyha Fridolin álmát terebélyes fává engedi erősbödni, az majd utóbb beárnyékolja az ő apró, külön érdekességeit. A vajúdásból végül az a gyanakvó kérdés született meg:

- Ki volt az, akit megöltél?

- A Danka Imre... Hársvölgyön.

- Mikor?

- Ez idén, az őszön!

Pipáki lelkére visszafeküdt a lomha nyugalom. Most már enyhén, barátilag nézett ismét Fridolinra, el nem feledkezve azonban a borosüveg tartalmára vetendő vizsga pillantásról sem.

Ivott egyet, aztán engedékenyen legyintve azt mondta:

- Most már mindegy... igyál csak bátran tovább... aztán majd lefekszünk!... Milyen jó is az, így téli éjszakákon álmodozni, ha az ember ivott!... Hjajaj, barátocskám... lásd: Hársvölgy ugyan a szomszédos vármegyében van már, de azért ide mégiscsak a harmadik falu, és nem ilyen híre van annak erre mifelénk, ha egy legényt leütnek a szomszédos falvak valamelyikében!

Fridolin ernyedten hallgatott.

Tudta ezt ő már régebben, de bujkált a maga tudása elől. Hanem most, hogy Pipáki szembeállította vele a valóságot, azt a kietlen szomorúságot érezte, mint akitől az utolsó kincsét rabolják el. A bölcs Pipáki nyomban észrevette a rombolást, amit véghez vitt, és iszákos szíve megtelt részvéttel.

- Jó sorotok is van nektek, félbolondoknak!... A Muzsinszky is így volt, és egy téli hajnalon, nagy bál után, eltűnt!... Sokáig megesküdtem volna rá, hogy az angyalok kapták fel magukhoz a lelkét, mert csak azokhoz szított, az embereket utálta. Azóta sem tudom, hová lett, de pedig körülbelül bizonyos, hogy részegen beleesett valami szakadékba vagy a folyóba, vagy bármi másként, de elpusztult!... Meglásd: te is valahogy ilyen különösen végzed!... Talán nem is volna nyugtod, hogy ott feküdjél a ravatalon!

Fridolin lehajtotta a fejét, és a körmével csatornákat vájt a festett asztalba. Félig lehunyt szeme előtt Tamás apostol ragyogó alakja bukkant fel, fülében lázasan dobolt a vére, mintha távoli gyászdobok pergését hallaná. De a zúgás hirtelen megszűnt, mert Fridolin lelkén újra átsajdult az, amit az apostol üvegajkáról vélt hallani:

- Nem te voltál az... nem te tetted... csak a nyugtalan, kósza lelked hitette el veled az egészet!

Fridolin szemére szorította a tenyerét, és hogy az emlékeitől megszabaduljon, visszamenekült közös gondolataikhoz.

- Az angyalokat én is jól ismerem álmaimból! - mondta halkan. - Egyszer le is szóltak a felhők közül, hogy ők is ismerik már a lelkemet, ami ott szokott bolyongani a közelükben, de várnak, amíg a testem is utánamegy!... Te, Pipáki, én tudom, egészen bizonyosan tudom, hogy engem nemsokára valami baj ér... Vigyázz rá: valami csodálatos dolog fog történni velem!... Én úgy utálom az embereket!... Nem is lehet, hogy csak így itt járjak közöttük, anélkül, hogy bosszút ne állnának rajtam az utálatomért!... Csak tégedet nem utállak, mert te különös vagy! Te olyan vagy, mintha nem is élnél, mintha csak az édesapám mesélt volna rólad, amikor egyszer be volt rúgva!... De hát rettenetes is ez!... Meglásd: valaminek kell történni!

Fridolin következő napjai sötétek, kínosak voltak.

Sajgó megbánás tépdeste a lelkét, amiért ily könnyelműen szétszórta rejtegetett drágaköveit, ezért még azon az éjszakán szigorúbb önfegyelmezést, önmegbecsülési és elzárkózási terveket eszelt ki a maga számára, de amikor mindjárt reggel ismét elbukott velük, csüggedten kellett látnia, hogy mindez hiábavaló, az ilyesmire születni kell, és aki rászületett, annak nincs szüksége elhatározásokra.

Egy vasárnap délután a kocsmában összeakadt egy, a Hársvölggyel szomszédos valamelyik faluban lakó emberrel, aki valami vásárlási ügyben bolyongott azon a vidéken. A jövevény akkor már részeg volt, és csak úgy félig ismerte meg Fridolint, és mámoros zavarában nem tudta magát mihez tartani, és ez irányban csak sejtelmes, érthetetlen motyogásra szorítkozott. Amikor pedig Fridolin hanyagul, csak úgy éppen szóba hozta a sekrestyések véres lakodalmát, és ennek kapcsán megkérdezte, hogy mit csinál a Matild? - a részeg vásáros nehéz, vörös kezével legyintve azt mondta:

- Hát mit csinálna egyebet?... Éli világát!...

Fridolin kisompolygott a kocsmából, és céltalanul ődöngött a hideg mezőségen, tiporva a roskadozó márciusi havat.

Alkonyat volt, mire hazakerült.

A két öreg szomszédolt valahol; Fridolin felcsempészett a pincéből néhány üveg bort, és elrejtette azokat a szekrény sarkában.

Már a vacsora alatt érezte, hogy valami édes izgalom fogja el, mintha a gyilkos féltékenység, ami kígyó módjára egész nap szorongatta a lelkét, most lesiklana áldozatáról, és a meggyötört lélekben nem maradna más, mint a könnyfakasztóan édes szomorúság. Szinte szeretettel figyelt a vén paraszt ártatlan, gyatra kis mókáira, és aztán ő maga is előkeresett az emlékezetéből néhány diákcsínyt, nagy mulatságot szerezve velük a hallgatóinak. Kártyázás közben állandóan csalt, de szándékosan, úgy, hogy észrevegyék, ami Pipákiból ugyan kicsalt néhány eget tépő istenkáromlást, hanem az öregasszony visongva nevetett, és barnára égett, kövér kezével többször is képen törülte Fridolint.

Amikor aztán az öregek lefeküdtek, szokás szerint összeültek Pipákival iddogálni. A gyilkosságot nem említették többé, úgy maradt az közöttük, mintha csak Fridolin részeg képzeletéből született volna az egész azon az éjszakán.

Éjfél is elmúlt már, amikor Pipáki végül elment.

Fridolin, kezében a faggyúgyertyával, kikísérte egészen a tornácig, és utánanézett mindaddig, amíg a bizonytalanul imbolygó alak befordult a sarkon. Akkor azután visszafordult ő is, hogy lefeküdjön.

És ebben a percben különös, érthetetlen dolog történt vele. Ahogy az ajtót, amit kimenet csak behúzott maga után, újra feltárta, a sötétből előlépett Danka Imre, kezében nagy, villogó késsel. Fridolin ijedtében elejtette a gyertyát, koromsötét lett, de a Danka Imre kése akkor már sziszegve, sírva beleszaladt a testébe.

Fridolin kívülről bevágta az ajtót, kitámolygott az udvarra, és nekitámaszkodott a falnak. Felnézett a hideg, csillagos égre, és elérkezett ahhoz a pillanathoz, amelyikben megszűnik, amelyikben elveszti keserűségét a földi kiábrándulás mérge, amelyben a csillagok tündöklő világába vágyódik az önmagát elűzött, árva lélek, akár a mindent megbékítő, örök Jóság nagyszerű kastélya fényeskedik, akár pedig a végtelen, meddő Semmi lakik abban az ismeretlen

tartományban. Amikor újra leszegte szemét a földre, az udvar éjszakájából sötét, nehéz árnyék siklott feléje, és ő nem tudta, hogy az a pompás, drága szomorúság az, amely nyomon követte legelső, gyermeki lépése óta, és ami most azért keresi fel ott a magányban is, hogy szeretve, óva beárnyékolja, és el ne hagyja a sír fekete szájáig. Fridolin nem is tudott ez ismeretlen jó barátról, pedig akkor már át is adta neki egész lelkét, amiért valami ismeretlen, gonosz hatalom begyógyította, és lelopta testéről az előbb kapott sebet, hogy az ne vérezhessen, és ne legyen sehol.

A hidegség utóbb tűrhetetlen lett; Fridolin betért megint a házba. Meggyújtotta a gyertyát, és szorongva nézdelte a falon imbolygó, fekete árnyakat. Nem mert lefeküdni, előkereste a pincekulcsot, lement, és holtrészegre itta magát.

Reggel az öreg házaspár csak hosszú keresés után akadt rá, amint ott feküdt a pince nyirkos földjén, félig összefagyva.

Akkor abbamaradtak az esti összejövetelek.

Nem sokkal az események után megkezdődött a tavaszi olvadás. Friss, jó szagú levegő kószált a vidéken, a mogyoróbokrok kizöldültek, és ha sütött a nap, a háztetőről reggeltől alkonyatig, muzsikálva csepegett alá a hólé. A járókelők ezt vagy amazt mondogatták vagy dúdolták magukban a cseppek vidám taktusára, és mindenki megtalálta a neki éppen megfelelő zene-kíséretet.

Fridolin boldog nyugtalansággal járt-kelt a napsütéses világban, mindenkivel szemben baráti és nyájas volt, a ház körüli munka égett a kezében, mert tudta már, hogy mi és miként lesz tovább. Ettől fogva aztán a láthatatlan seb, amit a kósza lélek önmaga ütött vergődésében önmagán, hogy mint a romba dőlt csodavilág utolsó tanúját láthassa vendégül, fel-felbukkant ismét, és édes fájdalmakat okozott Fridolinnak. Ha úgy érezte, hogy a halántéka sajog, a fájdalom hirtelen átsuhant a szívébe, ha pedig akkor a szívét ápolgatta, a láthatatlan seb be-fúródott az agyvelejébe, legszebb, legforróbb gondolatai közé.

Egyik csütörtök estén az öreg paraszt megkérte Fridolint, hogy menjen át a szomszéd faluba, és kérdezze meg egy ottani, még öregebb paraszttól: bemegy-e a másnapi vásárra a városba?

Fridolin késő délután indult; az olvadás akkor kezdett megállani. A bokrok ágairól, az elha-gyott malom kócos tetejéről már csak egy-egy megfontoltabb, öreg csepp pottyant alá, úgy gondolkozva, ahogy az öregek általában gondolkozni szoktak, hogy ami biztos, az biztos, a hidegben sem lehet már többé megbízni, a pottyanáson, ami most már elkerülhetetlen, jobb minél előbb túlesni, és azzal is közelebb lesznek az anyaföldhöz, ami befogadja fáradt, fázékony testüket - a piszkosfekete hó már újra összefagyott. Csend ült a megdermedt táj felett, és Fridolin meg-megállt, mert bántotta a jeges hó ropogása.

Ott, a nagyszerű, a csendes valóság közepette, ahol nem volt egyetlen idegen hang sem, amihez hozzáfüggeszthette volna a maga kósza lelkét, ott jött csak tiszta tudatára annak, hogy nincs már egyebe, csak a láthatatlan seb, akkor kezdte csak remegve félteni, sóvárogva szeretni azt, a láthatatlan seb pedig mindezekért hálából befészkelte magát mélyen a szívébe, és keserűen édes könnyeket csalt ki onnét.

Fridolin már ott járt a piócafogdosó, öreg Krizsmák magányos házánál, amikor rájött, hogy esze ágában sincsen átmenni a szomszéd faluba, csak örömmel ragadta meg az egyedüllétre való alkalmat. Megfordult hát, és a saját lábnyomaiba lépve, visszasietett a falujába. Odahaza aztán vidáman belekiáltotta az öreg paraszt süket fülébe.

- A Hámpók azt üzeni, hogy bemegy holnap a városba a vásárra!

A Hámpók ugyan közbejött csekély változások miatt - még előző napon megütötte a guta - nem mehetett be a másnapi vásárra, de ez Fridolinnak akkor már tökéletesen mindegy volt.

Vacsora alatt szinte egyetlen szót sem szólt, a terveit kovácsolgatta magában. Amikor felkeltek az asztaltól, azt határozta, hogy átmegy egy percre Pipákihoz, de mivel féltette a maga gyenge akaratát a legcsekélyebb eshetőségtől is, lemondott a tervéről, ami pedig egy pillanatra oly kecsegtető formában állt előtte.

Korán lefeküdt, és nemsokára leszállt szemére az álom.

Eleinte Majoros, a törpe termetű, miniatűr kis történelemtanár volt a vendége, de nemsokára valahol pompás virágbokrok kezdtek virítani, és piros meg hófehér virágaik közül csodálatos kis emberke tökfeje integetett feléje. Ez kétségkívül Bunkó Dankó volt, akiről Fridolin még gyermekkorában, otthon, a fűtött szobában, amíg odakint hideg szél szaladgált a falu szűk utcáin, hallotta az édesanyjától, hogy ez a kis tökfejű igen kellemetlen egyén, mert kiszippantja a rossz gyermekek lelkét. Szerencsére azonban rövidesen azután megjelent Verpeléthy Pépó, a sikkasztó adótárnok, aki letörése előtt gyakran volt a piaristák vacsoravendége, és rövid szóváltás után leharapta Bunkó Dankó tökfejét, és ekként a dolgokat rendbe hozván, ő maga is felmászott egy rendkívül széles, tizennyolc színben pompázó szivárványra, ami aztán lassan-lassan eltűnt.

A márciusi hajnal legelső, violaszínű vércseppjei hullottak az ablak üvegére, amikor Fridolin felébredt.

Felült az ágyában, és arcát a tenyerébe temetve, átgondolta ismét a tervét, gondosan lefosztva arról zavaros álmainak foszlányait. A szomszéd szobából áthallatszott a két öreg halk horkolása, az apró fényfoltok közönyösen siklottak mind alább és alább az ódon szekrényeken, és mindez oly siváran szomorú volt most, a válás pillanatában, hogy Fridolin szeméből egy könnycsepp esett nagy, barna kezére.

De akkor felbukkant előtte a Matild arca, és mosolyogva végzett a kis szomorúságokkal.

Fridolin gyorsan összecsomagolta kis batyuját, és halkan, hogy az öregek fel ne ébredjenek, kilépett a szabadba.

Tamás apostol halála

A hársvölgyiek annak idején, a fejbeverős lakodalom lezajlása után, zsibongtak, nyüzsögtek, mint a hangyák, amikor építenek. Éppen úgy, mert ők is építettek: buta meséket tákoltak össze, de mivel nem emberek voltak, hanem csak marionettek, az építést felülről kezdték, ezért a kis épületek nyomban össze is roggyantak. A legvénebb asszonyok körében az a nézet alakult ki, hogy Fridolin, aki másodsekrestyési minőségében némi mennyszerűséget viselt egész lényén, és ennélfogva fokozottabb mértékben is volt felelős minden istentelenségéért, a tett után a poklokra ragadtatott. Sok bonyodalomra adott okot a Réz zsidó félreismerési esete is. Lehetetlen az - mondották -, hogy a Réz, aki a rossz krajcárt már a hangja után is megismeri, Fridolint sem arcáról, sem a hangjáról meg ne ismerte volna. A szakavatott középvénasszonyok kijelentették, hogy ilyesmit lehet ugyan mondani, hogyne lehetne, de csak másnak, és nem őnekik, és hogy nem egészen tiszta dolog ez. A sekrestyés a vállát vonogatta. Kétségtelenül csak örült az öccse szökésének, mert ez a gyertyakoppantó haramia, bármi történt is, mindég csak jól vagy még jobban járt. Tenni csak annyit tett, hogy másnap bement a városba a lakatosért, hogy csináljon új kulcsokat a templom ajtajára. Danka Imrére szép világ szakadt azután. Hősi mivoltának érdekében nem kellett egyebet tennie, mint mindenkinek, akivel találkozott, azt mondania: megszökött előlem a gyáva!

Matild pedig?...

Hiszen oly egyszerű ez!

Asszony volt, tehát természetesen továbbra is az esethez akarta fűzni magát, mert abból érdekesség csöppent ki a számára, és minthogy annak csak két szereplője volt, akik közül azonban az egyik eltűnt, hát a másodikra került a sor.

Amire az első hó lehullt, a hársvölgyi marionettek mindegyike elintézte a dolgot a maga számára.

Fridolin azon a hajnalon, amelyen megszökött, nem tudta még, hogy hová megy, csak az az egy volt bizonyos előtte, hogy az útja végén visszajut Hársvölgyre.

Eleinte céltalanul bolyongott a falu határában, és csak amikor a kora tavaszi hajnal dermesztő hidege átjárta a testét, határozta el magában, hogy bemegy a városba.

Hogy Fridolin ekkor ott, mérhetetlen árvaságában mit érzett, és mire gondolt, hogy szívét az egyik pillanatban miért öntötte el valami gyönyörteljes boldogság, és hogy a következőben miért borult a szeme könnybe? - ezekre nem tudott megfelelő választ adni. Elvégre minden felelősségtől mentesen szétsrófolhatnám a lelkét, akár az agyvelejét is, de bizonyosan tudom, hogy ezeket a kérdéseket illetően úgysem találnék bennük semmi pozitívumot, hiszen ő maga sem tudta volna megfejteni őket. És hátha rosszul raknám össze újra úgy, hogy kimaradna egy kerék, holott szegény Fridolinból már a születésétől fogva úgyis alighanem hiányzott egy. Pedig kerekekre, srófokra és hasonló gépalkatrészekre szüksége volt, mert amint most ott a havas füvet gázolva, valami régi nótát dudorászott, mélyen zengő hangján, valami csodálatos, eleven cséplőgépnek érezte önmagát, amelynek garatjába az emberek - néha akarva, néha csak úgy megszokásból - beledobálnak érett kalászt, gyomot, jót, rosszat, szépet és förtelmeset egyaránt. A gép aztán megindul, és amíg a gyomot, a gazt tépi, morzsolja, zúg, zakatol és morog, mindaddig, amíg a pelyvát kilökte magából. Akkor azonban megcsendesedik, a búgása lágy és sima lesz, mint a vén dajka altatónótája, odabent pedig a gép belsejében - Fridolin

szívében - a nemes anyagból csillogó szálak fonódnak. Azután már csak ügyes kéz kell, és kész a ragyogó, tündöklő álomfátyol, amin keresztül nézve oly szívdobogtatóan különös a világ.

Tíz óra lehetett, mire beért a városba.

Betért valami jobb fajta vendéglőbe, mert éhség kínozta.

A tarka abroszos szobában telepedett le, az egyik sarokasztal mellé, ahol már ült egy apró, nyúlszájú emberke, aki nemsokára módot talált arra, hogy beszédbe elegyedjen vele. Fridolint bántotta a dolog, bosszantotta, hogy az ócska, hétköznapi kérdésekkel kizökkentették kedves gondolataiból. Csak úgy ímmel-ámmal felelgetett, de a nyúlszájút ez egyáltalán nem csüggesztette el.

Az ajtó nemsokára újra betaszítódott, és egy hórihorgas, gyűlöletes külsejű ember lépett be rajta. Fekete keménykalapja hátra volt csapva a fején, jóformán csak az elálló fülei tartották, és alul elővilàglott a jövevény vörös, bortól felfúvódott, hülye arca, ijedt, vizes, réveteg szeme. Odaállt a söntés elé, és mély, rekedt hangon bort kért.

- No, mi újság, Szelőczei úr?... Van-e sok munka? - kérdezte a kocsmáros, maliciózusan mosolyogva.

- Azt az asszonytól kérdezze! - mondta az ember, pimaszul visszanevetve a kérdezőre. - De úgy látszik: akad... akad... mert...

Belenyúlt a zsebébe, és egy összehajtogatott bankót villantott elő. Aztán megint vigyorgott, és poharával a kezében forgolódni kezdett, helyet keresve, ahol megülepedhetne.

Ez a kellemetlen úr Szelőczei borbélymester volt, aki azonban már évek óta beszüntette szőrellenes tevékenységét. Azóta, amióta a házi közgazdaság vezetését a felesége vette át. Ez a szép, erős, szőke asszony eleinte, akkor még kényszerűségből, mert férje a szőrjövedék minden gyümölcsét a kocsmába hordta, csak a környékbeli kisebb számlákat egyenlítette ki puszta megjelenésével, csak a végrehajtói rohamokat hárította el ezen a módon, utóbb azonban egy szak-vénasszony tanácsára kiterjesztette az összeköttetéseit. Rövidesen tekintélyes jövedelemre tett szert, és akkor már bizonyos, hallgatagon megállapított apanázst adott a férjének, amivel szemben az köteles volt a nap bizonyos szakaiban elvonulni hazulról.

A borbélymester szíve az első elvonulások alkalmával még megremegett, a torka még összeszorult. Elhitette magával, hogy azért jár éppen ebbe a kocsmába, mert innét át lehet látni a házuk kapujára, leskelődhetik, és majd egy alkalommal lecsaphat a feleségére meg a besurranó üzletfélre.

Utóbb azonban észrevette, hogy a szíve és a torka már lényegesen könnyebben veszi a dolgot, sőt idővel bizonyos ellenőrzési jog érzése lopózott a szívébe, és felébresztette szemtelen, rabiátus természetét. Szelőczei úr most már minden lehető alkalommal, minél nagyobb nyilvánosság előtt vad szitkokat dobált minden feslett életű nőre, különösen pedig a feleségére.

Közben a tarka terem szinte egészen megtelt, és látható volt, hogy mindmegannyi őslakó, mert mindenki ismerte egymást.

Szelőczei ide-oda forgása közben most odaért Fridolin asztalához, és köszönés nélkül letelepedett, szemközt a nyúlszájúval.

Fridolin nyomban észrevette, hogy ez a két ember ismeri egymást; a nyugalmazott szőrfelügyelő makacsul kereste nedves szemével a kis nyúlszájú tekintetét, az azonban leszegte a fejét, és a körmét kezdte farigcsálni a zsebkésével. Szelőczei azonban nem volt képes

belenyugodni a mellőzésbe, most már, igaz, hogy nem egyenesen a nyúlszájúhoz fordulva, hanem csak úgy általánosságban, beszédbe is kezdett néha, de amikor arra sem válaszolt senki, csengetett a poharán, és egy fél liter bort állíttatott az asztalra. Pár percig tűnődött, a keze néha már meg is rezdült, hogy a bor után nyúljon, de aztán megint csak a torkát kezdte zavartan reszelgetni, és a kezével idegesen dobolt az asztalon. Végül aztán egy elhatározott mozdulattal felkapta az üveget, és tölteni akart a nyúlszájúnak. Az azonban ravaszul megvárva a legutolsó pillanatot, amelyben már kétség nem lehetett a szőrvadász szándékát illetőleg, nyugodt mozdulattal visszavette a poharát, és kisded mivoltát meglepően megtagadó, bátor nyugalommal így szólt: - Köszönöm, én olyan pénzből, amilyen a magáé, nem iszom!... Különben is mindég undor fog el, valahányszor Alfonz nevű úrral kerülök össze!

Fontos percek voltak ezek ott a kocsmában, a régi ismerősök körében, mert mindenki bizonyosra vette, hogy a rabiátus Szelőczei szörnyű dolgokat fog művelni. A szőrinspektor lelkét el is öntötte a tehetetlen düh. Szelőczei valami rettenetes, valami mindent legázoló, örökre jóvátehetetlen lesújtáson gondolkozott, de az első kifejezést, amelyik a nyelvére jött, nem találta eléggé kegyetlennek, és valami újabb, szörnyűbb után kutatott. Eközben azonban elérkezett az elválasztó pillanat, amely után már annál nevetségesebb minden erőlködés, minél nagyszerűbb akar lenni. A borbély megérezte a dolgot, és kínosan hallgatott, mialatt lelkét szinte marcangolta a méreg.

Már szinte újra megkezdődött volna az általános zsongás, amikor a borbélymester végül, halálra sápadt arccal, tétova szemét a nyúlszájúra szegezve, azt mondta:

- Hát... igen!... Igen!... Az én pénzem nem olyan, mint a másé!... Igen... De nem is iszom másnak a borát, mint maga, piszkos potyándi, és a lábam ujja sem lóg ki a cipőmből, mint a magáé!... Igen!...

Pár pillanatig gyötrelmes csend volt.

És ez alatt a pár pillanatnyi csendesség alatt a kis nyúlszájú jóvátehetetlenül elvesztette az ütközetet. A többiek ugyanis, akik már nemegyszer bosszankodtak a potyák miatt, az első pillanatban csak úgy magukban, de mindjárt azután egészen nyíltan is helyeselni kezdték Szelőczei úr véleményét. A diadal zárókövét pedig a vendéglős tette le.

- Mindegy, hogy a pénz honnét van, de... van!... Aki adja, önként adja, a Szelőczei úr sem nem rabol, sem nem gyilkol!... Igaz, urak?

Az urak lelkesen helyeseltek.

Fridolin lelkét, aki a hallottakból megértett mindent, csüggesztő, sivár undor öntötte el, egy pillanatra szinte tisztán látta a maga gyönyörű, kedves gondolatait, amint tehetetlen csecsemők gyanánt vergődtek valamely barna csatak színén.

Fizetett és elsietett.

Még a városvég utolsó házacskái között járt, amikor a déli harangszó megkondult. A nap akkor már melegen sütött, és a pacsirta vígan csattogott az égen.

Fridolin akkor már nagyjában Hársvölgy felé vette az útját, de még játszadozott, meg-megállt, tétovázott: talán jobb lesz erre, erre jobb az út!... A földeken már dolgoztak az emberek, de ő elkerülte őket a tekintetével, mert arra kellett gondolnia, hogy ő még soha életében egyetlen rögöt sem túrt fel, és hogy amit ezek munkálnak, abból érett kalász mosolyog majd nyájasan a dűlőúton járók szemébe, ő pedig csak egy-egy színpompás mesevirágot tudott kitermelni a lelkéből, amiben nem gyönyörködött soha senki más, csak ő maga, és ami a legelső hideg fuvalomra összezsugorodott, elhalt. Azok a munkálók ott megértik egymást, szinte egy a

szívük minden dobbanása; ő csak azokkal a lágyan suhanó kísértetekkel érezte magát rokonnak, amelyek elkísérték minden útján. Most ott a napsütéses dűlőúton is felbukkantak mögötte, de ő akkor hirtelen hátrafordult, mosolygott, amire azok nyájasak, kedvesek lettek, és szolgálatkészen eltűntek, megérezve, hogy ma nincs rájuk szükség.

Fridolin lelkére derű szállt, és a nagy csendességben, amit csak itt-ott zavart meg egy-egy visszhangos kiáltás, felébresztette életének ragyogó visszaemlékezéseit. Később erdőszélre jutott, és a kopasz törzsek feketeségéből Matild mámoros szemét vélte előragyogni, és ez boldog derűvel töltötte el a lelkét; arra kellett gondolnia, hogy mily jó volna most a hülye Bugyi bácsi valamely tréfája felett bocsánatosan, titkon erőltetve mosolyogni. Az alsódömölki templomból, ami piros fedelével oly baráti hívogatón álldogált a havas róna messzeségében, harangszó csendült; talán temettek valakit. A szapora, síró kongás egyre rengett-ringott feléje a puszta bokrok felett, és amint a hangok meg-megrebbentek, meglibbentek, Fridolinnak bolondos képek jutottak eszébe, amelyek kottalábú, pontfejű emberkéket, megelevenedett hangjegyeket ábrázoltak, és most arra gondolt, hogy a harang kedves hangocskái olyan apró, csámpás, vékony kis kottalábakon ugrándoznak feléje, azért csetlenek-botlanak egyre. És a harangszó ütemeire a régi gyermekvers is az eszébe jutott:

Ó, édes - Jézuskám
Hozz nékünk - húsocskát,
Zsemlyécskét - lekvárkát,
Jó hízott - disznócskát!...

- Ugyan ugye - dörmögte mosolyogva -, talán még nem hallottam elég harangszót azóta, hogy éppen csak most jut eszembe ez a kis vers, amit vagy harminc évvel ezelőtt mondogattunk, ha korgott a gyomrunk!... És tudja a jó Isten - fűzte tovább gondolatait -, az ember azt hinné, hogy az ilyen régi emlékei meghúzódnak a meleg szobában, és ott akad rájuk véletlenül újra, de hogy itt kint bolyongjanak a havas, hideg mezőn!?... Hogy nem félnek a meghűléstől!?...

Vele szemben a dűlőúton parasztmenyecske jött, kosárral a fején. Az asszony jó napot kívánt, akkor egymásra néztek néhány pillanatig.

- Ezeket a környékbeli asszonyokat szinte mindvalamennyit ismerem - gondolta Fridolin -, de ezt még csak nem is láttam soha életemben!... És milyen különös orra van ennek a menyecskének!... Ugyan mihez is lehetne hasonlítani?... Igen, igen, olyan az orra, mintha az ember valami távoli, elhagyott csőszkunyhót nézne megfordított látcsövön keresztül!...

Megdörzsölte a kezét, mosolygott; mindég örült, valahányszor ilyen bizarr, bolondos gondolatok bukkantak fel a fejében, mert már megfigyelte, hogy olyankor mindég valami nagy, valami rendkívüli esemény vár rá. Ő azonban az effajta ötleteket a nagy esemény megjóslóinak tekintette, és nem tudta, hogy eltéveszti a sorrendet, mert a nagy esemény biztos tudata már ott él a lelkében, és aztán izgalmában az termeli ki magából ezeket a furcsa kis csodavirágokat. Mindegy: a fontos az volt, hogy ő örült az idétlen kis jószágoknak, és olyankor mindég valami kellemes idegent, valami elmés társalgót vélt megismerni önmagában, telve becses várnivalókkal, mert ki tudja, mivel lepi meg egyszer?

Amikor a dömölki keresztúthoz ért, megállt egy pillanatra. Akkor már tudta, szinte a halál bizonyosságával érezte, hogy még ma este Hársvölgyön kell lennie, de még csalta önmagát, még halasztotta a dolgot. Már délután négyre járt, az éhség ismét kínozni kezdte. Hirtelen balra fordult, megindult Dömölk felé, hogy majd betér a kocsmába, és eszik valamit, akármit, amit kap.

Ahogy belépett, a kocsmáros különösen nézett rá; ebben az időben paraszti ember nem szokott kocsmázni, főként nem a kezdődő tavaszban. Pár közönyös szót váltott vele csupán,

amíg odarakta eléje, amit kért, pedig meglátszott rajta, hogy megismerte az emberét. De az őszi eseményekről egyetlen szó sem esett. Fridolinra ismét ráborult a fekete szomorúság, úgy érezte, hogy a láthatatlan seb a lelke valamely rejtett szögletében újul ki ismét.

Bevette magát a sarokba, és amikor az evéssel végzett, hátradőlt a székén, és iddogálni meg pipázni kezdett. Egyedül volt a szobában, mert a kocsmáros kiment a dolga után.

A nap még teljes verőfényében úszott fenn az égen; az egyik ablak felső táblái még nyitva voltak; a beözönlő, jó szagú levegőben darazsak döngtek, merev, szögletes repülésük közben neki-nekicsapódva az ablak üvegének. És mindez most oly különös és szokatlan volt Fridolinnak, hogy tekintetét szinte nem bírta levenni az asztalról, aminek deszkájába valami szerelmes legény egy szívet vágott. Egyszer valaha, gyermekkorában ő is vágott valahová ilyen emléket, de már nem tudott visszaemlékezni rá, hogy mikor és hova. Lehunyta a szemét, és akkor az életének vagy harminc esztendeje észrevétlenül kiröppent az ablakon, és úgy lett, hogy ő ott ül az édesanyja ölében, és mesél neki Hófehérkéről, és amikor odáig jut, hogy Hófehérke holtan fekszik felvirágzott ravatalán, akkor ő átfogja a mesélő nyakát, és sír, zokog, és a szíve olyan szomorú lesz, amilyen lehetett a Krisztusé, amikor szörnyű reménytelenségében az Atyát hívogatta. A Matild akkor valami hitvány kis rovar volt csak, amelyik a jó Isten tudja, hol bujkál, de akárhol is, Fridolin csak úgy nem láthatja meg, mint a többi milliót.

Hanem ennek is vége lett, mert egy idegen lépett a kocsmába.

Valami lekopott úrifajta volt, és egy kissé már be volt csípve. Eleinte ő is bevette magát a másik sarokba, de később kezdett átbeszélgetni Fridolinhoz, végül pedig akármilyen kedvetlenül felelgetett is az, odaköltözött hozzá. Fridolin csak pár percig bírta ki, azután fizetett és elsietett.

Erősen hétre járt, amikor végül a fennsík pereméről, messze, lent a völgykatlanban megpillantotta Hársvölgyet. A fehér házikók már csak kísértethalványan tünedeztek elő a lombtalan fák közül, és a kegyúri templom tornya ridegen szökkent a szürkekék ég felé. Ezen az estén nem fagyott, és amikor Fridolin nekivágott a lejtőnek, szinte a derekáig vágódott a szennyes csatak. A nyugati égbolton, vele szemben, a felhőfoszlányok mögül akkor bukkant elő a telihold, és behintette nyájas fényével a nyugodalmas estét. A kutyaugatás a harmadik faluból is odahallatszott, a messzeségben az álmából felriadt Balaton köszöntötte zúgva a teliholdat. De Fridolin nem figyelt semmire, minden gondolatát betöltötte a tudat, hogy egyre közeledik a nagyszerű, ismeretlen esemény, amelyet a különös kis szülöttek megjósoltak. Leérve a Hárspatak völgyébe, szinte attól tartott, hogy majd nagy fényességek gyúlnak mindenütt, és felzendül az egész falu: Fridolin megjött... Fridolin visszatért! - de mivel sem a sötétség, sem a csendesség nem mozdult ki fázós nyugalmából, és Hársvölgy esti árnyemberkéi zavartalanul surrantak ide-oda - rájött, hogy a nagyszerűségnek az ő tulajdon lelkéből kell kiszakítódnia. Most már nem törődött semmivel, átsietett a patakon átfektetett padlón, azután pedig nekivágott a domb oldalának, amelyen a templom állt. Már csak néhány lépés hiányzott, hogy a főkapu előtt legyen, amikor vele szemben, a domb másik oldalán emberi árnyék bukkant fel.

A sekrestyés jött.

Fridolin hirtelen behúzódott a templom pilléreinek egyik kiszögellése mögé, és várt. Hallania kellett, amint a bátyja odakerül a sekrestye ajtajához, és felnyitja azt. Akkor néhány percnyi csend következett, majd megkondult a templom harangja. Fridolin érezte, hogy a hatalmas falak megrezdülnek a hangra, és a titkos reszketés átsurranik a szívébe, és felveri álmukból mind a régi érzéseket, amelyek közel negyven év alatt ott lakást vettek, és azóta bódult álomban pihentek ott bent.

A sekrestyés végül ismét kijött, és a domb másik oldalán indulva lefelé, ott ment el közvetlenül mellette. Amikor a léptei elhangzottak, csend, sötétség és hideg lett újra mindenütt. Akkor Fridolin megkerülte a templomot, a régi kulccsal felnyitotta a sekrestye ajtaját, és belépett. Az ajtót az első percben megszokásból nyitva hagyta maga mögött, hogy a gyerkőcök beözönölhessenek rajta, de mivel most csak a hideg esti levegő tódult utána, gondosan bezárta belülről a kis ajtót, és ott állt egyedül a koromsötét kis sikátorban. Eleinte fázós félelem nehezedett rá, de ez nemsokára édes megnyugvássá enyhült, és Fridolin a túlvilági élet mibenlétéről kezdett töprengeni, amihez most már tulajdonjogot kezdett érezni, mert a sejtése azt mondta, hogy ott jár a halál birodalmának határán. Nem tudta, hogy mely irányból, és miért kellett odajutnia, hogy ott van, az kétségtelen volt már előtte. Töprengéseit azonban nem tudta határozott formákba foglalni, úgy peregtek le azok előtte, mint a hajnali álom kaleidoszkóp-képei. Lehunyta a szemét, és látni vélte a millió színben tündöklő pókhálót, amely a halál birodalmának kifelé vezető ajtajára fonódik. Arra, amelyet nem nyitnak ki soha... Visszaidézett az emlékezetébe elmúlt, ködös, őszi estéket, amelyeken oly sokáig elnézegette az előtte elhaladó embereket, a naptól barna férfiakat, az erős asszonyokat, és amikor az alakjuk összefolyt a ködde l, ő úgy képzelte, hogy a kedves emberek nem térnek vissza többé már soha, mert szép lassan átlépkedtek a túlsó világra. Aztán úgy gondolta, hogy akkor megölné magát, nem tenne mást, mint hogy egy merész kanyarodóval odakerülne elébük, és ez olyan kellemes volna, mert bizonyára ott volnának közöttük azok is, akiket valaha megbántott, és majd mondogatnák neki: no, Fridolin mester, te ugyan csúffá tettél bennünket, de mivel ennek az országnak a küszöbén a harag megbotlik, és kitöri a lábát, legyünk megint jó barátok!

Fridolin végül bejutott a sekrestyébe, meggyújtotta az egyik gyertyát, és a hatalmas, ezüsttartót magasra emelve, kilépett a templomba. A fekete csendességben ismét vélte hallani a gyászos dobpergést: a vér tódult a fejébe, a félelem dobolt a fülén.

És még újabb rémület is várt rá; a sírbolti csendességben egészen tisztán hallotta, hogy a sekrestye ajtaját kinyitja valaki. Homlokát hideg verejték öntötte el, de aztán hirtelen eszébe jutott, hogy bizonyára a bátyja tért vissza, ő nyitotta ki az ajtót... De hogyan?... Hiszen ő benne hagyta a kulcsokat a zárban!

Felkapta a gyertyatartót és kisietett.

Sehol egy lélek, a sekrestye ajtaja azon módon állt, ahogy ő belülről bezárta.

- Csak nem a megholtak járnak ide vissza? - gondolta, és mosolygást erőltetett az arcára. Lehet, hogy nincs nyugodalmuk odalent, de majd rendezek egy misét a lelkük üdvösségiért!

Pedig nem a megholtak jártak ott, Fridolin duhaj testvére surrant ki az ajtón, otthagyva Fridolint egyedül, teljesen egyedül. Mert ő csak az élet vitézi zaját szerette, ott pedig csend volt, mint a sírban.

Fridolin reszketett, félt attól, amit tervezett, de már meg kellett tennie, az ő számára nem volt többé visszafordulás semmi úton.

- A megholtak járnak ide vissza! - ismételte gyötrelmesen mosolyogva. - Ők is bizonyára olyan szelekótya, izgága bolondok voltak életükben, mint én vagyok, azért nincsen nyugodalmuk!

Felsietett a főoltár lépcsőin, és a kezében lobogó gyertyával sorra felgyújtotta a többit, a nagyobbakat és kisebbeket egyaránt, amint a szentségkitételkor szokás, azután a két mellékoltárt világította ki, mindezek után pedig a sekrestyéből hozott gyertyatartókat odaállította a szentek szentjének közepére, a templom kövére.

- Majd megmondja Szent Tamás, hogy nem én tettem, hanem valaki más tette helyettem!

De a foga vacogott, amíg a tréfát végiggondolta.

A templom fényben állt, de a boltozatok magas világát sötétség töltötte el. Különös és félelmes volt mindez: a tömjénszagú levegő meg sem mozdult, de a gyertyák lángja meg-meglebbent, és a padok alól nehéz árnyak csúsztak elő, felkúszva a falra. Fridolinnak nem volt nyugta, felkapta ismét a gyertyatartót, és magasra tartva bevilágította vele az ismerős dolgokat: a lobogókat, a képeket és szobrokat. Az egyik mellékoltár Madonna-képe előtt megállt, hosszan nézte a Szűz epekedő, kék szemét, és arra gondolt, hogy Matild is így nézett őreá. De amint a gyertyát leeresztette, emlékezetében nem volt képes többé látni a Madonna arcát, enyhe, vágyódó pillantását. Továbbment, az oszlophoz kötözött Sebestyén vértanú szobrához, és a szent elgyötört testéből előmeredő nyilak láttára boldogan rebegte:

- Barátom... drága, jó barátom, Szent Sebestyén... nekem is van sebem!

Felemelte az ujját, hogy megmutassa vele a sebét, de a jéghideg ujj dermedten állt meg a levegőben.

Mert a láthatatlan seb eltűnt.

Fridolinnak nem fájt többé semmi, sem teste, sem lelke.

És akkor már az sem fájt neki, hogy utolsó kincsét, a láthatatlan sebét is elvesztette.

Nagy árvaságát megrestellte önmaga előtt, zavarában zagyva dolgokat suttogott, régi szent énekek foszlányait rebegte, hogy meg ne kelljen kérdeznie önmagától: mitől fél, ki elől bujkál, holott nem bántotta és nem üldözi senki? Nem merte megkérdezni; mert akkor már tudni vélt mindent, tudta, hogy csak a tulajdon kósza lelke hajszolja, senki más, és hogy a láthatatlan seb is azért tűnt el, mert elveszítette bűvös erejét, és már azzal sem csalhatja meg többé önmagát.

Sóhajtott, a gyertyatartót letette ismét a földre, és megindult a régi helye felé. Sekrestyési korából eszébe jutott az imádság:

- Veni Sancte Spiritus... és világosítsd fel elmémet, mert már nem tudok semmit, pedig mindent tudni vélek!... Vagy mégsem úgy van, ahogyan én tudni vélem!... Ugyan mi vár még reám a mai éjszakán?

Leült a szószék lépcsőjére, fájó gyönyörűséggel nézdelte a főoltár gyertyáinak fényes sorát, régi misék jutottak az eszébe, amelyeken valaha ő ministrált mint cifra ruhába öltözött kisdiák, és amíg a hatalmas misekönyvet ide-oda vitte, titokban hátra-hátrapillantott, hogy látja-e őt pompás díszöltönyében a Lipták szabó nyolcéves kislánya, akibe akkoriban szerelmes volt?... Hirtelen azonban megjelentek lezáródó szeme előtt az álom zagyva gondjai, izzó, színes, kis tűzcsóvái. Tudta, hogy az álom ölelgeti, odahajtotta fejét a feljáró bársonyos korlátjához, és azon percben már aludt is.

Ekkor pedig másodízben is leszállt hozzá hideg magasságából Szent Tamás apostol, megsimogatta ismét a haját és az arcát: az visszakapta üde és rózsás színét, megérintette üvegkezével a szívét, és Fridolin most nem ellenkezett, mint először.

- Ez az éjszakád pompás és színes lesz, Fridolin - suttogta az apostol -, mert a tulajdon álmaidból szőttem fátyolt a szemedre!... De ismét mondom neked, hogy ha én elhagylak, és elviszem magammal a kétségeidet, te is eljössz utánam, mert lesz már mit keresned itt a tudók között!

Tamás apostol megindult visszafelé, és lépéseinek nyomán a templom hideg kövéből pompás, violasárga meg ibolyakék virágok nőttek. Fridolin nyomban felismerte őket, bár sohasem látott olyan virágot. És a szíve az apostoli vendég érintésétől kettéhasadt, és gyönyörűséges kéjtől sajogva ontotta a vért.

- Ó, az én drága sebem!...

A vér egyre ömlött a szívéből, mint bíbor zuhatag szakadt a fehér kőre, és az áradat egyre nőtt.

A grófkisasszony akkor már ott állt a jobbján, gyönyörű válláról aláomló bíborpalástban; Matild ott állt a balján, hajában izzóvörös rózsákkal; messze a távolban a régi papi hajlék állt, pompás, alkonyati bíbor közepében, és a dűlőúton Pipáki jött feléje, vérpiros borral telt pohárral kínálva őt, hogy visszahozza számára az elmúlt, téli éjszakák édes borongását - és a grófkisasszony palástját, a Matild rózsáit, az alkonyatot és a Pipáki borát, mind az ő szívéből kiömlő vér festette pirosra. A vérből eredt kis patak kígyózva futott a csodálatos virágok és a lombos fák között, amik azóta nőttek elő a szürke kőlapok közül, és pompás, zöld koronáikkal betöltötték a szentélyt. Lombjaik között barátságos szél suttogott, zúgott, és végül viharrá bőszülve, vadul cibálta a gallyakat, és magasra lebbentette a grófkisasszony aranyhaját, aki szívszaggatóan sírt és sikoltozott.

Fridolin felriadt: minden eltűnt.

Csak a sírás, a sikoltozás visszhangzott tovább is a lelkében, de utóbb ezt is meg kellett ismernie valóságában: a szél sivított, tombolt odakint. Az oltár gyertyalángjai vörösen nyúltak a fekete semmibe, de hirtelen halálsápadtra váltak, mert odakint fellobbant a villám fénye, és áttüzelt a színes ablakokon.

Fridolin mámoros fejében a gondolatok ekkor sorakoztak fel a halotti táncra, amihez a szél üvöltötte a muzsikát.

Felkelt, imbolyogva járt ide-oda, majd megállt, és remegve hallgatta a zúgást. Egyszer rekedt sípolás, őrjöngő üvöltés hangja rohant alá a hegyekből, és a templom északi oldalának ablakai csörömpölve zuhantak a szentély kövére és a padok közé. Tamás apostolnak is vége volt; az ablak helyén sötét nyílás tátongott, amin nyögve, sóhajtva tódult be a hideg hajnali levegő.

Fridolin ott állt a templom közepén, remegő kezével törülgetve izzadt homlokát.

A hajnal kegyetlen, józan hidegében fel kellett ismernie, hogy a legigazabb jó barátja hever holtan a lábainál, itt hagyva őt a kemény, sivár valóságok közepette, amelyekkel nincs ereje megküzdeni. Könnycseppek folytak alá az arcán, amikor odament az ablak alá, belemarkolt az üvegcserépbe, és halkan azt mondta:

- Ó, Tamás, én egyetlen pártfogóm, mi lett belőled és veled együtt az én pompás álmaimból?... Üvegcserép... hitvány üvegcserép!

Morzsolgatta kezében a színes üvegmorzsát, és szeretett volna olyan darabkát találni, amelyik Tamás apostol kezéből pattant ki, hogy megcsókolhassa. Tétován lépdelt ide-oda, gondosan elkerülve lépéseivel régi barátainak összezúzott testét, de egyszer rémülten felkapta a fejét, mert háta mögött felhangzott az ismerős ütem:

- Klipp... klapp! - Klipp... klapp!

A szél verdeste az ablakkeret valamely foszlányát, de Fridolin haldokló lelke a csodálatos kis öregasszonyt vélte közeledni magához, aki azért jön, hogy a papucsával kiverje az álombeli dalt, amely magában hordja az élettel küzdők nyöszörgését, és az álomlátók sóhajtásait egyaránt, és hullámaival egy ismeretlen, új, rejtelmes ország nyájas partjait locsolja.

Fridolin rettegve nézett erre-arra, de nem látott senkit.

Ő azt hitte, hogy a szúrós szemű kis öregasszony azért jött utána, hogy visszacsalogassa, és most csak tréfásan bujkál előle, de tudta, hogy hiába minden, mert őneki már ott kell maradnia.

Zsebébe gyömöszölte az üvegcserepet, felment a kórusra, de a lépcsőn is egyre hallotta maga mögött a csattogást. Nem volt nyugta többé: felnyitotta a torony kis ajtaját és felsietett. De a kis öregasszony ott is mindenütt a nyomában volt. Már a torony lépcsőzetének is vége szakadt. Fridolin már ott fent bujkált, a gerendázat sötét, odvas útvesztőjében, és alulról, a visszhangos boltozatokból még mindig hangzottak a láthatatlan kísérő léptei.

Fridolin most ott ült, mintha lovon ülne, az egyik korhadt gerendán, visszanézett a sötét mélységbe, és hirtelen sírni kezdett. Meghalt édesanyja jutott az eszébe, mert suttogva hívogatni kezdte, de az már életében is süket volt szegény, és már húsz éve ott feküdt a hársvölgyi temetőben, nem hallotta meg a fia hívását.

Fridolin hirtelen rájött, hogy ha az édesanyja nem jött el hozzá, bizonyára azt várja, hogy ő keresse fel.

Restelkedve nevetgélt, hogy erre a drága titokra csak most jött rá.

Felállt a gerendára, kiterjesztette a két karját, és egy pompás lendülettel átszökött a toronyablak keskeny párkányára. Ott, a falba kapaszkodva kirugdalta a korhadt zsalut, az üressé vált ablakban felegyenesedett, és letekintett a régi, kedves vidékre.

A szél, amily hirtelen alárohant a hegyekből, úgy el is ült, egy-egy roham még megtépdeste a puszta fákat, de aztán csend lett mindenütt. A völgy felett még lilás köd ült, de már megláthatott egy-egy fekete pontot, egy-egy emberkét, amint a dolga után futott.

- Mily nyugodtak ezek a buta kis állatok ott alant!... Milyen bizonyosan tudják, hogy a kútban vizet találnak, és aztán majd megint hazamennek, és rendben lesz minden!... Ezek mindent bizonyosan tudnak!

Düh fogta el, de aztán hirtelen mosolyogni kezdett, mert ötlete érkezett. Kihajolt az ablakon, és kiáltozni kezdett:

- Emberkék... piszok, buta kis marionettek!

Várt, amíg majd figyelnek a szavára, addig feltekintett az égre. És ahogy a szemét a magasba emelte, észrevette, hogy a Szentlélek, aranyozott galamb alakjában leszáll fejére a torony legfelső csipkézetének apró ballusztrádjai közül, és felvilágosítja az elméjét, mint valamikor az apostolokét, úgy, amint kérte.

A fekete pontok pedig ezalatt ott lent hirtelen megálltak, újra ide-oda nyüzsögtek, összefutottak, szétszaladtak ismét, végül csoporttá verődve figyelni kezdtek, ujjaikkal a magasba mutogatva.

Meglátták a sötét alakot a torony ablakában.

- Emberkék, buta kis emberkék! - kiáltotta ismét Fridolin. - Vissza kellett jönnöm hozzátok, mert az én védőszentem, Tamás apostol, a kétkedés szent edénye meghalt ezen az éjszakán, nincs mit keresnem többé az élők között, és azt akarom, hogy a testem ott lent pihenjen az

anyám sírja mellett! Oly kicsinyek vagytok ott lent, mintha apró, fekete bogárkákat látnék a fűszálakon, és én mégis hálából, mert pompás tavaszaimat ott éltem le közöttetek, búcsúzóul megnyitom előttetek ezt a szikrázó lelket, de legyetek óvatosak, hogy el ne veszítsétek tőle a szemetek világát, azért úgy tekintsetek beléje, mintha az izzó napba néznétek!... Mert az én lelkem szakadatlan verőfényben égő virágoskert, és ó, ha tudnátok, mily pompás virágok teremnek a mélyein!... Én is csak ezen az éjszakán ismertem meg őket: a színük sárga, mint a színarany, és kék, mint a tiszta égbolt, ahová a lelkem vissza fog most szállani, hogy felkeresse újra a patrónusát, Tamás apostolt, az illatukban pedig ott reszket az édenkert minden gyönyörűsége... És ott, a pompás virágok között, ott lakik az én édes szomorúságom! Ha ketté téphetném a mellemet, adnék belőle nektek is, hogy ti is szomorúak legyetek, mert csak a szomorú ember ért meg mindent, és én azt szeretném, ha megértenétek engemet!... Figyeljetek!... Amikor még ott lent jártam közöttetek, fényes, nyári napokon egészen tisztán láttam a saját lelkemet, amint hófehéren itt bolyongott, ennek a toronynak a kőcsipkéin, és kitárta karjait a nap felé, és olyankor keserűen sírtam mindig anélkül, hogy ti láttátok volna, amiért a ragyogó, pompás lelket vissza kellett hívnom nyomorúságos burkolatába, a testembe!... De most elválnak örökre, és én e nagyszerű búcsúzás emlékére a ti silány kis lelketekbe is beleültetem a kétség gyönyörű fájdalmát, hogy ti is szaladgáljatok, mint az őrültek, amint szaladgáltam én is, amíg eljutottam idáig!

Belenyúlt a zsebébe, és Tamás apostol üvegtestének színes cserepeit beleszórta a levegőbe. De az utolsó marékkal megtartotta magának, azt odaszorította a szívéhez, aztán hirtelen, magas ívben ellökte magát az ablakpárkányról.

A nyüzsgő, fekete pontok ott lent megálltak.

A szívük verése is megállt, megállt egy pillanatra a Hárs-patak vize is, és a part kora tavaszi virágai a csendességtől felriadtak álmukból. A hóvirág felnézett, és nagyon halkan odaszólt a többinek:

- Jön már!... Olyan fehér az arca, mint az én kelyhem!

- De olyan piros lesz mindjárt, mint az enyém! - szólt vissza az esparzett. - Bizonyosan hoz valami ajándékot nekünk, talán valami kedves kis pajtást, hiszen annyira szeretett bennünket!

Fridolin vonagló teste akkor már meg is érkezett szörnyű zuhanással a patak partjára, a nyugalom völgyébe.

Mellével zuhant a földre; Tamás apostol testének szilánkjai felhasították a testét, és amerre a vére szertefutott, a földből violasárga és ibolyakék virágok nőttek, olyanok, aminők a templom kövéből sarjadtak.

Ó, jaj nekünk, örök álmodóknak, akiknek minden kezdése violaszínű mesébe szökkenik! Nekünk csak akkor lesz nyugodalmunk, ha a kétség már szétszakította a szívünket, és a sírunkon nyíló mesevirágot meghimbálja lágyan az éjszakai szellő!

-&-